

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Liber Secvndvs. Origenis doctrina

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

A magis mirandum est ab erudito viro in hunc censum Potamiānam adscribi, Basilde expuncto. Quasi vero parum credibile sit virum bellicæ rei deditum, cum Origenis fama per-
 motus esset, accessisse ad eum, & nonnulla rerum Christianarum accepta ab eo notitia, cum
 Potamiānam ad supplicium pro munere suo deduceret, eam ab improborum hominū pe-
 tulantia prohibuisse, ab eaque postmodum jam fato functa secundum quietem excitatum,
 Christi fidem palam fuisse professum. Huc etiam confert Nicephorus Alexandrinum Hie-
 rosolymitanum Episcopum, & Casariensem Theodotum; quibus Mammaam quoque
 adungere, & memoratum illum ab Eusebio Arabiæ Præsidem rationi consentaneum est.
 Denique innumeri, inquit Vincentius Lirinensis, ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Con-
 fessores, & Martyres existunt.

Nicoph. lib.
 1. cap. 10.
 Euseb. lib.
 6. Hist. c. 19.
 Vincen.
 Lirin. adu.
 Her. Com-
 mentario l.
 cap. 23.

ORIGENIANORVM LIBER SECVNDVS.

ORIGENIS DOCTRINA.

Libri secundi partitio.

EXPLICATA Origenis vita, institutus ordo postulat ut ad exponendam ejus doctri-
 nam progrediamur. Id propositum fronte simplex, multiplex sane est in recessu:
 nam & de eruditione Origenis, & ijs quibus potissimum dum viveret animum in-
 D formavit artibus & studijs, nonnulla præmittenda erunt. Tum dogmata illius suis distincta
 proponentur capitibus; non ea quidem quæ Ecclesiæ decretis consona universa tulerunt
 suffragia, vel quæ levioris sunt momenti; sed quæ majoris in Ecclesiâ ponderis à commu-
 nibus & receptis sunt aliena sententijs; eaque præsertim quæ Patrum subinde censuris &
 Anathematis Synodorum vexata sunt. Quibus subjungetur Origenianæ doctrinæ, non di-
 cam Apologia; nam neque ausim, neque sane velim; sed accuratum & præjudicijs omni-
 bus liberum ac solutum examen. Hinc ad ipsam Dogmatum illorum describendam sum-
 matim fortunam accedemus, ut quas excitavit in Ecclesiâ procellas, quantis partium stu-
 diis oppugnata & propugnata sint, palam fiat. Atque ita in capita quatuor Liber iste distri-
 buit. I. agit de eruditione Origenis. II. Dogmata ipsius excutiuntur. III. doctrinæ
 E ejus generale examen continetur. IV. fortuna doctrinæ ejusdem narratur.

CAPVT PRIMVM.

ORIGENIS ERVDITIO.

I. Scripturæ callentissimus fuit Origenes, II. sed Ebraicæ linguæ parum consultus, Sa-
 maritana vero penitus ignarus. III. Scripturæ Interpretes, scriptoresque Ecclesiasticos stu-
 diose legi: IV. Sacræ doctrinæ causa excoluit τὰς ἑξωθεν, Philosophiam præsertim; V. sed
 & reliquas disciplinas.

I. **P**RIMVM illud ac præcipuum fuit Origenis à teneris pueritiæ annis ad obitum
 usque studium, ad interiorem ac reconditam sacrarum literarum peritiā pen-
 trare. In quo quidem ita se tractavit ut admirabile esset, nec quisquam deinde
 tantum in ea exercitatione consecutus sit; sive literam ipsam, quemadmodum vocant,
 spectes, quam totam memoriæ ita commendaverat, ut locos omnes ex tempore, etiam li-
 bris inconsultis, apposite recitaret; sive intimos ac latentes sensus, quos tanta sagacitate
 eruit, ὡς εἰ ἐκείνη, inquit Suidas, πάντα τῶν μετέπειτα τῆς ἐκκλησίας διδασκαλῶν καὶ ἀποφωρίων
 d

επιληψία. Id facile ex nostris apparebit Observationibus, in quibus loca Patrum consimilia, & ab Origenianis profecta per *ὁμοιοπαγίας* indicamus. Nec ullum vero ad exquisitam divinorum Voluminum comparandam notitiam subsidium neglexit: cum vulgata quippe apud Alexandrinos Septuaginta Senum interpretatione alias magnis à se sumtibus redemptas contulit, Aquilæ, Theodotionis, & Symmachi; ac Quintam item, & Sextam in lucem à se primo editas; easque ad Ebraica accommodavit exemplaria, unde Tetrapla, Hexapla, & Octapla exciterunt.

II. Quod si plus sese in Ebraicis exercuisset, majoremque linguæ hujus fuisset peritiam consecutus, nihil ei ad perfectam sacræ Legis cognitionem defuisset, sed tantum decerpit ex ea gloria, quantum ex loquelæ hujus studio detraxit. Dicam enim vere: vel Ebraismi parum scientes sunt, vel in lectione Origenianorum operum perfunctorie versati, qui

Hieronym. Ep. β. 25. ad Pauliam.

eximium quid ipsi vel in sanctæ linguæ, vel in earum quæ ex hoc fonte profectæ sunt dialectorum peritia tribuerunt. Nec opinioni nostræ contradicit Hieronymus, etsi videtur contradicere, cum ait singularem loquelæ hujus notitiam demiratam in eo fuisse totam Græciam: mirum id quippe videri potuit Græcis Ebraismi rudibus & imperitis, nec quantum in eo profecisset Origenes existimare scientibus. Minime vero suam ipse linguæ hujus ignoracionem dissimulat Homil. 14. in Num. *Atunt ergo, inquit, qui Hebraicas literas legunt, in hoc loco, Deus, non sub signo tetragrammati esse positum: de quo qui potest requirat.* Multa in Observationibus nostris animadvertimus, quæ incitiam ejus in Ebraicis demonstrant; cujusmodi est frivola illa distinctio, *ἐξ ἑβραίων* inter & *ἑβραίων*, quam comminiscitur ad Matth. 18. 18. & ad quam Christum respexisse tradit; quasi hanc distinctionem ferat Syriaca dialectus, quam Christus usurpabat: cujusmodi est falsa illa nominis *Aser* interpretatio, quæ habetur in Comment. ad Matth. 18. 19. quasi derivetur à *אשר* *eradyt, ligavit*, cum fiat ab *אשר* *ligavit*. Quamquam auctoritate Senum Septuaginta excusari id potest, qui *אשר* aliquando ita reddiderunt, quasi idem esset ac *אשר*. Vt Psalm. 104. (Ebr. 105.) 22. pro Ebræo *אשר* *אשר* habent, *אשר* *אשר* *אשר* *אשר* *אשר*. Vulgata: *ut erudires principes ejus.* Et Of. 10. 10. *אשר* *אשר*. LXX. *αυτων* *αυτων* *αυτων* *αυτων* *αυτων*. Vulgata: *corripiam eos:* cujusmodi est depravata illa lectio loci Interpretum LXX. 2 Esdr. 11. *ὁ θεος τοῦ βασιλεῖ.* quod si in Ebraicis utcunque fuisset versatus, quæ habent *יהוה יהוה* emendasset utique in *אשר* *אשר* *אשר* *אשר* *אשר*, si modo hunc ipse errorem non iniecit, qui certe in LXX Seniorum exemplaribus nusquam extat: cujusmodi est inepta illa expositio vocabuli, *Iohannes*, quod formari existimavit à nomine *יהוה* præfixo, & *יהוה*, cum ex solo *יהוה* præfixis servilibus literis derivatum sit. Plerumque itidem peccat in perscrutandis nominum Ebraicorum originibus. Proclive id nempe fuit viro ad mutuatiam lucem vestigia sua in locis ignotis regenti: præstabat autem lucem Iudæus Philo, qui Ebraica Veteris Testamenti nomina peculiari libro fuerat interpretatus; cui libro parem subjunxit Origenes, Ebraicorum Novi Testamenti expositionem complexum. Qui vero non offendisset Origenes Philonem sequens ducē, qui Iudæus licet, Judæis prognatus, ne mediocri quidem literarum Ebraicarum aura, uti neque Hellenistæ fere reliqui, fuerat afflatus? Id si minus in hominibus Alexandria natis & eductis novum est, quorum naturæ repugnare scribit Hieronymus, Ebraicam linguam addiscere, pro more Græcorum omnium, qui linguarum exoticarum studium aspernari consueverunt; at in Iosepho illo Ebræo Mattathia filio plane mirum videri debet; & facile quippe ex ejus scriptis deprehendere licet, ad magnam illam & singularem Judaicarum originum cognitionem non parem ipsam patriæ loquelæ peritiam contulisse; quamvis se nonnulla Ebraice scripssisse dicat, quæ lapsu temporum intercederunt.

Origen. in Matth. 19. 11.

Hieronym. De scriptor. Eccl. in Origene.

Qui Judaicis potro literis tam leviter tinctus fuit Origenes, hunc Samaritani idiomatis fuisse callentissimum affirmare quidam non verentur. Abunde refelluntur illi ex his Origenis verbis ad illud Ezechiel. 9. 4. *Signa Thau super frontes virorum gementium.* *ἰβραϊστὶ* *θὰ* *πε,* inquit, *ἵβ* *εἰς* *σωτήρα* *πνεύματος* *ἐλπίου* *τὸ* *ἀρχαῖα* *σοι* *χρῖα* *ἐμφορῆς* *ἔχων* *τὸ* *ταῦ* *τοῦ* *τῶ* *σωτηροῦ* *χαρακτῆρα*, *ἢ* *ἡ* *ἑσθρα* *πνεύματος* *ἐπὶ* *τῶ* *προσώπῳ* *ἐν* *χρηστικῶς* *ἐπὶ* *τῶ* *μετώπῳ* *σημαῖα*, *ὅπου* *ποιῶσιν* *οἱ* *πνεύματος* *ἐλπίου* *πνεύματος* *ἑσθρα* *σοι* *χρῖα* *παραγμῶν* *ἐν* *μακρῶς* *δὲ* *χρῖα* *ἢ* *ἀγίων* *ἀγαθῶν* *σημαῖων*. Ebraus autem quidam, ex iis qui Christi fidem amplexi sunt, dicebat in antiquis elementis simile esse Tau formæ crucis, & prædicti de signo quod inter Christianos sit in fronte, quod quidem faciunt qui crediderunt omnes, quamcumque rem agrediantur, maxime vero preces, & sanctas lectiones. Samaritarum elementa appellat *ἀρχαῖα* *σοι* *χρῖα*, quod ijs Ebrai uterentur præcis temporibus *ἑσθρα* *σοι* *χρῖα* *ἐπὶ* *τῶ* *μετώπῳ*. Eorum si notitiam aliquam comparasset Origenes, Thau Samaritani formam ab Ebræo illo accepisse se non dixisset, quam cognitam ex se habuisset & perspectam. Atque hic obiter Origenem vindicemus à censura Scaligeri, qui in Notis ad Eusebium præfracte negat Thau Samariticum alia forma fuisse, quam qua hodie pingitur in libris Samaritarum; etiam contra Hieronymi auctoritatem, qui codices Samaritanos versaverat. Certum est enim non unico modo notari solitum fuisse Thau Samariticum, atque id ali-

A quando ad crucis formam esse depictum, ut fidem faciunt vetustissimi nummi Ebraeorum.

III. Non Scripturæ interpretationes duntaxat, sed ipsos etiam Interpretes, Scriptoresque adeo Ecclesiasticos omnes accurate evolverat Adamantius, quorum patrocinium sententis suis plerumque nominatim aſciſcit, Clementis puta, Ignatii, Iosephi Philonis & aliorum. Neque id in libris solum qui à Rufino conversi sunt, reperias; hæc quippe vir huius ætatis eruditus ab Interprete conficta existimabat; sed in Græcis etiam Tomis, vel ſcriptionibus ab Hieronymo latinis donatis, præcipue vero in libris contra Celsum. Inter Ecclesiasticos scriptores, apocryphorum auctores librorum refero, quorum testimonijs sæpe quoque utitur; non plus tamen ijs fidei vel auctoritatis tribuens, quam quantum ex hoc Apostoli monito tribuere licet; *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

B IV. Fuit ergo præcipua Origenis in Scripturis enodandis cõtentio, cuius disciplinæ causa excoluit etiam *ἱστορίαν*, sed Philosophiam potissimū. Vnum autem præ reliquis Platonem admiratus est: sic ut Christiana dogmata ad Platonicæ doctrinæ leges, non ipsam Platonis doctrinam ad Christi effata accommodaret. Exemplo suo Origenem eo compulit Philo Iudæus, totus ad Platonis exemplum compositus, non Platoni nimis tribuendo duntaxat, sed Scripturam etiam allegorijs perpetuis explanando. Compulit & præceptor illius Clemens Alexandrinus, Academiæ pigmentis res Christianas illustrare sœtus; quod & maxima pars fecit veterum Patrum, sed parcius & verecundius. His itaque Platonicorum delirijs sincerum doctrinæ Christianæ vas postquam incrustavit Adamantius, ex illo doctrina eius corrupta est, & profanis imbuta erroribus, unde infinitis iactatus convitijs, &

C querelis in summas incidit calamitates, & laudem meritis partam decoxit. Sed nec Academia finibus ingenium suum coercuit; universas ille Philosophorum sectas animo pervagatus est. Pythagoricorum scriptis delectatum fuisse, & Stoicorum quoque adhibuisse libros testis est Porphyrius. Hinc adeo non uni alicui addictum sectæ, sed omnium studiosum fuisse, ex ijsque quidquid utilius esset, & vero similis decerpisse, idemque discipulis ut faceret caute præcipisse Gregorius Thaumaturgus scriptum reliquit; ut non tam Platonicus, vel Pythagoricus, quam Potamonius dici debeat, à Potamone illo Alexandrino, qui Eclecticæ sectæ auctor fuit. Quocirca Iustinianus in Epistola ad Menam, & in altera ad Quintam Synodum, Paganorum erroribus affinem fuisse Origenem tam crebro

Gregor.
Thaum.
in
Panag.

D V. Ad reliquas quoque disciplinas, sive Mathematicas artes, sive eas quæ ab humanitate nomen habent, animum appulit; sed majorem videtur ijs artibus impendisse operam, quantum erat usus vel ad Scripturæ sacræ illustrationem, vel ad morum emendationem, vel ad Ecclesiæ ædificationem accommodatior. Tam assidui autem & inexhausti in evolendis voluminibus laboris fuit, ut objiciat ei Theophilus, perpetuus ipsius insectator, *iactare se illum in scientia Scripturarum, & putare tanta legisse, quam nullus hominum legerit*: tanta vero

Theophil.
Pach. 1.

E tera sacris promovendis conducant parum intelligentium. Tantam demum sibi nominis claritatem eruditione sua peperit, ut ad eum confluerent omnis generis homines, excellentem ejus eruditionem Ethnici ipsi celebrarent scriptis, suas ei consecrarent lucubrationes, disciplinarum omnium encyclopadiam animo crederetur esse complexus, & princeps inter literatos ab omnibus propemodum poneretur.

Euseb. libr.
3. cap. 9.

CAPVT SECVNDVM.

F

ORIGENIS DOGMATA.

Capitis secundi Prologus, & partitio.

PERVENIMVS jam ad ipsa Origenis dogmata, sive quæ reprehensiones experta aliquo modo defendi possunt; sive quæ sanæ Christianorum doctrinæ re ipsa minus consentanea omnem penitus respuunt excusationem: nec ea modo quæ culpari vulgo solent, sed quæ nos etiam ex attenta & diligenti lucubrationum eius lectione excepimus. Alij quidem uniuersos Origenis errores defendere qua jure, quaq; injuria sunt aggressi; magnam hinc sibi spondentes laudem, si receptas de eo opiniones impugnarent;

d ij

neutiquam cogitantes se, dum in Origenem officiosi esse student, existimationi suæ ac pudori parum consulere. Nobis veritatem persequi propositum est, & Adamantium vel accusare, si ita res ferat, vel excusare, quoad patietur candor noster; sed ita tamen ut ad præstandum ipsi defensionis officium sumus paratiores: quod triplici fere ratione facere institimus, vel molli ac benigna interpretatione locis controversis adhibita; vel prolatis ex ipso Origene contrariis ac repugnantibus effatis; vel similibus Patrum adductis sententijs. Posterior uterque defensionis modus à nonnullis reprobatus est, & secundus quidem ab insigni ætatis nostræ Theologo, idcirco nimirum quod ex oppositis Origenis testimonijs concluditur solummodo diversa ipsum sensisse, non vero perverfis opinionibus neutiquam adhasisse. At non aliam tamen protegendi Adamantij commodiorem viam insistere se putavit Pamphilus in Apologetico. Nam cum ab Hæreticis violata esse constaret Origeniana volumina, si quæ sententiarum deprehendebatur varietas, merito in Hæreticorum fraudes varietatis causa convertebatur. Præterea ut errasse Origenem demus, fatendum est saltem incertum animi in ijs fuisse questionibus, & à pertinaciæ crimine longe abfuisse, quo uno satis purgatur. Tertia quoque tuendi Origenis ratio, quæ ex Patrum adimplatione sumitur, repudiatur ab Hieronymo; qui, cū eodem pacto Origenem defendisset Iohannes Hierosolymitanus, hæc scripsit ad Theophilum: *Novum defensionis genus, sic Origenis vitia non negare, ut cum illo ceteros crimineris. Videlicet quem aperte defendere non audeas, multorum simili errore tutaris.* Nempe non raro contigit, ut quod in Origene damnabat Hieronymus, ejus ipse reus teneretur. Id cum ipsi objicerent adversarij; purgari Origenem volebat, non suo aliorumque exemplo defendi. Quapropter Rufinus Invect. 1. ita loquentem inducit Hieronymum: *Omnes isti (Patres) ut Origenes erraverunt; sed accipiant erroris sui veniam, quia & ego aliquando erravi, & nunc penitentiam gero, sed veniam accipere debeo. Origenes vero cum eadem qua ego dixerit, etiam si penitentem in egit, veniam non accipiet: imo pro his que omnes diximus, solus ipse damnatur.* Si quando vero accusabatur Hieronymus ipse, Origenis patrocinium pro se ambire non dubitabat: sibi concedi volens, quod negabat Origeni. Merito itaque ait Rufinus Invect. 2. *Sive hoc fecit Origenes, sive non fecit, quid ad te? Si ad illius exemplam judicari vis, relege sententias tuas, & vide quid dixeris. Hoc non est, inquis, se purgare; sed socios criminis querere. Noli ergo & tu socios criminis querere, sed purificationem facti require.* Profecto hæc si criminationum eripiatur depulsio, legitimo & in ejusmodi controversijs receptissimo defensionis argumento carebimus, & à Patribus etiam post Hieronymum sæpe usurpato. Nam, ut alios sileam, numquid simili patrocinio Theodori Mopsuesteni causam munivit Facundus, qui undecimum Operis sui librum conquiritis Patrum paribus sententijs totum refert: *Statuimus* inquit, *in hoc volumine magnorum virorum dicta proferre similia, ad excusandam difficultiora his pro quibus eum putaverunt, tanquam magistrum Nestoris, anatbematè percellendum.* Et nunc in velitationibus adversus Heterodoxos, quid utilitatis quam suffragio Patrum, & consensione pugnare? Triplici hoc ergo vallatus præsidio, prodeat tandem ad pugnam Origenes.

Hujus dogmata questionibus quatuordecim comprehendimus. I. est de Deo: II. de sanctissima Trinitate: III. de Christo, ejusque Incarnatione & *consubstantia*. IV. de B. Maria Virgine: V. de Angelis bonis & malis: VI. de anima: VII. de libero arbitrio, gratia, & prædestinatione: VIII. de Astris: IX. de resurrectione mortuorum: X. de postremo judicio: XI. de pœnis & premijs: XII. de mundo, Paradiso terrestri, & Adamo: XIII. de allegorica Scripturæ interpretatione: XIV. quaestiuiculas aliquot quasi per saturam complectitur.

QVÆSTIO PRIMA.

DE DEO.

I. *Utrum circumscriptam esse Dei potentiam Adamantius dixerit: II. quemadmodum ipsi à Patribus quibusdam objicitur: III. cui & nonnulli assensu sunt. IV. Ex Academia manavit isthæc doctrina. V. Utrum corporeum esse Deum ratus sit. VI. Ab hæreseos hujus suspitione vindicatur. VII. Objecta diluuntur. VIII. Multos hic error infecit.*

I. **P** R I M V M hoc nomine vapulat Adamantius, quod finitam esse ac terminis circumscriptam Dei potentiam crediderit, totque eum procreasse res, quot providentia sua continere & administrare poterat; tantam eam fecisse materiam, quantum valebat ornare, & in rerum formas dividere; tantum ipsum potuisse, quantum ei ad agendum materia ministravit; nec in infinitum proferendam ejus potentiam, laudis ob-

A tentu; ne seipfam quippe à se intellectum iri nisi determinata foret, infinitum enim comprehendere non posse. Quotiescumque igitur Deum omnipotentem Origenes dixerit, res omnes quæ ab eo creatæ sunt in eius esse potestate; non vero infinitum rerum numerum ab eo creati, & ad libitum regi posse intellexerit; hoc est, esse quidem eum *παντοκράτωρα*, at *παντοδύναμον* non esse. Atque hac sane sententia ex his eius verbis satis extat: *Deus Pater omnipotens est, eo quod potentatam omnium tenet, idest cæli & terre, Solis & Luna, & stellarum omniumque qua in ipsis sunt.* Orig. lib. 1. De princip. cap. 2.

B II. Itaque hoc ei crimen objicit Theophilus Alexandrinus in prima Paschali Epistola; cui testificando disertum profert è primo De principiis libro fragmentum Iustinianus Imperator, quod in Latina Rufini interpretatione libro 2. cap. 2. non parum deformatum reperitur. Præterea idcirco mundum Deo coæternum credidisse illum refert Methodius apud Photium Cod. 235, quod semper fuerit *παντοκράτωρ*, minime autem *παντοδύναμος* esse posse *αὐτὸν ἢ πᾶσι δυνάμιον*. Vnde sequitur omnipotentem esse, non quod omnia possit efficere, sed quod in omnia quæ sunt potestatem habeat. Rufinus Palæstinus in libello De fide, quem edidit Sirmundus: *impie, inquit, Origenes, ac nefarie fatus est, qui sic dixit: Non omnia qua voluit Deus fecit, sed ea tantum qua potuit continere, & comprehendere. Qui cum hoc dixit, ademit Domino cunctorum potentiam, quasi ex parte dimidia ei faciendi potestas daretur. Nam si continendi, ac sibi qua faceret subjugandi non habet, ut ille asimat, facultatem, ne creandi quidem scilicet potestatem habeat. Nam qui creandi facultatem habet, & subjugandi sibi creata similiter habeat.* Iustin. in Epist. ad Nicen.

C III. Vanum ergo Origeni patrociniū præbet Halloxius, id sibi velle Origenem prædicans, *cuncta Deo esse subiecta, & eius omnipotentia in creando aequalem esse sapientiam in gubernando, ita ut numquam fieri possit, ut tot tantaque creet, quin tot & tanta gubernare possit; ut sapientia gubernatoris æquiparetur potentie conditoris.* Quod si in eadem quaestione celsipantium numerus facere aliquid potest pro causa Origenis, dabimus Petrum Abaelardum, hominem in quieti ingenij, & novarum opinionum studiosi, qui libr. 3. Introduct. Theolog. cap. 5. ita disputat: *Quantum igitur estimo, cum id tantum Deus facere possit, quod cum facere convenit, nec eum quidquam facere convenit, quod facere prætermittat, profecto id solum eum posse facere arbitror, quod quandoque facit: licet hac nostra opinio paucos aut nullos habeat assentatores, & plurimum dictis Sanctorum, & aliquantulum à ratione dissentire videatur.* Dabimus & Gulielmum Parisiensem, qui plures à Deo mundos procreari posse negabat. Hall. lib. 4. Origen. def. Quæst. 6.

D IV. Videntur ea profecto è Vereris Academia orta decretis: docuit enim Plato, quem fere assecratur Adamantius, Deum esse ipsum animum mundi, omnia quæ in mundo sunt procurantem & administrantem. Cicero i. Academ. Quæst. Partes autem esse mundi (putant Academici) omnia qua insunt in eo, que natura sentiente teneantur, in qua ratio perfecta insit, que sit eadem sempiterna; nihil enim valentius esse à quo intereat. *Quam vim animum esse dicunt mundi, eandemque esse mentem, sapientiamque perfectam, quam Deum appellant, omniumque rerum que sunt ei subiecta quasi prædentiam quamdam, procurantem caelestia maxime, deinde in terris ea que pertinent ad homines, quam interdam necessitatem appellant, quia nihil aliter esse possit, atque ab ea constitutum sit.* Atqui rei uniuscujusque animus huic animandæ & regendæ parvim suam ad plura animanda non potest exercere; intra rei enim sibi subiectæ terminos hæc ipsius vis cohibetur. Plot. Enn. 1. lib. 3. cap. 12.

E Animus ergo mundi, qui juxta Platonem Deus ipse est, potestatem suam ad aliud animandum extra mundum proferre non potest; igitur ne ad creandum quidem. Quapropter Plotinus nihil creare Deum posse decrevit, præterquam quod creavit. Plot. Enn. 1. lib. 3. cap. 12.

V. Deo corpus ab Origene adscriptum fuisse nonnulla persuadere possunt. Primum argumentatio illa, quam è libr. 3. *ἀπὸ ἀρχῆς* adducit Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. qua animam corpore carituram demonstrare studet Adamantius, quia Sancti Deo similes futuri sunt, juxta illud Christi: *Vt quo modo ego & tu unum sumus, sic & isti in nobis unum sint;* Deus autem est incorporeus. Quod ipsum reperire licet Homil. 1. in Genes. & libr. 6. contr. Cels. At ostendemus in sequentibus, animam licet incorporealem statuere videatur, talem tamen respectu crassiorum corporum ab eo prædicari, revera corpore præditam decerni; quemadmodum vel ex priorè capite librorum De princip. perspicuum est, ubi vim vocis hujus, *ἀσώματος* exponens, accipi docet pro eo quod non est simile huic nostro crassiori, & visibili corpori, sed quod est naturaliter subtile & velut aura tenue. Deus igitur cui anima similis est, juxta Origenem reapse corporalis est, sed graviorum tantum ratione corporum incorporeus. Hieronymus præterea cap. 3. memoratè ad Avitum Epistola, ait Origenem ad extremum libri 3. *ἀπὸ ἀρχῆς* hæc intulisse: *Et erit Deus omnia in omnibus, ut universa natura corporea redigatur in eam substantiam qua omnibus melior est, in divinam scilicet qua nulla est melior.* Et sub finem ejusdem Epistolæ refert Origenem libr. 4. *ἀπὸ ἀρχῆς* conjungere omnes rationabiles naturas, idest Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Angelos, Potestates, Dominationes, cæterasque Virtutes, ipsum quoque hominem secundum animæ dignitatem minus esse substantia. Id ipsum ex ejus doctrina consequi probat Theophilus Alexandrinus i. Pasch.

VI. Nihilominus tamen ab hac longe haresi abuisse ipsum aperte evincunt loci A complures; maxime vero caput 1. libri 1. *Ἐὶ ἀρχῶν*, quo corpus omne à Deo apertissime segregatur. Demum post longam rei hujus probationem sic habet: *Omni igitur sensu, qui corporeum aliquid de Deo intelligi suggerit, prout potuimus, confutato, dicimus secundam veritatem quidem Deum incomprehensibilem atque inestimabilem. Deinde: Non ergo aut corpus aliquid, aut in corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis admittens, nisi ne magis aliquid & inferius esse credatur; sed ut sit ex omni parte uerax, & ut ita dicam totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectualis naturae vel mentis est: & cap. 6. Solius Dei, idest Patris, & Filii, & Spiritus sancti natura id proprium est, ut sine materiali substantia, & absque ulla corporeæ adjunctionis societate intelligatur subsistere. & libr. 2. cap. 2. Solius namque Trinitatis incorporea uita existere recte putabitur. & libr. 4. cap. 2. Illa uero substantia Trinitatis, quae principium est & B causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque in corpore esse credenda est. Praclare uero cap. 4. sequenti: Si corpus esse pronuntietur Deus, quoniam omne corpus ex materia est, inuenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, materia autem sine dubio corruptibilis est; erit ergo jam secundum illos corruptibilis Deus. Quae si quis à Rufino gratis inferta putet, eandem rationationem iteratam ac dilatatam uideat Tom. 14. in Ioh. p. 214. 215. Item libr. 8. contr. Cels. sic ait: *ὁ δὲ θεὸς ἰσχυρὸς ὁ θεός. ἢ να μὴ ἀειπτοσύνῃ οἱς ἀειπτοσύνῃ ἀρῶσι οἱ τὰ ἐμῶν. & ἡρωσῶν οὐδὲν φέρει.* Denique in Catena Combefisiana ad Gen. 1. 26. & apud Theodoretum Quaest. 20. in Exod. Melitonem non perfunctorie castigat, qui librum scripserat hoc argumento, Deum esse corporeum. Sane ipse Plato, cuius dogmata fere amplexus est Origenes, à Deo corpus omne remouet: remouet & Ari- C stoceles.*

VII. Cum ait igitur Origenes animam corpore carituram, quia similis fututa est Deo qui corpore caret, id sibi uult, Deum & animam corpore carere *ὑπερωμενίας* quidem, sed non eodem modo; Deum quippe simpliciter & absolute esse incorporeum; animam uero crassiorum duntaxat corporum ratione. Quod autem obijciunt Theophilus & Hieronymus, Deum unius & ejusdem substantiae ac res ratione praeclitas Adamantium posuisse, pari responsione dissolvitur; in eo illas convenire substantias, quod sint *νοεῖα* & *νοεῖα*, cum immensum ceteroquin differant. Firmat hanc responsionem locus ipse Origenis quem affert Hieronymus: *Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deus, & unigenitas Filius eius, & Spiritus sanctus; sentiunt Angeli, & Potestates, ceteraque Virtutes; sentit interior homo, qui ad imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo concluditur Deum & haec quodammodo unius esse substantiae. Quodammodo, idest, aliqua ex parte; quod ad effugiendum sacrilegij crimen additum ait Hieronymus; nos benignius interpretari possumus.*

VIII. Quae cum ita sint, haec tamen scribit Origenes in Prooem. libror. *Ἐὶ ἀρχῶν*: *Deus quoque quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum deformatus, an alterius naturae quam corpora sunt, quod utique in praedicatione nostra manifeste non designatur. Inde est quod Deum corporealem esse absque dubitatione decrevit Tertullianus, cum alibi, tum aduers. Praxeam, cap. 7. Quis enim negabit, inquit, Deum corpus esse, etsi spiritus est? spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa quaecunque sunt, habent apud Deum & suam corpus, & suam formam, per quae soli Deo uisibilia sunt; quanto magis quod ex ipsius substantia missum est, sine substantia non erit? Quae quamuis manifesta sint, in contrariam tamen sententiam flectere conantur quidam, per corpus substantiam intelligi volentes. Quasi uero tam Latini sermonis imperitus fuerit, & vocabulorum inops Tertullianus, ut rem per se extantem notare uolens, non aliter appellare potuerit, quam corpus. Idem de Deo seferunt Valentinus, Seleucus & Hermias Galatae, Audius, & ejus asectae Audiani (quos alij subinde Vadianos perperam appellarunt) & Aegyptij Anthropomorphitae, de quibus infra disseremus.*

QVAESTIO SECUNDA.

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

I. In multos circa S. Trinitatis mysterium errores incidisse fertur Origenes, quorum gravissimi notantur. II. Hoc nomine Patrum multorum reprehensiones expertus est. III. Vtrum S. Trinitatis Personas substantia differre opinatus sit. IV. Nonnulla in eius defensionem afferuntur. V. Eruitur germana ipsius sententia. VI. Vtrum Filium per prolationem genitum esse arbitratus sit. VII. Vtrum Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem esse dixerit, VIII. ita ut jaclatur à plurimis. IX. Vtriusque dignitatem videtur nonnumquam

A tueri. X. Patrum multorum suffragio gaudet. XI. Recte cum de Filij & Spiritus sancti dignitate sensisse Patres nonnulli testantur. XII. Platonici deliriis orthodoxam doctrinam obliuiscunt. XIII. Vtrum Patrem primarium rerum conditorem, Filium uero secundarium & Patris ministrum crediderit. XIV. Vetustiorum aliquot Patrum consensu subleuatur. XV. Quo sensu Filium dixerit non esse absolute bonum, XVI. & non esse absolute ueritatem. XVII. Vtrum aqua sit multorum criminatio, Origenem dixisse querentium Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto uideri non posse, XVIII. quam ab eo depellere conatur Rufinus. XIX. Vtrum Filij cognitionem cognitione Patris, Spiritus sancti cognitionem cognitione Filij inferiorem dixerit, XX. quod aliquando uidetur negasse. XXI. Vtrum Filium & Spiritum sanctum existimauerit esse creatos, XXII. ut uulgo fertur. XXIII. Plurima culpa huic eleuanda proponuntur. XXIV. Aperitur genuina Origenis sententia. XXV. Patres aliquot assensientes habet. XXVI. Quo sensu dixerit duo Seraphimos Isaia c. 6. v. 2. esse Christum, & Spiritum sanctum. XXVII. Crimini datur Origeni, quod dixerit Patrem rebus uniuersis, Filium ratione praeditis, Spiritum sanctum sanctis duntaxat praesse: XXVIII. sed defenditur. XXIX. Vtrum Filium non orandum esse pronuntiauerit. XXX. Vtrum finxerit sibi Spiritum sanctum genus humanum redimere non potuisse.

I. **E**X ijs religionis Christianae dogmatis quae ab Origene tractata sunt; tractata sunt autem pene uniuersa; nullum aequae commentis & opinionibus deformasse suis creditis & dictis est, ac illud quo sacrosanctae Trinitatis mysterium continetur. Nam & Filij substantiam uisus est à substantia Patris secernere; & Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem ponere, adeo ut Pater à Filio, Filius à sancto Spiritu uideri nequitiam possit, atque ita dignitatis & excellentiae gradus in Trinitate statuere; Filium ac Spiritum sanctum in creaturarum rerum ordinem detrudere; huic sanctorum, illi ratione pollutum procuracionem, seclusa rerum aliarum administratione, assignare; orationibus nostris Filium fraudare; redimendae proles humanae potestatem Spiritui sancto detrudere; alia denique comminisci plurima, quibus substantiae unitas, Personarum Trinitas, perfecta ipsarum inuicem aequalitas uoluitur.

II. Quamobrem Augustinus, ac Iustinianus deinceps in Epistola ad Menam pessime illum de Trinitate sensibile ac scripsisse conquesti sunt; Arianorum, Anomaeorum, & Manichaeorum patrem appellarunt Epiphanius, & Hieronymus; ipse quoque pertinacissimus Origenis assecla Rufinus multa in libris *ἀπὸ ἀρχαίων* resecta à se fatetur, quibus Trinitatis maiestas imminuebatur; & sexcentorum praeerea, quos suis appellabimus locis, capitali hoc errore Origenes sibi reprehensiones conscivit. Ex nouem certe criminationibus ipsi obijci solitis, quas repraesentat & confutat Pamphili Apologia, ad Filium Dei, ipsiusque *οἰκονομίας* pertinent insigniores quinque. Nos singula quaeque expendemus distincte, quoad fieri poterit, & in pauca contrahemus.

III. Ordiamur primum ab eo crimine, cuius Origenem compellat S. Thomas, dixisse ipsum asseuerans Patrem & Filium secundum substantiam differre; quae mera fuit Arianorum haeresis, tres in Trinitate naturas ac substantias fingentium, unde Trusiani appellantur à Fulgentio. Loca Origenis quibus id continetur dogma non indicauit Thomas. Haec certe legimus Tom. 2. in Iohann. p. 70. *ἐπι τῆ φωνῆς ἀπαξ ἀπὸ τῆς ἐν ταύτῃ μὲρ ὁ σαωτήρ, ἐν τῇ ἐξ ἑαυτοῦ ληψὶ τῆ ἀπὸ τοῦ ἁγίου ἁπλοῦς λέγει ὁ θεὸς ἐξ ἑωῦς, ὁ μὲρ τις οὐκ ἔστι, ἐπι τὸν ἐκτακτικὸν ἑαυτοῦ τῆ ἰσότητος ἀποκρίσας τὴν πατέρα.* Hinc concludat aliquis aliam Patri substantiam, aliam Filio Origenem tribuisse. At id certe satis clarum non est, nam hic negat simpliciter colligi posse ex his duobus Iohannis locis Patrem à Filio non differre substantia; minime uero negat non differre. Vidit id Ferrarius Origenis Interpretes, & adnotauit. Apertius loci patet fieri uidetur sensus ex sequentibus, in quibus ait Origenes futurum ut qui cautius attendit, & saniora proloqui uoluerit, dicat Patrem qui lux est, & ab ipsis oppugnatur; cum nempe assumpta natura humana inferiorem se gessit paterna luce, quae non lucet in tenebris: *ὡς γὰρ λόγος*, inquit p. 73. *ὁ πατὴρ μόνος ἔχει ἀθανάσιαν, τὴν κρείττον ἢ μὲρ ἕτερον διλασθεωπίαν θανάτου τὸν ἑαυτοῦ ἀεικλήροτος. αὐτὸς ὁ πατὴρ ἐστὶ μόνος πνεύματος ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι ἕτερον, τὸ ἕτερον δὲ τὸν πνεύματος ἀεικλήροτος ἐστὶν αὐτῷ ἑαυτοῦ οὐκ ἔστι ἀεικλήροτος.*

Sed uereor tamen ne de Platonica doctrina narthecio deprompta ista sint. Docebat siquidem Plato *πῶς ἄν*, siue Deum Patrem creasse *ἑν*, mundo proximum, qui qua parte

August.
Her. 43. ad
Quodmodum.
Epiph. Her.
64. & in
Ep. ad Ioh.
Hierosol.
Hier. Epist.
61. & lib. 1.
Apol. adu.
Ruf. cap. 2.
Rufin. in
Pref. ad I.
ἀπὸ ἀρχ.
S. Thom.
part. 1. qu.
31. a. 1.
Imag. Resp.
ad obiect. 7.
Arianov.

respiciebat Patrem, ejus erat similis, fecus qua inferiora. Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. A cap. 14. ex sententia Platonis sic disserit: Deus qui prima causa & est & vocatur, unus omnium quaque sunt, quaque videntur esse, princeps & origo est. Hic superabundanti majestatis fecunditate de se mentem creavit. Hac mens que vides vocatur, qua Patrem inspicit, plenam similitudinem servat Auctori, animam vero de se creat posteriora respiciens. Mundi hujus effectorem esse res Pythagorei affirmabant. Ab his non abludivit Origenes, cum Patrem ait non lucere in tenebris, Filium vero Patre esse inferiorem quatenus in tenebris lucet, ab iisque oppugnatur; cum res mirum ab eo procreata, ac homines precipue beneficiorum immemores, Auctoris sui leges ac mandata contemnunt.

Difficilior etiam est locorum solutio, qui extant libr. 8. contr. Cels. ei de ne *ἀπειρανθήσεται, μή τι ἀπονοήσῃ. αὐτὸς γὰρ αἰατὸς ἐστὶν ὁ θεὸς ἡ ἀπονοήσῃ πατέρα καὶ υἱόν. ἔπιστομῶν τοῦ 1. ἔρ. 3. πατρὸν ἢ πνεῦσά των ἢ ἡρώδια καὶ ἡ ψυχὴ μία, ἢ α ἰσοπρίση τοῦ ἰσῶ & ὁ πατὴρ ἢ ἰσῶν;* & deinde: *ἔπιστολ. ὁρῶν ἢ τὸν πατέρα τὸς ἀληθείας, καὶ τὸν υἱὸν τὸν ἀληθείας, ὅτι αὐτὸ τὴ ἀπονοήσῃ ἀρχήματα, ἢ ἢ τὴ ὁμοιοῦ καὶ τὴ συμφωνίᾳ ἔ τὴ παντοῦ τὸ ἐκλήρηται.* Patrem & Filium duo esse ait *ἀπονοήσῃ*, unum consensu & concordia. Atqui ἀπονοήσῃ pro ὁσία prificis temporibus solebat usurpari ab Ethnicis & Christianis. Hieronymus Epist. 57. ad Damasc. *Tota secularium literarum schola nihil aliud ἀπονοήσῃ nisi ὁσία νοῦν.* Ita sumserunt Nicani Patres, ita Sardicenses, Ita & sumfisse Origenem verisimile est. Tomo quidem primo in Iohannem p. 27. sic loquitur de Valentiniānis: *ὁ δὲ μένος ἀπονοήσῃ πᾶσι τῶν, οἱ οἰεῖ ἔσθι ἀδαδαὶς κενῶν ἔσθι τὸν υἱὸν τὸν θεῶν, καὶ ἔσθι τὸν ἀπονοήσῃ αὐτῶν, εἰ ἀπονοήσῃ ἢ τὸν πνεῦμα ὁμοῦσα, ἢ ἰδὲ αὐτῶν, ἢ δὲ ὁσία αὐτῶν σαρκῶν ἔσθῃ.* Vbi ἀπονοήσῃ ab ὁσία distinguit quidem, at non sumit pro persona, sed pro substantia, C personam quippe proprio vocabulo ἰδὲ αὐτῶν ἄ alias appellat. Præterea cum unum esse consensu & concordia dixerit Patrem & Filium, postquam docuit duos esse hypostasi, plane ἀπονοήσῃ vocabulum videtur notanda substantia adhibuisse: nam si priore loco duos esse significasset quoad personas, adjecisset profecto unum esse quoad ὁσία. At cum unum esse scripserit consensu duntaxat, aliam omnem videtur respicisse unitatem, & duos quoad ὁσία credidisse. Antiochenus ille conventus in Eneanis celebratus anno 341, in Expositione fidei Ecclesiastica, quam Expositionem referunt Athanasius & Hilarius in libris De Synodis contra Arianos, consimili locutione utitur: *Manifesta utique, inquit, Patris, vere Patris; certaque Filij, vere Filij; notaque Spiritus sancti, vere Spiritus sancti: hisque nominibus non simpliciter, neque otiosis propositis, sed significantibus diligenter propriam uniuscujusque nominatorum D substantiam, & ordinem, & gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum, αἱ ἔσθι τὴ ἰδὲ ἀπονοήσῃ τῶν, τὴ ἢ συμφωνίᾳ ἢ.* Diceret postrema hæc ex Origene deprompta: quæ tamen excusavit & emollivit Hilarius, cum diceret non adversus eos coactam fuisse Synodum, qui Patrem & Filium & Spiritum sanctum substantia differre sciecerent, sed adversus eos qui unam in Trinitate personam, Patrem scilicet, sed tribus distinctam nominibus post Synodi Nicænæ tempora statuebant. Quibus ut occurreret Antiocheni, tres substantias esse dixerunt: (verba sunt Hilarij, ἀπονοήσῃ pro more suo substantias interpretantis) E substantiam personam per substantias edocentes non substantiam Patris & Filij & Spiritus sancti diversitate distincti essentia separantes. Tum subjungit: *Quod autem dictum est, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum, non habet calumniam. Quia cognominato Spiritu, id est Patre, consonantia potius quam essentia per similitudinem substantia predicari convenit unitatem.* E Auctor libri De Trinitate, qui Novatiano adscribitur, & inter Tertulliani opera vulgo habetur, cap. 22. adversus eandem hæresim disputans, quæ Filium à Patre nomine solo differre decernebat, iisdem pene verbis, eadem certe sententia usus est ac Antiochenū Concilium. Sic enim locum illum Iohannis exponit: *Ego & Pater unum sumus. Unum, inquit, ne utraliter positum societatem concordia, non unitatem persona sonat. Unum enim non unus esse dicitur, quoniam nec ad numerum refertur, sed ad societatem alterius exprimitur. Denique adjicit dicens, Sumus, non Sum, ut ostenderet per hoc quod dixit, Sumus & Pater, duas esse personas. Unum autem quod ait, ad concordiam & eandem sententiam, & ad ipsam charitatis societatem pertinet, ut merito unum sit Pater & Filius: per concordiam, & per amorem, & per dilectionem. Iam vero Auctoris hujus & Hilarij F rectane sit sententia & locutio, non disquiro.*

Sed quid defensionem præbere conamur Origeni, cum suam ipse causam prodact tom. 2. in Iohann. p. 56. ubi quemdam impugnans *ὁ ἰσῶν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν*, distinctionem ait Filium inter & Spiritum sanctum ostendi his verbis: *Quj verbum dixerit in Filium hominis, dimittetur ei: qui autem blasphemiam dixerit in Spiritum sanctum, non dimittetur ei, nec in hoc saculo, nec in futuro.* Deinde addit: *ἢ ἢ τὸν πνεῦμα ἔσθῃ ἀπονοήσῃ πᾶσι τῶν καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, (quæ duo vocabula per Typographi inentiam prætermissa sunt) καὶ τὸν πνεῦμα.* Quibus significat ab eo qui unicam in Trinitate ὁσία, ponit, se dissentire, & tres ἀπονοήσῃ admittere, hoc est tres ὁσίας. Nam si ἰδὲ αὐτῶν ἔσθῃ, hoc est persona hic signaret vox ἀπονοήσῃ, neutiquam exprimeret disensionem suam ab eo qui unius ὁσίας Trinitatem esse volebat. IV. Alias

A IV. Alias quidem orthodoxa nonnunquam videtur esse prolucutus, sed ea è Rufini Interpretis, Origenianos errores celare volentis, officina produisse vehemens suspicio est. Talis ille locus est Homil. 12. in Num. Est ergo hæc trium distinctio Personarum, in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, quæ ad pluralem patetorum numerum revocatur. Sed horum patetorum unus est fons: una enim substantia est & natura Trinitatis: & hic etiam è libr. 4. in Epist. ad Rom. Fidere autem dicimus in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, qui integram substantiam, plenam, perfectam, qui nihil diversum, nil discrepans, aut extraneam in Trinitate profiteretur: & ille è libr. 5. Nec rapinam ducit (Christus) esse se æqualem Deo: hoc est, non sibi magni aliquid deputat, quod ipse quidem æqualis Deo, & unum cum Patre est: & iste è libr. 7. Si ergo Filius Dei super omnes dicitur, Deus autem Pater est ex quo omnia, evidenter ostenditur natura Trinitatis & substantia una, quæ est super omnia:

B & hic quoque è libr. 8. Sunt enim nonnulli qui annuntiant quidem de Patre, & Filio, & Spiritu sancto non sincere, non integre, ut sunt omnes Hæretici, qui Patrem quidem, & Filium, & Spiritum sanctum annuntiant, sed non bene, non fideliter annuntiant. Aut enim male separant Filium à Patre, ut alterius nature Patrem, alterius Filium dicant; aut male confundant, ut ex tribus compositum Deum vel trine tantummodo appellationis in eo esse vocabulum putent. Qui autem bene annuntiat bona, proprietates quidem Patris, & Filii, & Spiritui sancto suas cuique dabit; nihil autem diversitatis esse constituitur in natura vel substantia: necnon & ille è libr. 1. *ὅτι ἀρχὴν*, cap. 2. Secunde vero comparationi imago Filij Dei, de qua nunc sermo est, comparari potest, & secundum hoc quod invisibilis Dei imago invisibilis est, sicut secundum historiam dicimus similitudinem Adæ filium Seth; ita enim scriptum est: Et genuit Adam Seth secundum imaginem suam, & secundum speciem suam. Quæ imago etiam natura ac substantia Patris & Filij continet unitatem: & hic è capite sequenti, quem recitat Pamphilus in Apologia: Quod si esset, nunquam utique in unitate Trinitatis, idest Dei Patris inconveribilis, & Filij ejus, etiam ipse Spiritus sanctus haberetur: & iste etiam è cap. 5. Non enim Trinitatis natura habere aliquid compositionis offensa est: & hic è libr. 3. cap. 6. Id quod unum est Filium cum Patre, ad naturæ proprietatem referendum fidei veritas docet: & iste præterea è libr. 4. in Anacephalæosi: Veritas, vita, sapientia, idem sunt ac Christus: Christus idem ac Pater. Quæ quamvis intellectu multa esse dicantur, re tamen & substantia unum sunt, in quibus plenitudo est divinitatis: cui & hic indidem adjungendus: Non enim dicimus, sicut Hæretici putant, Patris aliquam substantiam Dei in Filium versam, aut ex nullis subsistentibus Filium procreatum à Patre, idest extra substantiam suam ut fuerit aliquando, quando non fuerit. Nihil esset ad Trinitatis laudem clarius, si non, ut dixi, suspensa ea faceret fluxa Rufini Interpretis fides. Ut illa quoque hæc esse Origeni putaverit aliquis, quæ leguntur Tom. 2. in Iohann. p. 57. *εἰ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα γεννᾷ ὁ υἱὸς ὁ υἱὸς τὸν πατέρα ἀποκρίθαι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔστι καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν υἱὸν τὸν ἀποκρίθαι, ἀλλὰ ὡς ἡ φύσις ἀπαρτίζεσθαι, ἀλλὰ ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν υἱὸν τὸν ἀποκρίθαι, ἀλλὰ ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν υἱὸν τὸν ἀποκρίθαι.* At cum Spiritum sanctum ait non esse *ἐκ τοῦ ἀποκρίθαι*, minime significat naturam non differre, quod putavit Perionius, sed naturam non prestare.

V. Validior ille locus ex eodem Tomo in Iohann. p. 46. ubi adversus quosdam invehitur, *ἐπισημαίνου τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα.* Filium qui splendor gloriæ, & figura substantiæ paternæ appellatur Ebr. 1. 3. id esse censebat ratione Patris, quod est radius respectu Solis. Atqui solaris radius Sole licet inferior, ejusdem tamen est substantiæ ac Sol ipse; nam substantiæ solatis effluviū quoddam est & particula, sed tamen non est una numero & eadem substantia. Hic ergo culpatur Hæreticos substantiam Filij à Patris substantia penitus, & *καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον* secermentes, & ab hæc illam emanasse negantes: at in allatis superius testimonij Filium inficiatur unius numero ac ejusdem esse ac Patrem substantiæ. Vera hæc est & germana Origenis opinio. Hinc conciliantur *ἐκ τῆς οὐσίας* ista Epiphaniij Har. 64. cap. 4. *ἐκ τῆς οὐσίας τῆς πατρὸς τὸν υἱὸν (ὡς) ἐκ τῆς οὐσίας.* Ex substantia Patris cum (Filium) esse arbitrat: cum illis è cap. 8. *ἐκ τῆς οὐσίας τῆς πατρὸς ἀποκρίθαι τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα.* Multis in locis invenimus cum Virginitum Deum segregantem à Patris divinitate & substantia, simul vero & Spiritum sanctum. Quod si genuina hæc est Origenis sententia, quam proponimus; parum ea certe perspecta fuerit Athanasio, cum ait: *ὅτι ἂν τὸ αἰδίως συυῆναι τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα, ἀλλὰ τὸν υἱὸν τὸν πατέρα ἴδιον αὐτὸν ἔχει, ὡς εἰρήραση οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, ἔστιν ἄλλο ἢ ἡμεῖς ἀκούομεν καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν υἱὸν τὸν πατέρα.* Verbum autem ab æterno esse cum Patre, nec esse alterius essentiæ vel substantiæ, sed substantiæ Patris proprium illum esse, quemadmodum dixerant qui interfuerunt Synodo, licet nobis iterum audire ex laborioso Origene. Non nego hæc dixisse Origenem; at eo sensu dixisse, quo Nicæna dixit Synodus, id vero fateri non possum. Frustra igitur ad purgandum Origenem, afficta illi & scriptis ejus inserta esse dicit Rufinus, quæcumque hanc hæresim sapiunt: Numquid, inquit, in eodem Opere ejusdem libri interdum, ut dicimus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit? Verbi causa, ut qui Patrem & Filium unius substantiæ, quod Græce *ὁμοούσιον* dicitur, designavit, in consequentibus statim capitulis alterius substantiæ & creatum poterat dicere eum, quem paulo ante de ipsa natura Dei Patris pronuntiaverat naturam?

Athan. De Decret. Nycæna Synod.

Rufin. in li. 1. De auxili. libror. Origen.

A *ὁ ἰσθ. εἰς ἡμῶν δὴ ἐν τῷ μέλει ἔστιν, ἡ δὲ ἰσθ., δὴ ἴσθ. ἐν τῷ ἰσθ. ἔστιν.* Postremo cum dixerit superius Patrem essentia, dignitate, virtute, divinitate, bonitate, & sapientia prestare Filio, idem quoque sciscit de scientia Tract. 30. in Matth. *Forſitan autem & quod ait neſcire ſe diem conſummationis & horam, ante diſpenſationem ſuam dixit quia nemo ſcit, neque Angeli, neque Filius, niſi ſolus Pater. Poſt diſpenſationem autem impletam nequaquam hoc dixit poſtquam Deus illum ſuper-exaltavit, & donavit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen: nam poſtea & Filius cognovit ſcientiam à Patre ſuſcipiens, etiam de die conſummationis & hora, ut jam non ſolum Pater ſciret de ea, ſed etiam Filius. Quafi Chriſtus nonnulli poſt mortem obitam cognitionem hanc à Patre acceperit. At ſenior eſt, qua paulo poſt ſequitur loci ejuſdem expoſitio, eatenus nempe horam hanc ignoraffe Chriſtū, quatenus ipſam Eccleſia, quæ corpus Chriſti eſt, ignorat. Huc addendā cenſeat aliquis longam diſputationem ex initio Tomi 2. in Iohann. p. 46. & ſeq. in qua vocem θεός articulo ſuo conjunctam diſtinguit Origenes à voce θεός eodem articulo deſtituta, atque hanc deputat Filio, illam Patri: unde opinati ſunt quidam aliam ipſum Deitatem adſcripiſſe Patri, ac preſtantioſiorem in inferiorem vero Filio. Quapropter ea Genebrardus ab Arianis aſſuta fuiſſe cenſebat. At cum ea tamen dextre accipi poſſe agnoſcat, & Nos quoque in Obſervationibus demonſtraturi ſumus, cur loco huic falſi apponamus notam, cauſa nulla eſt. At manifeſte ſanctum Spiritum honore ſuo ac dignitate fraudare conatur Origenes Tom. 13. in Iohann. p. 218, his verbis: *θεός ἐν βυλιόμοις ἀποδοχῆσθαι τὸν υἱὸν, πατέρων ἰδὲ τῶν ἁποστόλων ἀποδοχῆσθαι, ἡ ἀποδοχῆσθαι, ἀλλ' ἀποδοχῆσθαι ἀποδοχῆσθαι, τὸν πατέρα, ἡ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀποδοχῆσθαι πατέρα, ἡ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ὅσον ἀποδοχῆσθαι τὸ ἅγιον πνεῦμα τῶν λοιπῶν, ἡ τῶν πνευματικῶν.* Spiritum ſanctum illic infra Patrem deprimit: Filio vero poſthabet Tom. 2. in Iohann. p. 58. *ὅτι τὰ ἐν τῷ πολὺ ἐξῆταις αὐτῶν ἰδὲν βυλιόμοις, πᾶς, εἰ πατὴρ εἰ δὲ υἱὸς ἰσθ, & τὸ πνεῦμα δὲ τῷ λόγῳ ἰσθ, ἐν τῷ πατέρων τῶν ἁποστόλων τὰ εἰς ἰσθ, τὸ βυλιόμοις, εἰς τὸ λῆξεν πᾶς ἀποδοχῆσθαι ἰσθ, εἰς τὸ ἐναρτίον δοκοῦσθαι.**

VIII. Laſæ Chriſti maiestatis reum Origenem peragit Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1. ubi libri primi *θεῖα ἀρχὴ* deliria commemorans, dixiſſe illum notat, *Chriſtum collatione Patris ſplendorem eſſe perparvum, qui apud nos pro imbecillitate noſtra magnus eſſe videatur.* Deinde addit: *Duarum ſtatutarum, maioris & parvule, unius que mundum implet, & magnitudine ſua quodammodo inviſibilis ſit: & alterius que ſub oculis cadat, ponit exemplum; priori Patrem, poſteriori Filium comparans.* Iuſtinianus in Epistoſa ad Menam gradus in Trinitate poſuiſſe ipſum ait, &

D Patrem Filio maiorem finxiſſe: tum ex ipſis Origenis verbis accusationem ſuam comprobabat. Et quid reliquos commemorare attinet, cum par ſit Scriptorum fere omnium quereſa, quotquot in ejus reeſſendis erroribus operam aliquam poſuerunt? Non minoribus doctrina ejus de Spiritu ſancto inſimulationibus & convitijs proſciſſa eſt à Theophilo, Epiphano, & præter alios à Baſilio, qui Origenem de Spiritu ſancto male ſentientem, si quando recte locutus eſt, vi conſuetudinis & traditionis victum fuiſſe ſcribit. Ejuſdem etiam noxa arceſſivit Dionyſium Alexandrinum Origenis diſcipulum: adeo ut ex Adamantij ſchola primi omnium adverſus Spiritum ſanctum errores videantur extiſſe. Ad aliorum criminatioſes adſcit Hieronymus, dixiſſe illum Patris & Filij miniſtrum eſſe Spiritum ſanctum: & Iuſtinianus in fine Epistoſæ ſuæ ad Menam Origenem ait Filium &

Paſſ. libr. De Spir. ſanct. c. 29. Iſtm. Epist. 41.

E Spiritum ſanctum appellatſe *λεῖπ ὑποχρῆ. ζωα. miniſtratoria animalia.*

IX. Multa quidem contra hæc in gratiam Origenis obtendi poſſunt, quibus orthoſam de Verbi dignitate ſententiam tueri viſus eſt: ſed ea fere è libris deprompta quæ Ruſinum Interpretem habent, propterea que dubia ſunt fidei, & interpolata credi poſſunt. Afferemus tamen ſingula, ne cauſam Origenis deſeruiſſe videamur. Ac primum de Chriſto hæc leguntur Hom. 4. in Gen. *Formam namque ſervi accepit, & cum iſe inviſibilis ſit nature, ut pote æqualis Patri, habitum tamen viſibilem ſuſcepit: & iſta libro 7. in Epist. Pauli ad Rom. Et ideo non ad injuriam dicitur, quia Prophetis ſubjecti ſunt ſpiritus, ſed ad diſpenſationem; ſicut & illud dictum accepimus à Salvatore, quia tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei qui ſibi ſubdidit omnia. Et hic enim ſubjectus non quaſi inferior dicitur. Quomodo enim inferior dici poterat, qui Filius & omnia*

Hier. lib. 2. Apol. adv. Ruf. cap. 3.

F *eſt que Pater? Omnia enim, inquit, Pater tua, mea ſunt.* Quinetiam libr. 1. *θεῖα ἀρχὴ*, cap. 2. eamdem eſſe docet Patris & Filij potentiam, bonitatem eamdem. Quod autem Servatorem univerſorum eſſe Deum negavit libr. 8. contr. Celf. huic illud opponi poteſt è Praſat. Comment. in Iohann. *ὁ ſανκτις τὸν δὲ, ἡ δὲ τὸν μὲν τὸν πατέρα τῶν ὁλων θεῶν λόγος, ἡ δὲ τοῦ γὰρ ἑλάττων ἀγαθῶν ἡ πῖτο τοῦ ἀγαθῶν.* Cum enim omnia habeat à Patre Filius, acceptum Patri refert univerſorum eſſe Deus. Rerum igitur univerſarum Deus eſt Pater à ſe; Filius earundem rerum Deus eſt à Patre. Cum Servatorem ergo univerſorum Deum eſſe negat, Deum intelligit à ſe, ſeu ἑωτὸ θεῶν. Cum eumdem univerſorum Deum eſſe aſſerit, Deum intelligit à Patre, ſive Deum de Deo. Facit etiam pro Origene, quod maxima locorum illorum, quibus Filij maiestatem imminuit, pars è Commentarijs in Iohannem eſt proſecta, quos adverſus Marciſoniam Heracleonem ſcripſerat. Id autem erat ſectæ hujus delirium, Opiſ-

cem mundi Deum alium esse à Deo Christi Patre, ipsoque ac Christo inferiorem. Quo A
 facilius commentum eiusmodi profigaret Origenes, contrariam adstruxit sententiam,
 probavitque mundi Opificem Deum Christo majorem esse ac superiorem. De Spiritu san-
 cto orthodoxa eum sentite credas in Proemio libror. *ὅτι ἀρχὴν*, cum ait: Tum deinde ho-
 nore & dignitate Patris ac Filio sociatum tradiderunt (Apostoli) Spiritum sanctum. Verum levitia
 sunt, ut dixi, quæ petuntur ex operibus à Rufino interpretatis testimonia: præcipue vero
 ex libris *ὅτι ἀρχὴν*, in quibus errores circa Trinitatem admissos emendare conatus est.
 Quamobrem ficulnea quoque est loci illius tutela, è libro 1. hujus Operis, cap. 1. Porro
 autem nihil in Trinitate majus minusve dicendum est: & hujus, è libr. 2. cap. 2. Origo & fons Filij,
 vel Spiritus sancti, Pater est, & nihil in ijs antèrius, postèriusve intelligi potest. Nec gravioris isthac
 pro Origene momenti è libr. 7. in Epist. ad Rom. Est ergo Christus Deus super omnia. Quæ om-
 B nia? illa siac dubio quæ & paulo ante diximus, super Principatus, & Potestates, & Virtutes, & omne no-
 men quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Qui autem super omnes est, super se
 neminem habet: non enim post Patrem ipse, sed de Patre. Hoc autem (idest Sapientia Dei) etiam de
 sancto Spiritu intelligi debet, ubi dicit: Spiritus Domini replevit orbem terrarum; &: Qui continet om-
 nia, scientiam habet vocis.

X. Favorabilior erit pro Origenianis partibus præscriptio, quæ ex paribus in eodem ar-
 gumento Patrum aliorum locutionibus peti potest. Inter Christianos quippe Doctores, qui
 ante Nicenam floruerunt Synodum, multi de Trinitatis mysterio parum caute locuti
 sunt. Infincera certe fuit Tatiani, & Tatiano vetustioris Iustini de Trinitate doctrina. In
 eandem venit criminationem Pseudo-Clemens, venit & Theophilus Antiochenus. Indig-
 C na vero, & intoleranda profuderunt Tertullianus & Lactantius; Clemens quoque, Dion-
 nyfius, & Pierius, Alexandrini; alijque complures. Itaque cum Origenem hoc argumento
 tuetur Bellarminus, quod sana & orthodoxa fuerit præceptoris ipsius Clementis, discipu-
 lorum Dionysij Alexandrini, & Gregorij Thaumaturgi de mysterio sanctæ Trinitatis opinio;
 credibile quippe esse, quam à Clemente doctrinam acceperat, eandem à se exculatam
 discipulis suis tradidisse; nihil profecto Origenianæ causæ contrarium magis dicere po-
 tuit. Nullius enim ex his tribus satis puri fuerunt & integri de Trinitate sentius: nam & Fi-
 lij substantiam à paterna ita fecerunt Clemens, ut inferiorem eam statuatur: Dionysius vero
 Alexandrinus Filium Patris *ὡνόμενον*, eique dissimilem esse dixit, & ἀφ' ἑσῆς φύσεως ἑκείνης ἀποτερό-
 ους τὸ πνεῦμα π. Voces Spiritui parum convenientes emisit, inquit Basilij Epist. 41. à quo casti-
 D gatus quoque est Gregorius Thaumaturgus quod Filium aperte creatum prædicaverit.
 Adeo ut parum attentum fuisse Anastasium Bibliothecarium putandum sit, cum ait in Hi-
 A nst. ad 2. A. Cbr. 146. storia, laudes Gregorij Thaumaturgi silentio pressisse Eusebium, quod ab Origenis & Arij
 deliramentis prorsus fuerit alienus: cum & hæc deliramenta sit sectatus, nec laudibus
 eum Eusebius fraudaverit. Constat denique ne Basilij quidem temporibus, ac recentior-
 Euseb. libr. 6. II. §. 10. ibus etiam, Spiritus sancti divinitatem aperte profiteri aulos esse Catholicos, ne Pneuma-
 tomachorum petulantiam experirentur.

Et Rem.
lib. 1. de
Christ. c. 10

Anst. ad 2.
Cbr. 146.

Euseb. libr.
6. II. §. 10.

Verumtamen cum inferiorem Patre Filium, Filio Spiritum sanctum visi sunt illi statuere,
 ad auctoritatem principij, originis, causæ, paternitatis, & ἀφ' ἑσῆς φύσεως sere attenderunt,
 quæ inter sanctæ Trinitatis Personas ordinem aliquem constituit. Nam quod Pater prin-
 E cipium sit & origo Filij, major Filio & dignitate anterior dici potest, absque ullo tamen
 naturæ, perfectionisve discrimine. Sic intelligendum esse illud Iohannis: Pater major me
 est, magna Patrum pars arbitrata est; quod alij de humanitate Christi ad Patris divinitatem
 comparata interpretantur. Item quod à Filio Spiritus sanctus ducat originem, minor eo
 appellatur. Athanasius Orat. 2. contr. Arianos: *ὁμοῦτε μὲν οὖν τῆς ἐν δαλός ὡς ἀθεοῦ περὶ ἐλατῆρ
 ὁ κὴν. ὁ δὲ ἰ μὲν πρῶτον τὴν θεοτῆτα καὶ τὴν μακαρίτητα διέκρινεν ἑαυτῶν, οὕτως ἰδούστων ἑαυτῶν τῶ
 πνεύματι. ὁ δὲ ἀλλὰ μείζονα καὶ ἰσοῦντα σημαίνων, ἰδοῦστων μὲν τὸ πνεῦμα, καὶ ἄλλα. καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα
 ὄριον, καὶ ἴσων ἑαυτῶν θεοσύνων, καὶ ἰσοῦν. ἰ μὲν δοξάσας. Hac quidem Iudeis tanquam homo dicebat Do-
 minus: Discipulis autem divinitatem & magnitudinem suam ostendens, non jam amplius se Spiritu mi-
 notem, sed majorem & æqualem esse significans, dabat quidem Spiritum, & dicebat: Accipite Spiritum
 F sanctum; & Ego illum mitto, & ipse me glorificabit. Clarius etiam Basilij: ἀσπῆρ ὁ υἱὸς τῆς
 ἀφ' ἑσῆς φύσεως τῆς αὐτῆς. *πνεῦμα (καὶ) ὁ δὲ πᾶσιρ ἐν τῇ οὐρανοῦ, ὁμοῦ. ἐν ἡ καὶ ἀξίωματι. ἐν τῇ πατρὸς
 ὁ δὲ υἱὸς. οὕτως ἐκ τῆς αὐτῆς. φύσος δι' ἑσῆς. ἰ γὰρ ὁ δὲ, φησὶ, καὶ ὁ πᾶσιρ ἐν ἑσῆς. ἴσων καὶ τὸ πνεῦμα τὸ
 ὄριον τῆς αὐτῆς μὲν δὲ ἰσοῦν τῆς αὐτῆς, καὶ οὕτως ἐκ τῆς οὐρανοῦ δι' ἑσῆς. καὶ μὲν ἔ ἀξίωματι. πνεῦμα
 ὁ δὲ υἱὸς (καὶ) ὡς ἴσων τῆς αὐτῆς ὁμοῦ. Quæmadmodum Filius ordine quidem secundus est à Patre:
 prior enim ponitur Pater, cum numerantur simul. Præterea secundus est etiam dignitate; nam à Pa-
 tre est Filius; Pater non est à Filio: natura autem æqualis est. Ego enim, inquit, & Pater unum sumus.
 Ita & Spiritus sanctus ordine quidem secundus est à Filio, quemadmodum demonstratum est, cum simul
 numerantur: certe & dignitate; Spiritum enim Filij dicitur, ut pote per Filium subministratus. Hæc re-
 præsentat Euthymius in Panoplia, Part. 2. Tit. 12. ubi vides gradus aliquos, & dignitates**

A *καθάρσις* in Trinitate constitutos. Atque hac potissimum responfione asperfam Origeniano nomini calumniam abstergere se posse Genebrardus existimavit.

Genib. Col. lect. cap. 6. Athanas. De decret. Nicen. Syn.

XI. His fortasse permotus Athanasius præclare de Trinitate Origenem scripssisse tradit, ejusque auctoritatem præ se fert: *ὅτι ἢ τῆ ἀείδιος, inquit, συνείναι τον λόγον τῷ πατρὶ, & μὴ ἐστὶν ἕνα; καὶ ἀπὸ ἀϊδιότητος, ἀλλὰ τῆς τῆς πάσης ἰδιότητος ἡ τῆς ἐν τῷ ἴδιῳ, ὡς εἰρήνευσεν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ, ἕξουσία τῶν ἡμῶν ἀκούσας & ὡς τῆς φιλοσοφίας ὡς εἰρηνοῦς.* Verbum porro ab æterno esse cum Patre, nec essentia vel substantia differre, sed substantia paterne proprium illum esse Filium, ut dixerunt qui interfuerunt Nicene Synodo, licet denuo nobis audire ex laborioso Origene. Tum duos ex eo subnectit locos, quibus æterna Filij à Patre processio, cum eoque aequalitas aperte demonstratur. Basilium quoque, & Nazianzenum Gregorium refert Socrates, cum ab Arianis Origenis auctori-

Socrat. libr. 4. cap. 26. Hier. Epist. 65. ad Pam. mach. & Ocean. c. 4. & Apol. adu. Rufin. lib. c. 4.

B tate & testimoniis premerentur, perperam ab iis intellectum ostendisse. Didymum præterea Origenis de Trinitate sententiam ita propugnasse ait Hieronymus, ut male sonantibus verbis rectū tamen sensum inesse diceret: *Didymus, inquit, in ipsis ὅτι ἀϊδιῶν, quos tu interpretatus es, libris breves dicitur commentariolos, quibus non negant ab Origene scripta, que scripta sunt; sed nos simplices homines non posse intelligere que dicuntur; & quo sensu in bonam partem accipi debeant, persuadere conatur.* Accedit Anonymi scriptoris à Photio Cod. 117. commemorati testimonio. Is Origenis defensionem quinque libris complexus, *φασὶ μὲν δὲ ἂν τὸν δόξαν ἐστράλθαι ὅτι τῆς ἑαυτοῦ ἀπὸ ἀϊδιότητος ἀπὸ πατρὸς ἐκείνου, εἰς μέγα κενὸν ἠρμηνεύει τὸ π. & πλὴν τῆς οὐσίας τῆς πατρὸς, ἐναρξασάμενος τῆς πολλῆς ἡλικίας ἀναρξασάμενος ἀγωνισθῆναι, ὡς ἔργον οὐδὲ τῶν ἀποστόλων, καὶ εἰς τούτων τὸν ἀναρξασάμενος. Ἐξ ἡ δόξης καὶ τῆς ἀρξασάμενος ἐκείνου ἐκείνου. Nihil*

C *ipsum asserit circa Trinitatem errasse; sed cum Sabellij heresim impugnavit, que tum in magnam erumpebat perniciem, & Personarum Trinitatem manifestam & multis modis differentem defenderet, extra callem abiisse, & in contrariam partem fuisse abreptum, indeque visum Ariano morbo laborare.* Quod ait de Sabelliana hæresi, de Noëtiana intellige; post Origenem quippe suam Sabellius sparfit hæresim: verum non tam novam invexit sectam, quam veterem à Noëto præceptore suo traditam refinxit. Aequalis autem Origenis fuit Noëtus, qui veteris & ipse propagator hæreseos potius quam novæ auctor dicendus est. Aequalis etiam utriusque fuit Beryllus Bostrenus Episcopus, erroris ejusdem defensione, & deinde repudiatione celebris, postquam ab Origene convictus, & ad saniores doctrinam traductus est. Hos perstringit Origenes, cum alibi frequenter, tum in libro quem in Epistolam ad Titum scripsit; quique laudatur à Pamphilo in Apologia. Initia doctrinæ hujus jam inde ab Ignatij temporibus repetit Baronius ad A. Chr. 260. N. 63. Quod ergo dixit Anonymus Sabellij hæresim impugnasse Origenem, sic accipiendum est, hanc ab eo impugnatam hæresim quæ à vetustis Hæreticis orta, à Noëto & Beryllo suis propugnata temporibus, novum deinde à Sabellio nomen ac formam accepit. Ac si quis ἀρξασάμενος diceret Origenem, eam nempe tueri doctrinam, quæ multo post ab Ario amplificata, nomen ab eo adepta est.

XII. Multum quidem valet apud me, pro eo ac debet, Patrum illorum auctoritas, qui doctrinam Origenis de Trinitate suffragijs suis comprobant. Sed mihi tamen pluris est ipsa veritas, quam & ex Origenianæ doctrinæ connexionem, & ex attente perspectis Adamantij verbis, & ex Patrum aliorum complurium testimonio, in partes sectam ab ipso Trinitatem, & essentia ac divinitatis quibusdam veluti gradibus distinctam clamantium, liquido mihi perspexisse videor. Adde Platonicæ Philosophiæ decreta, ad quæ fere sua expressit Origenes, quod jam supra monuimus, larvam quandam Trinitatis effingere, Personis constantem tribus, inæquali præditis dignitate, potestate, antiquitate, & sapientia. Cyrillus libr. 3. contr. Julian. *πλάτων ἦν μὲν ἴδιον τὸν δημιουργοῦ διαιρούμενον τὸν ἀπαύτως ἀπὸ τοῦ ὄντος, καὶ οὐκ ἔστι τὸ ὄντος ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὸ ὄντος ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ὄντος ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ὄντος ἑαυτοῦ ἑαυτοῦ.* Plato unum quidem esse Opificem definiuit, rerum omnium causam, quem & propinquum mundo esse dixit, existisse vero Deum alterum ante hunc, nempe boni ideam. Excogitat præterea & tertiam causam, ordine quidem & natura prioribus illis inferiorem, quam & animam univ. *ἄλλων rerum appellat.* Quo ex fonte profluxere non Origenis errores solum aduersus sanctissimam Trinitatem, aliorumque quos recensuimus Patrum minus circumspectæ locutiones, sed quidquid etiam fuit contra idem mysterium ab Hæreticis infantum.

XIII. Si non ex supra allatis & in utramque partem expositis testimonijs, quibus Filij & Spiritus sancti dignitatem labefactare vel asserere vilis est Origenes, satis ipsius elucet sententia: at facile certe deprehenditur ex sequentibus, in quibus molitionem rerum in Deum Patrem transferibit; Filium vero secundariam tantum creationi impedisse operam, & instrumenti vel ministri partes obiisse: *ἢ τὸ ἑνὸν, inquit Tom. 2. in Iohann. p. 56. καὶ ἐστὶν ἓν, εἰ πάντα ἐξ ἑαυτοῦ τῆς λέξης ἐγένετο, καὶ ἑαυτοῦ λόγου ἐγένετο, ἀλλὰ ἑαυτοῦ προῖον ἑαυτοῦ, καὶ μετὰ τὸν ὄντος τὸν λόγον, τίς δὲ ἂν ἀλλοῦ ἑαυτοῦ τὸν λόγον, ἢ ὁ πατήρ;* Duplex est hujus loci labes, nam & Filium Patre mino rem ac inferiorem esse decernit, & rerum creationem penitus ipsi abjudicat:

in qua Patri tantum ministrasse, non molitorem itidem ut Patrem fuisse dicit libr. 1. *ὅτι ἄφρον*, in ipso Procemio: *Iesus Christus ipse qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est. Qui cum in omnium conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt) novissimis temporibus seipsum excitans homo factus est: quem locum repetit Auctor libri de Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuarium, qui Tomo quarto Operum Augustini subijci solet, cap. 1. Repetit & ante illum Pamphilus in Apologia; atque item illum: Data est autem Lex Moysi per Angelos, in manu mediatoris Christi & virtute, qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, idest non solum creature, sed & Lex & Prophetæ. Vnde Tomo 20. in Iohann. p. 292. ipsum quidem *ἑαυτὸν* esse ait eorum quæ sunt in Patre; Angelos autem videre eadem per ipsum, tamquam per mediatorem & ministrum, *ὡς ἡμεῖς αὐτῶν κ' ὑπηρέτων*. Et Tom. 1. p. 18. Christum eatenus esse creatorem docet, quatenus dixit Pater: *Fiat lux*, idest quatenus in faciendam lucem Patri ministrum se præbuit. Clarissime vero sententiam hanc expressit libr. 6. contr. Cels. *τὸν μὲρ ὡς ἐκ τῶν δημιουργῶν ἔστι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ λόγον, κ' ὡς ἀσπρὸν ἑαυτοῦ τὸν κόσμον, τὸν δὲ πατέρα τὸν λόγον, τὸν ὡς ἐκ τῶν δημιουργῶν τὸν υἱὸν αὐτῶν λόγον ποιῆσαι τὸν κόσμον, ἔστι ἁσπρὸς δημιουργός*. Iam ergo liquet quo sensu dixerit in Catena Baltasaris Corderij in Ioh. ad cap. 1. v. 1. (si modo ea vere sunt Origenis, & aliqui Catenarum auctoritati tribuendum est) *δημιουργὸν τὸν πατέρα ἰσομερῶς ἑαυτῶν, τοῦ τοῦ λόγου διορισμοῦ κατὰ τὸν αὐτῶν*. Opificem rerum omnium statuens ipsam, Verbi nomine ipsam afficit: ubi & *πῶς αὐτὸν τὸν πατέρα* appellat: & ait paulopost: *πῶς ἂν ἑαυτὸν ἑστὶ ἑαυτῶν πᾶσι πᾶσι, & ἐν ἀρχῇ τῆς ὑπαρξίας αὐτῶν, κ' ἑαυτὸν ὄντα; Quomodo enim non oportebat esse ipsum ante omnia, & cum primogenitus esse cæperunt, qui eorum creator est? & mox: ὅτι δὲ δημιουργὸς εἰς ὕψος ἔδει ταῦτα πᾶσι, κ' ὡς ἐκ τῶν δημιουργῶν, κ' ἑαυτῶν. Cum vero Opificii agebat partes, cunctis præbebat ut essent, & erat apud Deum, & Deus erat: & denique: ἀλλ' ἔτι ὁ δημιουργός, τοῦ πατρὸς ὡς ἑστὶ, τυχόντων θεῶν λόγος κατ' ἑστίαν. ἰδὲ ἑστὶν. & ἀλλοίως ἐκ τῶν δημιουργῶν διορίζεται. At non ita rerum omnium conditor, qui Deus Verbum est secundum essentiam. Vnde & Sapientia appellatur: & veritas, cum de rebus divinis differtur. Item libr. 7. in Epist. ad Rom. Nihil est visibilis sive invisibilis creatura, quod Filio positi adæquari: nullo enim pacto Creatori suo creatura potest conferri: & si Creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso creatura nobis donabitur? Rerum effectorem Filium esse putat, sed secundarium: & res quidem creasse, at instrumenti vice fungentem; Patrem vero creationis auctorem esse, & primatiam ac præcipuam causam: atque ita suum cuique officium partitur. Hinc Gennadius libr. De dogmat. cap. 4. Nihil officio singulare, nec alteri communicabile (in Trinitate credamus) ut Origenes. Hinc etiam Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem inter dogmata Origenistarum Palæstinorum sæculi sexti ponit illud; Trinitatem non fuisse mundi Opificem, & Iulimanus Origenem conqueritur Filium & Spiritum sanctum appellasse *λαϊκοῦς ζωῶν, ministratoria animalia*, ut supra à me observatum est.**

XIV. Eisdem partes in rerum molitione nonnulli è vetustioribus Patribus Filio tribuerunt. Theophilus Antiochenus libr. 2. ad Autolycum: *τὸν τὸν λόγον ἔργον (ὁ θεὸς) ὑποπρόχον τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γεγονυμένων, κ' εἰ ἑαυτὸν τὰ πάντα πατέρα*. Hoc Verbum habuit (Deus) ministrum operam suorum, & omnia per ipsum fecit. Tum inferius: *ὅπου τὸ δὲ ἰδέληται ὁ θεὸς ποιῆσαι ὅσα ἐβουλόσατο, τούτων τὸν λόγον ἔργον ὡς ἐκ τῶν*. Quando autem voluit Deus facere quæcunque deliberaverat, hoc Verbum genuit prolatum. Et paulopost: *θεὸς ἔστι ὁ λόγος, κ' ἐκ θεοῦ γεννητός, ὅπου ἂν εὐλόγη* ὁ πατὴρ τῶν ἑλῶν, ἀγαπᾷ αὐτὸν εἰς πάντα τὸν καιρὸν. Cum ergo Deus sit Verbum, & ex Deo progenitus, quotiescunque vult Pater universorum, mittit eum in locum aliquem. Iustinus in Dialogo cum Tryphone: *ἔστι ὁ ὁ θεὸς ὡς πατέρα τῶν δημιουργῶν, θεὸς κ' ἀρχηγός κ' κύριος (ὁ λόγος), ἵνα κ' ἐκ τούτων ἐπιγῶν τὸ ἑαυτῶν ὑπηρέτηται τὸ τῶν ἑλῶν τῶν ἑλῶν*. Iste qui Patriarchis visus est, & dicitur Deus, & Angelus, & Dominus appellatur; ut ex his quoque intelligatū ipsam Patri universorum ministrare: & alio loco: *ὅτι ὁ θεὸς ἑαυτῶν τῶν ἑλῶν τῶν ἑλῶν τῶν ἑλῶν, & ὑπηρέτη τῶν ἑλῶν ἑαυτῶν*. Per qua demonstratum est Patri & Domino subjectum esse ipsum, ac ejus voluntati servire. Irenæus lib. 3. c. 8. Cui ergo precepit? Verbo scilicet, per quod, inquit, cæli firmati sunt: & libr. 4. cap. 17. Ministrat enim ei (Patri) ad omnia sua regentes. & figuratio sua, idest Filius, & Spiritus sanctus, Verbum & Sapientia, quibus serviunt. & subjecti sunt omnes Angeli. Episcopi sex Antiochenæ Synodi in Epistola ad Paulum Samosatenum antequam deponeretur: *ἵπτοι τὸν υἱὸν πεπονημένον αὐτῶν τὰ πάντα αἰὶ ὄντα ὡς ἀπὸ ἀσπρῶν τὸ πᾶσι τὸν κόσμον ὡς ἐκ τῶν δημιουργῶν*. Hunc (Filiū) credimus semper existentem cum Patre impluisse paternam voluntatem ad creationem universorum. Atque ex hoc dogmate occasionem videntur habuisse Arius & Aëtius, cur creationis rerum Patrem primariam esse causam, instrumentum vero Filium arbitrentur: quam eorum infamiam castigaverunt Athanasius, Cyrillus, & alij.

XV. Non Filij majestatem solum oppugnavit Origenes, sed de ejus etiam bonitate detraxisse ipsum auctor est Hieronymus in Epist. ad Avit. cap. 1. *Deum Patrem omnipotentem inquit, appellat bonum, & perfectæ bonitatis: Filium non esse bonum, sed suram quamdam & imaginem bonitatis; ut non dicatur absolute bonum, sed cum additamento, Pastor bonus, & cætera.* Anonymus

Athanas. lib. 1. & 2. Cyrill. lib. 1. & 16. Theoph.

A quoque apud Photium , Cod. 117, & Pamphilus in Apologia errorem hunc inter eos re-
 cenfent, qui Origeni objici vulgo foliti funt. Verba ipfa refert Iuftinianus ad calcem Epi-
 ftolæ ad Menam, quæ à Rufino Interprete emendata, & in orthodoxam fententiam detorta
 ac interpolata funt libr. 1. *Ὁ δὲ ἀρχαῖος*, cap. 2. unde ea cap. 15. fumiſit Auſtor libelli De Deit-
 tate & Incarnatione Verbi, qui reperitur ad calcem Tomi 4. Auguſtini. Hac labe foedata
 funt iſta quæ ſupra adduximus à Tom. 2. in Iohann. p. 56. ἕνω τῶν πατρῶν καὶ τῶν υἱῶν καὶ τῶν
 λόγων ἰσότης, καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἰσότης, ἀλλ' ὑποκρίσειν ὁ υἱὸς καὶ τὸν λόγον. τίς δ' αὖ ἀλλος
 ἔσται τὸν υἱόν ἢ ὁ πατὴρ; & hac à Tomo 6. p. 130. ὁ υἱὸς πατρὸς καὶ τὸν υἱόν, ὁ τῶν λόγων υἱὸς,
 ὡς αὐτὸς ἰσότης ἐστὶν τῷ πατρί, καὶ ἰσότης, καὶ ἰσότης, ὁ δὲ λόγος τῷ κτίστῳ τῷ υἱῷ καὶ τῷ υἱῷ
 ὅτι πικροὺν ἔσται. *Ὁ δὲ υἱὸς ἐκ πατρὸς, καὶ μὴ ἐκ μητέρος, ὁ υἱὸς τῶν πατρῶν.* Nihilò ſaniora iſta c à libr. 5.

B contr. Cell. ὁ σωτὴρ ἰσοῦν καὶ ἑστῶν ἀκούσιος ποτε, διδασκαλε ἀγαθὸν, ἀπαπέμψεν τὸν λόγον τῷ
 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πατέρας, φησὶ, τί μὲν λέγεις ἀγαθόν, ὡς εἶπες ἀγαθὸν εἰ μὴ εἰς ὁ υἱὸς ὁ πατρός; εἴπαρ δὲ τὸ
 διόλογος, ὡς εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος τῶν υἱῶν, εἰρηκὼν ὁ υἱὸς τῆς ἀγαθότητος τῶν πατέρων, πᾶς ἀρχὴ δ-
 ναζαρεθῶν αὐτῶν τῶν ἀποστόλων εἶπαρ ἡλίον. τί μὲν φησὶς, ὡς εἶπες τὸν υἱὸν σου ἀποκρίσεισθε,
 καὶ αὐτοῖς μὴ ὡς ἀποκρίσεισθε, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ πατέρες οἱ αὐτοῦ ἐκείνων ἀποκρίσεισθε, καὶ καὶ ἡμεῖς
 quæ Deo Patri convenit, Chriſto detrahit, non tantum quatenus homo eſt, ſed etiam
 quatenus eſt imago bonitatis Dei, hoc eſt, quatenus eſt Deus. Nullibi vero apertius quam
 Tom. 15. in Matth. p. 377. *ὡς ἡμεῖς φησὶ τὸν πατέρα, inquit de Chriſto, εἰκὼν ὅτι ἀγαθὸν τῶν*
 ὡς ἡ φησὶ τὸν πατέρα, ὅτι ἡ τῶν πατέρων ἀγαθότης φησὶ αὐτὸν. ἡ καὶ καὶ ἐστὶν τῶν ἀποστόλων ἀποκρίσει
 ἰδίῳ, ὅτι ἀγαθὸν τῶν πατέρων, ὅτι φησὶ τὸν πατέρα ὅτι ἀγαθὸν τῆς ἀγαθότητος τῶν πατέρων. *ὡς εἶπες ἀγαθόν*
 C *ὡς ἀγαθόν ἀποκρίσει, καὶ ἀγαθὸν ἴσον, καὶ ἀγαθὸν ἴσον. φησὶ ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ ἀποκρίσει τὰ ὑποδεί-
 κτῶν ἀγαθῶν ἐν τῶν πατέρων, καὶ ὅτι εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος τῶν πατέρων τοῦ υἱοῦ, ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ ἀποκρίσει*
 ἀγαθὸν ὡς τὸ εἶπες τὸν πατέρα. ὁ πατὴρ ὁ πᾶσι μὲν καὶ ἡμεῖς τῶν πατέρων, ὅτι ἀγαθὸν τῶν πατέρων καὶ εἰ-
 κὼνα τῆς ἀγαθότητος τῶν πατέρων.

Adverſus ea præſcribere velle, non eſt candoris noſtri. Quam autem ſolaris radij com-
 parationem adhibuimus ſupra, eandem hic replicare necesse eſt, ut ejus de Filij bonitate
 ſententia innotefcat. Quemadmodum ergo tanto dignitate Patris inferiorem credidit Fil-
 ium, quanto ſolaris radius Solis ipſius dignitati decedit; eandem eſſe bonitatis Filij ra-
 tionem ad Patris bonitatem cenſuiſſe ipſum putandum eſt. Ut enim quamdã Solis ima-
 ginem, ſed rudem & imperfektam continet ac exprimit ſolaris radius; pari modo imagi-
 nem paternæ bonitatis referre Filium exiſtimavit, non perfectam quidem ac per omnia
 archetypo ipſi fimilem & æqualem, ſed expreſſam leviter, & exemplaris præſtantia longe
 inferiorem. Si quando igitur bonitatem Filij eandem eſſe docet ac Patris bonitatem, ve-
 lut libr. 1. *Ὁ δὲ ἀρχαῖος* cap. 2. ubi eandem eſſe ait utriuſque potentiam, bonitatem eandem,
 & quæcunquẽ habet Pater, habere & Filium, facilis eſt intellectus; Filij nempe bonitatem
 paternæ bonitatis eſſe particulam & auram, è paternæ bonitate decerptam ac delibatam. Si
 quando Patri ſoli bonitatem tribuit, primigeniam bonitatem, & bonitatis intelligit præci-
 pium ac fontem; Filium autem paternæ tantum illa bonitate impertitum. Cu, ſi impietatis
 occaſionem videtur accepiffet ex male intellecto Matthæo 19. 17. & Iohann. 17. 13. & ex
 Platone qui boni nomen ad Deum peculiariter pertinere dicebat.

E XVI. Simili modo explicandum venit dogma alterum, quod ab ipſo propoſitum re-
 fert Hieronymus, Filium quantum ad Patrem non eſſe veritatem, quantum ad nos eſſe imaginariam
 veritatem. Paria fere habet Auguſtinus: Dicit præterea Origenes, inquit, quod Filius Dei ſanctis
 hominibus comparatus, veritas ſit; Patri collatus, mendacium. Nec diſſimilia quæ ex Epiſtola De
 cretali Palæſtinarum Episcoporum repræſentat Guido Carmelita adverſus Origeniſtas: Si
 qui ſunt qui in ſuis tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis comparatus ſit veritas, Patri collatus men-
 dadium, quod eſt Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius & Deus Verbum compa-
 ratus Patri. & ipſi, & dogmata ipſorum ſint Eccleſia anathema. Quibus adſtipulatur Ano-
 nymus ille defenſor Origenis, quem dixi, & inter capita in ipſo reprehendi ſolita poſtre-
 mum illud ponit: ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ, ὡς φησὶ ἐκεῖνος, ὁ υἱὸς εἰκὼν, καὶ ὁ πατὴρ οὐκ ἔστιν ἀληθὴς.

F *Imaginem Dei reſpectu ejus cujus eſt imago, quatenus eſt imago, non eſſe veritatem.* Videtur hæc hæ-
 reſis libro 1. *Ὁ δὲ ἀρχαῖος*, cap. 2. fuiſſe expreſſa, ſed Ruſini artibus diſſimulata, & falſa hac
 interpretatione obducta: Imago ergo eſt inviſibilis Dei Patris Salvator noſter, quantum ad ipſam
 quidem Patrem, veritas: quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago eſt, per quam cognoſ-
 cimus Patrem.

XVII. Quæ Origeni dica impingi ſolet, negaſſe ipſum Patrem à Filio, Filium à Spiritu
 ſancto, Spiritum ſanctum ab Angelis, Angelos ab hominibus videri non poſſe, facilis ex-
 purgatu non eſt, ſi eriminatingium numerus ſpectetur & auctoritas. Præcipuum hunc æ
 præcipuum inter ejus errores ſtatuit Epiphanius Har. 64. cap. 4, & in Ancorato, cap. 63.
 ubi verba ipſa Origenis exhibit: καὶ τὸν πατέρα, inquit, πᾶς οὐκ ἀποκρίσειν ὡς υἱὸς εἶπαι, ὅτι
 οὐχ ὁρᾷ τὸν πατέρα ὁ υἱός, ἀλλὰ φησὶν, εἰς αὐτὸν δὴ τῶν πατέρων ὁ υἱὸς ἐκ τῶν λόγων πνεῦμα οὐ δὲ

va) ἰδὲν τὸν υἱὸν. καὶ πάλιν ἀγγελοὶ ὁ θεὸς ἰδὲν τὸ ἄγιον πνεῦμα, καὶ οἱ ἀγγελοὶ ὁ θεὸς ἰδὲν τὸ ἄγιον πνεῦμα. **A**
 Cuiusmodi non potest videre Patrem Filius, nec Filium videre potest Spiritus sanctus. Et rursus:
 Quomodo non potest videre Patrem Filius, & homines non possunt videre Angelos. Eadem replicat
 in Epistola ad Iohannem Hierosolymitanum, cap. 2. Hieronymus quoque errores recen-
 sens librorum *ἑξ ἀρχῶν*, in Epistola 59. ad Avit. scripsisse eum ait in primo Operis huius
 volumine, Deum Patrem, per naturam invisibilem, à Filio non videri: & in secundo: Restat ut in-
 visibilis sit Deus. Si autem invisibilis per naturam est, neque Salvatore visibilis erit. Idem in Epistola
 61. ad Pammach. cap. 3. Et primum de libro *ἑξ ἀρχῶν*, ubi loquitur: Sicut enim incongruum
 est dicere quod possit Filius videre Patrem, ita inconueniens est opinari quod Spiritus sanctus possit vide-
 re Filium. In qua heresi versatum fuisse Iohannem Hierosolymitanum toto hoc capite de- **B**
 monstrat. Par est Gennadij querela libr. De dogmatib. cap. 4. Nihil, inquit, sibi invisibile à
 creaturis (in Trinitate credamus) ut Origenes. Legendum, ni fallor, ut *creatoris*; hoc est, Ni-
 hil esse credamus in Trinitate, quod ab aliquibus eius Personis videri non possit, quemad-
 modum à creaturis videri non potest, quod putavit Origenes. Par & illa Iustiniani in Epi-
 stola ad Menam, & Isidori libr. 8. Origin. cap. 5. & Anonymi Auctoris Apologiae pro Ori-
 gene, apud Photium, Cod. 117. & Nicetae Acominati, & Honorij Augustodunensis in lib.
 De Har. & Cedreni in Compendio, & Suida in voce *ἀεὶ ὄντος*, & Zonarae libr. 2. in Decio.
 Atque hunc porro errorem ab Adamantio mutuatus est Arius, quem dicere ausum esse
 narrat Athanasius De Synodis, ἀδυνατῶν ἰδεῖν τὸν πατέρα θεολογίας, οὗτος ὅτι ἰσχυρῶς. αὐτὸς γὰρ
 ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἴσχυρῶς οὐκ ἴδεν. υἱὸς γὰρ ὅτι, θελήσας πατερός ὑπέβηκεν ἀλλοθι. τίς γὰρ λόγος αὐτοῦ
 τὸν θεὸν πατέρα ὄντα αὐτὸν τὸν θεοῦ ἴσχυρῶς ἰδεῖν; ἴδεν ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἔχει τὸν αἰσχυρῶς
 ὡς ὅτι ἰσχυρῶς ὄντα, ἢ ἰσχυρῶς ὄντα ὡς ὅτι ἴδεν. Possibile enim ipsi non est investigare Pa- **C**
 trem qualis in seipso est. Filius quippe suam ipse essentiam non novit. Cum sit enim Filius, voluntate
 Patris talis existit. Quae enim concedit ratio eam qui sit ex Patre genitorem ipsam comprehensione po-
 znoscere? Perspicuum est, quod habet principium eam qui aetate principio mente completi vel compre-
 hendere non posse.

XVIII. At eam criminationem ab Origene multis depellere conatur Rufinus Invect. 1.
 in Hieron. offenditque ad refellendam Valentinianorum haesim, qui Deum corporeum
 humanis membris habituque constantem describebant, Origenem probasse Deum ex na- **D**
 tura sua corpore carere, ac proinde sub oculos cadere non posse, vilionem quippe corpo-
 rum esse; nosci autem posse, quod cognitio rerum sit corpore carentium; nosci igitur Pa-
 trem à Filio, videri nequitiam. Tum locum ipsum Origenis deprimat, in quo haec habentur:
 Aliud est videre, aliud noscere; videri & videre, corporum est; nosci & noscere, intellectualis natura
 est. Quiaquid ergo proprium corporum est, hoc nec de Patre nec de Filio sentiendum est. Quod vero ad
 naturam pertinet Deitatis, hoc inter Patrem & Filium constat. Ait demum depravatam hoc loco,
 & corruptam fuisse suam interpretationem, atque ita purgandi sui causa concludit: Si quis
 negat quod non ita videt Filius Patrem, sicut Pater Filium; & non ita videt Spiritus sanctus Patrem &
 Filium, sicut videt Pater Filium & Spiritum sanctum, anathema sit. Videt enim, & verissime videt, sed
 ut Deus Deum, & lux lucem, & non ut caro carnem, sed ut Spiritus sanctus non corporeis sensibus, sed
 virtutibus Deitatis. Rufini responsonem arripuit & uberius explicavit Halloxius libr. 4. **E**
 Orig. defenf. Quae. 4. Porro locus Origenis his celebratus concertationibus extat lib. 4.
ἑξ ἀρχῶν, cap. 1. cui similem alterum reperies libr. 2. cap. 4. His adjungi potest ad tutelam
 Origenis & ille quoque è Tom. 20. in Ioh. p. 292. ἀπερ ἀγγελοὶ ἀπὸ τῆς εἰσομένης ἀπὸ ἀρχῆς
 αὐτοῦ πῶς γαρὶν οὐκ ἴδεν τὸν λόγον, ἀλλὰ ὅτι ἠκούσεν φωνῆς. καὶ οὗτος παρὶ θεοῦ ἦν οἱ ἀπὸ ἀρχῆς αὐτοῦ πῶς καὶ
 ὑπέβηκεν τὸν λόγον. ὅτι τὸν θεὸν αὐτοῦ πῶς ἰδεῖν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πνεύματι, & καὶ οὗτο οὐκ ἴ-
 δεῖν τὸν υἱὸν ὅτι ἦν τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ ὅτι αὐτοῦ πῶς ὄντα οὗτος ὁ υἱὸς ἀποκαλύπτει. διδοὶ ὅτι
 τὸ αὐτοῦ πῶς ἴδεν τὸν πατέρα τὸν υἱὸν οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πνεύματι ἰδεῖν τὸν πατέρα ὡς ὅτι ἴδεν τὸν πατέρα
 ὡς τὸν πατέρα, καὶ ὡς. Hic autem, ut alibi saepe, illud ex Apologia Pamphili usurpare licet:
 Dubium autem non est, quod eodem sensu etiam in ceteris sentiat, nec sit sibi ipse contrarius.

XIX. Attamen ne perfecte quidem & plene Patrem à Filio nosci, ita ut à seipso noscitur **F**
 Pater, minoremque esse cognitionem Filij quam Patris nonnumquam Origenes asseruit:
 nam Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 4. recitat hoc ipsius decretum è libr. 4. *ἑξ ἀρχῶν*,
 quod & Graece exhibet Iustinianus in fine Epistolae ad Menam: Curiosus Lector in-
 quirat, utram à semetipso cognoscatur Pater, quomodo cognoscitur à Filio; scienisque illud quod scriptum
 est: Pater qui misit me, major me est, in omnibus verum esse comendet, ut dicat & in cognitione Filio
 Patrem esse majorem, dum perfectus & purus à semetipso cognoscitur quam à Filia. Atque id esse
 causae quare Filium à Patre comprehendi, Patrem vero à Filio nequitiam comprehendi
 posse opinatus sit, ait Hieronymus: contra quam Paganino Gaudenzio visum est, qui ideo
 censuisse Origenem scribit, Filium videre non posse Patrem, quia Filium habuit pro re-
 creata; intellectum autem creatum rem infinitam cernere non posse. Cum enim putasse
 feratur

Gaud. in De
 comparat.
 Orig.
 cum Philo.
 Platonicis

42
Genbr. in
causalam.
De vit Ori-
gen. cap. 6.
Hier. Epist.
59. cap. 1.

nebrardus contendebat, ut apparebit ex sequentibus. Item paulo superius, *ως οραβίστες*, A
inquit, *αλλοις κερσίσματι τει. πατρων δεσ τω λογω γρηγοριαν, τω αζιον πνευμα πάντων εη πμιω-*
προν, & τω πατρων τω λογω δεσ χειρου γαρημηριων & pag. 58. Tomi ejusdem: *ταυτα*
δι εστι πολυ ελπιωσα σταφειρον ιδιη βαλμηριος πτες, ει παντα δι αυτη ερηιω, κη τω πνευμα δεσ τω
λογου ερηιω.

XXII. Atque hoc crimen magna contentione in Origene damnat Hieronymus, cre-
didisse ipsum dicens, *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum*, atque idem de Spiritu
sancto decrevisse. Similiter Epiphanius Har. 64. cap. 4. *εν της υσιως τω πατρει τωτον (υδον)*
ειρηνω. Εστιν δε αμα ευλιε) δε ως ερηιαν τω υδον αυτων ερηιω δεσ λογω. Ex substantia Patris eum
(Filium) esse arbitratus (Origenes) sed nihilominus creatum. Vult autem quasi per gratiam Filium
ipsum appellatum dicere. & cap. 5. φασεσστα ταυ υδον τω δεσ υλισμα εδομασ ποτ, κη δαο τωσ αει τω
υδω τωλμης γνως οη κη τω πνευμα τω αζιον κησεν ερηιωστα. Απεισissime Filium Dei creaturam esse
ασσερανω, & ab hac in Filium audacia nosce & pro re creata Spiritum sanctum habuisse: & cap. 8.
οπατι η εη πολλοις τιποισ ερηιω αυτων η μνορηη διον απυλασσερανωτα η πατρεισ διοπτοισ τω κη
υσιωσ, υδου τω κη τω πνευμα τω αζιον, τωυτω γρηιαν τω γρηιων διον ερηιωσ υδων, σαφεισ εσην οη υδων
ειρηιω. Quotiam autem in multis locis invenimus eum Filium Dei Deum segregantem a Patris divi-
nitate & substantia simul vero & Spiritum sanctum & idcirco eum productum Deum dixisse liquet, quia
creatum esse decernit. Iustinianus in Epist. ad Menam dixisse Adamantium asserit, οη ο υδω,
κη τω αζιον πνευμα υλισμα εησι, & οπα κηλιε ισρημ αεισ η υδον, πυδ ο υδωσ εση αεισ η πατρει. Fi-
lium & Spiritum sanctum res esse creatas, quodque nos sumus ad Filium id Filium esse ad Patrem. Pho-
tius Cod. 58. scribit Origenem docuisse in 1. αει αρηων, η μη υδον τω πατρεισ ταυ οησ, τω
α πνευμα τω τω υδω. Filium esse a Patre factum, Spiritum sanctum a Filio. Quibus assentiuntur
Augustinus, Cedrenus, Suidas, Zonaras, & Nicetas.

XXIII. Si quæ tamen culpam hanc extenuare possunt, colligamus. Rufinus hujus hæ-
reficos virus libris Origenis aliena manu affusum existimabat: *Nunquid*, inquit, *in eodem*
opere ejusdem libri, interdum ut diximus, statim in consequenti capitulo oblitus sui esse potuit? verbi
caussa, ut qui superius dixerat nusquam inveniri in omni Scriptura ubi Spiritus sanctus factus vel creatus
esse diceretur, continuo subjiceret inter ceteras creaturas factum esse Spiritum sanctum & Similia regerit
Genebrardus. Didymus vero non eximia solum eruditionis homo, sed orthodoxæ etiam
fidei, scripta quidem ab Origene non negat quæ objici solent, sed in malam partem rectè af-
ferre à malevolis, quæ recta poterant interpretatione defendi. Id priusquam aggredimur
facere, afferemus Origenis testimonia quædam, Catholica doctrinæ satis consentanea. Fi-
lium creatorem appellat libr. 7. in Epist. ad Rom. & à rebus creatis diserte secernit: Nihil
est, inquit, visibile, sive invisibile creatura, quod Filio possit adequari: nullo enim pacto Creatori suo
creatura potest conferri: & si Creator ipse donatus est nobis, quomodo non cum ipso creatura nobis dabitur?
& in Anacephaloxi libri 4. αει αρηων: Non enim dicimus, sicut Hæretici putant, Patris aliquam
substantiam Dei in Filium versam, aut ex nullis subsistentibus Filium procreatum à Patre, idest extra
substantiam suam, ut fuerit aliquando quando non fuerit, sed abscisso omni sensu corporeo, ex invisibili
& incorporeo Verbum & Sapientiam genitam dicimus, absque ulla corporali passione, velut si voluntas
procedat è mente. Locum hunc capite 18. repetit Auctor libelli De Deitate & Incarnatione
Verbi ad Ianuarium, qui habetur in fine Tomi quarti Augustini. Atque hæc verba: Aut ex
nullis subsistentibus Filium procreatum à Patre, idest extra substantiam suam, ut fuerit aliquando quando
non fuerit, nemo non videt vel à Rufino fuisse interpretationi inexta, vel ab aliis Rufino
antiquioribus Græco ipsi contextui infarta contra Arium, quem Sozomenus ait αει πτες
παρ ιρηων μη ερηιωσων ταλμωσιν εη δαυωσια δαρεδωσασ, η υδον η δια εη οια υδων γαρημηριω, κη
ειναι ποτι εη οη λε. Primum in Ecclesiæ usum esse dicere, quod nemo ante illum dixerat, Filium scilicet
Dei ex non extantibus existisse, & fuisse aliquando cum nondam esset. Disertissima etiam hæc de
sancto Spiritu è libr. 1. αει αρηων, cap. 3. Veruntamen usque ad presens nullum sermonem in Scri-
pturis sanctis invenire potuimus per quem Spiritus sanctus factura esse, vel creatura diceretur, ne eo qui-
dem modo quo de Sapientia referre Salomonem supra edocimus, vel quo de veritate, vel Verbo, aliisque appel-
lationibus Filij Dei intelligenda esse tractavimus. Atque hæc quidem è Rufiniani Interpretationibus de prompta
testimonia, ut minus valida præmissimus, velut leviorum quamdam armatu-
ram. Sed jam cominus signa conferamus.

Aliquot attulimus locos, quibus in creaturarum rerum censum detrufi videntur ab Orige-
ne Filius & Spiritus sanctus, Priore, quem adducit Iustinianus, Filius dicitur *εη δελημωσ*
η πατρεισ ηυμωρε, αεισ ερηιωσ πασων υλισωσ, υλισμα Respiciebat nempe ad illud Proverb. 8.
22. *ο δεσ ερηιωσ με αιρηι οδω αυτω. Deus creavit me initium viarum suarum.* Ita nimirum reddi-
derant hunc versum Interpretes LXX, qui Ebraice habet *יָצַק פִּלְגָּם מֵעַי* *possedit me.* Vertit Aquila:
εδηστωσ με & sic fortasse legendum quoque apud *πυδ ε* hanc enim lectionem tueretur Ba-
silius libr. 2 contra Eunomium, Gregorius Nyssenus libr. 1. contra eundem, & Hierony-
mus in Haic 26. 13. Quamquam & Chaldaeus, & Syrus, & Arabs, & maxima Patrum etiam

Rufin. de
adult. libr.
Orig.

Genbr. in
causalam.
De vit Ori-
gen. cap. 6.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

Soz. men.
lib. 1. cap. 5.

A vetustiorum pars hodiernæ lectioni consentiunt. Sane ad generationem Filij potest utrumque pertinere. *in patre creavit*, idest, genuit. Cicero libr. 1. De republ. Quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam is qui, ut aiunt, creaverit. Virgilius Æneid. 10.

Sylvicola Fauno Dryope quem nympa creatat.

Claudianus 1. De raptu: Nam quidquid ubique

Gignit materies, hoc te donante creatur.

Sed & *ἐκ πατρὸς*, possedit, de parentibus dicitur, quorum nihil tam proprium est quam liberi, quos genuerunt. Quamobrem Eva dixit de Caino: *הוּא מִן חַוָּה וְאֲנִי*, LXX. *ἐκ πατρὸς ἀδελφοῦ ἢ τῆς μητρός*. Vulgata: Possedi hominem per Deum. Filium igitur *ἐκ πατρὸς* ab Origene dictum credere possumus hoc sensu, quo Filij à parentibus creati dicuntur. Quapropter cum

B Tom. 1. in Ioh. p. 19. sapientiam animatam, idest Filium, diceret à Deo esse creatam, locutionem illam mollivit hoc temperamento, *ὅτι ἔτι οὐκ ἔστιν*. En tibi verba: *ὅτι λατρίαν ὄν κτήσατο, ἢ ἄλλως ἔσται, ἀλλ' ἐκ πατρὸς ὁ θεὸς, ἀπὸ τῆς ἐκείνου*, &c. Nec sic tamen docti ejusdam viri reprehensiones locus iste effugit.

Sequentium locorum crimen hoc est, quod Servator noster appelletur *θεὸς ἕκτος*, cuius postremæ vocis ea est ambiguitas, & tam crebris disputationibus ventilatus intellectus, ut omnis inde questionis hujus pendeat dijudicatio. Perferenda itaque illa est accurate, sed paucis. A *ἕκτος*, gigno, fit *ἕκτος*, genitus: à *γενέσθαι*, sum, existo - fit *ἕκτος*, hoc est, habens ab aliquo ut sit. Itaque si proprie loqui velimus, Deus Pater est *ἀρχὴ πᾶτος* & *ἀρχὴ πᾶτος*, quia neque ab ullo genitus est, neque ab ullo habet ut existat. Item Filius est *ἕκτος*, *γενίτιος*, nam gignitur à Patre: est *ἕκτος*, nam à Patre sic tamquam à principio habet ut sit.

C Spiritus vero sanctus non est *ἕκτος*, sed *ἕκτος*, genitorem enim non habet, sed habet à Patre & Filio ut existat. Hæc est propria vocum illarum notio, quam tamen nec semper servarunt Patres, & consulto permiscuerunt ac confuderunt Ariani, ut in ambigua voce facilius fraudem struerent. Origenes vero cum Filium appellat *ἕκτον θεόν*, sic accipe: qui principium sui habet, & existendi initium. Filio quidem commune est eum creatis rebus, sui principium ac originem habere: emanandi autem ex illo principio ac prodeundi ratio plane diversa est: prodit enim Filius per generationem æternam; prodeunt creatæ res per temporariam creationem. Hoc sensu, quo dixi, vocem *ἀρχὴ πᾶτος* à Veteribus usurpatam scribit Athanasius: *ὅτι ἀρχὴ πᾶτος δὲ ὄντι, οἱ εἰρηκότες ἐν τῷ ἀρχὴ πᾶτος, ἢ πατρὸς λέγοντες, ἢ ὡς ἕκτον, ἢ πᾶτος, ἢ ἕκτος, ἢ λόγος ἦν τῆς ἐκείνου, ἀλλ' ὅτι μὴ ἔχει τὸ ἄρχον*. Non ignoramus autem eos qui dixerunt unum esse *ἀρχὴ πᾶτος*, Patrem significantes, non ita scripsisse quasi Verbum sit *ἕκτος* & opus, sed quia Pater causam non habet. Patrem dictum esse ait *ἀρχὴ πᾶτος*, quia ab alio non habet ut sit: Filium autem *ἕκτον* esse negat hac notione, quod ab alio factus sit: sed non negat *ἕκτος* esse alia notione, ea scilicet quam indicavi, quod ab alio habeat ut sit, non tamquam res facta, sed tamquam res genita. Atque ita Filius dici potest *ἀρχὴ πᾶτος*, qui ab alio non habet ut sit, nempe tamquam opus, seu res facta, vel tamquam res creata: & *ἕκτος*, qui ab alio habet ut sit, nempe tamquam res genita & Filius. Sic Origenes, qui *ἕκτον θεόν* appellasse Filium insinuat, & qui Tom. 2. in Ioh. p. 56. credere se dixit *ἀρχὴ πᾶτος* (legendum, vel certe intelligendum *ἀρχὴ πᾶτος*) *μὴ εἶπε τὸ πᾶτος, ἢ*, hoc

Athanas. De Synodis Ariminis qd Seleucia.

D est unum Patrem principio carere, nec ab alio habere ut sit, Filium tamen *ἀρχὴ πᾶτος* vocat libr. 6. contr. Cels. *ὅτι ὅτι ἕκτον & πᾶτος γενέσθαι οὐσίας ἀεὶ ὄντων κατὰ ἀξίαν εἰδήσασθαι δύναται* ὡς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸν πατρός. Illic *ἀρχὴ πᾶτος* sonat non factum, non creatum. Hinc natam opinor primam è criminationibus adversus Origenem conflatis, quas Pamphilus in Apologia recenset. Prima illa est, inquit, quod dicunt cum innatum dicere Filium Dei. Dixerat nempe Origenes *ἀρχὴ πᾶτος*, quod ipsius adversarij, contentiosi homines & rixosi, confuderunt cum *ἀρχὴ πᾶτος*, ut ansam haberent calumniae. Contra vero Socrates de Eusebio loquens merito dixit: *θαυμάσιος ὁ ἑλληνιστὴς ἰσχυρὸς ἢ ἀεργὸς βιβλίαν. ἐν οἷς πανταχοῦ τὸ υἱὸν εἶναι τὸ πατρὸς γεννηθέντα* & *ἀειμένον οἱ τὸ ἀεργὸς βιβλίαν τὸ εἶναι τὸ κατανόουσαν ἀνομήναι*. Admirator & amulator librorum Origenis fuit, in quibus Filium ex Patre natum ubique reperit, qui librorum Origenis profunditate

F tatem animo penetrare possunt. Hieronymus vero dixisse ipsum affirmans Christum Filium Dei non natum esse, sed factum, hoc est *ἀρχὴ πᾶτος* & *ἕκτος*, utramque hanc vocem in alium detorquebat intellectum, ac ab Origene usurpata est: qui cum dixit Filium *ἀρχὴ πᾶτος*, id sibi voluit, non esse factum, nec creatum. Contra Hieronymus exposuit, non esse natum, quasi dixisset *ἀρχὴ πᾶτος*: cum vero Filium dixit *ἕκτον*, id sibi voluit, habere ipsum sui principium; contra Hieronymus exposuit, esse factum. Nemp sic verba Origenis in pessimum sensum trahere amabat. Ita Epiphanius vocis *ἕκτος* usum in aliis probaturum se dicit, in Origene damnare. Contra ea vero qua addit, velle Origenem *κατὰ γένεσιν τὸ υἱὸν ἄνωγον καλεῖσθαι*. Per Epiph. Har. 44. cap. 5.

gratiam Filium ipsum (Christum) appellari, prompta est ex ipso Origene defensio, qui disertè docet Tom. 2. in Iohan. *μόνον τὸ μονογενῆ εὐσεβὲς υἱὸν ἀρχὴ πᾶτος καλεῖσθαι* & libr. 7. in Epistol. ad Rom. Sicut enim multi sunt Filij Dei, ut Scriptura dicit, Ego dixi, Dij estis & filij excessi omnes;

unus tamen est natura Filius & Unigenitus de Patre.

Commode vero exponetur locus à Diodoro recitatus, ubi lux à Deo producta Gen. 1. 3. Filius esse dicitur, si respondeamus id allegorice ad Filium ab Origene fuisse relatum. Quoniam enim numquam non dicit Pater: Ego hodie genui te: induci quoque potest semper dicens, Gignatur Filius meus qui est lux vera. Firmat hanc responsonem vox, γεννηθη, gignatur: sic enim legitur in Catena, non ut vulgo, γεννηθη, fiat. Penitus vero id confirmatur ex eo quod ait Tom. 1. in Iohann. pag. 118. jubente Patre ut fieret lux, mandato Patris obtemperantem Filium lucem creasse. Quod si creavit lucem, lux ista creata ipse utriusque non est.

XXIV. Quorum vero tot ambagibus detinemus Lectorem, explicandis verbulis, & evolvendis sententiolis frustra immorantes? Præstat ipsa Origenianæ doctrinæ penetrabilia ferutari. Meminerimus supra notatum esse à nobis credidisse Origenem Filium manasse de Dei substantia, sic tamquam lucem de Sole, atque ideo ejusdem esse ac Patrem substantiæ, quia lux ejusdem est substantiæ cuius Sol, licet non sit eadem numero substantia: & rursus Filium à Patris substantia & divinitate, ut ait Epiphanius, segregasse; quia ut à Sole per effluviū profecta est lux, secreta ab eo & seposita dici potest: præterea Patre inferiorem esse Filium, quia Sol luce nobilior est & dignitate superior. Creatum dixit, vel eo sensu quo liberi à parentibus procreari dicuntur, ut notavimus; vel quia materiam è qua conflatus est mundus, quam à Dei substantia ab omni retro ævo emanasse censuit, quem admodum ostendemus infra, creatam dici seiebat. Id enim tantum discriminis posuit Filij inter & matris procreationem, quod ille sit primogenitus omni creatura, & quod præ naturis reliquis sit τελειωτάτη, ut loquitur Clemens Alexandrinus libr. 7. Strom. η, ἀνωτάτη, η, μελειωτάτη, η, ἐλαττωτάτη, η, βασιλικωτάτη ἢ ὑψίστη, ἢ τῶν μέγιστων καὶ ἐκτελεσθέντων. Perfectissima, & sanctissima, & maxime dominans, & maxime imperatoria ac regia Filij natura, quæ soli Omnipotentis propinquissima est. Sed parum interest qua voce Filij ortum à Patre significaverit, sive υἱός appellans, sive παῖς, sive γέννητος, dummodo de re constat. Manifestum hinc est etiam quo sensu dixerit Tom. 2. in Iohann. p. 47. Filium è divinitate Patris divinitatem suam haurire & trahere, καὶ τὸ θεὸν ἀφοσαντα, & ἀνάσσειν ἐν θεοῖς ἐκείνοις, hoc est, portionem divinitatis, non divinitatem. Præterea quoniam si Solem æternum ponas, lucem coeternam ponere necesse est, idcirco coeternum Filio Patrem agnovit Tom. 1. in Iohann. pag. 31. ὅτι ἡ τὸ υἱὸς μου ἐστὶν, ἐξ ὧν σήμερον γεννηθήσεται, λίγα ἢ πλεονάζοντες ἢ τὸν υἱὸν τὸ θεῦ, ὃ δὲ ἐστὶ τὸ σήμερον. καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐκείνου θεοῦ. ἡ γὰρ ἡ ἡμεῖς μὴ ἔτι ἡδὲ σήμερον, ἀλλὰ ὁ συμπαραλειψάντων τῇ ἀρχῆς τοῦ εἰδέναι αὐτὸν ἐν τῷ ἔτι, ἢ ἔτι αὐτὸν, γέννητος, ἡμεῖς αὐτὸν ἐστὶν σήμερον, ἐπὶ τῇ γεννῆσι) ὁ υἱὸς ἀρχῆς γεννητός αὐτὸν ἢ ἐκ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ ἢ ἐκ τῆς οὐσίας & libr. 1. ἐπὶ ἀρχῆς, cap. 2. Per è evangelium docetur quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: & intelligat ex hoc, quia non potest antiquius esse in Deo omnipotentis appellatio, quam Patris: per Filium enim omnipotens est Pater. & capite sequenti de S. Trinitate loquens ait: Ea de quibus loquimur, tractu quidem sermonis temporaliter nominantur, natura autem sui omnem intelligentiam sensus temporalis excedunt. & libr. 4. in Anacephaloxi: supra omne autem tempus, & supra omnia sacula, & supra omnem æternitatem intelligentia sunt ea quæ de Patre, & Filio, & Spiritu sancto dicuntur. Hac enim sola Trinitas est quæ communem sensum intelligentiæ, non solum temporalis, verum etiam æternalis excedit. Cetera vero quæ sunt extra Trinitatem in sæculis & in temporibus metienda sunt. Quæ loca cap. 13. & 19. usurpat scriptor Operis De Deitate, & Incarnatione Verbi, quod habetur in calce quarti Tomi Augustini. His adijunge & istum è libr. 1. in Epist. ad Rom. cap. 1. Qui numquam prædestinatus est ut esset Filius, sed semper fuit sicut & Pater. Quamobrem Athanasius in libro De decretis Nicænæ Synodi sic ait: θεὸς δὲ τὸ αἰδώς σωμαίναι τὸ λόγον τῶν πάντων... ἐξ ἑαυτοῦ πάντων ἡμῶν ἀκούσας, καὶ αὐτὸ τὸ φιλοπόνη ἀειχρῆσαι. & Socrates libr. 7. cap. 6. postquam lectitari solitos fuisse dixit Platonem à Georgio, Origenem à Timotheo Arianis Presbyteris, & συμμάχους ἡμῶν, inquit, ἕπειτα πᾶς ἦτοι οἱ ἀδελφοὶ τῇ ἀρρητῶν ἡρηνεῖα παρμένοντες, ὅτι ὁ υἱὸς τῶν πάντων ἀπὸ μηδὲς ἔγεν. ὁ δὲ τὸν ὡς γέννηται αἰτέπειτα, ἢ ἢ τὸ πλάται τὸ θεὸν γενεῖ καὶ τὸ τέλειον αἰνον. αἱς αὐτοῖς ἰσομεζεν εἰς αὐτὸν, ἀρχῆς ἢ ἀρχῆς εἰς ἀληθῆναι θεοῦ. καὶ ὡς γέννηται σὺς αἰδώς σὺς ἀρχῆς ὡς γέννηται τὸ υἱὸν τῶν πάντων. Veritè Epiphanius Scholasticus: Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manserint, quorum unus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter spirabat jugiter Origenem: quum nusquam Plato secundam vel tertiam causam (sicut ipse nominare solet) jinitivum substantiæ asserat percipisset. & Origenes coeternum ubique fateatur Filium Patri: & Guido Elnensis in Summa de hæresibus: Origenes, inquit, super Epistolam ad Rom. 1. non est secutus errorem Arii de existentia Filij Dei: Arius enim dicit quod erat tempus quando Dei Filius non erat, quod reprobat Origenes dupliciter, primo exponens illud Rom. 1. Qui factus est ex semine David secundum carnem, dicit sic: Factus est autem sine dubio id quod prius non erat secundum carnem: secundum autem spiritum, id est secundum Deitatem, qua Deus est spiritus, prius erat, & non erat tempus quando non erat. Secundo reprobat errorem Arii cum ait: Observandum est enim quia non dicit, Qui prædestinatus est Filius Dei in virginitate secundum

LIBER SECVNDVS.

A Spiritum sanctificationis, sed dicit, Qui destinatus est Filius Dei in virtute Destinatur enim ille qui est: predestinatur vero ille qui nondum est, sicut de his dicit Apostolus: Quos autem prescivit illos & predestinavit. Presciri ergo & predestinari possunt illi qui nondum sunt; ille autem qui est, & semper est, non predestinatur, sed destinatur. Filius autem Dei semper fuit ab aeterno, & non fuit tempus quando non fuerit. Vbi patet quod Origenes errorem Arj clare damnat. Pluribus id probare superfluum est, quod ex gemino Origenis loco satis probavit Athanasius in Decretis Nicanae Synodi. Potro quae de Filij generatione diximus, eadem de Spiritu sancti processione intelligenda sunt.

Ne quis vero nos Solis, solarisque radij exemplum, ad declarandos Origenis sensus gratis acivisse putet, en ipsius verba Hom. 9. in Ier. p. 106. *ἡν ἐν ἐκείνῳ οὐκ ἔστι τὸ σπινθηρῶδες, ὅτι*

B *ἡν ἐν ἐκείνῳ οὐκ ἔστι τὸ σπινθηρῶδες, ὅτι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ οὐκ ἔστι τὸ σπινθηρῶδες, ἀλλὰ αὐτὸ ἑαυτοῦ ἐστὶν ὡς τὸ φῶς τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὡς τὸ φῶς, ἀλλὰ ὅσον ἔστι τὸ φῶς πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτως ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι τοῖς ἁγίοις. ἀλλὰ ὅσον ἔστι τὸ φῶς πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτως ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι τοῖς ἁγίοις. ἀλλὰ ὅσον ἔστι τὸ φῶς πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτως ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι τοῖς ἁγίοις. ἀλλὰ ὅσον ἔστι τὸ φῶς πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὕτως ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσι τοῖς ἁγίοις.* Eadem utitur similitudine Tertullianus Apologet. cap. 21. Etiam cum radius ex Sole porrigitur, portio ex summa. Sed Sol erit in radio, quia Solis est radius, nec separatur substantia, sed extenditur. Ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum: manet integra & indefecta materia matrix, & si plures inde traduces qualitatis mutaverit. Ita & quod de Deo profectum est,

C *Deus est, & Dei Filius, & unus ambo.* Quibus haec adsonant è libr. contr. Praxeam, cap. 9. *Pater tota substantia est: Filius vero derivatio totius & portio, sicut ipse profectus. Quia Pater major me est.* Unde liquet quo sensu dixerit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unius esse substantia, & unius status, & unius potestatis, & Filium non aliunde deducere se, quam de substantia Patris. Augustinus ipse comparatione eadem generationem Verbi explicat libr. 6. de Trinit. ipso initio, sed non eadem inde colligit: *Ipsè Arius, inquit, dixisse fertur: Si Filius est, natus est: si natus est, erat tempus quando non erat Filius; non intelligens etiam natum esse Deo sempiternum esse, ut sit coaeternus Patri Filius: sicut splendor qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coaeternus illi est, & esset coaeternus, si esset ignis aeternus.* Itaque eo discrepabat ab Origene Arius, quod hic Filium diceret esse factum & ex nihilo, hoc est, ex nihilo, & cum antea non esset: ille paternae substantiae portionem esse & effluvium ab aeterno manans & Patri coaeternum. Quo in errore versatos esse Pflathyrianos Hareticos Ario prognatos narrat Theodoretus in 4. libr. De Har. Fab. Scriptor operis De Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuarium, qui ad calcem Tomi 4. Augustini reperitur, & fere Origenis laciniis suffarcinatus est, auctoribus Iohanne & Paulo generari Verbum dixit cap. 10, quemadmodum splendor à luce proficiscitur: *Est namque, inquit, ita aeterna ac sempiterna generatio, sicut splendor generatur à luce: & cap. 19. Sed*

Tertull. contr. Prax. cap. 2. & 4.

D *Est namque, inquit, ita aeterna ac sempiterna generatio, sicut splendor generatur à luce: & cap. 19. Sed & Iohannes indicat quia Deus lux est, & Paulus designat quia Filius splendor lucis aeterna sit Deus. Sicut ergo nunquam lux sine splendore esse potuit, ita nec Filius quidem sine Patre intelligi potest, qui & signa expressa substantiae eius, & Verbum, & Sapientia dicitur. Denique Symbolum Filium esse dicitur Deum de Deo, lumen de lumine.*

1. Joh. 1. 5. 1. Petr. 1. 3.

E *XXV. At non in ijs solum, sed in alijs etiam ad Christi generationem, & Spiritus sancti processionem pertinentibus, & hic quem dico Tertullianus, & alij plerique ex antiquissimis Doctoribus, & Nicana Synodo anterioribus, Origenis impietatem dicam an imperitiam vel aequarunt vel superarunt. Iustinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Tatianus, ipse Tertullianus, & Lactantius, Deum dixerunt cum mundi creationem meditaretur, Verbum suum protulisse, quo administro in rerum molitione uteretur. Gregorius quoque Thaumaturgum Filium dixisse creatum & factum tradit Basiliius Epist. 64. Leguntur & ista Dionysij Alexandrini, quae sunt singularis vacordiae, Filium Dei esse *πεποιητὸν καὶ γεννητὸν, ἔτι δὲ ἰσχυρῶς τὸ πνεῦμα, ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὅτι γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν αὐτοῦ. Οὐκ ἔστι factum, alienum quoad substantiam à Patre, quem admodum est agricola ad vitem.* Demum subicit: *καὶ γὰρ ὡς**

F *ποίνικα αὐτὸ, οὕτως καὶ περὶ τοῦ ἁγίου.* Etenim ut poie qui sit opus, non erat antequam factus esset: Theognostum etiam Alexandrinum Origenis asseclam libro Hypotyposion secundo dixisse narrat Photius Filium esse creatum, quamvis ipsius, & Dionysij quoque Alexandrini auctoritate ad Arianos confutandos Athanasius usus sit. Quod allegorice dictum indicavimus ab Origene, tum à Patre productum Filium, quando iussit fieri lucem, id plane & aperte dixit Tertullianus contra Praxeam, cap. 3. *Tunc ipse sermo speciem & ornamatum suum sumit, sonum & vocem, cum dicit Deus, Fiat lux.* Sed quod in homine horum temporum aequali, quibus nondum quaestiones illae fuerant ventilatae, excipiendum est minus severe, nequaquam id ferri potest in Ruperto sic loquente libr. 1. Comment. in Genes. cap. 10. *Verè enim sine voce natum, & omnia potentialiter continens Verbum tunc Pater actualiter generavit, quando caelum & terram creavit, quando lucem & caetera fecit. Eructavit ergo cor Patris Verbum bonum, & ex*

1. Petr. 1. 3. 1. Cor. 1. 3.

uero, idest de sua substantia secreto, ante Luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux.

XXVI. Est apud Origenem Hom. 1. in Iſaiam, duo Seraphim quibus solum Dei stipatum vidisse se scribit Propheta, ea esse Christum, & Spiritum sanctum. Idem iteratur libr.

Hier. libr. in Iſaiam. Epist. 6. ad Pamm. Ocean.

1. *ἁγίου πνεύματος*, cap. 3. ubi & auctorem expositionis hujus Ebraum magistrum laudat, & libr. 4. cap. 2. Verba ipsa dat Iustinianus in calce Epistolae ad Menam. Impia ergo ea quae

ita movit haec interpretatio Homiliae sequentis, qua Davidem Christum esse docet. Impia etiam ea quam libr. 1. *ἁγίου πνεύματος*, cap. 3. damnata ab Hieronymo sententia subjunxit.

Talis utraque est: Dicebat autem & Ebraeus magister quod duo illa Seraphim, quae in Iſaia senis alis describuntur, clamantia ad invicem, & dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, de Unigenito Filio Dei & Spiritu sancto essent intelligenda. Nos vero putamus etiam illud quod in Cantico Abacuc dictum est: In medio vel duorum animalium, vel duarum vitarum cognoscitur; de Christo & de Spiritu sancto sentiri debere. Omnis enim sapientia de Patre revelante Filio in Spiritu sancto cognoscitur, ut ambo quae secundum hoc vel animalia, vel vitae dicuntur, causa sapientiae Dei Patris existant. Similiter impia & haec interpretatio, qua oliva duae candelabri aurei, quod vidisse se

Hieron. in Zach. 4.

narrat Zacharias cap. 4. Filius & Spiritus sanctus exponuntur; media vero lampas, Deus Pater (cujus ad dextram & sinistram esse Christum & Spiritum sanctum non sine blasphemiam dici posse ait Hieronymus) rami sive spicae olivarum, Incarnatio Christi, & similitudo columbae Spiritus sancti. Sin ut Davidem Christi typum esse, & ut animalia, vel vitas, vel olivas candelabri, sic & Seraphimos Iſaiae anagogice Christi & Spiritus sancti symbola esse voluit Origenes, ut certe voluit, vanae sunt Hieronymi querelae. Clarius id etiam sequentia demonstrant, in quibus per haec verba: plena est omnis terra gloria eius, adventum Christi significari scribit Origenes: certum est enim eum cujus gloria plena illic esse dicitur terra, hunc ipsam esse Dominum Deum Sabaoth; Christum autem eum esse cujus gloria plena est terra, Origenes censuit. Christum igitur creditur ipsum esse Dominum Deum Sabaoth. Hoc si fit, Christo ipsi adstitisse Seraphimos, non unum esse illis Christum fuisse Origenes existimaverit. Incausum igitur fingit Haymo Alberstatis in libro De rebus Ecclesiasticarum memoria, Origenianis haec esse Operibus inserta a malevolis; vel si Origenem auctorem habent, dubitanter fuisse proposita.

XXVII. Photius Cod. 8. errores referens librorum *ἁγίου πνεύματος*, hos ait libro primo contineri: *ἁγίου πνεύματος ἡμετέρας ἡμῶν τῶν πατέρων τῶν ὁσίων, ἡ δὲ ἡμῶν ἡμετέρας τῶν λογικῶν ὁσίων, ἡ δὲ τῶν ἡμῶν μετέρας ὁσίων τῶν ἁγίων πνεύματος*. Pervadere quidem Patrem quacunque sunt, Filium vero res duntaxat rationis participes, Spiritum sanctum ea tantum qua salutem adepti sunt. Codice vero 106, narrat Theognostum Alexandrinum Origenis dogmata propugnante libro Hypotyposion secundo dixisse Filium τῶν λογικῶν ὁσίων ἁγίου πνεύματος. Ratione duntaxat praeditis rebus praesse. Athanasius in libro quem scripsit in Matth. 12. 32, ad Novati haeresim haec accedere docet, Origenemque & ejus sectatorem Theognostum explodit. Amaris etiam defricat ipsum convitiis Theophilus in 1. Paschali, & ratione ac auctoritate commenta illa convellit. Quae & leviter perstringit Hieronymus in Epist. ad Avit. Suis vero ipsius verbis coarguit Iustinianus ad calcem Epistolae ad Menam, talia e libr. 1. *ἁγίου πνεύματος* representans: *Quod Deus quidem & Pater omnia continens ad unumquodque etiam pervenit, esse unicuique impertiens de suo: quod vero praeter Patrem Filium ad sola rationabilia pervenit, est enim secundus a Patre: adhuc etiam minor est Spiritus sanctus ad solos sanctos perveniens. Ita ex hoc major est potestas Patris praeter Filio & Spiritu sancto, ampliorque illi praeter Spiritu sancto; ac rursus praestantior sancti Spiritus potestas praeter alijs entibus sanctis. Ex hoc dogmate aptum est quod ait Tom. 1. in Iohann. pag. 29. Christum eatenus lucem esse, quatenus mentes rationis participes illustrat. Atque item illud quod in 1. *ἁγίου πνεύματος* Rufiniana interpretationis reperio: In illis solis arbitror esse opus Spiritus sancti, qui jam se ad meliora convertunt, & per vias Iesu Christi incedunt, idest, sunt in bonis actibus, & in Deo permanent. Et paulo inferius: Hoc ergo pacto operatio virtutis Dei Patris & Filij indiscrete super omnem protenditur creaturam, Spiritus sancti vero participationem a sanctis tantummodo haberi invenimus. Et libr. 7. in Epist. ad Rom. Tamen quod & ille (Christus) pro impijs mortuus est: sic enim & ipse Paulus ostendit, cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essent, secundum tempus pro impijs mortuus est: sanctus autem Spiritus non pro impijs jam interpellat, sed pro sanctis. Quibus omnibus id sibi vult, Patrem in omnibus quae sunt operari, quia totius divinitatis, sive existentiae (sic enim loqui liceat) principium est; Filium, qui & τῶν ὁσίων, hoc est juxta Origenis expositionem, ratio, in ijs solum quae ratione praedita sunt, vim suam experiri; Spiritus, qui a sanctitate proprium sibi cognomen habet, vim ἀγασμῶν ad sanctos duntaxat pertinere.*

Orig. libr. 1. ἁγίου πνεύματος cap. 3.

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

XXVIII. Atque haec *ἁγίου πνεύματος* ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim una eademque sint facta Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pater, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quaedam tamen Patri assignari solent, alia

A Filio, alia Spiritui sancto. Quemadmodum ergo Patri vulgo attribuitur creatio rerum, licet trium peræque Personarum sit; ita Filio, qui est $\alpha\gamma\gamma\omega\sigma$, omnium $\lambda\omicron\gamma\omega\mu\alpha\tau\omega\upsilon$ curam Origenes adscribit; sanctitudinis vero collationem addicit Spiritui sancto, juxta Rom. 1.4. & 2. Thess. 2. 13. quamvis toti Trinitati debeat. Scriptum est 1. Petr. 1. 2. *Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam & asperionem sanguinis Iesu Christi.* Præscientia Patri, sanctitudinis infusio Spiritui sancto tribuitur. Sic sensisse Origenem ex iis licet existimare: Porro autem in Trinitate nihil majus minusve dicendum est, quam unitus divinitatis fons Verbo ac ratione sua teneat universa; Spiritu vero oris sui quæ digna sunt sanctificatione sanctificet, sicut in Psalmis scriptum est: Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. Est etiam quaedam inoperatio Dei Patris præcipua præter illam, quam omnibus ut essent naturaliter præstitit. Est &

Orig. libr. 1. de i. a. 12. cap. 3.

B Domini Iesu Christi præcipuum quoddam ministerium, in eos quibus naturaliter ut rationabiles sunt, confert, per quod ad hæc que sunt, præstat ut bene sint. Est & alia quoque etiam Spiritus sancti gratia que dignis præstat, ministrata quidem per Christum, inoperata autem à Patre secundum meritum eorum qui capaces efficiantur. Quod manifestissime indicat Apostolus Paulus, unam eandemque virtutem Trinitatis exponens in eo cum dicit: Divisiones sunt donorum vel donationum, idem autem Spiritus: & divisiones sunt ministeriorum; idem autem Dominus: & divisiones operationum sunt; idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus secundum id quod expedit. Ex quo manifestissime deservatur quod nulla est in Trinitate discretio, sed hoc quod donum Spiritus Dei ministratur per Filium, & inoperatur per Deum Patrem. Omnia autem operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Quinetiam sanctimoniam collationem idem Filio assignat; sa-

C pientiam vero ac scientiam gratiam Spiritui sancto itidem ut Filio acceptam refert. Eade, inquit, inoperatio Patris, que præstat omnibus, clarior ac magnificentior invenitur, cum unusquisque per participationem Christi, secundum id quod sapientia est, & secundum id quod scientia est, & sanctificatio est, proficit, & in altiores profectuum gradus venit: & per hoc quod participatione sancti Spiritus factus est quis purior atque sincerior, effectus dignos recipit, sapientiam ac scientiam gradum. Repetit ista cap. 18 Auctor libelli De Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuatium, qui ad calcem Tomi quarti Augustini subnectit. Quæ ne quis à Rufino Interprete in Origenis gratiam conficta putet, similem adjungemus locum è Tom. 2. in Iohann. pag. 56. 57. & (48)

D $\alpha\pi\omicron\upsilon\tau\omega\upsilon$ $\delta\iota\alpha\tau\iota$ $\delta\epsilon$ $\tau\omicron$ $\alpha\gamma\iota\omicron\nu$ $\pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha$ $\tau\eta\varsigma$ $\iota\epsilon$ $\delta\iota$ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\epsilon\iota$ $\pi\omega$, $\upsilon\lambda\lambda\omega$ $\tau\omicron$ $\delta\epsilon\omicron$ $\delta\epsilon\omicron$ $\chi\alpha\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\omega\upsilon$ $\pi\alpha\tau\epsilon\rho$ $\chi\alpha\iota$ $\delta\epsilon$ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\eta\varsigma$ $\tau\epsilon\lambda\omega$ $\mu\epsilon\theta\omicron\upsilon$ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\chi\alpha\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\omega\upsilon$ $\alpha\gamma\iota\omicron\upsilon\varsigma$, $\tau\omicron$ $\epsilon\iota\pi\eta\delta\eta\mu\epsilon$ υ $\lambda\lambda\omega\varsigma$ $\tau\omicron$ $\chi\alpha\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\omega\upsilon$ $\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon$ $\mu\epsilon$ $\delta\epsilon\omicron$ $\tau\omicron$ $\delta\epsilon\omicron$, $\delta\epsilon\chi\alpha\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\omega\upsilon$ $\delta\epsilon$ $\tau\omicron$ $\chi\alpha\epsilon\iota\sigma\mu\alpha\tau\omega\upsilon$, υ $\tau\epsilon\lambda\omega\varsigma$ $\eta\varsigma$ $\tau\omicron$ $\alpha\gamma\iota\omicron\nu$ $\pi\upsilon\epsilon\upsilon\mu\alpha$. ϵ κ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\mu\epsilon$ $\epsilon\iota$ ς $\tau\omicron$ $\tau\alpha\upsilon\tau\alpha$ $\epsilon\iota$ $\pi\omega\varsigma$ $\epsilon\iota$ $\pi\omega$, $\eta\varsigma$ δ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon$ $\delta\epsilon\omicron$ δ ϵ $\epsilon\upsilon\sigma\chi\alpha\tau\omega\upsilon$ $\tau\alpha$ $\pi\alpha\tau\epsilon\rho$ $\epsilon\iota$ $\tau\alpha\upsilon\tau\alpha$. Purgat & illud Origenem quod in prima eius in Iliam Homilia legitur: Denique ut unitatem Deitatis in Trinitate cognoscas, solus Christus in presenti lectione nunc peccata dimittit; & tamen certum est à Trinitate peccata dimitti. Purgat & Paschasius Diaconus, libr. 1. De Spiritu sancto, cap. 9. Origenis sibi sententiam usurpans: Quantum in Scri-

Pasch. Tom. 6. Bibl. Patr.

pturis sancti, inquit, manifestissime apprehenditur, alia Pater ipse per se, alia specialiter per Filium, alia per Spiritum sanctum, licet sub privilegio potentia communis operatur. Quia sumus, ad Patrem proprie referri videtur, in quo sicut Apostolus dicit, vivimus, movemur, & sumus. Quod & ero ratio, & sapientia, & iustitia capaces sumus, illi specialiter qui est ratio & sapientia, & iustitia, id est Filio deputatur. Quod autem vocati regeneramur, innovati sanctificamur, per divina eloquia persone Spiritus sancti evidenter adscribitur. Præclare & ad rem Augustinus libr. 15. De Trinit. cap. 17. Sicut unicum Dei Verbum proprie vocamus nomine Sapientia, cum sit universaliter & Spiritus sanctus, & Pater ipsa Sapientia; ita Spiritus sanctus proprie nuncupatur vocabulo Charitatis, cum sit universaliter Charitas & Pater & Filius.

Pati modo excipimus petitionem alteram, superioris hujus affinem. Queritur Athanasius putasse Origenem peccata in Spiritum sanctum ea esse quæ post baptismum admittuntur. Nempe cum in Sanctis & Christianis solum operari Spiritum sanctum dixerit, sequitur cum peccant ipsi, peccato ipsorum eam præcipue offendi Trinitatis Personam quæ in iis operatur, Spiritum nempe sanctum. Non multum inde abludebat Novatianus, remissionem peccatorum lapsis concedi negans, quod Christianorum peccatis offendi Spiritum sanctum diceret, cujus offensiones nec in hoc sæculo nec in futuro remitti Christus docuit. Sed quemadmodum in Christianis operari credidit Origenes tres Trinitatis Personas, etiamsi operatio hæc Spiritui sancto proprie tribui soleat; ita Christianorum peccatis post baptismum admittis lædi propte ipsum dixit, quamvis Filium quoque & Patrem ipsidem offendi sit arbitratu.

Athanas. in Math. 12. 12.

XXIX. Illud præterea in Origenem culpatum fuisse commemorat Anonymus ille quem pro eo Apologiam scripsisse tradit Photius Cod. 117. quod Filium nequamquam invocan-

dum esse pronuntiaverit. Minime quidem orandum cum Patre Filium, non autem simpli- A
 citer non orandum sensisse Origenem narrat, Augustinus Har. 43. ad Quoduultdeum, &
 cur ita senserit causam affert: *Dicit praterca, inquit, ipse Origenes, quod Filius Dei sanctis homi-*
nibus comparatus, veritas sit; Patri collatus mendacium; & quantum distat Apostoli Christo, tantum
Filius Patri. Unde nec orandum est Filius cum Patre, quia non auctor est indulgentiarum petitionum, sed
supplicator. Vtramque accusationem complexus est Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. ubi
Origenem ait autum esse dicere, Non esse orandum Filium, neque cum Filio Patrem: quæ qui-
dem absurda est, & secum pugnans conuestio; nam si Filium orari vetat Origenes, cur
vetuisset Patrem orari cum Filio, qui neutiquam orandus est?

Profecto si dicta superius de violata ab Origene Filij maiestate recordemur, quid de
 eius invocatione opinari debuerit, facile deprehendemus. Cum enim ad ejus dignitatem B
 quem precibus compellamus, accommodata esse debeat oratio nostra; humiliori Pa-
 trem obsecratione venerandum esse quam Filium dicere debuit Origenes, si doctrinae
 suae connexionem retinere voluit. Neque conjectura nostra nos fallit: genuinam
 enim fuisse hanc ejus sententiam declarant libri contra Celsum, quorum quinto sic
 disserit: *τασαν μὲν οὐδ' ἄνοιαν, καὶ ἀσεβειαν, καὶ ἠεροειδέειαν, καὶ ἀβλαβείαν αἰατιμολίαν τῶν ἐπὶ τῶν θεῶν*
ἔργων τὰ ἐπὶ ταύτων ἀρχαίως ἐμὲ λόγον καὶ θεῶν διανομήσει δὲ καὶ αὐτὸν τὸν λόγον, καὶ ἐπιπέ-
μεθα αὐτῶν, καὶ ἀβλαβείαν αὐτῶν, καὶ ἀσεβείαν αὐτῶν, καὶ ἀβλαβείαν καὶ ταπεινὴν τὴν ἀσεβείαν καὶ ἀ-
βλαβείαν, καὶ ἐπιπέμεσθαι αὐτῶν. Nempe orationem proprie dictam Deo Patri fundi jubet, impro-
priam vero & ἀβλαβείαν Filio: illi ut summo Deo, bonorum dator; huic tanquam μείστην,
 qui preces nostras Deo offerat: *quia non est auctor, inquit ex Origenis persona Augustinus, C*
indulgentiarum petitionum, sed supplicator. Clarius etiam mentem suam aperit libr. 8. ἀλλὰ τὸ ἴνα
θεῶν, καὶ τὸ ἴνα ἕξῃ αὐτῶν, καὶ λόγον, καὶ ἐκείνα ταῖς καὶ τὸ δυνατὸν ἡμῶν ἰκεσίας, καὶ ἀξιώσεις σίβουλον, ἀσε-
βουσίας τῶν θεῶν, τῶν ἄλων τῶν ἀρχαί, ὅτι τὸ μυστήριον αὐτῶν, ὡς ἀπὸ τοῦ ἀσεβείαν αὐτῶν, ἀξιώσει τις
αὐτῶν ἰλασμοῦ ὅπου τὸ ἀβλαβείαν ἡμῶν ἀσεβείαν ὡς ἀρχαί, καὶ ἀβλαβείαν, καὶ τὰς ἐπιπέμε-
σθαι τῶν ἐπὶ τῶν θεῶν, & inferius: μὲν γὰρ ἀσεβείαν τῶν ἐπὶ τῶν θεῶν, καὶ ἀσεβείαν καὶ τῶν μυσ-
τήριον καὶ ἀσεβείαν τὰς ἐκείνων λόγον θεῶν, καὶ ἀξιώσεις αὐτῶν, ὡς ἀρχαί, καὶ τὸ ἴνα αὐτῶν φθάνου
ἡμῶν ἀβλαβείαν ἀβλαβείαν τῶν θεῶν αὐτῶν, καὶ θεῶν ἡμῶν. Aliquando tamen ad Verbum preces allegari
 concedit, non quasi Deo Patri offerendas, sed quasi Filij ipsius proprias; nec tamquam
 ad μείστην, sed tamquam ad ipsum bona per se hominibus largiri valentem. Ita libr. 5. καὶ
 μετὰ πλειούτων δὲ τις ἢ ὁ αὐτῶν ἀβλαβείαν τῶν λόγων τῶν θεῶν δυνατὸν αὐτῶν ἰλασμοῦ, & πλ D
 λῶν πλείον τῶν πλείον αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς ἀβλαβείαν ἀβλαβείαν τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἰλασμοῦ αὐτῶν.
 Multo magis rogari jubet Patrem quam Filium, & intentiori ac humiliori oratione. Atque
 id sibi volunt Patres, cum clamant dixisse illum non esse orandum cum Patre Filium; hoc est,
 non esse orandum itidem ut Patrem Filium. Nunc facilis est sexcentorum loco-
 rum intellectus, in quibus Patrem cum Filio nulla precatonis adhibita distinctione in-
 terpellat: qualis ille est ex Homil. 4. in Ierem. *Cum autem plenitudo Gentium introierit, tunc*
omnis Israel salvus erit, & fiet unus grex & unus pastor, docens in commune populum suum magnificare
omnipotentem Dominum cum Christo Iesu & ille ex Homil. 12. in Ezech. Vt nunquam ad radi-
ces nostras ponatur securis: quæ in Evangelio predicatur, attentius Iesum Christum Dominum nostrum
cum Patre suo precemur: & hic ex Homil. 15. in Luc. Vt igitur & nos stantes in Templo, & tenentes E
Dei Filium, amplexantesque eum, digni remissione & profectio ad meliora simus, oremus omnipoten-
tem Deum, oremus & ipsum parvulum Iesum, quem alloqui & tenere desideramus in brachijs: & alter
iste ex Homil. 18. in eundem: Quia igitur Salvator Creatoris est Filius, in commune Patrem, Fi-
liumque laudemus, cujus Lex, cujus & Templum est: & Homil. 36. in eundem: Propterea Domini
miserentiam deprecemur, ne nobis tacentibus lapides clamitent, sed loquamur & laudemus Deum in
Patre, & Filio, & Spiritu sancto. Orari quidem Patrem jubet & Filium, sed diverso genere
 orationis.

XXX. Postremum hæc obijciendum venit Origeni, opinatum eum humani redem-
 ptionem generis Spiritum sanctum potissimum decuisse; atque id munus cum obire ac su-
 stinere neutiquam posset, Filio imposuisse, ut pote qui unus recte quiret provinciam hanc F
 administrare. Prostat commentum illud Tom. 2. in Iohann. p. 58. ἢ τὸ γὰρ ἕξ καὶ τὸ πρὸς εἰπεῖν,
 ὅτι ἐδύω ἢ ἕξ καὶ τὸ πρὸς εἰπεῖν τὸ δουλείας πρὸς φθορῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς εἰπεῖν ἕξ καὶ
 μακαρίας καὶ θείας δυνάμεις ἐκαστοῦ ἑαυτοῦ, ἢ πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν, καὶ ὡς πρὸς εἰπεῖν ἕξ καὶ
 πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν, ἢ πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν, ἢ πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν, ἢ πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν, ἢ πρὸς εἰπεῖν τῶν θεῶν.
 Contra eam opinionem confurgunt univervi Patres, &
 præ reliquis Trinitatis sanctæ Personis id operis Filio præcipue convenisse demonstrant,
 causasque hujus reddunt multiples & validas, quarum hic explicandi locus non est. Pa-
 trem tamen ac Spiritum sanctum eodem officio haud secus ac Filiū defungi potuisse com-
 munitis est Ecclesiæ Catholicæ doctrina, eamq; tuetur Thomas Part. 3. q. 3. a. 5. Favet nihilo-
 minus Origeni Anselmus, qui alio fortasse persuasus argumento, non aliam potuisse carni
 humane

A humana illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.*
Quoniam ergo, inquit, quodlibet paruum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EIVSQVE INCARNATIONE

ET OIKONOMIA.

- B** I. Plurima de Christo absq̃ Origene opinatus est. II. Verum Christum substantialiter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu & sua ipsius fluctuatione iudicatur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset homo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tucit. VI. Excusantur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit. VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Vtrum Christum carnem de caelo attulisse persuasum haberit. XI. An crediderit Christum specie tenuis in terris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII. Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Vtrum Christum merum esse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. Vtrum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Christum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. vers. 30. XIX. Vtrum corpus Christi ubique esse censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensentur Patrum criminationes adversus Origene sententiam, XXII. que ex ipsius verbis proponitur. XXIII. Non satis constat an saepe jam pro rebus ratione praeditis, an semel tantum passum, an etiam aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causa Origene. XXVII. Vtrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII. Vtrum censuerit Christum hominem esse desuisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Vtrum regnum Christi desitutum crediderit.

E I. **V**LGATVM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem hic deserimus, affectantes Origene, cujus ut abnormes fuerunt plurimae de rebus divinis sententiae, ita peculiari, & a consuetis aliena divisione tractandae sunt. In inferiorem ergo locum reiectis, quae ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his deinceps subnecti solita pertinent, quaestionibus, Origene de Verbi *εὐαγγελίου* & *ὁμολογία* persecutemur decreta, si quae sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quae ab ejus ventilata & confutata adversariis, aeterna nomini ejus stigmata imposuerunt.

II. Leve illud est praerequisitum, & aliquam habens excusationem, quo Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & Angelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam quodammodo *ὁμολογία* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genes. *Et tamen considerandum est quia Angelus hac refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitum reperitur est ut homo, ita & inter Angelos habitum est reperitur ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Setaphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum venit, & ad unamquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam caelo receptus es, iterum veniet. Quia autem & ante praesentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntiantem atque dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quae occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te, quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dixit; non vidi te nisi isto adventu: sed dixit; Quoties*

volui. Et per singulos Prophetarum convertens se; Ego inquit, eram Christus qui loquebar per Prophetas. A
 Dixit; Neque tu timeas, & nunc mittitur Iesus Christus. Non mentitur; Vobiscum sum, ait Dominus,
 omnes dies usque ad consummationem seculi. Non mentitur; ubi duo vel tres collecti sunt in nomine
 meo, & ego sum in medio eorum. His adsonat Tom. 12. in Matth. p. 302. *Ἐπειδὴ δὲ ἐὶ ὀνόματι ἡ
 πατρὸς ἐστὶν πάντες ἅπασιν ἡ δὲ πατρὶς, ὅτι ἡ ἐκκλησία ἡ ἐκκλησία ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ἡ δὲ ἐκκλησία
 ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ἡ δὲ ἐκκλησία ἐστὶν ἡ ἐκκλησία, ἡ δὲ ἐκκλησία ἐστὶν ἡ ἐκκλησία.* & Tract. 26. in Matth. ex-
 ponens illud: Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos sub ala, & noluit? Quo-
 modo, inquit, hic Dominus Iesus quasi qui frequenter voluit congregare Iudaeos, non autem congrega-
 vit propter contumaciam nolentium credere, ita dicit: Quoties volui: cum sit manifestum semel cum
 docuisset in corpore Iudaeos: Sed non solum in presentia, verum etiam substantialiter semper Christus praesens
 fuit & in Moysse, & in Prophetis; magis autem & in Angelis ministrantibus saluti humanae, & per
 singulas generationes: & sic implentur Quoties volui. Per singulas enim generationes semper voluit &
 festinavit perficere voluntatem Patris in eis: etsi non in tempore constitutus, sicut nunc in fine seculo-
 rum, tamen semper festinavit congregare filios Hierusalem. Ipsi enim volentes congregare filios Hiera-
 salem voces habentur in Legge & in Prophetis: & de ipso scriptum est: Expandens alas suas accepit eos,
 & suscepit eos super scapulas suas: & quotidianum opus est Christi congregare filios Ierusalem; de qui-
 bus in Esaiâ & in reliquis Prophetis plura dicuntur. Et quotidie Dei Filius congregat dispersos filios Dei,
 sicut gallina pullos suos sub pennas suas. In quo cum ait substantialiter praesentem fuisse Chris-
 tum in Moysse & in Prophetis, conjunctionem intelligit *ἡ ἐκκλησία*, non vero *ἡ ἐκκλησία*.
 Præterea Tom. 1. in Iohann. p. 32. *Ἐπεὶ γὰρ τὸ αὐτὸν ἄλλοις ἡγορήσασθαι ἰδίως τῆς πατρὸς
 κένον ἀπολείπει. Ἐπεὶ ὁ τὸ ἄλλοθεν, περιδιδόντα τὰς τῆς ἀληθείας ἑστῆσθαι εἰς τὴν ἡγορήσασθαι, ὅτι τῆς
 ἀληθείας ἑστῆσθαι εἰς τὴν, ἡ ἐκκλησία τῆς ἀληθείας ἡγορήσασθαι, ἡ ἐκκλησία τῆς ἀληθείας ἡγορήσασθαι, ἡ
 ἐκκλησία τῆς ἀληθείας ἡγορήσασθαι, ἡ ἐκκλησία τῆς ἀληθείας ἡγορήσασθαι, ἡ ἐκκλησία τῆς ἀληθείας ἡγορήσασθαι.* C
 Et initio Tomi sequentis docet Filium Dei mis-
 sum esse à Patre ad Prophetas; & cum Scriptura ait: *Sermo factus est ad Oseam*, sic illud
 intelligendum, Verbum Dei missum esse ad Oseam. Idem habet Auctor Homil. 1. in Di-
 versos: *Abraham Patri credentium tribus horis temporis, licet non per ipsam ineffabilem Deitatis substan-
 tiam, sed potius per Angelicam speciem à meridie visus est: nobis viginti annis in terra apparuit, & cum
 hominibus conversari dignatus est. Iacob etiam brevi tempore per Angelum nihilominus apparuit collu-
 cians cum eo, &c.*

III. Reprehensum fuisse id in Origene adnotat Sixtus Senensis libr. 5. Ann. 105. sed D
 Augustini suffragio defendit. Consimilem sane professi sunt doctriam Patres antiqui
 compures, non Origene solum vetustiores, vel coevi, sed recentiores etiam & Nicæna Syn-
 nodo posteriores. Horum nomina & loca colligit Pamelius in Paradoxis Tertulliani, cap.
 19. collegerunt subinde & alij. Ex quibus locis liquet persuasum his fuisse Patribus mo-
 rem Patri gerentem Filium Patriarchis aspectabilem sese præbuisse, Deique, Angeli, vel
 Domini nomina fuisse sortitum; & quæcunque in Testamento Veteris historia à Deo facta
 legimus, Filium Auctorem habuisse. Attamen non in ea sibi constat sententia noster
 Origenes, nam eandem quoque partes nonnumquam Deo Patri videtur assignare: velut
 Homil. 3. in Luc. *Gratia Dei*, inquit, *fuit ut appareret Abraham, vel ceteris Prophetis:*
non quod oculus tantum cordis Abraham in causa fuerit, ut cerneret Deum, sed quod gratia Dei ultro se E
*aspiciendam præberit viro iusto. Hoc autem non solum super Deo Patre intelligas, sed etiam super Domi-
 no Salvatore, & super Spiritu sancto.*

I V. Qui Filium Dei, priusquam humanum indueret corpus, in Angelis, Patriarchis,
 & Prophetis adfuisse dixerit; Dei quoque & hominum mediatorem tunc fuisse, internun-
 cium, & sequestrum dicere necesse est. Hanc dogmatum consequentiam tenuit Origenes,
 & qui prius illud posuerat, alterum quoque hoc decrevit. Verba ipsius debemus Apolo-
 giæ Pamphili: *Datum est autem, inquit, Lex Moysi per Angelos in manu mediatoris Christi, & virtute;*
qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus mini-
stravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, id est, non solum creatura, sed & Lex, & Propheta; & ipsemet F
est mediator Dei & hominum. Quod Verbum quidem in fine seculorum homo factus est Iesus Christus,
sed ante hanc manifestum in carne adventum, mediator quidem erat hominum, sed nondum erat homo.
Erat tamen & tunc mediator Dei & hominum: unde & data Lex per Angelos in ipsius mediatoris ma-
nibus data esse dicitur, ut esset Lex sancta, & mandatum sanctum, & iustam, & bonum, & omnia hæc
sanctificarentur à Christo. Non igitur eo modo intercessor, & iustitie Dei & hominum dicitur
ab Origene fuisse Christus, antequam de Virgine nasceretur, quo modo deinde fuit, post-
quam naturam humanam suscepit: nam per utriusque naturæ conjunctionem hominem
cum Deo conciliavit, atque ita medium quid inter utrumque fuit, cum utrumque esset, &
Deus & homo. Quamvis autem communionis illius, & futuri aliquando consortij, re-
rumque per illud gerendarum intuitu, in Veteris Testamenti Patriarchas, & Prophetas
*Deus bonitatis suæ & gratiæ divitias profuderit, & tunc etiam *ἐκ τῆς* Christus quodam-*

A modo fuerit: eo tamen non respexit Origenes, sed ad itiones illas, & rediciones crebras ad homines, cum varijs indutus formis, & per varias loquens personas mandata illis Dei parentis Christus deferebat; precipue vero, cum Legem Moysi tradidit, iuxta illud Apostoli: Quid igitur Lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem nuius non est: Deus autem unus est. Gal. 3. 19. 20.

V. Referendum id esse ad Moysen licet arbitrati sint nonnulli, Christo tamen accomodant Chrysostomus, & Hieronymus qui totam & ipse, illud Pauli interpretans, Origenis doctrinam amplexus est. Sic enim ait: Postquam ob nostram salutem de Virginis utero dignatus est nasci, Dei & hominum homo Christus Iesus sequester est dictus. Antequam vero humanum corpus assumeret, & esset apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes sanctos, ad quos factus est sermo Dei, Enoch videlicet, Noë, Abraham, Isaac, & Jacob, & postea Moysen, & cunctos Prophetas, quos Scriptura commemorat, sine additamento hominis, quem necdum assumerat, mediator tantummodo nuncupatur. Sed & Episcopi illi sex orthodoxi Antiochenæ Synodi Origenis expositionem fecuti sunt in Epistola ad Paulum Samosatenum: ἀλλὰ μὲν, inquit, ἔ τον νόμον ὁμοίως μὲν οὐ φαίνομεν διδοῦναι, ἀλλὰ ὁμοίως τὸ ἴδιον θεῶν, ὡς ὁ ἀπόστολος διδάσκει λέγων: τί ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμετέρου ἰησοῦ χριστοῦ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐλάθη τὸ ἀνέμεναι ἡ ἐπιθήσειν, διαταγὰς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. μεσίτου γὰρ ἀλλοῦ οὐ φαίνομεν εἶναι, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτὸν, ἢ τὸν διδασκόμενον, ἢ τὰ ἴσα ἡμετέροις. ἀποδοῦναι δὲ αὐτῷ ἀγγελὸς ἐν φωνῇ πνεύματος ἐν τῷ βάρυ, &c. Quinetiam & Legem similiter Moysi dicimus fuisse datam, inuisibile Filio Dei, quem admodum docet Apostolus dicens: Quid igitur Lex? transgressionem gratia posita est, donec veniret semen cui promissum fuerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Alium enim mediatorum nescimus Dei & hominum præter hunc. Hæc enim dicitur à Moysse. Visus est autem ei Angelus in flamma ignis ἐν rubo. Aliter autem accepta sunt ab Arianis illa Apostoli, quæ adduximus; ideo enim μεσίτου Christum esse dicebant, quod naturam quamdam mediam hominem inter & Deum fuisset sortitus, illo quidem inferiorem, homine vero superiorem.

VI. De anima Christi multiplex fuit Origenis error; ac multiplex quoque adversus eum Patrum querela & criminatio. Sententia illius hæc est, quantum ex ejus scriptis licet intelligere: animam Christi cum animabus hominum reliquis longe ante corpora à Deo procreatam, liberoque itidem ut alias instructam arbitrio, cum eximio Auctoris sui amore pro cæteris animabus teneretur; similisque aliarum per naturam, Verbi similis esset per virtutem, tam firmiter ei sese applicuisse, ut tota ab eo recepta, vel totum recipiens, idque substantialiter, unus cum eo spiritus efficeretur: hanc autem conjunctionem ad assumendam carnem aditum Verbo munivisse, cum divina alioqui natura humanæ absque medio aliquo adherere neutiquam posset: tam arctum autem fuisse Verbum inter & animam hanc, seu ut habet Damascenus, mentem (quod magis convenit doctrinæ Origenis, nam ex mentibus animas tum solum existimavit fieri, cum ex charitatis ardore refrixerunt, quod de mente, seu anima Christi minime opinatus est) vinculum, ut vitij, à quo maxime divina abhorret natura, minime capax esset; atque ita quod in arbitrio erat positam, longè usus affectu iam versum esse in naturam, ut à peccato penitus esset immunis: aliter igitur in Prophetis & Apostolis fuisse Verbum, aliter in Christo; illis enim per χριστὸν & moralem conjunctionem, Christo per immaculatam federationem & hypostaticam adhæsisse: ac nos proinde si singularem animam Christi adversus Deum amorem, quo Deum in se recipere merita est, imitemur, Christi quoque pro rata effectum iri participes. Quibus asserendis hæc Davidis testificatione utitur ἐ Psalm. 4. 8. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo latitæ pro consoribus tuis. Totam porro istam Origenis disertationem iidem propemodum repetitam verbis reperias in postremo capite Libelli De Deitate & Incarnatione Verbi, ad Ianuarium; qui libellus Origenianis fragmentis fere constat, & ad calcem quartæ Tomi Augustini adjungi solet. Atque hanc doctrinam, quantumvis absfonom, avide arripuerunt Pelagiani, & propugnarunt. Locorum Origenis, quibus ea continetur, primus extat Tom. 1. in Iohann. p. 35. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πνεῦμα (εὐθείας λέγει) ὁπίστω ἰωάννην ἰερομόνητον, ἢ ἐμπεριεῖν αὐτῷ ἡμετέροις, καὶ τὰς αὐτῶν ὡν, ἢ αὐτὸν διδασκόμενον, ἢ ἀποστολὴν ἢ ἡμετέρου, ἢ τῆς θεότητος αὐτῷ ἀνεκμετρούμενον, πνεύματι πνεύματι ἢ ἐν μέτρῳ ἡμετέροις. Alter habetur Tomo 20. sequenti, pag. 307. οὐκ ἀξίωτον ἢ ἰστίον ἢ τόπον, ἢ εἰς τὸ αὐτῷ ἰστίως λόγον. τὰ γὰρ ἴδιον τῷ κυρίου ψυχῇ ἐν τῇ ἑαυτῆς ψυχῆ ἡμετέροις, ἐν δευτέρῳ καὶ πνεύματι ἡμετέροις, καὶ αὐτῶν ἐξελικλυθῆναι. τοῦ ἀπὸ σαλδαίου λαοῦ τῶν πατέρων, ἀλλὰ ἡμετέροις τὸ ἐν τῷ μέτρῳ ἡμετέροις. Libro vero 2. de Princip. cap. 6. & libr. 1. contr. Cels. fusius idem tractat argumentum, mentemque suam diserte proponit; quæ quoniam æquo prolixiora sunt, ut Lectorum occurratur fastidio, referre supersedeo. Adducemus ea solum, quæ à libro eodem αὐτῷ ἀρχῶν depromsit Iustinianus ad calcem Epistolæ ad Menam: εἰς τὸ ἐν ἀποστολῇ γέροντι χριστῶς, ἢ ἀδραγαθῆμα τὸ πύτου τυχῶν, ὡς μὲν τὸν οὐ πνεύματος λέγων: ἡγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, εἰς τὸ ἐχρῆσθαι σὲ ὁ θεός, ὁ θεός σου ἴδεν ἀγαλλιάσας ἡμετέροις μετέροις σε: ἢ ἡμετέροις δὲ τὸ μὲν ἴδιον τῷ κυρίῳ ἡμετέροις ἡμετέροις.

νόου τοῦ μωροῦτος ἡ συνδοξασθῆναι αὐτοῦ. Idcirco & homo factus est Christus, suo merito hoc sortitus, A ut Prophetateatur, inquit: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo letitiae praeparatibus tuis. Decebat siquidem illum qui nunquam ab Origenio separatus est, coexistere Origenio, & una cum ipso conglorificari.

VII. Quod si quis falsis illis Origenis assertionibus commovetur vehementius, sic praefatum cum fuisse sciat, antequam ad explicandum Incarnationis mysterium accederet: Quae quidem in aures humanas proferre, & sermonibus explicare, longe vites vel meriti nostri, vel ingenij ac sermonis excedit. Arbitror autem quia etiam sanctorum Apostolorum supergrediat mensuram: quinimo etiam fortassis totius creaturae caelestium Virtutum eminentior est Sacramenti istius explanatio. De quo nos non temeritate aliqua, sed quomodo ordo loci deposcit, ea magis quae fides nostra continet, quam humanae rationis assertio vindicare solet, quam paucissimis proferemus, suspiciones potius nostras, B quam manifestat aliquas affirmationes in medium proferentes. Quae à Rufino adtexta suspicarer, si non de rebus obscuris disputaturus Origenes ita praefari soleret.

VIII. Nihilominus tamen ne sic quidem multorum criminationibus fuit immunis. Carpit ipsum Theophilus in 1. Pasch. Epist. quod ad animam Christi retulerit istud Pauli Philipp. 2. 7. Non ravinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens: unde concludit Christi animam aequalem Deo Origenem credidisse, ac aequales proinde hominum animas, quae ejusdem sunt substantiae ac anima Christi, ipsiisque Verbum neutiquam ad terrena, sed solam ejus animam venisse. Atque utinam vel ipsa Origenis verba representasset Theophilus, vel ad ipsa loca unde haec excepta sunt, digitum intendisset; facilius quidem & certius Origenis sensum pervideremus; vereor enim ut vehementi concitatus odio, sic enim erat, satis bona fide cum Adamantio egerit. Certum est, cum semetipsum exinaniret Christus, nihil detrimenti passam ejus divinitatem, sed solam humanitatem laboribus fuisse obnoxiam; cujus cum praecipua pars anima sit, angustias illa sustinuit & dolores, ac exinanita proinde hoc sensu dici potest, & è summo illo felicitatis gradu dejecta, quo potius fuisse illam censuit Origenes, cum irrupto amoris nexu Deo conjuncta, nondum humano corpori sese immerisset. Quod ait ergo Apostolus: Hoc intelligat unusquisque in nobis, quod & in Christo Iesu; qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, facili negotio explicatur ad mentem Origenis. Christum ait Paulus cum in forma Dei esset, Deoque aequalis, non juxta humanitatem, sed juxta naturam suam divinam; seipsum exinanivisse, & servi formam accepisse, non juxta divinitatem suam, sed juxta humanam naturam, cujus priorem anima locum tenet. Quo referendum illud Christi: Tristis est anima mea usque ad mortem. His in accommodum sensum ita deflexis retunditur Theophili oppugnatio, cum praeteritum satis aliunde constet pro certo habuisse Origenem Verbum Dei carnem in Christo fuisse factum. Millium instar erit unum id ejus testimonium è Proemio in libr. De princip. Species vero eorum quae per predicationem Apostolicam manifeste traduntur, istae sunt quia Iesus Christus ipse qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est. Qui cum in omnium conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt) novissimis temporibus seipsum exinanivens homo factus est: incarnatus est cum Deus esset, & homo mansit quod Deus erat, &c. Nisi quis forte haec à Rufino depravata causetur. His subnectit Theophilus, cum dixerit Origenes Verbum dictam Deo de Verbo, quod animarum amor in Deum, & charitas retraxerit, persuasum ei consequenter fuisse animam Christi pristinum remississe amoris in Deum fervorem. Futilis ac nugatoria hominis impotentis cavillatio. Cui consimilem alteram habet Guido Carmelita, cuique adsonat ista Paganini Gaudentij ratiocinatio. Anima propter peccata, juxta Origenem, corpora subeunt; anima ergo Christi peccatum admisit. Ac si quis illud Prophetæ: Omnis homo mendax, usurpantem nunc aliquem velut sacrilegum redarguat, quod Christus homo sit, ac mendacem proinde dixerit. Ac si non aliquas etiam animas ad officia hominibus exhibenda deputasse Deum Origenes sibi finxerit, ut inferius demonstrabimus. Iustinianus vero hoc ipsum Origenis delirium exagitans in Epistola ad Menam, his Athanasij utitur verbis: εὐνοίας ἀναζωοῦν) ἐκ τῆς πατρὸς εἰς τοὺς υἱοὺς καὶ ἐκ τῆς ἁγίας τοῦ πνεύματος εἰς τὸν υἱόν. Merito sese damnabunt omnes qui existimant ante Mariam esse carnem quae ex ea est; ac ante eam habuisse animam humanam Deum Verbum, & in ea ante adventum semper fuisse. Quibus non tam perstringi videtur Origenes, quam Apelles, alijque qui Christum de caelo carnem detulisse censebant. In nefarium autem Origenis, quod exposuimus, dogma secundum suum & tertium intentat anathematismum Iustinianus ad calcem Epistolae ejusdem ad Menam. Quod ad illam spectat animarum ἀειπαρεῖν, unde haec Origenis manaverunt de anima Christi commenta, de ea infra disputabimus. Inde sane pestiferam haeresim suam constasse videtur Theodorus Mopsuestenus, & post eum Nestorius; inde & adductum Eutychem conjecit Leo Papa in Epistola ad Iulianum Coensem, ut duplicem Christi na-

Quid Carm. in Summa de Her. in Hav. Origenis. Gaudent. in libr. De comparatione Dogmat. Origenis in Philosophia Platonic. Athanasij in Epistol. ad Eutychem.

F

A turam *αὐτὸν ἰσχυρῶς* fuisse affirmaret, quasi animam illius tunc in cœlo fuisse crederet.

Offensionem autem non haberet, quod dixit Origenes, quemadmodum homo ille, qui Verbo in una persona conjunctus est, Deum in se suscepit, ita nos quoque pro rata esse posse Dei participes, si gratia illud divinæ, non proprijs meritis acceptum retulisset: sic enim Augustinus libr. De prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset, ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus.* Item: *Ea gratia fit ab initio fidei sua homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio factus est Christus.*

IX. Memoria prodidit Theophilus Alexandrinus in prima Paschali, & apud Theodoretum in Dialogo, cui titulus *αὐτοψία*, censuisse Origenem animam quam assumpsit Filius Dei, & ipsum Dei Filium unum esse, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. Hinc B illi commoda vexandi ibidem Theophilus de animæ Christi dignitate recte aliquando sensisse Origenem, eamque Deo Verbo inferiorem credidisse. Præterea cum animam Christi & Verbum unum esse docuit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt; non unum esse voluit eadem unitate in specie, sed eadem unitate in genere. Vnitas enim Patris & Filij in eo convenit cum unitate Verbi & animæ, quod ad idem genus, unitatem nempe utraque referatur: in eo autem differunt, quod unitas Patris & Filij sit unitas natura, unitas essentia; unitas vero Verbi & animæ, sit unitas hypostatica, unitas persona. Quemadmodum enim cum Solem pulchrum dico, & domum pulchram; utriusque pulchritudinem eandem dico genere, discrepantem specie; alia quippe est domus pulchritudo, alia Solis: pessime enimvero mecum egerit, si quis inde me lumen domui tribuisset; Soli fundamentum, contignationes, & fastigium calumnieret. Nec fictitiam esse & frivolum hanc distinctionem ostendit illud Athanasij in Symbolo: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus.* Nam cum anima constet homo & corpore, tamquam partibus unum aliquid efficientibus; Deus autem & homo, non tamquam partes Christum constituent; fieri enim non potest Deum esse partem totius alicujus; falsum erit Deum & hominem unum esse Christum, sicut anima rationalis & caro unus est homo; nisi eandem repetamus distinctionem quam supra adhibuimus, Deum & hominem unum esse dicentes Christum eadem unitate in genere, qua anima rationalis & corpus est homo; at non eadem unitate in specie.

D X. Gennadius Massiliensis in libro De dogmatibus, quem Augustino quidem falso adscripserunt cap. 2. sic scribit: *Natus est ergo Dei Filius ex homine, & non per hominem; id est, non ex viri coitu, sicut Ebion dicit: sed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens, sicut Marcion, Origenes, & Ebion affirmant.* Quæ si ad examen revocemus, fidem amittent. Falsum quippe est arbitratum Marcionem carnem de cælo Christum attulisse. Sensit ille quidem, præceptorem suum Cerdonem assecutus, quidquid actum in terris à Christo, & administratum est, specie tantum, non revera gestum fuisse; nec veram induisse carnem, sed apparentem. Quem errorem in proxime sequentibus cum Gennadius ipse confuteret, hic vero intactum prætermitrat, intellexit haud dubie verum ac solidum corpus Christo à Marcione fuisse tributum, contradicendum alioquin hoc quoque loco, si falsum corpus Christo adscripserit ipsum existimasset.

E Simile quidpiam de Marcione scriptum reliquit Vigilij libr. 3. contra Eutychem. *Eutycheiana hæresis in id impietatis prolapsa est errore, ut non solum Verbi & carnis unam credat esse naturam: verum etiam hanc eandem carnem non de sacro Maria virginis corpore adsumtam, sed de cælo dicit, juxta infandum Valentini & Marcionis errorem, fuisse deductam.* Ita pertinaciter Verbum carnem asserens factum, ut per Virginem, ac si aqua per fistulam transisse videatur; non tamen ut de Virgine aliquid quod nostri sit generis, adsumsisse videatur. At falsum esse carnem solidam in Christo Marcionem agnovisse declarant Tertullianus, & Philastrius; Epiphanius, Tertull. l. 3.

& Theodoretus. Nec verius est persuasum illud fuisse Origeni, quod ei assingit Gennadius: *verba siquidem ejus hæc sunt Homil. 14. in Luc. Quod quidem & adversus eos facit, qui negant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed celestibus & spiritualibus fuisse contextam. Si enim carn. Chr. de celestibus, & ut illi falso adserunt, de Syderibus, & alia quadam sublimiori, spiritalique natura corpus*

F *ejus fuerit, respondeant quare, &c. Homilia quoque 17. in eundem Evangelistam, ad id quod habetur, cap. 2. v. 34. Et in signum cui contradicetur: Omnibus que narrat historia de Salvatore, contradicetur. Virgo mater est, signum est cui contradicetur. Marcionista contradicunt huic signo, & aiunt penitus eum de muliere non esse generatum: Ebionita contradicunt signo, dicentes ex viro & muliere ita natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum, & hoc signum est cui contradicetur, alij enim dicunt eum venisse de cælis. Hoc vero errore penitus implicatum fuisse Eutychem confirmat Fulgentius Respons. 4. ad Ferrandum Diacon. Huic præluserat Apelles, cujus infaniam illam exponit Epiphanius Her. 44. cap. 2. & Theodoretus libr. 1. Fab. Haret. cap. 25. Apellitas autem veneno suo Orientem inficientes coercuit Origenes, uti in ejus vita declaravimus: necdum in eorum vaxordiam consensit.*

XI. Origeni quoque obiectum est, fuisse persuasum illi ementum corpus & specie A tenus apparet gestasse Christum, non verum; & fallis imaginibus illudentem oculis, inanibus miraculorum, laborum, tormentorumque umbris credulos homines inescasse. Proprium id fuit Hæreticorum illovm dogma, qui ex eo φαστασιασαι & δοκουναι dici meruerunt: post quorum signiferum Simonem magum primi propugnarunt illud Basilides, Valentinus, Cerdo, Marcio, & Manichæus. Inter quos Valentinus spiritale quoddam corpus è cælo Christum detulisse volebat, ac per Mariam velut per canalem transiisse, nihil inde fumentem. Falla eos, si quid conijcio, loci hujus interpretatio delusit: Primus homo de terra,

2. Cor. 15. 47.

Iren. libr. 1. cap. 11. apud Theodoret. Dial. 2.

terrenus; secundus homo de cælo, cælestis. Apelles autem Christum neque in phantasmate dicit fuisse sicut Marcion, neque in substantia veri corporis, ut Evangelium docet: sed in eo quod è superioribus partibus descenderet, ipso descensu sideream sibi carnem & æream contexuisse. Verba sunt Tertulliani B libr. De præscript. cap. 51. Idem quoque de Apollinari adnotat Theophylactus in 3. Ioh. Vnde à Valentino non multum abluisse utrumque planum est. Tres illi tamen τρις φαστασιασαι accenserentur, οτι το αυτο εστι, inquit Irenæus, δοκουναι ληξαι πηρωθεναι, η εδεν εν τω αληθινω ελκεσθαι, οτι οδ λω αληθινος σαφες η αληθινος, οτι ος ημας ελυθησασται, οτι μη τω αφηλων πασων τω αδμου εις ταυτων αδικησαστων. Quia idem est dicere specie cum apparuisse, & nihil de Maria sumisse. Neque enim vere carnem & sanguinem habuisset, per qua nos redemit, nisi verus Adami fomentum in sese collegisset. Hæreticorum porro illorum nequissimis confona dixisse Origenem adversarij ejus calumniabantur. Quæria (criminatione) post istas est, inquit Pamphilus in Apologia, qua istis omnibus adversatur, (caca enim est malitia) quod dicunt eum dicere δοκουναι, id est putative tantum, & per allegoriam, non etiam secundum ea qua juxta historiam referantur, gesta esse omnia qua à Salvatore gesta sunt. Zonaras quoque libr. 2. Origenem existimasse negat Christum de Virgine Maria carnem sumisse. Hanc autem calumniam ipse à se egregie depellit Origenes in verbis quæ in eodem Apologia loco recitantur, probatq; ex Scripturis sanctis de femine Abraham & David vere natum fuisse Christum, neque putative, & per phantasia res suas gessisse; neque spiritale corpus, sed carneum & terrenum circumtulisse; nec factum eum per mulierem, sed ex muliere. Faciunt & ea pro ipso quæ scripsit Homil. 1. in Ezech. Respondent mihi Hæretici, qui naturam illius (Christi) ut phantasma eludunt, quare Christus Filius hominis appellatur: & quæ Tract. 35. in Matth. suscipiens enim (Christus) naturam carnis humane omnes proprietates implevit, ut non in phantasia habuisset carnem existimaretur, sed in veritate: & Homil. 14. in Luc. Iesus erat indutus vestibus sordidus. Quod quidem & D adversus eos facit qui negant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed cælestibus & spiritibus fuisse contextum. Si enim de cælestibus, & ut illi falso asserunt, de syderibus, & alia quadam sublimiori, spiritalique natura corpus ejus fuerit, respondeant quare potuerit spiritale corpus esse sordidum; aut quomodo hoc interpretentur quod posuimus: Iesus erat indutus vestibus sordidus? & libr. 2. c. 6. Propter quod cum omni meta & reverentia contemplandum est, ut in uno eodemque ita utriusque natura veritas æmonstretur, ut neque aliquid indignum & indecens in æterna illa & ineffabili substantia sentiatur, neque rursus qua gesta sunt falsi illusa imaginibus existimantur: & libr. 5. in Epist. ad Rom. Sed hoc non intelligentes quidam Hæreticorum conati sunt ex hoc Apostoli loco (Rom. 6. 5. 6.) asserere quod Christus non vere mortuus sit. Quibus responderi quoniam persacile est, non puto necessarium ex cæteris vel Apostoli vel Evangeliorum dictis, ubi simpliciter mors ejus, & non similitudo mortis scribitur, E testimoniorum pondus adhibere, cum possimus ad eos dicere: si similitudo mortis fuit, fuit & non vera resurrectio, & nos ergo videbimur resurgere, & non resurgemus: & videbimur mori peccato, & non vere moriemur: & omne ergo quod gestum est, & geritur, usum est geri, sed non est gestum. Superest igitur ut & quod salvati sumus veri simus salvati, sed non vere salvati simus. Vnde quoniam hæc tam absurda sunt, ut non indigeant improbationibus, nos ad explanationem eorum qua habentur in sequentibus convertamur: & libr. 2. contra Cels. ελεθε ημετε το εικονισαι ηνα η εν ταυ αιρησιν, δοκουναι η ενουεν τω τα πτωσιν ομοιωσιν ητοιμασται. εδδ η γυναικωσ εν ταυ οδ η γαρ τω ενεπαι, οτι εδουαι ηδ η αιρησιν αθησασται. αλλ ημας το δοκουναι η ητοιμασται ητοιμασται, οτι η ητοιμασται η, αλλ αληθινωσ, ο γαρ αληθινωσ ετοιμασται, οτι αθησασται, οδ η ητοιμασται ητοιμασται, οτι αληθινωσ αθησασται. Hinc illius in Marcionistis opinionis damnanda ac confutanda partes Adamantio recte tribuit Auctor dialogi De recta in Deum fide. F

XII. Quæ cum ita sint, mirum videri possit, quid sit cur Homil. 17. in Luc. ita scripserit Origenes: Habuit corpus humanum (Christus) & hoc signum est cui contradicitur. Alij enim dicunt eum venisse de cælis; alij tale quale nos corpus habuisse, ut per similitudinem corporis etiam nostra corpora redimeret à peccatis, & daret nobis spem resurrectiæ. Reprehendit eos Origenes qui Christum dicunt tale quale nos corpus habuisse; ergo corpus nostrum dissimile gestasse putavit. In quo autem posita fuerit ea dissimilitudo ipse edisserit in Proœmio librorum εδδ αρχων. Incarnatus est (Christus) cum Deus esset, & homo mansit quod Deus erat. Corpus assumpsit nostro corpori simile, eo solo differens quod natum ex Virgine de Spiritu sancto est. Et quoniam hic Iesus Christus natus & passus est in veritate, & non per imaginem, communi hæc morte vere mortuus est: vere enim à mortui resurrexit.

A Trahi quoque illud potest in calumniam quod habet Origenes in Apologia Pamphili: Sed & circumcissionis ejus ratio nobis quidem non generabit majorem angustiam, dicentibus cum consequenter humano corpore & circumcissum esse, & preputium ejus terre mandatum fortassis usque ad tempus; aut si aliter est in alia disputatione requiretur. Hac tamen ejus circumcissio satis conangustabit eos qui ex diverso sunt; (idest, ἡπερδεδίχθη, qua notione eadem locutio alibi usurpatur:) spiritale enim corpus quomodo poterat circumcidi ferro terreno? Propter quod non erubuerunt quidam ex ipsis de preputio circumcissionis ejus etiam libros edere, quibus ostendere conarentur quod in substantiam cesserit spiritalem. Non minus autem angustabuntur etiam illi qui animale corpus dicunt esse corpus Christi. Ergo animale corpus Christo abjudicatur; sed & humanum, humanum siquidem corpus animale juxta Apostolum I. Cor. 15. 44, & seq. Verum res aliter putanda est. Valentinianos siquidem perstringit, qui cum triplex hominum genus esse fecerent, πρὸ πνευματικῶν, πρὸ ψυχικῶν, & πρὸ σαρκινῶν qui & εὐαγγελιστῶν, & σαρκινῶν & γήινων ab illis dicebantur, & priora duo salutem aternam assequi posse, posterius neutiquam; Christum non πνευματικὸν solum, sed ψυχικὸν etiam naturam assumisse definebant. Testem damus Irenaeum apud Epiphanium: *Epiph. Her.*

B Quoniam libertate arbitrii pollet, ut id seruari. Quibus enim salutem comparaturus esset, eorum primitias assumisse dicunt; ab Achanoth quidem spiritale, ab Opifice vero animale Christum induisse: propter administrationem autem suam circumpositum ei fuisse corpus animali natura praeditum, ineffabili vero arte constructum, ut videri, tangi, & pati posset. Nihil autem materia constans illum suscepisse dicunt; materiam quippe salutis neutiquam esse capaceam.

XIII. Ac cogitanti mihi unde hanc de se violatae humanitatis Christi, eique falsi affidi corporis suspicionem commoverit Origenes, locum unum praeter superiores duos reperio, unde haec potuit oriri criminatio. Is habetur Tract. 35. in Math. Venit ergo traditio talis ad nos de eo, quoniam non solum duae formae in eo fuerunt; una quidem secundum quam omnes cum videbant; altera autem secundum quam transfiguratus est coram Discipulis suis in monte, quando & resplenduit facies ejus tanquam Sol, sed etiam unicuique apparebat, secundum quod fuerat dignus. Et cum fuisset ipse, quasi non ipse omnibus videbatur. Et paulo post: Et non mihi videtur incredibilis esse traditio haec, siue corporaliter propter ipsum Iesum, ut alio & alio modo videretur hominibus; siue propter ipsam Verbi naturam, quod non similiter cunctis apparet. Si autem hoc ita se habet, possibile est solutionem ejus invenire quod quaeritur. Quoniam est frequentes cum viderunt turba venientes cum Iuda, nihilominus opus habebant propter transformationes ejus qui cum ostenderet eis, habens notitiam eius familiaritorem per multam commorationem cum eo, ut intelligeret transformationes ejus secundum quas suis apparere solebat. Hoc idem significatur etiam per Iohannem Evangelistam, ubi sciens Iesus quae superventura erant ei, procedens foras dixit: Quem quaeritis? At illi dixerunt, Iesum Nazarenum. Et dixit eis: Ego sum; & abierunt, & ceciderunt retrorsum. Vides quia non eum cognoscebant, cum frequenter vidissent, propter transformationes ipsius. Haec repetere necessum habuimus, ne quid de sententia Origenis deciperetur. Qui ergo frequentem formarum mutationem Christi corpori assignasse Origenem intellexerant, adeo ut aliud aliudque singulis appareret; proclive ijs fuit existimare mutuatum illud, & ascititia constatum substantia, non proprium, nec nostri simile, eundem credidisse. Si quem autem offendit commentum illud, varias Christum induisse formas, & sese pro libitu versipellem fecisse; notet ille propositum fuisse hoc ab Origene, tanquam ab alijs sibi traditum, non velut à se confictum; ut rem minime incredibilem, non quasi compertam; dubitando, non asserendo.

XIV. Inter novem criminationes quas Origeni impingi solitas refutat Pamphilus in Apologia, tertia illa est, quod dicunt eum secundum Ariaman vel Paulum Samosatenum, *pu-*

F rum hominem, idest non etiam Deum dicere Christum Filium Dei. Nicephorus quidem libr. 17. cap. 27. de Christo dixisse Origenem tradit, ὅτι ψυχὸς ἀθεοῦ ἢ Cyriacus quoque, apud Symeonem Metaphrastem vita ejus scriptorem, Origenistas Palaestinam sexto saeculo infidentes dixisse affirmat Christum non esse unum ex Trinitate. Hanc criminationem alijs superius à se commemoratis valde contrariam esse dicit Pamphilus, sed multo magis etiam quarta repugnat, quam in proxime precedentibus examini nostro subjecimus; unde alterutris falsitas manifeste elucet; sed clarius etiam tertia illa convellitur ex sexcentis Origenis adversus Ebionem, vel traditam ab Ebione doctrinam argumentis. Quae si quis colligere velit universa, otium suum in re notissima demonstranda disperdet. Satis ille erit, quem è primo Origenis De principijs libro Pamphilus adducit.

XV. Proxime commemoratas calumnias haec excipit in laudata toties Apologia: *Quin-*

Epiph. Her. 31. c. 20.

ta illa criminatio est, qua asserunt cum duos Christos predicare. Fuit ea vox improbi primum Marcionis, alterum Christum Tiberianis ortum temporibus agnoscentis; futurum alterum, in Iudaici status restitutionem destinatum censentis, uti commemorat Tertullianus lib. 4. contr. Marcion. cap. 6. Nihil autem huic consentaneum vel simile fuisse Origeni obiectum liquet ex Pamphili responsione. At deinde Nestorius cum duplici Christum persona constare profiteretur, duos Christos induxisse, ipso licet reclamante, dictus à Patribus & creditus est. Nec fatis extat parne aliquid vel diversum Adamantio affictum sit. Hanc certe qualemcumque criminationem, cum superioribus pugnantem, tribus Origenis ipsius testimonii infrangit Pamphilus. In congerendis ex magna copia pluribus, quæ unicuique obvia sunt, frustra labor impenderetur à nobis; cum præsertim in Origenianis quæ supersunt lucubrationibus, ne vel minimum quidem erroris hujus vestigium reperisse me-

XVI. Carena in Psalmos à Balthafare Corderio edita, ad versum 3. Psalmi 42. exhibet verba hæc ex Origene: ἵσθησὶν αἰχμητὰ μέγαν ἰσχυρὸν ἔχον τὸ θῆος ἐκδηλοῦν. Habemus Pontificem magnam Iesum, qui indutus est Filio Dei. Quæ locutio sane male sonat, & eam hæresim sapit, quam deinde propugnauit Nestorius. Nam si Verbi diuinitas humanitati Christi circumposita, & humanitas diuinitate induta intelligitur, ut ex voce ἐκδηλοῦν intelligi decet: impellitur utique ex eo animus ad fingendam sibi ἕξιν duntaxat quamdam, & ἁπλῆν utriusque naturæ convenientiam; qui fuit Nestorij error. At si Verbi diuinitatem dicas assumisisse & induisse humanitatem Christi, significabitur hypostatica ἕνωσις. Quæ ergo hic ad defensionem Origenis præscriptione utemur? communi illa scilicet, & quæ hoc opere sæpe nobis usurpanda est; cum res hæc ætate nondum fuissent dissertationibus illustratæ & excussæ, in lubrico versatam Originem lapsus veniam mereri. Ac de Catenam unde fragmentum hoc petatum est, aliisque generis ejus collectiones pene omnes levis admodum esse fidei, ut alio loco demonstramus.

XVII. Progrediamur ad aliud Origenis pensitandum dogma, quod Tract. 27. in Matth. continetur: Ὁριστὴν αὐτὴν ἐπιφανῆς καὶ ἀποκαλυφθῆναι τὸν θεὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Quædam autem de publicis quidem & manifestis capitalis non dissentient; ut puta de uno Deo, qui Legem & Evangelium dedit; aut de Christo Iesu primogenito uniuersæ creaturæ, qui in fine sæculi secundum prædicationes Prophetarum uenit in mundum, & suscepit in se ueram humanam carnem naturam, ut etiam natiuitatem subiret ex Virgine, & mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis, & deificauit quam suscepit humanam naturam. Quo sensu deificatam à Christo naturam humanam dixerit, dubitari potest: nam si uocem illam, deificare, ita accipiamus quasi Verbum in naturam humanam conuersum, & naturam proinde corpoream in Deum esse mutatam, ejusdemque esse ac Verbum substantiæ uoluerit Origenes, manifestus erit utique capitalis illius erroris, quem Apollinaris in Ecclesiam inuexit; vel hujus erit potius flagitij reus, quod in se Eutychanorum secta quædam concepit, dum humanam Christi naturam in diuinam post mortem ejus & resurrectionem transisse decerneret. At si humanam Christi naturam exuta post mortem infirmitate diuinam quamdam suscepisse qualitatem modo significauit, eequid inuidiam illi vel movebimus, vel moveri hoc nomine patiemur? Atque eo propius spectant uerba Origenis. Verisimile sane est ueterem Origeniani in Matthæi Commentarij Interpretem uocem hanc, deificauit, qua utitur, è Græco, ἰθεωωσεν, uel, ἰθεοποίησεν, reddidisse. Atqui humanam naturam in Christo statim post conceptum θεωποίησεν, & ἰθεωποίησεν, complures Ecclesiæ Patres pronuntiarunt. Gregorius Nyssenus in Iambicis:

ἕνω τὸ θεῶσας, ἔ θεωποίησεν, εἰς θεός
Ita quod deificauit, & quod deificatum est, unus est Deus.

Chrysostronus Homilia 2. de Ascensione, in qua Christum dicit θεός ἡμῶν ἰσχυρὸν, καὶ ἰσχυρὸν εὐσυν ἀναλαβὴν. ἔ θεωποίησεν. Venisse ad nos, & nostram naturam assumisisse ac deificasse. Iohannes quoque Damascenus libr. 3. De fid. orthod. cap. 12. σεβόμενος τὸν λόγον θεωποίησεν αἰθεραίων in Christo, & Christi jam resurgentis θεοποίησεν carnem dixit. Atque illud est quod sibi uult Augustinus libr. contra Sermon. Arianorum cap. 8. cum ait: Ergo & ista humanitas illius diuinitatis nomen accepit. Huic ipsi igitur naturæ, quæ θεωποίησεν, & θεοποίησεν, simul ut eam assumpsit, & in terris uersatus est Christus, dicta est, aptius etiam uoces ista conueniunt, postquam mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis. Nam per mortem mortalium corporum imbecillitatem deposuit ipsius corpus, & uirtutem quamdam diuinam suscepit. Hanc Origeniani loci, quam damus, expositionem confirmat ipsius Origenis ad Celsi cauillationes responsio: ἢ ἡ ἁπλῆ, inquit, ἀπὸ σαρκὸς, καὶ πρὸς αἰθεραίων ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸν, τῆς σαρκὸς ἐπέκειτο ἢ μόνον κοινῶς, ἀλλὰ ἔ ἰσχυρὸν, ἔ ἀνακεφάλῃ, τῆς μεγίστης φανερῆς σεσεχειλημένης, καὶ ἔ ἐκείνη θεωποίησεν κοινῶς εἰς θεόν μεταβατικῆς. Tum Christi corpus cum materia confert, omnium per se qualitatum experte, eas uero recipiente, quascumque ei Opifex rerum indere uoluerit:

Orig. libr. 3. contra Cels.

A voluerit: deinde addit: *τι δουλευσεν την πορνειαν & εστιασεν το τε υπο σωμα, & ενοια δεσ βυλη-
θιτος, ματαβαλεις εις αιθερον & θυιασ ποιησται;* Et paulo post: *υμεις δε & εως το φησιν οτι
εσται δυνατον αμαρταν ποιησταις τω ενοκειμενω πασις ποιησιν υλλω, πιας & δυνατος & την σαρκα
ηπο αμαρτας ποιησταις γαργοναι ποιησται, οποιω ηγελω η τω εα αιδεα, & τοις αιδεα αυτη το-
ποιε πολιτευομενω, οποιε ηγελω τα ε σαρκος αμαρτιας υψα;*

XVIII. Est apud Hieronymum in Jerem. 22, Iechoniam filium Ioakim, qui annulo comparatur, & vas contritum, ac vir sterilis appellatur, ad Christum retulisse Origenem libr. 5. Stromat. quae intercederunt. Optime Sixtus Senensis: *Credibile e libris qui extant, Ori-
genem hac ut pote allegorice exponentem protulisse de Christo, eo sensu quo Paulus ausus est dicere Chri-
stum factum pro nobis peccatum, maledictum, execrationem, hoc est, oblationem pro peccato, & maledi-*

Sixt. Sen.
lib. 5. Bibl.
Annos 234

B *tionem cui eramus obnoxij. Quod si quis praterea hac Jeremiae ad Isaia 52. 14. & 53. 2, 3. ex-
penderit, Origenis interpretationem minime mirabitur.*

XIX. Cum Patrum aliquot testimonij sese tueantur Vbiquista, quorum verba vel male intelligendo pervertunt, vel male interpretando corrumpunt; pari quoque jure Origenis patrocinium asciscere poterant, qui Tractat. 34. in Matth scriptum id reliquit: *Non
aliquo quidem loco apparebit Filius Dei, cum venerit in gloria sua, in altero autem non apparebit. Sed si-
cut ipse secundum comparationem fulguris exeuntis adventum suum voluit demonstrare dicens: Si dixe-
rint vobis: Ecce in deserto, nolite exire; Ecce in domo, nolite credere. Sicut enim fulgur egreditur ab
Oriente, & apparet usque ad Occidentem, sic erit adventus Filij hominis: sicut enim fulgur egrediens ab
Oriente, & propterea quod omnia implet apparet usque ad Occidentem; sic cum venerit Christus in glo-
ria sua, propterea quod ubique futurus est, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique erunt
in conspectu ipsius, & sic constituentur ante sedem gloriae ejus, hoc est ante regnum ejus, & potestatem
dominationis ipsius. Id solvere se putat Genebrardus, seu quisquis verba haec ad oram atxuit:*

D *Vbique futurus Christi adventus, sed successive. At repugnat fulguris exemplum, quod non suc-
cessive, sed eodem ferme puncto temporis Orientem & Occidentem collustrat, propterea
quod omnia implet. Ego vero non humanitatis Christi corporeis usurpandae oculis, sed divi-
nitatis menti appariturae praesentiam significari censeo. Faciunt fidem quae proxime praec-
edunt: quanto magis recte dicuntur omnes Gentes ante cum congreganda, & constituenda, quando
palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infidelibus fuerit factus manifestus, ante
oculos mentis eorum jam non fidei aut diligentiae alicujus inquisitione reperiens, sed ipsius divinitatis suae
manifestatione praelatus. Fidem quoque faciunt, quae Tractatu in Matthaeum superiore le-
guntur, in quo haec ediderens, *Uomo quidam peregre proficiscens, &c.* quarit qui peregrinari
dici possit Christus, quem ubique esse Litera sacrae demonstrant; tum subjicit Christum
qua est Deus Verbum, & Sapientia, & Iustitia, & Veritas, corporeo ambitu non circum-
cludi, & secundum divinitatem suam ac virtutem ubique esse, sed secundum dispensationem
corporis quod suscepit, peregrinari. Idem adstruit Homil. 6. in Luc. & Christum, qua virtus
est Dei, omnia pervadere docet, caelestia, terrestria, & inferna. Et libr. 10. in Epist. ad
Rom. postquam Christum non alicujus loci terminis circumscribi, sed ubique penetrare,
& per omnia diffundi declaravit; *Sed ita, inquit, debes sentire de Christo, tamquam de Verbo, &
Veritate, & Sapientia, & Iustitia Dei. Hac autem omnia non in loco quaruntur, sed ubique adsunt, ne-
que ab Inferni locis evocantur, sed mente sola, intellectuque capiuntur.* Atque ita intelligendus
E Tom. 2. in Iohann. p. 82. cum ait: *η δε ταυτα αλλα εβρωσια τα αυτη βρωσια εσιν χρισου εστι,
& φερη γαρ ο αυτη εστωσιν ητι διδασκουσιν, διηκουσιν ητι πασ τα ε νοσμου, η τα ε φησας τα ε δε-
μωσ, οτι φησι, υμωσ ε μωσ εσκεισ ον ε υεισ οσν οιδωσ, οπισω μου ηρρημωσ.**

XX. Sequitur placitum aliud Origenis de morte Christi, non hominibus solum modo utili, sed Angelis etiam, & sideribus, ac rebus creatis quibuscunque. Ab eo si quis alienum penitus fuisse Origenem pertendere velit, candorem ille omnem ac pudorem projiciat necesse est, cum hanc in eo sententiam castigant ac coarquant Veteres plerique, & eam claris ac iteratis testimoniis consignatam reliquerit. Sed quoniam res intricata est & perplexa, accuratius videtur perferenda.

F XXI. Theophilus Epistola Paschal. 2. sensisse eum queritur *Christum pro Demonibus ac
spiritualibus nequitiis apud Superos adfigendum cruci;* atque haec dicendo deinde amplificans pro more suo & extendens s, multa inde pestifera consequi ostendit. Ac hujus deinde auctoritate & verbis ad eundem profligandum errorem usus est Hincmarus in libr. De praedestinatione, cap. 27. Non aliter Hieronymus Apolog. adv. Rufin. libr. 1. cap. 5. *Origeni
tuos; inquit, licet Christum dicere saepe passum, & sapiu passum, ut quod semel profuit, semper profit
assumptum & Epist. 61. ad Avit. cap. 4. Cumque dixisset (Origenes) juxta Iol a unis Apocalypsim.
Evangelium sempiternum, id est futurum in caelis, tantum precedere hoc nostrum Evangelium, quan-
tum Christi predicatio Legis veteris sacramenta; ad extremum intulit (quod & coquasse sacrilegam est)
pro salute Demonum Christum etiam in aere, & in supernis locis esse passurum. Et licet ille non dixerit,
tamen quod consequens sit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est, ut homines liberaret; sic &*

pro salute *Demonum* *Deum* futurum quod sunt ij, ad quos venturus est liberandos. Tum verba ipsa A
 Origenis exhibet, unde accusationi suae robur addat, & nos ea quoque infra referemus.
 Notandum interim diserte affirmare Hieronymum neutiquam dixisse Origenem Chri-
 stum pro salute *Demonum* *Demonem* futurum, quod neque apud illum legerat Theophi-
 lus; sed ex Origenis dictis id uterque ratiocinando collegit; cum Christum tamen Ange-
 lis & caelestibus Virtutibus in sua quibusque forma apparuisse scripserit, ut ostendimus
 paulo post. Superiorum etiam similis est Orosij apud Augustinum adversus Origenistas
 conquestio in *Commonitorio*, quod inter Augustini opera, in capite libri contra Priscil-
 lianistas & Origenistas edi solet: *De corpore vero Domini sic tradiderunt, quia cum usque ad nos*
veniens Filius Dei post tot millia annorum otiosus eo usque non fuerit, sed predicans remissionem Ange-
llis, Potestatibus, atque universis superioribus, cum qualitate forma eorum quos visitaret assumeret, ut
que ad probabilitatem carnis assumptionis specie transivisset. Ex eo quoque potissimum Origeni
confusse invidiam Aegyptios Episcopos refert Posthumianus apud Sulpitium Severum
Dialog. 1. cap. 3. quod in ejus libris legeretur, quia Dominus Iesus, sicut pro redemptione homi-
nis in carne venisset, crucem pro hominis salute passus, mortem pro hominis aeternitate gustasset, ita esset
eadem oratione postquam etiam Diabolum redempturus: quia hoc bonitati illius, pietatique congreret, ut
qui perditum hominem resuscitasset, prolapsam quoque Angelum liberaret. Hinc Bernardus Serm. 4. 4.
in Cantie. Cantie. Denique inquit, operatus est salutem in medio terra: numquid & in medio aeris?
*Hoc adversus Origenem, qui in aere Dominum gloria denuo pro *Demonibus* impudenti crucifigit men-*
dacio: cum hujus consilii mysterij Paulus asseret, quod resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi
ultra non dominabitur: & Alberthus Magnus in Epistola 8. Dionysij: Non quod futurum sit
Christum iterum pati, secundum Origenis errorem. Pejus quid ex ipsis Origenis verbis repraesentat
*Iustinianus Imperator in Epistola ad Menam, futurum nempe ut pro *Demonibus* cru-*
cifigatur Christus, idque saepenumero per saecula futura. Tum in subjectis huic Epistola
anathematizans Origenem tangit, cum eos damnat qui dixerint Verbum Seraphimū factum
esse Seraphimis, & similem reliquis caeli Virtutibus; & cum addit anathema esse qui dixe-
*rit Christum in saeculo futuro crucifixum iri pro *Demonibus*, sicut & pro hominibus.*

Niceph lib. 37. cap. 27

Vnde Nicephorus inter haereses Origeni adscriptas damnatas illam fuisse refert, *ὅτι ἕως*
ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμετέρου, καὶ ἀναστάσεως τῶν ἐκ τῶν νεκρῶν αἰώνων, καὶ τῶν ἐκ τῶν νεκρῶν οὐ-
*ρανῶν, καὶ τῶν ἐκ τῶν νεκρῶν οὐρανῶν. Oportere Christum crucifigi pro *Demonibus*. & sapius in futuris saeculis*
idem perpeti à Spiritibus nequitiæ qui sunt in caelestibus. Horribile vero est & execrandum quod D
Johannes Damascenus in libro De Haeresibus Origeni persuasum fuisse ait, nempe Christum
*iterum cum Diabolo à Rege gubernatum iri, eumque in crucem altam *Demonibus* falsa denuntiaturum.*

XXII. Nunc raris omissis, ex ipso fonte hauriamus. Origenes Homilia 10. in Luc. ex
 eo probat Iesu Christi adventum Veteris Testamenti Patribus profuisse, quod caelestibus
 profuerit, juxta Apostolum Col. 1. 20. Quo Pauli loco in eadem abutitur sententiam
 Hom. 2. in Levit. & libr. 5. in Epist. ad Rom. Hoc autem caelestium nomine, non Ange-
 lorum modo ordines, sed sidera quoque notavit, ut pote quae non anima modo, sed ratio-
 ne etiam praedita censuerit. Quaecumque autem ratione pollent, peccato esse obnoxia, ac
 proinde purgatione indigere arbitratus est; purgationis vero officium illis morte sua exhi-
 buisse, salutemque procurasse Christum, *αὐτοὺς δὲ πᾶσι τοῖς ἐπιουρανοῖς, πᾶσι τῶν ἀστρονομικῶν σωτη-*
ρίων, & πᾶσι τοῖς λογισμοῖς. Sic errori cohaeret. Rationalia porro enumerans Tom. 1. in Ioh.
*p. 32, Angelos in iis, homines, ac *Damones* collocavit. Astris autem animam addidit, è*
superis nimirum caelitem ordinibus depromptam, ad quam peraeque mortis Christi bene-
ficium pertinuerit. Commenta illa palam profert Tom. 1. p. 38. in Iohann. Christumque
asserit magnum esse Pontificem, non pro hominibus modo, sed pro omni etiam quod ra-
tionis esset capax; atque ita demum concludit: καὶ ὅτι ἄσπρον ἕως ἀστρονομικῶν μὲν αὐτῶν φά-
σος ἀμφοτέρωθεν γὰρ τῶν θανάτου, καὶ ἐπὶ δι' ἕως ἄλλου πῶς ὡς τῶν ἀστρονομικῶν ἐκ ἀμφοτέρωθεν γα-
ρμῶν, ὅτι ἕως ἄσπρον, καὶ ἕως τῶν ἀστρονομικῶν πᾶσι τοῖς καὶ ἀστρονομικῶν ἐκ ἀμφοτέρωθεν τῶν θεῶν, οἷς ἐν τοῖς ἰσὺς ἀνέ-
γινωσκῶν, ἀσπρον ἢ καὶ θάνατον ἐκ ἀμφοτέρωθεν. εἰ μὴ ἀσπρον ἕως ἄστρονομικῶν τῶν ἐπιου-
ρανοῦ. Tom. 2. in Iohann. p. 69. cum Christum lucem esse ait, non hominum duntaxat, sed F
eorum omnium qui rationis capaces sunt. Nec his finibus mortis Christi pretium & valo-
rem circumscripsisse visus est, sed ad res creatas omnes porrexisse: ait enim Tom. 13. in
Matth. p. 313. Christum passum ἕως ἀστρονομικῶν, ἢ καὶ ἕως τῶν κόσμων & Tom. 2. in Ioh. p. 58.
ἢ τῶν θεῶν & τῶν ἐπιουρανοῦ, ὅτι ἰσὺς ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀσπρότης καὶ ἡ ἀσπρότης, ἀλλὰ καὶ
τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν ἀστρονομικῶν, καὶ τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν ἀστρονομικῶν, ἢ τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν ἀστρονομικῶν, ἢ τῶν ἀστρονομικῶν καὶ τῶν ἀστρονομικῶν.

XXIII. Non satis vero ipse sibi videtur constare, cum rationem modumque explanat,
 quo res rationis compotes à corruptionis servitute Christus liberavit. Nam singulis An-
 gelorum ordinibus, in sua unicuique forma apparuisse, Evangelium praedicasse, & in caelo
 denique mortem pro iis obiisse sciscere videtur aliquando. Velut cum ait Hom. 8. in Gen.
 Considerandum est quia Angelus hac refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter

A hic Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita & inter Angelos habitu est repertus ut Angelus. Et cum Tomo 15. in Matth. p. 373. Angelos Christi Discipulos appellari posse asserit: φθάνει γὰρ καὶ ἐπὶ τοιαύτας δυνάμεις τοῦ μαθητῆ ἢ τοῦ ὁδοῦ ἀποστολῆς, ἢ τῶν μόνων οἱ ἀποστολῆς αὐτῶν μαθητῶν; ἀλλὰ καὶ οἱ ἀγγελοὶ οὗτοι ἀποστολῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν βλάσφημοι. Et cum Tom. 8. contr. Cels. Christum dicit πολλὰ δὲ δυνάμει ἐπαπαρμέναι τὸ ἔσθαι αὐτοῦ τὸ θεοσβετίας λόγον τῆ πάσης τὸ ἀποδοῦσαν αἰκμηθῆναι ἢ ἀποδοῦσαι δὴ, inquit, περὶ πῶτος καὶ λέγων, ὅτι καὶ τῶν ἄλλων λογιστῶν καὶ θεωριῶν διαδοχῆς, ἢ διαδοχῆς, καὶ μεταβολῆς τὸ ἔσθαι τῆς καλίας. Et cum primo in Iohannem Tomo p. 32. Servatorem ait factum omnia omnibus, ut omnes lucrificaret, quicunque salutem adipisci poterant, quod rationis essent participes: tum res ratione pollentes recenseret, earumque triplicem constituit feriem; ac primam Angelis assignat, & dubitat deinde posteriore sine partes adscribat hominibus, an ὅτι κατὰ δυνάμεις, quorum è numero Dæmones, vel omnes, vel aliquos esse autumat. Et cum libro primò Commentariorum in Epistolam ad Rom. querit annon Christus manifestatus in carne, cum apparuerit Angelis, juxta Apostolum, eis absque Evangelio non apparuerit: tum subjicit deinde: Si ergo cum apparuit, nobis omnibus hominibus non sine Evangelio apparuit, consequentia videtur ostendere, quod etiam Angelico ordini non sine Evangelio apparuerit, illo fortassis quod æternum Evangelium à Iohanne memoratum supra edocuimus. Si vero etiam in reliquis celestibus ordinibus tale aliquid gestum esse ab eo sufficiens sit, in ea qua singuli quique sunt forma apparuit eis, annuntians pacem, quoniam quidem per sanguinem crucis sue pacificavit non solum que in terra, sed que in caelis sunt, etiam tu apud semetipsum

C distincto. Et cum Homil. 1. & 2. in Levit. Christum in caelis sibi vitalem corporis sui virtutem, velut corporale quoddam sacrificium immolasse ait, & celestia carnis pacificasse per sanguinem suum, quatenus in caelis pro munere oblati est.

At contra una morte in terris obita rebus univèrsis ratione instructis salutem promeruisse Christum pluribus locis decernit. Nam præter magnam eorum partem qui supra de prompti sunt, unde id facile colligas, & hunc præsertim Tomi in Iohannem prioris, p. 38. in quo Christus dicitur μέγας ἀγέροδος, ἢ καὶ ἀποδοῦσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες λογιστῶν, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ὁρατοῦντα ἑαυτῶν ἀνελεῖν. & istum præterea è Tom. 7. contr. Cels. ὁπίμειναι ὡς οὐδὲ καὶ τέλει, ἀπὸ ἐξελίχθη ἑαυτοῦ μὴ πῶς πάντες τὸ ἔσθαι τῶν ἀποδοῦσαν, ἢ ἢ τῶν λογιστῶν πάντα ἑαυτοῦ μὴ. unus ille pro omnibus esse posset, qui habetur in fine libr. 5. in Epist. ad

D Rom. ubi mirari se dicit quosdam contra hanc evidentissimam Pauli sententiam velle asserere, quod in futuro iterum faculis vel eadem vel similia pati necesse sit Christum, ut libertari possint etiam hi quos in præsentis vita dispensationis eius medicina sanare non potuit. Et paulo post: Sed ad hæc, inquit, nos breviter præter possumus respondere. Manere quidem natura rationabili semper liberum arbitrium non negamus, sed tantam esse vim crucis Christi, & mortis huius quam in seculorum sine suscepit, asserimus, ut ad sanitatem & remedium non solum presentis & futuri, sed etiam præteritorum seculorum, & non solum humano huic nostro ordini, sed etiam celestibus Virtutibus, ordinibusque sufficiat. Secundum sententiam namque ipsius Pauli Apostoli Christus pacificavit per sanguinem crucis sue non solum que in terra sunt, sed & que in caelis: vel ille è lib. 2. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 3. Docet autem, inquit, sanctus Apostolus quod Christus in ea secula quod ante hoc fuit, non est passus, sed nec in illo quidem quod ante ipsum

E fuit: & nescio si enumerare sufficiam quanta fuerant anteriora secula in quibus passus non est. Ex quibus tamen sermonibus Pauli ad occasionem huius intelligentia (ut verum proferam) facile devenimus; ait enim: Nunc vero semel in consummatione seculorum ad resellendum peccatum per hostiam sui manifestatus est. Semel ait enim hostiam effectum, & in consummatione seculorum ad resellendum peccatum esse manifestatum. Sed Rufini tamen perfidiam denuo recordemur.

At vim eam licet morti quondam in terris Christo illata tribuant loci supra adducti, quæ hominū Angelorumque servandis ordinibus sufficeret iterum tamen in sequentibus seculis passurum Christum videtur affirmare Hom. 1. in Levit. Nisi quia forte, inquit, hoc intelligi voluit (Moyfes) quod sanguis Iesu non solum in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis ejus, & Tabernaculum testimonij, sed & quod super illud altare quod est in caelis, ubi & Ecclesia primū vivorum est, idem

F ipse sanguis aspersus erit. Manifestus vero erroris huius locus ille est quem exhibet Iustinianus in Epist. ad Menam è lib. 4. ἀπὸ ἀρχῶν. Sic ille vulgo editus est: ὅτι καὶ τῶν δυνάμεων δὲ τὸ ἔσθαι ἐν σαυροδυναμίας, καὶ πολλὰ αἰκῆ τὸ τοῦ εἰς τὸν κόσμον αἰῶνας, ἀλλὰ καὶ μέγιστα τὰ πάσης τῆς ἐπισημίας, τὰ μὲν δὲ εἰς τοῦτο ποιεῖν ἀπὸ τῶν ἐναντίων τῶν πᾶσι ἐπὶ τῶν ἀλλὰ εἰς τὸν κόσμον τῶν πονηρίας ἐν οἷς ἕκαστος, ἀπὸ εἰς ἕκαστον ἐπὶ τῶν ἀποδοῦσαν σαυροδυναμίας ὁμογενῆς ἐπὶ καὶ διαφόρων, ὡν καὶ οὐκ ἔστι τὸ ποιεῖν. ἢ τὸ καὶ τῶν ἀποδοῦσαν δὲ εἰς τὸν κόσμον, ὡς τὸ συντελεῖται τῶν πάντων αἰῶν, ἢ οὐκ ἔστι σαυροδυναμίας. Quem locum aliquanto ampliotem & Latino sic conceptum sermone repræsentat Hieronymus in Epist. 61. ad Avit. cap. 4. Sicut enim per umbram Evangelij, umbram Legis implevit: sic quia omnis Lex, exemplum & umbra est caritativarum celestium, diligentius requirendum, utrum recte intelligamus, Legem quoque celestem, & caritativam superni cultus plenitudinem non habere, sed indigere Evangelij veritate, quod in Iohannis Apocalypsi Evangelium legimus sempiternum, ad

comparationem videlicet hujus nostri Evangelij, quod temporale est, & in transiuro mundo ac saeculo A
 predicatum. Quod quidem etiam si usque ad passionem Domini Salvatoris inquirere voluerimus: quan-
 quam audax & temerarium sit in caelo ejus quærere passionem; tamen si spiritalia nequitia in caelestibus
 sunt, & non erubescimus crucem Domini confiteri propter destructionem eorum, quæ sua passione destru-
 xit; cur timeamus etiam in supernis locis, in consummatione seculorum aliquid simile suscipi, ut om-
 nium locorum Gentes illius passione salventur? Ex hac Hieronymi interpretatione liquet pepe-
 ram à Iustiano accepta fuisse verba Origenis; nam quod apud eum legitur: *ἵσως ἢ σωτη-
 λείας τῶ πάντων αἰῶν*, tamne supine & negligenter intellexisse credemus Hieronymum,
 ut verteret: in consummatione seculorum? Potius est ut dicamus legendum: *ἵσως ἢ σωτηλείας ἢ
 αἰῶν*, facili literarum permutatione: nam & libr. 5. in Epist. ad Rom. ubi vertit Rufinus:
 mortis huius quam in seculorum sine suscepit, verisimile est scripsisse itidem Origenem: *ἵσως ἢ σω-
 τηλείας ἢ αἰῶν*. Id si ita est, Origeniano huic loco lemma huiusmodi Iustinianus indutum B
 praeferit: *ὁ πρὸς τὸν δαίμονα διὰ τὸν χριστὸν σταυρωθῆναι, & πάλαις τῶν εἰς τὴν ἐσθέρου
 αἰῶνα*. Operere Christum etiam pro Dæmonibus crucifigi, idque sapius in futuris saeculis: quod cū extra
 ordinem in fronte describendum esset, male sequentibus in unam seriem adtextum est.

XXIV. Certe de morte à Christo appetita aliter sensisse Origenem ac vulgo in eum
 jaclatur, ex perspectis attenda consideratione ejus verbis conjecturam capio; neque enim
 persuaderi possum tantum in eo fuisse vix cordiæ, ut iterata Christum vel passum, vel passum
 esse crederet supplicia, aut in caelo, aut in aère; vel Angeli, vel Dæmonis indutum
 forma. Calumniæ huic præbuisse videtur ansam unus ille locus quem proferunt Iustinia-
 nus, & Hieronymus. Nam alium nullum expressis hæreseos hujus notis insignem apud C
 eum reperio, nec ullos in ijs exitisse lucubrationibus verisimile est quæ intercederent;
 nec eos quippe intactos adversarij ejus prætermisissent. At locum hunc Iustinianus corru-
 ptum fuisse demonstravimus. Quod si Hieronymi interpretationi adhareamus, non tam
 aperta erit sententia, ut inde consequi demus id voluisse sibi Origenem, Christum pro Dæ-
 monibus iterum mortem appetiturum. Maximam præterea & præcipuam Dogmatis hujus
 partem, quæ pro salute Dæmonum Dæmonem futurum Christum statuit, minime in Ori-
 genis extare libris fatetur Hieronymus, sed ex ejus tantum pronuntiatis necessario pro-
 fluere arbitratus est; itidem ut Alexandrinus ille Theophilus, quemadmodum dixi, cum
 eorum accusationes recenserem. Genuinam ergo de morte Christi doctrinam Origenis
 hanc fuisse censeo: semel omnino Christum obiisse, in terris nimirum, cum à Pontio Pi- D
 lato morti additus est: postquam autem cruento illic mactatus sacrificio hominū peccata
 eluit, spiritali quodam sacrificio caelestium, aliarumque rerū, quæ rationis composites essent,
 noxas absterfisse. Nisi quia forte, inquit Homil. 1. in Levit. hoc intelligi voluit (Moyses) quod
 sanguis Iesu in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis ejus, & Tabernaculum testimonij: sed &
 quod super illud altare quod est in caelis, ubi & Ecclesia primitivorum est, idem ipse sanguis aspersus erit,
 sicut & Apostolus dicit: Quis pacificavit per sanguinem crucis suæ, sive quæ in terra sunt, sive quæ in
 caelis. Recte ergo secundo nominat Altare, quod est ad vestium Tabernaculi testimonij, quia non solum pro
 terrestribus, sed etiam pro caelestibus ablati est hostia Iesus. & hic quidem pro hominibus ipsam corpora-
 lem materiam sanguinis sui fudit: in caelestibus vero ministrantibus (si qui illi inibi sunt) sacerdotibus, E
 vitalem corporis sui virtutem, velut corporale quoddam sacrificium, immolavit. Addit deinde duplicem
 in eo fuisse hostiam, unam terrestribus convenientem, aliam aptam caelestibus; & cum

Hier. Ep. 57
 61. ad Act. 17.
 cap. 4.

Hebr. 6. 9
 & 10. 20.

1. Tim. 3. 16.

Psalm. 87.
 5. 6.

Ecd. 1. 1.

1. Petr. 3.
 18, 19.

1. Petr. 4. 6.

duplici illo velamine, quod commemorat Paulus in Epistola ad Ebræos, caro Christi, &
 caelum quod ipse penetravit, significentur, duplex proinde intelligendum esse sacrifi-
 cium, per quod terrestribus & caelestibus salutem comparavit. Hæc attente perspecta ex-
 positionem quæ ad oram adjecta est, manifesto respuent, quæ caeleste illud sacrificium Eu-
 charistiam esse, terrestre vero toleratam in cruce mortem asseritur. Præterea non pro pec-
 cato, sed pro munere oblati in caelo Christum pronuntiat Hom. 2. in Levit. Vide ergo, inquit,
 ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacificasse per sanguinem suum non solum quæ in terris, sed & quæ in
 caelis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in caelis quidem non pro peccato, sed pro munere oblati est: in terris
 autem, ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum, oblati sit pro peccato: & hoc est passum esse F
 extra castra. Quomodo autem unicuique in sua forma apparuerit, exponit ipse Tom. 1. in
 Ioh. p. 32. 33. & hominem hominibus factum esse docet, quando Manifestatus est in carne: An-
 gelum Angelis, quando Patriarchis & Prophetis visus est, Moyse puta in rubo; Inferis au-
 tem, quando Factus est inter mortuos liber. Prædicasse quoque Angelis Evangelium dici po-
 test, quando futura Incarnationis mysterium ipsis aperuit; Subterraneis vero, quando
 Penetravit omnes inferiores partes terra, & inspexit omnes dormientes, & illuminavit omnes sperantes
 in Domino; quando Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in eo his qui in carcere erant
 spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in
 diebus Noë; quando Mortuus evangelizatum est, ut judicentur quidem secundum homines in carne,
 vivant autem secundum Deum in spiritu. Vel tunc etiam Angelis doctrinam suam prædicasse

A dicendus est, cum ad homines verba faciens, presentes quoque Angelos est allocutus. Id innuit Origenes Homil. 23. in Luc. *Docet igitur Salvator noster, & Spiritus sanctus qui locutus est in Prophetis, non solum homines, sed etiam Angelos, & Virtutes invisibiles: & deinde: Venit enim non Iohannes & Propheta tantum, sed etiam ipse Salvator, & hominibus, & Angelis, & Virtutibus ceteris salutarem penitentiam predicare, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, caelestium, & terrestrium, & inferorum.* Angelos quippe peccatis obnoxios esse censuit, ut dicemus infra. Nec Christum duntaxat, sed & Prophetas, & Apostolos, quotiescumque ad homines orationem de divinis rebus habuerant, ad Angelos quoque habuisse eadem Homilia declaravit. Ita autem & Angelis, & Subterraneis, & hominibus Christum apparuisse putavit, ut unicae suae mortis in corpore humano toleratae beneficium iis applicaret, non ut assumtis

B illorum formis novas mortes sustineret. Quod autem alicubi sentire videtur, Christum non pro rebus modo ratione praeditis obijisse mortem, sed pro creatis etiam quibuscumque, facile explicabimus, si meminerimus refragari id doctrinae ipsius contextui & sequela: nam rationis capacia omnia perpetuum habere libertatis usum opinatus est; quae libera autem, ea peccatis obnoxia; quae peccati rea, ea purgatione egere; purgationem vero conferre solum Christi mortem potuisse. At res rationis expertes libertate carere, ac proinde non peccare censuit, nec indigere purgatione, proptereaque mortis Christi fructum neutiquam percipere. Per *aliam* igitur, ratione praedita Dei opificia significasse ipsum dicendum est,posito genere pro specie.

XXV. Patet itaque ex prioro hoc figmento, quo perpetuum libertatis usum rebus omnibus ratione praeditis adscripsit, eo fuisse perpulsus Origenem, ut reconciliatione opus illis esse putaret; hoc autem ipsis beneficium mortem Christi contulisse. Eodem ipsum adduxerunt duo Pauli loci, alter ex Epist. ad Ephes. cap. 1. v. 10. alter ex Epist. ad Coloss. cap. 1. v. 20. quem saepe nobis oggerit. Hunc rectius multo ac melius interpretatur Homil. 4. in Levit. *Sed & sanctorum, inquit, socios nos dicit Apostolus, nec mirum. Si enim cum Patre & Filio dicitur nobis esse societas, quomodo non & cum sanctis, non solum qui in terra sunt, sed & qui in caelis? quia & Christus per sanguinem suum pacificavit caelestia, & terrestria, ut caelestibus terrena sociaret. Quae verior est dicti huius Apostolici expositio, & quam tueri Augustinus in Enchiridio ad Laurent. cap. 61. Quod si olim quoque passurum Christum, re ipsa, ut fertur, autemavit Origenes, opinionem suam fundaverit super dictum illud: *ὁ ὢν θεὸς μετὰ ἡμῶν ἐκυρῆθη*, quod in Actis Pauli Christo tribuitur, ut ex Origene ipso discimus Tomo 20. in Ioh. p. 298.*

XXVI. Neque vero in eo primum haec de morte Christi damnata est opinio: confutat eam Tertullianus libr. De carne Christi, cap. 14. *Sed Angelum animi gestavit Christus: qua ratione & qua & hominem. Eadem ergo est & causa, ut hominem gestaret. Christus salus hominis fuit; causa scilicet ad restituendum quod perierat. Homo perierat, hominem restitui oportuerat. Ut Angelum gestaret Christus, nihil tale de causa est, nam etsi Angeli perditio reputatur in ignem preparatum Diabolo, & Angelis ejus, nunquam tamen illis restitutio repromissa est. Nullum mandatum de salute Angelorum suscepit Christus a Patre. Quod Pater neque repromisit, neque mandavit, Christus administrare non potuit.* Hanc autem Origenis sententiam in Commentarios suos in Epist. ad Ephes. transtulit Hieronymus, cujus haec verba sunt libr. 1. in cap. 1. v. 22. *Cur autem omnia, id est*

E *Angeli, Throni, Dominationes, Potestates, & Virtutes cetera, quae nunquam fuerunt contrariae Deo, ejus pedibus subjiciantur, videtur obscurum. Potest itaque responderi quod absque peccato nullus sit, & sidera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quae in terra, sed etiam ea quae in caelis erant, purgasse perhibetur: & in cap. 2. v. 24. Ceterum qui illud Apostoli legit, de Christo memorantis: Pacem faciens per sanguinem crucis suae his quae in terra erant, & his quae in caelis. hanc totam intelligentiam ad Angelos, Virtutesque caelestes, & ad animas temperabit humanas. atque ita fieri poterit, ut crux Domini non solum terra, sed & caelo profuerit: non solum hominibus, sed & Angelis, & omnis creatura Domini sui cruore purgata sit: & libr. 2. in ejusdem Epistolae cap. 3. v. 10. Crucem ait Christi, non solum nobis, sed & Angelis, cunctisque in caelo Virtutibus profuisse, per eam quippe illis, itidem*

F *ut nobis, revelatam fuisse multiplicem Dei sapientiam: & in cap. 4. v. 10. Neque enim, inquit, scire possumus, quomodo & Angelis, & his qui in inferno erant sanguis Christi profuerit. & tamen quin profuerit nescire non possumus. Quae quod absque confutatione protulisset Hieronymus, à Rufino reprehensus est libr. 1. Invect. sed in Apologia nihilominus valide se tueretur. Facit quoque ad excusationem Origenis Cyrillus libr. 9. De adoratione, ubi sic loquitur: *ἡ εἰς τὸν θεὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἀδελφοῦ ἁγίου. ἀγαθὸν τὸ γὰρ, καὶ ἀγαθῶδες, καὶ τὰ ἐν οὐρανῷ ἰπύματα, καὶ ἕτερα ἢ τὰ γινόμενα, ἢ ἰδέσθαι ἄρα, ἢ ἴδωσθαι ἄρα, ἢ ἴδωσθαι ἄρα, ἢ ἴδωσθαι ἄρα, ἢ ἴδωσθαι ἄρα, ἢ ἴδωσθαι ἄρα.* Christi enim particeps est omnis aspectabilis, & non aspectabilis creatura. Angeli quippe, & Archangeli, & quaecumque praeterea sunt, & ipsa quoque Cherubim, non aliter sancta sunt, quam per unum Christum in sancto Spiritu: & Augustinus libr. 1. De consensu Evangelistarum, cap. 35. ubi mentes omnes rationis compotes, sive Angelorum, sive hominum, non nisi Christi, qui*

sapientia est, participatione sapientes esse definit, Christumque congrua saluti nostra dicendo A
& faciendo, patiendū & sustinendo, factum esse & deorsum hominibus exemplum redendū, & eis qui
suis sunt Angelis exemplum mimentū. Ecclesie sane decretis nequaquam repugnat hæc pro-
positio; primam gratiam Angelis, ac deinde perseverantiæ donum Christum sanguine
suo promeruisse, ut eo sensu Angelorum quoque conservator, & ut loquitur Tertulia-
nus, Saluator dici possit. Minime vero Didymi suffragium hic prærendo, quippe qui
Origenis causa male audierit; hæc nihilominus verba ipsius proferam è Commentar.
in 1. Petr. 3. quæ Origeniano sermone turgent: *Sicut enim homines abstinentes à peccatis sub-
jecti sunt; ita & superiora rationalia correcta spontanei culpis, quæ forsitan habuerunt, ei subiecta sunt,
completa dispensatione habita pro salute sanctorum.*

Huc adde, quæcunque fere super eo argumento proposuit Origenes, hæsitando & in- B
quirendo, non affirmando proposuisse: velut in illo insigni loco ex Homil. 1. in Levit. *sed
& hoc fortasse inquit, non sine causa fit &c.* Item: *Nisi quia forte hoc intelligi voluit &c.* & in al-
tero ex Hom. 2. *Vide ergo ne forte Iesus &c.* Tum in eo qui petrus est è Tom. 1. in Ioh. p. 32.
33. quomodo Subterraneis similis factus sit, dubie inquirat. Apertissime vero fluctuationē
suam exprimit, cum varias illas Christi apparitiones recenset: *De quibus, inquit, quamvis
periculosum videatur charulis committere, tamen non otiose præterenda sunt dicta sapientium & eni-
gnata; sed subtili admodum mentis acie, (in quantum res patiatur) velut per quoddam speculum contem-
planda; ne forte si qui Verbum caro factus apparuit postus in carne, &c.*

Orig. libr. 1.
in Epist. ad
Rom.

XXVII. Inter sacrilega Manichæorum dicta refert insigne illud Augustinus libr. 20.
contra Faustum, cap. 2. Christum qui Dei virtus & sapientia est, quasi bipertitum in Sole C
& Luna habitare; ac in Sole quidem, qua Dei virtus est; in Luna vero, qua sapientia. Phi-
latrius item Har. 55, & Augustinus ad Quodvultdeum, Har. 59, Seleucum & Hermiam
arguunt, negantes *Sabvatorum in carne scire ad dextram Patris, sed expoliasse carnem, & pos-
suisse in Sole æquariari; hoc adductos Prophetæ Psalm. 18. 6. In Sole posuit tabernaculum suum.*
Criminis ejusdem Hermogenem compellat Theodoretus libr. 1. Har. Fabul. cap. 19. à
quo verisimile est virus hujusmodi, ut alia multa, Manichæos fuisse; non ab Origene,
quem tamen insinuat Serapion Thmucensis cognomento Scholasticus, quasi erroris hu-
jus Manichæus auctor fuerit, ut pote qui proxime laudatum Davidis locum illustans Chris-
tum scripserit, cum in cælum ascenderet, obdormisse, & deposito in Sole corpore, ani-
mam in cælum ad dextram Patris intulisse. Hæc quidem in libro Serapionis adversus Ma- D
nichæos haberi scribit Sixtus Senensis Biblioth. sanct. libr. 5. & post ipsum Genebrardus
in Collectaneis Origeni præfixis. At nihil hujusmodi reperio in hoc Serapionis opere;
prout editum reperitur in Bibliotheca Patrum. Binerus vero in libello De salute Origenis
hoc ipsum scripsisse refert Serapionem in Commentar. in Psalm. 18. Profecio Origenistas
quosdam non multum ab simili culpa insinuat Orosius in Commontorio ad Augusti-
num; pertendere eos dicens Christum antequam in terras descenderet, remissionem An-
gelis, assumpto eorum quos adibat corpore, prædicasse; ac tandem humanum corpus induisse,
hoc passione & resurrectione determinatam, nusquam donec usque ad Patrem veniret, ascendendo ten-
nuasse; ita neque depositum unquam fuisse corpori, nec in corpore ullo regnantem circumscripti Deum.
Quæ cum in libro Augustini contra Priscillianistas & Origenistas, ut alij eorundem erro- E
res ipsi ab Orosio propositi, nusquam confutata appareant, concludo partem aliquam li-
belli hujus intercidisse.

Quæ autem in ea verfarum sententia potuit Origenes, quæ hæc scripsisse refert Pamphi-
lus in Apologia: *Quid est quod dixit: In Sole posuit tabernaculum suum? Quidam quidem dicebant
quod Sator noster ascendens è terris ad cælum, & corpus suum assumens, pervenit usque ad eum cir-
culum qui Solis Zona nominatur; & ibi, aiunt, posuit tabernaculum corporis sui: non enim ultra erat
possibile id progredi. Sed hæc illi ita sentiunt, pro eo quod allegoriam nolunt in Scriptura divina recipere,
& ideo pure historie deservientes, hujusmodi fabulas & figmenta componunt.* Tum locum hunc
Prophetæ postmodum ita interpretatur, Tabernaculum Christi esse Ecclesiam; Solem vero,
Deum, qui lux æterna est, & Sol justitiæ. Quinetiam Hermogenem hujus propugnato- F
rem insaniæ confutasse Origenem tradit Theodoretus. Placet ergo Sixti Senensis & Ge-
nebrardi conjectura, delirium illud à Manichæis fuisse Origeni affictum, corruptosque
ejus libros ad conciliandam impietati suæ fidem. Minime vero placet altera Genebrardi
responsio, negati simpliciter id posse, quia Origenis liber non extat: nam quo recidet Se-
rapionis auctoritas, quem extollit Hieronymus?

Theodoret.
Har. libr. 1.
cap. 19.

XXVIII. Difficilius sententia hæc affinis prioris illius excusari potest, quam Homil.
29. in Luc. consignavit Origenes. *Quod si, inquit, tentatus, illum (Christum) imitatus fueris
quæ pro te tentatus est, & omne viceris sentimentum, habebis spem cum eo qui tunc homo fuit, nunc au-
tem homo esse cessavit. Nam si qui quondam homo erat, postquam tentatus est, & recessit ab eo Diabo-
lus, usque ad tempus mortis à mortuis resurgens ultra non morietur; omnis autem homo mortis subiacet:*

A *iste ergo qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed Deus est.* Dixi sententiam hanc prioris illius esse affinem; nam si persuasum revera habuisset Origenes corpus suum in Sole Christum deposuisse, consecrarium erat eum quoque humanitate exutum arbitrari. Similis propemodum fuisse fertur Marcelli Ancyrani doctrina, futurum credentis, ut carnem post resurrectionem Christus abjiceret, ac homo proinde & rex esse desineret. At alia fuit Origenis ratiocinatio, nam neque Christum à suo corpore sejunctum esse putavit (de tri-duo jam non loquor, quo in sepulcro mortuum ipsius corpus jacuit) ut demonstravimus, & eum jam hominem idcirco esse negat, quia quisquis morti non subjacet, neutiquam hominem esse censet. In quo quamquam circa hominis nomen quaestio versetur, cum de re constet, fatendum nihilominus temerariam esse vocem hanc, ideoque repudiandam.

B **XXIX.** Celebris est Bernardi adversus Origenem querela, in Sermone qui inscribitur, De verbis Origenis, in quo graviter eum incesit, quod Homil. 7. in Levitic. Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra; Christum quippe dum viveret, ejusmodi affectionibus fuisse obnoxium, sed postquam caelo successit, jam non dolore tangi; gaudentibus quidem adgaudere, sed cum moerentibus non moerere; quamvis efficaciorum pro delinquentibus habeat affectum, quam qui pro flentibus flent, aut animam ponunt: idemque de Beatis esse sentiendum. Respondet Genebrardus, pio sensu id ab Origene dictum frustra à Bernardo reprehendi; cum Paulus ipse Rom. 8. 26. dixerit *Spiritus postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* G. mbr Col. l. 1. cap. 6.

C autem quippiam persensere Spiritum sanctum minime Paulum intellexisse puto; nec certe putant Interpretes. Sic locum exponit ipse Origenes libr. 7. in Epist. ad Rom. *Sanctus Spiritus ubi oppugnationibus carnis perturbari nostrum spiritum videtur, & nescientem quid orare debeat secundum quod oportet, ipse velut magister orationem praemittit, quam nos et spiritus. si tamen discipulus esse sancti Spiritus desiderat, prosequatur: ipse gemitus offert, quibus nos spiritus discat ingemiscere, ut repropiciet sibi Deum.* Confirmat hanc expositione illud Pauli Gal. 4. 6. *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater; & aliud simile Rom. 8. 15.* Nihil magis arridet Sixti Senensis excusatio, Origenis verba ita accipientis; cate- Sixt. Sen. lib. 5. dist. 1.

D *suus stetit & compassionem aliena iniquitatis infundit.* Ad Christum, non ad Christi membra pertinere sententiam Origenis haec ipsius verba ostendunt Hom. 7. in Levit. *Salvator meus luget etiam nunc peccata mea. Salvator meus letari non potest, donec ego in iniquitate permaneo. Quare non potest? quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud Patrem, sicut Iohannes Symonista ipse pronuntiat dicens: Quia estis quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est repropicius pro peccatis nostris.* Quae non aliter sane quam de Christo possunt intelligi. Merito ergo hic accusatum à Bernardo Origenem candide fateamur.

XXX. Videndum nunc est an Christi regnum post resurrectionem desitutum senserit. Id quidem crimini dat ipsi Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. dat & Epiphanius in Anacephalaxi. Augustinus in libro contra Priscillianistas & Origenistas id ipsum, ut ab Origenista assertum, impugnat cap. 7. Quod cum in Commonitorio Orosij, cui hoc libello respondet Augustinus, inter alias adversus Origenistas criminationes hodie non extet, aliqua sui parte multatum esse conjecerim. Iustinianus quoque in Epistola ad Quintam Synodum, quam refert Cedrenus, futuram rerum omnium *καταρτιστική* Origenista obijciens, arbitrari eos ait, fore ut impij quilibet cum Deo jungantur, eodem modo quo ipsi conjungitur Christus, ita ut prius conjuncti erant, *ως ενδιεμιας ειν διαφοραν της χριστου αεως τα λοιπα λογισμα πανταλως, ετε τη νοση, ετε τη γνωση, ετε τη ορασει, ετε τη ενεργεια.* Adeo ut nulla re differat Christus à reliquis ratione praeditis, neque substantia, neque cognitione, neque virtute, neque operatione. Iactant hoc idem adversus Origenem & Origenistas Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in Epistola ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, & Anonymus ille Photij Cod. 117. & Iohannes Damascenus in libr. de Hares. & Zonaras libr. 2. Ab. 11 Synod. 6.

F Hiltor. & Guido Carmelita, in Haresi Origenistarum. Idem fuit post Origenem Marcelli Ancyrani, ejusque discipuli Photini error; qui ut humanitatem relictum à Christo ac depositum iri, ac regnum proinde quod ad Christum qua homo est pertinet, dimittendum ab eo sentiebant; ita Origeni, post attributam deferendam olim à Christo carnis sententiam, ut supra diximus, nunc altera quoque illi consecraria, abijciendi aliquando ab eodem regni adscribitur. Quamquam non nihil utriusque discrepat causa; nam regia potestate humanitati suae conjuncta exutum iri Christum sentiebat Marcellus; Origenem vero regnum, quo tamquam Deus potitur, abdicaturum eum censuisse Theophilus credit, quemadmodum ex ejus consutatione liquet, in qua Patris & Filij unitatem probat. Qua quanam atrocior accusatio intendi potest? Si putasse dixisset Origenem regio dominatu, quo Christi humanitas praedita est, privatam iri post re-

surrectionem Christum; aliquibus fortasse argumentis accusationem suam utcumque confirmasset; eo, puta, quod ex afflicta Origeni sententia depositi in Sole Christi corporis & humanitatis peti poterat.

Verum in Origenianarum lucubratorum reliquiis manifesta alterutrius hæreseos vestigia nusquam reperi. Itaque vel ex ipsius dictis tale aliquid consequi crediderunt ejus aduersarij, vel in ijs extabat Operibus quæ verustate abolita sunt. Quemadmodum autem nullus suppetit Origenis locus, unde accusationi huic fides fieri possit; ita vix ullus extat, unde facile dilui illi possit. Nonnulla quidem coëgit Halloxius, sed infirma & leuia, & ad rem parum apposita, qualis est solennis illa Homiliarum Origenis clausula: *Domino Iesu Christo, cui est gloria & imperium in sacula saculorum*. Scripserat enim Græce Origenes: *εις του αιωνος τῷ κυριω*. at vocibus illis non unam esse significationem, nec semper æternitatem sine carentem notari infra probabimus.

Ac Theophilus quidem nescire se dicit unde insaniam ejusmodi Origenes hauserit. Ego vero liquido jurare possum hæc Apostoli quæ leguntur 1. Cor. 15. 24, & seq. perperam accepta, causam Origeni erroris hujus dedisse, si modo ei adhaesit: nam & in eadem inde sententiam impulsi sunt Marcellus, & popularis ejus Photinus; & alterius quoque confingendi dogmatis ab Ecclesiæ decretis absoni causam inde Origenes arripuit, ut in sequentibus observabimus. Verum frustra id queri à nobis, & labis hujus expertem fuisse Origenem conijcere possumus ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi XV, qui hæresim illam in Marcello & Photino ulciscens recens illam exortam dicit, *αποστατος ἀπαυσιου*, quod utique non dixisset, si jam inde fuisset ab Origenis temporibus propagata. Reliquam aduersus id commentum Theophili dissertationem prætermitto, quæ maledictis tantum pugnat, nec quicquam profert seria responsione dignum.

QVÆSTIO QVARTA.

DE B. MARIA VIRGINE.

I. *Vtrum Christum & B. Mariam Virginem purificatione post partum opus habuisse Origenes existima verit.* II. *Vtrum claustrum virginittatis B. Mariæ in partu referatam opinatus sit.* III. *Vtrum B. Mariam peccatis obnoxiam putaverit.*

I. **G**EMINAM, eoque amplius, unica Homilia, quæ numero decima quarta est in Lucam, reprehendendi sui causam dedit Origenes: priorem, quum Christum asseruit & Mariam purificatione post partum opus habuisse; alteram, quum apertum fuisse claustrum virginittatis B. Mariæ in partu docuit. Vtrumque suo ordine ventilabimus; & nunc quidem de priore. Origenes Luca caput 2. interpretans, in hæc verba verſus 22. *ἡ ἅγια ἡσθασις αὐτῆς ἡμερῶν τῶν καθαρῶν αὐτῆς, ἡ δὲ ἡμερῶν μωτιῶς*, sic perorat: *Propter purificationem, inquit, eorum. Quorum, eorum? si scriptum esset propter purificationem ejus, id est Maria que pepererat, nihil questionis oriretur, & audacter diceremus Mariam, qua homo erat, purificatione indignisse post partum. Nunc vero in eo quod ait, dies purificationis eorum, non videtur unum significare, sed alterum, seu plures. Legerat nempe, uti nunc quoque legitur, τῶν καθαρῶν αὐτῆς, quam lectionem Interpretationes Syriaca, Æthiopica, & Persica, & Patres aliquot, ac codices bene multi tuentur. Alij, neque pauci habent αὐτῆς, sed legendum omnino αὐτῶν, juxta Vulgatam, & Arabicam Interpretationem Erpenianæ editionis. Vni siquidem puerperæ purificationem fuisse adhibitam, non etiam infanti constat ex Levit. 2. Corrupta itaque vocis illius *αὐτῆς* lectio Origeni fucum fecit, & Christum itidem ut Mariam purificationem opus habuisse persuasit. Christo itaque ut reliquis hominibus applicabat dictum Iobi, *Neminem esse mundum à sordibus: ne si unius quidem diei fueris vita ejus*. Sordes autem à peccato hic distinxit, atque sordescere animam putavit, cum mortale subit corpus è vili & sordida concretum materia; ac sese proinde inquinasse Christi animam cum corpus in muliebris uteri angustijs delitescens sibi adjunxit. Sic ille in eadem Homilia: *Vnde & salvator loquitur: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Videbat in matris utero immunditiam corporum, visceribus ejus hinc inde vallatus, terrena facie patiebatur angustias: unde assimilatus se vermi & dicit: Ego sum vermis, & non homo.**

At Tertullianus libro De carne Christi, cap. 4. & libr. 3. contra Marcion. cap. 11. de Domini postri corporatione agens, pejora etiam deblaterat, nam præter spurcitiis genitalium in utero elementarum, humoris & sanguinis, sæda coagula carnis ex eodem cœno alenda per novem menses; partus quoque immunda & pudenda tormenta, & ipsius exinde puerperij spurcos, anxios, ludicros exitus fingit. Quæ ab Hæreticis objecta neutiquam ipse distinebatur, sed Deo indigna esse negabat, contra Marcionistas.

Sanctam

A Sanctam vero Virginem cum more aliarum foeminarum per vulvæ referationem Christum enixam esse sibi Origenes finxerit, ut mox disputabimus, credi quoque posset profusam ab ea, itidem ut ab aliis, partus colluviem existimasse, unde minime mirum foret purgandam quoque fuisse ipsum asseverasse: sed omnino istud, nisi me mea fefellit diligentia, in Origene expressum non est. Sui ergo ei sufficiunt errores, nec alieni temere huic affigendi sunt. Hanc potius Sixti Senensis Annotationem, quæ libr. 6. Biblioth. ^{Ann. 136.} intexta est, admittamus: *Intelligit fortasse Origenes, non de purgatione ab immunditiis & sordibus partus, quibus nulli dubium est Mariam non fuisse obnoxiam, sed de ritibus, & caeremoniis, quibus Moses puerperas lustrari iusserat: has necesse erat servari à matre illius, qui Legem impleturus venerat, non destructurus. Illud ex eo confirmatur, quod Homil. 8. in Levit. scribit Origenes eas solum*

B mulieres in pariendo esse immundas, quæ semine admisso concipiunt, & pariunt; quæ vero semine neutiquam suscepto peperit, eam vero immundam non esse. Quorum ea germana sunt, quæ repræsentant Catenæ ex Origene in Levit. 12. 2. *μη ητις περιεπαθη η νεοι αρθεν παρλιου: οδζει το εαδ περιεπαθη, ως εαδωρον το. & την αρθεν. αλλ' εφιστη μη ποτι ινα ως εφιστη η εβλια οτι εν τω περιεπαθη, ποδουτα αρθεν, μη νεμωδη αυθουσι. Η γε θρησκια τοι σαπια, εινη) εδον το. Addamus denique insignem locum ex Homil. 12. in Levit. quo generationis Christi & virginis Mariæ corporis mundities disertissime prædicatur: *Omnis qui ingreditur hunc mundum in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod & Scriptura dicit: Nemo mundus à sorde, ne si unius diei fuerit vita eius. Hoc ipso ergo quod in vulva matris est positus, & quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumit, in patre & in matre contaminatus**

C dicit potest. Aut nescis quia cum quadraginta dierum factus fuerit puer masculus, offertur ad altare, ut ibi purificetur, tanquam qui pollutus fuerit in ipsa conceptione, vel paterni seminis, & el uteri materni? *Omnis ergo homo in patre & in matre pollutus est; solus vero Iesus Dominus meus in hac generatione mundus ingressus est, in matre non est pollutus: ingressus est enim corpus incontaminatum. Ipse enim erat qui & dudum per Salomonem dixerat: Magis autem cum essem bonus, veni ad corpus incoquinatum. Non est ergo contaminatus in matre; sed ne in patre quidem; nihil enim Ioseph in generatione eius præter ministerium præstitit & affectum.*

Sic autem de sacro Mariæ puerperio sentit Catholica Ecclesia antiquorū Patrū dogmatis imbuta, et si uterus de die in dies infloresceret (placet enim Tertulliani verba, repudiata licet ^{Tertull. De carn. Christi cap. 44} ipsius sententia, retinere) gravem tamen, anxium, incertum libidinibus fastidij & gula neutriquam fuisse; foras vero infantem non cum suis impedimentis profusum & oblitum, quemadmodum aliis omnibus puerperis solet contingere, sed absque ullis inquinamentis & sordibus prodiisse. Quamobrem Canone 79 Synodi Quinisextæ abrogatur consuetudo à nonnullis observari solita illis temporibus, simulam coquendi post diem Nativitatis Christi, & eam sibi invicem impertiendi, honore scilicet prætextu secundinarum impollute Virginis matris: rationem reddit Synodus, esse quippe ἀδόχουτον & εν τω πατρειω θειω τωον, ως & ἀαροεος ους ους τω Secundinis carentem Virginis divinum partum, ut qui semine caruerit.

II. Alia quoque, ac gravius criminatio ex his ejusdem Homilia verbis oritur: *Quemcumque de utero effusum matrem dixeris, non sic aperit vulvæ matris suæ, ut Dominus Iesus; quia omnium mulierum non partus infantis, sed viri coitus vulvæ referat. Matris vero Domini eo tempore*

E *vulvæ referatæ est, quo & partus editus, quia sanctum uterum, & omni dignatione venerationis venerandum ante Nativitatem Christi masculus omnino non tetigit. Per referationem vulvæ Christum editum censet. Par est Tertulliani cespitatio in libro De carne Christi, cap. 23. ibi quippe*

B *Mariam virginitatis decus (integritatis nempe cuiusdam corporis, quæ virginibus inesse solet, & primo viri congressu obreritur ac violatur) referata in partu vulvæ amississe docet. Post alia vero sic disserit: Omne masculinum adaperiens vulvæ, sanctum vocabitur Domino. Quis vere sanctus, quam Dei Filius? Quis proprie vulvæ adaperuit, quam qui clausam patefecit? Cæterum omnibus nuptiæ patefactum. Itaque magis patefacta est, quia magis erat clausa. Vtique magis non virgo dicenda est quam virgo, saltu quodam mater antequam nupta. Et quid ultra de hoc retractandum est? cum hac ratione Apostolus non ex Virgine, sed ex muliere editum Filium Dei pronuntiavit, agnovit*

F *adaperta vulvæ nuptialem passionem. Eandem postmodum opinionem amplexus est Iovinianus Hæreticus, & eam hodieque tuentur Heterodoxi nostrates, uterum virgineum Christo transeunti referatum quidem, patens iter præbuisse docentes, sed mox divulsas partes Dei nutu pristinas repetiisse sedes, & in unum coaluisse. Nec multum hinc abludit Durandus à sancto Porciano, inviolatum quidem perseverasse virginitatis sigillum desiniens, sed amplificatos meatus viam patefecisse.*

Origeniana sententia contraria decernuntur in prima Homiliarum in diversos, quæ autorem non habere Origenem vel hinc potest existimari. Sic illa: *Quemadmodum Danieli intra lacum Leonum incluso, claustris non apertis allatum est prandium ab Apacuc; ita & hæc Virgo sancta genuit Deum, sed intacta permansit; mater effecta est, sed virginitatem non amisit; genuit infantem; & ut dictum est, Virgo permansit; mater Filij facta est, & castitatis sigillum non perdidit,*

Atque illud est optima Patrum, tum Græcorum, tum Latinorum partis, & Ephesini præterea Concilij decretum, perpetuo Ecclesiæ Catholicæ consensu comprobatum, & hoc Ezechielis Prophætæ oraculo corroboratum. *Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, critique clausa Principi. Quo illibatam & in conceptu, & in partu Mariæ virginitatem futuram, Christi que corpus clausis uteri repagulis eodem modo foras proditurum, quo ad Discipulos obferatis foribus penetravit, prænuntiari affirmant Patres plerique.*

Verum Origenis reprehensioni intercedit Genebrardus, & Ambrosij ac Hieronymi auctoritatem & exemplum præterit, quorum uterque claustrum virginitatis à Christo in partu apertum fuisse dicit. Adungere poterat Achanasium, Basilium, & alios præterea, qui de virgineæ vulvæ apertione similiter differunt. Sed ea omnibus iis exceptio adhibenda est, qua ad solvendum Ambrosij locum usus est Thomas p. 3. q. 28. a. 2. ita nempe locutos Patres illos, cum illud Evangelistæ exponerent: *Omne masculinum adaperiens vulvæ, sanctum Domino vocabitur*: quod quidem ex vulgata loquendi consuetudine usurpatum est, non ad significandam virginei claustrum apertionem, sed exitum duntaxat prolis de utero. Thomæ responsum descendunt alij Ambrosij & Hieronymi loci, quibus irruptum perseverasse in puerperio virginitatis sigillum manifeste tradunt; qualis ille est Ambrosij à libro De institutione virginis, cap. 7. *Porta igitur Mariæ, per quam Christus intravit in hunc mundum, quando virginali fusus est partu, & genitalia virginitatis claustra non solvit. Mansi intemeratum septum pudoris, & inviolata integritatis daravere signacula, cum exiret ex Virgine*: & ille ipse Hieronymi à libr. 2. contra Pelagian. quem Origeniano similem esse vult Genebrardus, quique ei ex diametro oppositus est. En illum: *Solus Christus clausas portas vulvæ virginis aperuit, qua tamen clausa jugiter manserunt*. Vtilius ergo suam Origeni excusando navasset operam Genebrardus, si dixisset de Mariæ virginitate haudquaquam ab Origene fuisse detractum, etiam si pertractas in pariendo virginitatis fores crediderit; (quod ipsum tamen ab Ecclesiâ reprobatum est) non in integritate quippe carnis, sed in constanti voluntatis proposito virginitatem consistere: nam *Integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem, in quantum scilicet per hoc quod ex proposito voluntatis abstinet quis à delectatione venerea, remanet integritas in membro corporeo. Unde si contingat quod per alium modum aliquo casu membri integritas corrumpatur, non magis præjudicat virginitati, quam si corrumpatur manus aut pes*. Verba sunt S. Thomæ 2. 2. q. 152. a. 1. Notandum sane, inquit Eligius Noviomensis Homil. 2. quod dicitur: *Omne masculinum adaperiens vulvæ, quia his verbis Evangelistæ morem sanctæ natiuitatis expressit. Et non sic intelligi voluit, sicut latrant Hæretici, quod Christus uterum matris nascendo virginitate privaverit: cum mulier non tunc virginitatem amittat, quando parit, sed quando cum viro dormit*. Huc confert quod Tractat. 26. in Matth. ex traditione quadam literis mandavit Origenes de morte Zachariæ idcirco illata, quia Mariæ, postquam Servatorem enixa est, in quodam Templi loco virginibus destinato consistere permisisset, & dixisset prohibentibus eam, quoniam *digna est virginum loco, cum sit virgo*.

III. Beatam Virginem nullum unquam in se concepisse peccatum, hodie Ecclesiæ ratum est, & Tridentini Concilij firmatum auctoritate decretum. Quo acquiescendum potius est, quam Veterum disctis, si qui secus sentire visi sunt. Inter illos numerandus Origenes, qui Legi peccati Mariam Christi matrem non obnoxiam fuisse modo, sed & paruisse pronuntiavit his verbis: *Quid potamus quod scandalizatis Apostolis mater Domini à scandalo fuerit immunis. Si scandalum in Domini passione non passa est, non est mortuus Iesus pro peccatis ejus. Si autem omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, iustificati gratia ejus, & redempti, utique & Mariæ illo tempore scandalizata est. Et hoc est quod nunc Symeon prophetat dicens: Et tuam ipsius animam, qua scis ab que viro peperisse te virginem, qua audisti à Gabriele: Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, penetrabit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferietis. Iacent illa in Homil. 17. in Luc. quæ w. 32. & 33. propemodum in Epistolam 317 retulit Basilium; gladio enim illo dubitationem quamdam à Symeone notatam esse scribit, quæ Mariæ animam in partes, mortem patiente Christo, divisura erat, juxta Christi oraculum: *Omnes scandalizabimini in me*; alioquin ad eam mortis Christi fructum non fuisse perventurum. Eodem verba Symeonis detorquent Titus Bostrenus, Amphiloehius Orat. 3. De occursum Domini, Chrysolomus in Psalm. 13. Cyrillus in Iohann. Auctor libri Questionum Veteris & Novi Testamenti Augustino adscripti Quest. 73. & Theophylactus in Luc. 2. Quorum nonnulli Virginem post fluctuationem illam animo confirmatam fuisse dicunt, Basilium hujus auctorem sententiæ pressius affectati.*

Origenes itidem Homil. 20. in Luc. dubiæ & incertæ fidei Mariam ita accusat: *Simul & illud attendite, quod quamvis in possessione Patris sui fuit (Iesus) sursum erat quia necdum plenam fidem Ioseph & Mariæ habebant, propterea sursum cum eo manere non poterant. Et paulo post: Mariæ autem conservabat omnia verba hæc in corde suo; plus aliquid quam de homine suscipiebatur. Eandem*

- A** exiguae fidei culpam Mariae affingit Tertullianus libr. De carne Christi, cap. 7. Sed qua ratio responsi, inquit, matrem & fratres ad presens negantis, discat etiam Apelles. Fratres Domini non crediderunt in illum, sicut & in Evangelio ante Marcionem edito continetur. Mater aequae non demonstratur adhaesisse illi, cum Martha & Maria alia in commercio ejus frequententur. Hoc denique in loco apparet incredulitas eorum, cum is doceret viam vitae, cum Dei regnum predicaret, cum languoribus & viriis mendendis operaretur, extraneis defixis in illum tam proximi aberant. Sed causam pro eo dicit Pamelius, & totam incredulitatis notam in fratres transfert; & Matrem Christo non adhaesisse eatenus tantum dici vult, quatenus non omnibus Christi concionibus interfuit. Laudabilis quidem, sed irritus est Pamelij conatus: ecquanam enim adversus tam apertam sententiam valeat exceptio? Nam ait hoc in loco apparuisse incredulitatem eorum, cum predicaret
- B** Christus regnum Dei, & extraneis in illum defixis abessent proximi. Atqui Virginem dixit non aequae adhaesisse Christo ac Martham & Mariam. Virginem igitur, itidem ut Domini fratres, incredulitatis arguit. Origenem quoque contra Rhenanum idem ipsi crimen objicientem defendere parat Pamelius hoc argumento, quod B. Virginem immaculatam appellet. Commodius locum ex Homil. 20. in Luc. proxime adductum exponere fatagit Sixtus Senensis libr. 5. Biblioth. Puto, inquit, Origenem vocabulo plena fidei intellexisse plenam Annot. 140 cognitionem omnium mysteriorum divinitatis & humanitatis Christi, quam Maria Virgo nondum eo tempore habebat; quamvis ea omnia, quae tum de Christo noverat, certissima & inconcussa fide teneret. Ad priorem vero ex Homil. 17. diluendum locum conducere poterat Thoma solutio, du- Thom. p. 3. 9. 27. d. 4. bitationem illam, admirationem & discussionem interpretantis, si non rejicula illa scandali &
- C** infidelitatis voces occurrerent. Porro absone hae, & ab Ecclesiae placitis discrepans Veterum aliquot de Mariae sententia, aliaque ejusmodi nonnullae, quas brevitati consulentes praetermittimus, causam dederunt Lutheranis & Calvinistis, cur B. Mariam reliquorum more hominum peccasse sciscerent.

QVÆSTIO QVINTA.

DE ANGELIS.

- D** I. Vix certi quicquam Origenis etate de Angelis fuerat definitum. II. Queritur quo tempore Angelos, & rationis compotes naturas reliquas à Deo conditas, & in peccatum delapsas ratus sit. III. Vtrum Angelos corporatos esse censuerit. IV. Sibi videtur aliquando non constare: V. sed conciliantur discordantes loci. VI. Vtrum animam illis inesse, an ipsos esse animas dixerit. VII. Angelorum inter & Daemonum corpora discrimen aliquando tenuitatis constituit. VIII. Consentes habet Patres bene multos. IX. Origeniana sententiae radix investigatur. X. Vtrum aquas quae supra & infra Firmamentum sunt, Angelos esse arbitratus sit. XI. Ecquid de Angelorum libertate, meritis, gratia, remuneratione, ac poenis statuerit. XII. Patrum multorum adversus hanc ipsius doctrinam contraria. XIII. Vtram priorem crediderit hominum an Daemonum naturam, exploratur. XIV. Ex ipsis Origenis verbis sententia illius super Angelorum libertate ac meritis aperitur: XV. in qua tamen videtur nonnumquam titubare. XVI. Causae huic Patres aliquot suffragantur. XVII. Origeni favent alia quaedam. XVIII. Vtrum Angelos ab hominibus erudiri persuasum habuerit. XIX. Expenditur ejus sententia de Angelis judicandis; XX. cujus fundamenta aperiuntur. XXI. Eam frustra excusare conatur S. Thomas. XXII. Quo tempore extrema supplicia Daemonibus vel insuetis vel infligenda Origenes crediderit. XXIII. Origeni assentiantur Patres plerique. XXIV. Vtrum hominum sanctitate florentium animas Angelos esse senserit. XXV. Nonnullorum criminationibus opinionis hujus causa fuit obnoxius. XXVI. Ventilatur ejus sententia de tutelaribus Angelis; ac primum Gentium, XXVII. Ecclesiarum, XXVIII. hominum singulorum, XXIX. & verum anima carentium. XXX. Vtrum unicuique Genti & homini Angelos duos, bonum unum, malum alterum simul assistere putaverit. XXXI. Fons Origenianarum de Angelis tutelaribus sententiarum ostenditur: XXXII. adstipulatores Patres recensentur. XXXIII. Ee & ex Origenis fluctuatione excusari possunt. XXXIV. Quid de Angelis ἄγγελοι opinatus sit, indagatur. XXXV. Queritur, quid senserit de Angelis remunerationum & poenarum

administris. XXXVI. Vtrum Angelos neutiquam invocandos esse putaverit. XXXVII. A
Vtrum & quomodo Cherubimos Filij cogitationes esse dixerit. XXXVIII. Vtrum Da-
mones indore & sanguine nasci existimaverit.

I. **O**RIGENIANAM de Angelis doctrinam, iter institutum profequentes, ex-
plicemus. Ac Angelorum nomine, tum bonos Angelos, tum malos, qui Dæ-
mones appellantur, comprehendimus, quoniam permitta sponte sua & coha-
rens est utrorumque notitia. Horum naturam suis temporibus nondum satis aperte fuisse
cognitam, nec Ecclesie definitionibus explanatam scribit Origenes in Proemio libro
tini *αὐτῶν*. Est etiam illud in Ecclesiastica predicatione esse Angelos Dei quosdam, & Virtutes bo-
nas, qua ei ministrant ad salutem hominum consummandam; sed quando isti creati sunt, aut quomodo
sint, non satis manifeste distinguitur. Et paulo superius: De Diabolo, & Angelis ejus, contrarijque
Virtutibus Ecclesiastica predicatione docuit quoniam sunt quidem: sed quid sint, aut quomodo sint, non sa-
tis clare exposuit. Apud plurimos tamen ista habetur opinio, quod Angelus fuerit iste Diabolus, & Apo-
stata effectum quamplurimos Angelorum secum declinare persuaserit, qui & nunc Angeli istius nuncupan-
tur. Proclivis ergo erat Origeni in re lubrica & incerta lapsus, prompta & facilis in tenebris
divagatur. Singula hic enucleate discutenda sunt.

II. Quarendum priore loco illud est, quo tempore Angelos à Deo conditos Origenes
statuerit; neque Angelos duntaxat, sed rationis etiam participes naturas omnes, siue Dæ-
mones, siue humanas animas, siue alias quascunque (nam & alias pleraque rationis com-
potes esse sensit) quoniam ejusdem eas omnes esse inter se naturæ, & eodem tempore à
Deo conditas, tumque fuisse *vitas* hoc est Mentis; deinde vero propter varios illarum
motus, ac diversum liberi arbitrij usum, in varios ordines, siue Angelorum, siue Homi-
num, siue Dæmonum distributas, constanti & iterata Origenes assertionem prodidit; ut saepe
in sequentibus ostendemus. At quoniam vulgo ignorari scribit, quo tempore creatæ illa
sint à Deo, nec quicquam aperte super ea re definitur, conjecturis duntaxat utendum est.
Probabile mihi quidem sit naturas hujusmodi ab æterno creatas à Deo Origenem existi-
masse; quemadmodum numquam sine luce sibi coæva, licet à se producta Sol fuit.
Demonstrabimus quippe infra, persuasum fuisse illi Mundum idcirco à Deo conditum, ut
naturæ illæ rationales in eum pro meritis demitterentur. Atqui sine Mundo Deum num-
quam fuisse idem opinabatur; ait enim libr. 3. *αὐτῶν* cap. 5. *Si caput mundus ex tempore,*
quid ante faciebat Deus, antequam mundus fieret? uti osam enim dicere naturam Dei otiosum est simul
& absurdum, vel utare quod bonitas aliquando non fecerit, vel omnipotentia aliquando non egerit po-
tentatum. Igitur ne rationales quidem naturæ ex tempore esse coeperunt. Vnde necessario
sequitur eas ab omni ævo conditas à Deo fuisse; tum variis modis voluntatis libertate
ufas, has recte, male illas egisse, statimque sceleribus earum expandi mundum fuisse fa-
breffectum in quem detruderentur, adeo ut hæc re licet diversa, simul tamen contigerint.
Quod ut Adamantium ita sensisse putem, facit Platonicorum recentiorum auctoritas,
quorum consimilis erat propemodum iisdem de rebus sententia, ut est apud Augustinum
libr. 10. De Civit. Dei, cap. 31. Facit & iste Hieronymi locus ad cap. 1. Epist. ad Titum:
Sex millia necdum nostri orbis implentur anni; & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas
seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Thyoni, Dominationes, ceteraque Virtutes
servierint Deo, & absque temporum vicibus atque mensuris Deo jubente subsisterint? Hæc Origenis-
simum sapiunt, qualia multa Commentariis suis Hieronymus asperferat. Facilis nunc est
*Leontij Byzantij intellectus, cum ait Scholior. Act. 10. *καὶ ἄλλως*, inquit, *καὶ τὸ πνεῦμα παρθεῖως**
ἰδὲν ἐξεν (ἀετῶν) ἄλλως, ὅτι αὐτῶν ἀφ' αἰώνων ὄντες ἵσαν παρθεῖως καὶ ἀετῶν, καὶ αἱ δαιμόνες, καὶ αἱ ψυχαὶ
καὶ οἱ ἀγγελοὶ ἀφ' αἰώνων ὄντες παρθεῖως, καὶ τὸς ἐπιτολάς αὐτῶν ποιῶντες. ὁ δὲ ἰσχυρὸς εἰς αὐτῶν ἐπιτολήν τὴν ἀντι-
ἐκείνην εἶχεν, ἢ βελῆθη αὐτῶν παρθεῖως, καὶ ἀπάστα τοῦ ἑαυτοῦ ὄντος. συνασπίσασθαι δ' αὐτῶν πῶσαι αἱ
ἀγγελοὶ δαιμόνες, & οἱ ἄλλοι πάντες ἀντιπῶσαι δαιμόνες ἐχθροῦ. οἱ δὲ ἐπὶ ἐκείνους ἀγγελοὶ, οἱ δὲ ἐπὶ ἐκείνους
ἀγγελοὶ ἀγγελοὶ. & ἄλλως ἐφ' ἐκείνους ἕως τοῦ πνεύματος ἰσχυροῦ ἀπὸ ἀπείρου ἀπείρου. ἡ ἀπείρου ἀπείρου
καὶ ὅσα ταῦτα ἵσαν ἀντιπῶσαι, ἵνα δαιμόνες χροῦν). ἡ δὲ πάλιν ἐκείνου ὄντος, ἵνα ἀγγελοὶ χροῦν
ἐπιτολήν ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ, καὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν παρθεῖως καὶ ἀετῶν. Atque ita interim
de præexistentia (Origenes) sentiebat, ante secula mentes fuisse puras omnes, & Demones, & Animas,
& Angelos ministrantes Deo, (q̄) sique mandata exequentes. Diabolum autem cum unus esset, quoniam
arbitrij libertate pollebat, Deo resistere voluisse, eumque à Deo fuisse expulsum; unaque cum ipso descivisse
omnes alias Virtutes, & que plus peccassent Demones evassisse; qua minus, Angelos; qua minus etiam,
Archangelos; & ita consequenter unumquemque pro suo peccato recepisse premium: reliquas autem fuisse
animas, qua non tantum peccaverant, ut Demones fierent; neque rursus ita leviter, ut Angeli evade-
rent; mundum itaque hunc condidisse, animamque supplicij causa corpori colligasse. Creationem in-

A ter, & peccatum, & pœnam momentum fere unicum intercessisse intellige, atque hac
ως τῆς αἰωνίου, idest ab aeterno contigisse. Ad Origenis sententiam accedit Auctor Com-
mentarij in Job, quem vertit Perionius: ait enim: *In Diabolo autem principium formationis in-*
relligendum est, non quod omnium que ratione & animo intelliguntur, primus sit effectus: sed quod sine
tempore, quemadmodum locus ille declarat.

III. Videndum deinde Angelosne corporatos esse, an corpore carere Origenes arbitra-
tus sit. Non satis autem explicata, & certa videtur prima fronte ejus ratio; nam pugnantia
secum esse dicas, quæ diversis libris super eo argumento diseruit. Quicumque tamen ani-
mum ad ejus verba attenderit diligenter, aliter judicabit. Rata quippe fuit ejus & con-
stans opinio Angelos corpore esse indutos, sed subtili & tenui: nam libr. 1. De princip. cap.

B 6. pronuntiat *Solius Dei, idest Patris, & Filij, & Spiritus sancti natura id proprium esse, ut sine mate-*
rials substantia, & absque ulla corporea adjectionis societate intelligatur subsistere. Quem locum affert
S. Thomas p. 1. q. 51. a. 1. eamque opinionem ab antiquis Philosophis Origenem hausisse
asseverat. Clariora etiam proloquitur libr. 2. ejusdem Operis, cap. 2. & postquam quaesivit
an summam beatitatem adeptæ ratione pollentes naturæ corpus penitus exuere possint, si-
bique id *difficillimum & pene impossibile* videri dixit; addiditque, quod & sequenti capite
iterum usurpat, necesse fore in nihilum redigi corpoream naturam, quemadmodum de ni-
hilo fuit procreata, si utilis esse desineret: tum subdit: *Si vero impossibile est hoc ullo modo af-*

C firmari, idest quod vivere præter corpus possit ulla alia natura, præter Patrem, & Filium, & Spiritum
sanctum, necessitas consequentia ac rationis coarctat intelligi, principaliter quidem coarctatas esse ratio-
nabiles naturas; materialem vero substantiam opinione quidem & intellecta solum separari ab eis, &
pro ipsis, vel post ipsas effectam videri, sed numquam sine ipsa eas vel vixisse, vel vivere: solius namque
Trinitatis incorporea vita existere recte putabitur. Hæc inspectandi Origenis viro magno præbue-
runt argumentum, quod cum Angelos & rationis capaces animas longo intervallo corpo-
ribus caruisse alibi dixerit, id tamen fieri non posse hic affirmaverit. Verum res aliter se ha-
bet; nam corporeos quidem Angelos & animas revera esse Origenis opinio fuit, sed ea
tamen propter insignem subtilitatem, cum reliquis mundi corporibus comparata, spiri-
tualia, ut ostendemus paulopost, & incorporea dici posse: quamvis ergo ante mundi hujus
corporei opificium condita ea fuerint, corpore tamen sui generis fuisse instructa: ac ne in
primo quidem illo statu diu perseverasse, sed admissio statim postquam creata sunt pecca-
to, in crassiora continuo corpora supplicij causa fuisse immerita. Præter superiora testimo-
nia quibus Angelis corpus affingitur, recitanda quoque ea quæ locum Origenis supra alla-
tum excipiunt: *Vt ergo, inquit, superius diximus, materialis substantia huius mundi habens naturam,*

D qua ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quosque trahitur, in crassiores corporis sta-
tum, solidioremque formatur, ita ut visibiles istas mundi species, variasque distinguat: cum vero perfe-
ctioribus ministrat & beatioribus, in fulgore celestium corporum micat, & spiritalis corporis indumentis
vel Angelos Dei, vel filios resurrectionis exornat. Sed & libr. 4. in Anacephalotisi: *Semper autem*
erunt rationabiles nature, que indigenti indumento corporeo: semper ergo erit natura corporea, cuius in-
dumentis uti necesse est rationabiles creaturas. Nisi quis putet posse vel assertionibus ostendere quod possit
natura rationalis absque ullo corpore vitam degere. Sed quam pene impossibile in-
tellectu nostro, in superioribus singula differentes ostendimus. Quapropter Photius Cod. 106 Theo-
gnostum Alexandrinum libro quarto Hypotyposicon ex mente & sententia Origenis scri-
psisse refert, Angelis & Dæmonibus exilia corpora esse circumposita.

IV. Sed quamvis rationabilibus naturis corpus diserte & liquido affinxerit Origenes,
à se diversus abire videtur aliis locis, & corpus iisdem naturis detrahere. Sic Homil. 1. in
Genes. *Cum enim ea que facturus erat Deus, ex spirita constarent & corpore; ista de causa in principio*
& ante omnia caelum dicitur factum, idest, omnis spiritalis substantia, super quam velut in throno qua-
dam, & sedē Deus requiescit. Istud autem caelum, idest firmamentum, corporeum est. Vbi cum spiri-
talem substantiam opponat corporeæ, sequitur esse incorpoream: & Tom. 1. Commentar.
in Iohann. p. 16. 17. *καὶ ἀνελάττω ἐπισημασμένη εἰς αὐτὸν πάλιν ἡ ἀσώματος ζωῆς ζώντων ἐκ μακαριό-*
τητι τῆς ἀγίας, ἡ ἐκλήρωσις ὁ δραπετὸν ἀεὶ ὁ γὰρ πᾶσι ἡ καὶ θεῶν ζωῆς, ὡς πάλιν ἐν δε-

F *ῥτημα ἕλη καὶ σώματι* & Tomo 20. p. 320. *πάντας τοὺς καὶ τὸ ἔχει ὁ ἀσώματος ὁ δὲ ἄλλοις*
ὡς ἐκ τῆς ἐνοῦν ὅτι λογικός ἐστι, καὶ ὅτι τὸ τοιοῦτον μὴ ἀσώματος ἐστι, τὸ τοιοῦτον ἀσώματος, καὶ τὸ τοιοῦτον
μὴ σώματι, ἢ τοιοῦτον σώματι, ἀλλο ἢ ἢ πᾶσι σώματι. Item libr. 1. *ὡς ἀσώματος*, cap. 7. *Manifeste ergo*
in Christo & per Christum facta esse omnia, & creata pronuntiat (Paulus Col. 1. 16.) *sive visibilia*
que sunt corporalia; sive invisibilia, que non alia etiam arbitror, quam incorporeas, spiritualesque virtu-
tes: & libr. 2. ὡς ἀσώματος, cap. 3. *Non enim idem intelligitur, ea que non videntur, & ea que invisibi-*
lia sunt. Ea namque que sunt invisibilia, non solum non videntur, sed ne naturam quidem habent ut vi-
deri possint, que Græci ἀσώματα, idest incorporea appellant. Hæc autem de quibus Paulus dixit: *Que*
non videntur, naturam quidem habent ut videri possint, nondum tamen videri ab his quibus promittun-
tur exponit: & istud è libr. 3. cap. ult. Omnis igitur hæc ratio hoc continet, quod duas generales natu-

ras condiderit Deus; naturam visibilem, id est corpoream, & naturam invisibilem, qua est incorporea: A
& hoc omnium apertissimum libr. 4. Operis ejusdem, cap. 2. Sed & rursum per Christum
creata dixit omnia visibilia & invisibilia, per quod declaratur esse etiam in creaturis quasdam invisibi-
les secundum proprietatem suam substantias. Sed haec quamvis ipsae non sint corporeae, utuntur tamen cor-
poribus, licet ipsae sint corporeae substantiae meliores. Illa vero substantia Trinitatis, qua principium est, &
caussa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque in corpore esse
creanda est, sed in toto incorporea. Sed & libr. 6. contr. Cels. iudic. 3; inquit, ἀσώματος νόσος οὐ
ἐστὶν ἐκ σώματος, οὐδὲν ἐστὶν αὐτὸ ἀσώματος ἢ ἀσώματος ἑαυτοῦ. ἢ ἂν ἀσώματος, ἢ ἀσώματος, ἢ ἀσώματος
ἢ ἀσώματος, ἢ ἀσώματος. Ideo Sophronius Hierosolymitanus in Epistola ad Ser-
gium scribit Origenem, ipsiusque sequaces dixisse animas ante corpora carne & corpore
carentem vitam egisse in caelo nondum creato. B

V. In his seculum licet pugnare videatur Origenes, facile tamen discordantes loci concili-
antur: nam Angelos ita corporeos esse vult, ut spiritales nihilominus esse velit, quod spi-
ritus nihil sint aliud quam summae exiguitatis corpora, cuiusmodi sunt Angelica, asserit
quippe loco supra allato materiam substantiam huius mundi, spiritalis corporis indumentis vel An-
gelos Dei, vel filios resurrectionis exornare: ut hominum quoque corpora post resurrectionem
spiritalia fore declarat Paulus 1. Cor. 15. 44. Angelos porro cum propter eximiam corpo-
rum subtilitatem spiritales dixerit, incorporeos quoque quodammodo, & ἄσώματος dici
posse censuit, habita praesertim corporum nostrorum ratione, qua crassa sunt. Id ipse ma-
nifeste indicat in Proemio librorum De princip. cum enim appellationem ἀσώματος in
Scripturis neutiquam usurpari dixisset, obijcit sibi locum quemdam ex apocrypho libello, C
qui Petri Doctrina inscribitur, in quo Discipulis dicit Christus se non esse *Demonium incor-
poreum*. Respondet Origenes inter Ecclesiasticos libros Petri doctrinam non haberi: tum
addit: Quod etiam scriptum concederetur, non idem sensus ex isto sermone ἀσώματος indicaretur, qui
Graecis vel Gentilibus auctoribus ascenditur, quam de incorporea natura a Philosophis disputatur. In hoc
enim libello incorporeum *Demonium* dixit, pro eo quod ipse ille quicunque est habitus, vel circumscriptio
demonici corporis, non est similis huic nostro crassiori vel visibili corpori: sed secundum sensum eius qui
composuit illam Scripturam intelligendum est quod dixit: id est non esse tale corpus, quale habent De-
mones, quod est naturaliter subtile, & velut aura tenue, & propter hoc vel imputatur a multis, vel dicitur
incorporeum, sed habere se corpus solidum vel palpabile. In consuetudine vero hominum omne quod
tale non fuerit, incorporeum simplicioribus vel imperitoribus nominatur: velut si quis aërem istum quo D
frimur, incorporeum dicat, quandoquidem non est tale corpus, ut comprehendi ac teneri possit, ut
que resistere. Si quando igitur Angelos dixit incorporeos, ad imperitorum captum sese ac-
commodasse, & juxta vulgi consuetudinem locutum fuisse credamus.

VI. Nec corpoream Angelis naturam attribuisse contentus, animam iis insuper ad-
scripsit libr. 2. ἀσώματος, cap. 8. Superest de Angelico ordine requirere, utrum & ipsi animas ha-
beant, an anima sint, vel de ceteris divinis, caelestibusque Viribus, sed & de contrariis celestibus.
Auctoritatem quidem divinae Scripturae usquam nullam invenimus, quod vel Angelis, vel si qui sunt di-
vini Spiritus ministri Dei, vel animas habere, vel anima dicantur: animantia tamen esse a quampluri-
mis sentiuntur. Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. cap. 5. Nec Origenes umquam dixit ex An-
gelis animas fieri, cum ipsos Angelos nomen esse officij doceat, non naturae: in libris enim ἀγγέλων & E
Angelos, & Thronos, & Dominaciones, Potestates, & Rectores mundi & tenebrarum, & omne nomen
quod nominatur non solum in praesenti saeculo, sed in futuro, dicit animas esse eorum corporum, quae vel
desiderio, vel ministerio susceperint. Profecto non est promptum dictum quam ratione animam
Angelis inesse posse senserit: nam quaeretur, anima illa corporeane sit, an contra. Cor-
poream dixisset utique, nam nihil praeter Deum incorporeum ducit. Tenue ergo & mo-
pogrammaticum corpus ab alio longe tenuissimo, & simplicissimo corpore animatum esse di-
cere debuisset. Sed paulo post Angelos decernit meras esse animas. De eo vero quod Dei ani-
ma in Scripturis nominatur, qualiter intelligi debeat, & sentire, & proferre difficile est: semel enim sim-
plicem illam naturam, & absque ullius adjectionis permutatione profitemur: tamen quoquomodo sentien-
dum est, nominari interim Dei anima videtur, de Christo vero non dubitatur. Et ideo non videbitur F
absurdum etiam de sanctis Angelis, ceterisque caelestibus Virtutibus tale aliquid vel dicere, vel sentire:
siquidem definitio illa anima etiam in ipsos videtur incurere: quis enim rationabiliter sensibiles eos esse,
vel mobiles poterit denegare? Quod si recta ista videtur esse definitio, quod substantia rationabiliter sen-
sibilis, & mobilis anima dicatur, videtur haec definitio etiam ad Angelos pertinere. Quid enim aliud in
illis quam sensus rationabilis commotus est? Quorum autem una definitionis ratio est, horum sine dubio
eadem substantia est. Tale aliquid habet libr. 2. in Cantic. Cant. Et adhuc agnitionem sui anima
requiras, si est aliquis ordo, aut sunt aliqui Spiritus ejusdem substantiae cum ipsa, alij vero non ejusdem,
sed diversi ab ea, id est si sunt & alij Spiritus rationabiles, ut ipsa est, & alij carentes ratione: est eadem
est ipsius quae & Angelorum substantia, quoniam rationabile a rationabili nequaquam differre cre-
ditur.

A VII. Angelorum autem inter & Dæmonum corpus discrimen aliquod tenuitatis constituit, quoniam graviora, vel subtiliora corpora, pro criminum modo, Mentibus addita fuisse opinatus est, ut diximus. Postquam enim ob nequitiam Dæmones cœlo sunt exturbati, crassiore quodam corpore circumseptos esse existimavit. Sic ille Tom. 1. in Iohann. p. 17. ὁ κατὰ τὸν αἴθερα δαίμων αἰθερῶν ἔστι καὶ ἁπλοῦς καὶ ἀκατακτάτος, καὶ ἐκ τῶν αἰθερῶν ὁ δὲ ἐπιτοῦ δαίμων καὶ σάματι. Quod de Diabolo statuit, de omnibus quoque Dæmonibus intelligendum est. Atque hoc corpus crassius licet Angelico, esse tamen dicit naturaliter subtile, & velut aëra tenuē, ex aëre nimirum rariore contextum. Quod in eo redarguit Hieronymus Epistol. 59. ad Avit. cap. 1. At eam tamen corporum diversitatem citra ullum naturæ discrimen Origenes admittit. Diabolum quippe inter & Angelum ullam ἑσίου differentiam esse negat Tom. 20. in Ioh. p. 312. Nec repugnat quod scripsit libr. 3. contra Cels. οἱ δὲ τῶν θεῶν θεοὶ ἐστὶν ἀθάνατοι ἀλλὰ οἱ εἰσὶ θεοσέως, & ἀθανάτου καὶ ἐστὶν ἡμεῖς ἀθάνατοι ἀλλὰ οἱ εἰσὶ θεοσέως. Aliud est enim ἑσίου, aliud ἑσίου.

VIII. Atque singula hæc placita Patrum numerus defendit, qui ut in re incerta, neque definitionibus Ecclesiæ circumscripta, animo suo morigerati sunt. Corporeos esse Angelos quinam ex illis putaverint, partim laudamus in Observationibus nostris ad pag. 488. Tomi 17. Comment. Origenis in Matth. Quibus addi possunt Iustinus in Dialog. cum Tryph. Clemens Alexandrinus Pædag. libr. 1. cap. 6. Macarius Hom. 4. Methodius apud Photium, Cod. 234. Cyrillus libr. 9. in Iohann. Gennadius libr. De dogmat. Eccles. cap. 11. & 12. Bernardus libr. 5. De consideratione ad Eugenium, & alij complures. Quid quod eandem sententiam in Actis septimæ Synodi Oecumenicæ, non definitam quidem, sed tamen expressam reperimus: adeo trita usu, & vetustissimorum Theologorum consensu tralatitia fuit ea opinio.

Notavimus Origenem corpus licet Angelis affingentem, eadem ipsis aliquando detrachere visum. Idem observare licet in Basilio, qui quamvis corporeos Angelos dixerit libr. De Spiritu sancto, cap. 16. & alibi; eisdem tamen corporis expertes esse libr. 4. contra Eunom. affirmat. Vnde vero orta est in Origene observata à nobis discrepantia, indidem illa quoque Basilij profecta est, ex vocum nempe abusu, & crassiorum corporum respectu. Optime Casarius Dialog. 1. Interrog. 48. ἀποκρίσται μὲν ὅτι ἀθάνατοι καὶ ἁπλοῦς, σάμα δὲ καὶ ἑσίου, ὡς ἀπὸ τοῦ αἵθερα καὶ ἁπλοῦς, ἢ ἀπὸ τοῦ αἵθερα καὶ ἁπλοῦς, ἢ ἀπὸ τοῦ αἵθερα καὶ ἁπλοῦς, ἢ ἀπὸ τοῦ αἵθερα καὶ ἁπλοῦς. Incorporei quidem

D sunt Angeli secundum nos corpus vero sunt secundum se, ut ventus, vel ignis, vel fumus, vel aër. Corpora enim sunt tenuia, materie experia, extra nostram consuetudinem. Corpora enim caelestia, & corpora terrestria dicit sanctus Apostolus. Cui simillimum illud est Cassiani Collat. 7. cap. 13. Licet enim pronuntiemus nonnullas esse spirituales naturas, ut sunt Angeli, Archangeli, cateraque virtutes ipsa quoque anima nostra, vel certe aër iste subtilis; tamen incorporea nullatenus estimanda sunt. Habent enim secundum se corpus, quo subsistunt, licet multo tenuius quam nos. Nam sunt corpora secundum Apostoli sententiam ita dicentis: Et corpora caelestia, & corpora terrestria. Apposite item Gregorius Magnus Moral. cap. 3, comparatione quidem nostrorum corporum, Angelos spiritus esse dicit: sed comparatione summi & incircumscripti Spiritus esse corpus. Cui paria succinit Damascenus libr. 2. De orthod. fid. cap. 3. Hinc Augustinus sexcentis licet locis corpoream Angelorum esse naturam propugnauerit, aliquando tamen spirituales, & intellectualem eam appellat, quemadmodum Cassianus & Bernardus, qui non aliam tamen quam Augustinus opinionem persecuti sunt. Ipse quoque Tertullianus Angelos naturæ substantia spiritualis; & si corporis alicuius, sui tamen

Tertull. De carn. Christi, cap. 6.

generis esse declarat.

Hæsitatio quoque illa Origenis, qua dubitat an præter corpus animam quoque Angelis assignet, defenditur auctoritate Claudiani Mamerti Viennensis, & Fulgentij, quorum ille pronuntiat constare Angelum ex corpore & spiritu præcipua inter creaturas dignitate formato: huius vero verba hæc sunt in libro De Trinitate: Plane ex duplici eos (Angelos) esse substantia adferunt magni & docti viri, id est ex spiritu incorporeo, quo à Dei contemplatione nunquam recedunt: & ex corpore, per quod ex tempore hominibus advenit. At Augustinus præditos animis Angelos esse negat, & post Augustinum Faustus Reicensis, qui hac ratione reprehenditur à Mamerto Viennensi, quod corpus sponte sua vivere non possit, nisi vitali spiritu ad vitam exciteretur. Sed Mamertum sua videtur fefellisse ratio, nam vitalem ipsum spiritum vel incorporeum esse dicit, vel corporeum; si incorporeum esse velit, quare non totam itidem Angeli naturam pro incorporea admittat, causa non est; si corporeum, at nullum corpus ex eius sententia sponte sua vivere potest, ergo alio spiritu excitante viveat necesse est. Eadem porro de tertio illo spiritu, atque item de quarto, & sic in infinitum recurret quaestio.

Quod Angelos autem tenuioribus primum & æthereis, post lapsum vero crassioribus illigatos fuisse corporibus definivit Origenes, in eo consentientes habet Minutium Felicem, qui istos spiritus simpliciter substantia sua perdidisse decernit, & Augustinum qui sic dis-

ferit libr. 3. De Genef. ad lit. cap. 10. Si autem transgressores illi, antequam transgredierentur, caelestia corpora gerebant, neque hoc mirum est, si conversa sunt ex aëria in aëream qualitatem.

Nunc vero et si expresse ab Ecclesia definitum non est, utrum Angeli corporibus implicati sint, commune tamen hoc est, ac receptum, & Theologorum omnium consensu approbatum dogma, quod omni illos corpore spoliat, ut contrarium quisquis hodie affirmaverit, pro temerario & praesidentis habendus sit: postquam in id Decretum consensus Lateranense Concilium cap. 1. Creator omnium invisibilium & visibilium, spiritualium & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit: creatoram, spirituales & corporales, Angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex corpore & spirita constituitam. Quo decreto Origenitas peti S. Thomas existimabat.

IX. Porro quidquid de Angelis tradidit Origenes, vel sacris vel profanis auctoribus utcumque defendere potuit. Corpus Angelis adscribi videtur Psal. 103. 4. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem. Quae quamvis aliter exponi possint, Deum nempe

1. Pet. 20. Iosaphati & Ochoziae naves contrivit; vel cum adversus Ionam in Tharhis fugientem misit ventum magnum in mare, & facta est tempestas magna in mari: igne autem, velut cum Dominus pluit super Sodomam & Gomorrhiam sulphur & ignem; vel cum ignis egressus à Domino intravit da-

Dionys. cap. 5. & 7. De caelesti Hierarchia.

centos quinquaginta viros, qui offerrebant incensum: nihilominus tamen ita exponitur à multis Davidicum illud: Qui Angelis tuis spiritalem naturam & igneam tribuisti. Sic intellexit Tertullianus lib. 2. contr. Marc. c. 8. sic Hieronymus in 7. Daniel. sic Severianus Gabalitanus Homil. 4. sic ipse Origenes libr. 2. *ἀπὸ τοῦ πυρὸς*, cap. 8. Confirmat interpretationem hanc nomen *אש*, quod primo Angelorum ordini tribuitur. Veritatem vocem illam Dionysius, *ἡ πυρὸς*, & *ἡ ἀπὸ τοῦ πυρὸς*. Gregorius vero Homil. 34. *Incendentes*, & *Ardentes*, ut & Lidorus libr. 7. Orig. cap. 5. Hinc Severianus Homil. 1. De officio mundi Angelos ignem esse dicit: *ὁ γὰρ πυρὸς*, inquit, *τὸ τὸ πῦρ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ αἱ αἰὲς ἀναμύαις πῦρ εἰσι, καὶ οὐρανὸς ἔστι τὸ αἰὲς πῦρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ παρ' ἡμῶν.* Non enim solus est hic ignis, sed & superiores Virtutes ignis sunt, & cognatus est superior ille ignis huius nostri. Eodem quidem refert illud Propheta Iohannes Damascenus libr. 2. De orth. fid. cap. 3. sed spiritum & ignem materiae ac corporis expertem Angelos esse pertendit. Ex hoc Psalmo inductus videtur Origenes ut ignea corpora Angelis tribueret; cum praesertim Deos Plato igneos esse decrevisset, ut est apud

Laet. in Platone, & Aristotele.

Laërtium: qui subdit tamen paulopost asseverasse ipsum corpore Deum & anima carere, quod & alibi iterat. Atque haec ita conciliari possunt, summum omnium conditorem ac moderatorem Deum corpore destitutum esse, secus autem inferiores Deos supremi illius ministros. Quod plane ab Origene expressum est, cum Deo detrahit corpus, Angelis adiunxit. Cetera ejus de Angelis dogmata, à Platonicorum fere exhedris derivata sunt.

X. Offensionem quoque habuit, quod Genesim explanans dixit, aquis quae supra firmamentum sunt, & quae infra, caelestes, infernaeque Virtutes tropice significari; atque hinc aquas illas ad laudes Domini dicendas provocari Psal. 148. 4. & Dan. 3. 60. Haec quamvis allegorice dicta agnoscat Basilii Homil. 3. in Hexaem. repudiat nihilominus, & tamquam somniorum conjecturis, & anilibus fabulis similia redarguit. Redarguit & Epiphanius in Epistola ad Iohannem Hierosolymit. cap. 3. & Hæc 64. cap. 4. Redarguit & Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. Redarguit & ex Basilij verbis Iustinianus in Epistola ad Menam, & in ea hunc contorquet anathematismum: *ὅτι περὶ τῶν ἀερίων, καὶ ὕδατων, καὶ ἀστέρων, καὶ ὕδατων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἀστέρων ἡμετέρας, ὡς ἔστιν (lege, τοῦ οὐρανοῦ, quod vidit Gaudentius) ὁμοίαν τῶν ἀερίων, ἀστέρων, ὕδατων.* Si quis dicit caelum & Solem, & Lunam, & Stellas, & aquas quae super caelum sunt, animatas & rationales esse quasdam Virtutes, Anathema sit. Quod & à Sophronio in Epistola ad Sergium damnatur.

Genil. 6. Ad. 11.

Hujus quidem doctrinae vestigia quaedam reperisse mihi videor Homil. 23. in Luc. Propheta quoque ipsi, inquit Origenes, & Apostoli omne quod resonant, non solum hominibus, sed & Angelis predicant. Quod ut scias verum: Attende, inquit, caelum, & loquar; in conspectu Angelorum psallam tibi. & Laudate Dominum caeli caelorum, & aquae quae super caelum sunt nomen Domini. Attamen in prima in Genesim Homilia, quae de aquis illis superioribus & inferioribus agit, simile nihil offendas, sed consimiles allegorias, quibus caelo & firmamento spiritualia & corporea significari vult; aquis vero quae sunt supra firmamentum rerum caelestium mysteria. Certe Nicetas libr. 4. Theaur. orthodox. fid. Hæc. 31. aquas illas cum Angelicis ordinibus Origenem nusquam contulisse ait, sed cum Synagogis gentium: Nec vero mirum, inquit, quod Origenes pleraque in Deum minus convenientia commentus & prolocutus, Paradisum quoque & aquas, quae tam infra quam supra firmamentum esse dicuntur, allegorice exponat; (hoc enim de ipso non parvus professorum veritatis numerus asserit) nec aquas cum nonnullis Doctoribus Hebraeis, tam prisca quam recentioribus ad Angelicos Ordines refert, sed gentium Synagogis accommodat, quae quidem scaturientibus aquis similes in multijugas fidei, & multijugas derivatae & effusa sunt, donec

A nec in unam Synagoga Christi apparitione per angusta confragosaque loca fluentes coaluerunt. Quod palam de Origene prædicarunt viri graves, id infitiat Nicetas, si modo fides interpretationi Latine adhibenda est. Notetur interim hanc aquarum *ἰπερογίων* expositionem ab Ebrais Magistris profuxisse.

Ex superioribus colligi potest, hæc diversis modis ab Origene fuisse exposita; multiplicibus & varijs sensibus ex simplici literæ contextu pro tempore erutis & evolutis; non destructo tamen & abolito literæ sensu. Si minus ea placet excusatio, admittetur forsitan hæc altera, Angelos intelligi ab Origene qui aquis præfunt, sicut universarum rerum præfides Angelos finxit. Legatur decima ejus in Ieremiam Homilia, in qua doctrinam hanc explicat, atque ita concludit: *ἕτας δὲ ἰσῶ, καὶ γῆν λέγαδὲ ἔστι γῆς τεταμένιον ἀγγελῶν,*
 B *καὶ ὁ δὲ ἀπὸ λίγαδὲ τὸν δὲ ἰσῶς τεταμένιον ἀγγελῶν, καὶ ὁ δὲ λίγαίαι: εἰδοσαὶ σε ἰσῶς ὁ θεός, εἰδοσαὶ σε ἰσῶς.*

In Origenis sententiam fere concedit Gregorius Nyssenus libr. in Hexaëmeron; nam aquas illas quas ab aquis inferioribus Deum divisisse narrat Moyses secundo creationis die, cœlestes Virtutes interpretatur; at inferiores aquas pro malis Angelis neutiquam accipere se declarat. Placuit quoque opinio isthæc Augustino libr. 13. Confess. cap. 15. Tale etiam aliquid ad Origenis exemplum commentus est Isidorus Origin. libr. 7. cap. 5. *Vnde,* inquit, *& post cœli creationem in principio reperitur: Fiat firmamentum; & vocatum est firmamentum cœlum; nimirum ostendens quod post ruinam Angelorum malorum hi qui pertranserunt, firmitatem æternæ perseverantia consecuti sunt, nullo tam lapsu aversi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in Dei amore, & contemplatione manentes, nihil aliud dulce habent, nisi cum à quo creati sunt.*

XI. De Angelorum libertate, meritis, gratia, remuneratione, ac pœnis multa Origenes ab Ecclesiæ norma deflexa excogitavit. Naturas quippe omnes ratione præditas unius esse ejusdemque speciei credidit. Angelos autem bonos & malos; & animas hominibus ac sideribus inditas in eam censum retulit, uti supra ostensum est. Has ante mundum naturas à Deo conditas fuisse ratus est, ac bene vel male agendi facultate instructas; qua priusquam uterentur, *νόες*, hoc est Mentis fuisse; sed statim ea ulas, & diversis quidem modis, cum aliæ in virtutum, in virtutum alia ferrentur, pro meritis esse habitas, & partim admissio scelere in profundum deturbatas; partim etiam propter leviores noxas è superioribus Ordinibus dejectas ad inferiores transiisse, & ad animanda quoque hominum corpora esse demissas; adeo ut quocumque loco sint, acceptum id meritis suis referre debeant: *ἰσῶς* autem, hoc est animas, tunc evasisse, postquam ab amore Dei fuerunt *ὑπο-ἰσῶσται*, hæc vero arbitrij libertate etiamnum naturas illas rationales ita frui, sive humanis corporibus implicatæ, sive Dæmones factæ sint, sive Angelicum ordinem retineant, ut nova subinde peccata in se concepiant, vel virtutem amplectantur, & pro recte aut nequiter gestis, vel deprimantur in inferiora, vel ad superiora conscendant: permutari ergo ordines illos, & ex Angelis homines, ex hominibus Dæmones, & vicissim alios, aliosque evadere: Diabolum à nequitia quidem ad meliora posse converti, sed nolle, & in perfidia sua definitum obdurare. Gratia vero auxilium, quod Angelos in sanctitate confirmat, & à peccatis prohibet; vel ejusdem gratia defectum, quo fit, ut à nequitia Dæmones non emergant, nullo modo videtur agnoscere. Futurum autem aliquando putat, ut naturæ illæ omnes, sive Angelorum, sive Dæmonum, sive hominum, causam dicant coram Deo, & rerum à se gestarum rationem reddant, ac pro meritis exornentur; interim tamen varios illos ordines ac status pro virtutibus ac vitis consequi.

XII. Summa hæc est Origenianæ de Angelorum natura & meritis doctrinæ, quam convitiis suis Ecclesiæ Patres perferuerunt; Methodius præcipue in libro De resurrectione; Theophilus Alexandrinus Paschal. 1. & 2; Epiphanius in Epistol. ad Iohann. Hierosolym. cap. 2. & Hæres. 64. cap. 4; Nemesius De natura hominis, cap. 3; Leontius Scholior. Act. 10. cujus verba supra adduximus; Hieronymus cum alibi sæpe, tum maxime Epist. 59. ad Avit. cap. 1. ubi præter alia istud habet: *Cumque omnia vario sermone tractasset (Origenes) asserens Diabolum non incapacem esse virtutis, & tamen necdum velle capere virtutem: ad eum tamen sermone latissimo disputavi Angelum, sive animam, aut certe Dæmonem, quos unius asserit esse naturam; sed diversarum voluntatum, pro magnitudine negligentia & stultitia jumentum posse fieri: & pro dolore panarum, & ignis ardore, magis eligere ut brutum animal sit, & in aquis habitet & fluctibus, ac corpus assumere hujus vel illius pecoris: ut nobis non solum quadrupedum, sed & piscium corpora sint timenda.* Atque hanc de naturis rationalibus in jumentorum corpora demittendis opinionem inter præcipuos errores Origeni exprobrari solitos enumerat Auctor anonymus apud Photium Cod. 117. Enumerat & istum: *ὅτι ἐκ κατὰ πῶστος ἦλθον οἱ ἄγγελοι (Lego ἀγγελῶν) εἰς τὸ κόσμον, ἀλλ' ἢ δι' ἐπίτην συνεπίστα.* Angelos in mundum ex lapsu, non propter aliorum obsequium venisse. Iustinianus præterea in Epistola ad Quintam Synodum, quam recitat Cedrenus, & Sophronius in Epistola ad Sergium ejusdem criminis Origenem arcessunt; arcessit deniq;

& S. Thomas p. 1. q. 64. a. 2. & in Expositione aurea in Iobi caput 4. cavendum ait ab hoc eius errore, quo Spiritus quoscunque creatos instabiles asseruit, & posse ad pravitatem perducere.

XIII. Confutendus ad hanc Maximus martyr in Scholiis ad cap. 6. Dionysij De ecclesiastic. Hierarch. ubi animadvertione dignum est quod ait ex Origene, *ὅτι τὴν ἀναλογία τῶν οὐρανῶν ἕως τῶν ἑσπερίων τῶν ἀστέρων ἐκδηλοῦνται τὰ ἀστέρες*. Pro criminis ratione unumqueque ordinum celestium corporibus tenuioribus illigari. Contraria Maximo tradit Augustinus libr. 11. De Civit. Dei. cap. 23, sensisse dicens Origenem animas pro ratione peccatorum suorum graviora corpora inducere; quod ita impugnat, id si sit, gravius Demoni adjungit debere corpus quam homini, ut pote qui plus peccarit. Dubitat profecto Origenes utra inferior sit Dæmonis natura, an hominis (quam Angelica etiam praestantiorum esse Tertullianus autumavit) proindeque definire non potest utram suscipit, qui graviorum scelestum reus sit: *Ἐπισημασθὲν δὲ*, inquit Tom. 1. in Iohann. p. 32. *πότερον αὐτῶν πῶς ἐστὶ τὸ ἕλατον; ἢ τὰ καλοῦμεθα κατὰ θένια, ἢ ἐστὶν οἱ δαιμόνες, ἢ οἱ πάρες, ἢ πῆρες*. Et paulo superius: *Ἔτι δὲ τὸ ἕλατον κατὰ τὸν ἐστὶν ἕλατον λογικόν, πῶς οὐκ ἄλλο π τὸ αὐτῶν τὸ ἕλατον*. Postremum hic locum hominibus assignat. *Constituta Tom. 15. in Matth. p. 396. 397. priorem locum Angelis, posteriorem Dæmonibus, medium hominibus tribuit: οἱ ἰσχυροὶ, ἔσονται εἰς σύγκρισιν ἀγγέλων ἕλατον τὸ ἕλατον πῶς, ἰσχυροὶ ἀγγέλων πῶς, πῶς μὴ πρὸς αὐτοὺς ἑαυτῶν ἀγγέλων*. Cum hominibus ergo quandoque Dæmones, homines vero quandoque postponat Dæmonibus, naturas rationales pro gravitate scelestorum humanam induere naturam, & gravissimum corpus subire nonnumquam statuit, nonnumquam vero Dæmonum naturam, subtiliusque corpus asciscere. Quinetiam Dæmones novis admittis scelestibus homines fieri, & homines vicissim novarum culpam reos in Dæmonum naturam & corpus transire asserit apud Hieronymum Epist. 59. ad Avit. cap. 1. *Ita cuncta, inquit, variari (arbitramur) ut & qui nunc homo est, possit in alio mundo Dæmon fieri; & qui Dæmon est, & negligentius egerit, in crassiora corpora relegatur, id est, ut homo fiat. Idem Hieronymus in illud Ierem. 29. 14. Et reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de cunctis locis, ad que expulsi vos dixit Dominus. Et reverti vos faciam de loco ad quem transmigrae vos feci, Origenem, quem delirum Interpretem appellat, somnare ait ruinam celestis Hierusalem his significati, & eos spectare vaticinium, qui inde dimissi in hoc mundo versantur, futurumque ut post LXX annos in locum pristinum restituantur, si modo id bonis suis operibus promeriti sint, ut pote qui sponte in hæc corpora descendentes recte egerint; qui autem ad terrena hæc sese sponte demittere, & fratres suos imitari noluerint, id ipsum passuros, quod Sedecia, ipsiusque populo comminatur Dominus, futurum nempe ut mittat in eos gladium, & famem, & pestem; & det in vexationem universis regnis terra, quo scilicet nequaquam homines, sed fiant æreæ potestates, & sint apud cunctos Angelos qui præsent singulis provinciis in maledictionem, & in suporem, in sibilum, & in opprobrium cunctis gentibus; & hoc eos idcirco passuros, quia verba Prophetarum in celesti Ierusalem audire noluerint, qui eos hortabantur ut ad terrena descenderent, & corpus humilitatis assumerent, & acta penitentia post verum sabbatismum locum pristinum possiderent.*

Tertull. 1. 2. c. 1. Mart. cap. 3.

XIV. Erroribus porro illis aspersa sunt Adamantij opera quæ extant, quos si sigillatim indicare satagamus, abutemur otio nostro, & Lectori fastidium movebimus. Illustria tamen feligenda sunt quædam, quo dictis nostris fides adjunctur. Tertio ergo libro *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 5. sic disputat: *Finis namque nature esse omnes rationabiles creaturas ex multis assertionibus conprobatur, per quod solum Dei iustitia in omnibus eorum dispensationibus defendi potest, dum unaquaque in semetipsa habet causas, quod in illo vel in illo vita ordine posita sit. Hinc triplex enumerat rationabilium naturarum genus huc delapsarum, earum scilicet quæ gestis suis id fuerint promeritæ; aliarum quæ aspectabilium cupiditate raptæ sint; & illarum demum quæ etiam invitæ ad officia aliis exhibenda à Deo deputatæ sint, & in hæc loca relegatæ. Quibus hominum animas significat; tum Angelos illos qui mulieres adamasse crediti sunt à plerisque; ac Angelos denique tutelæ hominum præfectos, vel eos quos à Deo non missos, in hunc mundum, doctrinam vel prophetiam promittentes venisse ait Tom. 20. in Iohann. p. 307. Priore autem *Ἐπι ἀρχῶν* libro, cap. 6. Ex his sane, inquit, qui in illo initio permanserunt, quod futura simile esse descripsimus, quidam ex ipsis vel ordinatione ac dispensatione mundi ordinem Angelicum sortiuntur, alij Virtutum, alij Principatum, alij Potestatum. quæ omnia eis pro merito, & pro meritibus suis, quibus in Dei participationem, immutationemque profecerant, æquo iustoque iudicio divina consilii providentia. Hi vero qui de statu prima beatitudinis moti quidem sunt, non tamen irremediabiliter moti, illis quos supra descripsimus sanctis beatisque ordinibus subiecti sunt ad regendum: quorum adiutorio usi, & institutionibus ac disciplinis salutaribus reformati, redire ac restitui ad statum beatitudinis possunt. Ex quibus existimo, prout ego sentire possunt, hunc ordinem humani generis institutum, qui utique in futuro seculo, vel supervenientibus sæculis, cum eorum novam, & terra novam secundum omnes iam cœperit, restituetur in illam unitatem, quam promittit Do.*

indicare satagamus, abutemur otio nostro, & Lectori fastidium movebimus. Illustria tamen feligenda sunt quædam, quo dictis nostris fides adjunctur. Tertio ergo libro *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 5. sic disputat: *Finis namque nature esse omnes rationabiles creaturas ex multis assertionibus conprobatur, per quod solum Dei iustitia in omnibus eorum dispensationibus defendi potest, dum unaquaque in semetipsa habet causas, quod in illo vel in illo vita ordine posita sit. Hinc triplex enumerat rationabilium naturarum genus huc delapsarum, earum scilicet quæ gestis suis id fuerint promeritæ; aliarum quæ aspectabilium cupiditate raptæ sint; & illarum demum quæ etiam invitæ ad officia aliis exhibenda à Deo deputatæ sint, & in hæc loca relegatæ. Quibus hominum animas significat; tum Angelos illos qui mulieres adamasse crediti sunt à plerisque; ac Angelos denique tutelæ hominum præfectos, vel eos quos à Deo non missos, in hunc mundum, doctrinam vel prophetiam promittentes venisse ait Tom. 20. in Iohann. p. 307. Priore autem *Ἐπι ἀρχῶν* libro, cap. 6. Ex his sane, inquit, qui in illo initio permanserunt, quod futura simile esse descripsimus, quidam ex ipsis vel ordinatione ac dispensatione mundi ordinem Angelicum sortiuntur, alij Virtutum, alij Principatum, alij Potestatum. quæ omnia eis pro merito, & pro meritibus suis, quibus in Dei participationem, immutationemque profecerant, æquo iustoque iudicio divina consilii providentia. Hi vero qui de statu prima beatitudinis moti quidem sunt, non tamen irremediabiliter moti, illis quos supra descripsimus sanctis beatisque ordinibus subiecti sunt ad regendum: quorum adiutorio usi, & institutionibus ac disciplinis salutaribus reformati, redire ac restitui ad statum beatitudinis possunt. Ex quibus existimo, prout ego sentire possunt, hunc ordinem humani generis institutum, qui utique in futuro seculo, vel supervenientibus sæculis, cum eorum novam, & terra novam secundum omnes iam cœperit, restituetur in illam unitatem, quam promittit Do.*

A minus Iesus, Et mox: Sciendum tamen esse quosdam, qui ex uno principio, quod supra diximus, de-
 lapsi sunt in tantam indignitatem ac malitiam, ut indigni habitis sint institutione hac, vel eruditione, qua
 per carnem humanam genus adiutorio Virtutum celestium instituitur atque eruditur; sed è contrario
 etiam adversary atque repugnantes his qui erudiantur atque imbuuntur, existant. Tum paulo infe-
 rius: Interim tamen in his que videntur, & temporalibus seculis, quam in illis que non videntur, & aeterna
 sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alij in pri-
 mis, alij in secundis, nonnulli etiam in ultimis temporibus, & per majora ac graviora supplicia, necnon
 & diuturna, ac multis, ut ita dicam, seculis tolerata, a superioribus emendationibus reparati, & restituti
 eruditionibus primo Angelicis, tum deinde etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora pro-
 vecti, usque ad ea que sunt invisibilia, & aeterna perveniant, singulis videlicet quibusque celestium Vir-
 tutum officij quaedam eruditione in specie peragratis. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur
 ostendere, unamquamque rationabilem naturam posse ab uno in alterum ordinem transire, & per singu-
 los in omnes, & ab omnibus in singulos pervenire, dum accessus perfectuum, defectuumve varios pro
 motibus vel conatibus proprijs unusquisque pro liberi arbitrij facultate persequitur. Nonnulla ex his Græ-
 ce descripta repetiès in fine Epistolæ Iustiniani ad Menam, & apud Maximum Constanti-
 nopolitanum loco proxime citato. Has quoque conversiones, & dignitatum ac ordinum
 permutationes statuit Tom. 15. in Matth. p. 396, 397. Tomo vero 13. p. 323, intricato li-
 cet, & à librariis fortasse corrupto sermone adversarias potestates propter offensiones ho-
 minibus prabitas corpora humana subire, in eoque poenas luere tradit. Idem cap. 8. libri
 primi *ἄγγελοι* paria repetendo, inculcat Angelorum officium non nisi ex merito consistere. Dæ-
 C mones vero, pro motibus suis & perfectibus, quibus in scelere profectum, hos malitia sortitos esse gra-
 dus, atque ita sese nequitia dedisse, ut jam libidini sit ac delectationi peccatum, & ut rever-
 cari nolint, magis quam non possint, Deo pro sua benignitate omnia ad beatitudinem attrahente
 & provocante: è rationalium vero naturarum ordine ad humanum genus explendum
 animas seligi, quæ post pie administratum vitæ tempus, in Angelorum ordinem iterum af-
 sumuntur. De Diabolo iterum libr. 3. *ἄγγελοι*, cap. 6. Deservi sane, inquit, novissimus ini-
 micus ita intelligendus est, non ut substantia ejus, que à Deo facta est, pereat, sed ut propositum, & vo-
 luntas inimica, que non à Deo, sed ab ipso processit, intereat. Homilia 23. in Luc. Angelos illos,
 de quibus agitur Apoc. 2. & 3, peccasse, ideoque fuisse à Iohanne reprehensos ait, ipsisque
 eum ac hominibus salutarem poenitentiam prædicasse, quemadmodum & Servatorem.
 D Hinc Homil. 4. in Ezech. Quando ergo, inquit, Angeli prævaricantur, & alij sunt qui Dei præ-
 cepta custodiunt, & judicium præstant, non solum hominum, verum etiam Dei, ut frequenter dixi-
 mus, tam de his que in Apocalypsim descripta sunt. quam ex alijs innumerabilibus; quare, inquam, non
 terra & aëris judicium sit futurum? In Catenis Regijs in Psalmos, ad Psalm. 32. 6. verba hæc
 ipsi tribuuntur: ἡ γὰρ νῦν ποιοι κλιθεῖς τις κατ' ἄλιγον μέγιστον τὸ πνεῦμα. Ἐπιδοχὴς γὰρ ἴσταιν ἀγγελοι,
 ἀλλ' ἐν τῇ ἀπειθή οὐκ εἴσιν καὶ τῶν οἰονεὶ ἐνεργεῖται, ἡ δὲ οὐκ εἰς τὴν ἀρχαὶ ταπεινωθῆναι ἔχουσιν ἀντιμετα-
 δόντες, ἀλλ' ἀντιμεταδόντες αὐτοὺς ἐκείνους, ἀλλ' οἰονεὶ ἐκείνους τῶν ἀγγελοῦ ἀπομακρυνθῆναι. Et illa quoque
 ad Psalm. 118. 89, que alia tamen Catenæ Didymo adscribunt: εἰ δὲ ἄγγελοι ἀνθρώπων ἀναμύων
 εἴς, ἀγγέλων φησὶ καὶ ἀγγέλων, καὶ λέγει εἴς, ἀνθρώποι δὲ, μάλλον δὲ ἀνθρώποι εἴς αὐτοὺς πρὸς τὸν κο-
 τῶτον δὲ πείθει με λέγει, ὁ πῶτον εἰσέσοι δὲ ἔπαροι. Sexcentis ad hæc locis Angelos homi-
 E num custodia præfectos munus sibi impositum negligenter nonnumquam obire, & pecca-
 torum ab hominibus admissorum confcios esse ac reos, propterea que poenis addictum ini-
 definit. Illustris vero præ reliquis locus ille est è Tom. 15. in Matth. p. 396, ubi postquam
 Angelos non homine solum, sed & reliquo mundi opificio præstantiores & antiquiores esse
 dixit: Ἐλεμνοται, inquit, ἡσασθε ἵνα πολλοὶ μὲν ἀγγέλων, οἱ ἀποστολῆς ἴσταιν ἀνθρώπων ἀντιμετα-
 ἀνθρώποι ἰσταιν. πολλοὶ δὲ τῶν ἀποστολῆς, οἱ ἰσταιν τῆ ἀποστολῆς τῶν ἀγγέλων, ἵσταιν δὲ τῶν ἰσταιν,
 καὶ τῶν ἀποστολῆς, πῶτον ἀγγέλων ἐκ ἀποστολῆς τῶν ἀγγέλων, ἵσταιν ἵσταιν ἀνθρώπων ἀντιμετα-
 Quibus reliqua consentiunt. Illustris & iste è Tom. 2. in Iohann. p. 69, 70, in quo Angeli
 & hominis nomen eidem subjecto nonnumquam attribui dicit, adeo ut homo Angelus
 aliquando, & Angelus vicissim homo appelletur. Tum subiicit: καὶ ἐν μάλλον ἀπομακρυνθῆναι
 F ἡν ἐπὶ τῶν ἀποστολῆς ἀναμύων τὰ διόματα καὶ φύσιν ζώων ἐστὶν διόματα, ἀλλὰ τάδεων, ἅν ἡδέος,
 & ἡδὲ λογικῆς φύσιν πῶτον ἀποστολῆς. ἵσταιν γὰρ ἀπὸ εἶδος ζώων, ἡδὲ ἀρχῆ, ἡδὲ κλειότης, ἡδὲ εἰσεῖα,
 ἀλλὰ διόματα ἀπομακρυνθῆναι, ἐστὶν ἅν ἐπάθησαν οἱ ἴσταιν ἀποστολῆς ἀπομακρυνθῆναι, ἅν πῶτον ἀπομακρυνθῆναι
 πῶτον ἡ ἀποστολῆς, καὶ τῶν ἀπομακρυνθῆναι ἀπομακρυνθῆναι τῶν ἀποστολῆς, ἡ κλειότης, ἡ ἀρχῆ, ἡ εἰσεῖα, καὶ ἐν
 τῶν ἰσταιν ἡ τῶν τῶν ναυῆ κείται πῶτον ἀποστολῆς τῶν ἰσταιν ἀποστολῆς ἐν ἰεργῶ, ἡς φησιν. ἵσταιν ἀπομακρυνθῆναι κλει-
 εἰς ἀναμύων πῶτον ἀπομακρυνθῆναι. Inde lux huic loco Hieronymi Epistola 61. ad Pammach.
 cap. 5. Nec Origenes unquam dixit ex Angelis animas fieri; cum ipsos Angelos nomen esse officij do-
 ceat, non nature. Hoc est, non per nature conversionem Angelus anima efficitur, ejusdem
 quippe nature sunt; sed per officij commutationem, & quasi in aliud domicilium migra-
 tionem. Sed & Tom. 18. in Iohann. p. 254, existimare se ait divinitate Iesu stupefactos
 quosdam è Dæmonibus, poenitentia ductos ad ipsam confugisse, quippe qui virtutis capa-

ciores sint, quam homines; cum spiritalis naturæ sint, homines vero corporeæ, & crassiores. Imprimis vero perlegi velim locos Origenis ab Hieronymo depromptos Epist. 59. ad Avit. cap. 1, in quibus rationis participes naturas jumentorum corporibus colligari propter delicta aserit; Dæmonum, hominum, Angelorumque naturas simul permutari ac permisceri; siderum ipsorum animas, ut pote ratione præditas, ob peccata his fuisse adjunctas corporibus, quæ vel plus, vel minus luceant, prout recte vel male se gesserunt.

Epiphanius in
Synopsi
Tomi 1. lib.
2. cap. 18.

Quod autem scribit Epiphanius docuisse Origenem desituros aliquando Angelos, sic intelligendum est, futuram olim rerum omnium conversionem & *ἁγίασι τῶν ἁγίων*, redituraque ad pristinum statum omnia, Angelosque adeo, ac Dæmones eodem futuros loco quo fuerunt, antequam virtutibus suis vel peccatis ad Angelorum, Dæmonumve naturam adungi meruissent. Recte id juxta Origenis sententiam exponit Justinianus in Epistola ad B. Quinram Synodum, quam recitat Cedrenus.

XV. Verumtamen perspicuis licet & illustribus testimoniis deliramenta ejusmodi Adamantius sæpe prodiderit, aliquando tamen, quasi Penelopæ telam retexens, priora videtur retractare. *Vide ergo*, inquit Homil. 2. in Levit. *ne forte Jesus, quem Paulus dicit pacificasse per sanguinem suum, non solum quæ in terris, sed & quæ in caelis sunt, idem ipse sit vivulus, qui in caelis quidem non pro peccato, sed & pro munere oblati est: in terris autem, ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum, oblati sit pro peccato, & hoc est passum esse extra castra.* Ex hujus loci contextu, si quis attendat, efficitur illud, in cælo peccatum non admitti. Homilia quoque in Num. 13, cum qualisset, cur ne à Balaamo Dæmones invocentur, prohibet Deus; respondet idcirco factum illud, quod vel arbitrij fuisset Dæmonibus relinquenda libertas, eorumque furoribus & intemperis permittendus Populus Dei; vel arbitrij libertate spoliandi fuissent ijdem, ne in Israelitis impotenter deservirent. Postremum hoc si fuisset, hoc erat, inquit, *damnasse rationabilem creaturam, & ante te opus intulisse judicium, & impedisse omnibus, qui adversum eos in agone poteram coronari.* Quasi Dæmones in judicio adversus se olim statuendo jus libertatis tandem aliquando amitturi sint. Quod quamvis non liquido ex superioribus, neque necessaria consequentia cogatur, eo tamen videtur loci hujus inclinare sententia, & à prioribus placitis recedere. Cum præsertim libr. 1. *ἔτι αἰζῶν*, cap. 6. de Angelorum libertate accuratius acturus, & dogmata supra ventilata fuscè propositurus, ita proloquatur: *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuentibus.* Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exercemur; cumque cap. 8. hujus libri sic disputet: *Secundum nos vero nihil est in omni rationabili creatura, quod non tam boni quam mali sit capax: sed non continuo quia diximus nullam esse naturam quæ non possit recipere malum, idcirco confirmamus omnem naturam recepisse malum, id est malam esse effectam: sed sicut est dicere quod omnis hominis natura recipit ut possit navigare, non tamen ex eo omnis navigabit: & iterum; omni homini possibile est discere artem Grammaticam, & medicinam; non tamen idcirco ostenditur omnis homo vel medicus esse, vel Grammaticus: ita si dicimus nullam esse naturam quæ non possit recipere malum, non tamen continuo etiam recepisse malum designamus.* Nam secundum nos ne Diabolus quidem ipse incapax fuit boni; non tamen idcirco quod potuit recipere bonum etiam voluit, vel virtuti operam dedit: & paulopost: *Et est altissimus iste ordo rationalis creature, qui se ita præceptis nequitie dedit, ut revocari nolit magis quam non possit, dum scelerum rabies jam libido est & delectat:* & cum libr. 5. Commentar. in Epist. ad Rom. postquam voluntatis libertate præditam esse naturam quamlibet rationis compotem confessus est, non ea perinde uti doceat: *Quid autem sit, inquit, quod in futuris sæculis teneat arbitrij libertatem, ne rursus corruat in peccatum, brevi nos sermone Apostolus docet, dicens: Charitas numquam cadit: idcirco enim & fide & spem major charitas dicitur, quia sola erit per quam delinqui ultra non poterit: deinde subiiciat: Et ideo merito charitas, quæ sola omnium maxima est, omnem creaturam continebit à lapsu, tunc cum erit Deus omnia in omnibus: quod Apostoli auctoritate confirmat, qui nulla re, quantumlibet gravi & molesta, à Christi charitate sese divelli posse declarat: cumque Tomo 17. in Matthæum, p. 488, 489, cum quaereret annon homines pietate insignes Angeli evadant, dubitantem se & incertum hæc perscrutari dicat: cumque alio loco, postquam de Angelis quid sentiret explicavit,*

Orig. apud
Hier. Epist.
59 ad Avit.
cap. 1.
Ioh. Damasc.
1. De divinis
volunt.

Hæc juxta nostram sententiam non sunt dogmata, sed quæ sita tantum, atque projecta, talia lubnestat: Hæc juxta nostram sententiam non sunt dogmata, sed quæ sita tantum, atque projecta,

XVI. Iam vero eequi damnosa huic causæ suffragentur, anquiramus. Ac primū Angelos & homines hypostasi quidē discrepare, at eandem habere naturā dixit Ioh. Damasc. Eiusdē vero esse Angelos inter se naturæ tanto consensu Patres affirmarunt, ut hanc fuisse Ecclesiæ universæ doctrinam à nonnullis proditum sit: bene autem vel male agere posse Angelos & Dæmones, post Origenem viri graves opinati sunt. Ambrosius hunc exponens Pauli locum ad Ephes. 3. 10, Dæmones ab errore revocari posse per Ecclesiam, & à Dia-

A boli confortio segregari conluit. Hieronymus in eisdem Epistolæ cap. i. v. 22. *Cur autem omnia, inquit, id est Angeli, Throni, Dominaciones, Potestates, & Virtutes cetera, quæ nunquam fuerunt contraria Deo, ejus pedibus subiciantur, videtur obscurum. Potest itaque responderi quod absque peccato nullus sit, & siders ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant purgasse perhibetur: & paulo superius in hujus capituli vers. 20. Si autem sunt Principatus, & Potestates, & Virtutes, & Dominaciones, necesse est ut & subiectos habeant, & timentes se, & servientes sibi, & eos qui sua fortitudine roborentur. Quæ distributiones officiorum, non solum imperientiarum, sed etiam in futuro seculo erant, ut per singulos profectus, & honores, & ascensiones, & descensiones, vel crescat aliquis, vel decreseat, & sub alia atque alia Potestate, Virtute, Principatu, & Dominacione fiat. Atque hæc cum Rufini reprehensionibus & censuris exagitata fuissent, sic excusare conatur Hieronymus: Sin autem putas & iccirco me Origenem sequi, quia profectus & honores, ascensiones, & descensiones, incrementa, & imminutiones in expositione mea posui, sciat multum interesse, de Angelis, & Seraphim, & Cherubim dicere Demones, & homines fieri, quod affirmat Origenes, & ipsos inter se Angelos diversa officiorum genera esse sortitos, quod Ecclesia non repugnat. Quomodo & inter homines ordo dignitatum ex laboris varietate diversus est, cum Episcopus & Presbyter, & omnis Ecclesiasticus gradus habeat ordinem suum, & tamen omnes homines sunt: sic & inter Angelos merita esse diversa, & tamen in Angelica omnes persistere dignitate, nec de Angelis homines fieri, nec rursum homines in Angelos reformari. Hoc Origenis inter & Hieronymi doctrinam interest, quod unius esse naturæ Angelos & animas ille autumat: at pro meritis, gradibus fuisse diversis constitutos, & varia obuisse officia, quæ tamen subinde pro meritum ratione permutantur, vel altius ascendendo, vel ad inferiora prolabendo: atque hujus vicissitudinis gradus esse Angelorum, hominum, ac Dæmonum naturam. Hieronymus vero Angelorum quidem naturam ab humana fecerit, sed varios illos gradus & ordines Angelis pro virtutibus & meritis ita assignatos existimavit, ut ad superiora etiamnum aspirent, & bene agendo perveniant, vel male agendo ad inferiora devolvantur, & alij, alijque vel Potestati, vel Principatui subiciantur, futuræque etiam hujusmodi permutationes in æternum, sed intra naturæ Angelicæ fines.*

Hier. Apol. ad Rufin. lib. 1. c. 6.

Angelos agre quidem, sed peccare tamen posse sciscit Basilius Homil. in Psalm. 32, *ἀναστρέψασθε πρὸς κενὴν ἰσχυρίαν, τὸ μὴ ὄντιν ἐν ἀρετῇ τῇ ἀρετῇ τῷ ἀπίστῳ πάλιν ἐρχόμενος.* *Agre ad malitiam converti posse, constantiam illam in virtute, beneficium sancti Spiritus habentes.* Maximus in cap. 11. Dionysij De cælest. Hierarch. quod gratiæ divinæ acceptum erat referendum, ad Angelorum affectum, & comparatum quemdam habitum retulit, quod plane Origenianum est: *ἴστω δὲ, inquit, ἡμετέρας τὰς εὐαγγελίας εἰσαίνειν ἐνθεοῦς, ὅτι ὁ θεὸς ἀνεπίστους ἀπὸ τῆς ἐφῆμεως κινήσαν, καὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀπίστεως ἀπὸ τῆς ἀρετῆς παραχρησάμενος, ὅτι ὁ θεὸς ἀνεπίστους ἀπὸ τῆς ἐφῆμεως κινήσαν, καὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀπίστεως ἀπὸ τῆς ἀρετῆς παραχρησάμενος.* *Licet enim pie dicere agredi, Deum illorum cupiditatis motum previdentem, ordines illorum ipsis dignos induxisse: ex quibus nemo quidem dixerit excidere ipsos posse, propterea quod habitum quemdam ad bonum obtinent ex vehementi desiderio: Angelos vero, postremos nempe ordines ad nequitiam forsasse converti posse. Eos quippe dixit Circumfundanos; ex quibus existimo fuisse aliquando Diabolum, priusquam decideret. Quæ è Gregorio Nazianzeno aliqua ex parte Maximus videtur transfuisse: is enim cum alibi, tum Orat. 38. *ὁ ἀνεπίστους, ἀλλὰ δὲ θεοκλήπιος Angelos esse vult, quod à Deo valde ob propinquitatem illustrentur: hæc autem inferiora quæ peccatis obnoxia sunt, secundaria tantum luce frui. Simile est illud Nemesij libr. De natura hominis, cap. 41. *πάλιν ἢ τούτων ἢ ἄλλων ὅσα μὲρ ἐν ταῖς ἀσθενείαις εἰσὶ τῇ κοινῶν τῇ ἀρετῇ τοῖς ἀθεοφίλοις ἀπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ θεὸς εἰσὶ τῶν ἀλλων ἑστῆαι ὅσα ἢ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰσὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ θεὸς εἰσὶ τῶν ἀλλων ἑστῆαι ὅσα ἢ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰσὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ θεὸς εἰσὶ τῶν ἀλλων ἑστῆαι ὅσα ἢ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς εἰσὶ τῆς ἀρετῆς.***

*que in locis terre propinquis versantur, ob societatem quam habent cum hominibus circa res gerendas occupantur, ceteris mutabiliores sunt. Quæcumque autem propter naturæ præstantiam ad Deum per affectum accedunt, & per illius contemplationem beatitudine fruuntur; ad seipsos & Deum solum conversæ, à rebus agendis & materiis omnino se ipsa segregant, contemplationi vèro & Deo se conjungunt, immutabiles manent. Quid quod Iohannes Damascenus libr. 3. De orthod. fid. cap. 4, Angelum cum peccasse & in tartarum detractum fuisse docet, qui terrestris ordinis principatum tenebat, cuique custodienda terræ cura à Deo commissæ fuerat? Germanissimum vero Origenisimum sapiunt illa Evagrii: *ἕκαστος τὰ γὰρ τῶν ἀρετῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅταν ἐκ τῆς ἀρετῆς ἢ ὅταν ἐκ τῆς ἀρετῆς, ἢ ὅταν ἐκ τῆς ἀρετῆς.* *Vnusquisque ordo Virtutum cælestium, aut totus ex inferioribus, aut totus ex superioribus, vel ex superioribus & inferioribus constat. Multo vero magis illa: ὅτι ἀσθενείας καὶ ἀσθενείας ἐκ ἀσθενείας καὶ ἀσθενείας.**

διαιρησιν αὐτῶν, καὶ ἁποκαταστάσει αὐτῶν, καὶ ἀποκαταστάσει αὐτῶν, καὶ ἀποκαταστάσει αὐτῶν. Ex Angelico ordine, A
 & Archangelico animalis ordo existit: ex animali autem Dæmoniacus & humanus: ex humano autem
 Angeli rursus Dæmonesque sunt. Vtrumque locum adducit Maximus in cap. 6. Dionysij de
 eccles. Hierarch. Favet eidem opinioni de Angelorum progressibus & conversionibus
 sententia quædam Tertulliano ab Augustino afficta, quæ animas hominum nequam post
 mortem in Dæmones conversum iri decernit. Quamquam in Tertullianistas crimen istud
 derivat Isidorus libr. 8. Origen. cap. 6. Hic ipse quem dico Hispalensis Isidorus nonnulla
 habet Origenisimam olentia libr. 7. Orig. cap. 5. Angelorum autem vocabulum, officij nomen
 est, non natura: cuius pronuntiati rationem hanc affert: Semper enim Spiritus sunt, sed cum mi-
 rantur, vocantur Angeli. Vero, sed de nomine quæstionem habet Isidorus. Origenes autem
 eandem locutionem alio sensu usurpavit: id enim sibi voluit: naturas illas quæ Angelica B
 dignitate fruuntur, non id natalium jure fuisse consecutas, sed virtutibus suis fuisse pro-
 meritas. Subdit deinde Isidorus: *Unicuique etiam, sicut prædictum est, propria officia sunt injan-
 cta, quæ eos promeruisse in mundi constat exordio.* Plane *ἀποκαταστάσει*

August. lib.
De heres.
cap. 26.

XVII. Nec suffragiis modo, sed ratione etiam pugnare potest Origenes, & aliqua sal-
 tem doctrinæ suæ capita defendere. Nam ordinum & graduum illa, quam dixi, permuta-
 tio eatenus admitti potest, si servato naturarum in hominibus & Angelis discrimine, ho-
 mines per gratiam, parem Angelis beatitudinis & gloriæ gradum consequi posse dicamus.
 Probat autem istud Angelicus Doctor part. 1. q. 108. a. 8. atque illud esse dicit, *Homines ad
 ordines Angelorum assumunt.* Huic vero Hieronymi criminationi, qua eo progressum Orige-
 nem queritur, ut rationis participes animas in brutorum corpora devolvi opinatus sit, op-
 poni posset illud Origenis testimonium è libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῆς*, cap. 7. nisi Rufini Interpretis C
 dubia esset fides: illa sane nos nequaquam recipienda censemus, quæ & à quibusdam superfluo vel re-
 quiri vel adstrui solent, id est, quod anime in tantum sui decessum veniant, ut natura rationalis ac digni-
 tatis obliuiscantur etiam in ordinem irrationabilium animalium, vel bestiarum, vel pecudum decedantur:.....
 Quæ nos non solum non suscipimus; sed & omnes has assertiones eorum contra fidem nostram venientes
 refutamus atque respicimus. Atque hæc enucleatius persequemur infra, cum Origenis de Me-
 tempsychohi documenta scrutabimur.

Ex superioribus Adamantij circa Angelici arbitrij libertatem, & etiamnum perseve-
 rantem bene vel male agendi facultatem placitis consecrari videntur illa duo; aliorum
 adhortationibus, exemplis, & institutionibus ad meliora proficere posse Angelos, & mor- D
 tis Christi beneficio gaudere; alterum, gestorum rationem olim reddituros, & extremo
 examini ac iudicio subditum iri. Præius illud partim jam supra attigimus, cum ageremus
 de taxatione sanguinis Christi (ut scholastico more loquar) & utrum ad Angelos effusi
 Christi sanguinis gratiam prorogaverit Origenes quereremus. Nunc vero eequid alienis
 præceptis informari eos, & ad virtutem arrigi, vel institutionibus erudiri autumaverit,
 perpendamus.

Eph. 3. 8, 9,
10.

XVIII. Pauli Apostoli ad Ephesios scribentis verba hæc sunt: *Mihi omnium sanctorum
 minimo data est gratia hæc in Gentibus, evangelizare investigabiles divitias Christi, & illuminare om-
 nes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo qui omnia creavit, ut innotescat nunc Prin-
 cipatibus & Potestatibus in cælestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Hæc antiquis Eccle- E
 siæ Patribus causam dederunt, cur crederent pleraque Dei mysteria Angelos per Eccle-
 siam didicisse, non ea quidem quæ Dei naturæ necessario insunt; illa siquidem cognove-
 runt omnes, cum semel iis contuendi Dei facultas concessa est; sed quæ libere Deus &
 forinfecus operatur, eorum demum cognitionem fuisse per Ecclesiam adeptos, Gregorius
 Nyssenus Homil. 8. in Cantic. ita Pauli locum interpretatur, summam & admirabilem Dei
 potestatem, qua omnia de nihilo solo verbo condidit, Angelos quidem absque Ecclesiæ
 ope intellexisse: cognovisse vero per Ecclesiam Incarnationis, Redemptionis, Crucis, &
 mortis Christi mysteria. Tum dubitans proponit eequid in Ecclesia quæ Christi corpus est,
 ut pote ejus Sponsa, Sponsum ipsam hæcenus sibi non visum conspexerint. Chryso-
 stomus præterea, cum alibi, tum memoratam Pauli sententiam Commentariis suis illustrans, F
 liquido declarat Angelos rerum sibi antea occultarum, & ignotarum notitiam ex ipso
 Apostolorum ore comparasse, & in iis rebus præcipuam fuisse Gentium ad Christi fidem
 conversionem, Angelis antea ignoratam. Accedit ad eandem opinionem Hieronymus
 libr. 2. in Epist. ad Ephes. cap. 3. v. 10, & multiplicem illam sapientiam Angelis ignoratam
 vitæ Christi mysteriis contineri docet. Hos alij complures secuti sunt. At cum nonnulli
 ex iis sic eruditos crediderint per Ecclesiam Angelos, quasi rerum testes & conscios, quæ
 sententia ad veritatem propius accedit; alij quasi discipulos; posterioris hujus dogmatis
 auctor fuisse videtur Origenes. Sic enim perorat Homil. 23. in Luc. *Duces igitur Salvator
 noster, & Spiritus sanctus qui locutus est in Prophetis, non solum homines, sed etiam Angelos & Vir-
 tutes invisibiles. Quid loquar de Salvatore? Propheta quoque ipsi & Apostoli, omne quod resonant, non*

A solum hominibus, sed & Angelis predicant. Quod ut scias verum: Attende, inquit, cælum & loquar: in conspectu Angelorum psallam tibi; & Laudate Dominum cæli cælorum, & aqua qua super cælos sunt, laudent nomen Domini; & Laudent eum Angeli; & In omni loco potestatis eius benedic anima mea Domino. Invenies in plurimis locis, & maxime in Psalmis, & ad Angelos sermonem fieri, data homini potestate, ei tamen qui Spiritum sanctum habet, ut & Angelos alloquatur. E quibus unum exemplam ponam, ut sciamus Angelos quoque humanis vocibus erudiri. Scriptum est in Apocalypsi Iohannis: Angelo Ephesorum Ecclesie scribe: Habeo aliquid contra te; & rursum: Angelo Ecclesie Pergami scribe: Habeo quippiam contra te. Certe homo est qui scribit Angelis, & aliquid præcipit. Item libr. 8. in Epistola ad Rom. Numquidnam tamquam servus bonus & fidelis, qui in pauca fuerit fidelis, sciebat se super multa constituendum, & Apostolum futuram etiam post exitum suum, non solum

B Gentium, sed & Israëlitarum, & aliorum forsassis invisibilium, ibi ubi benedicunt spiritus & anima iustorum Dominum, hymnum dicunt, & superexaltant eum in secula? De doctrina illa Angelis à Christo tradita supra iam disputavimus; de ea vero quam à Prophetis & Apostolis acceperunt ipsi, sic pio unicuique sentiendum est, non quidem hominibus prius revelatum fuisse & reconditum quam Angelis Incarnationis mysterium, quod cum Scripturæ sacræ testimoniis manifeste pugnat; sed non integram tamen huius cognitionem; bonorum autem quæ ex eo consequi debebant, Gentium puta conversionis Chrylostomo memoratæ, fere nullam; temporis vero postremi iudicij nullam omnino habuisse.

XIX. De iudicio autem in Angelos reddendo quodcumque decernit Origenes, ad Angelos hominum custodia præfectos fere pertinet. Nam sive quibus Ecclesiarum gubernatio commissa est, sive quibus Gentium, vel singulorum hominum deputata est custodia, eos administrati muneris rationem, haud secus ac homines, reddituros definit. Duplicis autem generis iudicia in illos à Deo exerceri docet; alia, quotiescunque homines curæ suæ permitti recte, maleve se gerunt; aliud vero, cum supremo arbitrio de rerum universarum summa Deus iudicabit. Vtrique autem iudiciorum generi suas videtur assignasse pœnas, sua præmia; ac prioribus quidem, pro obito recte officio, laudes & gloriam; pro re male gesta, ignominiam & dedecus: posteriori vero, pro meritorum ratione, diuturniorem & clariorem, vel obcuriorem & breviorum, vel nullam, vel æternam Dei visionem. Quæ quamquam non distincte apud illum expressa invenias, ex eius tamen assertionibus facile deducuntur. Homilia in Num. 20, pluribus argumentum illud edisserit, &

D Angelos unicuique nostrum gubernando delegatos, aut Ecclesiarum regimini adhibitos, vel pro hominum sibi traditorum bene gestis collaudatum, vel pro peccatis culpatum ac confutatum iri affirmat; idque ex eo probat Apocalypseos capite, in quo Asiaticarum Ecclesiarum Angeli laudibus & reprehensionibus pro meritis excipiuntur: *Venient enim, inquit, Angeli ad iudicium nobiscum, & stabunt pro nobis ante Solem iustitia, ne forte aliquis etiam ex ipsis casse fuerit, quod nos deliquimus; ne forte minus erga nos operis & laboris expendierint, quo nos à peccatorum labe revocarent.* Eadem probationibus confirmat, & repetit Homil. 13, in Luc. atque ita concludit: *Porro frequenter evenit ut nobis laborantibus ipsi suum officium non expleant, & in culpis sint.* At Homilia in idem Evangelium 35, non hominum omnium Angelos faciem Patris qui in cælo est videre dicit, sed eorum duntaxat, qui Ecclesiæ nomen dederunt; tum ait postmodum: *Quomodo enim si per curam eorum & industriam salus hominibus comparatur, faciem Patris semper attendunt: sic si per negligentiam eorum homo corruerit, etiam sui periculi rem esse non nesciunt.* Et paulo inferius: *Ignominia Angelo est, si homo iustus creditus fuerit, & peccaverit: ut è contrario gloria est Angelo, si creditus sibi saltem minimus in Ecclesia fuerit. Videbunt enim non aliquando, sed semper faciem Patris qui est in cælis, cum alij semper non videant. Secundum meritum enim eorum, quotum Angeli sunt, aut semper, aut nunquam, vel parum, vel plus faciem Dei Angeli contemplabuntur.*

At non Angelos solum tutores, sed alios etiam, quicumque peccatis se alligant in iudicium sistendos pronuntiat Homil. in Ezech. *Quando ergo, inquit, Angeli prævaricantur, & alij sunt qui Dei præcepta custodiunt, & iudicium præstolantur, non solum hominum, verum etiam Dei, ut frequenter diximus tam de his quæ in Apocalypsi conscripta sunt, quam & ex alijs innumerabilibus, quare, inquam, non terra & aëris iudicium sit futurum?*

XX. Angelos reprehensionibus ac convitiis incessi, cum provinciam susceptam male administrant, cur crederet Origenes, ex eo videtur adductus, quod Apocalypsis secundo & tertio capite scriptum est, uti notavimus. Cur autem postremo quoque subituros iudicium existimaverit, causa fuisse videtur locus ille Pauli quem protulimus ex 1. Cor. 6. 3. *Nescitis quantum Angelos iudicabimus?* qui de bonis tamen Angelis nihilo magis intelligendus est, quam ille Petri, ex altera eius Epistola, cap. 2. v. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudemibus Inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari: & ille Iudæ, v. 6. Angelos vero qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine servavit.* Retulit tamen ad Angelos

A homini pio insidias, victus est ab eo, pugna exceedentem cęstus artemque reponere, & apud Inferos, vel destinatum sibi locum abeuntem non amplius hominibus ad nequitiam sollicitandis operam suam conferre: hinc imminente Damonum tentatorum numero faciliores esse ad Christi fidem aditus, pluresque ad Deum converti, quam cum integris copiis nefarii illi hostes decertabant; id quod Scripturarum demum auctoritate conatur probare. Cū ait autē Adamantius Homil. 35. in Luc. *Neque enim omnes omnium sunt adversarii, sed singuli singulos habent, qui ubique eos sequantur, & sunt comites*: id ita conciliari potest cum superioribus: quos vinci ab hominibus, & victos dixit tentandis ijs abistere, eos significavit qui per intervalla faciunt impressiones & bellum adversus homines movent; qui autem perpetui comites hominibus assignati adherent, ijs vero jus suum integrum etiam superatis & hominum pietate confutatis remanere. Planissime vero sensus super hoc argumento suos enarrat libr. 1. cęci *αψηρον*, cap. 6. quem locum jam supra produximus: *Intem tam in his que videntur, & temporalibus sceleris, quam in illis que non videntur, & aterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alij in primis, alij in secundis, nonnulli etiam in ultimis temporibus, & per majora ac graviora supplicia, necnon & diuturna, ac multis, ut ita dicam, sceleris tolerata, asperioribus emendationibus reparati & restituti eruditionibus, primo Angelicis, tum deinde etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora provec̄ti, usque ad ea que sunt invisibilia & aterna perveniunt, singulis videlicet quibusque celestium Virtutum officii quadam eruditione in specie peraguntur.*

C XXIII. Vanus sane esset ac supervacaneus labor, Patrum omnium nomina & verba producere, quotquot post admissum scelus non statim in Tartarum detrusos Angelos sensere, sed *damni licet pœna*, ut vocant, affectos, *pœna tamen sensus* ac suppliciorum esse expertes. Consultatur Bellarminus libr. 1. De beatit. Sanctor. cap. 6. Gravius illud est, quod Patrum illorum complures sensisse refert Eusebius, ne aeternis quidem cruciatibus sese damnatum scivisse Diabolum, antequam publice illud Christus ac palam prædicasset. Atque hinc in omne nequitia genus prorupisse, passimque hæreses disseminasse narrat Isidorus Pelusiota, libr. 2. Epist. 90. *ακούσας δὲ ἡ τοῦ θεοῦ ἐπιτομὴν ἐπιφανῶς ἐπαρξάντων, οὐδὲν ἄλλο ἐποίησαν ἢ ἡμῶν, καὶ τὰς αἰρέσεις ἐπέκοον.* *Audito sententia adversum se lata decreto, acrius spiravit in nos, & hæreses peperit.* Origenisliber ipse Eusebius libr. 7. De præpar. Evang. in eo capite quod inscriptum est: *αἰεὶ ἀνεπίβλητον δυνάμεων*, ubi postquam Damones propter impietatem in Tartarum præcipitatos fuisse dixit, partem exiguam ad exercendam piorum hominum sanctitatem circa terram fecisse moram, ac idololatriam in homines innoxisse tradit. Origenissat & Cassianus Collat. 7. cap. 17. ubi profligari Dæmones, & pugna exceedere statuit, quotiescunque ab hominibus vitia ea expugnantur, quibus ipsi præfunt. Ut autem careret his Patrum subsidiis Origenes noster, hæreseos nota nondum decreto illi apposita est, quod *pœnam sensus* à Dæmonibus removet, donec postremo iudicio in abyssum relegentur.

C F XXIV. Diximus supra opinatum fuisse Origenem rerum omnium ratione pollutentium unam esse eandemque naturam, easque pro meritorum inæqualitate vel evehi ad Angelorum ordines, vel in humana corpora deprimi, vel Dæmones etiam evadere. Aliud quid excoGITAVIT præterea nostra commemoratione & disquisitione dignum, hominum nempe E sanctitate conspicuorum animas ipsos esse Angelos, non propter peccata in hominum ordinem redactos, sed aliis de causis extraordinaria illuc legatione à Deo missos. Prostant doctrinae huius monumenta Tom. 12. in Matth. p. 291, ubi ait, quemadmodum humanæ Christi naturæ Verbum conjunctum est, ita proportione quadam Angelos, tamquam Verba, sese Prophetis adjunxisse: *Ἐ σπέρμας*, inquit, *ὅτι δυνάσου ἐν τούτοις τοῖς σπέρματιν παθόντας σπέρματος ἀδαροζίας πᾶσαι ἐχρήσαναι σπέρμα δὲ μὴ ἔχοντα ἕδος; μήδὲ ἡλίαν. λόγον δὲ ἄπαρ ἢ ἔρα;* *ὁ ἵος τὸ ἀθεώπου ἐν τῇ δόξῃ τῆ πατρὸς αὐτοῦ, ὅπως ἀγγελοὶ γινόμενοι οἱ ἐν σπέρματι λόγοι, μετ' αὐτῷ φησίζοντες, & ἀδαροζίας σφίλλοντες ἢ ἰαυτῶν δόξας.* Tomo quoque secundo in Iohann. pag. 76, Iohannem ait non aliam habuisse causam cur in mundum veniret, quam ut de luce testaretur; & addit paulo post Angelos Christi imitatores humanum induisse corpus, quo Christi in homines amorem amulantes, promovenda ipsorum salutis infervirent: *ἡ ἐνὶ ἀπειραπῶς ἐν τῷ σπέρματι τῆ ἰωάννου ἰσχυρὸν λόγον ζῆτωντες αὐτῷ ἢ ἰωαννοῦ λέω, ὅτι ἀρχήσας ἰσχυροῦ ἡμῶν ἐσαν, ἢν σπέρμα αὐτῷ ἰσχυρῷ, σπέρμα τῆ ἐνὶ αὐτῷ ἰσχυρῷ σπέρμα σπέρματος ἰδοῦ ἰσχυρὸν δόξα ἢ ἀγγελῶν μου σπέρμα σπέρματος σὺ, ὅς καὶ σπέρμα αὐτῷ ἢ ὁδὸν σου ἐμπεδῶσιν σου, ἰσχυρῷ μὴ ποτε ἐν τῷ ἀγγέλων ἀγγέλων τὸν ζῆτον ἐν λειτούργια καὶ πνεύματι) τὸ σπέρμα ἡμῶν σπέρμα ἐμ. ἢ ἕδεν δαυμάσιν τὸ σπέρματος τοῦ πᾶτος ἂλλοις ἐπιστοματουμένω καὶ φίλων φησίζοντες ἰσχυρῶς πνας ἔμμηκτας φησίζοναι χριστοῦ, ἀρχήσας ἑαὶ τὸ δόξ τῆ σπέρματι. ἢ ἰσχυρῷ σου τῇ ἐν ἀθεώπου αὐτῷ φησίζοντες.* Hac deliramenta deinde libri cuiusdam apocryphi, cui titulus est *Precatio Iosephi* approbare nititur, & ex eo etiam quod exultavit Iohannes in Elizabethæ utero, quodque Iacob inter & Esau discrimen illud à Deo constitutum est, futurum ut major serviat minori. Nec multo superius hæc leguntur in iisdem Commentariis: *πᾶν ὁ τὸ τὸ τομίζων ἰσχυρῷ δὲ ἰσχυρῷ τῷ ἰσχυρῷ τῷ ἰσχυρῷ τῷ ἰσχυρῷ.*

Euseb. Hist. Eccles. libr. 4. cap. 18.

νεις ἀποστόλοις εἶδον ἀγγέλους, οἷς ἡ Ζαχαρίας λέγει. ἀγγέλους δὲ ἰδὼν μὲν ὁ ἄγγελος εἶπε, λίγα λέγετε. ἢ ἰωάννης ἀπὸ τῆς γαλατίας ἰδὼν ἰωάννην βαπτιστὰν ἔειπεν, ὁ ἀγγελὸς μου πρὸς σε ἐστάκει σου. οὐτως ἔ. οἱ τῶν θεῶν ἀγγέλους ὅσοι πῶρον τῶ το γρηγορίου, ἢ ἡ ὅσα τῶ ἑσπῶν ἀνδρῶν κληθῆναι.

XXV. Hoc Adamantij dogma convellit Cyrillus in Iohann. 1. 6. multosque ait iam ante Origenem, ipsumque adeo Iohannem Evangelistam, credidisse Iohannem Baptistam non hominem fuisse, sed Angelum, eiusque erroris evertendi caussa adscripsisse Iohannem Evangelij scriptorem: Fuit homo. Anonymus apud Photium Cod. 117, Origeni objectum refert, dixisse illum, ὅτι ἐν τοῦ ταπεινώσεως ἦλθεν οἱ ἄγγελοι εἰς τὸ κόσμον, ἀλλ' ἢ δὲ ἕτερον δεξαμένη. Pro ἄγγελοι legit Andreas Schottus: ἀγγελοὶ ἀγγέλους. vertit enim: sanctos Angelos delapsos in mundum venisse, non ad aliorum obsequium. Quoquo modo legatur, apparet calumnia. At Hieronymus priorem Origenis locum è Tom. 2. in Iohann. tangit in Aggæi 1. Quidam putant, inquit, & Iohannem Baptistam, & Malachiam, qui interpretatur Angelus Domini, & Aggæum quem nunc habemus in manibus, fuisse Angelos, & ob dispensationem & infusionem Dei assumpsisse humana corpora, & inter homines conversatos. Nec mirum hoc de Angelis credi, cum pro salute nostra etiam Filius Dei humanum corpus assumpsit. Et ob hanc causam etiam de Apocryphis præbet testimonium, ubi dicitur quod Iacob qui postea vocatus est Israel, Angelus fuerit, & propterea supplantaverit fratrem in ventre matris suæ, Iohannem quoque ad vocem Mariae matris Domini exultasse in utero Elizabeth, & omnium rationabilium unam esse naturam, & ob hanc causam homines qui placuerunt Deo, æquales Angelis fieri. Hoc illi sentiant. Caterum nos nuntium Domini, idest Angelum, qui Hebraice dicitur מַלְאָכִים, simpliciter Prophetam dictum recipimus; ab eo quod Domini voluntatem populo nuntiaverit. Sic & Proœmio Commentariorum in Malachiam: Nec putandum est iuxta quorundam opinionem, Angelum venisse de celo, & assumpsisse corpus humanum, ut Israël qui à Domino sunt mandata loqueretur. Et paulo post dogma illud Origeni nominatim adscribit: Scripsit, inquit, in hunc librum Origenes tria volumina: sed historiam omnino non tetigit, & more suo totus in alie orie interpretatione versatus est, nullam Esare faciens mentionem, sed Angelum putans fuisse qui scripsit, secundum illud quod de Iohanne legitur: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Quod nos omnino non recipimus, ne animarum de celo ruinam suscipere compellamur. Idem in Epistola 126, quæ est ad Evagrium: In fronte Genesæ, in prima Homiliarum Origenis reperi scriptum de Melchisedec in qua multiplici sermone disputans, illuc devolutus est, ut eum Angelum diceret, isdemque pene argumentis, quibus Scriptor tuus de Spiritu sancto, ille de supernis Virtutibus est locutus. Transivi ad Didymum sectatorem epus, & vidi hominem pedibus in magistri isse sententiam. Longe ergo ab hoc errore absuit Hieronymus, cui ipsum tamen in Comment. ad Psalm. 23. fuisse suspicatur Genebrardus. Quod certe ita non esse deprehender, quisquis totam Psalmi huius enarrationem curiosis oculis perulstraverit. Hieronymo id quoque exprobravit Rufinus Invect. 1. his commotus quæ in Ephes. 1. 4. scriptum habent illius Commentarij. Sed culpam hanc à se deprecatur Apolog. 1. adv. Rufin. cap. 5, & 6.

Ceterum immerito culpatur Origenem Sixtus Senensis, quod Homil. 23. in Luc. septem Ecclesiarum Episcopos, quos Iohannes in Apocalypsi ratione officij Angelos appellat, vere fuisse Angelos, veramque Angelorum naturam habuisse dixerit; nec harum enim Ecclesiarum Episcopos illic putavit significari, sed earum gubernationi præfectos Angelos.

XXVI. De Angelis tutelaribus paradoxa quoque multa habet, quorum omittenda nobis non est disquisitione. In Cantico Moysi extat comma illud: Quando dividebat Alifsimus Gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Pars autem Domini, populus eius: Iacob funiculus hereditatis eius. Hæc Ebraeis consonant; at ex lectionis varietate, quam alio loco expendimus, verterunt LXX Interpretes: ὅτι ἀπὸ τῶν ἀγγέλων εἶναι. Hos cum alibi passim, tum hic secutus est Origenes, atque inde sibi finxit tunc primum Gentibus, cum in varias linguas, variosque populos ad turrim Babel dissipatae sunt, assignatos fuisse Angelos, ut curam earum pastorum instar gererent, & primitias ex iis Deo offerrent, homines nimirum qui meritis præcellerent & virtute, eorumve piæ cogitationes; & ut hominibus sibi destinatis ad comparandam salutem auxilio essent: quo graviori autem scelere sese in communi hæc perductione unaquaque gens alligasset, eo durioris Angeli, poenæ causa, imperio fuisse subiectam; Deum autem ipsum regendam suscepisse Gentem hanc quæ antiquam loquelam retinuit; sed ita tamen ut si minus ei dicto audientem se præberet, ad Angelorum præfecturam transiret; atque alie itidem Gentes asperiorum Angelorum experirentur imperia, si leniorum iusta detrectassent; mollioribus interim Dominis, ad faciendam commissorum sibi hominum iuram, alios faviorum principum imperio subtrahentibus, & ad sese convertentibus: hinc exhereditatis Israelitis ascitas à Christo Gentes fuisse; Angelos quoque pro meritorum suorum ratione harum illarumve Gentium regimen fuisse sortitos, Deosque appellari, quod à Deo dati sint, Dominos quod à Domino potestatem acceperint. κατὰ τὴν ἑσπῶν hæc prodit Origenes non uno loco. Videatur Homil. 16. in Genes. & Homil. 11. in Num. in qua supra

A commemoratis hæc adungit, alios quoque fortasse extrinsecus esse Angelos, qui ex universis Gentibus fideles quoque congregent, easque gubernent, cum à Christo ipsi gubernentur, qui non tam Rex dicatur, quam Rex regum; & non tam Dominus, quam Dominus dominantium; additque paulo inferius magnam sollicitudinem Angelos adhibere iis excolendis, quos studio suo ac diligenter ab erroribus ad fidem traduxerint. Sed & Homiliam 23. in Iosue adiri jubeo, & duodecimam in Lucam in qua nationum præfides Angelos sub imposito sibi onere fatiscientes jam, ac labori impares, Christi adventantis auxilio fuisse sublevatos affirmat: ac librum 1. *Sæi apôc.*, cap. 8. & librum 3. cap. 3. ubi principem Tyri, & principem Perfarum, & principem Græcorum, quorum mentio fit Ezech. 28. & Dan. 10. Virtutes quasdam spirituales esse asserit; bonasne, an malas, hoc loco non definit; at definit B Homil. 35. in Luc. & principes illos, Dæmones interpretatur. Neque sane in eo consentiunt inter se Patres, Dæmones eas esse decernentibus aliis, aliis Angelos, eorumque concertationes à Daniele expositas in rectum sensum trahentibus.

At enim difficilis videtur Origenianæ hujus commentationis ratio; nam si *Constituit Altissimus terminos populorum, juxta numerum Angelorum Dei*, fuerit Angelorum numerus oppido exiguus; non multæ siquidem Gentes orbem incolunt. Verum expedita est responsio; nec enim quidquid ipsam Angelorum est, orbi huic regendo deputatum intelligit Adamantius, sed selectis aliquibus ex inferioribus ordinibus Angelis id muneris fuisse impositum; ex iis porro nonnullos totis præfectos Gentibus; alios Provinciis; Urbibus alios, Ecclesijs, artibus, disciplinis, singulis quoque hominibus, & rebus etiam inanims, C uti mox demonstrabimus; illoque in hoc etiam munere sibi succedere invicem; & plures nonnumquam homini uni adfistere, & omnia Angelis plena esse.

XXVII. Dixi Ecclesiarum etiam regimen Angelis Origenem assignasse: geminum siquidem unicuique Ecclesie præesse decrevit Episcopum, aspectabilem alium, alium sub oculis neutiquam cadentem; suadente Apocalypsis secundo capite, ubi multa de Angelis Ecclesiarum Asiaticarum curæ præfectis disseruntur. Quæ sententia, quoniam tralatitia est, & Patrum consensu subnixâ, addemus ea solum Origenis verba ex Homil. 23. in Luc. *Ego non ambigo & in cætu nostro adesse Angelos, non solum generaliter omni Ecclesia, sed etiam sigillatim: de quibus Salvator ait: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Duplex hic adest Ecclesia, una hominum, altera Angelorum. Si quid juxta rationem, & juxta Scripturarum dicimus voluntatem, latantur Angeli, & orant nobiscum. Et quia præsentibus Angelis sunt in Ecclesia, in illa duntaxat que meretur, & Christi est, propterea orantibus feminis præcipitur, ut habeant velamen super caput propter Angelos, utique illos qui assistunt Sanctis, & latantur in Ecclesia.*

XXVIII. At de Angelis hominum custodiæ præfectis, quid sentiret Origenes, certum non habuit. Nam primum relinquit dubium, singulisne hominibus, an Christi fidem solum professis, & sanctis custos Angelus assignetur. Posterius illud tueri videtur Homil. 20. in Num. & Homil. 23. in Ios. sed asseverantius etiam Homil. 1. in Ezech. *Non sufficit, inquit, unum cælum aperiri: aperiantur plurimi, ut descendant, non ab uno, sed ab omnibus cælis. Angeli ad eos qui salvandi sunt.* Et mox: *Quando autem viderant principem militia cælestis in terrestribus locis commorari, tunc per apertam viam ingressi sunt sequentes Dominum suum, & parentes voluntati ejus, qui distribuit eos custodes credentium nomini suo. Tu heri sub Dæmonio eras, hodie sub Angelo. Nec multo post: Omnia Angelis plena sunt: veni Angele, suscipe sermone conversum ab errore pristino, à doctrina Dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente: & suscipiens eum quasi medicus bonus confove atque insitue. Parvulus est; hodie nascitur senex repuerascens, & suscipe tribuens ei baptismum sicundæ regenerationis, & advoca tibi alios socios ministerij tui, ut cuncti pariter eos qui aliquando decepti sunt, erudiat ad fidem.* Animadvertendum & illud est à libr. 2. *Sæi apôc.*, cap. 11. *Postest autem & tertio sensu illud intelligi de divisione ista, ut quoniam unicuique fideliam, etiam si minimus sit in Ecclesia, adesse Angelus dicitur, qui etiam semper videre faciem Dei Patris à Salvatore perhibetur; & hic qui utique unum erat cum eo cui præerat, si is per inobedientiam efficiatur indignus, auferri ab eo Angelus dicitur: & tunc pars ejus, id est humana nature pars avulsa à Dei parte cum infidelibus deputatur, quoniam commonitio apposita sibi à Deo Angeli non fideliter eum custodit.* Tomo quoque 13. in Matth. p. 311, solis iis Angelicam videtur assignare tutelam, qui ea se dignos præstiterint: *ἵνα ἐκτρέψωσιν, inquit, πνεύμα ἀκαθάρτων ἐκ τῆ δόξης τῆς αἰτίας ὡς ἀδελφῶν αἰσθῆ, καὶ μὴ ποιήσωσιν αὐτῶν ἀδελφῶν σπουδαῖς ἀγγέλων.* & Tomo sequente pag. 361, annon anima quæ Angeli tutelam fuerit promerita, ei nubatur, ita inquit, ut id affirmare videatur; additque eam huiusmodi præsidij gratia posse excidere, si qua labe fœdata reperiat; alterique subijci Angelo, atque item alteri, prout eorum ope & consortio indignam se præstiterit; nec Angeli, à quo semel repudiata est, patrocinium iterum sibi spondere posse. Vitur ad hæc libri Pastoris auctoritate, qui homines Christum professos Michaëli subijci docet, sed propter voluptatis studium, in tutelam alterius, qui delicijs præest, transire, tum alteri tradi qui pœnis, ac ei demum qui pœnitentiæ præfectus est. Rursum Homil. 23. in Luc.

Angelos praesentes esse docet in ea solum Ecclesia *quae meretur, & Christi est.* Sed & mihi A
pene illud exciderat, quod ait Homil. 5. in Num. *Iusti enim sunt, qui indigent adiutorio Ange-*
lorum Dei, uti ne à Daemonibus subrauantur, & ne corda eorum sagitta volante in tenebris terebrentur:
& quod libr. 8. contr. Cels. ubi datam esse Dæmoni adversum impios potestatem & impe-
rium fatetur; sanctos autem à Christo protegi, qui contra Dæmonum assultus Angelos
suos tutores iis addidit. Id quod fuasisse videtur Origeni Davidicum illud Psalm. 33. 8.
Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

In contraria autem alibi discedit, & neminem asserit Angelico carere praesidio: puta
Tomo 13. in Matth. p. 310, ubi Lunatico huic, quem curavit Dominus, Angelum bonum
adfuisset docet, tum etiam eum à Dæmone vexaretur, & nondum salutarem Christi opem
sensisset: *παρὲς ἡμεῶν ἦν ἄγγελος τοῦ κυρίου ὁ λαχὼν ἐκ τῶν ἀγγέλων. εἴτε πᾶσαι δυνάμεις αἰθερῶν ἔ-*
χουσι ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἀγγέλων. Illustrior etiam est locus alter ex Homil. 35. in Luc. in quo B
parvulorum qui Ecclesiae dederunt nomen, Angelos faciem caelestis Patris semper videre
assererat; qui vero ab Ecclesia alieni sunt, eorum Angelos ad caelestis Patris faciem oculo
attollere non audere; & pro hominum sibi subditorum meritis ac virtutibus, plus, mi-
nusve, vel semper, vel nunquam Dei vultum contemplari posse. Quinetiam unicuique
Angelos duos, bonum unum, malum alterum adesse non uno loco pronuntiavit, ut paulo
inferius ostendemus.

Dubitat praeterea Origenes, utrum ab ipso statim ortu Angelus comes homini electo,
& saluti destinato adjungatur à Deo, an à baptismo. Prostat locus Tomo 13. in Matth. pag.
331. ubi illud Evangelistae explanans: *Videte ne condemnatis unum ex his pusillis, quærit annon*
qui in Christo parvuli sunt & imperfecti, Angelorum custodia egeant; majores autem & C
perfecti, Christi ipsius. Tum quaestionem commemoratam proponit, ecquid postquam
nati sunt infantes, an postquam tenati, Angelorum custodum consortio fruantur. Vtram-
que locis è Scripturae qualis fuleit sententiam, sed priorem pluribus; posteriori vero con-
sequens esse agnoscit, Angelis Satanæ subditum esse hominem, quamdiu fidem Christi
non suscepit. Insolens autem ac damnosum est quod adicit, Angelum fortasse homini
nascenti custodem additum, malum initio esse; Christi deinde doctrinam capefcente petro,
eosdem facere progressus Angelum, & faciem demum caelestis Patris spectare: vel
fortasse Angelum homini, vel hominem Angelo salutis auctorem existere: nonnullos
vero è tutelarium Angelorum numero Patris caelestis aspectu semper frui. Deinde oppo- D
nit sibi quod in Actis Apostolorum scriptum est, pulsante ostium Petro, qui intus erant,
ipsum esse Angelum pronuntiasse; non ergo perfectis Christum, sed Angelum itidem ut
reliquis adfiteri; respondet pro dogmate sententiam illorum neutiquam esse habendam,
qui sic sentiunt. Itaque Homil. 24. in Num. iustis & electis ipsum adesse Dominum, infe-
rioribus vero Angelos disertis verbis affirmat. Sic ipse tamen Homil. 11. in Num. *Quam-*
vis & ipsi Apostoli Angelis utantur adiutoribus ad explendum predicationis suae munus, & opus Evan-
gelij consummandum. Sic enim dicebatur in Actibus Apostolorum, quia Angelus Petri esset, qui pulsaret
ad ostium. Similiter ergo intelligitur esse & alius Pauli Angelus, sicut est Petri, & alius alterius Apostoli,
& singulorum per ordinem. Quorum similia habet Hom. 23. in Ios.

XXIX. Præter homines, hominumque conventus ac societates, tum Ecclesiasticas, E
tum politicas, Angelorum curæ permittas, alia quoque inanimata regimini ipsorum subdi-
ta esse decrevit, variaque hæc illos meritis suis sortitos officia, ut si qui bestiis præsent, feris
id actibus sint consecuti; qui vero Sanctorum preces Deo offerre iussi sint, sua pietate
id muneris promeruerint: hinc Raphaëli medicinæ studium fuisse commissum, pro sua
in homines caritate; Michaëli, orationum Deo offerendum mandatum fuisse munus;
Gabrieli, bellorum administrationem. Legenda in eam sententiam Hom. 4. in Num. qua
plantis, animalibus, animaliumque foetibus, exercitiis, rebusque aliis terrenis, sed &
sanctis operibus, rerumque divinarum tradendæ scientiæ Angelos præesse asserit, cavendumque saneit ne terrenis dediti actibus & corporeis, inter deputatos iis administrandis
Angelos reperiamur. Legenda & Homil. 23. in Ios. & Homil. 10. in Ierem. & cap. 7. libri F
1. *ἐπὶ ἀρχαῖς*, & liber 8. contr. Cels. quo Epicureum illum confutans Philosophum, rerum
omnium, quæ in his inferioribus geruntur locis, procuracionem in Dæmones transcri-
bentem, Angelis quasi ex jure manu confertum reperit, mala solum, & incommoda, & quæ
humano generi noxia sunt, sterilitates puta, calamitates, siccitates, pestilentiam, aliaque
id genus ad auctores Dæmones referens, divino iudicio certis temporibus hanc adversum
homines potestatem nanciscentes, sed adversum impios præsertim, & à Dei cultu alienos.
Verumtamen libro *ἐπὶ ἀρχαῖς* 3. cap. 3. disciplinarum, & artium potestatem spiritualibus qui-
busdam mundi hujus energijs ac Virtutibus adscribit; atque inde existere furores poëticos,
divinationes & magiam arbitratur. Quæ sane ex Græcorum, Musas quasdam doctrinarum
praesides, & Deos *μυσηνάδας* fingentium, Theologia videntur esse petita.

A XXX. Hactenus de alterutra Angelorum vel bonorum vel malorum stipatione, Gentibus, hominibus, & inanimis etiam rebus addita, juxta Origenis sententiam differuimus. Nunc de utrorumque, bonorum simul & malorum Angelorum Gentibus & hominibus adfidentium comitatu quam ab eo tradita sint, disputemus. Malos Angelos haud secus ac bonos in Gentes tenere potestatem scitum est Origenis libr. 5. contr. Celsum, & Hom. 12. in Luc. *Neque enim, inquit, fas est credere malos Angelos suis praesse provincias, & bonos non easdem provincias habere permittas.* Leges similia libr. 3. *ἄξι ἀγγέλων*, cap. 3. & Hom. 9 in Genes. in qua Apostolis verbum Dei praedicantibus ad iracundiam concitatos fuisse dicit Angelos illos, qui singulas quaque nationes imperio premebant. Cui adstruendo citatum usurpat locum è Cantico Moysi, Deuteron. 32. 8, 9. quem & Hom. 35. in Luc. ad eisdem malos Angelos interpretando convertit. Eundem vero Homil. 8. in Exod. super hoc argumento proferens, non satis apparet ad malosne, an ad bonos Angelos pertinere velit. Ad bonos vero aperte refert Tom. 13. in Iohann. p. 243. 244.

B Hominibus vero singulis geminos adesse Angelos, bonum alterum, alterum malum deccernit libr. 1. in Epist. ad Rom. & ex Scripturis sacris saepe id se docuisse ait Hom. 23. in Ios. & per Genium Principis, quem Dæmonem esse dicit ipsi nascenti appositum, jurari vetat libr. 8. contr. Cels. *ἄποδεικνύει τὸν ἐγγύθητον, inquit, ἵμῶν ἕσπερ τὸ μὴ ὁμῶσαι μὴ ἀνεὶ δειμόνων ἢ ἀπὸ τοῦ ποτὸν ἀπὸ ἀπὸ ἀποδείκνυται ὅτι ἔλαττον ἀποδείκνυται ἢ πλείον ἀπὸ ἀποδείκνυται.* Dogmati huic praesidium asciscit ex Hermæ Pastore, & Barnabæ Epistola (qui libri ad hanc diem supersunt, eamque continent doctrinam) libr. 3. De princip. cap. 2. & Homil. 35. in Luc. C ubi ait adversarium, & insidiatorem à nobis nusquam recedere, sed ad Principem, Gentis nimirum praesidem Dæmonem nos deducere, & à se servatos adversus Principis alterius, rapere nos volentis, insidias sistere: Christum autem Principes omnes vicisse, & terminos eorum transeuntem captivos populos ad se in salutem transtulisse. Addit deinde: *Ni- que enim omnes omnium sunt adversarii, sed singuli singulos habent, qui ubique eos sequantur, & sint comites.*

D Quid quod singulis hominibus non unicum tantummodo Angelum, unicumve Dæmonem, sed totas Angelorum, Dæmonumque cohortes adiungit Homil. 4. in Psalm. 36. *Numquam enim, inquit, solus est iustus, sed ne unius quidem, aut duorum, vel trium tantummodo Angelorum societate subiucus est, sed exercitus ei Virtutum celestium praesto est:* quod non ad spiritalia tamen bona conferenda restringit; sed ad corporea etiam prorogat Homil. 20. in Ios. *Constat ergo multas esse Virtutes intra nos, quibus vel animarum nostrarum, vel corporum cura permittitur est;* cui defendendo utitur scriptione quadam Apocrypha, quam Enochii librum esse suspicari possis, Homil. 35. in Luc. *Legimus, inquit, si tamen cui placet huiusmodi Scripturam recipere, iustitiam & iniquitatis Angelos super Abrahæ salute disceptantes, dum utraque turba suo eum volunt cæci vendicare.* Ex Dæmone autem, cui nomen Legio, miseri illius in sepulchretis habitantis corpus occupante, à plurimis simul Dæmonibus nos probat circumfideri; quippe vitio unicuique praesesse Dæmonem unum, eique subiectos esse Dæmones complures, qui ad vitium hocce propagandum subserviant; omnes autem Principes, peccatorum incremento praefectos, supremum unum ducem, velut militiae suæ magistrum habere. Cum autem multis simul laborare possit vitiiis homo, & laboret per saepe, tunc à multis eum simul Dæmonibus insideri. Quod ita tamen ab Origene intellectum puto, temporarias esse has complurium Dæmonum, Angelorumve affectationes; constantem autem & per totius curriculum vitae perseverantem certi alicujus Angeli itidem & Dæmonis stipationem, nascenti cuilibet homini decretam & attributam.

E Porro post administratum tutelæ nostræ munus, statum iri Angelos in iudicio, & imposita sibi provinciae rationem reddituros ipsius persuasio fuit. Quam quoniam jam ante excussimus, properemus ad alia, & placita sua super Angelorum tutela unde hausserit, & quodnam sibi patrocinium spondere possit, exquiramus.

F XXXI. Praevertunt illi in ea opinione de hominis uniuscujusque socio ac stipatore Genio Gentiles Philosophi, qui hominum & locorum praesides Genios, non è superioribus Deorum, sed ex Deorum de plebe ordinibus accersitos confessi sunt; Plato vero praecipue (ut Clemens Alexandrinus agnoscit) cum alibi, tum in libr. 10. De republ. versus finem. Cujus doctrinam ita edisserit Plotinus Enn. 3. libr. 4. ut qui ea perspexerit attente, dubitare minime possit, quin sua è Platone, Platoniorumve lucubrationibus Origenes transtulerit: nam & Dæmonis praesidium animæ largitur, & secundum animæ mutationes, mutari Dæmonem putat, & eum animæ Dæmonem, postquam corpore soluta est, imminere censet, qui eam rexit dum corpus animaret; & externos praeterea ac internos animæ unicuique adesse Dæmones, ex eius verbis perspicuum est. Hinc Apuleius in libello De Deo Socratis: *Ex hac ergo, inquit, sublimiore Dæmonum copia Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint, omnium non modo actio-*

rum testes, verum etiam cogitatorum. Ac ubi vita edita remeandum est, eundem illum, qui nobis prae- A
 dius fuit, rapiare illico & trahere veluti custodiam suam ad iudicium: atque illic in causa dicenda adsi-
 stere; si qua commentatur, redarguere; si qua vera dicat, asseverare; prorsus illius testimonio ferri sen-
 tentiam. Itaque summa religione Genius ab antiquis colebatur: Censorinus cap. 3. De die
 natali: Genius igitur potissimum per omnem aetatem quotannis sacrificamus. Quamquam non solum hic,
 sed & alij sunt praeterea Dii complures hominum vitam pro sua quisque portione administrantes, quos
 volentem cognoscere Indigentamentorum libri satis edocebunt; sed omnes hi semel in unoquoque homine
 numinum suorum effectum representant: quocirca non per omne vitae spatium nouis religionibus arcessun-
 tur. Genius autem ita nobis observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longius abscedat, sed
 ab utero matris exceptos ad extremum vitae diem comitetur. Nota praeter perpetuum Genij comita-
 tum, Deorum complurium ministerio vitam humanam iuari Priscos illos putasse, quod B
 Origenianis sententis consonat. Atque ea sane persuasio ad Veteres illos de factis volumi-
 nibus profecta primum, sed profanis subinde figmentis deformata manavit. Haec ipsa quo-
 que indidem in Ecclesiam, Ecclesiaeque Patres, sed purior & defecior profluxit.

XXXII. Verba Moysis de Deuteron. 32. 8, 9. eodem propemodum defluxit Eusebius
 ac Origenes. Vniuersis quippe Gentibus Angelos praesides a Deo appositos docet, Filium
 autem Dei suscepisse regendum Israëlem, quicumque nempe Patriarcha Iacobi pietatem
 imitati, nomine ejus appellari meruerunt. Atque haec Demonstrationis Evangelic. libr. 4.
 cap. 7. Tum in sequentibus scribit Angelos illos, sive potius Angelorum tutelae commif-
 sos homines a Dæmonibus oppugnari fuisse ceptos, magna ex parte in eorum potesta-
 tem fuisse redactos; quoad laborantibus & oppressis succurreret Christus, impiorumque C
 Dæmonum tyrannidem profligaret. Ita & Augustinus in Psalm. 88. Non clausit Deus fontem
 bonitatis suae etiam in alienigenas gentes, quas sub Angelis constituerat, portionem sibi faciens populum
 Israel.

Ne conflictus quidem illos Angelorum inter se, & praelia, homines sibi commissos in-
 vicem subtrahere, sibi que subijcere volentium sine adstipulatoribus proposuit Origenes:
 quos inter recensendi sunt, quotquot citatum Danielis decimum caput ad bonos Angelos
 converterunt. Nam si Princeps regni Persarum, Angelus quippe bonus, cum Michael
 velitatus est, Angelos bonos inter se dimicare fatendum est. Principes autem regni Per-
 sarum, & Graecorum bonos esse Angelos existimarunt complures; velut Theodoretus in
 hoc Danielis caput, Isidorus Pelusiota libr. 2. Epist. 85. Iohannes Chrysostomus in Homi- D
 liae cujusdam in Christi Natalem fragmento, quod exhibet Photius Cod. 277. sed im-
 primis S. Thomas p. 1. q. 113. art. 8. qui quomodo inter se discordare possint Angeli, ex-
 ponit.

Varia autem haec ipsis injuncta fuisse pro meritis officia, post Origenem Isidorus quo-
 que Hispalensis affirmavit. Vnicuique etiam, inquit libr. 7. Orig. cap. 5. sicut praedictum est, pro-
 pria officia sua iniuncta, quae eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia Angeli & locis &
 hominibus praesunt, per Prophetam testatur Angelus dicens: Princeps regni Persarum, restitui mihi. Unde
 apparet nullum esse locum, cui Angeli non praesint: praesunt enim & auspiciis operum omnium. Hic est ordo
 vel distinctio Angelorum, qui post lapsum malorum in caelesti vigore steterunt.

Refractarius aduersus Angelorum iussa hominibus asperiores imponi duces definivit E
 Adamantius: si minus novos adseribi Principes rebellantibus hominibus, ut priores certe
 detrahi Basilius censuit. Sic enim habet in Isaia 5. 5. μήποτε ἡ κη ἀπὸ ἑαυτοῦ ἔχον ἀγγελῶν
 ἄγων ἔπαρμυβάλλοντα κύματα τῶν προβυβίων τῶν κύριον, ἐν ἀβύσσῳ ἐξεταθῆναι ἐπὶ δεικῶν ἡμῶν τῆ
 ἀπειληθῆναι πλῆρη, καὶ ῥυμωθῆναι τὸ πνεῦμα τῶν ἀγῶν ἀγαθῶν ἀσφαλῆας. Fortasse autem
 unusquisque nostrum habens Angelum sanctum, castrametantem in circuitu timentium Dominum, in
 peccatis deprehensus, obnoxius fiat intentata sibi plaga, & spolietur muro, custodia scilicet sanctarum Vir-
 tutum. Neque defunt sane, quibus ne nunc quidem satis liquet idemne perpetuus homini
 unicuique comes Angelus adhareat, an alios alij in eo munere excipiant.

Origeni rerum omnium, etiam inanimarum custodiam Angelis deleganti faret Chry-
 sostomus Homil. in Natal. Christi apud Photium Cod. 277. ἐστὶν ὁ θεὸς ἀγγελῶν καὶ τὰ κλι- F
 ματα τῶν οὐρανῶν, ἐν ἑαυτοῦ ἐπιστολήν, ὡς καὶ μοῦσῃ λέγει, ἐπὶ ἐκείνῃ ἔδραυ. ἐστὶν ἡ ἰσχυρὴ
 χεὶρ τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δειξίτις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δειξίτις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δειξίτις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δειξίτις
 τοῦ θεοῦ. Constituit Deus Angelos secundum climata orbis, ut singuli curam gererent, quemadmo-
 dum ait & Moyses, singularum Gentium. Constituit autem ad inanimam creaturam regendam, Solem,
 & Lunam, & mare, & terram, & quae in illis sunt, ut hominum usibus inservirent.

De gemini Angeli, boni nimirum & mali satellitio, quam tradidit doctrinam, hanc non
 ab Herma solum & Barnaba, sed a Dictatore etiam suo Platone acceperat, cuius verba haec
 de libro 10. Legum refert Theodoretus Serm. 3. De curand. Graecor. affect. Ἰουλιὸν δὲ διο-
 κούσαν, ὁ θεοῦ κούσαν πᾶσι θεῶν πατριῶν κληρονομίαις ἀποδοῦναι, καὶ τὸ ἀγαθὸν διοκῆν ἀγαθῶν φάσαι:
 τὴ μὴν ἐμὴν ἢ πάσις ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ ἀποκενῶμα. Διοκὴν μὲν ὅτι γὰρ ἐλάττω μὴ πᾶσι μὲν τὴ διο-

A γένος, ἢ τὰς τὰς ἑαυτοῦ ἰπποκράτους. Cum autem dicit animam gubernantem, & insitam omnibus qua ubique moventur; eam quoque gubernare illam necessario dicendum est. Quid igitur? unamne an plures? Ego pro vobis respondebo. Ne pauciores duabus statuamus, cum quæ bona conferat & eam quæ contraria possit efficere. In eo autem Adamantius plurimos habuit consentientes, sed Cassianum præsertim Collat. 8. cap. 17. & libr. 13. cap. 12. qui idem Hermæ testimonium adducit; atque dogmatis hujus tamquam falsi & errore implicati nomine, & hunc, & illum, & Origenem præterea Bellarminus castigavit. Quod non fecisset fortasse, si in eadem esse causa Gregorium Nyslenum meminisset. Eidem quoque Cassiano prævit Origenes, cum unicuique vitio suum præsidem esse attributum definivit; quod licet parum habere videatur probabilitatis, ab insignibus tamen aliquot Scholasticis non omnino repudiatum est.

B Ad excusandum Origenis errorem de iudicio in Angelos tutelates olim statuendo aliqua superius proposuimus; nunc quoniam Patrum suffragiis & auctoritate pugnamus, ad elevandam opinionis hujus invidiam Hieronymum Origenis suffragatorem adducemus. Is in illud Michææ, cap. 6. v. 1, 2. *Audite quæ Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam. Audiant montes iudicium Domini, & forsia fundamenta terre:* montibus illis significari putat Angelos, quibus rerum humanarum commissa procuratio est, juxta Deuter. 32. 8. & Hebr. 1. 14. atque eos, si populos cura suæ permisos male rexerint, culpatum iri, velut Apocal. 2. & 3. Hinc Origenis non sententiam modo, sed verba fere ipsa usurpat. *Sicut enim, inquit, interdum Episcopi culpa est, interdum plebis, & saepe magister peccat, saepe discipulus, & nonnumquam patris vitium est, nonnumquam filij, ut vel bene vel male erudiantur: ita in iudicio Dei, vel ad Angelos crimina referretur, si non egerint cuncta, quæ ad suum officium pertinebant; vel ad populum, si illis universa facientibus, ipsi audire contempserint.* Quæ merum Origenisum redolent.

C XXXIII. Sed missis aliorum suffragiis, Adamantio sua quoque ipsius dubitatio fati patrociniatur. Illa autem vel ex eo maxime apparet, quod quas à communi Theologorum sensu maxime abhorrentes visus est amplecti sententias, iisdem ex adverso contrarias quasdam proposuit. Ac de Angelis primum in hominum tutelam deputatis, tanta ejus dubitatio est, ut statueri minime possit, quemadmodum diximus, an ab ortu, an à baptismo hominum curam suscipiant. Nec absque dubitatione tradit Angelos nobis regendis delegatos, eosdem nobiscum in fide facere progressus. Incertus similiter est animi, Angelusne homini, homone Angelo salutem procuret & conciliet. Nihil magis sibi constat, cum justos ipsos à Christo, qui vero in pietate inferiores sunt ab Angelis custodiri decernit, sicut à nobis observatum est: cunctis quippe alias Angelorum tutelam assignat. Neminem Angelorum præsidio carere docet aliquando; solis illud aliquando Christianis concedit. Tam constantem nonnumquam fingit stipationem Angelorum, ut quos in hoc mundo regendos suscepit, iisdem in futuro præesse minime desinant: at contra homines sibi in custodiam traditos eripere invicem, & ad se transferre nonnumquam Angelos docuit. Quod si recte ergo & ex aquo cum Origene agere velimus; quidquid in re obscura, nec ullis Ecclesiæ sanctionibus determinata proposuit, velut ab homine, non tam certum aliquid pronuntiantem, quam veritatis studio incerta expendente profectum accipimus. Neutiquam vero Antipatrum Bostrensem imitabimur, qui Origenis doctrinam de Angelorum tutela, Origenemque ipsum, sic tamquam essatis suis pertinaciter adhærentem, non quasi conjecturas timide proponentem, traducit & suggillat. Nihil licet falso ipsi assignat, cum ait censuisse eum Angelos pro suis peccatis, cum prius Mentis essent, Angelos & Archangelos evasisse; leviorumque culparum reos in eos qui graviora designassent crimina imperium accepisse; tutelamque ipsis eorum hominum traditam, qui ad salutem aternam erant promovendi; cum ipsi tamen salutem sibi promereri, & ad pristinum gradum recuperandum deberent eniti, eidemque iudicio ac homines cura suæ commisi essent olim subijciendi. Habentur Antipatri hujus fragmenta inter Eclogas Iohannis Damasceni, quæ manu scripta asservantur in Bibliotheca Claromontana Patrum Societatis Jesu, & quarum excerpta ad me officiose transmisit eruditissimus, & humanissimus Gabriel Collartius.

F XXXIV. Nec vitæ hujus mortalis finibus Angelorum ministerium hominibus præstandum Adamantius coercet, sed prorogat etiam ad ea quæ antecedunt hominum vitam, quæque ipsam excipiunt. Nam Angelorum ope animas hominum immitti corporibus, easque corpore solutas suscipi ab ipsis, sisti in iudicium, in destinatum demum locum deduci, & non aliter regi, quam cum corporibus illigatae essent, conceptis verbis affirmavit. Certe Commentariorum in Iohann. Tomo 13. p. 242, Angelos ad hominum fati à Deo ordinatos esse dicit, quorum opera corpus & anima in unum coalescant. Quod autem contaobijci potest, manibus Dei fictum se & formatum agnoscere Davidem Psalm. 118.

73, & Ieremiam 1. 5, id ita solvit, conditos quidem illos à Deo, sed Angelorum ministe- A
rio & ope; quemadmodum Lex dicitur ordinata per Angelos, licet auctorem Deum ha-
beat. Hanc quoque obducit responfionem; quos sibi Deus peculiariter destinavit, Iobum
puta, Davidem, & Ieremiam, à Deo ipfo fuiffe factos; reliquos vero ab iis Angelis qui-
bus forte obtigerunt. Quo referri iubet illud Gen. 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem &*
similitudinem nostram; & illud Genef. 11. 7. *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eo-*
rum; Deo nempe sic Angelos hominibus tuendis praefectos alloquente. Tomo vero 19.
in Iohann. pag. 276, ex hoc Lucae: *Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te*, hominum
omnium animas à *φωταγωγοῖς* quibusdam, qui animis ipsis praestantiores sunt, aslumit tra-
dit, atque huius *φωταγωγίας* immunem fuisse solum Christum Iesum, cui reliqui omnes B
etiam Patriarchae, Prophetae, & Apostoli fuere obnoxij. Assumptas autem ab Angelis cus-
todiae illarum, dum in corpore essent, deputatis animas, in iudicium ab illis ipsis eductum
iri scribit Homil. in Num. 11. & 21. Nec in iudicium solum, sed in supplicis etiam, vel
gloriae destinatum locum. *Mortuus est*, inquit Homil. 9. in Levit. *Lazarus, & adductus est ab*
Angelis in sinum Abrahae. Similiter autem & dicitur, & adductus est ad Infernum in locum tormenti.
Animadvertis evidenter loca sortis utriusque distincta. Vide etiam qui sunt qui adducant: Angeli, in-
quit, qui semper parati sunt ad adducendum: ministri enim Dei sunt ad hoc ipsum destinati, qui im-
pleant sortem quam tibi ipse paraveris. Homil. 5. in Num. sanctos ab Angelis post mortem ma-
nibus & humeris vehi demonstrat, donec in quietis locum deducti sint. Quod significari
ait illo Davidis Psalm. 90. 11, 12. *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omni-*
bus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ex eo autem Pau- C
li, 1. Thes. 4. 17. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquamur, simul rapiemur cum illis in nubibus ob-*
viam Domino in aëra, & sic semper cum Domino erimus, probat raptum iri ab Angelis eos qui
vitiis purgati leviores evaserunt; portatum vero iri reliquos, qui peccatorum reliquiis sunt
onusti. Et Homilia demum 11. in Num. iam supra laudata, Angelos post hanc vitam futu-
ros eorum Principes decernit, quibus dum in vivis essent, iam ante praefuerant, quosque
studio suo ac labore ad Christum converterant.

Ex Platonis autem fontibus ea fere hausta sunt. Sic enim ille in Phaedone: *λίγη) ἡ σὺ-*
πνε, ὡς ἄρα πλοῦσιον τα ἔχοντον ὁ ἐκάστου δαίμων, ὅς περ ζῶντα εὐλιχέ, σὸν ἀγαθὸν ἔπιζητεῖ εἰς δὴ πνα
τό τον, εἰ δὲ τὸν πῶλλον ἄγε ἀγαθῶν εὐταίρων εἰς ἄδου πορεύσθαι, μὴ ἡγμῶν, ὅ δὴ σπερ πτανα)
αἰε εὐδαιμόνεια πρεσβύται. Sic autem fertur mortuum unumquemque, Daemonem illum qui viventem D
fortitus fuerat, deducere nonari in quemdam locum, ubi operiet congregatos omnes causa dicta ad infe-
ros proficisci cum dace illo, cui mandatum est eos qui illinc abierant, illuc deducere. Quod aliis deinde
libri ejusdem locis repetit; & post illum Plotinus Enn. 3. libr. 4. cap. 6. *ὁ μὲν οὖν δαίμων*
σὸν δὲ ἀγαθῶν, ἀγαθῶν λίγη) εἰς ἄδου. σὸν δὲ ὁ ὡς περ εὐλιχέ, ἰαὶ μὴ τὰ ἄνω ἔλθῃ) πάλιν, αἰε δὲ τὰ
πῶς; τὸ δὲ ἀγαθῶν εἰς ἄδου. Daemon ergo ille quem dicimus, deducere fertur ad inferos, non amplius
idem permanere, nisi eadem tussum eligat. Antea vero quomodo? adducere nimirum ad iudicium. Au-
gustinus libr. 12. De Civ. Dei, cap. 24. Illi autem, inquit, qui Platoni suo credunt, non ab
illo summo Deo qui fabricatus est mundum, sed ab alijs minoribus, quos quidem ipse creaverit, permiffa
seve jussu ejus animalia facta esse cuncta mortalia, in quibus homo praecipuum, Visque ipsis cognatum
teneret locum. Et deinde: *Angeli autem, quos illi Deos libentius appellant, etiam si adhibent vel in si,* E
vel permiffi operationem suam rebus quae gignuntur in mundo, tamen tam non eos dicimus creatores ani-
malium, quam nec agricolas frugum atque arborum.

Illi quidem Origeni ex Ethnicis praeluferunt: ex Christianis vero praelusit Clemens Ale-
xandrinus, qui animam in muliebrem uterum immitit dicit, *καὶ πῶς τὸ πῶς ἡμῶν εἰσέρχεται*
ὀργάνων & Angelos *εἰσέρχεται τῇ αἰσθητικῇ* commemorat. Et vero posterior illa de Angelorum
humanas animas in suas sedes reponentium ministerio sententia Ecclesia Catholica pla-
citis consona est. Priorem autem, quae animarum rationis curam Angelis adscribit, quae-
que Tomi 13. in Iohann. loco à nobis supra allato continetur, sic ipse Origenes excusat:
ταῦτα δὲ οὐκ ἀποφασίζονται ἀγγέλων, ἀλλὰ τὸ ἔσσαντα τὰ πλῆθη τῶν ἀγγέλων, ἢ ἀρετῆς πότμον αὐτῶν
εἶναι, ἢ ἐπιπέρας. F

XXXV. Pratermitti poterat quaestio sequens de remunerationibus & poenis per An-
gelos à Deo administrandis; nihil enim multum abnorme circa id argumentum Origenes
excogitavit. Quoniam tamen cum superiore disputatione coharet eius tractatio, & pecu-
liare nonnihil habet Adamantius; idcirco ipsam quoque leviter attingemus. Homilia ita-
que in Ieremiam secunda (juxta ordinem in Latinis editionibus vulgo servatum) triplici-
ter hominibus, quae promeriti sunt, Deum retribuere ostendit, primum per se, secundum
illud Ierem. 51. 6. *Vicipindinem ipse ferivnet ei;* deinde per malos Angelos, secundum illud
Psalm. 77. 49. *Misti in eos iram indignationis tuae, indignationem, & iram, & tribulationem, im-*
missionem per Angelos malos; nonnumquam etiam per bonos, cujusmodi multa in Scripturis
reperiri dicit: ac leviora quidem crimina ministris suis vindicanda Deum permittere,
ipsum

A ipsum vero graviore noxas ulcisci. Fufe hoc argumentum libr. 8. contr. Cels. perfequitur; & quæcunque hominibus mala contingunt, Dei nutu & consilio à Dæmonibus imitti probat ex laudato Psalmi 77. loco; bona vero ab Angelis subministrari.

In quibus à magistro suo Platone non recessit; qui in Symposio Deos inter & homines medium quoddam constituit genus, & Dæmones appellat, interpretes utrorumque & fequestros; ἐπιμελοῦσας κὲ δὴα πορμύδορας θεοῖς τὰ παρ' αὐτῶν, κὲ ἀδελφοῖς τὰ πρὸς θεῶν. ἢ μὲν τὰς δειψοῦς κὲ θυσίας. ἢ δὲ τὰς ἐπιτάξεις, τὰ κὲ ἀμύσεις ἢ θυσίας. Interpretantes & referentes Dÿs, qua mittuntur ab hominibus; & hominibus qua mittuntur à Dÿs; illorum quidem precesiones & sacrificia; horum vero mandata & sacrificiorum remunerationes. Quæ munia eadem Angelis tribuuntur, unde εὐαγγελιοὶ & ἀγγελιοὶ à Scriptoribus sacris appellantur, hoc est, internuntij. Plo-

B tinus autem Ennead. 3. libr. 4. cap. 6. postquam docuit animas in iudicium ab Angelis adduci, pœnas postmodum luentibus illis adesse subjunxit.

Origeni aditulantur, præter alios, Ambrosius & Hieronymus, quorum ille Epistol. libr. 5. Epist. 38. hæc scribit: An ipsos quoque Angelos, qui in istius mundi laboribus diversa sustinent ministeria, sicut in Apocalypsi legimus Iohannis, non ingemiscere credimus, cum adhibentur pœnarum & excidiorum ministri: qui habentes vitam æternam, mallent utique eam in illo superiore tranquillitatis sui statu currere, quam nostrorum peccatorum pœnis ultricibus interpellari. Hieronymus vero libr. 1. in cap. 7. Dan. Duplex autem Angelorum officium est; aliorum qui iustis præmia tribuunt, aliorum qui singulis præfunt cruciatibus.

XXXVI. Quoniam varia & parum constans Origenis de Angelorum invocatione videtur fuisse ratio, delibanda quoque à nobis ea quaestio est. Sic ille loquitur libr. 5. contr. Cels. Τούτοις δὴ ἀγγέλοις ἴσο τὸ ἔργον ἢ τῶν μεμαθωότες καλεῖν, δεισιπρόν ἢ ἡσθεῖ, ἢ τὸ θεῖος ἢ, κὲ θεῖος ἢ ἢ ἐστὶν ποτε ἰσομορφῶν ἡρασίαι. ἀλλ' ἐγὼ ὅτε θεωροῦσθε ἡμῶν τοὺς ἀγγελουμένους, & θεωροῦσθε ἡμῶν τὰ τὸ θεῖο σέβειν κὲ θεωροῦσθε αὐτῶν τὸ θεῖο πάσαν μὲν γὰρ δέονται, & θεωροῦσθε, & ἰπτιῶν, κὲ ἀρχαίας ἀγαπητοῦ τῶν ἐπὶ πάντων θεῶν, ἢ τὰ τὸ ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἀρχαίας, ἢ μὲν ἡμῶν κὲ θεῶν. Quæ iterum deinde inculcat: unde omnis Angelorum præcidi videtur invocatio. Sed non ita est; nam honores quidem ac preces Angelis adhiberi verat eas, quæ Deo uni conveniunt, nec adorari vel coli ipsos concedit, αὐτῶν τὸ θεῖο, at certos quosdam iis exhiberi cultus, certasque fundi precesiones permittit, natura eorum creata convenientes, & diversi à superioribus generis: ἀπομυροῦ ἢ ἡσθεῖ, inquit libr. 8. contr. Cels. κὲ μακροῦ ἢ ἡσθεῖ.

D ἡσθεῖ ἡσθεῖ ἡσθεῖ τὸ θεῖο τὸ ἡσθεῖ τὸ ἡσθεῖ ἡσθεῖ. ἢ μὲν τὸ ἀγγελοῦ ἢ ἡσθεῖ ἡσθεῖ τὸν ἡσθεῖ τὸν ἡσθεῖ. Non precesionem ergo, sed precesionis modum damnat. Huius expositionis ipse fit fidei iussor, Operis ejusdem contra Celsum libro 8. in quo Celso respondens, qui quod Dei Filium Christiani colerent, colendos iis quoque ministros ejus, Dæmones nimirum censebat: εἰ μὲν ἢ, inquit, εἶδοι τοὺς ἀληθῆς ὑπηρετας τὸ θεῖο μὲν τὸν μονοῦ ἢ τὸ θεῖο, & γαβελῆ, κὲ τὸ μακροῦ, κὲ τὸ λοιπὸν ἀγγέλοις, ἀρχαίῳ, κὲ τὸν ἡσθεῖ τὸν ἡσθεῖ.

E ἡσθεῖ αὐτὸ τὸ θεῖο τὸ θεοπνεῦν αὐτὸ σημαίνοντο ἐκκοθῆσαν, & τὸ θεοπνεῦν ἀρχαίας, εἰποῦ ἢ εἰς τὸ πῶν, ὡς ἀπὸ τὸν ἀγγελοῦ, ἀπὸ ἡσθεῖ ἡσθεῖ ἡσθεῖ ἡσθεῖ. Vim loci huius frangere conati sunt Heterodoxi quidam nostrates, sed efficere tamen non potuerunt, quin aliquid θεοπνεῦν genus Angelis concessisse Origenem ex his ipsius verbis manifestum sit; eo nempe θεοπνεῦν genere inferius, quod Deo soli exhibendum est. Frustra autem contendunt θεοπνεῦν hanc, non de religiosa observantia & cultu esse intelligendam, cum hic nonnisi de religioso disputetur cultu, quem Celsus Dæmonibus itidem ut Deo præstandum esse asserbat. Id ut significaret, utebatur voce θεοπνεῦν. Respondet Origenes quoddam θεοπνεῦν illius à Celso expressa, hoc est religiosi cultus genus Angelis quidem deberi, ea modo recte & legitime exhibeatur, & cultus ille à cultu Deo præstari solito caute distinguatur. Pari modo cum distingueret libro 5. oratione s Deo Patri offerendas ab iis quas offerri concedebat Filio, ut μῦσθη, no minis huius, oratio, proprium usum intelligi vult, & ab eiusdem abusu fecerni: πάσαν μὲν γὰρ δέονται, inquit, κὲ θεωροῦσθε, κὲ ἰπτιῶν, κὲ ἀρχαίας ἀγαπητοῦ τῶν ἐπὶ πάντων θεῶν, ἢ τὰ τὸ ἐπὶ πάντων ἀγγέλων ἀρχαίας ἢ μὲν ἡμῶν κὲ θεῶν.

F δέονται κὲ θεῶν. δέονται ἢ κὲ ἀπὸ τὸν δέονται, κὲ ἐπὸν ἡμῶν αὐτῶν κὲ ἀρχαίας ἡμῶν, κὲ θεωροῦσθε δὲ, ἢ τὸν ἡσθεῖ ἡσθεῖ ἡσθεῖ ἡσθεῖ. Eadem cautione cultum, & preces Deo Patri offerendas, à precibus Filio allegandis discerni jubet, & à cultu Angelis exhibendo. Atqui Filium orari concedit, modo tanquam μῦσθη, & inferiori precesionis genere invocetur ac Pater; hæc enim fuit ipsius infania: idem igitur de precibus & cultu Angelis exhibendo sensisse ipsum concludendum est. At sine ambage Angelum prece venerat Hom. 1. in Ezech. Omnia, inquit, Angelis plena sunt. Veni Angele: suscipe sermone conversam ab errore pristina, à doctrina Dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente: suscipiens eum quasi medicus bonus conforse atque insitue; parvulus est, hodie nascitur senex repuerascens: & suscipe tribuens ei baptismum secunda regenerationis, & advoca tibi alios socios ministerij tui, ut cuncti pariter

eos qui aliquando decepti sunt, eruditatis ad fidem. Quæ quamvis Sole ipso clariora sint, aduersus A
 ea tamen præscribere non dubitarunt iidem qui supra Heterodoxi, & testimonij gravita-
 tem, qua se obrui sentiebant, duplici responsione elevare; prima quidem hac, non reli-
 giosa illic Angelum precatione invocari, sed rhetorica duntaxat apostropha appellari; al-
 tera ista, spurium esse hunc locum, & adultera manu insertum: quæ gratis dicta, & solidis
 nullis probata argumentis gratis negari possunt. Fateor apostrophas aliquando Patres uti;
 apostropha hic usum esse Origenem, id vero pernego. Profecto, si cui Hæretico invocan-
 dum Spiritum sanctum hodie neganti testimonia Patrum eum invocantium obijciantur;
 is vero apostrophas has esse respondeat, magna esse dicitur responsionis hujus futilitas.
 Nec altera vero felicior: Græca Homilia hujus exemplaria desiderari aiunt; elaboratas B
 vero esse à Rufino & Hieronymo interpretationes, quorum sit levis in interpretando fi-
 des; apostropham denique illam esse à stilo Origenis alienam. Certum est Homiliarum
 istarum in Ezechielem interpretem esse Hieronymum; quem si fateamur hac de suo as-
 fuisse, fateri cogentur utique adversarij, si minus Origenem, at certe Hieronymum An-
 gelorum invocationem exemplo suo comprobasse. At sane ea exceptione opus non est.
 Sæpe se ait Hieronymus, & nos alibi docuimus, verborum numerum in interpretando
 non reddidisse, sententias duntaxat appendisse: verba neglexisse, sensus fideliter retinuisse.
 Demus itaque hæc ἀποστροφῆς, si forte, in Græcis ita non extitisse; dent modo Adversarij
 sententiam ipsam, qua Angeli continentur invocatio, nulla parte fuisse vitiatam. Quod ad-
 dunt autem apostrophis hujusmodi uti Origenem non solere; id quidem in Tomis verum
 esse concedimus; in Homiliis non item, quæ hujusmodi pigmentis & figuris si non refer- C
 ta, ac penitus certe vacuæ non sunt. Audiui quosdam præterea ex eadem secta, Angeli
 nomine notatum hic Episcopum asserentes, quemadmodum Apocalypseos cap. 2, & 3,
 eadem Angelorum appellatione Asiaticarum Ecclesiarum Episcopi significantur. Puderet
 illos suæ responsionis si totius loci coherentiam attentius perspicerent, in quo tutelarium
 Angelorum, ad exemplum Christi, ut sibi quidem fingebat Origenes, de caelo descendenti-
 um, & humanæ salutis curam suscipientium manifesta habetur mentio. Verba hæc sunt:
 Non sufficit unum caelum aperiri: aperiuntur plurimi, ut descendant non ab uno, sed ab omnibus caelis
 Angeli ad eos qui salvandi sunt: Angeli qui ascendebant & descendebant super Filium hominis, & ac-
 cesserunt ad eum, & ministrabant ei. Descenderunt autem Angeli, quia prior descenderat Christus, me-
 tuentes descendere, priusquam Dominus virtutum omnium, rerumque præcipere. Quando autem vide- D
 runt Principem militiae caelestis in terrestribus locis commorari, tunc per apertam viam ingressi sunt se-
 quentes Dominum suum, & parentes voluntati ejus, qui distribuit eos custodes credentium nomini suo.
 Tu heri sub Daemonio eras, hodie sub Angelo. Deinde: Multitudo militiae caelestis erat laudantium &
 glorificantium Deum; quando natus est Christus. Omnia Angelis plena sunt. Veni Angele suscipe sermone
 conversum ab errore pristino. Robur his additur ex hoc testimonio Homil. 23, in Luc. Ego non
 ambigo & in caelo nostro adesse Angelos, non solum generaliter omni Ecclesie, sed etiam sigillatim: de
 quibus Salvator ait: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in caelis est. Duplex hic adest Ec-
 clesia, una hominum, altera Angelorum. Si quid juxta rationem & juxta Scripturarum dicimus volun-
 tatem, letantur Angeli, & orant nobiscum. Itaque perspicuum est non Episcopum interpellasse
 Origenem in priore illo loco, sed Angelum invocasse. Incausum ergo ad Angelorum E
 repudiandum cultum Origenis auctoritatem præterdit vir alioquin eximia eruditionis Ger-
 Iohann. Vossius libr. 1. De orig. idol. cap. 9. Porro quam priore loco adhibuimus res-
 ponsionem, eam ipsam usurpare fere licet aduersus loca aliqua Origenis, aliorumque Pa-
 trum, quibus Deo soli, nec cuiquam præterea cultus ac fides tribuenda pronuntiatur, &
 quibus receptam à Catholicis Angelorum invocationem, & ad preces nostras Deo offe-
 rendas allegationem impugnare student Adversarij: inter quos tamen nonnulli, viri can-
 didi & eruditi, veritate quippe victi, Angelorum intercessionem & postulari posse, & im-
 petrari fatentur.

XXXVII. Accusatum olim falso Origenem refert Anonymus apud Photium Cod. 117.
 cum multis nominibus, tum idcirco quod affirmaverit, ὅτι τὰ χερουβίμια ἐπίνοιαί τῆ ὑπὸ εἰσὶν
 Cherubimos cogitationes Filij essent. Crimen istud quomodo ab Adamantio depulerit Anony- F
 mus iste, equidem nescio; ex Photij tamen verbis id videtur consequi, tamquam falso con-
 fecta, & Origeni per calumniam impacta ab hoc ejus patrono fuisse confutata. Verumtam-
 en ut illud ab Origene scriptum demus, liquido tamen juraverim, ut alia fere omnia, sic
 ea quoque ἀλλυγοεικέως ipsum proposuisse. Eadem itaque valeat hic responsio, qua ad eum
 supra excusandum usi sumus, cum Filium & Spiritum sanctum duos esse Seraphimos, &
 Christum quoque virum eum sterilem esse diceret, quem commemorat Jeremias cap. 2. 2.
 v. 30.

XXXVIII. Animadvertimus supra diversa Origenem Angelis ac Dæmonibus affin-

A xisse corpora, citra ullum *εἰσας* & naturæ discrimen. Ex ea opinione nata est illa altera, crassius hoc, & æri nostro cognatum Dæmonum corpus, res sui generis appetere, suffitus puta, & nidores sacrificiorum; ac sanguinem etiam victimarum ligurire; nec iis tantum delectari, quod homines idololatriæ deditos esse videant, sed etiam propter voluptatem ac delicias, quibus eorum corpora afficiuntur. Origenes libr. 3. contr. Cels. πάντες μὲν, inquit, οἱ θεοὶ τῆς ἰδίων εἰσὶ δαιμόνια λιγυρὰ, καὶ αὐτὰς θυσίας, & τὰ αἵματα, & τὰς λοιπὰς αἰμάτων δασυροχὰς καλινδύνωμα, ἔστι ἀπὸ τῆς μὴ σφραγισμένης καὶ ἐπὶ πάσι θεῶν. & libr. 7. sequente, postquam dixit Spiritus quosdam impuros citra terram degere, hoc subiicit: διηροὶ ἢ πονηροὶ αὐτοὶ τυχεῖν καὶ τὸ τῆς θυσιῶν ἀναθυμιάσει καὶ τὸ τῶν αἱμάτων καὶ ὀσμυνοματῶν δασυροχὰς φερόμενα αὐτῶν τὰ σώματα εὐληθοδότητων ἵς τοῖς τοῖς ἐσὶ αὐτὸ τυχεῖν τῶν ἀπειροὶ φιλοζωῖν. & libr. 8. τὰ δὲ πάντα, τῶν αἱμάτων μὴ σακευθέντες. ὑπερφασησὶ φροσῶν δαιμόνων, φερόμενων τῶν ἀπὸ αὐτῶν ἀναθυμιάσεων. ἀπαγορεύει ὁ λόγος, ἵνα μὴ φερόμενοι φροσῆ δαιμόνων. & in Protreptico ad Martyrium: ἰσχυρὰ δὲ πνεύματα καὶ θεωροῦμεν τὸ αὐτὸ τῶν δαιμόνων λόγον, καὶ ὡς ἑαυτὸν τὸ φερόμενον ἐν ταῖς πάρεσσιν καὶ ἀειζήλαις αἰεὶ, διόμοιοι φροσῆ, τῶν δὲ τῶν ἀναθυμιάσεων ὑπηρετοῦσι, ὅτι κτίσται αἰεὶ καὶ αἵματα, & λιβατωτοὶ, δὲ δὲ τὸ λίσσον ὡς ἀδύνατον τὸ θύειν, εἰπομεν ἂν καὶ σφραγιστῶν ὅτι εἴπερ οἱ φροσῆ λησταί, καὶ φονεῖσι, & βαρβαροὶ ἰσχυροὶ τῶν μεγάλων βασιλείων, ὡς τὸ κοινὸν ἀδύνατον τὸ κολλῶν, πῶς πῶς οἱ τοῖς ἰσχυροὶς ὑπηρετοῦσι ὅσα τῶν θύων διδόντες φροσῆ φερόμενα τῶν αἱμάτων ἐν ταῖς ἀειζήλαις τῶν, διηροῦσιν ἂν ἰσχυροῖν.

In eadem porro ac Origenes caussa sunt vetustior illo Iustinus, & recentior Maternus Firmicus, quorum ille Apolog. 1. scribit Angelos perduelles in servitutum homines redigisse, cum aliis modis, tum ἵνα διδαχῆς θυμάτων καὶ θυμωμάτων, καὶ ἀποδῶν. ἂν ἐκ δὲ τῶν θυμάτων, καὶ τῶν θυμάτων ἐπιθυμιῶν δευλωθῶναι. Docendo sacrificiorum, suffituum, & libationum ritibus, quibus tum indigerunt, postquam cupiditatum affectionibus sese submiserunt. Hic vero cap. 14. libri De error. profan. relig. asserit substantiam Dæmonum à Diabolo prognatorum sanguine victimarum nutrir.

QVÆSTIO SEXTA.

DE ANIMA.

D I. De animæ origine quid statueret Origenes certum non habuit. II. Ex dogmate *αἰώνιας* perpetui libertatis usus maxima Origenianorum errorum pars profluxit. III. Vtrum animas rationis compotes è substantia divina delibatas esse asseruerit. IV. An eas corpore antiquiores, in illudque pro peccatis demissas putaverit. V. Vnde nomen, *ψυχή*, factum autumataverit. VI. Ex his multorum criminationibus est appetitus. VII. Ad doctrinæ huius fontes digitus intenditur; VIII. quam variis Scripturæ locis fulcire conatus est Origenes: IX. mali licet eam funditus labefactent. X. Patres eius assertores recensentur. XI. Nihil his temporibus fuerat ab Ecclesia super hoc argumento determinatum; XII. nec multo recentioribus. XIII. Vtrum animas corporeas, & quali corpore præditas crediderit. XIV. Origenem Patrum multorum assensus, & sua excusare potest hæsitatio. XV. Ex antiqua Philosophia opinionem suam depromsit. Intricatus Methodij locus explicatur. XVI. Vtrum solam animam hominem constituere dixerit. XVII. Examinatur Origeniana *μετασσωμάτων*. XVIII. Pythagoricam *μετεμψύχωσιν* propugnasse à plurimis dictus est Adamantius: XIX. sed multis purgatur. XX. Metempsychosæos auctores produntur.

F I. QVONIAM hominum animas eiusdem esse ac Angelos ordinis & naturæ voluit Origenes, explorata horum iuxta ipsius definitiones natura, de illis nunc ut agamus, rerum feries desiderat. Observandum vero illud est ante omnia, obsecrum ac difficile visum hoc argumentum Origeni, itidem ut aliis Ecclesiæ Patribus plerisque, summaque in hæsitatioe & angustia fuisse versatum. Cum enim libro 3. De princ. cap. 4. præcipuas tres proposuisset de anima sententias; utrum duplex sit in nobis, diviniior altera & de coelo depromta, alia inferior; an una tantum cælestis iuncta corpori, à quo inclinetur & deprimatur ad vitia; an vero constet anima partibus duabus, quarum alia sit rationis particeps, ratione altera careat; postquam singulas accurate opiniones excussit, in nullam inclinans partem, subjungit tandem: *Et nos quidem prout potuimus, ex sim-*

gulum personis que dici possunt disputationis causa de singulis dogmatibus in medium protulimus. Qui autem legit, eligat ex his que magis amplectenda sit ratio. Denuntiat praterea non semel, *ἡ ἀποφασίς* sese differere, non *ἡ ἀποφασίς* loqui, siquando visus est aliquid de ea re statuere, ut pote incerta, nondum Ecclesiæ decretis Origeniano auro, nec multo recentioribus definita; quemadmodum declarabitur inferius. Id confirmat Pamphilus in Apologia; quamvis disputationes Origenis vel assertiones, quas de animæ statu & dispensatione proposuit, nonnullos culpasse fateatur.

II. Imprimis autem, maxima illud animadversione dignum est, ex superius memorato gemino hoc Dogmate, *ἡ ἀποφασίς*, & pleni ac perpetui libertatis usus, semper vigentis ac florentis maximam Origenianorum errorum partem prodidisse; nam profuxit inde quidquid fere circa Angelorum naturam peccatum ab eo est: inde *μετασχηματισμοί*, alia aliæque corpora subeuntibus animis, pro vario libertatis usu: inde solam animam censuit constituere hominem, assumto nimirum in penam corpore, tamquam vinculo & compede: unde & tollenda fuit resurrectio, nam quid corpore hoc & vinculis opus homini in integrum restituto? Gratia quoque beneficium peremit nimia illa & immodica libertas. Vnde vero affectas dicemus Astris animas, & liberum arbitrium, quam ex hoc Mentium ascensu & descensu, crassiora, vel subtiliora ac splendidiora subeuntium corpora pro meritis? unde vana hæc & pestifera opinio, Christum vel passum vel passurum pro syderibus, pro Angelis & Dæmonibus, quam ex altera ista, peccato naturas illas esse obnoxias, non fecus ac humanas, proindeque eadem reparatione ac remedio indigere? Sed & præfinitus Damnatorum supplicii modus ac tempus ex quo fonte manavit, quam ex perseverante etiam post inscriptas poenas libertatis usu? Denique positus his Mentium revolutionibus, ac nunquam desituro circuitu, renasci quoque Mundos identidem oportuit, cum Mentibus denuo peccantibus nova iterum paranda essent vincula, nova scilicet imponenda corpora, ex quorum diversitate mundus efflorescit. Quæ si quis observabit diligenter, non repugnantibus & dissipatis dogmatibus consistere doctrinam Origenis fatebitur, sed apte connexam esse, & necessaria argumentorum serie ac textura coherentem.

III. Primam in hac quaestione adversus Origenem intentat criminationem Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 4. cum arbitratum ipsum fuisse ait animas omnes, & quæcunque ratione prædita sunt de Dei substantia expressa prodidisse, divinæque ipsius partem esse substantiam. Ne parvam putaremus, inquit, impietatem esse eorum que præmiserat (Origenes) in ejusdem Voluminis (*ἡ ἀποφασίς*) sine conjungit omnes rationabiles naturas, idest Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Angelos, Potestates, Dominationes, cæterasque Virtutes, ipsum quoque hominem secundum animæ dignitatem unius esse substantiam. Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deum, & Unigenitum Filium ejus, & Spiritum sanctum, sentiunt Angeli, & Potestates, cæteræque Virtutes; sentit interior homo, qui ad imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo concluditur Deum, & hæc quodammodo unius esse substantiam. Quod in Origene damnaverat Hieronymus, idem in Palæstina Origenistis damnat Iustinianus in Epistola ad Quintam Synodum, quam habet Cedrenus: *ἀποφασίς δὲ ὅτι νόος ἦσεν ἡσεν ἡσεν πάντες ἀεὶ ἀδούτοις τε, ὁ νόος δὲ, ὡς ἐν ἀδούτοις τῶν λογίων τῆ ἁγιότητι ὅτι ἡσεν καὶ ἐπερξίας, καὶ τῆ δυνάμει τῆ ἁγιότητι ὅτι ἡσεν καὶ θεὸς λόγος, ἐπέσθη, καὶ ἡσεν*. Dicunt enim Mentes fuisse absque numero & nomine, adeo ut rerum omnium rationalium unitas sit, cum idem sint substantia, & operatione, & virtute que est apud Deum Verbum, tum adnatione, & cognitione. Gobarus quoque Tricheita ille, cuius excerpta collegit Photius Cod. 232, dogmata multa, que fere Origeniana sunt, in utramque disputans partem, octavo loco illud habet: *ὡς ἐν τῷ δόγματι ἡσεν ἡσεν ἡσεν ἀποφασίς ἀποφασίς ἀποφασίς*. Ex divina substantia humanam animam processisse.

Fuit illa quidem Pythagoreorum doctrina, divinæ autem particula animas nostras consistere, & Deum

Virg.
Georg. 4:

ire per omnes

Terræque, tractusque maris, cælumque profundam:
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem accessere vitas.

Audiebam, ait Cato apud Tullium, Pythagoram, Pythagoreosque, incolas pene nostros, qui essent Italici Philosophi quondam nominati, nunquam dubitasse quin ex universa mente divina delibatos animos haberemus. In eadem fuerunt opinione Platonici, & Stoici, quam & Cerdo, & Marcio, & Manichæi subinde amplexi sunt. Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. cap. 5. sic Iohannem Hierosolymitanum interpellat: *Dicit animas hominum non partem esse Dei naturæ: quasi Manichæus nunc ab Epiphano sis vocatus: & cap. 6. Dicit animam non esse de Dei substantia; pulchre, damnas enim impiissimum Manichæum, quem nominare pollutio est: & mox: Nemo dubitas errare qui dicit eam (animam rationalem) esse Dei substantiam.*

- A** Igitur Iohannes ille Hierosolymitanus, qui Origenista vulgo audiebat, ab ea tamen opinione fatente Hieronymo erat alienus; quod ad purgandum Origenem valere potest. Ipse Origenes, cuius verba pro hoc dogmate recitat Hieronymus, vocem addens, quodammodo, reprehensiones à se prohibet. *Vnam addit verbum, quodammodo*, ait Hieronymus, ut tanti sacrilegi crimen effugeret: vel fortasse ut opinionis hujus neutiquam affinem se esse declararet. Sic ille quidem in libro De martyrio: *ἐν ᾗ καὶ οὐλοῦσθε ἀνθρώπων, πείσμα λαλοῦντες ἀπὸ νόσας δοξάζετε, ἀπὸ ἐχρούσης τοῦ πνεύματος θεοῦ*. Quod si è Dei substantia delibatam censuisset animam, non affinem aliquid habere, sed ipsius particulam esse dixisset: affine autem cum eo quidpiam habet, quod ad ejus imaginem condita sit, quod lumine divino vultus ipsius signatus sit, quod mortis expertus, & beatitatis aeternae capax sit. Planissime vero errorem
- B** hunc impietatis arguit in Heracleone, qui ejusdem esse ac Deum essentiae fingebat quicumque ipsum spiritu adorarent: *ἐπιστομῶν ἡ*, inquit Tomo 13. in Iohann. p. 217. *εἰ μὴ σφόδρα ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ ὁμοούσιος (lego ὁμοούσιος) τῆ ἀσπυρήτω φύσει καὶ παμμεγέθει ἡ* λέγει τις ὡσεὶ κινῶντας τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. Hoc etiam se purgat Origenes illo crimine, quod animam incorporatam esse decrevit, ut infra declarabimus; qui enim corporea res pars esse Dei corpore carentis, qualem esse defendit Origenes, dici poterit? Hinc Augustinus libr. 11. De Civit. Dei, cap. 23. *Animas dicunt, non quidem partes Dei, sed factas à Deo peccasse à Conditoris recedendo; & diversis progressibus pro diversitate peccatorum à caelis usque ad terras, diversa corpora quasi vincula meruisse. Et hunc esse mundum, eamque causam mundi fuisse faciendi, non ut conderentur bona, sed ut mala cohiberentur. Hinc Origenes iure culpatur: in libris enim quos appellat ἀπὸ ἀρχῶν, id est De Principiis, hoc sensit, hoc scripsit.* Origenes igitur animas, non quidem partes Dei, sed factas à Deo esse credidit. Nec minus hoc utile, quod Hieronymus Epist. 82. ad Marcellinum & Anapsychiam, germanam Origenis sententiam ab hac ipsi affecta distinguit: *Super animae statu, inquit, memini vestra quaestiuicula, imo maxime Ecclesiasticae quaestiois: utrum lapsa de caelo sit, ut Pythagoras Philosophus, omnesque Platonici & Origenes putant; an à propria Dei substantia, ut Stoici, Manichaeus, & Hispaniae Priscilliani hereses suspicantur. Hoc quidem ob dogma Palaeosinos Origenistas pulsavit Iustinianus, idcirco fortasse quod tributos omnes Origeni errores ab iis propugnatos fuisse opinatus est: sin ei adhaerunt revera, minime sane sectatorum suorum valentiam omnes praestabit Adamantius. Quod si tamen culpa hujus fuisset reus, adstipulatorem ipsi daremus Tertullianum, qui libr. 4. adv. Marcionem, cap. 38. sic ait: *Hominem igitur reddi jubet Creatori, in cuius imagine & similitudine, & nomine, & materia expressus est.**

IV. Certioribus Origenes & manifestioribus sententiam hanc signavit monumentis, quae animas ante corpora à Deo conditas, in eaque sic tamquam in ergastula demissas pro peccatis decernit. Atque haec alteri de Angelorum meritis & remunerationibus ac poenis superius exposita connexa est. Naturas enim omnes ratione praeditas, hoc est Mentis à Deo ante Mundi opificium procreatas, liberoque instructas arbitrio fuisse putavit; quae recte vel male agendi facultate diversis utentes modis, diversos inde vel gloria, vel ignominiae ac poenae gradus fuisse consecutas; alias siquidem Angelorum adeptas esse naturam, quae leviorum essent noxarum fontes; quae contra liberi arbitrij munere in deterius fuissent abusa, in crassiora corpora, syderum puta, vel Daemonum, vel hominum esse depressas; sic tamen, ut quocumque sint loco, proficere possint in virtute, vel contra relabi in vitia; & pro regressus sui vel progressus ratione, ad superiorem evehantur statum, vel ad inferiorem detradantur. Huic quoque conditioni animam obligavit Christi, eamque pro summo suo adversus Deum amore, Verbo in unum coniunctam fuisse voluit, atque inde corpus in B. Virginis Mariae utero formatum subiisse. E Mentibus porro illis quae Angelicam essent assecuta conditionem, nonnullas Christi imitantes adversus humanum genus amorem & charitatem, vel aliis de causis à Deo missas, carnem assumuisse sensit, & Prophetarum, sanctorumque virorum personam gestisse in terris, & ad exemplum Christi sese componentis hominum reliquorum saluti consuluisse. Horum omnium partem demonstravimus iam supra, partem hic declarandam servavimus.

Minime vero nobis diutius immorandum est in locis colligendis, quibus animarum ἀπὸ τῶν ἐξ Ἄδ. Adamantius asseruit. Patent illi unicuique obviam, & viro non multum diligenti frequentes occurrunt. Insignes duntaxat aliqui, pro more nostro, fidei conciliandae gratia adducendi sunt, praeter eos, quos iam supra protulimus, cum ipsius sententiam de Angelorum meritis exploraremus. Ante alios observandus venit ille è libr. 2. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 8. in quo naturas illas ratione pollentes, quae à Deo primum procreatae sunt, priusquam boni aliquid vel mali in se concepissent, Mentis fuisse tradit; deinde vero scelere admissio, animas evasisse. Verba ipsa producentur: *Ex quibus omnibus illud videtur ostendit, quod Mens de statu suo ac dignitate declinans, effecta vel nuncupata est Anima: quae si reparata fuerit & correctae, redit in hoc ut sit Mens. Quod si ita est, decessus ipse Mentis ac devolutio videtur mihi quod*

non aequalis omniam sentiendus sit, sed vel plus vel minus in Animam verti, & aliquas quidem Mentis A
 servare aliquid etiam prioris vigoris; aliquas vero aut nihil, aut exiguum aliquid. Unde inveniuntur
 quidam statim ab ineunte aetate ardentioris acuminis; alij vero tardioris; nonnulli autem obtusissimi &
 penitus inscites nasci. Quibus similia in capitis eiusdem calce iterantur. Libro vero lucu-
 brationis ejusdem prioris, cap. 7. animam hominis, non cum corpore factam docet, sed
 extrinsecus insertam, idque pro meritorum ratione. Probando huic Iacobi profert exem-
 plum & Esau, quorum hic fratrem, cum ex utero prodiret, supplantavit; quod ita nequa-
 quam eventuram fuisse censet, nisi id uterque fuisset gestis suis promeritus, antequam
 coelo deliberetur: addit & Iohannis exemplum, qui in materni uteri claustris etiamnum
 compactus, ad Maria vocem tripudiavit; & Ieremiae, cui dixerat Dominus: Priusquam te
 formarem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te. Alioquin ait Iesuram B
 apud Deū & in iustitiam, quod & Tom. 2. in Ioh. p. 76, & 78. repetit. Eadem
 asseverantius inculcat cap. 8. libr. 1. & libr. 3. cap. 1. & libr. 3. cap. 1. Quod enim unumquem-
 que dixit, prout sese gessit, à Deo vas effici vel ad honorem vel ad contumeliam, subdit
 continuo: Quod si iuxta haec videtur assertio, sicut est certe iuxta, & cum omni pietate concordans, uti
 ex praecedentibus causis unumquodque vas vel ad honorem à Deo, vel ad contumeliam preparatur: non
 videtur absurdum eodem ordine, atque eadem consequentia discutientes nos antiquiores causas, eadem
 etiam de animarum satione sentire, & hoc esse in causa quod Iacob dilectus est, etiam dum adhuc in
 ventre matris haberetur. Dissertationem denum ita claudit: Ex quo opinamur quoniam quidem
 (sicut frequenter diximus) immortalis est anima & aeterna, quod in multis, & sine sine spatio per im-
 mensa & diversa saecula possibile est, ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab ultimis ad sum-
 ma bona reparatur. Quod autem contra opponi poterat ex Pauli ad Romanos cap. 9, Deum C
 ex eadem massa, sic tamquam figulum è luto vasa alia ad honorem fingere, alia ad contu-
 meliam, sic diluere contendit, rationalium animarum unam esse naturam, quae Deo non
 secus subiaceat, ac luti massa figulo, atque inde varij generis vasa depromi. Paulinam si-
 militer increpationem: O homo, tu quis es, qui contra respondeas Deo? ad impios derivat, qui
 non discendi, sed resistendi causa Deo obloqui audent, & postquam facinoribus suis ac
 perfidia Dei alloquendi fiducia ac jure excederunt, merito iis obijci debeat: O homo, tu quis
 es, qui contra respondeas Deo? Sanctis vero hominibus adeundi & alloquendi Dei, eidemque
 respondendi copiam semper fieri vult, qualis olim Moysi facta est. Quam ipsam interpreta-
 tionem cum praecedente de Iacobi anima, & vasis ad contumeliam honoremve destina- D
 tis disputatione rursus adhibet libr. 7. in Epist. ad Rom. dum hoc idem caput Commen-
 tarius suis explanat. Vanæ scilicet & frivolæ in re aperta cavillationes, & acri censura ac
 castigatione dignæ. Huic confirmando errori allata superius exempla Iohannis in matris
 utero exultantis, & Ieremiae antequam in materna alvo formaretur, ex eaque prodiret,
 Deo noti, ab eoque sanctificati repetit iterum cap. 3. libri tertij & Ierem. aliaque congerit
 petita ex iis argumenta, qui à Daemonibus statim ab ortu correpti, vel à pueritia divinan-
 di facultate praediti sunt; quorum non aliam esse causam existimat, quam res olim ab iis
 gestas, antequam corpora subirent; arbitrij quippe sui libertate uti semper animam, sive
 extra corpus, sive corpori adjuncta sit. Idem sonant loca à Iustiniano collecta, & Epistolæ
 ad Menam subiecta. Nonnullas vero animas sponte delabi in terras, & exequendis Dei E
 consiliis operam suam navare velle somniat Tom. 15. in Matth. p. 404. ἐὼς ἡ λίσσιου τὸν
 αἰὲν ψυχρὸν διαφύκον κτ. ἐν ταῖς κεκορυθταῖς λόγοις, ὅτι ἔργον ἂλλω ἢ ἡμέρας μήλας ἢ ἐνδοκίμους ἄνθρω-
 πους, ἢ ἄλλα ἀναμνησθῆναι, ἢ ἀποφάσι μὴ ἀντιλαμβάνονται τὸν ἀπολογισμὸν, κτ. λέ-
 γοντες: ἡδὴς παρὰ ἡμῶν αὐτῶν. Atenim Origenes Tom. 20. in Iohann. nonnulla haber quæ
 cum superiore eius de anima opinione parum videntur consentire: qualitates nempe ne-
 scio quas animis ingigni, quales corporibus ingignuntur. Demus ipsa verba ex pag. 286.
 ἐπὶ ἡ δὲ ἡδὴς κεῖται ἢ ἔργον τὰ τέσσαρα τὰ ἀβραάμ, μήποτε δὲ οὐκ ἔστιν αἰματικὴν λόγον συλλαγμα-
 τῶν αἰματικῶν πόν, ὡς οὐκ ἐστὶν, ψυχρῆ δὲ χαλεπότερον πὺ ὄντως αἰματικὸν ἢ ἀβραάμ, ἢ ἕκαστος αὐτῶν
 τὸ σηματικόν, ἢ πάντες αὐτῶν αἰματικὸν εἶναι τὸ ἀβραάμ, ὅτι καὶ ἢ αὐτῶν διαφύκον αἰματικὸν τῶν
 εἶναι αἰματικὸν τὸ ἀβραάμ, ἢ ἄλλω ὅτι ἢ πάντες αὐτῶν αἰματικὸν πᾶσι λόγοις ἢ ἄντὶ ἡ ἡ ἀπὸ
 αἰματικῶν αὐτῶν ἢ ψυχρῆς τῶν αἰματικῶν ἢ ἀποφάσι ὅτι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἀπὸ αἰματικῶν
 αἰματικὸν τὸ ἀβραάμ, ἢ ἄλλω ὅτι ἢ ἔργον τὸν λόγον συλλαγματικὸν αὐτῶν ἢ ψυχρῆς, ἀναμνησθῆναι
 εἰ ζωρηθῆναι ποῦναι τέσσαρα τὰ ἀβραάμ. Item in Psalm. 15. 7. ἐ Catenis Regius: καὶ τὴν ψυχρῆς
 πόνω ἐστὶ τοῦ αἰματικῶν τῶν αἰματικῶν ἀνάλογον, καὶ ἀπὸ τὸν ἡδὴς ἡ ἀναμνησθῆναι, καὶ
 ἀποφάσι ἀλλοτρίαι: Qualitates illas σπρωματικὰς animis ingenas quid aliud esse dicamus,
 quam qualitates cum femine traductas? Quod si in animos traducatur aliquid cum femi-
 ne & ingignatur, imo si cum animis ipsis seminatur aliquid, συλλαγματικῶν ἢ ψυχρῆς, se-
 minantur utique ipsæ animæ, & ex traduce propagantur. Verum aliter accipienda puto
 illa Origenis; animas enim licet quibusdam λόγοις σπρωματικῶν instructas feminari dicat,
 minime tamen fatio illa quæ patrum ministerio perficitur, vel corporeum semen intelli-

Rom 9. 10

A gendum esse videtur, sed sario alia mystica, & semen *πνευματικόν* & *τοπικόν*, cuius auctor ipse Deus est: serere enim animas dici potest, quatenus eas in varia corpora iuxta Origenis sententiam distribuit: tunc autem certas iisdem pro meritis qualitates inferi putavit Adamantius, eaque quia seminantur in animis, tum cum ipsa animarum administratur sario, spermaticas dixit: quæ si qualitatum, animæ Abrahami, vel iusti alterius viri ingenitarum similes sint, & diligenter excolantur, filios nos Abrahæ, vel viri alterius iusti efficiunt, mystico quodam & spiritali modo. Germanum hunc esse Origenis sensum ex totius loci attentâ lectione intelligitur, sed ex eo præsertim, quod qualitatum illarum variam ac inæqualem dispensationem causas ortum præcedentes habere dixit. Inde enim colligitur animarum *συστήματα*, quæ cum animarum propagatione ex traduce stare non potest. Huc

B adde frequentes Origenis adversum hanc sententiam excursus, quorum si eum iam poenitet, nimia utique inconstantia, & tanto viro indignæ reus fuerit. Suffragantur huic expositioni, quæ legimus Tom. 13. in Iohann. p. 236. *τὸ ὅτι καὶ τῆς ψυχῆς δοκεῖ μοι διηλεῖν αὐτὸ ἐκ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ψυχῆν ὡς καὶ ἡγορηθῆναι εἰς τὸ θέν τῶν, καὶ τὸ σαρκῶν σπέρματων, καὶ ὡς ἡγορηθῆναι καὶ, οἰονεῖ ἀνοουσίας κατὰ πνεύματος, ἡπαυερηθῆναι ἢ ἐν ἀγαλλιάσει, ἢ ἐν τῷ καλῷ γέωργηκίῳ, καὶ ἡ ἐκείνου, καὶ παλιπυλιόνας τὰ σπέρματα, καὶ ὡς ἐκείνου.*

V. Institutam porro in animo opinionem persequens Origenes, ad superiora illud quoque adjecit, Mentis in pejus delapsas idcirco *ψυχῆς* fuisse dictas, quod ipsarum pietatis & charitatis fervor refrigerit. Hæc habentur libr. 2. *αὐτὸ ἀρχῆς*, cap. 8. ubi Deum ignem esse docet, igneos Angelos, nobisque ipsis spiritu ut ferveamus præcipi, si modo Deo placere velimus: impios autem, frigidos & esse & dici: Diabolum ipsum Dracone eo significari, qui in mari regnare dicitur. Tum ita concludit: *Si ergo ea quæ sancta sunt, & ignis, & lumen, & ferventia nominantur; quæ autem contraria frigida, & charitas peccato dicitur frigidescere, requirendum est ne forte & nomen animæ, quæ Græce dicitur ψυχή, à frigidescendo de statu diviniori ac meliore dictum sit, & translatum inde quod ex calore illo naturali & divino refriguisse videatur; & ideo in hoc quo nunc est statu, & vocabulo sita sit.* Confimilem huic locum indidem adducit Iustinianus in calce Epistolæ ad Menam.

Epiphanius Har. 64. cap. 5. & in Epistol. ad Iohann. Hierosol. cap. 2. dixisse Origenem refert *ψυχῆς* vocitatas, *ἢ τὸ ἀνωθεν πνεύματι*. Id vertit doctissimus Interpres, quod *caelitus afflata sit*; quæ sane mihi probari non potest expositio; nam animas quidem desuper imitti affirmavit Origenes; afflari vero vel inspirari anima multo ante condita non magis dici potest quam Angelus, quem nemo desuper afflari dixerit, cum de cælo in terras ablegatur. Vertendum ergo, quod *sursum refrigerit.*

VI. Ex his Adamantij circa animæ originem placitis nata est octava à criminationibus, quas ipsi objici solitas repræsentat & diluit Pamphilus in Apologia. Illa certe postquam proluxe confutavit Iustinianus in Epistola ad Menam, tum Scripturæ sanctæ, tum Patrum auctoritate, ab ipsis deinde anathematismos suos eidem Epistolæ subnexos auspicatus est; atque illa quisquis fuerit amplexus, anathema esse saneit, eademque rursus configit in Epistola ad Quintam Synodum, quæ est apud Cedrenum. Diu porro tunc erat, postquam vana hæc Origenis cogitata castigaverat Methodius, ut ex ejus Excerptis discere est, quæ Epiphanius nobis, & Photius asserunt: castigaverat & Casarius Gregorij Nazianzeni frater Dialogo 3. Inter. 149, & sequentibus (si modo Dialogorum istorum revera Auctor est, uti fertur, iste Casarius) castigaverat & Gregorius Nyssenus libro *αὐτὸ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου*, cap. 38. & Epiphanius Har. 64. cap. 4. & in Epistola ad Iohann. Hierosolym. c. 2. quibus locis putasse dicit Adamantium *ψυχῆν* dictam, *ἢ τὸ ἀνωθεν πνεύματι*, & *ἀμωσ*, *ἢ τὸ διδόναι τὴν ψυχῆν ἐν τῷ στήματι*, & *σῆμα* quali *σῆμα*, eo quod ita animam in se clausam habeat, quomodo sepulchra & tumuli cadavera mortuorum: castigaverat & Theophilus Alexandrinus, & Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1, & 2. & Epist. 61. ad Pammach. cap. 3, & 5, & 6. & Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 2. & libr. 5. Comment. in Jerem. cap. 24. & in Epistola ad Demetriadem cap. 9. ubi animarum *συστήματα* in Ægypto & Orientis partibus olim grassatam, suis temporibus abscondite quasi in foribus viperarum apud plerosque versari que- ritur, illarumque partium polluere puritatem, & quasi hereditario malo serpere in paucis, ut perveniat ad plurimos; & in Commentar. in Psalm. 89. ubi dogmati huic hærescos nomen inurit, quemadmodum & in Comment. in Jerem. 29. aliisque locis, quos brevitatatis gratia prætermitto: castigaverat & Orosius in Commonitorio ad Augustinum, & Augustinus in libello contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 8, & 11. & libr. 11. De Civit. Dei, cap. 23. ubi confictas illas de animarum progressibus & regressibus fabulas erudite refellit: castigaverat & Leo Papa in Epist. 11. quæ est ad Iulianum Coënssem, & Gennadius De dogmatib. cap. 14. & Leontius in lib. De sectis; maxime vero Cyrillus, qui Theophili patris sui, non in Alexandrino solum Episcopatu, sed in infenso etiam adversus Origenem odio successor, hanc ejus de animarum origine sententiam, Iohannis Evangelium explanans, multiplici-

argumentorum apparatu subvertit. Nec minori studio post Quintam Synodum eandem A impugnarunt doctrinam Facundus Hermianensis libr. 1. cap. 6. & Cyriacus Monachus, quem narrat Symeon Metaphrastes dicenti Cyrillo dogmata de praeexistentia & restitutione in eundem statum ab Origenistis quasi media & ab omni periculo aliena haberi, respondisse Nequaquam esse media, & vacare periculo dogmata de praeexistentia, imo esse labrica potius & periculosa. Impugnauit & Antipater Bostrenus scriptor aetatis mihi nondum compertae, in dissertationibus aduersus Origenem, quas Eclogis suis intexuit Iohannes Damascenus. Damnatur ea quoque in Origene à Synodo Quinisexta Can. 1. & à Sophronio Hierosolymitano in Epistola ad Sergium Constantinopolitanum, ab Isidoro, Iohanne Damasceno, Georgio Synkello, Cedreno, Suida, Niceta, Vincentio Bellovacense, Nicephoro, & Guidone Came-

Eclog. Ioh. Dama c. Tit. ad a. 10. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

VII. Platoni porro hic quoque regendum se Adamantius praebruit. Ille autem in Phaedone, & Epinomi, & libr. 10. De legib. & in Timaeo, aliique locis, doctrinam hanc disertissimis explicat verbis, quam magna subinde Veterum pars arripuit. Nec huius sane fuit ipse sententiae architectus; eam quippe multo prius propugnauerant Pythagoras & Empedocles. & ad dogmata, inquit Origenes libr. 1. contr. Celsi. *ἐν ἡδύλοις ἔχεται πρὸς τὰς ἀποφθίσεις* λόγου. λέγει δὲ τὰς ἐν τῷ πνεύματι ποιεῖται, καὶ πάλαι, καὶ ἡμετέρας, καὶ πολλὰς ἀποφθίσεις οὐκ ἔστιν. *ἐκ τῶν ἀποφθίσεων οὐκ ἔστιν ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀποφθίσεων τῶν ἄλλων;* & Hieronymus Epist. 82. quae est ad Marcellinum & Anaplychiam: *Super anima statu memini vestrae quaestiuiculae, imo maxime Ecclesiasticae quaestiuiculae: utrum lapsa de caelo sit, ut Pythagoras Philosophus, omnesque Platonici, & Origenes putant.* Simile nanciscaris in Epistola Iustiniani ad Quintam Synodum, & apud Nicetam in Thefauro orthod. fid. libr. 4. Har. 31. Sed & ipso Pythagora antiquior Orpheus animam in corpore panis dixit. Testatur id Plato in Cratylo, ubi & vocis *οὐρανία* originationem petit à *οὐρανῶ*. Locum refert Clemens Alexandrinus Strom. libr. 3. atque item alterum Philolai Pythagorici, qui id ipsum ex veteribus Ethnicorum Theologis & Varibus adstruit. Merito itaque Harmenopolus in libro De sectis, & Elias Cretensis Nazianzeni Interpres è Graecorum fontibus sententiam suam Origenem hausisse dicunt.

VIII. At eam tamen quo Christianis approbaret, non rationibus duntaxat, sed quaeris etiam Scripturae sacrae testimoniis fulcire conatus est, qui nobis à Patribus exhibentur. Atque hos quidem refert Epiphanius in Epistol. ad Iohann. Hierosolym. cap. 2. è Psalm. 118. 67. *Prinsquam à militia humiliter, ego deliqui:* è Psalm. 114. 7. *Revertere anima mea in requiem tuam:* è Psalm. 141. 8. *Educe de carcere animam meam:* & è Psalm. 114. 9. *Constitetur Domino in regione vivorum.* Apponit & istum Hieronymus in Epist. ad Demetriad. cap. 9. è Iohann. 9. 2. *Iste peccavit, ut caecus ex utero nasceretur, an parentes eius?* & illos praeterea libr. 1. Comment. in Epist. ad Ephes. 1. 4. è Psalm. 119. 5. *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est; habitavi cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea:* è Rom. 7. 24. *Miser ego homo! qui me liberabit de corpore mortis huius?* & è Philipp. 1. 23. *Melius est reverti, & esse cum Christo:* & è Psalm. 89. 1. 2. *Dominus refugium factus es nobis in generationem & generationem: antequam montes firmarentur, & fieret terra, & orbis terrarum.* Apponit & illum in Ephef. 1. 17. è Psalm. 21. 28. *Remiscentur & convertentur ad Dominum omnes fines terra.* Ex hoc denique Iohann. 1. 9. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, causa suae robur Origenem vel Origenistas accessivisse dicit Cyrillus in eundem Iohannis locum.*

IX. Sed manifesto repugnat illud Zachariae 12. 1. *Dicit Dominus extendens caelum, & fundans terram, & frangens spiritum hominis in eo;* quod commento huic Origeniano à nonnullis oppositum est: repugnat & illud Iohannis 9. 3. *Respondit Iesus, neque hic peccavit, neque parentes eius; sed ut manifestentur opera Dei in illo:* unde mirari subit stuporem Origenis, qui praecedens istud comma: *Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes eius, ut caecus nasceretur?* in sui delirij defensionem usurpavit: ad voluntatem quippe Dei causam caecitatis illius referens Christus, ansam omnem abstulit detorquendae illius ad peccata vitam praecedentia. Apertius etiam repugnat illud, Rom. 9. 11, & seq. quod ad subruendam hanc Origenis opinionem usurpat Augustinus in Epistola ad Optatum Milevitanum: *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum est; Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim dicit: Miserebor cuius miserebor; & misericordiam prestabo cuius miserebor. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Quae licet Origenis fabulas funditus labefactent; haec tamen ipsa Pauli verba ad suae causae defensionem adducit libr. 2. *ad Cor. cap. 9.* sed aliter exponit ac vulgo exponi solent. Quod enim ait Apostolus, antequam boni quicquam vel mali egissent, à Deo destinatos, non ex operibus meritos, hic ut diligeretur, ille ut odio haberetur; refert ille ad opera in terris & vita hac admissa, quae nullam Deo destinationis suae causam dederint: operum autem vitam hanc praecedentium merita nequaquam ab Apostolo infringi*

A' fringi ac tolli arbitrat. Igitur, inquit, sicut de Esau & Jacob diligentius perscrutatis Scripturis invenitur quia non est iniustitia apud Deum, ut antequam nascerentur, vel agerens aliquid in vita hac, diceretur quia major serviet minori: & ut invenitur non esse iniustitia, quod & in ventre fratrem suum supplantavit Jacob, sed ex procedentis videlicet vita meritis digne eum electum esse sentiamus à Deo, ita ut fratri preponi mereatur: ita etiam, &c. Rem putasse videtur eodem modo, Paulinum hunc locum interpretans Tom. 2. in Ioh. p. 78. Nec aliter intellexisse eum verisimile est alterum istum 2. Tim. 1. 8, 9. placito licet ipsius ex adverso oppositum: Collabora Evangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia.

X. Veruntamen perspicuis licet convicta sint Scripturae testimonijs haec decreta, nihilo fecius ad stipulatores habuit complures Adamantius: nam praeter Pamphilum Apologiae auctorem, qui in eam inclinare videtur sententiam, eandem affectatur Clemens Alexandrinus Stromat. libr. 1. & clarius etiam libr. 3. In Eclogis quoque animam tradit in uterum immitti *ἡ ψὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ πατρὸς*. Pierium etiam Alexandrinum, qui alter Origenes cognominatus est, animarum *αἰετοπαρῆς* defendisse testatur Photius Cod. 119. Nemesius in libro De natura hominis, cap. 2. animas hominum olim à Deo procreatas in corpora ab eo mitti existimat, cum ad eas suscipiendas idonea & informata sunt. Ecclesiasticis quibusdam persuasum fuisse narrat Hieronymus Epist. 82. ad Marcellinum, animas olim conditas in thesauro Dei haberi; quam opinionem ab Origeniana secernit, Ipse vero libr. 1. Comment. ad Ephes. in cap. 1. v. 4. & 5. commentum hujus capita & propugnacula accurate scrutatur, & in comma 17. capitis ejusdem, *ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος* inter, & *ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος* illud ait interesse discriminis, quod rerum quas numquam scivimus sit *ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος*, rerum vero quarum prius oblitum recordamur, *ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος*, proptereaque Paulum Ephesius optare spiritum revelationis in agnitione Dei, id est *ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος*, quod prius in coelesti vita Deum noverimus, ejusque de caelis in terras migrando obliti, iterum per revelationem cognoscamus: & libr. 2. eorundem Comment. in Ephes. 3. 1. legi ait multis in locis Paulum idcirco victum dici, quod anima eius tamquam in carcere, sic in corpore clausa teneatur: deinde addit alio sensu id ab alijs accipi, nempe quod Paulus ex utero matris suae ad convertendas Gentes praedestinatus, vincula postmodum carnis acceperit: & in Philem. 23. ubi Epaphram *concaptivum* suum Paulus appellat, in verbo captivitatis, juxta nonnullos, reconditum aliquid latere dicit Hieronymus, quod *capti pariter & victi in vultum hanc adducti sunt lacrymarum*. Quae cum interposita nulla confutatione vel censura scripsisset, Rufini vexationibus & querelis patuerunt. Verum hujus criminis accusatione absolvere sese conatur Apolog. 1. adv. Rufin. cap. 5, & 6. idemque in Rufinum crimen obscure regerit Apolog. libr. 2. cap. 2, & 4. & libr. 3. cap. 8, & 9. Sed notabile est imprimis quod ait cap. 6, Apolog. 1. *Vinctam dicit animam corpore, donec ad Christum redeat, & in resurrectionis gloria corruptivum & mortale corpus, incorruptione & immortalitate commutet, non absurda intelligentia est*. Anonymus ille apud Photium Cod. 117. qui Origenis defensionem suscepit, Scripturae sacrae, Patrumque suffragijs errorem hunc ultro propugnare satagit, nedum illius exprobrationem ab Origene prohibeat. Ab eo sane non plane alienum fuisse Philastrum crediderim: postquam enim haec disseruit Haer. 51. *Alia est haeresis quae dicit hominis animam non factam à Deo appellari animam, sed ante, inquit, intellectus vocabatur, & erat in caelo: postea autem quia terrena desideravit, discessisse eam de caelo, & ex eo eam animam nuncupatam arbitrantur: quae penitus Origeniana sunt. Mentem suam deinde prodit his verbis: Ignorantes quod in principio facta à Deo, & creata post Angelos anima est appellata à Domino, hocque nomen proprietatis accepit à Deo, ut anima non intellectus vocaretur. Atque haec Scripturae postmodum testificationibus comprobatur. Denique vitio dat Tertulliano Augustinus, quod animas hominum nequam post obitum in Demones converti asseruerit. Quamobrem Domitianus Galata Ancyranus Episcopus in Epistola ad Vigilium Papam, adversus Origenis hostes haec conqueritur, referente Facundo libr. 4. cap. 4. *Profluerunt ad anathematizandos sanctissimos & gloriosissimos Doctores, sub occasione eorum quae de praesentia & restitutione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem qui ante eum, & post eum fuerunt, sanctos anathematizantes.**

August. lib. de Haer. ad Quodamlibet.

XI. Nempe de animae origine ac sorte nihil adhuc fuerat ab Ecclesia decretum. De anima vero, ait Origenes in Proem. libr. *Ἐστὶ ἀρχὴν*, utrum ex semine traducis ducatur, ita ut ratio ipsius, vel substantia infera ipsis seminibus corporalibus habeatur; an vero aliud habeat initium: & hoc ipsum initium, si genitum est, annon genitum; vel certe si intrinsecus corpori inditur, necne, non satis manifesta praedicatione distinguitur: qui locus profertur in supposititio Dialogo sub Hieronymi & Augustini nomine, qui habetur inter Spuria Hieronymi; & in Opere De Deitate & Incarnatione Verbi ad Ianuarium qui Tomo Augustini quarto subnequitur, libr. 1. cap. 2. & profertur utrobique ipsis Rufini verbis. Idem in Epist. ad Rom. Si etiam extra corpus positi vel sancti qui cum Christo sunt, agunt aliquid, & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui

salutis nostra ministeria procurant; vel rursus peccatores etiam ipsi extra corpus positi agunt aliquid se- A
 cundam propositam mentis suae, Angelorum nihilominus ad similitudinem sinistrorum, cum quibus & in
 aeternum ignem mittendi dicuntur à Christo: habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec charitate com-
 mittenda mysteria. Quin & Homil. 2. in Cantic. Cant. animam unamquamque in sua ipsius
 cognitione comparanda eniti debere fanciens, varias super ea ac contrarias enumerat
 opiniones, quas discutere ac ventilare animam jubet, & in verisimilioribus acquiescere.
 Sic autem eas animæ expendendas dedit, ut in utramque partem de illis disputare, & ra-
 tioni magis consentaneas eligere hoc tempore licuisse videatur. Hinc libr. 2. *ὅτι ἀρχόν,*
 cap. 8. postquam multis disseruit de anima, & excussa à nobis superius placita proposuit,
 subiicit illud tandem: Verumtamen quod diximus mentem in animam verti, vel si qua alta in hoc
 videntur aspicere, & discutiat apud se qui legit diligentius, & pertractet: à nobis tamen non patentur B
 velut dogmata esse prolata, sed tractandi more ac requirendi esse discussa: & paulo post: Hac prout po-
 tuimus de rationabili anima discutienda magis à legentibus, quam statuta ac definita protulimus. Atque
 hæc est summa defensionis Pamphili. Quam ut validius confirmet, aliis fere de rebus tra-
 ctasse Origenem dicit; de anima, ut pote incertæ originis, & parum compertæ naturæ, ni-
 hil scripsisse. Tum ex libro in Epistolam ad Titum illustrem adducit Origenis locum, quo
 exemplum eorum afferens quæ Apostolicis traditionibus nequaquam determinata, absque
 hæreseos nota poterant vel respui vel admitti, quaestionem proponit de anima: Cum de ea,
 inquit, neque quod ex semine traduci ducatur, neque quod honorabilior, & antiquior corporum com-
 page sit, tradiderit Ecclesiastica regula; quorum alterutri qui fuissent assensu, velut novis stu-
 dentes rebus in suspitionem venisse dicit; at eos temeritatis damnat, qui hac quemquam C
 de causa suspectum haberent. Ad hæc adjicit Pamphilus alias de anima opiniones Orige-
 niana longe absurdiores esse & ineptiores: inter quas priore eam loco ponit, quæ Catho-
 licæ Ecclesiæ sanctionibus hodie recepta est. Addit deinde haudquaquam damnandum
 esse Origenem, cum ea servaverit quæ tunc super ea quaestione servanda præceperat Ec-
 clesia, animas nimirum ejusdem esse substantiæ, immortales, rationis participes, libero
 præditas arbitrio, à Deo conditas. Subjungit denique: Quando autem factæ sint, olim simul,
 an nunc per singulos nascentium, quid periculi est alterutrum è duobus opinari? Quid quod Origenes
 Tom. 2. in Iohann. p. 76. animatum *ὁμογενῆ* universali opinione approbatum dicit?
ἰού ἡ, inquit, *κατὰ τὸ ἐκδολε* *ὁμογενῆς* *δὲ* *τοῦ* *θεοῦ,* *ὡς* *ἡ* *συνταραχθῆναι* *τὸ* *σῶμα* *τῆς* *ἀλλὰ* *ὡς* *ἀπὸ* *τῆς* *πυρρῆς* *με,* *ἢ* *ἢ* *πυρρῆς* *αἰνῆς* *ἐκδοχῆς* *σῶμα* *ἢ* *αἰνῆς,* & cætera.

XII. Nec Origenis modo temporibus, sed recentioribus etiam incerta fuit in Ecclesia
 animæ origo & natura. Ætate quidem sua diuersa sensisse de anima Ecclesiasticos omnes
 scribit Pamphilus in Apologia. Hieronymus Epistol. 82. quaestionem sibi super animæ statu
 à Marcellino & Anaptychia propositam recitat, ex qua intelligas quaptis tenebris fuerit
 tunc temporis circumfusa quaestio de anima: Super animæ statu, inquit, memini vestra que-
 stioncule, imo maxime Ecclesiastica quaestio: utrum lapsa de celo sit, ut Pythagoras Philosophus, om-
 nesque Platonici, & Origenes putant; an à propria Dei substantia, ut Stoici, Manichei, & Hispaniæ
 Priscilliani hæreses suspicantur; an in thesauro habeantur Dei olim condita, ut quidam Ecclesiastici stulta
 persuasione credunt: an quotidie à Deo fiant, & mittantur in corpora, secundum illud quod in Evan-
 gelio scriptum est: Pater meus usque modo operatur, & ego operor: an certe ex traduce, ut Tertullianus, E
 Apollinarius, & maxima pars Occidentalium autumant; ut quomodo corpus ex corpore, sic anima nasca-
 tur ex anima. & simili cum brutis animantibus conditione subsistat. Augustinus libr. 3. De libero
 arbitrio, cap. 20, & 21. quaestione illa prætermissa, utrum animæ ex propria Dei substan-
 tia profectæ sint, reliquas quatuor recenset his verbis: Harum autem quatuor de anima senten-
 tiarum, utrum de propagine veniant; an in singulis quibusque nascentibus novæ fiant; an in corpora
 nascentium iam alicubi existentes, vel mittantur divinitus, vel inde sua sponte labantur, nullam temere
 affirmare oportebit. Atque has ipsas esse sententias, quæ ab Hieronymo relatæ sunt testifica-
 tur ipse Augustinus in Epist. ad Hieronymum, De ratione animæ. Toto certe vitæ suæ decursu
 incertus in eo argumento Augustinus fluctuavit. Extant insignes ejus ad Hieronymum &
 Optatum Epistolæ, unde hæsitacionem ejus, cunctationemque cognoscas; quam & aliis F
 præterea locis prodidit, puta libr. 7. & 10, De Genesi ad literam, & alibi. Septimi quidem
 hujus libri cap. 6, materiam quamdam spiritalem initio molitum esse Deum conjecit, è
 qua hominum animæ formatae subinde ac factæ sunt: Fortasse poterit, inquit, & anima, ante-
 quam ea ipsa natura fieret, quæ anima dicitur, cujus vel pulchritudo virtus, vel deformitas vitium est,
 habere aliquam materiam pro suo genere spiritualem, quæ nondum esset anima; sicut terra, de qua caro
 facta est, iam erat aliquid, quamvis non erat caro: & I. Retract. Nam quod attinet ad animi originem,
 qua sit in corpore, utrum de illo uno sit, qui primum creatus, quando factus est homo in animam viventem,
 an similiter fiant singulis singula, nec tum sciebam, nec adhuc scio.

Nempe utrinque Scripturæ testimonijs pugnabatur. Qui tuebantur animarum *ὁμο-*
γενῆ, adversus eos qui animas tunc creati volebant, cum præparatis corporibus erant

A inferendæ, hoc Gen. 2. 2. intentabant: *Et requieuit (Deus) die septimo ab universo opere quod patrarat.* Contra prætendebant aduersarij illud Iohann. 5. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor:* quod ad providentiam, non ad creationem alij referebant. Videndus Nemesius libr. De natura hominis, cap. 2. & Augustinus in laudata ad Hieronymum Epistola. Nulli igitur mirum esse debet scripsisse Gregorium Magnum Epistolar. libr. 7. Indict. 2. Epist. 53. quaestionem de anima Patribus solvi non posse visam esse, cum ne ipsius quidem temporibus æqua è reliquis opinionibus pro certa haberetur, Ecclesia præscripsisset. Vnde falsum esse apparet, quod ait Iustinianus in Epistola ad Synodum Constantinopolitanam, quam exhibet Cedrenus: *ὅτι ἡ καθολικὴ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν ὁμοῦν ἰσχυρῶς ἐπέστησε τὴν ἀνάστασιν τοῦ σώματος, καὶ τὸ μὴ εἶναι τὸ ἴδιον, καὶ τὸ εἶναι τὸ αὐτὸν, καὶ τὸ εἶναι τὸ αὐτὸν, καὶ τὸ εἶναι τὸ αὐτὸν, καὶ τὸ εἶναι τὸ αὐτὸν.* Ecclesia autem divinis obsecuta sermonibus dicit animam cum corpore procreari: non vera hoc prius, illud vero posterius iuxta Origenis dementiam. Quid si dicamus igitur Quintam Synodum non ideo præcise damnasse Origenis sententiam, quod animarum defenderet *αὐτοῦ τὰ εἶναι* sed quod Mentis præterea fuisse illas traderet, & sanctas Virtutes, quas cum contemplationis divinæ satias cepisset, in deterius esse conversas, & ab amore Dei refrixisse, indeque *ἰσχυρῶς* esse dictas, & in corpora tutelæ causâ dimissas: sic enim habet Iustiniani anathematisimus secundus.

XIII. Animas quando conditas putaverit, vidimus: quales ipsas censuerit, corporatas, an corpore carentes, videamus. Hæc superflua sane videatur esse quaestio, si quæ de Angelis scripsimus, attendatur: prolixa enim disputatione declaravimus, naturis quibuslibet ratione instructis corpora Origenem tribuisse. Strictim ergo pauxillum quiddam hic delibabimus, quod illic consulo prætermisimus, in hunc locum coniecimus: illud nimirum: cum corpore constare animas existimaverit Adamantius, cuiusnam eas finxerit corporationis, an Angelicæ similis, an crassioris, & ad illam Dæmonum, quam Angelica spissiosem ostendimus, proprius accedentis. Ac naturas rationales diximus pro meritis, crassioribus, tenuioribusve illigari corporibus: cum animæ autem Angelis virtute sint inferiores ac meritis, crassioris esse corporaturæ ac Angelos dicendum est. Origenes libr. 2. *Dei apptō*, cap. 2. *Pt ergo superius diximus, materialis substantia huius mundi habens naturam, quæ ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quosque trahitur, in crassiosem corporis statum solidioremque formatur, ita ut visibiles istas mundi species, variaque distinguat: cum vero perfectioribus ministrat & beatoribus, in fulgore caelestium corporum micat, & spiritualis corporis indumentis vel Angelos Dei, vel filios resurrectionis exornat: ex quibus omnibus diversus ac varius mundi compleretur status: & capite sequenti: Possibile enim videtur ut rationabile natura, à quibus nunquam auferitur liberi facultas arbitry, possint tiam aliquibus motibus subiacere, indulgente hoc ipsum Domino, ne forte si immobilem semper teneant statum, ignorent se Dei & non sua virtute in illo sine beatitudinis constituisse. Quos motus sine dubio rursum varietas corporum, & diversitas persequitur, ex qua mundus semper adornatur; nec unquam poterit mundus nisi varietate ac diversitate constare, quod effici nullo genere possit extra materiam corporalem.*

XIV. Excusando autem dogmati huic, quo animis corpora adscribit, contra quam in Ecclesia hodie creditur, appositum est illud è Proœmio librorum *Dei apptō*. Deus quoque *E* quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum deformatus, an alterius nature quam corpora sunt, quod utique in predicatione nostra manifeste non designatur. Eadem quoque hæc de Christo, & de Spiritu sancto requirenda sunt: sed & de omni animæ, atque omni rationabili natura nihilominus requirendum est. Quæ requiri iubebat Origenes, ea profecto Ecclesiæ decretis definita non erant. Vnde non Origenis ætate duntaxat idem Tertulliano de anima visum est, sed & plurimis quoque dein Ecclesiæ Patribus: puta Hilario in Matth. Can. 5. ubi animarum species, sive obinentium corpora, sive corporibus exulantium, corpoream tamen nature suam substantiam sortiri prædicat: & Ambrosio libr. 2. de Abraham, cap. 8. ubi, præter S. Trinitatem, corporibus reliqua constare asserit: & Cassiano Collat. 7. cap. 13. ubi animas spirituales quidem esse fatetur, incorporeas negat: & his antiquiori Theodoto in Excerptis *F* ad Clementis Alexandrini calcem adjectis, ubi animas hominum corporeas esse affirmat: & Methodio ipsi Origenis aduersario apud Photium Cod. 234. ubi animas esse ait corpora *ἰσχυρῶς*, in membra ratione adspectabilia discretas. Ipse etiam Augustinus opinioni huic licet infensus, aliquo tamen sensu animam corpus esse fatetur Epist. 28. At ab eo discessit Faustus Reicensis, animisque corpora palam affinxit, quem tribus libris errorem ultus est Claudianus Mamertus.

Magis illud vero ad excusandum Origenem conferre posset, quod scriptum ab eo est Homil. 1. in Genes. ubi hominem, qui de limo terræ factus est, corporeum hominem esse dicit; qui autem ad imaginem Dei conditus est, spiritalem esse eum & casum corpore: illum exteriori hominem esse, hunc interiorem. Si qui vero hunc corporeum patent esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humane formæ videtur indu-

cere, quod sentire de Deo manifestissime impium est: & libr. 1. *ὅτι ἀρχὴ*, cap. 1. *Si qui autem sunt* A
qui mentem ipsam animamque corpus esse arbitrentur, velim mihi responderent quomodo tantarum ve-
tam tam difficultium, tanque subitum rationes, assertionesque recipiat? unde ei virtus memoriae? & in
Protreptico ad Martyrium: ἦν δὲ καὶ φιλοζωεῖ ἀποθανόντων, πῶς ἂν λάβω ὅτι ἡσίας λογικῆς ψυ-
χῆς, ὡς ἰσοῦ τοῦ ἐν σφίσι θεοῦ. ἰσοῦ γὰρ ἔκατ'α καὶ ἀόρατα, καὶ ὡς ὁ ἑπιθετῆρ' ἀποδείκνυσιν λόγῳ,
ἀσώματα. & libr. 6. contr. Cellsum: *καὶ ἡ ἡμῶν καὶ ἡ λογικῆς ψυχῆς πάσης ἡμῶν ἀποδείκνυσιν κρείτ-*
τονα πάντας σωματικῆς φύσεως, & ἡσίας ἀόρατων καὶ ἀσώματων. & in Luc. 11. 34. & Catena Maza-
 rinae Bibliotheca: *ἐπιθετῆρ' εἰ δὲ δυνατόν ἦτορ λογισμῶ ἀποδείκνυσιν τῷ ὄφθαλμῷ καὶ τῷ σῶματι, ὡς*
ὁ δὲ ἄλλω ἔστιν ἡ ψυχῆν, καὶ μὴ σωματικῆν φύσιν, φάσκειν νῦν λέγει τῷ σῶματι. & μοχ: καὶ μὴ διωμι-
σας δὲ εἰ ἐν τῷ ὄφθαλμῷ τῷ σῶματι ἐστὶν ὁ ὄφθαλμῷ, ἡσπολογικῶς τῷ σῶματι ἐστὶν ἡ ψυχῆς λαμβανέται,
καὶ τὸ γὰρ τῷ ἰδῶν λόγῳ ἂν ἴσως ἀόρατον καὶ ἀσώματον. καὶ γὰρ ἡ εἰκόνα γέροντι τῷ ἀόρατον θεῷ. ἐπιθετῆρ' ἡσ-
πολογικῶς καὶ τὰς δυναμικῆς ψυχῆς ἀποδείκνυσιν ἡμῶν ὡς πῶς σωματικῶς μέρειν, ὅτι ἡσας σῶματα,
ὁνομαζόμενα. Atque hæc sunt eiusmodi ut cum superioribus perinde conciliari non pos-
 sint, ac quæ de Angelis scripserat, corpus ipsis nonnumquam imponens, nonnumquam
 detrahens. Diximus enim pro respectus diversitate varie locutum de Angelorum corpo-
 ribus Origenem, eosque respectu Dei corporatos dixisse, respectu mundi huius aspectabi-
 lis corpore carentes. Hic autem Dei ipsius respectu animas corpore carere dicit, ut pote
 quæ ad eius imaginem conditæ sint. Ad hæc Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 2. addu-
 cit verba hæc Origenis ex fine libri 2. De princip. *Cumque in tantum profecerimus, ut nequa-*
quam carnes & corpora, forsitan ne anime quidem fuerimus, sed mens & sensus ad perfectum veniens,
nullaque perturbationum nubilo caligans, intuebitur rationabiles, intelligibilesque substantias facie ad
faciem: quæ more suo pervertit Rufinus. Parem supra memoratis ratiocinationem & libro
3. De princip. adducit Hieronymus eiusdem Epistolæ cap. 3. necessarium scilicet esse alter-
utum, ut vel incorporei fiamus: si Deo similes esse studemus, vel ut similitudinem Dei
non speremus, si eadem corpora semper habituri sumus: & in Epistol. 61. ad Pammach.
cap. 5. dixisse ait Origenem in libris ὅτι ἀρχῶν, Solem & Lunam, & omnium astrorum choram
esse animas rationabilium quondam & incorporalium creaturarum. Denique Sophronius Hiero-
solymitanus in Epistola ad Sergium Constantinopolitanum, quæ habetur in Actio. 11.
Synod. 6. alia Origeni crimina obiciens, eo ipsum liberat: ἄνδρ. ὅτι ἰστορεῖται, ἡ ψυ-
χῆν ἀποθανόντων ψυχῶν δεῖν γέροντι ἡ φθορῆν ἀπὸ τῶν τοῦ πᾶσι ἡσπολογικῶν. ὅτι τὸ καὶ
ἐπεὶ σωματικῶν ὡς τῶν ἀσώματων, ἡ σῶμα καὶ ἡ φθορῆν καὶ ἡσπολογικῶν καὶ συμπεριζῶν ἐν αἰδίῳ πᾶσι
ζῶντι παλῆν ἐπιθετῆρ' ἡσπολογικῶν, ἡσπολογικῶν καὶ ἀσώματων ζῶντων ζῶντων καὶ ἀσώματων
ἐν ἀσώματι τῶν μὴ ὑπαρχόντων, ὡς ὡς τῶν ὄφθαλμῶν ὁ ὄφθαλμῶν ἐστὶν, καὶ οἱ οὗτοι σωματικῶν καὶ σωματικῶν δι-
διδως, & ἀσώματων, καὶ ὁ δὲ λογικῶν ὡς τῶν ἀσώματων ὡς ὡς τῶν ἀσώματων ὡς ὡς τῶν ἀσώματων.
 Sed non ideo quod hominum ani-
 ma gratis Dei corruptionem repulerunt, quæ omnibus creaturis naturaliter insidet; ideo & ante corpora
 eas fuisse suspicabimus, vel ante huius visibilis mundi prolationem, atque compaginem in sempiterna
 quadam vita positas arbitrabimur, vitamve habuisse cælestem asseremus, incarnatam seu incorporatam vit-
 tam viventes perpetuam in celo aliquando non existentem, sicut Origenes in animis constituit, & huius sym-
 pylis, atque sectatoribus Didymus, & Evagrius, & reliqua earum fabularum excogitatrix sodalitas. Ex
 his liquet quanta fuerit Origenis in utramque partem fluctuatio: sed in eam tamen magis
 propendere visus est, quæ animæ corpus adseribit. Certe Stephanus Gobarus Tritheita E
 apud Photium Cod. 232. dogmata pleraque, sed fere tamen Origeniana propugnans &
 impugnans, tricésimo loco illud expendit: ὅτι σῶματὰ εἶσι ἰσοῦ αἰ ἡσπολογικῶν ψυχῶν καὶ ἡσπο-
 λογικῶν ἡσπολογικῶν τῶν σωματικῶν ἡσπολογικῶν, καὶ ἐν τῷ ἀσώματι ἡσπολογικῶν ὡς τῶν ἀσώματων ἐστὶν ἡ ψυ-
 χῆν, καὶ σωματικῶν ὡς τῶν ἀσώματων τῶν σωματικῶν. Anima hominum sunt corpora intelligibilia, & eadem figura
 sunt qua forma exterior corporis. Et è contrario: incorporea est anima, & incorporeis non subicitur
 figuris.

XV. Porro animis corpora assingens Origenes ducem suum ac dictatorem Platonem
 deferuit, qui corporaturam sultulit ab animis: at alios tamen ex antiquis Philofophis,
 quos sequeretur, habuit complures. Horum si quis placita de anima velit cognoscere, le-
 gat Tertulliani librum De anima, cap. 5, 6, & 7. & Nemesium libro De natura hominis, F
 cap. 2. & Ciceronem libr. 4. Academic. At locum quemdam Methodij fatis intricatum
 & obscurum præterire non deceet, quo Origenis decretum de animis corporeis nititur con-
 vellere. Habetur ille apud Photium Cod. 234. Hic ergo primum Origenis recitat verba,
 quibus ait, si demonstrationibus corpore animam ex sese carere probetur, fatendum esse
 alienum eam & ascititium corpus induere, prioris cui in terris conjuncta fuerat simile.
 His Methodij censuram subnectit Photius: *ὁμοίως τῷ τῷ, inquit, ὁ ἀντὶ τῶν τῶν ἀσώματων ἀλλ' ὁ*
ὁμοίως τῷ ἀσώματι τῶν σωματικῶν καὶ ἐν τῷ ἀσώματι τῶν σωματικῶν ἐστὶν ἡ ψυχῆν, ἀσώματων ὡς τῶν
πλατωνικῶν ἀσώματων. Quæ sic interpretanda sunt: Ad illa vir sanctus, Methodius nim-
 mitum, hæc ait. Sequuntur deinde verba ipsa Methodij à Photio ὡς τῶν τῶν descripta, non
 ab eo ὡς τῶν τῶν recitata: Figuram aliam confimilem sensu huic, postquam hinc excessit, habere

A tradens animam incorpoream esse aliquo pacto Platonice ipsam affirmat. Hæc ait Methodius de Origene, non Photius de Methodio, qui deinde probat ex hac Origene opinione consequi corpore animam carere; quia si post excessum è vita corpore tamquam vehiculo & veste indiget, ut pote quæ nuda comprehendi non possit, utique corporea non est: (valeret enim alioquin eadem argumentatio, qua adversus Vincentium Victorem, animam corpoream esse statuentem usus est Augustinus libr. 1. De anima, cap. 5. *Quod vero eam non spiritum, sed corpus esse contendit, quid aliud vult efficere, quam nos non ex anima & corpore, sed ex duobus vel etiam tribus constare corporibus? Cum enim spiritu, anima, & corpore constare nos dicit, & omnia hæc tria corpora esse asserit, profecto ex tribus corporibus nos putat esse compactos. In qua opinione quanta eum sequatur absurditas, tibi potius quam tibi demonstrandum puto.*) Cum ergo animæ corpus adventitium superadderet Origene, incorpoream ab eo ipsam necessario haberi Methodius conclusit. Pergit deinde; si incorporea anima est, affectionibus immunis est, nec alieni corporis & mutacionis motibus obnoxia. Sin affectionibus corporis percussitur, utique incorporea non est. At una cum corpore mala vel bona patitur, ut eorum qui post mortem videndos se præbuerunt, testimonia confirmant: anima igitur corporea est. Sic itaque ad absurdum & ἀδύνατον Origene adigit Methodius, animam ex eius dictis corpoream esse & incorpoream demonstrans. Sentium denique suum ipse aperit, animas corpora esse dicens intelligendi facultate prædita, membris ratione solum aspectabilibus instructa, nõ quæ adventitio corpore sint induta, sed quæ natura suapte corpora sint. Vera hæc est & genuina loci hujus expositio, quam idcirco perfecutus sum, ut ne ab infensissimo quidem Adamantij adversario vitio datum fuisse Lector intelligat, quod ab aliis ei fere objectum est, animæ scilicet corpus eum addidisse; sed veritatem è contrario sententiam suggillasse in eodem Methodium, cum deteriori ipse adhæserit.

XVI. Proferendus quoque hic est alter Methodij locus, ex libro De resurrectione à Photio decerptus, unde proxime laudatus itidem petitus est: ἀθανάτων, φησὶ, λέγει) ἐν τῷ πνεύματι ἀθανάτων, ὡς πνεύματι καὶ σώματι, ὡς αὐτῷ πάλιν σώματι καὶ πνεύματι. ἀλλὰ τὸ ἐκ οὐσίας πνεύματος καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν ἐκ τῶν μορῶν συντεθέν· ὁ δ' ὡς ἔλεγε τὸ πνεύματι μόνῳ ἀθανάτων, ὡς ὁ πλάτων. Homo, inquit, ex natura sua verissime dicitur neque anima sine corpore, neque ipsum corpus sine anima; sed quod ex coalitione anima & corporis in unam pulchri formam constat. Origene autem animam solam, hominem esse dixit, quemadmodum & Plato. Prostat hic quoque locus Methodij apud Epiphanium Har. 64. cap. 17. sed his postremis truncatus verbis: ὁ δ' ὡς ἔλεγε τὸ πνεύματι μόνῳ ἀθανάτων, ὡς ὁ πλάτων. Eane de suo addiderit Photius, an detraxerit Epiphanius, qui totam Methodij disputationem in epitomen contraxit, dictu facile non est. Adde pro eo, ὁ δ' ὡς ἔλεγε, contrariam lectionem Photianum quemdam codicem exhibere; eam scilicet, ὡς ὡς ἔλεγε. Nec mirum foret à Platone Origene recedere, quem ab eodem recessisse mox vidimus, cum de animis, corporeane an incorporeæ essent, quæreretur.

At fatendum tamen est Origenianorum dogmatum coherentiam eo nos compellere, ut anima sola constare hominem censuisse Adamantium dicamus. Nam si animæ vinculum & carcer corpus est, quæ pars hominem componens existimari poterit? Quamquam alia omnia sequi videtur Homil. 29. in Luc. cum ait: *Omnis homo morti subjacet; iste ergo qui nequaquam moritur, iam non est homo, sed Deus est*: quem locum attulimus supra, cum disputarem an crediderit Christum hominem esse desuisse postquam mortuus est. Christum ibi iam hominem non esse affirmat, quia morti jam amplius obnoxius non est: quisquis ergo mori non potest, homo non est ex Origene sententia: at anima humana à corpore se juncta mori non potest: anima igitur ex decreto Origene homo non est. Quod absque ambage asserit, hæc verba Psalmi 118. v. 50. interpretans in Catena Corderiana: *Hæc me consolata est in humilitate mea.* ζῶν ἢ μέλλουσα, inquit, ἐστὶν ἀαζώωσις, καὶ τὸ πνεύματι καὶ σώματι, καὶ ἰδίᾳ ζωῆ, καὶ ἀληθῆς μαρτυροῦμαι, εἰπερ σὺ ἀθανάτων ἢ πνεύματι. εἰ γὰρ ἐν τῷ καὶ ἑαυτῷ ζῶν τὸ ἀληθὲς εἶχε τὸ ζῆν, σὺ καὶ ἀαζώωσις ὁ περὶ καὶ ἐστὶν. διὸ καὶ καλεῖται σὺ περὶ τῶν ἀθανάτων, ὡς ὡς τὸ ζῆν ἔχοντες, πνεύματι καὶ σώματι καὶ τῷ ζῶντι καὶ ζωοποιῶσι. καὶ ἀπολλομένη ἐστὶν ἡ ζωῆ, εἰ μὴ τὸ ἀαζώωσις τῶν ἀθανάτων. Concurrent hæc adversa fronte cum superioribus, & alterutra cadat accusatio necessum est.

Anima sola constare hominem asseveravit Plato in Alcibiade 1. quem secutus est Plotinus Enn. 1. libr. Hanc sententiam veteres secutus Academicos damnavit Varro, ut est apud Augustinum libr. 19. De Civit. Dei, cap. 3. Instituti vero à Platone Hæretici quidam, sententiamque ejus affectati, Tertulliani castigationem senserunt. Sic enim ille libr. De resurrect. carnis, cap. 40. *Nacta denique hæreses duos homines ab Apostolo edictos, interiorem, idest animam; & exteriorem, idest carnem; salutem quidem animæ, idest interiori homini; exitium vero carni, idest exteriori adjudicaverunt, quia scriptum sit Corinthiis: Nam etsi homo noster exterior cortumpiuntur, sed interior renovatur de die & die. Porro nec anima per semetipsam homo, qua figmento iam ho-*

mini appellato postea inserta est; nec caro sine anima homo, quae post exilium anima cadaver inscribitur. A
 His Hæreticis assensus est Origenes, & post Origenem Anobius libr. 2. adv. Gent. Quid enim sumus homines, inquit, nisi anima corporibus clausæ? & multo post Hugo à Sancto Victore, cum probare vellet toto illo triduo quo Christus jacuit in sepulchro Verbum hominem fuisse: hæc enim ratione utitur, sola anima constare hominem, animæ autem Christi à corpore disjunctæ adhasisse Verbum, Verbum igitur nihilo minus fuisse hominem, quam dum anima corpori esset connexa. Denique opinionem eandem tuitus est proavorum nostrorum memoria Franciscus Georgius Tom. 1. Probl. 26, 27.

Hugo lib. 2.
 De Sacram.
 fidei, par.
 1. cap. 11.

XVII. Credita illa & asserta ab Origene animarum μεταμορφωσις earundem quoque μετεμορφωσεων cur admitteret, causæ fuit, ut diximus: nam cum animas pro peccatorum, virtutumve ratione & modo, vel Angelorum consequi dignitatem, vel crassioribus hominum, Dæmonumve corporibus adnecti, & perpetua utentes arbitrij libertate, iterum iterumque vel recte vel male agere posse crederet, necessaria argumentorum consequentia eo adducebatur, ut animas hominum iterum iterumque subire posse fateretur hominum corpora vel Dæmonum. Atque illa est tam decantata, toties explosa Origenis μεταμορφωσις, quasi dicas, Transincorporatio; quæ & μεταμορφωσις appellari potest, quod reddere queas, Transinanimatio. Pulchrel dogmatis utriusque connexionem vidit Gregorius Nyssenus apud Iustinianum in Epistola ad Menam Patriarcham, & in Origene reprehendit. Quemadmodum autem dupliciter vox ista, μεταμορφωσις, vulgo usurpatur, vel pro transitu animæ ex humano corpore in humanum corpus; vel pro migratione animæ ex humano corpore in plantæ corpus vel pecudis, quam propugnavit Pythagoras, quamque peculiari libello Iamblichus confutavit: ita juxta Origenianam doctrinam distinguenda est migratio animæ ratione prædita à cœlesti, vel humano, vel dæmonico corpore in pecudis corpus, & vicissim; à migratione animæ rationalis quæ corpora inter cœlestia, humana, & Dæmonica, citra belluina, aliave qualibet perficitur. Atque hanc posteriorem tuitum esse Origenem, ut pote ex eius aptam principis, negari non potest. Vnde Anonymus Photij Cod. 117. culpatum eum refert, quod dixerit: ὅτι ἡ πνεύματι φύσιν, ἢ τῆ ἀδάμ λέω. Servatoris animam, ipsam Adami animam fuisse: quod ita accipio, quæ fuerat Adami animæ, eam in corpus Servatoris multis post sæculis transiisse. Vnde & Theophilus Origenem dixisse ait hominem crebrius mori; quod non aliter intelligo, quam animas sæpenumero è corporibus in corpora transire, & μεταμορφωσιν.

XVIII. Verum priorem quoque μεταμορφωσιν, quæ Pythagorica est, tenuisse illum Verteres multi vociferantur. Crimini id ipsi datum fuisse narrat Pamphilus in Apologia, & sæpe laudatus Anonymus Photij. Hieronymus cujus verba supra recitavimus ex Epist. 59. ad Avit. cap. 1, 2, & 4, & libr. 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 4, Origenem incesit erroris ejusdem nomine, quem libro 1. ἀδελφῶν haberi dicit. Loca ipsa Origenis descripsit Iustinianus ad calcem Epistolæ ad Menam, quæ cum in his libris hodie non compareant, verisimile est à Rufino fuisse suppressa. Pepercit nomini Origenis Philastrius, rem ipsam tetigit, atque hoc argumento confutavit, quod anima postquam corpore soluta est, in locum statutum deducatur ab Angelo, ut pro meritis suis exornetur.

XIX. Recte quidem accusationi suæ consuluit Iustinianus, cum Origenis verba ipsa descripsit, quibus absurdum illud & impium dogma continetur; tam frequentibus quippe & apertis testimoniis alibi repudiavit illud Adamantius, & damnavit, vix ut in animum inducere possim, hominem, non iam dico summa florentem eruditione & ingenio, sed non vacordem omnino & insanum, tam repugnantia sibi & contraria uno eodemque ore pronuntiasse. In hoc ipso quippe, quod laudat Iustinianus, opere De principis, libr. 1. cap. ultimo, ita diserit: Illa sane nos nequaquam recipienda censemus, quæ & à quibusdam superfluo vel requiri vel adstrui solent, id est, quod anima in tantum sui decessum veniant, ut nature rationalis ac dignitatis oblite etiam in ordinem irrationabilium animalium, vel bestiarum, vel pecudum devolvantur. Reliqua studio brevitatæ prætermitto, quæ tamen ad rem faciunt. Et libr. 1. De resurrectione, quem locum exhibet Pamphilus: sed sicut, inquit, non est putandum quod animalium corpus accepturus sit peccator, aut volucrum, aut piscium; sic neque Solis, aut Lune, aut Stellarum formam sperandum est accipere eos qui resurgent in gloria: sed exempli causa dicta hæc ab Apostolo sentiendam est, ut designetur per hæc, quod alij pro meritis suis honorabiliores & clariores erant, beatiora quoque habitacula sortituri: aliorum vero indignissimus & abjectissimus pro gestorum scelere erit status, qui etiam in animalibus dignus sit comparari. Quæ si quis à Rufino vel perversa vel inserta causerit, quid adversus illud excipiet è libr. 4. contr. Cell. εἰ δὲ λέω ἐνοήσιας (κάλω) πὶ ἀκόλαστοι φύσιν ἐσ αἰώνια ἰσομῆν ζωῆ, καὶ τί γὰρ φερόντι ἐπὶ τῆς αἰῶνις, καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αἰῶνις, οὗτοι αὐτῶν δίκαιοι τῆ ἀθανάτου εἰς θνητῶν ἐργασίμων σώματα. ἢ καὶ πλάτωνος μεταμορφωσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πᾶσι ὑπολόγηται διωκεῖται. Quod si intellexisset (Cellus) quid sequatur animam in æterna futuram vita, & quid sit sentiendam de ejus substantia & principis, non ita fugillisset immortalẽ in mortale

A *venientem corpus, non iuxta Platonis μεταστροφῶν, sed iuxta aliam quamdam sublimiorem conem-
 plationem. Scripitionis ejusdem contra Celsum libr. 5, Christianos rejicere tradit πειραζέου
 ἢ ἀδελφῶν μετεστροφῶν κῶδων. Sed asseverantius libr. 8. ἰδὲ μὲν ἰδὲ τοῖς λίγροις με-
 ταστροφῶν ἢ ψυχῆς, καὶ μεταστροφῶν ἑωτῆς μέγας ἢ ἀλόγων ζώων, ἀλλοτῆρι ἐδ' ὁμοίως πειραζέου,
 καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ζώων, καὶ μεταστροφῶν ἑωτῆς σαφῆς. Nullo modo scilicet dicentes migrationem
 anime fieri de corpore in corpus, & descensum ipsius usque ad brutas pecudes; nimirum non ita ut Pytha-
 goras, etiam si abstinemus aliquando ab animalibus, ipsorum carnibus non utemur. Et libr. 5. in Epist.
 ad Rom. Sed hæc Basilides non advertens de lege naturali debere intelligi ad inceptas & impias fabulas
 sermonem Apostolicum traxit in Pythagoricum dogma, idest quod anima in alia atque alia corpora trans-
 fundantur, ex hoc Apostoli dicto conatur adstruere. Dixit enim, inquit, Apostolus, quia ego vivebam
 sine lege aliquando; & cætera, quæ Lectori diligenti consulenda relinquo. Paulini hujus loci
 pravam interpretationem, & ad Pythagoricæ μεταστροφῶν confirmationem accommodatam damnat iterum libr. 6. in Epist. ad Rom. Idem libro De Proverbijs Salomonis, &
 Tom. 7. in Matth. (quæ testimonia jacent in Apologia Pamphili) & Tom. 11. in Matth. p.
 228, & 259, Scripturam sanctis & Ecclesiasticæ fidei contrariam esse asserit μεταστροφῶν.
 Fusc quoque id argumentum prosequitur Tom. 6. in Iohann. p. 104. disquirens an in Ioh-
 annis corpus Eliæ anima migraverit; eoque etiam copiosius Tom. 13. in Matth. p. 303,
 304, & sequentibus, eandem ventilans quæstionem, hac ratione μεταστροφῶν oppu-
 gnat, mundum nusquam interituro, si animæ propter peccata corpora subeant: id enim
 si sit, cum semper pro arbitrij sui libertate peccare possint animæ, semper corpora subitu-
 ras; semper igitur ad futura corpora; mundum ergo nunquam perituro: quod si pro-
 deuntibus sæculis animæ subinde aliqua peccato immunes, corporeis vinculis amplius
 non egent, post diuturnum annorum curriculum, imminuto magis magisque animarum
 numero, ad perpaucas animas redactum iri mundum; quibus perfectionem consecutis, de-
 fituram tandem, præ animarum quæ corpora subeant inopia; quod refragatur Scripturæ
 docenti plurimos in mundo futuros mortales, cum Filius hominis adveniet. Pari utitur
 ratiocinatione Homil. 2. in Cantic. Cant. Nunc æquus Lector existimet, tot tamque claris
 testimonijs μεταστροφῶν obtendentibus majorne adhibenda sit fides, an jis quæ allegant
 Hieronymus & Iustinianus eandem adstruentibus.*

Veruntamen alijs quoque præsidij Adamantij causam fulcire possumus, velut ea sunt
 D quæ nobis Pamphilus submisit, verba hæc Origeni falso adscripta fuisse dicens, quæ
 non ex sua, sed ex adversarij persona protulerat, & dissertationem præterea suam his ver-
 bis conclusisse: *Sed hæc quantum ad nos pertinet, non sunt dogmata, sed discussioni gratia dicta sunt,
 & abiciantur. Pro eo autem solo dicta sunt, ne videatur questio mota non esse discussa.* Quæ repetit
 etiam Hieronymus & agnoscit Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Prodest illud insuper ad defensio-
 nem Origenis, quod scriptum ab eo est Tom. 11. in Matth. p. 259, admittendam μετασ-
 τροφῶν, si per eam anima ita intelligatur mutari & converti, ut vel depravatis moribus, &
 voluntate, non natura pecudi similis evadat; vel virtutibus ac pietate rursus rationis
 compos fieri videatur. Eadem inest sententia loco alteri è libro De Proverbijs Salomonis
 quem Pamphilus Apologia suæ intexuit. Id puncto suo & assensu comprobatur Philastrius
 E Hæc. 120. Quod ipsum prolixius & elegantius ediderit Gregorius Nyssenus in commemo-
 rata superius disputatione, quam Epistola suæ ad Menam Iustinianus inseruit. Nec ali-
 ter de hac Metemorphosif, qua anima in belluarum corpora transfire dicuntur, sensisse Ori-
 genem eo mihi fit verisimilius, quod hæc ipsa fuit Platoniorum nonnullorum Metem-
 psychosis. Audorem damus Nemesium, cap. 2. ἐπιπέτῃ ἢ, inquit, πλάτωνος τις μὲν συμ-
 φασ, καὶ ὀρθῶς, καὶ ἀπεικονίζουσα ψυχῆς, λύκων ἢ λέοντων σώματα μεταστροφῶν. τὰς ἢ ἀκολο-
 γίας ἢ χυλιδράς ἢ ὄντων καὶ τῶν ζώων ἀνελαμβάνειν σώματα, οἱ μὲν κρείως ἴκυσται τοῖς λέοντες καὶ τοῖς
 λύκοις, καὶ τοῖς ὄντι. οἱ ἢ προσωκῶς ἑωτῆς εἰρηκίνας διέγνωσαν, τὰ ἢ τῶν ζώων παρεμπαίοντα. Et
 F mox: ἰαμβλίου ἢ τῶν ἐναντίων ἑωτῆς δραμῶν, καὶ τῶν ζώων ψυχῆς εἶδος ἢ λέγῃ, ἴσθην εἶδη
 εἶδος ἢ γέγραπῃ τῶν ἑωτῆς μεταστροφῶν ἐπιγέγραφοι, ὅτι οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων εἰς ἀλόγα ἢ δὲ δὲ ζώων
 ἀλόγων εἰς ἀνθρώπους καὶ μεταστροφῶν γινόνῃ; ἀλλὰ δὲ ζώων εἰς ζῶα, καὶ δὲ ἀνθρώπων εἰς ἀν-
 θρώπους, καὶ μοι δοκεῖ μάλλον εἶδη ἴσθην τοῖς καλῶς καὶ προσωκῶς μὴ μόνον τῶν πλάτωνος γινόμεναι,
 ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοθῶν ἑωτῆς. Cum enim dixerit Plato iracundas, & furiosas, & rapaces animas, luporum
 & leonum corpora induere, quæ vero intemperanter vixissent, asinorum, aut aliorum ejusmodi corpora
 assumere; nonnulli propterea intellexerunt leones, & λύκος, & asinos: alij vero figurate hæc ipsum dicitse
 judicant, mores per animalia indicantem. Et mox: Iamblichus vero his contrariam decurrens viam,
 pro animalium specie, animæ speciem esse dicit, species nimirum differere. Ab eo ergo scriptus est liber
 singularis ita inscriptus: Migrationes animarum non fieri ex hominibus in bruta, neque à brutis anima-
 libus in homines; sed ab animalibus in animalia, & ab hominibus in homines. Ac mihi videtur ille
 præ reliquis optime affectus non Platonis sententiam modo, sed & ipsam veritatem.

XX. Animarum itaque πρὸς τὰ ζῷα cum à Platone accepisset Origenes, ipsarum quo-

que *ματ' ἐν τοῖς ἀέτεσι* ab eodem accepit. Ab humanis autem corporibus in humana corpora A
transire animas affirmavit Plato; à celestibus vero in humana, ab his in dæmonica mi-
grare animas dixit Origenes: & ut hominum animas eatenus animas pecudum fieri dixit
Plato, quatenus nequitia addita pecudum similes fiunt, ita id ipsum Origenes pronun-
tiavit. Præerat Platoni Pythagoras, sed non animorum solum ex humanis corporibus in
humana, verum etiam ex his in ferina veras commutationes admiserat. Aliud quoque Py-
thagoricam inter & Platoniam doctrinam intercessisse discrimen affirmat Servius in illud
Virgil. Æn. 3. *Animamque sepulchro Condimus.* Plato, inquit, *perpetuam dicit animam, & ad di-*
versa corpora transiunt facere statim pro meritis vitæ prioris. Pythagoras vero non *μεταμύωσιν*, sed
παλινγενεσίαν esse dicit, hoc est redire, sed post tempus. In quo Platonem quoque, dimisso Pytha-
gora, Adamantius sequitur. At Paganinus Gaudentius cap. 31. in libello De comparatione B
Dogmatum Origenis cum Philosophia Platonis, de Origenis Metempsychosi differens, in
eo differre ait opinionem ipsius à Pythagorica, quod ille pœnas in subterraneis locis luen-
das ob scelera agnoscat; Pythagoras vero Inferos, Inferorumque pœnas sustulerit, quod
falsum est: *ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἑξακτῇ ἐπιτομῇ ἐν τῇ α. ἀνακοσίτων ἐπιτομῇ ἐξ ἀίδιου ἀδύνατον ἔστιν ἐς*
ἀνθρώπων. At ipse etiam in scriptis ait post septem & ducentos annos se ex Inferis ad homines venire,
inquit Laërtius in Pythagora. Ab Ægyptiis autem magistris vana hac Metempsychoseos
doctrina imbuti fuerant Pythagoras & Plato; hinc enim manasse illam commemorat ibi-
dem Servius, & Clemens Alexandrinus libr. 6. Stromat. Hanc hodieque pertinacissime
retinent Americani nonnulli, retinent Sinenses plerique, & ex Indis quotquot Muhâmedo
nomen non dederunt; itaque ab animatorum usu caute abstinere. An ab Indis vero ad C
Ægyptios tranfierit, an ab his ad illos, res est non parvæ disquisitionis. His fata auctoribus
Simonianorum, Basilidianorum, Valentinianorum, Marcionitarum, Gnosticorum, &
Manichæorum mentes infecit, in iisque cum ab aliis, tum ab Origene sæpe confossa est.
Placuit ea quoque veteribus Gallis, ut à Cæsare proditum est. Ne postremis quidem hæc
temporibus temperavit sibi Hieronymus Cardanus, vir immoderati ingenij, quin itera-
tam quandam & repetitam *παλινγενεσίαν* introduceret in Dialogo de morte.

Cæs. De
lib. Gall.
libr. 6.

QVÆSTIO SEPTIMA.

DE LIBERO ARBITRIO, GRATIA, ET PRÆDESTINATIONE. D

I. Sententia Origenis de libero arbitrio nature rationalis, & gratia Dei summatim pro-
ponitur. II. Eadem fusius explanatur. III. In quo postquam arbitrij libertatem voluerit.
IV. Statum nature integræ à statu nature lapsæ non distinxit. V. Vtrum & quomodo
liberum arbitrium regere putaverit bonos & pravos motus in animo suscitatos. VI. Equis-
nam sit ille spiritus adversus quem Paulus carnem ait concupiscere. VII. Vtrum anima
media inter spiritum & carnem dici possit. VIII. Queritur utrum affectus aliqui boni ex
carne naturaliter prodeant; & de lege nature. IX. Patres multi ex vi nature boni ali-
quid oriri posse senserunt. X. Origenes legi nature nimium tribuit: XI. quemadmodum
& legi Moysis. XII. Investigatur ejus sententia de gratie auxilio, quam hominibus à Deo
impertiri censuit, propter recte ante vitam gesta; XIII. & in hac vita mortali. XIV. Gra-
tiam excitantem non agnovit. XV. Perperam interpretatis quibusdam Scriptura locis in
eam sententiam adductus est; XVI. que merito reprehenditur. XVII. Pauxilla quedam
in Origenis favorem colligantur. XVIII. Vtrum & quomodo perfectos homines posse non
peccare ratus sit. XIX. Huius dogmatis causa vapulat. XX. Vtrum post acceptam gra-
tiam iterata pœnitentiæ locum non superesse autumarit. XXI. Vtrum præceptis divinis
morem geri non posse senserit. XXII. Suppetiæ feruntur Origeni. XXIII. Vtrum affir-
maverit homines sola fide iustos effici. XXIV. Investigatur eius dogma de peccato origi-
nis, & sine baptismi. XXV. Quid ipsi de prædestinatione placuerit, disputatur. XXVI.
Hic quoque nonnullis pœnas dat, sed in aliquibus juratur.

I. **N**VNC vero de libero arbitrio, quod animæ ipsi innatū est; deque gratia Dei, quæ
in animam infunditur, quid Origeni placuerit, explorandum est; nec eam enim
quæstionem inoffenso decurrit pede, mentis rationalis arbitrio nimium tri-
buens,

A buens, gratiæ vero divinæ infringens auxilium : adeo ut ex eius scriptis hæresim suam haussisse dicti sint Pelagiani, eorumque fraterculi Massilienses. Hinc Hieronymus in Epistola ad Ctesiphontem, cap. 2, Pelagij doctrinam Origenis ramusculum esse pronuntiat ; & libr. 1. adv. Pelagium, cap. 7, Pelagianorum magistrum esse dicit *ἡ ἀρχή*, auctorem nempe operis *ἡ ἀρχή*. & libr. 3. lucubrationis ejusdem, in fine postremi capituli, Pelagianorum amasium Origenem appellat. Hinc etiam Theodorus Beza, capitalis Origenis ad-versarius, in Annot. ad Roman. 1. 1. neminem ait Origene gratiam Dei, secundum Pelagium, magis esse adversatam. Quod totis subinde capitibus comprobare aggressus est Cornelius Iansenius Iprensis Episcopus ; Origeniana verba ac decreta cum Pelagianis & Semipelagianis accurate confligens ; & utrorumque connexionem inter se copiose demonstrans.

B II. Atque hæc priusquam ad trutinam revocemus nostram, ante omnia repetendum hic est quippiam, leviter à nobis supra perstrictum : Mentis nempe cum à Deo procrearentur, libero fuisse instructas arbitrio, facultate videlicet quadam, vel prosequendi vitij, vel amplectendæ virtutis ; qua prout usæ sunt, ita vel ad superiores evasisse ordines, vel ad inferiores esse derubatas : quemcumque autem adeptæ sint statum, nihilo fecius eadem fruentes potestate, vel recte vel male pro libitu agere, ac novis proinde vel remunerationibus vel penis esse obnoxias ; nec futurum umquam ut vel facultas illa, vel facultatis usus in animis intercidat, licet vel charitate vel pertinacia à malis bonisve nonnumquam abstrahantur.

C Quæ cum perfunctorie supra delibavimus, nunc enucleatius refecanda veniunt, & attentis oculis introspectienda ; quærendumque utrum libertatem naturæ rationalis integram, an imminutam ; utrum ullis divinæ gratiæ auxiliis indigere illam, & juvari ; quoque modo contingere hoc arbitratu sit. Sensit ille itaque arbitrij libertatem in indifferenti quadam bene vel male agendi facultate sitam, & Mentibus, mox ut crearentur à Deo, inditam, integram semper & vegetam perseverare ; nec ulla re fuisse imminutam, plenumque ejus usum in Beatis vel Damnatis superesse ; impelli quidem animam à bonis malisque Potestatibus ad virtutes vel ad vitia ; cogi vero neutiquam, vel necessitati alicui subiici. Sparsa hæc reperies dogmata compluribus locis, sed capite præsertim prioris libri 3. De princip. in quo præcipua doctrinæ suæ de libertate arbitrij fundamenta collocavit. Ibi quippe caussis quidem externis varie impelli nos & concitari docet ; assensum vero à ratione nostra ac voluntate pendere. Id postquam naturæ ipsius auctoritate demonstravit, Scripturæ sanctæ locorum congerie multiplici confirmat. Tunc petita indidem ac impugnandam arbitrij libertatem testimonia solvit, explosis Valentianorum, Basilidianorum, & Marcionistarum deliriis, qui diversas hominum naturas, alias vitæ, alias mortis destinatas, ac Deum mundi opificem, durum ac severum, alium bonum Christi patrem comminiscabantur : & gratiæ demum divinæ operationem fuisse describit, qua de post dicturi sumus. Capite vero sequenti ostendit mala nobis suggerentibus Potestatibus contrariis, vel ad rectum inclinante nos virtute divina, vigere nihilominus liberam arbitrij potestatem. Quæ alibi repetit sæpe & inculcat. Quibus autem probat locis animas in quemcumque devenirent statum, arbitrij sui libertate uti, præter illa quæ attulimus supra, cum de Angelorum libertate ageremus, quæq; iterum consuli velim, ea præcipue sunt. Libr. 2. *ἡ ἀρχή*, cap. 3. *Possibile enim videtur, ut rationabiles nature, à quibus nunquam aufertur liberi facultas arbitrij, possint aliquibus motibus subjacere, indulgente hoc ipsum Domino, ne forte si immobilem semper teneant statum, ignorent se Dei & non sua virtute in illo sine beatitudinis consistisse : & libr. 3. cap. 1. Ex quo opinamur, quoniam quidem (sicut frequenter diximus) immortalis est anima & æterna, quod in multis & sine fine spatiis per immensa & diversa sæcula possibile est, ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab ultimis malis ad summa bona reparatur : & cap. 3. libri ejusdem : Liberi namque arbitrij semper est anima, etiam cum in corpore hoc, etiam cum extra corpus est, & libertas arbitrij vel ad bona vel ad mala movetur ; nec umquam rationalis sensus, id est mens vel anima sine motu alio quo vel bono vel malo esse potest.* Homilia præterea 13. in Num. Dæmonibus permisso liberi arbitrij sui usum verbis conceptis tradit, quo si diminutus esset a Deo, hoc ipso vero iam damnatum illum fore ; at id nondum contigisse existimabat, ut vidimus. Atque hæc Origeniana de libertate doctrinæ principia suis laborant vitis, quæ nos collocabimus in propatulo ; sed & impactas ab aliis proponemus ctimationes, & si ita res feret diluemus, ut æquo jure in omnibus cum Adamantio agamus nostro, ne plus vel favori, vel malevolentia, quam veritati tribuere videamur. Sed Lectorem moneamus interim, quotiescumque de Origeniana libertate memorabimus, non eam duntaxat debere intelligi, qua gaudent homines ; sed illam etiam qua Angeli & Dæmones fruuntur : nam par esse apud omnes illos liberi jus & usum arbitrij sexcenties asseveravit.

III. Cornelius Iansenius, in libro, cui titulus Augustinus, postquam libro secundo To-

mi prioris ex Pelagij, Pelagianorumque verbis sic ipsos decrevisse multis probavit, arbitrij humani libertatem indifferenti quadam potestate constare, asciscenda & eligenda: rei unius de pluribus, quam uno verbo *Possibilitatem* appellarunt; libro deinde sexto sequenti, cap. 13, & 15, Pelagianam heresim ab Origene præformatam fuisse ac delineatam scribit; hancque adeo libertatis definitionem ex ejus fontibus in Pelagij lacunas profluxisse, atque inde totam Pelagij heresim pendere. Veri quidem simile illud esset, si ante Pelagium unus hujus opinionis architectus fuisset & propugnator Origenes; verum ut claram naturæ vocem prætermittam, quæ tum nos liberos esse suadet, cum vel agere vel non agere, & quæ optima de multis animo decrevimus, amplecti possumus; ut priscorum Philosophorum auctoritatem negligam, qui diligenter exquisita libertatis natura, hanc in eo ipso, quod diximus, positam declararunt; Origenianæ sententiæ poterat esse præsidio, non Gregorij solum Nazianzeni consensus, non Ambrosij & Hilarij, aliorumque Patrum, quorum testimonia collegerunt alij, non Arausiaci Concilij, non Tridentini Canones; sed is etiam, quem unum esse vult Iansenius concertationis huius arbitrum, Augustinus, quemque nulla opinionis huius vestigia reliquisse disertis verbis asserit Tom. 3. libr. 6. cap. 8, & 9. Nam quotiescunque vel Pelagium oppugnat, vel cum Iuliano pedem confert, neque ab iis sese de liberi arbitrij natura dissentire dicit; neque prolata ipsorum verba, quibus in boni malive eligendi potestate positum illud esse demonstrant, hanc carpit ob causam, licet ob alias vehementer exagitet & refellat. Passim quoque necessitati libertatem opponit: sed absque ulla circuitione, quia bene vel male vivere potest homo, idecirco sui juris esse, ac libertate pollere statuit libr. 2. contr. Faustum Manich. cap. 5. *Et nos quidem sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene vel male vivitur, propter iustum iudicium Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus.* Nec minus ad id facit quod habet cap. 2. libri De gratia & libero arbitrio ad Valentinum, ubi postquam adstruendæ hominis libertati, insignem hunc attulit Ecclesiastici locum: *Ipse ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu consilij sui. Si volueris, conservabis mandata, & sidem bonam placiti. Apponet tibi ignem & aquam: ad quodcumque volueris extende manum tuam. In conspectu hominis vita & mors; & quodcumque placuerit, dabitur ei:* continuo hæc subnectit: *Ecce aperissime videmus expressum liberum humane voluntatis arbitrium.* Longam deinde ad idem comprobandum depromit è Novo ac Veteri Testamento testimoniorum seriem, in quibus homini edicit Deus, ut nolit ad vitia converti; atque ea demum his verbis claudit: *Nempe ubi dicitur, Noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliquid faciendum, & non faciendum in divinis monitijs opus voluntatis exigitur, satis liberam demonstratur arbitrium.*

Iansen.
Tom. 3. libr.
6. cap. 11.

Mirati porro subit quomodo oblitus superiorum Iansenius ejusdem Origenis auctoritate probare contenderit necessitatem libertati non repugnare, sed solam coactionem. Eo nempe utitur loco è Proxenio librorum *ἑξ ἀρχῶν*. *Est & illud in Ecclesiastica prædicatione, omnem animam rationalem esse liberi arbitrij & voluntatis: esse quoque ei certam adversus Diabolum, & Angelos eius, contrariasque Virtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendant: nos vero si recte consulereque vivamus, ab huiusmodi nos exuere conemur. Unde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subiectos, ut omni modo etiam si nolimus, vel mala vel bona agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, insigare fortasse possunt aliqua Virtutes ad peccatum, & alia iurare ad salutem, non tamen necessitate cogimur, vel agere recte, vel male; quod fieri arbitrantur, qui stellarum cursum, & motus, causam dicunt humanorum esse gestorum, non eorum qua extra arbitrij accident libertatem, sed eorum qua in nostra sunt posita potestate. Hac necessitatis cogentis voce significari putat Iansenius vim illam, quæ sola libertatem infringat, cum eam tamen intellexerit Origenes necessitatem, quam tuentur qui stellarum cursum & motus causam dicunt humanorum esse gestorum: non cogentem autem necessitatem, sed simplicem & voluntariam adibus humanis inferebant Astrologi; necessitatem ergo simplicem & voluntariam hoc loco Origenes libertati opposuit. Pari responsione parem Origenis locum cum præcedenti objectum sustinebis. En illum è libr. 6. in Epist. ad Rom. *Constas ergo ex his esse servos, quibus Paulus dicit: Quia cui exhibetis vos servos ad obedientiam, servi estis cui obedistis, sive peccati, sive justitiæ, quia sponte. Nam ipsi nos exhibemus nullo cogente vel peccato servare, vel justitiæ per obedientiam nostram, & ideo semper horam meminisse debemus, ne inanes querelas in peccati excusationem proferamus, quod Diabolus fecit, ut peccatorem aut nature necessitas, aut fatalis conditio, aut cursus astrorum efficiat. Coactio itidem ea intelligenda hic est, quam fatalis conditio, astrorumve cursus efficit; quæ nihil sane aliud est, quam necessitas simplex, & voluntate conjuncta. Hanc responsionem à Dionysio Petavio adversus Iansenij petitiones oppositam eo libentius usurpamus, quod quæcumque fere de libero arbitrio sparsim tradidit Origenes, ea fere adversus Valentinianos, Marcionistas, aliosque Hæreticos, fatum, aptamque ex sideribus necessitatem propugnantes proposuerit. In suam quoque sententiam trahere poterat Iansenius illud Origenis è libr. 1. in Epist. ad Rom. ubi posita anima quasi in bivio carnem inter &**

Libr. 3. De
opific. 6.
dicit.

A spiritum, & utriusque viæ fautores Angelos, ait: *Non enim vi res agitur, neque necessitate in alteram partem anima declinat: sed pulchre intelligebat Iansenius ex sequentibus explanationem suam labefactatum iri. Talia hæc sunt: alioquin nec culpa eius, nec virtus posset adscribi; nec boni electio primum, nec declinatio mali supplicium mereretur: sed servatur ei in omnibus liberitas arbitrij, ut in quodcumque voluerit ipsa declinet, sicut scriptum est: Ecce posui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem & aquam. Nã si alterutram eligere potest partem anima, neutri certe ulla necessitate addicitur. Responsionis suæ confirmanda, & Origeniana sententia apertius etiã declaranda gratia, aliquot addit Petavius ejus testimonia ex Hom. 20. in Num. quibus vocante licet, & pellicente interiore gratia nullam nobis imponi necessitatem, sed in contraria ferri voluntatem posse perspicuum fit: addit & aliud è libr. 6. in Epist. ad Rom. Quibus attexamus & illud è libr. 3. *Ἐξ ἀρχῆς*, cap. 3. *Boni vero spiritus recipit (anima) energiam, id est inoperationem, cum & provocatur ad bona, & inspiratur ad caelestia vel divina: sicut sancti Angeli, & ipse Deus operatus est in Prophetis, suggestionibus sanctis ad meliora provocans & cohortans; ita sane ut maneret in arbitrio hominis ac iudicio, si sequi velit aut nolit ad caelestia & divina provocantem.* Sed quid his colligendis immoramur, cum plura etiam congesserit Iansenius Tom. 1. libr. 6. cap. 13. ut ostenderet in indifferentia ad bonum & malum, citra ullam necessitatem, liberi arbitrij naturam ab Origene fuisse collocatam. *Gravissime, inquit, fuisse reprehensos ab Augustino Pelagianos propter illam inanisibilem & quasi essentialem in omni statu liberi arbitrij indifferentiam ad bonum & malum, exclusamque alterius partis necessitatem, ex iis qua libro secundo diximus intelligi potest: hæc est enim totius Pelagiana structurae basis pene præcipua. Sed illam Origenes omnibus numeris absolutam tradidit. Usque adeo namque Philosophica istius libertatis admirator, & indifferentia ad bonum & malum patronus fuit, ut illa sublata brutis aut lapidibus hominem accensendum esse decerneret. Idem quoque Origeni superius exprobraverat Tom. 1. libr. 2. cap. 4, & 5. Quod si igitur ab eo profecta est hæc opinio de natura libertatis posita in indifferentia ad bonum vel malum, exclusa alterius partis necessitate, quomodo idem ille Origenes necessitatem voluntariam & simplicem cum libertate conjungere potuit?**

IV. Verum ut in definienda arbitrij humani libertate rectum iter tenuit Origenes, non itidem in distinguenda natura integræ, ac natura lapsæ libertate satis adhibuit examinis & cautionis; nullibi quippe discrimen ullum inter utramque libertatem ab eo adhibitum reperias, & sæpe naturæ cuiuslibet, quæ rationis compos sit, quemcumque demum ordinem adeptæ sit, æqualem tribuit liberi arbitrij facultatem, & usum, ut supra dictum est. Atque is unus fuit è præcipuis Pelagianorum erroribus, paribus liberi arbitrij viribus pollentem finxisse hominem hodie nascentem, parique iustitia, sapientia, aliisque instructum dotibus, qualis à Deo conditus fuit Adamus. Attamen si perficere velimus frontem, & Origenem periculo quovis defendere, hanc adhibere poterimus exceptionem: quamvis humana vires libertatis per Adami lapsum infractæ ac debilitatæ sint, naturam tamen ipsam libertatis illius suam servasse integritatem; nec ullam proinde signatam esse ab Origene distinctionem inter libertatem quæ Adami præcessit lapsum, & quæ consecuta est, quod ad puram respiceret libertatis naturam, non ad robur ipsius & potestatem.

V. Ex hac Origenis sententia de indifferenti hominis ad bonum vel malum propensio-
ne aptum illud est & consequens, hominem hac instructum facultate, gratiæ modo ponatur auxilium, pravis cupiditatibus posse obsistere, vel parere, & virtutem vel respuere, vel amplecti. *Evidens igitur ratio est, inquit libr. 3. *Ἐξ ἀρχῆς*, cap. 2. quia sicut in rebus humanum propositum solum per seipsum imperfectum est ad consummationem boni; adjectorio namque divino ad perfectam quaque perducitur: ita etiam in contrariis in illa quedam, & velut quedam semina peccatorum ab his rebus qua in usu naturaliter habeantur, accipimus, &c. Tum sub finem capitis: Nihil aliud putandum est accidere nobis ex ipsis que cordi nostro suggerantur bonis vel malis, nisi commotionem solum, & incitamentum provocans nos ad bona vel mala. Possibile autem nobis est, cum in aliquo virtus nos caperit ad malum incitare, abicere à nobis pravus suggestiones, & resistere suasionibus, & nihil profus culpabiliter gerere. Et rursus possibile est, ut cum nos divina virtus ad meliora provocaverit, non sequamur, liberi arbitrij potestate in utroque nobis servata.* In hac acriter insurgit Irenæus Antistes libr. 2. De Pelag. har. cap. 4. & libr. 4. cap. 7. & libr. 6. cap. 4. ubi queritur censuisse Origenem animi motibus ad bonum malumve nos concitantibus nutu rationis nos adverteri, atque eos ad bona vel mala gubernari, merumque ait doctrinam hanc esse Pelagianisimam. Si vel animum posse ad bonum per se moveri, absque pravio gratiæ Dei incitamento; vel impellenti nos ad malum libidini per se posse obsistere, etiam gratiæ juvantis ope destitutum voluit Origenes: damnandus quidem error ille est. Sin vero gratiæ impulsu adjunctum & auxilium, utrobique culpa caret; nam in motus animi malos, quos concupiscentia gignit, & bonos, quos educit gratia, imperiū tenet libera voluntas, & vel malis obtemperat, propriis illuc & nativis inclinatis nutibus, vel ad bonos se erigit, gratiæ divinæ adjumentis roborata. Vtrum vero senserit Origenes, si quis ex me quærat, bona fide responderim gratiæ auxilium admi-

fisse illum, non vero pravium incitamentum, ut pluribus infra disseram: *In rebus*, inquit, *A*
humanum propositum solum per seipsum imperfectum est ad consummationem boni; adiutorio namque
divino ad perfecta quaeque perducitur. Addidisset, & excitatur, bene res haberet: cum ex liquido
 Conc. Trid.
 Sess. 6. c. 5.
 & Can. 4.

Orig. libr. 1.
 in Rom. 1.

VI. Capite quoque quinto libri secundi De Pelag. har. hae Origenis impugnat Ianse-
 nius: *Frequenter in Scripturis invenimus, & à nobis saepe disertum est, quod homo spiritus, & corpus,*
& anima esse dicatur: verum cum dicitur quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adver-
sus carnem, media procul dubio ponitur anima, quae vel desiderijs spiritus acquiescat, vel ad carnis con-
cupiscentias inclinatur. Dolet Iansenio quod spiritum illum, adversus quem concupiscit
 caro, vocet, non more Catholico spiritum sanctum, sed Pelagiano legem naturae, quam mentibus Spi-
 ritu Dei vivi ex institutione, ut ipse loqui solet, creatoris impressam gerimus: (verba ipsius sunt) &
 que (verba sunt Origenis) in hominum cordibus scripta est, non aramento, sed Spiritu Dei vivi; *B*

Orig. libr. 2.
 in Epist. ad
 Rom. cap. 2.
 & libr. 6.
 in cap. 6.

quae docet quid agendum sit, quid cavendum, & per quam cognoscit homo peccatum suum; quaeque
 hominibus suadet, ne homicidium, ne adulterium faciant, ne furentur, ne falsum testimonium di-
 cant, ut honorem patrem & matrem, & horum similia; fortassis & quod Deus unus creator sit omnium;
 juxta illud Pauli Rom. 2. 14, 15. *Cum enim gentes quae Legem non habent, naturaliter ea quae Le-*
gis sunt faciunt, ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex: Qui ostendunt opus Legis scriptum in
cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusan-
tibus, aut etiam defendentibus. Semina praeterea illa bonitatis à natura hominum mentibus in-
 sita, quae proxime allatis adstruit testimoniis Origenes, plane rejicit Iansenius locis supra
 indicatis, sed praecipue Tom. 1. libr. 4. cap. 7. *C*

Certum est haec Pauli verba Gal. 5. 17. *Caro enim concupiscit adversus spiritum; spiritus autem*
adversus carnem, ad spiritum sanctum à Patribus plerisque refertur: at certum quoque est
plures etiam superiorem illam animae partem, quam ἡγεμονικὸν appellant, spiritus appella-
tionem hic significatam voluisse. Multos proferrem, si numero pugnandum esset, sed unus
 omni exceptione major adducetur Augustinus. Is libr. 2. De Genesi contra Manichaeos,
 cap. 11. conjugium Adami & Evae imaginem esse dicit spiritualis illius conjugij, quod rati-
 onalem hominis partem animali colligat; tum ait: *Deinde ut quisque hanc suae parti recte do-*
minetur, & fiat quasi conjugalis in seipso, ut caro non concupiscat adversus spiritum, sed spiritui subju-
getur: id est concupiscentia carnalis non adversetur rationi, sed potius obtemperando desinat esse carnalis,
opus habet perfecta sapientia. Trahit haec in eundem sensum libr. 1. De doctrina Christi. cap.
 24. & libr. 10. De Genesi ad liter. cap. 12. Verba propter prolixitatem non repeto. Prorsus
 vero *ἀεὶ ἡγεμονικῶς*, in LXXXIII Quaestionib. Quaest. 70. *Caro concupiscit adversus spiritum, &*
spiritus adversus carnem. Haec enim invicem sibi resistunt & adversantur, ut non quacunq; vultis, illa
 faciat. *Enit ergo per sanctificationem perfectam, ut omnis carnalis appetitus spiritui nostro illuminato,*
& vivificato, id est bonae voluntati subiciatur.

Sed quid Augustini auctoritatem prateximus, ut spiritum illum carnis adversarium saepe
 pro anima ἡγεμονικῶς, vel ipsa certe anima sumi probemus, cum id tot Scripturae locis
 confici possit? velut illo Matth. 26. 41. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma;* & illo *E*
 1. Cor. 5. 5. *Ego judicavi tradere hujusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die*
Domini nostri Iesu Christi; & illo 2. Cor. 7. 1. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spi-*
ritus; & illo Ephes. 4. 20, 21, 22, 23. *Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum au-*
distis; & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, Deponere vos secundam pristinam conversationem
veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis ve-
stra, & induite novum hominem; & illo 1. Thess. 5. 23. *Ipsae autem Deus pacis sanctificet vos per*
omnia: ut integer spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi
servetur; & illo Ebr. 4. 12. *Verbum est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti:*
& pertingens usque ad divisionem animae & spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor co-
gitationum & intentionum cordis. In quibus non aliter sumi spiritus potest, quam pro anima, *F*
 vel anima ἡγεμονικῶς quomodo Origenes intellexit.

Orig. libr. 1.
 in Rom. 1.

VII. Ex his efficitur inferiorem animae partem, quae anima simpliciter appellatur, (ut
 superior, spiritus) mediam esse quodammodo spiritum inter & carnem; hoc est spiritus
 inter suasiones, & carnis incentiva. *Cum dicitur, inquit Origenes, quia caro concupiscit adver-*
sus spiritum, spiritus autem adversus carnem, media procul dubio ponitur anima, quae vel desiderijs spi-
ritus acquiescat, vel ad carnis concupiscentias inclinatur. Quibus addit, ac variis Scripturae locis
 probat, utriusque viae, tum ejus quae carnis est, tum ejus quae spiritus, monstratores & fau-
 tores Angelos adfistere hominibus, Christumque ipsum viam spiritus hominibus quasi
 sternere: *Favet & ipse Dominus, inquit, qui etiam animam suam ponit pro ovibus suis. Sed utraque*
parte favoris disciplina servatur: non enim vi res agitur, neque necessitate in alteram partem anima de-

A *clinatur: alioquin nec culpa eius, nec vitium posset adscribi; nec boni electio pramiam, nec declinatio mali supplicium mereretur; sed servatur ei in omnibus libertas arbitrij, ut in quodcumque voluerit ipsa declinet, sicut scriptum est: Ecce posui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem & aquam. Nec minus clare idem exprimit libr. 3. *ad apoc.*, cap. 4.*

B Arguit hæc quoque erroris Iansenius: *Neque vero, inquit, Pelagij tantum, Cassiani, atque* ^{Tanf. Tom. 1. lib. 2. c. 5.} *Origenis fuit ista de affectibus naturalibus bonis ac malis ex lege naturali atque carne procedentibus, ac de anima inter utroque media illius Apostolici loci expositio, sed omnium omnino Pelagianorum, quorum scripta videre potui. Sic tamen Hieronymus in Epist. ad Gal. 5. 17. Caro presentibus delectatur & brevibus: spiritus perpetuis & futuris. Inter hoc iurgium media anima consistit, habens quidem in sua potestate bonum & malum; velle & nolle. Et paulopost: Quod ut manifestius fiat, aliquod sumamus exemplum: caro, terra; anima, aurum; spiritus, ignis vocetur. Quamdiu aurum fuerit in terra perdit vocabulum suum, & à terra cui commixtum est, appellatur. Cum vero separatum ab humo, auri & specieciem & nomen acceperit, aurum quidem dicitur, sed necdum probatum. Si autem per ignem excoctum fuerit & probatum, tunc auri splendorem, & ornatum sui accipit dignitatem. Ita & anima inter & humum & ignem, hoc est inter carnem, spiritumque consistens, quando se tradiderit carni, caro dicitur, quando spiritui, spiritus appellatur. Sic & Augustinus libr. 10. De Genesi ad liter. cap. 12. animam tamquam in medio positam, nonnumquam à carne ad vitia deprimi, nonnumquam à spiritu ad virtutem erigi scribit. Sicut autem ad utramque partem, virtutem & vitium, allucere nos bonos ac malos Angelos dixit Origenes libr. 1. in Epist. ad Rom. hunc interpretans Pauli locum qui habetur Gal. 5. 17. ita postquam in eadem Pauli verba Augustinus ea disseruit quæ supra attulimus è LXXXIII. Questionibus, Quæst. 70. addit deinde:*

C *Nunc quamdiu est in nobis quod resistat bonæ voluntati, auxilio Dei per bonos homines & bonos Angelos indigemus, ut donec sanetur vulnus nostrum, non ita molestat, ut perimat etiam bonam voluntatem. Atque hæc tam diserte apud Augustinum expressa cur in Origene Pelagianismi infimulaverit Iansenius, tot annos in Augustini lectione tractatus, mirum sane est.*

D VIII. Nunc vero propter affectus bonos & malos ex carne naturaliter procedentes, iurene venerit in crimen Origenes, anquiramus. Ac de malis quidem controversia nulla est; de bonis tantum contenditur. Quod antequam disputare ordiamur, dicendum est Iansenium, non hoc solum loco quem diximus, sed signantius etiam Tom. 1. libr. 6. cap. 14. vim illam, sive ut ipse loquitur, sufficientiam legis naturalis impugnare; quam ut ab Origene creditam & defensam fuisse clarius probet, hæc eius verba recitat è libr. 2. in Epist. ad Rom. *Potest fieri, ut vel ex his qui in Lege sunt, si quis persuasione quidem communiter Christo non credit, operetur tamen quod bonum est, iustitiam teneat, misericordiam diligat, castitatem & continentiam servet, modestiam lenitatemque custodiat, atque omne bonum operetur; hic etiam si vitam non habet æternam, quia credens soli vero Deo non credit, & Filio eius Iesu Christo, quem misit; tamen gloria operum eius, & pax, & honor poterit non perire. Atque ea sane nupiam ad eos referuntur, qui sunt sub lege naturæ, sed ad Iudæos qui regebantur Mosaicis legibus, à quibus absterrebantur à vitiiis, ad virtutem incendebantur. Sequentia vero ad Ethnicos naturæ solum legem servantes pertinent: Sed & Græcus, idest Gentilis, qui cum legem non habeat, ipse sibi est lex, ostendens opus Legis in corde suo, & naturali ratione immotus, sicut videmus nonnullos in Gentibus, vel iustitiam teneat, vel castitatem servet, vel prudentiam, temperantiam, modestiamque custodiat; iste licet alienus à vita videatur æterna, quia non credit Christo, & intrare non possit in regnum cælorum, quia renatus non est ex aqua & spiritu, videtur quod per hæc quæ dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam, & honorem, & pacem perdere penitus non possit. Pluribus deinde argumentum idem expendit. Refellit quoque Iansenius cum superioribus alterum locum Adamantij, qui non sine cautione sane tractandus est. Invenitur quidem Deus, inquit Origenes libr. 3. in Epistol. ad Rom. *dedisse homini omnes affectus, omnesque motus quibus ad virtutem nititur & progredi, insuper etiam vim rationis inseruisse, quo agnosceret quid deberet agere, quid cavere. Hæc ergo invenitur Deus communiter omnibus hominibus præstitisse. Sed si his acceptis homo neglexit iter virtutis incedere, cui ex Deo nihil defuit, invenitur ipse defuisse quod à Deo data sunt sibi.**

F Hæc quamvis Pelagianismum sapiant, geminam tamen expositionem, eamque orthodoxam recipere possunt, vel intelligendo gratiam homini datam à Deo, quæ gratia ad salutem adipiscendam sufficiat; vel intelligendo legem naturæ, cuius ope etiam Ethnici ad virtutes morales niti possunt; non ad eas quæ quicquam conferant ad salutem: hic enim gravis esset error, cui sine crimine patrocinari non liceret.

IX. Certe aliquod boni genus ex vi naturæ oriri posse sanctorum Patrum magna pars opinata est, sed Augustinus præfertim, cuius in huiusmodi questionibus præcipua auctoritas est. Sic ille libro De spiritu & litera, cap. 27. *Si autem hi qui naturaliter quæ Legis sunt faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum quos Christi iustificat gratia, sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, iusteque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum iustitia regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam*

A quod habent homines à Deo, gratia est; nihil enim ex debito habent. Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? Gratia ergo est quicquid habet is qui non fuit, & est accipiens ab eo qui semper fuit: atque ille è libr. 4. in Epist. ad Rom. Sed ego cum considero sermonis eminentiam, quo dicit operanti secundum debitum reddi, vix mihi suadeo quod possit ullum opus esse, quod ex debito remunerationem Dei deprecatur, cum etiam hoc ipsum quod agere aliquid possumus, vel cogitare, vel proloqui, ipsius dono & largitione faciamus. Quod ergo erit debitum illius, cuius gratia nos precessit? & hic è libr. 5. in eadem Epistolam: Quod ergo dixi post dies, hoc ostendi, quia primis quidem vitæ suæ diebus paterne pravaricationis institutionibus tenebatur (Abel:) post illos vero dies ubi respicit, ubi respexit ad Deum, natura lege commonitus, dicitur tunc obtulisse hostiam Deo.

XI. Postquam de lege naturæ male sensisse Origenem demonstravit Iansenius, non solum Ianf. Tom. 1. lib. 6. c. 14. niora opinatum fuisse de lege Moysis conatur ostendere: cui comprobando affert illud è

B libr. 4. in Epist. ad Rom. Initium namque justificari à Deo, fides est qua credit in justificantem. Et hæc fides cum justificata fuerit, tamquam radix imbre suscepto caret in anima solo, ut cum per legem Dei excelsi cæperit, surgant in ea rami, qui fructus operum ferant. Subjungit Iansenius: Ecce dogma Pelagij de operanda per Legem justitia, dummodo remissio peccatorum per fidem data præcesserit. At non hæc ad Legem Moysis peculiariter pertinent, sed ad opera tantum bona sive Iudæorum, sive Ethnicorum, quæ sine fide inania sunt. Ait ergo initium justificationis fidem esse quæ credit in Deum; quæ fides, quasi dispositio ad justificationem acquirendam, cum iustitiam apprehenderit, ut loquuntur, atque ita justificata fuerit à Deo; cumque iustitiæ imbre, sic tamquam radix aliqua, perluta fuerit, tunc ipsa fides atque ipsa iustitia animæ

C solo inhærent; sic tamen ut divinæ legis observatione fovæ illam & excelsi necesse sit ad ferendos operum fructus, qui velut radicis huius furculi efflorescant. Quæ fidei Catholicæ decretis usqueaque consonant, si modo prævium gratiæ excitantis & juvenis subsidium agnoscat. Verum non id queritur Iansenius: at latere hic caussatur dogma Pelagij de operanda per Legem justitia, dummodo remissio peccatorum per fidem data præcesserit.

Debere quidem à fide justificationem ducere exordium; eandemque peccata delere, & hic dixisse fatemur Origenem, & recte dixisse pertendimus: nec in eo opinor Pelagianum illud placitum Iansenius positum esse voluit, sed in dogmate de operanda per Legem justitia, quod Pelagianum esse agnoscimus, sed ab hoc Origenis loco longe procul abesse pugnamus. Quomodo enim operandam sensit per Legem iustitiam, qui justificationem

D Legis observationi prævertere debere dixit? Per legem Dei, hoc est bona opera, iustitiam quidem excolendam sanxit, nequiquam vero per Legem iustitiam comparari credidit.

Hæc licet perspicua, aliis tamen Origenis ejusdem testimoniiis firmari possunt. Ex quibus Orig. lib. 4. in Epist. ad Rom. omnibus, inquit, claret quod recte arbitratur Apostolus justificari hominem per fidem sine operibus Legis. Sed fortassis hæc aliquis audiens resolvatur, & bene agendi negligentiam capiat, siquidem ad iustificandam fidem sola sufficiat. Ad quem dicemus quia post justificationem si injuste quis agat, sine dubio iustificationis gratiam speravit. Non opera ipsi iustitiæ, sed iustitiam operibus præposuit. Clarius etiam quod jacet paulo inferius: Ubi vero fides non est quæ credentem iustificet, etiam si opera quis habeat ex Lege, tamen quia non sunt adificata supra fundamentum fidei, quancvis videantur esse bona opera, operatorem suum iustificare non possunt, si eis deest fides, quæ est signaculum eorum qui iustificantur à Deo: & quod libro sequente: Propterea ergo & in alio loco Scriptura dicitur de Abraham, quod ex operibus fidei iustificatus sit; quia certum est eum qui vere credit, opus fidei & iustitiæ operari, & tantius bonitatis. Caute vero ista legenda sunt, quæ differit in 1. Rom. 3. 30. Quod si requiratur aliquis curiosus, ij qui ex fide iustificantur, per quem iustificatur; & rursum ij qui per fidem iustificantur, in quo iustificentur: licet fortassis multa in hoc curiositas videatur, tamen convenienter dicere possumus quod qui ex fide iustificantur, initio ex fide sumo, per adimpletionem bonorum operam consummantur; & qui per fidem iustificantur, à bonis operibus exorsi per fidem summam perfectionem accipiunt. Quæ tamen ferri poterunt, si ita intelligantur, justificationi præire quidem posse opera bona, sed non ejusmodi, quæ ad hæc apprehendendam conferant quicquam; qualia sunt opera illa quæ lege naturali suadente perficiuntur.

E Pergit ostendere Iansenius parum sana fuisse Origenis de lege Moysis placita, ut qui Ianf. Tom. 1. lib. 6. c. 14. Rom. 5. 20. per eam peccatum fuisse imminutum ac restrictum crediderit, contra hoc Apostoli pronuntiatum: Lex autem subintravit, ut abundaret delictum: atque hæc placita Pelagij & Iuliani doctrinæ scribit esse consentanea, in iisque fuisse ab Augustino profligata & confossa. Non ego sane usque adeo Otigenis causæ faveo, ut naturalis legis vires præter æquum prædicatas ab eo fuisse negem; ac illas itidem Moisaicæ Legis, quas ita extulit, ac si non peccatum duntaxat prohibuerit ea Lex, sed gratiam etiam hominibus ad vincendum illud contulerit; ac si per illam non cognitio solum peccati, sed etiam sanatio contigerit; ac si non ad priora peccatorum genera, quæ præcesserant Legem, pravaricatio præterea accesserit, quæ pravaricatio nisi lege lata esse non potest; ac si non nitentibus in veritum hominibus, concupiscentia Lege frænata creverit; ac si non apparere tantum cæperit, & deputari

F

peccatum, sed etiam ablatum fuerit. Dici tamen potest in gratiam Origenis, non peccata per Legem absolute dimissa ipsum pronuntiasse, sed ex parte aliqua; quia Moyses ex precepto Regis primi sacrificia instituit, quibus certa solemnitate oblatis dicebat: Et remittetur ei peccatum. Verba sunt Origenis libr. 5. in Epist. ad Rom. ex eo ipso loco quem profert Iansenius. Hac autem remissio peccatorum quoniam imperfecta erat, & illius umbra quæ merito sanguinis Christi impetratur, ideo non plene & perfecte, sed ex parte aliqua tyrannidi mortis ac peccati per Legem obfisti dixit. Id ipse perspicue significat, cum addit obfistente quantumlibet Lege prævaluisse peccatum, nec Legi succenturiatos Prophetas vium peccati cohibere potuisse, sed affuisse tandem Christum, ac de morte & peccato triumphasse. Præterea Lege lata aliquo sensu compressa fuisse dici potest peccati vis; non quod hanc re ipsa Lex compresserit, sed quod ad eam comprimendam lata sit; inspecto consilio, non eventu: nam, secundum Ambrosium, *Apostolus ostendit quid proveniret data Lege, non quid Lex fecerit. Non enim, ut habet S. Thomas in Rom. 5. 20. ad hoc fuit data Lex, ut peccatum abundaret; quin potius Lex, quantum in se fuit, peccatum prohibuit, secundum illud Psalm. 118. In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* Sed nec aliter per Legem incrementum accepisse peccatum tradunt Patres nonnulli, quam quia per Legis promulgationem cognitum est id esse peccatum, quod antea vulgo ignorabatur; unde prævaricatio & transgressio, iuxta illud Rom. 3. 20. *Per Legem enim cognitio peccati.* Chryostomus Homil. 10. in Epist. ad Rom. *ἡ γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἴδμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἕως ἄρα τῆς ἐπιτομῆς, καὶ τῆς ἐπιτομῆς οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἵκανοὶ ἵνα ἴδωμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. Ἐπιτομὴ γὰρ ἡμεῖς οὐκ ἴδμεν, καὶ τῆς ἐπιτομῆς οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἵκανοὶ ἵνα ἴδωμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ.* Quoniam enim iiberales erant Iudæi, & dissoluti, & ad ipsa dona supini, ideo Lex data est, ut illos videlicet vehementius coarqueret, aperteque doceret quod in statu essent, atque accusationem augens ipsos magis constringeret. Hieronymus in Epist. ad Galat. 3. 21, 22. *Nec vero æstimandum Scripturam auctorem esse peccati, quia omnia sub peccato conclusisse dicitur: cum mandatum quod ex iure præcipitur, ostendat potius, arguatque peccatum, quam sit causa peccati.* Augustinus libr. 2. contr. Iulianum, cap. 22. *Originale peccatum non quidem post Legem crevit, sed tamen Lex etiam ipsum, cuius abolitionem circumcisio infantis significaret, invenit; sicut invenit etiam peccata ignorantia, qua nec ipsa data Lege creverunt: quandoquidem potius ipsa ignorantia diminuta est, quia scientia Legis accessit: sed peccatum sine quo nemo nascitur, crevit voluntatis accessu, originalis concupiscentia trahente peccantis assensu. Abundavit autem peccatum, id est nimis crevit, posteaquam per Legem facta est cognitio peccati, & capit etiam prævaricatione peccare.* S. Thomas in Rom. 5. 20. *Secundo autem potest responderi, ut dicatur quod id, ut, veniat, casualiter, ita tamen quod loquatur Apostolus de abundantia delicti, secundum quod est in nostra cognitione; ut sit sensus, Lex subintravit, ut abundaret delictum, id est, ut abundantius delictum cognosceretur, secundum modum loquendi quo dicitur aliquid fieri, cum innotescit. Unde supra dictum est, quod per Legem est cognitio peccati. Iuvat quoque Origenem quod habet ibidem S. Thomas, post Legis promulgationem rudentibus nonnullis in veterum nefas, quosdam ad meliorem frugem evasisse, in iisque repressum fuisse peccatum. Sciendum tamen, inquit, quod sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. prohibitio Legis, licet illos qui sunt male dispositi cohibeat ab exterioribus peccatis solo pœna timore, quosdam tamen bene dispositos inducit per amorem virtutis, sed ista bona dispositio quantum ad aliquid potest esse à natura, sed eius perfectio non est nisi per gratiam, ex qua contingit quod etiam Lege veteri data, non in omnibus peccatum abundat, sed in pluribus. Quidam vero Lege prohibente, & gratia ulterius adiuvante, ad perfectionem virtutum tandem pervenerunt, secundum illud Eccles. 44. *Laudemus viros gloriosos, &c. & infra: Homines magnos virtute.* Suffragatur & illud Thomæ, nostro Adamantio, ex 1. 2. q. 98. a. 1. *Lex vult rationi consonabat, quia concupiscentiam reprimebat, qua rationi adversatur, ut patet in illo mandato: Non concupisces rem proximi tui, quod ponitur Exod. 20. Ipsa etiam omnia peccata prohibebat, que sunt contra rationem.* Et articulo sequente docet Legem veterem homines ordinasse ad Christum per modum cuiusdam dispositionis, dum retrahens homines à cultu idololatricæ, concludebat eos sub cultu unius Dei, à quo salvandum erat humanum genus per Christum.*

XII. Atque utinam commodis æque expositionibus Origeniana de gratiæ divinæ auxiliis dogmata lenire possimus: verum tam aperte adversus eam grassatus est, frustra ut omnis color adhiberi posse videatur. Manifesto quippe ab humana voluntate, eiusque arbitrio divini modum mensuramque auxiliij pendere voluit, licet ad operis perfectionem cœlesti hominem carere non posse subsidio fuerit opinatus; refragante Apostolo qui non perficere solum, sed velle etiam à Deo esse sciscit: profusus ut, non Pelagianis, sed Massiliensibus seu Semipelagianis hac in parte Origenes prælusisse dici possit. Hac ut repetantur altius, sciendum est Basilidem, Valentinum, Marcionem, aliosque præfici avi Hæreticos, ipsoque vetustiores Origene, causam perscrutantes, quamobrem alios Deus ad gloriam destinet, alios perire sinat, nullis ipsorum præcedentibus meritis, Iacobumque adhuc in uteri claustris absconditum dilexerit, Esau vero ibidem delitescentem odio habuerit; præclarum

A clarum istud inexistisse delirium, homines non unius esse ejusdemque inter se natura, sed alios esse *πρόμακτοι*, alios *ψυχοί*, *σαρκοί* alios seu *ζώοι*. atque ita ad vitam destinatos esse *πρόμακτοι*, ita ad interitum *σαρκοί*, ut quodcumque tandem amplectantur vitæ genus, quibuscunque tradant se vel virtutibus vel vitiis, necessario salutem illi, hi consequantur mortem; *ψυχοί* vero pro meritis alterutro donatum iri. Quæ commenta cum Scripturæ sacre decretis adversari probe intelligeret Adamantius, eaque jure exhorresceret, fumum fugiens, quod dici solet, in ignem incidit; absurdioraque sententiam amplexus est, quæ animarum statum *πρόμακτοι*, quamque supra exagitavimus. Animas itaque censuit longis annorum curriculis recte vel male traditas sibi à Deo provincias administrasse, ac juxta meritorum suorum mensuram varios variosque à Deo recepisse gratiæ modos; hincque omnem exitisse diversitatem, quæ homines, ut Apostoli more loquar, discernit, antequam boni quicquam vel mali egerint. Doctrinæ huius assertiones & argumenta extant libr. 1. *ἑξ ἀρχῶν*, cap. 7. & libr. 3. cap. 1. (Philocal. cap. 20.) Item libri ejusdem tertij cap. 3. & libr. 7. in Epist. ad Rom. & libr. 9. Quæ quoniam fusc iam supra exposuimus quæst. 6. iterum referre nihil attinet. Nonum modo secundi libri De principiis caput relegi velim, in quod dispersas alibi doctrinæ hujus particulas plena manu congestit: nam postquam diversas illas naturas ab Hæreticis supra nominatis confectas, collectasque eorum rationes confutavit; tum dogma explicat suum, diversitatemque animarum ratione præditarum ex arbitrij libertate proficisci docet, ex qua diversitate eximia illa totius mundi consonantia diversis constans partibus exorta sit. Hinc injustitiæ nota absolvere Deum putat, in hæc alioquin illi, si non pro meritis unumquemque, sed pro libitu suo exornet; quæ confirmat deinde exemplo Jacobi & Esaü, aliaque in eam sententiam colligit.

C Adversum hæc asperere, pro eo ac debuit, sese commovit Iansenius Tom. 1. libr. 6. cap. 15. & ut divinæ gratiæ penitus contraria merito rejecit. Rejecit & multo ante S. Thomas libr. 2. contr. Gentil. cap. 44. Pamphilus tamen in Apologia pro Origene, in eadem fere causa est qua Origenes, si nos Rufini interpretamenta non fallant; nam ut Origenianam defendat animarum *πρόμακτοι*, reliquas de animæ origine opiniones absurditatis insimulans, & eam quoque carpit, quam nunc Ecclesia propugnat, quæque formati in utero corporibus animas recens creatas inferi decernit: id si sit, injustum fore Deum ait Pamphilus, qui nullius culpæ infontes animas vel cæcis vel debilibus corporibus infundat, vel apud barbaras Gentes vitam ducere jubeat. Vides labefactum ac peremptum gratiæ cælestis auxilium.

D XIII. At non pro iis duntaxat, quæ recte vel male egerunt animæ, priusquam corporibus nostris illaberentur, diversa eas à Deo gratiæ dona consequi opinatus est Origenes, sed prout etiam sese in hac vita gesserint, novis gratiæ incrementis cumulari censuit; adeo ut quidquid nobis gratiæ largitur Deus, id libero nostræ voluntatis arbitrio acceptum referendum sit, per quod talibus donis digni effecti sumus, nihil autem soli & absoluto Dei consilio relinquatur; atque ita nobis, ut ita dicam, obnoxiam Dei gratiam efficit. Itaque liberi arbitrij vires quasi nullo egentibus gratiæ adminiculo ita deprædicat Hom. 10. in Levit. *Sive ergo spiritualis effectus unus cum Domino spiritus fiat: sive per resurrectionis gloriam in Angelorum orationem transeat, recte iam non erit homo: sed unusquisque i se sibi hoc præstat, ut vel excedat hominis appellationem, vel intra conditionem huius vocabuli censeatur: & Homil. 1. in Ezech. Tu vero, Homo, quare non vis arbitrio te tuo derelictum? Quare egre feri viti, laborare, comendare, & per bona opera te ipsam causam tuæ fieri salutis? An magis te delectabit dormientem, & in otio constitutum æterna prosperitate requiescere? Pater meus, inquit Dominus Iesus Christus, usque modo operatur, & ego operor: & tibi displicet operari, qui ad opera natus es? Non vis opus tuum fieri iustitiam, sapientiam, castitatem? Non vis opus tuum esse fortitudinem, aliaque virtutes? Manifesta quoque illa sunt libr. 1. *ἑξ ἀρχῶν*, cap. 5. Per hoc consequens est in nobis esse, atque in nostris motibus, ut vel beati & sancti simus, vel per desidiam ac negligentiam à beatitudine in malitiam & perditionem vergamus: atque itidem ista Homil. 35. in Luc. Da ergo operam ut libereris à principe ad quem te trahit adversarius. Da operam ut habeas sapientiam, iustitiam, fortitudinem, atque temperantiam: & tunc complebitur: Ecce homo, opera eius ante faciem suam: & hoc quoque libr. 7. in Epist. ad Rom. Vt boni enim aut mali simus, nostræ voluntatis est: malus autem ad cuiusmodi verbera, & bonus ad cuiusmodi gloriam destinetur, voluntatis est Dei. Plenis vero buccis eadem illa deblaterat, cap. 1. libr. 3. *ἑξ ἀρχῶν*, quo capite libertatem arbitrij asserendam & propugnandam suscepit: ibi quippe tentationibus obsequi, vel obfistere, in nostra positum esse potestate dicit, nec necessarium ad id gratiæ subsidium agnoscit; sed quadam tantum eruditione, quæ salubria nobis exempla & sanctioris doctrinæ præcepta pro tempore suggerat.*

F XIV. Quod si gratiæ nos egere auxilium agnoscat aliquando, gratiam solum voluntatis nostræ pedissequam, ad ejusque nutum compositam, & pro meritis à Deo in homines ero-

gatam; non excitantem, non gratis datam admittit. Velut in cap. 8. libr. 2. *ἃ εἰ ἀρῶν*, A ait voluntarios & liberos motus a se conditis mentibus Creatorem indulgisse, quo scilicet bonum in eis propositum si res, cum id voluntate propria servaretur, & capite prior libr. 3, Paulinum illud exponens: Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat, minime id quidem Deus propositum esse docet, ut quemquam induret, sed per bonum propositum indurare eum dici qui induratur, quia ex hoc ipsius proposito sequitur, ut per inharentem sibi malitiam ille induratur; quæ sic pro sua consuetudine dilatavit Rufinus: *Ἐπο ἐοδὲν ἑκαστοῦ θεοῦ ἄλλοις ἢ ἑαυτοῖς ἰσχυρῶς ἐπιμένει, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλὸν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς ἰσχυρῶς ἐπιμένει τῷ καλῷ, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς ἰσχυρῶς ἐπιμένει τῷ καλῷ, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.*

Ἐπο ἐοδὲν ἑκαστοῦ θεοῦ ἄλλοις ἢ ἑαυτοῖς ἰσχυρῶς ἐπιμένει, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς ἰσχυρῶς ἐπιμένει τῷ καλῷ, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.

quidem miseretur, & aliam indurat, non agens neque volens ut induraret ille qui induratur: sed dum ipse benignitate sua & patientia utitur, his quidem qui eius benignitatem & patientiam ad contemtum atque insolentiam ducunt, induratur cor, dum ad terminum poena differtur: hi vero qui benignitatem & patientiam eius ad occasionem poenitentiae & emendationis accipiunt, misericordiam consequuntur. B

Gemino deinde exemplo luculentius id demonstrat; prior quidem petito ex Ebr. 6. 7, 8. ait enim divinam gratiam similem esse imbri terras irriganti, quarum aliae spinas dant & tribulos; fegetem illæ & fructus ferunt; pro varia scilicet cultura, quamvis eiusdem sint naturæ. Terras itaque, hoc est animas, ad voluntatis arbitrium excoli & parari putat; imbrem vero postmodum à Deo infundi. Idem probat exemplo Solis, qui una eademque luce & calore limum indurat, & ceram liquefacit: non quod virtus eius, addit Rufinus, aliter in limo, & aliter operetur in cera: sed quod limi alia, alia quoque cera sit qualitas, cum utique secundum naturam unum sit, quia utrumque de terra est. Exponit deinde quomodo auferat à nobis Deus cor lapideum, & immitat carneum: nempe subversum iri censet libertatem arbitrii, si potestati divinæ cordis mutationem tribuamus: tum sententiæ suæ explanandæ causa, in doctum aliquem sumit in exemplum, qui vel aliorum adhortationibus, vel aliunde imperitiam suam intelligens, erudiendi causa accedit ad doctorem; doctor vero voluntate eius perspecta doctrinæ suæ præcepta traditurum se pollicetur: *ἔπος, ἔπος, ὁ δὲ θεὸς ἰσχυρῶς ἐπιμένει τῷ καλῷ, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* C

Quasi non à Deo habeamus hoc ipsum, ut accedere, ut sanari velimus. Similia sunt quæ sequuntur: *καὶ ἐστὶν, ἕρπ ἑσπίν, τὸ πρὸς τὴν ἀνάστασιν τῆς ἐκείνου, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* Reliqua pari vitio laborant. Nihilominus sunt quæ leguntur libri eiusdem capite 6. in quibus hominem divinæ imaginis dignitatem, cum procrearetur à Deo, accepisse ait; similitudinis vero perfectionē in consummatione servatam: scilicet, inquit, ut ipse sibi eam propria industria studij ex Dei imitatione conscisceret, cum possibilitatem sibi perfectionis divinitus datam per imaginis dignitatem in fine deam per operum expectationem perfectam sibi ipse similitudine consummaret. Addit deinde, similitudinem Dei sperandam, quæ pro meritorum perfectione præstabitur. Nec ista tolerabilia, quæ legimus Homil. 11. in Num. Omnia enim apud Deum ratione & iudicio sunt; nec ad gratiam, sed pro merito, &c. penitus nempe gratiæ beneficium hæc perimunt; quemadmodum & illa è Tom. 11. in Matth. p. 214. *ἐπιπέσει τὸ πνεῦμα ἡ ἀγάπη καὶ ἡ χάρις, ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* D

Et ista è Tomo sequente, p. 299, 300. *ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* & hæc quoque è Tom. 16. p. 415. *ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* E

& ista è Tomo 15. in Iohann. p. 199. *ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* Manifeste quoque hunc Apostoli locum in suam trahens sententiam pervertit libr. 3. in Epist. ad Rom. Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis differentes, sive prophetiam secundum rationem fidei, &c. hinc quippe colligit donari gratiam à Deo secundum rationem fidei: tum ex eodem loco & ex alio Epistolæ prioris ad Corinth. sic concludit: *ὡς ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὸ καλόν, ὡς ἐν ἑαυτῷ τὸ κακόν.* F

Ende mihi videtur tam ad Romanos quam ad Corinthios scribens, res capiende gratiæ modos docere, ut ex nobis in eo agi aliquid ostendat, plurimum vero in Dei largitione consistere. Ponit ergo & mensuram fidei esse, per quam quis gratiam capit; ponit & ad id quod expedit: & spiritum dividere prout vult. Ut ergo in nobis tanta fides inveniat, quanta possit sublimiorem gratiam (sic enim legendum) promereri, nostri operis videtur & studij: ut autem ad id detur quod expedit, & utile sit accipienti, Dei iudicium est; vel omnino si dari velit, in ipso est. Pari insania corrumpit ibidem hoc alterum è 1. ad Cor. 12. 18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore, sicut voluit. Voluit autem, inquit, Deus secundum fidei mensuram quæ est in nobis, vel voluit ad id quod expedit. Nisi forte & ita aliquis hoc velit intelligere: Deus posuit in corpore unumquodque membrum prout voluit, ut, voluit, ad membrum magis referatur; hoc est, prout voluit, prout elegit, prout operam dedit, ne videatur de homine arbitrii potestas auferri. Denique in Catenis in Psalmos

A talia refertur effutiisse ad Pfalm. 120. 3. *κὴν ἀφῆκε εἰς σάλας τὴ πόδα σου· κὴν ἀπέβη πηλὸς, φησὶ, μὴ δὲ σκαμνὰ δαδίσσης· καὶ ὅτι ἔχεις θεὸν ἡγίον ὀπίσθητα· ὡς περ ἡ πόδι δὲ ἐπὶ τὰς ἀβύσσους, καὶ ὁ θεὸς τὸ ὀπίσθητα ἡγίον· ἔτι μὲν.*

Ut magis etiam pateant doctrinæ hujus adyta, observandum est duplicem in nobis ab Origene constitui fidem, aliam humanam, quam viribus propriis nullo præsidio firmatis habere possumus; divinam aliam, quæ nobis Dei gratia infundatur. Nec duplicem solum fidem, sed virtutes etiam reliquas in nobis duplices esse putat, quarum alia sint à nobis, alia à Deo: illas autem ad salutem consequendam nihil prodesse, nisi harum consortio roborentur. Panduntur hæc oracula Tract. 33. in Matth. *Ἴψα πῦρα, inquit, fidem habenti quæ est ex nobis, dabitur gratia fidei, quæ est per spiritum fidei, & abundabit: & quidquid habuerit quis ex naturali creatione, cum exereverit enim, accipit id ipsum & ex gratia Dei, ut abundet, & firmior sit in eo ipso quod habet: quod de omni itidem virtute intelligendum esse scribit. Demum concludit: Properea si volumus ut detur nobis virtus perfectior, & abundet in nobis quod perfectum est inter homines, per diligentiam omni modo acquiramus, & postquam acquiserimus quasi intelligentes, quoniam in nihilum hæc reputantur sine gratia Dei, humiliemus nosmetipsos sub manu valida Dei, & oremus sine ira & disceptatione levantes puras manus, ut omnium bonorum quæ sunt in nobis perfectio detur ex Deo, & faciat nos perfectos & acceptabiles Deo, quasi Filios Dei.* Eandem recoquit cramben libr. 4. in Epist. ad Rom. atque ita accipi vult vocem hanc Apostolorum ad Christum: *Auge nobis fidem: Quia, inquit, etiam fides ipsa, quæ credere videtur Deo, dono in nobis gratia confirmatur.* Atque idem subinde replicat libr. 9. idque comprobare fatagit Apostolico

C isto: *Asteri fides in eodem spiritu: Quod fides, inquit, quæ speret & credat, & absque ulla dubitatione confidat, in nobis est; ratio vero fidei ipsius, & scientia, & perfectus eorum intellectus quæ credimus, donatur à Deo. Ac tandem: Sicut est fides quæ docuimus esse in nobis, & rursus est fides quæ per gratiam datur, sicut supra diximus scriptum esse: Alij fides in eodem spiritu; ita etiam in unoquoque horum quæ supra enumeravimus à Deo per gratiam dari, erit & in nobis aliquid, ad cuius uniusquisque mensuram vel rationem, gratiam promeretur.* Hæc eo scilicet commentus est, ut aggressionem boni operis à voluntate nostra suspenderet; successum vero & perfectionem à Deo.

D Iam vero genuinum Origenis sensum odorari promptum est in multis, quibus legitimam gratiæ vim visus est predicasse: ut cum libr. 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 1. optime dici asserit, ædificium non ædificans, sed Dei opus esse; & urbis tutelam, non custodibus & vigiliis militum, sed Deo recte adscribi: sic enim rem intelligendam esse vult, operis susceptorem fuisse hominem, Deum perfectorem; nec sufficere voluntatem humanam ad consequendum finem, nisi Deus ad id opituletur; quod eo probari putat: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* In quem locum repetit eadem & extendit libr. 7. in Epistol. ad Rom. ex eoque demonstrari ait, quod homo quidem laborem impendat & sollicitudinem; Deus autem successum operi tribuat & effectum; ideoque operis summam Deo potius quam homini esse deputandam. Confirmat illud Pauli verbis, 1. Corinth. 3. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit:* tum ait: *Certum est Deum non solum scire uniuscuiusque propositum ac voluntatem, sed & prescire. Sciens autem & presciscens, itaque bonus dispensator & iustus, uniuscuiusque motibus & proposito utitur ad ea opera perficienda, quæ uniuscuiusque animus ac voluntas eligit: & postremo, ut boni enim, inquit, aut mali finis nostræ voluntatis est; malus autem ad cuiusmodi verbera, & bonus ad cuiusmodi gloriam destinatur, voluntatis est Dei.* Non aliud sonant verba hæc è libr. 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 2. *Evadens igitur ratio est, quia sicut in rebus humanum propositum solum per seipsum imperfectum est ad consummationem boni; adjuvatio namque divino ad perfectæ quæque perducitur, &c.* In his Origenes splendide *ἡμεῖς λαζάρους*, inceptionem, hoc est, velle, homini tribuens; Deo vero duntaxat, perficere. Rufinus vero quasi parum his erroris inesse, novis ea deliriorum suorum accessionibus infuscavit. Sed Origenis insanias revelare pergamus. Is in fine prioris capitis libri 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, postquam pulchre visus est Dei scientiam cum libertate conciliasse, omnia conclusionem pessima depravat, cum ait nullum ad honorem vel ignominiam à Deo parari, *ἰὰ τὸ ὄντως τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ κακά, ἢ ἡμετέροις ἀποσπείρον.*

F *ἄλλως τὸν ἔτι τὰ κακά, ἢ τὰ κατὰ τὴν ἀρετὴν:* quod iterat libr. 2. c. 9. Libro quoque Operis ejusdem prioris, cap. 3. dicit in illis solis esse opus Spiritus sancti, qui jam se ad meliora convertant, & per vias Christi Iesu incedunt, *id est sunt in bonis actibus, & in Deo permanent:* quasi aliquis ad meliora converti queat, absque opere & gratia Spiritus sancti. Nec patrocinantur ei sequentia, cum ait, *Spiritum sanctum extinctis peccatoribus & indignis, ipsum sibi novum populum creare, & renovare faciem terræ, cum per gratiam Spiritus deponentes veterem hominem cum actibus suis, in novitate vite caperint ambulare:* quo sensu quippe hæc pronunciaverit, ipse paulopost patefecit, docens Deum Spiritu oris sui quæ digna sunt sanctificatione sanctificare: dein subnectit: *Est & alia quoque etiam Spiritus sancti gratia quæ dignis præstatur, ministrata quidem per Christum, in operata autem à Patre, secundum meritum eorum, qui capaces efficiuntur.* Nec quemquam fallant illa ex Homil. 1. in Genes. ubi Christi gratiam solaribus radiis comparat, eaque mentes nostras illu-

strati asserit, nisi cæcitas illarum impediatur; quemadmodum oculis nostris Solis lumen ad- A
mittimus, nisi nostra cæcitate prohibeamur. Recte id quidem, nam & ad explicandos gra-
tiæ effectus eandem usurpat comparisonem Augustinus. Verum in sequentibus semipe-
lagianislat, cum significans eo nos maiori luce collustratum iri, quo propius ad eum ac-
cesserimus, *Non similiter tamen*, inquit, *venimus ad eum omnes, sed unusquisque secundam propriam*
suam virtutem: nempe accedere ad Christum, vel ab eo recedere, in nostra ponit potestate.
Scribit idem Tom. 13. in Matth. p. 241, 242, Discipulis naviculam conscendentibus, &
deinde mari ac vento jactatis, homines adversis tentationibus oppugnatos signari, qui eas
quidem sustinere, & in medium mare propria virtute pervenire queant; superiores vero
evadere, & oppositam ripam attingere non valeant, nisi Christi ope subleventur: idest,
boni quidem initium à nobis esse, finem ac consummationem à Deo. Denique libr. 6. in B
Epistol. ad Rom. *Quamvis enim* (libertas arbitrij) *sit etiam virtus & maneat in natura, tamen*
tanta charitatis vis est, ut ad se omnia trahat, omnesque sibi societ, vindictæque virtutes; maxime cum
charitatis causas prior nobis dederit Deus, qui unico Filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradi-
dit illum, & cum illo omnia nobis donavit. Quæ ita quidem sonant, quasi Deum per Filij mor-
tem charitatis gratiam nobis largitum fuisse velit ante omnem voluntatis motum. At alia
longe hic later sententia, nimirum Deum per mortem Filij causas nobis priorem dedisse,
quare ipsi charitate & amore profeceremur; hanc autem charitatem & amorem à no-
bis pendere.

XV. Vnde potro in has opiniones adductus sit, nequiquam ipse dissimulat, sed cap.
1. libr. 3. *ὁ θεὸς ἀρχαῖος* varios recitat Scripturæ locos, aliosque multos ait silentio sese præter- C
ire, unde causam suam confirmari putat. Persuadent illi quidem hominem vitium inter &
virtutem, tamquam in bivio positum, ad utrumlibet ferri posse, sed ita tamen ut gratiæ,
non juvenis solum, sed excitantis etiam subsidium non excludant; quod ab Origene fa-
ctum ostendimus. Illo vero præcipue Pauli videtur abusus, qui est 2. Tim. 20, 21. *In ma-*
gnâ autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quedam quidem
in honorem, quedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem
sanctificatum, & utile Domino ad omne opus bonum paratum. Id ita accipit, quasi solis voluntatis
nostræ viribus, omni destitutis auxilio, peccatorum sordes pœnitentia elucere possimus.
Quod Pelagianum prorsus est.

Magdeb.
Cent. 1. c. 10.

XVI. Adversus ea excandescunt Magdeburgenses, excandescit & Iprensis Præful, in D
eaque itidem ut in superiora, stilum suum distinxit Tom. 1. libr. 6. cap. 15. demonstravit-
que opinionem istam Origenis, ipsum hunc esse errorem Massiliensium, gratiæ Christi
capitalem. Quod ut verum esse concedimus, & iure reprehensum hoc nomine fatemur
Origenem; ita præter æquum fuisse culpatum pertendimus, quod de gratia divina disse-
rens, ei provocatioes libertatis ac suasionis tribuat: puta libr. 2. *ὁ θεὸς ἀρχαῖος*, cap. 9. *Per gratiam mi-*
sericordiae suae omnibus providet (Deus) atque omnes quibuscunque curari possunt remedijs hortatur,
quia provocat ad salutem: & libr. 3. cap. 2. *Nihil aliud putandum est accidere nobis ex ipsis quæ cordi*
nostro suggeruntur, bonis vel malis, nisi commotionem solum & incitamentum, provocans nos ad bona
vel mala. His addere poterat & illum è libr. 1. Operis ejusdem, cap. 8. *Benignitas enim Dei*
secundum quod se dignum est, provocat omnia, & attrahit ad beatum finem illum, ubi perit & aufugit
omnis dolor & tristitiæ gemitus. Verum eequanam vocationis, incitamenti, E
provocationis, hortationis invidia est, quas iisve adsimiles Augustinus usurpavit? Verbi gra-
tia in libro De spiritu & litera, cap. 34. *Hic ergo modus quando Deus agit cum anima rationali, ut*
ei credat, neque enim credere potest quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio cui credat;
profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius prevenit nos:
consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propria voluntatis est. Vbi notanda
obiter potestas illa voluntatis ad consentiendum vel dissentiendum, quam supra tueba-
mur. Item capite eodem: *Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi*
ita suadeatur, ut persuadeatur; illi autem non ita duo sola occurrunt interim, &c. Quæ pauca de mul-
tis seligere fatis habuimus.

XVII. Modum tandem ponemus huic dissertationi, in Origenis favorem illud iteran- F
tes quod supra attigimus, quæcunque ad declarandam ejus opinionem adduximus è libris
à Rufino interpretatis, parum ipsi præjudicare. Interpolare enim omnia Rufinus, quæ-
cunque suscepit interpretanda, eaque præter Auctorum sententiam detorta, ad sua
dogmata accommodare solenne habuit; male autem de libertate arbitrij sensisse ipsum
fidem facit Concilium Romanum LXX Episcoporum: *Rufinus vir religiosus plurimos*
Ecclesiastici operis edidit libros; nonnullas etiam Scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hiero-
nymus in aliquibus eum de libertate arbitrij notavit, illa sentimus quæ prædictum B. Hieronymum sen-
sive cognoscimus. Recordandum præterea est ante Pelagij tempora leviter ac perfunctorie
quæstiones illas de libertate arbitrij, deque gratia Christi, & prædestinatione fuisse tracta-

A tas; proindeque in re obscura, neque satis Ecclesiæ definitionibus illustrata cespitare promptum fuisse. Addeamus & illud, purum putum Semipelagianisimum de gratiæ divinæ auxilio differentem Origenem prodidisse quidem; à Pelagianismo vero, qui tum boni susceptionem operis, tum etiam perfectionem, liberi arbitrii ac naturæ viribus tribuit, fuisse alienum; eoque in aliquibus tantum, non in omnibus fuisse infectum; nimiumque videri, quod tam sæpe iactavit in eum Iprensis Episcopus, *nihil perniciosum Pelagianorum scripta præferre, quod non Origenes luculentius præformaverit, auctiusque protulerit.*

Quod si Semipelagianæ doctrinæ leviora sparssisset semina Origenes, prodesse illi forsitan posset animadvertio hæc. Patrum auctoritate suffulta; etiamli gratia recte factis hominum promerita quandoque dicatur, non semper tamen excludi aliam gratiam antecedentem, cuius auxilio homines recte egerunt; sed minus spectari priorem illam, quod à salutis impetratione remotior sit quam posterior altera, licet ad eam consequendam necessaria sit. Facile solutio hæc plurimis Adamantij sententiis accommodaretur, in quibus gratiam ex præcedentibus meritis derivat. Cuiusmodi illud est, quod mox adduximus: *Deum quæ digna sunt sanctificatione sanctificare, Spiritus sancti gratiam dignis præstari, respondere quippe promptum esset, eos Spiritus sancti gratia & sanctificatione esse dignos, qui per antecedentem gratiam digni facti sunt.* Tale est hoc Augustini Epistol. 49, ad Deogratias, *Quæst. 2. Salus religionis huius, per quam solam veram salutem veram, veraciterque promittitur, nulli unquam defuit qui dignus fuit; & cui defuit, dignus non fuit; & illud Chrysostrami Homil. 16, in Epist. ad Rom. *οὐκ ἀνεῖκε δὲ θεὸς εἶδὲ ὁὐδὲ μὴ*. Solus Deus novit qui digni sunt.* Sed Patrum illorum doctrinæ textura repositionem huiusmodi facile patitur, quam Origenianæ contextus omnino respuit.

Atque id obstat quominus ad tutelam Origenis quicquam conducant selecta quædam loca, in quibus gratiæ divinæ meritum ac dignitatem præclare videtur propugnare: cuiusmodi ille est è libr. 1. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 8. ubi fontem esse totius sanctitatis Spiritum sanctum asserit, ex eoque sanctitatem accepisse quicquid sanctum est: *Similiter quoque, inquit, & natura Spiritus sancti quæ sancta est, non recipit pollutionem; naturaliter enim vel substantialiter sancta est. Si quæ autem alia natura sancta est, ex assumptione hæc, vel inspiratione Spiritus sancti habet ut sanctificetur, non ex sua natura hoc possidens, sed accedens; propter quod & decidere potest, quod accedit.* Insigne etiam est quod ait libr. 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 2. naturam humanam contrariis Potestatis obniti propria vi nequitiam posse, at Dei subnixam auxilio impetus illarum facile extusulare. Non minus pie de gratiæ divinæ diserit Tom. in Psalm. 4. *ὁ μόνος τὸν ἐὸς τὸ ἐγδόν ἢ ἀγαθὸν ἡμεῖς χρεῖα ἢ ἀεσαπίστους ἢ ἡμετέρας, ἢ δὲ θεῶν συνεπιπλοῦς, ἢ τὸν θεὸν ἐὸς αὐτοῦ ἡμεῖς ἀεσαπίστους. ἀλλὰ ἢ ἐὸς τὸν ἡμετέρον ἐγδόν ἢ ἀγαθὸν, ἢ ἡμεῖς ἐν τῇ ἀρετῇ.* Vbi non ad retinendam solam virtutem, sed ad capeffendam etiam, divinam opem requiri docet. Et Homil. 4. in Psalm. 36. *Vides ergo quia Dominus semper auxilio indigemus; primo ne cadamus; tum dein deo etiam si ceciderimus, ut resurgamus.* Item Tom. 11. in Matth. p. 210. docet eos qui dimissis facultatibus suis Christum sequuntur, hoc consilium auxiliante Deo suscepisse. Sic vero scribit Tract. 35. in Matth. *Per hoc autem instrumur, ut nunquam sine consideratione aliquid promittamus super habitudinem nostram humanam, quasi qui valeamus Christi implere confessionem ex nobis, aut aliquid præceptorum Dei;* tum ait debuisse Petrum postulare à Deo gratiam, ut offensionem passis Christi discipulis, ipse non pateretur. At credidisse Origenem scimus ex reliquorum ipsius decretorum connexionione, Petrum proprio voluntatis motu gratiam hanc postulasse, cum ne gratiam quidem absque præviæ gratiæ adjumento postulare possimus. Quod autem legitur libr. 3. *Ἐπὶ ἀρχῶν*, cap. 1. *Non dissimulatio divina providentiæ, sed humane mentis arbitrium causa sibi perditionis existit: contulit etiam indignis & incredulis gratiam benefactorum suorum, ut vero omne eis obstruatur, totumque à se, nihil à Deo esse sibi mens humana cognoscat;* id Rufinus de suo intrusit, quippe quod absit à vigesimo Philocaliæ capite, quo fragmentum illud operis *Ἐπὶ ἀρχῶν*, ita ut ab Origene scriptum est, Grace continetur.

XVIII. Diximus Origenem aliquibus duntaxat infectum fuisse erroribus, ex iis qui à Pelagio multis post annis propugnati sunt. Quo de genere dogma illud est, quod perfectos homines vim quamdam adipisci desinit, qua roborati peccatorum illecebris ac lenociniis obniti per sese possint, tandemque ad id ascendant perfectionis culmen, ut ne levi quidem tentationum aura percillantur, planeque sint ἀποδύε. Optime vero conjunctum illud est cum superiore eius doctrina: nam qui ex sese potest bene agere, sane ex sese male non agere potest. Hanc, præter alias, suggillandi Origenis causam habet Hieronymus: nam in Epistola ad Ctesiphontem, cap. 2. consimilem Pelagij, sed nequiores etiam sententiam refellens, sic ipsum alloquitur: *Vis adhuc & alium nosse tui erroris principem? doctrina tua Origenis ramusculus est. In eo enim Psalmo, ubi scriptum est, (ut de cæteris taceam:) Insuper & usque ad noctem erudierunt me renes mei; asserit virum sanctum, de quorum videlicet & in numero est, cum ad virtutum venerit summam, ne in nocte quidem ea pati, qua hominum sunt, nec cogitatione*

vitiorum aliqua titillari: & in Proœmio Dialogorum aduersus Pelagianos: *Illud autem Origenis: A*
proprium est, impossibile esse humanam à principio usque ad mortem non peccare naturam; & rursus
esse possibile cum se aliquis ad meliora converterit, ad tantam fortitudinem pervenire, ut ultra peccare
non possit. & in Proœmio libri 4. Comment. in Ierem. *Hæresis Pythagoræ & Zenonis à τῶν δυνάμεων*
& ἀναδύσεως, id est impossibilitatis & impeccantiæ, quæ olim in Origene, & dudum in discipulis eius
Græmio (Rufinum intellige) Evagriusque Pontico, & Ioviniano iugulata est, capiti reviviscere.
 Multos erroris huius affines fuisse notat in libro sequente, in Ierem. 22. Palladius quoque
 Helenopolitanus Episcopus, quem Origenis disciplina imbutum fuisse constat, in hac ἀναδύσεως
 hæresi versatus est; nam Sect. 8. Lausiaca Hystoria, Amonis, ipsiusque uxoris scribens
 vitam, sic ait: *Cum hæc sic fierent, & pervenisset uterque ad impatiibilitatem, vim & efficaciam*
habere preces Amonis; & Sect. 12. de Ammonio agens, eiusque fororibus ac fratribus, quos B
 eosdem esse censeo, qui fratres Longi dicti sunt, & à Theophilo Nitria, & Ægypto expulsi
 ad Iohannem Chrysoctomum confugerunt: de Ammonio, inquit, ita scribit: *Hoc ei suo*
suffragio tribuebat Evagrius, qui erat vir discernendi vi præditus (nempe Ponticus ille Hyperbori-
ta) se nullum hominem vidisse, qui esset magis impatiibilis, & alienus ab omnibus animi perturbati-
bus. Hinc Hieronymus Proœm. in Dialogos adv. Pelagianos, in Dialogos adv. Pelagianos, ἀναδύσεως
 assertores exagitan-
 tans: *Palladius, inquit, servilis nequitia eandem hæresim instaurare conatus est.*

In iis certe quæ super sunt Origenianorum operum reliquiis non frequentes occurrunt
 huius opinionis notæ: nam quod extat in 1. Homil. in Ierem. prout ab Hieronymo con-
 versâ est: *impossibile est enim quod semel vivificavit Deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidi;* ad vi-
 tam æternam, sanctosque ea fruente referendum esse ostendimus in Observationibus; & C
 ab Hieronymo præterea intrusum est. Tomo quidem 13. in Matth. p. 333. parvulos illos,
 quorum similes vult nos effici Christus, & quibus scandalum à Romanis præberi vetat, quos-
 que Patrem cœlestem perire velle negat, homines perfectionem consecutos significare
 conicit Origenes; deinde subiungit ejusmodi parvulos neque perire, neque offensionem
 pati posse, quia *Pax multa diligentibus nomen Dei, & non est illis scandalum,* meritoque eos di-
 cere posse: *Quis nos separabit à charitate?* Sed Ezechielis tamen auctoritate probat justis ani-
 mam esse mutationi obnoxiam, & à Dei mandatis posse discedere, ita ut prioris eius iustitiæ
 nulla habeatur ratio; atque idcirco quominus offensio eis à nobis præbeatur, Servatorem
 mandato suo prohibere. Libro quoque in Epistolam ad Romanos quæ intus, de morte pec-
 cati loquens: *Hic ergo homo, inquit, qui iam reformatur & reparatur ad imaginem Dei, neque terre D*
nius, neque in hoc mundo est, sed in cœlis dicitur esse conversatio ejus: & ideo secundum eum qui dicit:
Vos autem non estis de hoc mundo, mors in eum non potest pertransire: & deinde: Quod si peccatum
& mors in hunc mundum introivit, & in hoc mundo habitat, certum est alienos à morte, & à peccato
esse eos, qui per Christum, vel cum Christo mortui sunt huic mundo, & cum ipso resuscitati, cum ipso
etiam in cœlestibus sedere meruerunt, conversationem non in hoc mundo, sed in cœlis habentes. Item
 alio libri ejusdem loco hæc habentur: *Si in id anima perfectionis ascenderit, ut ex toto corde suo,*
& ex tota anima sua, & ex totis viribus suis diligat Deum, & proximum suum tamquam seipsum, ubi
erit peccati locus? atque hunc ait perfectionis gradum assecutum fuisse Apostolum, cum di-
 cebat: *Quis nos separabit à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu?* tum subnectitur: *Ex quibus om-*
 nibus evi-
 denter ostenditur, quia si hæc omnia, quæ enumeravit Apostolus, separare nos non possunt à chari-
 tate Dei, cum in illud quis culmen perfectionis ascenderit, multo magis libertas arbitrii nos ab eius cha-
 ritate separare non poterit. Verum hæc ab interprete Rufino, quem à Pelagiano fermento sibi
 fatis non cavisse nemo nescit, inquinata fuisse possumus suspicari. Quemadmodum au-
 tem reprehensi ab Hieronymo erroris Origenem loci hi non satis iliquido coargunt,
 ita neque satis purgat ille qui extat Tom. 13. in Matth. p. 328. *αἱ δὲ δυνάμεις τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ*
ἐπέδωκεν παντὶ ἀναβήσαντι, ἡ χάρις αὐτοῦ ἀφ' ἧσέθεν τὴν ἀπορίαν neque sanctiorum illa Pa-
 triarcharum enumeratio, quæ est libr. 5. in Epist. ad Rom. quorum neminem peccato im-
 munem vixisse probat; (cui enumerationi contrariam à Pelagio institutam, eorum scilicet,
 qui non modo non peccasse, sed etiam iuste vixisse referuntur, exhibet Augustinus in libr. De
 natura & gratia, cap. 35. de qua consuli velim Pelagij ipsius Epistolam ad Demetriadem, F
 & Hieronymi librum 1. adv. Pelagian.) vitam enim ab hominibus perfectis actam intelli-
 git, antequam ad summam perfectionem erepsissent.

At vix ullam admittit excusationem, quod ab eo scriptum est Tom. 12. in Matth. p. 286.
 ubi hoc Christi ad Petrum exponens: *scandalum mihi es, quare quomodo stare illud possit*
 cum isto Propheta: *Pax multa diligentibus nomen Dei, & non est illis scandalum;* & isto Apostoli:
Charitas nunquam excidit: responderetque non Servatorem modo, sed & eum qui in charita-
 te perfectionem adeptus est, scandalum obnoxium non esse; sed eum tamen qui peccat,
 quantum in se est, scandalum huic præbere. Præterea Tom. 15. in idem Evangelium, pag.
 373. tradit pueros quibus manus imposuit Iesus, iam amplius Dæmonum assaultibus, vel
 peccati illecebris percelli non posse: & p. 385. *ὁ πῶς δὴ ὁ ἀσθενὴς ἀποδοῦναι τὴν ἀπορίαν*

*Palin, 118
167.
1 Cor. 13, 8*

A *ὡς τὸ πᾶσι ἐπισημαίνουσι, πειθίως ὅτι ἰσοῦ λόγου, ἀδελφῶν αἱ ἐνοχθεῖαι, αἱ οἱ διὰ τοσοῦτο τὸ χρεῖον, φέρει τὸ ἕκαστος ἐν χρεῖσιν, καὶ ἀδελφῶν, καὶ διχασθῶν, καὶ σὺν ἑσθῶν, καὶ ἑταῖρος πατρὸς καὶ υἱοῦ, φησὶ ἢ ὁ ἕκαστος ἀπολογουμένῳ, ὅτι οὐκ ἀδύνατον τὸ τοιοῦτον ἄνθρωπος ἕκαστος ἀποκρίσασθαι τῷ ἀποδιδόμενῳ τῷ ὑπάρχοντι, καὶ εἰδέναι πῶς, ἀλλ' ἴσως ἀπ' ἐκείνου μῶν ἢ ἡμεῶν ἀρετῶν) ἢ διὰ ἐπινοητῆ ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ἕκαστος ἀρετῶν, ἢ ἢ ἐπινοητῶν ἀποδείξαι, καὶ πᾶσαι ἢ ἀρεταί.*

XIX. Sed nec fugit diligentiam Iprensis Episcopi isthoc Origenis deliramentum iam ante notatum à Magdeburgensibus, quod luculenter exagitat Tom. 1. libr. 6. cap. 12, & 15. *Magd. Cent. 3. cap. 10.* & præcipue libr. 4. Tomi ejusdem, cap. 19. ubi hanc ἀπαθείαν ἐ Pythagoreorum, Stoicorum, Diogenis, Pyrrhonis, aliorumque Philosophorum Scholis manasse demonstrat. In quo miror hoc ei excidisse : *Quamquam nec Origenes huius impassibilitatis primus auctor fuit.*

B *Nam ut nihil de Manicheo dicam. jam olim Stoici putantur fuisse illius ἀπαθείας αὐτορες.* Quasi Origenem Manichæus tempore præcesserit, quem certum est annis post Origenis obitum circiter viginti & uno hæresim suam promulgasse. Tum hoc loco, & libr. 6. cap. 12. Tomi ejusdem, Priscillianum, Manichæum, Gnosticos, Evagrium Hyperboritam, Iovinianum, Pelagium, totiusque pene Syriae Hæreticos doctrinam hanc ab Origene sumfisse auctore docet Hieronymo ; interque eos Evagrium librum edidisse *ὡς ἀπαθείας*, qui à Rufino Latine convertus est. Solertè deinde observat non satis caute Hieronymum distinxisse illa duo, facultatem habere non peccandi, & non habere facultatem peccandi ; hoc est, *posse non peccare, & non posse peccare.* Quorum alterum è libero pendet arbitrio, quo fit ut possimus peccare, vel non peccare, gratiæ modo ad id postremum suppetat auxili-

Hieron. in Epistol. ad Cesiph. contr. Pelag. c. 1. & in Praem. ad Dialog. contr. Pelag. & in Praem. Comment. in Ierem. libr. 4. Hieron. in Epistol. ad Cesiph. c. 1.

C lium ; alterum vero arbitrii humani libertatem tollit, & à Valentinianis propugnabatur, qui homines *ἀσάμνητοι* eius esse volebant naturæ, quæ peccatum nullo modo reciperet: quod dogma, dogmatique auctores perpetuis velitationibus Origenes urgebat ; numquamnon hoc inculcans, nullam esse naturam quæ non sit boni & mali capax, adeo ut ne ipsi quidem Angeli à peccato, peccati que poenis essent immunes. Perperam ergo Hieronymus *ἀσάμνητοι*, idem esse retur, quod, *sine peccato* ; nam, *ἀσάμνητοι*, est, *incapax peccati* : perfectos autem non incapaces peccati volebat Origenes, neque Pelagius, sed peccato carere posse ; imo vero prædicabat Pelagius non id agi, utrum aliquis peccati per totam vitam fuisset exors, sed utrum homines peccati exortes esse queant, quod per arbitrii liberi vires fieri posse affirmabat ; & Adamantius quoque neminem sine peccato vixisse putabat, ut supra dixi. Atqui fieri posse non negabat Augustinus ut esse posset homo in hac vita sine peccato, id modo gratiæ auxilio, non naturæ viribus referretur acceptum : Nam

Augustin. lib. de pecc. mer. libr. 2. cap. 6.

qui dicunt, inquit, esse posse in hac vita hominem sine peccato, non est eis continuo incauta temeritate observandum. Si enim esse posse negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel misericordie, qui hoc adiuvando efficit, derogabimus. Nec satis proprie idem Hieronymus *ἀσάμνητοι* reddidisse videtur, *impeccantiam*, idest, *non peccare* : quod reddendum erat, *impeccabilitatem*, idest, *non posse peccare.* Perperam quoque scriptum ab eo est : *Illud autem Origenis proprium est, esse possibile, cum se aliquis ad meliora converterit, ad tantam fortitudinem pervenire, ut ultra peccare non possit, pro eo quod scribere debuit, ut ultra non peccare possit.* Ge-

Hieron. in Praem. l. 4. Comment. in Ierem. Hier. Praemio Dial. adv. Pelag.

F acquirendæ virtuti, & delictis expurgandis dederit operam, & ad perfectionem conscenderit, vitiorum incitamenta propriis viribus pessumdare posse si velit, ab iisque neutiquam tentari. In quo geminus est error, quod virum perfectum ad calcandas peccati blanditias gratiæ præsidio non egere velit, & quod tentationibus eum minime percelli censeat ; cum certum sit vitam hominis certamen esse perpetuum, & Paulo ipsi datum fuisse stimulum carnis.

XX. Quemadmodum evectos ad summum virtutis apicem homines peccatis obnoxios non esse definit Adamantius ; ita asseruisse visus est non posse eos emergere à vitiis, & ad virtutem regredi, ac renovari per poenitentiam eos, qui post acceptum à Deo gratiæ divinæ lumen iterum sese peccatis obstrinxerint : Petrum quidem cum Christum ejurando peccavit, nondum accepisse Spiritum sanctum ; nobis vero si eo accepto peccaverimus, neque in hoc saculo, neque in futuro veniam iri concessum. *Hoc attende, inquit Tractat. 35. in Matth. quoniam ante galli cantum, & ante Spiritum sanctum, in tempore noctis profunde, etiamsi frequenter denegerit quis, vivere potest : quod manifestum est ex eo, quod ter denegavit Petrus. Si autem post galli cantum, vel semel in quocunque periculo constitutus denegerit quis, impossibile est eum renovari in poenitentiam, ut iterum crucifigat sibi Filium Dei.* Clemens quidem Alexandrinus Stromat. libr. 2. iteratam hanc poenitudinem, qua post conversionem homo peccatis deditus tangitur, esse affirmat quasi quamdam novi peccati meditationem ; minime vero ita insanit, ut homini post illam poenitentiam peccanti nullum ad virtutem regressum patere putet, nec ullum alteri poenitentia locum superesse velit. Nempe eo impulerunt utrumque perperam accepta isthæc ex Epistolæ ad Ebræos cap. 6. v. 4, 5, 6.

F

Philast.
cap. 20.

Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi, Et prolapsi sunt, rursus renovari ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ostentui habentes: necnon & ista è cap. 10. v. 26, 27. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquatur pro peccatis hostia; Terribilis autem quadam expectatio iudicii. Inde & Novatus in haeresim inductus est. Quam autem his Pauli locis expositionem adhibuit Philastrius, eandem Origeniano illi possumus adhibere. Sic illa se habet: *Penitentiam eorum non excludit docendo, sed diversum gradum dignitatis ostendit inter hunc qui integram custodivit, & illum qui peccavit. Dignitatis est igitur detrimentum in eo qui peccavit, non damnum salutis. Nam si fortiter qui pugnaverit per martyrium, recipiet pristinam dignitatem; aut si condigne in hoc saeculo vixerit, inpetrat quod desiderat adipisci. Nam in ipsa Epistola rebaptizatores excludit, non baptismum; penitentia abneget. Ceterum consuli velim Sixtum Senensem libr. 6. Biblioth. Annot. 119. & libr. 7. Har. 8. qui hæc, aliaque, cum explicandæ huic Pauli sententiæ, tum adversus adductum Origenis testimonium collegit.*

XXI. Mirum porro sentientem Origenem perfectos homines posse non peccare, dixisse tamen præceptis divinis morem geri non posse. Cui contrarium Pelagius decrevit in suis Sententiis, teste Hieronymo, qui libr. 1. contr. Pelag. hæc scribit: *Centesimus titulus est, posse hominem sine peccato esse, & Dei mandata facile custodire, si velit. Sic autem Origenes libr. 2. in Epist. ad Rom. Nos vero qui hæc omnia spiritualiter intelligenda sentimus, idcirco non auditores, sed factores Legis iustificandos credimus, non Legis secundum literam, qua utique pro sui impossibilitate non potest habere factorem, sed secundum spiritum, per quem solum Lex impleri poterit: & deinde: Licet non crediderint quidam Iudaorum, de infidelitate tamen eorum dicendum est, quod Deus quidem solus sit verax, omnis autem homo sit mendax: qui etiam si quid iustum est, necesse est tamen ut in aliquo à veritate decidat, quam in omnibus servare humane nature pene impossibile est. Graviora sunt etiam & magis exprella quæ extant Tract. 35. in Matth. ubi quaritur utrum posito Christi vaticinio hoc, scandalum in se passuros esse Apostolos omnes, fieri poterit ut scandalum Petrus non pateretur: quod duplici solvit responsione; prima, quoniam necesse erat, ore verissimo predicente, qui omnes vos scandalizabimini, fieri quod prædictum erat ab Iesu: altera, quoniam qui exoratus à Ninivitis, qua prædixerat per Ionam non fecit propter penitentiam Ninivitarum, sic possibile fuit, ut repelleret etiam à Petro scandalum deprecante. Vera est posterior responsio, prior falsa: posito enim Christi vaticinio, certo effectus consecutus est, non necessario. Disputat postea, an postquam prædixit Christus futurum ut ante gallicinium ter à Petro negetur, precibus impetrare poterit Petrus, quominus vaticinium illud impleteretur; respondetque precibus prohiberi potuisse vaticinij huius effectum, si illud Christus juramento non firmasset; sed quia iurejurando firmatum fuerat à Christo, eum dixit: *Amen dico tibi*, fieri non potuisse ut non denegaret. Falsum id quoque, nam etiamsi certo negaturus fuerit, potuit tamen non negare. Ibidem Petrum derelictum fuisse sciscit: *Et quoniam*, inquit, *non solum inconsiderate, sed pene etiam impie dixit: Esti omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor, nec cogitans lubricam naturam humanam, magnum protulit verbum: ideo nec ad modicum est derelictus, ut scilicet denegaret, vel semel denegaret, sed abundantius derelinquitur ut ter denegaret.* Subiungit postmodum melius sibi consulturum fuisse Petrum, si perspecta naturæ humanæ imbecillitate, quæ suapte vi & industria Christi nomen profiteri nequaquam potest, eum orasset, ut necessariam ad id gratiam sibi conferret. Optime id quidem, sed vitiosa sunt quæ sequuntur: *Nec enim, inquit, poterat fieri ut facta interrogatione potuisset dicere Dominum Iesum in Spiritu sancto, aut confessus fuisset, cum Spiritus sanctus nondum fuisset datus. Atque hæc in eodem loco repetit inferius, & novum insuper dogma congerit: Abundantius considerantes Petri negationem, dicimus quoniam nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto, sicut Paulus nos docet: & nondum erat tunc in hominibus Spiritus sanctus, quoniam Iesus nondum fuerat honorificatus, sicut dicit Iohannes. Propterea non erat possibile, neque illum talem Petrum tunc Iesum confiteri, nec tamen erat reprehendendus non confitens Iesum. Quoniam ad confitentes dicitur: Non estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Non autem, cum sit potens Spiritus ille Patris nostri loqui in nobis, & cum in nostra sit potestate locum dare in nobis Spiritui sancto, & non Diabolo, si denegaverimus, excusationem ullam habemus.* Ac primum, quod ait derelictum fuisse Petrum, non uno modo intelligi potest; nam vel omni gratiæ cuiuslibet auxilio destitutum fuisse vult, cuius gratiæ ope, spreto mortis terrore Christum aperte confiteri potuisset: atque huic sententiæ cum solenni sacre Facultatis Theologica Parisiensis decreto temeritatis, impietatis & hæreseos nota inulta sit, anno MDCLVI. temerarium quoque esset & impium ulla eam cavillatione & argumento tueri: vel ei defuisse censet non vehementem solum illam Dei aspirationem, & divinam Spiritus sancti, qua impulsus in medios sese fluctus præcipitaverat, & satellitum turmam stricte pro Christo certaturus invaserat, sed gratiæ etiam ecclesiasticæ auxilium; atque id recte & Catholice dici potest. Ex eo autem quod nondum datus erat*

A erat Spiritus, falso concludit neminem potuisse dicere Dominum Iesum in Spiritu sancto; quamvis enim nondum datus fuisset Spiritus sanctus larga illa & mirabili missione, qua Apostolis infusus est in Pentecoste, datus tamen fuerat alio modo viris iustis ante Christi ortum, & dum inter homines ageret, & postquam in caelum se recepit. Praeclara est Augustini de ea re dissertatio Tractat. 32. in Iohann. ubi ostendit quid postremam hanc inter Spiritus sancti missionem, aliaque superiorum temporum interlit. Igitur quum Christum negavit Petrus, etsi nondum datus fuisset Spiritus sanctus solenni illa & aspectabili missione quae in Pentecoste contigit, suppetebat ipsi tamen gratia divina, per Spiritum sanctum erogata, qua Christum neglecto mortis periculo poterat profiteri. Ferri ergo non potest quod subiicit Origenes: *Propterea non erat possibile, neque illum talem Petrum tunc Iesum confiteri, nec tamen reprehendendus erat non confitens Iesum.* Nec à Petro solum tunc abfuisse putat Spiritum sanctum, sed adfuisse etiam Spiritum, Spiritus huius inimicum quem iis impertitur Deus, quos ope sua subleuare vult, docet idem Tom. 12. in Matth. p. 299, 300.

B XXII. Verumtamen licet aliquando diuinis non posse mandatis obtemperari definire visus sit, contrarium tamen occidit Hom. 9. in Iosue: *Amon, inquit, tibi videtur inter mulieres existimandus ille vir, qui dicit: Non possum obseruare quae scripta sunt, vendere quae habeo, & dare pauperibus non possum. . . . cetera similia quae mandantur, qui dicit implere non possum, quid tibi videtur aliud, quam inter mulieres, quae nihil virile possunt, esse numerandus?* & Tom. 14. in Matth. p. 365, 366, & 371. unumquemque dicit impetrare posse à Deo donum castitatis, quamvis unicuique concessum non sit. Repugnat praeterea supra à nobis expensum dogma,

C quo iustos ἀπαθείς esse tradit; nam cum ex variis testimoniis, ipsiusque etiam Hieronymi auctoritate probauerimus in hoc errore versatum Origenem, quomodo alteri huic, quem investigamus, adherere potuit, mandata Dei omnia ne vix quidem seruari posse? nam si seruari mandata non possunt, nemo potest mandatis non refragari, ac nemo proinde potest non peccare. Quae cum ex aduerso opposita esse videantur, sic conciliata ab illo fuisse suspicor, ἀπαθείς quidem esse iustos homines ac perfectos, posse eos non peccare, diuinis legibus parere posse; reliquos vero homines praecipua omnia seruare non posse: nam illud Origenis proprium fuisse tradidit Hieronymus, *impossibile esse humanam a principio usque ad mortem non peccare naturam: & rursus esse possibile, cum se aliquis ad meliora conuerterit, ad tantam fortitudinem pervenire, ut ultra peccare non possit.* Petrum autem vel nondum fuisse perfectum

Hieronym.
Proam.
Dial. adv.
Pelag.

D accepit, cum Christum negavit. accepto autem sancto Spiritu fuisse perfectum & ἀπαθείς, vel propter firmatam iurejurando Christi vaticinationem de futuro ipsius peccato, peccatum vitare non potuisse. Quod autem ait: *Quoniam necesse erat fieri quod predictum erat à Iesu,* ab Interprete profectum fuisse putem, nam Origenes Tom. 3. Comment. in Genes. aliter sentit. Verba eius sunt: *ὁ δὲ ἐπεὶ ἔγνωσεν, ὅτι οὐκ ἔστι ἐπι γινώσκων ἐμελλέν, ἔγνωσεν. Ἐπεὶ οὖν δὲ*

E *δὲν, ἐξ ἑαυτοῦ τὸ πάντως ἔσται, ἔτι καὶ ἐπι γινώσκων, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ τὸ πνεῦμα ἔσται, ἡ δὲ διὰ τὸν αὐτὸν ἡ γὰρ ἐπι γινώσκων, ἐπὶ ἀποδείξεως ἰσχυρὰν ἀποδείξεως τῆς ἀποδείξεως ἰσχυρὰν, ὅτι πάντα ἀπέβη ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως ἰσχυρὰν.* Sequentia quoque eodem faciunt. Commodam etiam admittunt explicacionem quae subnexa sunt in eodem Commentario in Matthaum, fieri non potuisse ut Petrus non peccaret. postquam vaticinium suum iurejurando, Amen, Christus confirmavit. Nam

F *τὸ, fieri posse, duplici modo enuntiare Graece potuit Origenes: ὅσον τὸ ἐπὶ, & ἀνατὸν ὄναι, quorum prior excludit necessitatem, & cum libertate ad opposita, ut loquuntur, consentit; posterior vero necessitatem includit, & libertatem excludit. Distinctionis huius argumentum arcesso è libr. 2. contra Celsum; ubi sic de ejusdem Iudae prodicione, & Christi vaticinio loquitur: ἐξ οὗτος τὸ μὴ ἔπὶ ἔγνωσεν ὡς ἀποδείξεως, μὴ ἀποδείξεως, ἔπὶ ἔπὶ ἐπι γινώσκων ἀποδείξεως, μὴ ἀποδείξεως. Quasi dicas: nullo modo futurum erat. At paulo inferius sic habet: καὶ ὅσον γὰρ τὸ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως τὸ ἀποδείξεως, ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως, ἀνατὸν ὄναι τὸ ἐπὶ τῆς ἀποδείξεως, ἔσται τὸ ἀποδείξεως ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως ὡς ἀποδείξεως τὸ ἀνατὸν ὄναι τῆς ἀποδείξεως, καὶ μὴ ἀποδείξεως, οὗτοι οὗτοι τὸν π λὴν, τὸ δὲ πάντως ἔσται. & ἀπὸ τῆς ἀποδείξεως ἰσχυρὰν.* & libr. 7. Commentar. in Epistol. ad Rom. Non ergo quia Propheta praedixerunt, idcirco prodidit Iudas; sed quia futurum esset proditor, ea

Magd.
Cent 3. c. 10.

XXIII. Patet etiam reprehensionibus locus Origenis è libr. 3. in Epistol. ad Rom. in quo exemplis & rationibus demonstrare nititur sola fide, absque ullis operibus Legis, hominem iustum effici, juxta illud Apostoli Rom. 3. 27, 28. *Vbi est ergo gloriatio? exclusa est, Per quam legem factorem? Non. sed per legem fidei. Arbitramur enim justificari non inem per fidem, siue operibus Legis.* At certum est tamen de justificationis initiis ibi disserere Origenem, non de progressu ejus & augmento, cum sine operibus otiosa est fides; adeo ut ita sit intelligendus, posse aliquando hominem, qualis latro fuit, Christi in extremo supplicio socius, sola fide justificari, nullo etiam accedente opere bono; quando scilicet faciendi eius data

non est facultas, vel occasio: Initium namque justificari à Deo, ait Origenes libr. 4. sequente, *A fides est quæ credit in justificantem: & hæc fides cum justificata fuerit, tamquam radix inbre suscepto haeret in anime solo, ut cum per Legem Dei excoli cæperit, surgant in ea rami qui fructus operum ferant. Non ergo ex operibus radix iustitiæ, sed ex radice iustitiæ fructus operum crescit: & paulo superius: Iam sane considerabis, si ut de fide dictam est, quia reputatum est ei ad iustitiam, ita & de alijs virtutibus dici possit, quia verbi gratia misericordia unicuique reputari potest ad iustitiam, aut sapientia, aut scientia, aut mansuetudo, & humilitas, vel certe si omni credenti fides ad iustitiam reputetur. Tum in Rom. 4. 18. Puto quod prima salutis initia, & ipsa fundamenta, fides est: profectus vero & augmenta adificij, spes est: perfectio autem & culmen totius operis, charitas. Idem Tom. 16. in Matth. p. 448. fidem absque operibus similem esse dicit ficui à Christo arefactæ, quæ folia tantum absque fructibus ostentabat. Itaque postquam probare conatus est sola fide hominem effici iustum, absque operibus Legis, priore loco libri 3, in Epist. ad Rom. statim subiicit: *Sed fortassis hæc aliquis audiens resolvatur, & bene agendi negligentiam capiat, siquidem ad justificandum fides sola sufficiat. Ad quem dicemus quia post justificationem si injurite quis agat, sine dubio justificationis gratiam spernit: & postmodum: Quod si requirat aliquis curiosus, si qui ex fide justificantur, per quem justificantur, licet fortassis multa in hoc curiositas videatur, tamen convenienter dicere possumus quod qui ex fide justificantur, initio ex fide sumpto, per adimplerionem bonorum operum consummantur: & qui per fidem justificantur, à bonis operibus exorsi, per fidem summam perfectionem accipiunt. Quanam ergo fide scripserunt Magdeburgenses Origenem justificationis fontem fecisse bona**

Magdeburg.
Cont. 3. c. 10.

XXIV. De peccato originis ab Adamo in homines propagato non una est Iprensis C

Episcopi adversus Adamantium querela. Is Tom. 1. libr. 6. cap. 17. postquam Origenem fallus est de peccato originis à Catholica Ecclesia dissentire neutriquam videri, Pelagianis tamen, ut de ea re falsa opinarentur, portam aperuisse dicit. Mox è libro 5. Commentariorum ipsius in Epist. ad Rom. præcipua colligit capita, quibus doctrinam ejus super hoc argumento contineri putat; quæ singulatim, sed paucis examinabimus. Primum hoc est; Mundum, in quem peccatum intrasse docet Apostolus per peccatum Adami, terrenos esse homines: 2. Mortem quæ in omnes pertransiit, mortem esse animæ, non corporis: 3. Mortem illam non pertransiisse in omnes, sed in multos, qui nempe actu peccaverunt: 4. Non in omnes regnasse mortem, sed in eos duntaxat qui peccaverunt in similitudinem pravariationis Adæ: 5. Non omnes homines, sed multos unius delicto peccatores fuisse effectos: 6. Christum plures ad vitam reduxisse, quam Adamum ad mortem: 7. Adamum esse formam futuri, quia peccati ipsius exemplar imitantes, peccatores effecti sunt. Observatum autem velim ante omnia, ab Origene hæc ἀλλήλοθεν fuisse proposita, non ἀόριστον definita; antequam enim ad ea accederet, explicato literæ sensu; *Videamus nunc, inquit, quid etiam interior habeat intellectus. Quod ex ipsius opinionum inconstantia & diversitate clarius etiam sese prodet. Nam primum quod attinet, postquam terrenos homines & rebus terrenis dedit, allegorice Mundum esse dixit, in quem peccatum intravit, Mundum deinde aliter exponit, eoque significari docet terrenum hunc locum, in quo homines habitant; vel terrenam & corporalem vitam, in qua mors habet locum; cui mundo, hoc est terrena vitæ crucifixos se dicunt sancti & mortuos. Non multo autem inferius alia habet: Videtur mihi, inquit, quod illam ætatem quæ nondum ad capacitatem rationis accessit, non tam homines quam Mundum appellaverit. Altera querela hæc est, dixisse Origenem mortem quæ in omnes homines pertransiit, mortem esse animæ, non corporis. Fateor mortem illam passim accipi ab eo pro morte peccati, sed, ut reliqua, allegorico sensu: cujus mortis mortem corpoream umbram appellat, quia quocumque illa inceserit, hæc necesse est subsequi, velut umbram corpus; atque idcirco mortuum fuisse Christum, quia pro nobis factus est peccatum. At mortem illam, quam regnasse ab Adam usque ad Moysem ait Apostolus Rom. 5. 14. mortem corporis, & descensum ad inferos non semel interpretatur Origenes libr. 5. in Epist. ad Rom. puta cum ait: *Quomodo sane, vel quæ condemnatio in omnes homines venerit videndum est: & sufficere forsitan potest, secundum simplicem expositionem, ut dicamus condemnationem esse communem hanc mortem quæ omnibus venit, & venit, etiamsi iusti videantur. Existimavit ergo Origenes non peccatum solum, quod mors est animæ, sed mortem etiam corpoream in omne genus humanum per Adami lapsum fuisse transmissam, quod Synodi Tridentinæ Decreto penitus consentaneum est. Id Iansenius, velut à se dissentiens, minime dissimulat Tom. 1. libr. 3. cap. 15. Tertia criminatio talis est, censuisse Adamantium; Mortem illam quæ in omnes, juxta Paulum Rom. 5. 12. pertransiit, in multos tantum pertransiisse, qui nempe actu peccaverunt. Cui criminationi quarta connexa est, visum fuisse ipsi, mortem illam de qua Paulus Rom. 5. 14. non in omnes regnasse, sed in eos duntaxat, qui peccaverunt in similitudinem pravariationis Adæ. Utrobique mortem peccati intelligit: ac proinde pendet hinc quoque quinta accusatio, affirmasse ipsum; Non omnes homines, sed multos unius**

Conc. Trid.
Sess. 5. Can.
21.

A delicto peccatores esse effectos. Distinguit autem Origenes transitum mortis à regno mortis: *Peccatum enim, inquit, pertransiit etiam infus, & levi quadam eos contagione perstrinxit: in pravaricatoribus vero, id est his qui se ei tota mente ac devotione subiciant, regnum tenet, & omni potestate dominatur.* At mortem illam super eos tantum regnum tenuisse vult, qui simili sese, ut Adam, crimine inquinaverunt. Quamquam alibi peccatum originis super omnes regnasse ait: *Tunc ergo, inquit, nihil peccantibus nobis mors regnavit in nobis: & mox: Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen in eos qui peccaverunt in similitudinem pravaricationis Ade.* Videsne ut à peccato nullum Paulus excuset? Pertransisse autem mortem in omnes iteratis locis discrete asserit: ut cum corporis mortem umbram esse dicit mortis peccati; ac proinde nullum morte peccati esse immunem, quia corpoream mortem nemo vitare potest. Id probat deinde

B commemoratis priorum temporum viris sanctitate nobilibus, quos omnes peccato obnoxios fuisse demonstrat. Idem non multo post confirmat, Apostolicum illud explanans Rom. 5. 18. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, &c. Sufficere, inquit, forsitan potest secundam simplicem expositionem, ut dicamus condemnationem esse delicti communem hanc mortem que omnibus venit, & venit, etiamsi iusti videantur: atque hanc esse dicit simplicem, non allegoricam expositionem.* Nec superioribus repugnat, quod ait: *Non omnes homines, sicut solet, in ceteris ponit (Apostolus) sed multos, qui unius delicto peccatores constituti sunt: nam omnes multos esse fatetur, consultoque vocem omnes ab Apostolo fuisse omisissam, ne forte si dixisset per unius inobedientiam peccatores factos esse omnes, & necessario subjunxisset; ita & per unius obedientiam iusti constituerentur omnes, videtur ex huiusmodi promissionis securitate*

C *resolvere animos eorum quibus expedire esse sub metu.* Deinde aliud esse docet peccare, aliud peccatorem esse; peccare omnes etiam iustos, peccatores esse qui sæpe peccando usum peccandi ac consuetudinem contraxerunt; peccatores igitur esse multos, non omnes; peccare autem universos. Perspicua vero ea sunt: *Et ut evidentius ostenderet omnes homines & multos homines idem esse, addidit his: Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam iusti constituerentur multi.* Et quod superius omnes dixerat homines, hic eodem sensu multos nominavit: & ista: *Mortem tamen istam communem suscepit (Christus) cum illam peccati qua regnabat in omnibus non receperit.* Et sane neminem vacare peccato per suatum Origeni fuisse iam satis supra demonstravimus. Sextum hoc ei crimen obiicit, decrevisse ipsum, Christum plures ad vitam reduxisse, quam Adamum ad mortem. Quod

D facile ex superioribus refellit, nam si in omnes mortem sive animæ, sive corporis ab Adamo profluxisse ratus est Origenes, non plures certe quam omnes ad vitam Christum reduxisse opinari potuit. Præterea exponens illud Apostoli Rom. 5. 15. *Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit:* opponit gratiam Christi peccato Adamo, & quidquid utrimque hominibus boni vel mali fuit importatum, invicem accurate contendit, nec plures gratia Christi sublevatos fuisse observat, quam peccato Adamo affectos & in deterius commutatos. Præclare vero Paulinam sententiam his verbis enarrat: *Ostendere vult quod multo sit fortior vita quam mors, & iustitia quam peccatum, & per hoc edocere, quia si ita per peccatum mors regnare in omnibus potuit, accipiens ex unius hominis inobedientia initium, quanto potentius & dignius per iustitiam vita regnabit, initium accipiens per unius obedientiam Christi? Sed & simpliciore intellectu dici posse censet plures vita fuisse donatos à Christo, quam morte affectos ab Adamo; quia Adamus homines tantum à se oriundos letho dedit; Christus autem non illos tantum, sed ipsum etiam Adamum vita reddidit. Sic ergo, inquit, plures Christus reducit ad vitam, quam Adam duxit ad mortem, quia etiam ipsum Adam qui ceteris causa exitit mortis, Christus revocavit ad vitam.* Postremo tandem id in Origene culpam Iansenius, quod affirmaverit: Adamum esse formam futuri, quia peccati ipsius exemplar imitantes, peccatores effecti sunt. Extat illud quidem eum alius libri huius quinti in Epistolam ad Romanos locis, tum præsertim versus finem his verbis: *Dedit ergo Adam peccatoribus formam per inobedientiam; Christus vero è contrario iustus formam per obedientiam posuit. Propterea enim & ipse obediens factus est usque ad mortem, ut qui inobedientie formam sequentes confluntur sunt peccatores, obedientiam Christi imitantes salvi fiant.* Verum repetitis quoque libri ejusdem testimoniis Adamum idcirco formam futuri dictum pronuntiat, quod Christi typum præferret. Quod adiecit autem per pravaricationem hominibus formam peccandi præbuisse Adamum, atque ita peccatores constitutos fuisse multos, peccatum aliud originis ex traduce in homines propagatum neutriquam excludit: *Aut magis simpliciter, inquit, accipiendum videtur, & similitudo pravaricationis adeo absque aliqua discussione recipienda, ut hoc sermone omnes qui ex Adam pravaricatore nati sunt, indicati videantur, & habere in semetipsis similitudinem pravaricationis eius, non solum ex semine, sed ex institutione suscepta. Vbi peccatum originis semine transmissum, & peccatum, uti appellant, actuale, institutione susceptum agnoscit. Nec multo post doctrinam eandem inculcat, docens homines non tam nativa urgeri in mortem peccati, quam discipulati, & peccatum non solum nativitate*

ris, sed & doctrina esse; & Christum contraria contrariis opposuisse, vitiumque illud per generationem contractum, per regenerationem aboluisse; & peccatum per malam institutionem admissum, salubri doctrina coercuisse: atque idcirco Discipulis suis non dixisse: *Ite, baptizate omnes gentes*: sed: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Tum ita concludit: *Sciens ergo utrumque esse in culpa, utrumque remedium dedit, ut generatio mortalis regeneratione baptismi mutaretur, & impietatem doctrina pietatis excluderet*. Plus prodest ad oppugnandum Origenem, quod ex illo referunt Catenæ in Psalmos, ad Psalm. 48. 6. *non fecit & non adiuuavit & non dedit*. Quibus originis peccatum, debitaque ipsi supplicia penitus tolluntur. Sed præter substantiam Catenarum fidem, faciunt pro Origene sanæ ipsius super hoc argumento, & orthodoxæ sententiæ variis sparsæ locis, velut Homil. 8. in Levit. ubi homines in iniquitatibus concipi, & in peccatis nasci asserit, atque idcirco scriptum esse: *Nemo mundus à sorde, ne si unius diei sit vita eius*: (quamquam Homil. 12. in Levit. & 14. in Luc. sordes illas quas nascentes contrahimus, à peccato distinguit, & conceptionis atque ortus spurcitiem & fœditatem significari putat) alioqui baptismum parvulis in remissionem peccatorum conferri solitum, supervacaneum fore & inutilem. Paria replicat Tom. 15. in Matth. p. 391. & baptismum decernit abstergi sordes, quas nascentes contrahimus; videlicet peccatum, juxta illud Davidis Psalm. 50. 7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*. Vnde solvitur, ut id obiter dicam, impactum Origenistis crimen alterum, censuisse ipsos peccata non tolli per baptismum, sed tegi. Hinc ipse Iansenius Origenem de peccato originis non videri à Catholica doctrina diffidere confessus est: hinc ipsum sana docuisse de effectu baptismi, per eum nempe deponi peccati sordes, & omne noxarum genus auferri prædicant Magdeburgenses. Si quid in illis tamen Commentariis in Epistolam ad Romanos orthodoxæ fidei parum consentaneum occurrerit, meminere eruditus Lector non tam illorum auctorem existimandum esse Origenem, quam Rufinum; à quo non tam interpretati, quam recusi & interpolati sunt; Rufinum autem tam prave de peccato originis sensisse, ut apud Carthaginense Concilium professus sit Cælestius se ab eo accepisse nefarium illud dogma, traducem peccati non esse, ut refert Augustinus libr. 2. De peccat. original. cap. 3.

Magdeb.
Cent. 3. c. 10.

Notetur interim capitalis Hieronymi adversus Origenem insimulatio, in qua definit liber ipsius tertius adversus Pelagianos. *Quod si iniusta, inquit, vobis (Pelagianis) videtur alienorum remissio peccatorum: quæ sit per baptismum, qua non indiget qui peccare non potuit: ian sit ad Amasium vestrum, qui præterita in cælis & antiqua delicta solvi dicit in baptismo; ut cuius in ceteris auctoritate ducimini, etiam in hac parte errorem sequamini*. Amasium illum, Origenem intelligo, quasi ab adamando diceretur Adamantius, sic ab amando dictum Amasium. Quem cum peccata in cælo ab animis admissa credidisse fassi simus, eadem baptismum ablui putasse non negamus: si modo concedatur peccatum quoque propaginis, ab Adamo derivatum, eodem baptismum deleri censuisse eam ipsum; quod unum in præsentia propugnandum suscepimus.

XXV. Superest iam ut de suis circa prædestinationem placitis Origenes causam dicat. Meminisse ergo oportet toties jam à nobis decantari dogmatis, quo Mentis antequam illaberentur corporibus duxisse vitam in cælo asseveravit, & pro acta ibi vel recte vel male vita, partim Angelicum ordinem adeptas, partim in terram fuisse detrusas; nec varia solum corpora, variamque vivendi in terris sortem nactas esse, sed varium etiam gratiæ divinæ modum fuisse promeritas, vasque fictilia vel aurea, contumelia vel honoris fuisse effectas; ita tamen ut eadem arbitrij libertate utentes, nova gratiæ incrementa capessere, & ad superiores iterum revehi gradus, vel ad inferiores relabi possint. Ac totum in hoc argumento libri secundi *ὅτι ἀρχαί* nonum caput contrivit. Sed & idem aperte tradit, illud Paulinum enarrans: *Annon habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

Libr. 7. in
Epist. ad
Rom.

Quemadmodum autem arbitratus est Adamantius, quæ à nobis gesta sunt olim, antequam corpora subiremus, causam dedisse Deo, cur mentes nostras terrenis hisce moli- bus implicaret, adeo ut ad hanc in terris agendam vitam Deus nos prædestinaverit, ex prævisis ab omni retro ævo meritis vitæ illius in cælo traductæ; ita ex prævisis meritis terrestribus hujus vitæ quam nunc agimus, prædestinasse nos Deum ad nobilia quædam in terris obeunda munia, deinde vero post obitum ad gloriam, existimavit. Id duobus præcipue locis asserit, quorum prior est libr. 1. in Epist. ad Rom. Paulum ibi à ventre matris suæ propterea segregatum fuisse dicit in Evangelium Dei, quia *causas in eo & merita, quibus in hoc segregari deberit, vidit ille quem non latet mens*. Prævidit enim quod abundantius quam ceteri omnes laboraturus esset in Evangelio. . . . Hac ergo & his similia, & alia multa in eo de ventre matris prævidens Iesus pro his segregavit eum in Evangelium. Et mox: *Quos præcivit Deus tales futuros, ut*

A Christo se in passionibus conformaret, ipsos etiam conformes ac similes imaginis eius predestinavit & gloria. Præcedit ergo præscientia Dei, per quam noscuntur qui in se labores & virtutes habituri sint, & ita prædestinatio sequitur, nec tamen rursus prædestinationis causa putabitur præscientia. Quod enim apud homines uniuscuiusque meritum pensatur ex præteritis gestis, hoc apud Deum iudicatur ex futuris. Habetur locus alter libr. 7. Comment. in Epistol. ad Rom. ubi hoc Apostoli explanans: Quos ^{79m. 8. 30.} autem predestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & iustificavit: quos autem iustificavit, illos & glorificavit, primum aliter accipiendum docet illud, Quos præcivit, superiore commemoratum versiculo, quam vulgo accipi solet: quia si ij tantum prænoscentur, qui prædestinantur; qui non prædestinantur, utique non prænoscentur: cognitionem ergo illam pro amoris nexu, & affectus vinculo sumendam probat multis Scripturæ testimoniis, puta

B isto: Cognovit Dominus eos qui sunt eius, id est diligit, cum tamen nec eos qui non sunt eius ignoret: præcognosci ergo eos à Deo vult, in quibus sciens quales essent, amorem suum Deus affectumque posuisset. Quærit postmodum quo sensu interpretandum sit illud Apostoli: Quos vocavit, hos & iustificavit: cum multi vocati sint, pauci electi. Respondet duplex esse vocationis genus; aliud secundum propositum, non vocantis Dei, sed vocati hominis, quo virtutem amplectitur; quicumque autem vocatione ejusmodi vocati sint, hos & iustificatos esse: aliud esse vocationis genus, non secundum bonum propositum, quo vocantur etiam reprobi, ne meritis efficiendi pœnis hoc utantur obtentu, idcirco sese fuisse à virtute alienos, quia defuerit sibi vocatio. Si quis autem propositum illud, secundum quod vocari nos à Deo dixit Apostolus, ad Deum referri velit, futurum illud quoque posterius

C recto humanæ voluntatis proposito, ac religiosa mente, & salutis desiderio. Demum id subnectit: Hoc ergo pacto neque in præscientia Dei, vel salutis, vel perditionis nostræ causa consistit, neque iustificatio ex sola voluntate pendebit, neque glorificari de nostra penitus voluntate sublatum est: & paulo inferius: Ut autem scias non in præscientia Dei unicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis, vide Paulum verentem ne forte cum alijs prædicaverit, ipse reprobis efficiatur, macerare corpus suum, & subigere servituti hoc.

XXXVI. Dolet Iprensi Episcopo dixisse Origenem, prædestinationem pendere ex prævisis meritis: vocationem fieri secundum propositum hominis, non Dei: vocationem secundum propositum Dei, ex bonis hominum desideriis aptam esse & connexam: causam eandem esse salutis & damnationis, nempe religiosæ mentis desideria. Quæ omnia in ^{1. Cor. 12.} idem fere recidunt. Offendit quoque ipsum perperam expositus Apostoli locus: Posuit Deus ^{12.} membra, unumquodque eorum in corpore, sicut voluit, quasi voluntas illa ad membrum, non ad Deum pertineat. Locus habetur libr. 9. Comment. in Epistol. ad Rom. Voluit autem, inquit, Deus secundum fidei mensuram quæ est in nobis, vel voluit ad id quod expedit. Nisi forte & ita aliquis hoc velit intelligere: Deus posuit in corpore unumquodque membrum, prout voluit, prout elegit, prout operam dedit, ne videatur de homine arbitrij potestas auferri.

Prædestinationem prævisis meritis postposuisse Origenem minime mirum est, cum quæstionem illam leviter tantum & perfunctorie delibavit vetusti Patres Pelagianis temporibus antiquiores, ut dicimus ex Epistolis Prosperi & Hilarij Arelatensis ad Augustinum, præfigi solitis ipsius libris De prædestinatione sanctorum, & Dono perseverantiæ, & ex prioris illius Augustini libri capite 14, & posterioris capite 20. In ea quippe fuisse sententia Irenæum, & Chrysostomum; sed & post Pelagianam ætatem, Theodoretum, Theophylactum, Oecumenium, aliosque complures tralatitium est. Cum & eandem hodieque à viris Catholicis propugnata videamus; & hanc, alteramve illi oppositam persequi summorum auctoritate Pontificum liceat. Nec adeo tamen sententiæ huic patrociniatus est Adamantius, ut non contrariam etiam aliquando sectari visus sit. Nam in Rom. 9. 11, 12. hæc scribit: sed hæc omnia eo spectant, ut illud probet Apostolus, quod si vel Isaac, vel Iacob pro his meritis electi fuissent ad ea quæ in carne posui quaesierant, & per opera carnis iustificari meruissent, posset utique meriti eorum gratia ad posteritatem carnis quoque & sanguinis pertinere. Nunc vero cum electio eorum, non ex operibus facta sit, sed ex proposito Dei, ex vocantis arbitrio, promissionis gratia non

F in filijs carnis impletur, sed in filijs Dei: hoc est, qui similiter ut ipsi ex proposito eligantur, & adoptentur in filios. Verum, ut sæpe dixi, parum huic libro adjungendum est fidei, quem Rufinianis opinionationibus aspersum & inquinatum scimus. Vocationem quoque illam secundum propositum hominis, quam revera Pelagianis tribuit Augustinus libr. 2. contra duas Epistol. Pelagianorum, non ita tuetur Origenes, ut non etiam vocationem secundum propositum Dei hic intelligi posse fateatur, nam proponit utramque & sententiæ suæ accommodat. Quamvis autem unam illam priorem defenderet, ad stipulatorem haberet Chrysostomum, sic in Rom. 18. 28. differentem: *αερόθεν δὲ ἐνταῦθα φησὶν, ἵνα μὴ τὸ πᾶν τῆ κληρονομίας, ἐπὶ ἕνα ἢ ἑμᾶλλον ἢ ἄλλους ἀνηλεῶς, & ἰεθελοῖ. εἰ γὰρ ἡ κληρονομία ἦτορ μόνον, τῆς ἑνικῆς ἢ πάντες ἰσχυροῦσσαν; ἢ τὰ πᾶσι φησὶν, ἢ ἡ κληρονομία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ αερόθεν τῆς κληρονομίας ἢ σωματικῆς εἰρημασίας. ἢ γὰρ ἡ κληρονομία ἦτορ μόνον ἢ πάντες ἰσχυροῦσσαν; ἀλλ' ἢ πάντες ὑπέκουσαν*

Propositum autem hic dicit, ne totum vocationi tribuat: sic enim contradicuntur erant & Greci & Iudai. A Nam si sufficeret sola vocatio, qua de causa non omnes salvi facti sunt. Propterea, inquit, non sola vocatio, sed & propositum eorum qui vocantur, salutem operatum est: nec enim coacta facta est vocatio, neque violenta. Omnes ergo vocati sunt, sed omnes obediunt. Assentientem quoque haberet Theodoretum, & perpetuos Chrysoctomi asseclas Theophylactum, & Oecumenium, & alios nonnullos. Vocatio autem secundum propositum Dei, quod propositum ex perspectis animæ piis desideris pendeat, quatenus cum reliquis Adamantij dogmatis cohæret, merito à Iansenio exploditur; nam pia desideria ab hominum sola voluntate derivat; quibus perspectis desiderijs proponat Deus ipsos vocare, tumque primum gratiam ad id opportunam largiatur. Huic affine quiddam carpit in Origene Iansenius Tom. 1. libr. 8. cap. 4. quod scilicet dixerit salutis doctrinæ præcepta Christum hominibus tradidisse, prout B affectos eos esse novit, fidemque sibi adhibuituros præsentit. Equidem non dubito, uti supra dixi, opinatum fuisse Origenem, ex hac prænotione motum fuisse Christum ad primam illis gratiam impertiendam: proptereaque nullam Semipelagianò huic errori defensionem obrendimus. Sin ita sentisset Origenes, doctrina sua illos imbuisse Christum, quos ipsi per gratiæ suæ mere gratiæ auxilium assensuros prænoterat; vel futurum & prævisum consensum occasionem Christo impertiendæ suæ doctrinæ & gratiæ præbuisse, non ut præberetur promeritum fuisse; hoc est gratiam suam & doctrinam non ex futuris eorum meritis, sed hac consensus oblata occasione Christum fuisse largitum, magnis utique patronis sese tueretur; puta Augustino, qui, ut habet Iansenius supra laudato loco, in Epistola 49. ad Deogratias, quæst. 2. docet tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos C prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse qui in eam fuerant credituri: & aliquanto post: Quid ergo miram si tam infidelibus plebem orbem terrarum Christus prioribus sæculis noverat, ut eii apparere, vel prædicari merito nollet, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præseebat? & Chrysoctomo, qui Sermon. 4. in Epist. ad Coloss. ad vers. 25. sic habet: ὁ θεὸς οὐκ ἀδοξάζει τὰ πάντα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ὁμοιωμένοι τῷ θεῷ ἡμεῖς τὸν θεὸν οὐκ ἀδοξάζομεν, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τὰ πάντα ποιοῦμεν. Deus enim non repente facit omnia, sed propter summam suam humanitatem sese rebus accommodat. Et hæc causa est, cur nunc advenit Servator, non olim: quod fusius disserit in fine Homiliæ ejusdem: & Sedulio, qui in Roman. 8. 28. propositum illud Dei ibi intelligendum esse dicit, secundum quod proposuit salvare sola fide, quos præseebat credituros. Ferri etiam posset, quod addit Origenes, non ex solâ Dei voluntate justificationem D nostram pendere, neque salutem de nostra penitus esse potestate sublatam; nam gratiæ justificationis libere consentit homo, à qua dissentire potest; & salutem æternam dissentiendo potest amittere, juxta Tridentinâ placita. Verum commodam omnem interpretationem excludunt quæ apponit Origenes, non in præsentia Dei unicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis excludunt & reliqua Adamantij præscripta, unde hæc proficiscuntur. Iure quoque Paulini loci, qui extat 1. Cor. 12. 18. proposita ab Origene, non asserta tamen ab eo, neque omnino probata explicatio, ut pote absurda & violenta refellitur.

Toll. Conc. 5. ff. 6. cap. 5. & cau. 4.

QUESTIO OCTAVA.

DE ASTRIS.

I. Vtrum astra animata esse, Deum cognoscere & precari, peccare posse, judicatum iri, ac salutem sperare & posse consequi Origenes affirmaverit. II. A multis hic arguitur: III. nec defensione tamen caret. IV. Viam ipsi ad id credendum straverunt antiqui. V. Vtrum sideribus futurorum significationem à Deo impressam putaverit. VI. An tres prioris creationis dies sine Sole, Luna, & stellis non fuisse decreverit.

I. QUID Origenes de Astris senserit exploraturis, animane ea & corpore constare sit arbitratus, an corpora esse inanima, tumsum iteranda sunt quæ tam sæpe supra differimus: Mentis ante corpora conditas opinatum Adamantium, ac pro meritis in varia, variaque corpora detrusas; quasdam autem ex illis quæ non pessime sese gessissent, animandis Solis & Luna, aliorumque siderum corporibus, mundoque illustrando ac exornando, nobili scilicet muneri fuisse præfectas. Id supra jam delibatum nunc eo etiam amplius probandum est. Sic habetur quidem Tomo 1. Origenis in Iohann. p. 17. ἡ ψυχὴ τοῦ ἡλίου ἐστὶν ἄνιμα. Hoc est, anima Solis, non Elia, ut inepte vertit Interpretes. Libro vero 2. ἐπὶ ἀρχῶν, cap. 9. postquam animas juxta virtutes ac merita diversis

A fanxit adneci corporibus, ex eaque diversitate mundi consonantiam efflorescere, addit quasdam ex his quae melioribus meritis sunt, ad exornandum mundi statum secerni, & officium praebere inferioribus, quod per hoc participes existant patientia Creatoris: secundum quod Apostolus ipse dicit: Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quod de Astris sine dubio intelligendum est.

Nec animam duntaxat sideribus additam esse, sed ea etiam ratione pollere, Deum cognoscere, laudare, ac precari ratus est. Nam Tom. 13. in Matth. pag. 326. haec leguntur: *ἀστροὶ γὰρ λιγύνη τὸ ὄζ̄ κενὰ κ̄ γῆς κ̄ τῆς ἐν αὐτοῖς σὺνθεμα· ὡς̄ εἶπεν αὐτὸν ἡλιος, κ̄ σελῆνη, κ̄ ὁ γῆρας τῆς ἀστροῦ, κ̄ οἱ ἐν ὅλοι τοῖς κοσμοῖς πύργα ἀγαθοὶ σὺν ἐργασίαις τὸ ἀληθινὸν θεός, κ̄ ἀγνοῦντες αὐτὸ ἐπῆρσαν τὸ ἐπὶ τῆς ἀγνοίας ἡμῶν δὸν θεὸς τῆς τῆς.* At libro 5. contra Cels. Astra appellat ζῶα λογικὰ κ̄ ἀποθέτω, κ̄ φωνάζοντα τῶν φῶν τῶν γῆρας τῶν ἁπλοῦς, ἡ τις ἐστὶν ἀπύργημα ὡς ὁσὶς αἰδῆτα.

B Eadem preces offerre Deo per Unigenitum eius Filium, ipsamque laudare probat ex Davidis Psalm. 148. 3, 4. *Laudate eum omnes stella & lumen: Laudate eum celi caelorum. Quo & illud refert ex Epist. ad Rom. 8. 19, 20, 21. Expectatio creatura revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei: & libr. 8. Operis ejusdem: ὁ πρῶτος μὲν οὐκ ἡλιος, inquit, ὡς καὶ δὸν θεὸς δημιουργησά κ̄ πρὸς ἰούρις φυλάσσει θεὸς, καὶ αὐτοῦ ὅν τὸ ἀνοῦν τὸ κῦβερνον ἡλιος, κ̄ σελῆνη, κ̄ ὅσιν ἄστρα μὲν, ὡς μὲν τὸ τὸ πατήρ, κ̄ δημιουργῶν τὸ πᾶντες & paulo post: ὡς ἡμῶν γὰ θεὸς, ὁ τὸ κῦβερνον αὐτῶν, ὡς κ̄ ἡλιος, κ̄ σελῆνη, κ̄ ἄστρα καὶ πᾶσα ἡ κενὰ ἐργασίαι· ὡς μὲν τὸ τὸ πᾶντες ἄστρον, ὡς ὁ δὸν τὸ γῆρας μὲν τὸ ἐν ἀστροῖς διακρίων τὸ ἐπὶ πᾶσι*

C Eadem peccatis esse obnoxia; nec Astra modo, sed elementa etiam, ac proinde iudicium Dei olim subitura fore, sententia ipsius est, his consignata verbis Homil. 4. in Ezech. *Futurum est ut in die iudicii non solum homo, sed etiam universa conditio iudicetur. Omnis quippe creatura congestis & condolet. Si omnis creatura congestis & condolet, est autem creaturarum pars terra & caelum, & cetera quaeque sub caelo sunt, & quae super caelos, & liberabitur omnis creatura à servitute corruptionis in libertatem gloriae Filiorum Dei, quis scit & de terra an secundum naturam suam in aliquo peccato teneatur obnoxia? Si enim animal est, si indiget auditione sermonis Prophetici dicentis: Attende caelum & loquar, & audiat terra verba oris mei; & Audi caelum, & auribus percipe terra... quare non terra & aëris iudicium sit futurum? Id deinde probat variis Scripturae testimoniis, tum addit: Capax est, inquam, (terra) ut animal juxta partium qualitates, & bonorum actuum, & malorum, in quibus aut laudem mereatur aut poenam. Super eo praterea quod habetur Matth. 24. 35. Caelum & terra transibunt. Cur caelum, inquit, pratergreditur, cum terra pertransit, nisi quia transitus sui quaedam digna fecerunt? Atque haec commentatur in illud Ezech. 14. 13. Terra non peccaverit mihi, ut pravaricaretur pravaricans, extendam manum meam super eam, & comedam viridiam panis eius. Frustra vero dicta haec ab Origene per profopocem existimat Sixtus Senensis Biblioth. libr. 5. Annot. 242. ut ex doctrinae ipsius connexionem manifestum est. Melius Origene consuluit Genebrardus, respondens fuisse haec inquirendo & differendo pronuntiata. Quin & spe futuri Astra duci asserit libr. 7. contr. Cels. nam postquam eundem Pauli locum ex Epistola ad Rom. ad sidera retulit, subiungit μὴ δὲν τὰ ἐπὶ τῆ δουλείᾳ*

D Eadem spe futuri Astra duci asserit libr. 7. contr. Cels. nam postquam eundem Pauli locum ex Epistola ad Rom. ad sidera retulit, subiungit μὴ δὲν τὰ ἐπὶ τῆ δουλείᾳ

E ἡ φθορὰ, κ̄ ἐπὶ τῆ ματαίωτη ἡσπὶς ἀγνοίας, κ̄ ἐπὶ ἰλιπιδι κρείττονι αὐτῶ ἀπάφροντα, ἐν χάριτι μὲν θεῷ. Spes autem haec est libertatis & futurae conjunctionis à corporibus quibus conjuncta sunt, & salutis.

F At omne id argumentum exhaustit libr. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 7. unde loca aliqua selegit Iustinianus, & fidei comparanda gratia in fine Epistolae suae quae est ad Menam, retulit. Primum quidem stellas à peccati contagio immunes non esse ostendit ex Iobi 25. 5. *Stellae non sunt munda in conspectu eius.* Quod ut melius adstruat, eas esse probat animalia, quod mandata à Deo dicantur accipere; mandare autem ipsis Deum, ut stas moveantur temporibus; motus vero illos neque absolvi posse sine anima; neque sine motu esse posse quae anima praedita sint: nec anima solum, sed & ratione pollere; ac proinde incrementa capere sine dubio virtutis, vel decrementa: ad haec animas antiquiores recentioribus siderum corporibus extrinsecus inferi probat primum ratione hac, quod cum humanae animae, quae dum hominum animae sunt, inferiorum sunt siderum animis, corporibus hominum sint antiquiores, verisimile sit antiquiores esse quoque siderum animas siderum corporibus: probat id ipsum deinde supra adducto Pauli loco à Roman. 8. 19, 20, 21, 22. vanitatem quippe appellari corpus illud aethereum, quod invita subit anima sideris, sperans futurum ut expleto hoc ministerio liberetur à servitute corruptionis & vanitatis, cum redemptionis gloria filiorum Dei tempus advenit: cuius voti ademptionem dum expectat, gemere, & ut pote affectum habentem erga eos quibus ministrat, condolare: demum autem servitute liberatum iri, & cum tradiderit Christus regnum Deo & Patri, tunc etiam ista animantia cum prius regnum Christi fuerint effecta, simul cum omni regno etiam Patri regenda traditum iri; ut cum Deus erit in omnibus, etiam ista cum sint ex

omnibus, sit & in istis Deus in omnibus.

II. Opportuna fuit illa Origenis adversarij ad ipsum insimulandum occasio. Theophilus Alexandrinus Pasch. Epist. 1. & 2. inter damnosa eius effata ponit illud. Ponit & Hieronymus in Epist. 59. ad Avitum, cap. 1, 2, & 3. & in Epist. 61. ad Pammach. cap. 5. atque id esse ait dogma Gentilium, & ex parte Platicum. Orosius in Commonitorio ad Augustinum opinionem hanc Origenis quibusdam suae aetatis adscribit; eamque valide convellit Augustinus in libello contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 8, 9, 10, & 11. duoque dogmatis hujus fundamenta labefactat, perverfas nimirum interpolationes Pau-

linae hujus sententia: Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe; & istius quae extat Iobi 15. 15. Caeli non sunt mundi in conspectu eius: cui adsonat illa cap. 25. v. 5. Stelle non sunt munda in conspectu eius. Quamquam sine errore dici posse concedit ne Angelos quidem ratione divinae justitiae justos esse; ac proinde si detur sideribus inesse Angelos, perspicuum fore ait cur dixerit Iobus stellas non esse mundas in conspectu Dei. At utrum rationis compotes spiritus his infant lucidis corporibus nescire se fatetur, & caute indagandum monet. Vt est, ex Augustini auctoritate multis opinionem istam Origenis impugnat Remigius Rhemensis in Rom. 8. 20. Confurgit & adversus istam Iustinianus in Epistola ad Menam, & Basilij auctoritate afciscit, qui Homil. 3. in Hexaem. Origenem carpit, quod aquas quae supra & infra firmamentum sunt, Angelos tropice significare docuerit; nec idcirco sensu prae ditum animal firmamentum esse tradit, quod gloriam Dei enaret, alioquin animalia futura rorem, & pruina, & abyssum, quod iis laudem Dei Propheta commendat. Sexto demum ex Anathematis huius Iustiniani Epistola subnexis eadem hanc Origenis sententia de sideribus animatis confoditur. In quo sane miror equid de sideribus peccato obnoxiiis, de eorum spe & futura salute ne verbum quidem in Anathematis Imperator ille fecerit, cum ejus tamen verba ipsa è lib. 1. *ἀστὲρ ἀψυχὸς* petita repraesentet, quibus verbis & anima sideribus tribuitur, & Sol inducitur dicens Praefare dissolvi & esse cum Christo, sed necessarium magis esse manere in corpore, propter revelationem filiorum Dei, & eadem acriter reprehendat in Epistola ad Quintum Concilium, quam refert Cedrenus; unum id culpandum ac damnandum suscepit, quod suis tamen non caret patronis ac defensoribus. Rufinus quoque Palastinus in libello De fide, doctrinam hanc Adamantij gravibus argumentis elidit, fundamentumque subruit in hoc Scripturae loco constitutum, Iob. 25. 5. *Αστρα autem non sunt munda in conspectu eius. Neque enim, inquit, ex eo quod non munda sunt in conspectu Dei, ideo dicuntur animalia, alioquin etiam menstrua mulierum ab ipsis animalia nuncupentur & leprosa domus, quoniam ne ista quidem munda sunt apud Deum, secundum legem Moysi. Multa enim eorum quae sine anima sunt, ratione quadam sepe legimus immunda.* Ait etiam Rufinus hanc Scripturae loca in sententia suae tutelam Origenem convertere: *Sol cognovit occasum suum: Psalm. 103. 19. & illum: Ego omnibus stellis mandavi: Isaia 45. 12.* Denique Nicephorus libr. 17. cap. 28. errorem hunc de animatis sideribus in Quinta Synodo damnatum fuisse narrat.

III. At cum quamvis omni affirmatione asseverasse visus sit Origenes, hoc tamen pronuntiato Lectoris animam occupavit in Prooemio libri prioris Commentarii ejusdem *ἀστὲρ ἀψυχὸς: De Sole autem, & Luna, & stellis, utrum animantia sunt, an exanima manifeste non traditur*: quae verba repetit Pamphilus in Apologia. Capite quoque 12 libri sequentis, velut incertus & titubans ait: *Cum ergo, verbi gratia, ad caelestia loca pervenerint sancti, tunc iam rationem astrorum per singula pervidebunt, & si ve animantia sunt, si ve quidquid illud est comprehendent.* Et Tomo primo in Iohannem p. 38, 39. hyperbolice dictum suspicatur à Iobo, astra pura non esse coram Deo: *καὶ γὰρ ἀψυχὸς ἄστρον οὐδὲν ὡς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ ὡς τὸν ἀπύχον ἄστρον, οὐδὲν ὡς τὸν ἀπύχον ἄστρον, οὐδὲν ὡς τὸν ἀπύχον ἄστρον.* *ὡς τὸν ἀπύχον ἄστρον, οὐδὲν ὡς τὸν ἀπύχον ἄστρον.* Homilia demum in Ieremiam decima, explanans illud Ierem. 12. 4. *Quisque lugebit terra, terram corpus esse ait anima & sensu carens, sed terrae nomine appellari Angelum terrae adstantem, ac itidem aquae, elementis, & rebus singulis. Quae inter Ecclesiasticos Doctores tritissima est opinio, animata esse sidera per formam adstantem & coherentem, non intromissam & informantem. Atque ex his satis patet Origenis haesitatio.*

Ad hanc Pamphilus in responsione ad octavam criminationem, unicuique Christianorum fas esse dicit astra animata vel non animata censere; nec cuiquam opinionis alterius causa haereseos inurendam esse notam, propter hoc quod non ita aperte de his traditum est in Apostolica predicatione. Quod ipsum pra se tulit Adamantius in Prooemio librorum *ἀστὲρ ἀψυχὸς*, uti supra ostendimus. Penitus vero origenistat Ambrosius, sic disserens in Epist. 38. ad Horontianum: *Stelle nebulis obductae vanae sunt, quae solum ministerij huius mundi usus, non sponte utique, sed in spe; quia sperant etiam huius laboris gratiam ab eo qui subiecit eas. Itaque propter*

A propter eum sustinent, id est propter eius voluntatem. Nec mirum si passim sustinent, cum sciant Dominum suum & creatorem omnium, siue que in caelo, siue que in terra sunt, suscepisse, nostri corporis fragilitatem. Deinde: Illius ergo habitantes bonitatem caelestes creatura, licet ingemiscant, quod mundi huius vanitati subiecte sint, consolantur se, in quod liberabuntur à servitute corruptionis in libertatem gloriae. Augustinus quoque libr. 2. De Genes. ad liter. & in Enchirid. ad Laurent. cap. 58. de eo, ut pote re obscura & incerta, definire se nolle quicquam declarat. Hinc ipse Origenis reprehensor Hieronymus in Eccles. 1. 6. dubitat annon sideribus animam Salomon adesse putaverit: & in Ephes. 1. 22. ne sidera quidem ipsa munda esse coram Deo, eaque Servatoris adventum formidare scribit. Vnde in Epistola 61. ad Pammach. cap. 5. de hoc agens dogmate, Non est, inquit, istius temporis contra dogma gentilium, & ex parte Platonico scribere,
 B ante annos ferme decem in Commentarijs Ecclesiasticis, & explanatione Epistola ad Ephesios arbitror sensum animi mei prudentibus explicatum. Quae cum ipsi fuissent à Rufino objecta Invektiv. 1. crimen diluit Apolog. libr. 1. cap. 4. Quinetiam Pseudoclemens in Recognitionib. libr. 5. & R. Moses ben Maimon, animas Aethris affingunt. Denique S. Thomas libr. 2. contr. Gent. cap. 70. ad fidei doctrinam pertinere negat, Aethra animata dicantur, an inanima; unde affirmare licet quo numero Iustiniani anathematismos habuerit, qui affirmantem sententiam confodiunt.

IV. Viam Origeni ad id dogma praemonstravit Plato, qui in Timaeo caeli animam rationis esse compotem ait, eaque nihil à Deo praestantius fuisse procreatum: & in Epinomi deis praedicat $\text{ἡ δὲ ἀστέρα, αὐτὰ ἴσθηται τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ἡ δὲ ἀστέρα ἡ δὲ ἀστέρα ἐστὶν ἡ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα}.$ Praemonstravit & Thales Ionicae sectae princeps, qui rebus universis animam tribuebat. Praemonstravit & Pythagoras qui Aethra Deos esse censebat. Praemonstraverunt & Stoici, & ipse, si Plutarcho, Alexandro Arodisafo, & alijs credimus, Aristoteles. Platonis sententiam ac ipsa propemodum verba pro more suo retulit Philo, nam in libro $\text{ἡ δὲ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα}$ (quam vocem usurpavit Origenes) $\text{ἡ ἀστέρα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ ἀστέρα}$, quod Origeni non placuit. Huic quoque ad eam capessendam opinionem praivit Clemens Alexandrinus in Eclogis $\text{ἡ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα}$. Perseveravit autem ad nostram aetatem illud de animatis sideribus placitum, defensoresque habuit viros quantavis pretij Tychonem, & Keplerum.

V. Augustinus libro 5. De Civit. Dei, cap. 1. eorum confutans dogma qui sine Dei voluntate discernere opinantur sidera quid agant, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, haec subiungit: *Quod si dicuntur stella significare potius ista quam facere, ut quasi locutio quedam sit illa positio praecens futura, non agens (non enim mediocriter doctorem hominum (Origenem notat) fuit ista sententia: non quidem ita solent loqui Mathematici, ut verbi gratia dicant, Mars ita positus homicidam significat; sed, homicidam facit. His, inquam, Origenem designasse creditus est: nam in eo fragmento, quod è Commentariorum ipsius in Genesim Tomo 3. excerptum Eusebius Praeparationis Evangelicae libro sexto inseruit, aethris futurorum inesse significationem affirmat, non etiam causam, quod faciunt Genethliaci; motum ergo iis a Deo & ordinem inditum, ut inde futurorum cognitionem Angeli hauriant; cuius quidem cognitionis adeptionem, cum vires superaret humanas, ab Angelis apostatis in homines aliqua ex parte fuisse transmissam; nullam autem libero arbitrio vim vel necessitatem hinc inferri. Praeter Augustinum haec vehementer castigant Rufinus Palaestinus in libello De fide, & Procopius Gazaus in Gen. 1. 14. qui ab Origene, quem in alijs ad verbum sere sequitur, hac in parte discessit.*

Sane si futura multa non ab aethris praenuntiari duntaxat, sed & effici dixisset Origenes, & siderum viribus corpora haec terrena varijs affici modis, & ad haec illaue commoveri & inclinari, in eadem esset causa ac Apotelesmatici omnes, & hodierni Astrologiae patroni, quorum sententia, integra modo, servetur humani libertas arbitrij, haereseos nota immunitas est. At cum significationem solum futurorum, iridem ut Synesius, non causam aethris ^{Synes. libr. de insomnijs} adscripserit, illata arbitrij libertate, eo minus etiam decretis Ecclesiae advertatur illius opinio, quam manasse è Platonico scholis satis apparet ex Plotini Enn. 2. libr. cap. 1. & 7. & Enn. 3. libr. 1. cap. 6. quem secutus est Macrobius libr. 1. in Somn. Scip. cap. 1.

Cum in eo autem, quod diximus, fragmento, & alibi quoque, causam futurorum sideribus neutiquam inesse magno conatu Origenes probaverit, miror id ei dogma affictum: $\text{ἡ ἀστέρα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ ἀστέρα}$, quod inter alia eidem exprobrari solita decimo loco recenset Anonymus auctor Apologiae pro Origene, apud Photium Cod. 117.

VI. Praeter superiora, illud quoque reprehendendi causa è libr. 4. ἡ ἀστέρα recitat Iustinianus: $\text{ἡ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα, ἡ ἀστέρα}$. Quis mentis compos statuat primum, & secundum, & tertium.

A si ma sit sphaerica, futurum quoque ut in globum anima perfectiores à mortuis suscitata rotundentur. Ex ea praeterea assertionem, quae animis pro criminum modo corpora plus minusve crassa imponi sciscit, efficitur illud, diversum fore resurgendi modum; splendidiusque ac subtilius inuitas corpus animas, quae in virtutibus seise, dum in terris agunt, diligentius exercent; quae contra prorumpunt in vitia, densioribus ac rudioribus corporibus adjunctam iri. Nunc utrum doctrinae suae ordinem ac consecutionem Origenes tenuerit, ex aliorum criminationibus, ipsiusque scriptis, expendamus.

III. Accusatum eum refert Pamphilus, quod resurrectionem mortuorum absolute sustulerit, atque hanc criminationem septimo loco positam confutat. Epiphanius Har. 64. cap. 11. conatum ait eum in Commentario in Psalmum 1. *ἐν τῷ 17 εὐὸν ἡμῶν συμβαίνοντων* *αἰετῆσαι τὸ ἀντὶς ἀναστῆσαι ἡμῶν ἐν ἀληθείᾳ ἐλπίδος ἢ ὁμοιωμάτων*. Idem cap. 63. subdole eum ait & vafre resurrectionis nomen admittere; rem ipsam institari; quippe qui corpus neutriquam resurgere, sed solam animam decernat; animam autem non resurgere, quae non cadit, nec extinguatur; corpus quoque iuxta ipsius sancita non resurgere; nihil igitur resurgere, nec ullam proinde mortuorum esse resurrectionem. Itaque Augustinus ad Quodoultdeum Har. 43. resurrectionem ab Origenis sectatoribus negatam scribit. Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. dixisse Origenem tradit *corporales substantias penitus dilapsuras; aut certe in sine omnium hoc esse futura corpora, quod nunc est aether, & caelum, & si quod aliud corpus sincerius & purius intelligi potest*; tum addit: *Quod cum ita sit, quid de resurrectione sentiant perspicuum est*. Deinde verba Origenis in eandem conspirantem sententiam sequentibus capitibus producit. Similia carpit in Iohanne Hierosolymitano Epist. 61. ad Pammach. Quo & illud pertinet quod scripsit libr. 12. in Ezech. 40. *Non quod iuxta sacrissimam haeresim corpora abolenda credamus*. Theophilus Alexandrinus Epist. Pasch. 2. inter caetera etiam resurrectionem à mortuis, quae spes salutis nostra est, ita corrumpit & violat (Origenes) ut audeat dicere corpora nostra rursus corruptioni & morti subiacentia suscitari; & postea: *Dicit corpora quae resurgant post multa saecula, in nihilum dissoluenta, nec futura aliquid, nisi cum de caelorum mansionibus anime ad inferiora dilapsae indigerint nobis, quae alia rursus fiant, prioribus omnino delitis*; tum infra: *Quod si ut falso putat Origenes, non solum corruptibile, sed & mortale corpus est suscitandum, ergo unum atque idem corruptio & incorruptio*. Alter eius locus adversus hanc haeresim ex quadam Epistola ad Sanctos qui erant in Secti, depromitur à Iustiniano in Epistola ad Menam; nec non & locus ex Epistola Cyrilli ad Monachos qui erant in Phua, quo significatur anathemati subiectum fuisse Origenem, quod mortuorum resurrectionem negaverit. Huic Epistolae ad Menam geminum subiungitur ex Origene testimonium hoc errore adpersum; aliud ex libr. 2. *περὶ ἀρχῶν*, quo corpora ab omnibus depositum, & in nihilum redactum iij statuitur, cum Deo omnia subijcerentur; rursusque futura corpora, si rationales à superioribus descendant: aliud ex libro quarto, quo idem significatur. Queritur praeterea Iustinianus apud Quintam Synodum, in Epistola quam descripsit Cedrenus, affirmare Origenistas, *ὅτι πᾶσι τοῖς ὄντι ἐν τῷ σωματικῷ ἀείροντες, αὐτὸ τὸ κῆρυξ πᾶσι τοῖς ἀποθανόντων τὸ ἴδιον σῶμα, & τῷ σώματι ἀπέχεται, & ὅτι ἀκαμίζον] πάλιν ἀπάρτες εἰς τὸ αὐτὸ ἐνθάδε, καὶ ἕπον] ἰοῦσ, καὶ δὲ ἐν τῷ σωματικῷ ἴσῳ γίνονται*. Corpora penitus interire, iiso Domino primam deponente propriam corporum, & reliquis omnibus; & omnes rursus ad eandem unitatem redire, & mentes fieri, cuiusmodi antea erant. Itaque propter sublatam corporum resurrectionem damnatum fuisse à Synodo Quinta Origenem testatur Photius in libello De Synodis, & Auctor incertus libelli De Synodis, qui in Iustellina Bibliotheca Iuris Canonici insertus est, & Canon primus Synodi Quinifextae, & Cedrenus. Placitum huic idem adferunt Sophronius in Epistola ad Sergium, & Anonymus apud Photium Cod. 117. & Iohannes Damascenus in libro De haeresibus, & Constantinus Harmenopolus in libro De sectis, & ante eum Glycas Annalium Part. 3. quamvis Parte 4. corpora quidem resurrectura, sed non eadem censuisse ipsum asseveret. Denique Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem dixisse ait Origenistas Novae Laurae in Palaestina, *corpora nostra quae habuerimus ex resurrectione, esse penitus recitura ad incertam, & Christi primi*.

IV. Ab his criminibus purgat Adamantium quod supra demonstravimus, creatum nihil, ex decreto Origenis, corpore carere, unde sequitur vel injuriam huic facere, qui sensibile eum ferunt penitus interitura corpora, & in nihilum dissolventa, vel ipsum certe, juxta morem Scripturae, interitum appellasse instaurationem & in melius mutationem: sic enim Methodius Har. 64. cap. 32. *ἴσθός τ' ἡραπαίς λέξεν ἡμῶν εἰς τὸ κρείττον καὶ ἐσδοξότερον ἀποκατάστασιν τοῦ σώματος καὶ ἡμῶν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν, ἵνα τὸ σῶμα ἡμῶν ὡς ἀποδοξότερον ἢ εἰς τὸ θαυδύτατον ἀπαύτων ἑαδὲ ἀγλαῖ*. Morem hunc esse dicemus Scripturae, ut mundi instaurationem, atque in melius & praestantius mutationem, interitum appellet, ut pote intereunte priore forma, dum in pulchriorem formam convertitur. Purgat eum quoque Hieronymus in Epistol. ad Pammach. cap. 8. cum ipsum scribit mediam tenuisse viam inter Catholicos, veram carnis resurre,

A Eusebium quoque Origenis partiarum resurrectionem mortuorum fustulisse narrat Photius in Epistola quadam ad Constantinum. In eiusdem erroris suspicionem mutuo sese vocant Hieronymus & Rufinus, quem tamen uterque summa cura diluere conatur. Huic etiam adhaesisse Arnobium verisimile est: ait enim libr. 2. contr. Gent. Audetis videre nos, quod mortuorum dicamus resurrectionem futuram, quam quidem nos dicere confitemur; sed a vobis aliter quam sentiamus, audiri. Quod idem est ac illud Origenis carnis resurrectionem esse dicentis *ὅτι τὸ σῶμα τὰ κτῆνη καὶ τὰ ἄλογα κτῆνη*. Denique proditum est ab Epiphano & Hieronymo hanc ipsam fuisse Marcionis, aliorumque Hæreticorum de resurrectione falsam sententiam.

B VII. Quamvis crassam illam carnis molem & compagem à corporibus resurrecturis se-
cretum iri senserit Origenes: quibus tamen prædita ea fore qualitatibus ratus sit, cum resurgent, quam passâ mutationem, qua instructa forma, non satis liquidum est. Nonnumquam enim fuscitatum iri eadem, subtiliora licet ac splendidiora, asserit. Velut libr. 2. *ἀλλὰ ἀρχαῖν*, cap. 10. Si necesse est nos esse in corporibus, non in aliis quam in nostris corporibus esse debemus: & capite sequenti: Videndum quoque est, ne forte etiam illud iste sermo significet, quod sicut Sancti corpora sua, in quibus sancte & pure in huius vite habitationibus vixerunt, lucida & gloriosa ex resurrectione suscipient: ita & impij quique qui in hac vita errorum tenebras & ignorantia dilexerunt, obscuris & tenebris post resurrectionem corporibus induantur: & libr. 3, cap. 6. Non autem dubitandum est naturam corporis huius nostri, voluntate Dei qui talem fecit eam, usque ad illam qualitatem subtilissimam, & purissimam ac splendidissimam corporis posse à Creatore perducî, prout rerum status vocaverit, & meritum rationabilis nature poposcerit: & mox: Ita etiam de natura corporis sentiendum est, quod non aliud corpus est, quo nunc in ignobilitate, & in corruptione & infirmitate utimur; & aliud erit illud quo in incorruptione & in virtute & in gloria utemur; sed hoc idem abjectis infirmitatibus in quibus nunc est, in gloriam transmutabitur spiritale effectum, ut quod fuit indignitatis vas, hoc ipsam expurgatam fiat vas honoris, & beatitudinis habitaculum: deinde ostendit non nobis ex quinto illo Philosophorum corpore fictum iri à Deo corpus, cum manifeste desinat sanctus Apostolus, quia non nova aliqua corpora resurgentibus à mortuis dentur, sed hæc ipsa que viventes habuerant, ex deterioribus in melius transformata recipient. Denique libro primo De resurrectione, ut est apud Pamphilum in Apologia, absurdum & iniquum fore ait, si sua mercede fraudetur corpus, quod cum anima fortiter decertavit; ea autem privatum iri ni resurgat. Hanc corporis re-
D parationem in melius cogitabat, ni fallor, Glycas cum opinatum scribit Origenem *τὰ σώματα ἡμῶν ἢ ἀνίστασθαι τὰ ἴσα ἐν τῇ ἀναστάσει*: quæ verba repetit Cedrenus de Origenistis loquens in Quinto Concilio damnatis.

Aliquando vero ne idem quidem corpus in vitam rediturum visus est tradidisse. His videlicet persuasus Apostoli 1. Cor. 15. 42, 43, 44. *Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: seminatur in infirmitate, surgit in virtute. seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale*, corpus resurrecturum quidem existimavit, sed immutatum natura, & à priore diversum, ac plane aliud; quemadmodum è grano tritici spica surgit à grano diversa, quod confirmari putat isto è priore ad Corinth. 15. 36, 37, 38. *Inspiciens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut voluit, & unicuique seminum propriam corpus.* Vnde libr. 5. contr. Cels. mortuo, corpori velut semen futuri corporis inesse dicit, hominique è mortuis resurgenti corpus pro divino arbitrio impositum iri: tum concludit: *ἡμεῖς μὲν ἂν ἢ φαιδρὸν τὸ ἐλαφρῶδες σῶμα ἢ πικρῶδες εἰς τὸ εὖ ἀρχαῖος φῶσιν, ὡς ἀδὲ τὸ ἐλαφρῶδες κόκκον τὸ σίτου ἢ πικρῶδες εἰς τὸ κόκκον τὸ σίτου. ἡμεῖς γὰρ ὅσπερ ἔσμεν τὸ κόκκον τὸ σίτου ἡμεῖς) εἰς τὸ εὖ, ἢ πικρῶδες) τὸ σῶμα τῆς ἀφ' ἧς μὴ φθαρτέτης ἐξέλπει) τὸ σῶμα ἐν ἀφθαρσία: & paulo superius: ἡμεῖς δὲ πικρῶδες ἢ τὸ ἀσπιδῶδες ἢ ζωοποιεῖται, ἢ πικρῶδες ἢ ἀσπιδῶδες, ἢ τὸ ἰσχυρῶδες σῶμα ἀπέξει)· ὁ γὰρ θεὸς αὐτῶν δίδωσι σῶμα, καθὼς ἐθέλει) &c.* Similia leguntur libr. 2. *ἀλλὰ ἀρχαῖν*, cap. 10. Quo loco atque item libr. 2. De resurrectione, substantiam rationem appellat resurrectionis germen, quo corpora reparanda censebat, quam F à Scholasticis substantiam radicalem dici recte adnotavit Genebrardus; licet alio penitus ac diverso modo effectio eius ac virtus ab iisdem intelligatur. Itaque Gennadius libr. De dogmatibus, cap. 6. sic disputat: *Et non secundum Origenem immutatio corporum erit, id est aliud novum corpus pro carne; sed eadem caro corruptibilis que cadit, tam iustorum quam iniustorum, incorruptibilis resurget.*

Quamvis autem aliud proditurum corpus, & à priore diversum sinxerit sibi Adamantius, iisdem tamen notis, eadem forma insigne futurum affirmat in Commentario ad Psal. 1. quem commentarium in Epitomen à Methodio contractum representat Epiphanius Har. 64. cap. 12. & seq. Is ergo cap. 14. scribit corpora quæ per alimentorum susceptionem vitam tolerant, numquam eadem remanere, sed per ciborum esum & excretionem, fluxiv instar, perpetuo fluere & mutari: eadem tamen manere corpora hæc, non ratione

duntaxat animæ, quæ eadem semper est; sed propter earundem etiam formarum, quæ corporum singulorum notæ quædam propriæ sunt ac characteres, perseverantiam, unde lentigines, cicatrices, navi ad mortem usque corporibus adherent: in resurrectione igitur anima circumponi formam illam, qua Petrus verbi gratia constituitur, diversa licet materia sit, ac diversum corpus; animas quippe variis pro locorum varietate uti corporibus; & quemadmodum aliud necesse foret subire corpus, si in aquis victuri essemus, ita nobis vitam æternam in cælo, spiritalia necessario corpora esse asciscenda; sed mutato licet corpore, eandem tamen nequam extinctum iri speciem ac formam, quemadmodum Iesus, Moses, ac Elias in transformatione sese eadem agnoscendos specie præbuerunt. Explicat id ipsum subinde Methodius cap. 38. ac eam quoque Origenis dissertationem in Apologiam suam Pamphilus inserit. Eustathius Antiochenus in libro De engastrimytho narrat Origenem male de resurrectione sentientem abunde à Methodio fuisse confutatum; ab eoque aperte demonstratum animam inde Hæreticis præbitam, cur specie solum, non corpore ipso homines olim fore suscitandos opinarentur. Notabilis vero est Nicetæ Acominati accusatio, qua Origenis sententiam his exponit verbis, iuxta Petri Morelli interpretationem: *Corpus hoc quo involuimur, resurrectionis illius die non resurget, sed humana tantum forma, qua Paulus forte vel Petrus dignoscitur; atque adeo extrinseca illa figura resurget, qua sub forma quoque comprehenditur. Porro subiectum ipsum, siue corpus, haudquaquam idem manebit: Seminatur enim corpus animale, inquit Apostolus, corpus spirituale resurgit. Quapropter necesse est, ut resurrectionem in sola forma futuram speremus; in subiecto vero non item. Addit deinde Nicetæ sententiam suam de resurrectione à Platoniciis Origenem accepisse; tradere autem illos duplex idoli genus animæ unicuique adherere; aliud ab æterno ei adnexum, splendidum & lucens; alterum crassius, ipsique ex astrorum dispositione circumpositum; huic deteriora animæ munia, illi præstantiora deberi: separari illud nonnumquam ab anima corpore exoluta, & ad pristinam sedem revolare; hoc ab illa solvi nequam posse, sed in Orcum, vel inter sidera post mortem abire. Quibus ita expositis hæc demum subiungit: Itaque Origenes, ut ita quidem fert sententia, cum animam idolo huiusmodi vestisset, quod proprias actiones, sibi quoque involutas circumfunderet, fore subiecti, ut una cum hoc illa resurgeret, futuroque iudicio subiceretur, qua in re Gentes profusus imitatur; mortalis autem tactuque exposita caro desruetur, atque evanesceret.*

Ulterius etiam ab illo nonnumquam Origenes, ac ne formam quidem ipsam & figuram corporibus suscitandis inhæsuram pronuntiat; & quemadmodum à grano tritici spica surgit grano assimilis, nec ex hoc transit in illam quicquam aliud, præter rationem feminis, seu *αριθμησις*, ita corpori mortuo inesse semen, quod germinabit novissima personante tuba, & aliud de se corpus dabit. Fusc hæc edidit Hieronymus in Epistola adversus Iohannem Hierosolymitanum, & Origenem sic inducit disputantem, cap. 8. *Cum autem iudicij dies advenit, & in voce Archangeli, & in novissima tuba tremuerit terra, movebuntur statim semina, & in puncto horæ mortuos germinabunt: non tamen eandem carnem, nec in istis formis restituent, quæ fuerunt. Capite deinde loquenti, ita loquentem fingit Adamantium, ossium, sanguinis, ac membrorum singulorum repudiata resurrectione: Nunc oculi videmus, auribus audimus, manibus agimus, pedibus ambulamus; in illo autem corpore spirituali toti videbimus, toti audiemus, toti operabimur, toti ambulabimus, & transfigurabit Dominus corpus humilitatis nostræ conforme corpori claritatis sue gloriæ. Quando dixit, Transfigurabit, id est *μεταμορφωσις*, membrorum quibus unum sumus, diversitas denegatur. Aliud nobis spirituale & æthereum promittitur, quod nec tactui subjacet, nec oculis cernitur, nec pondere pregratur, & pro locorum, in quibus futurum est, varietate mutabitur. Tum sibi Christi resurrectionem opponit, & suscitatum eius corpus, stans, ambulans, latere, manibus, carnibus, ossibus instructum: sed alia virtute pollere corpus respondet, quod de viri semine concretum non est, ac nostra corpora; & tale idcirco apparuisse Christi corpus, ut dubitavit Apostolus fidem faceret resurrectionis; æthereum tamen & spirituale fuisse, ut quod clausis ostiis ingressum sit, & in fractione panis ex oculis evanuerit. Quam responsum, ac reliquam item Origenis disputationem valide in sequentibus Hieronymus oppugnat. Ac idem, cum sibi fuisset propositum, accurate quoque dissolvit Augustinus Epistol. 49. ad Deogratias.*

Erroris certe illius notas reperire licet in Commentario Origenis ad Psalmum 1. quem in Epitomen contraxit Methodius. Ibi quippe locum Ezechielis, quo futuræ resurrectionis mysterium planissime aperitur, in aliam sensum detorquet; nam aridis illis ossibus, acerbam Iudæorum captivitatem notari putat, quæ corpora succo exhausta macie deformaverat; resurrectione autem, libertatem Iudæorum, quæ in pristinum eos statum, & integrum ac viridum corporis habitum erat restitutura. Alio itidem desecit illud Matth. 8. 12. *Ibi erit fletus & stridor dentium*, aliaque ejusmodi, quibus corpora resurrectione esse conficitur; nec ibi futuros dentes respondet, ubi nullus dentium usus futurus est; & cor-

Nicet. lib. 4.
Theol. 410.
fid. Har. 51.

Eccl. 417.

A poreamillam speciem mutatum iri; nec primam materiam, quam eandem esse saepe dicit ac corpus, illo modo resurrecturam; ad idque grani & spica exemplum, quo usus est Apostolus, accommodat. Tomo quoque 17. in Matth. pap. 487, & 495. de quaestione à Sadduceis Sospitatori proposita agens, genitalibus caritura decrevit corpora in caelo, quod ibi genitalium usus abolendus sit. Sed & ex fine libri 2. De princip. affert hunc locum Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 2. *Cumque in tantum profecerimus, ut nequaquam carnes & corpora, forsitan ne anime quidem fuerimus, sed mens & sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, inuebitur rationabiles, intelligibileque substantias facie ad faciem. Quae sic depravavit suo more Rufinus: Et ita crescent per singula rationabilis natura, non sicut in carne vel corpore, & anima in hac vita crescebat, sed mente ac sensu aucta ad perfectam scientiam, mens iam perfecta perducitur, nequaquam iam ultra istis carnalibus sensibus impedita, sed intellectualibus incrementis aucta, semper ad parum, & ut ita dixerim facie ad faciem rerum causas inspiciens.* Denique libro 5. contr. Cels. propter migrationes è loco in locum corporibus nos opus habere docet; id autem certam non requirere partium posituram, sed quodvis admittere corpus, corpus modo sit.

VIII. Inclinasse eodem quo Origenes videtur Hieronymus libr. 3. in Epist. ad Ephes. cap. 5. v. 28. *Foveamus igitur, inquit, & viri uxores, & anima nostra corpora, ut & uxores in viros, & corpora redigantur in animas, & nequaquam sit sexuum ulla diversitas. Sed quomodo apud Angelos non est vir & mulier; ita & nos qui similes Angelis futuri sumus, iam nunc incipiamus esse, quod nobis in caelestibus repromissum est.* A criter ea explodit Rufinus, ut pote ex quibus interitus corporum, & sexuum abolitio consequatur: demum sic ait: *Quanto rectius faceres, si nos, quos culpae imitaretis in talibus, & hac sola Deo, ut se veritas habet, nosse permitteres: & te potius ignorare fatereris, quam ea scriberes, quae paulo post tu ipse damnares.* Sed purgat se Hieronymus libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. talia sese ex Origenis persona, non quasi rem à se assertam, sed quasi sibi obiciendam protulisse respondens. Eam & valide in Origenista quodam sese confutasse narrat Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. & alibi quoque pro falsa à se haberi restatur. Sexuum discretionem tunc iri abolitum non pauci è Patribus antiquis affirmarunt. Theodoretus: *ἡμῶν δὲ ἡ ζωὴ ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὡς ἐν τοῖς οὐρανοῖς πνευματικῶν ἢ φωνῆς.* Hac enim discretionem indiget eorum natura, qui sub mortis imperio degunt. deinde: *πῶς δὲ γὰρ ἀθανάτους γὰρ ἡμῶν τὸ πνεῦμα ἡμῶν παντάπασιν πνευματικῶν.* His enim qui immortales evaserunt omnino supervacua est sexus multibris. Consultantur praeterea Athanasius Serm. 3. contra Arianos, Basiliius in Psalm. 114. Hilarius Can. 23. in Matth. eadem illorum esse propemodum ac Origenis causa super hac quaestione de beatorum corporum sexu reperietur.

IX. Si animam in resurrectione aliud recepturam corpus, & aliter formatum ratus est Adamantius, quam quod in mortali gestaverat vita; ecquamnam corpori huic figuram potius adscripserit quam globosam, ut pote rerum caelestium propriam, & formarum omnium perfectissimam, ac animis expurgatis & in perfectiorem reparatis statum maxime congruam? Sane Origenista Monachos, qui Palaestina asceteria Iustini & Iustiniani temporibus infestabant, dixisse refert Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem, *Quod aethera & sphaerica excitantur nostra corpora in resurrectione: sic Domini quoque corpus fuisse excitatum, & nos in vit. C.* futuros ei pares in resurrectione. Quapropter Iustinianus in Epistol. ad Men. probris Origenem incessit, quod corpora hominum orbiculata suscitatum iri affirmaverit. Hinc ita conceptus est quintus ex Anathematismis eidem Epistola subjectis: *εἰ τις λέγῃ ἢ ἕξει ἐν τῇ ἀναστάσει σφαιροειδῆ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἡγέρσεως σφαιρὰ, ἢ οὐχ ὁμοιωσάμενος ἑαυτὸν ἡμῶν ἡγέρσεως, ἀνάθεμα ἔστω.* Si quis dicit aut sentit globosa hominum suscitari corpora, nec consistunt nos rectos suscitari. Anathema esto. Damnat id ipsum in Origene & fufe confutat Antipater Boltrensis Episcopus in Dissertatione adversus Origenem, inserta Iohannis Damasceni Eclogis, quas calamo exaratas Eclog. Ioh. Damascen. Titulo, *ἡ ἀναστάσις τοῦ κυρίου ἐν τῷ ἔρειπτο καὶ ἀναστήσει.* spectat illud Hieronymi Epist. 61. ad Pammach. cap. 10. *Sic & Dominus noster in monte transfiguratus est in gloria, non ut manus ac pedes, ceteraque membra perderet. & subito in rotunditate vel Solis, vel sphaera voluceretur, sed eadem membra Solis fulgore rutilantia Apostolorum oculis perstringerent.*

Quod si ita sensisse constaret Origenem, à Platone illuc impulsus fuisse dicerem, qui finem ponebat *ἑξομοίωσιν τῶν θεῶν*, Deum autem corpore licet carentem, forma globosa pradium fingebat, quemadmodum & Xenophanes, ut est apud Ciceronem 4. Academic. & Laërtium in Platone, & Xenophane: ac proinde animis finem suum adeptis sphaericam formam tribuere cogebatur. Sed Hieronymus Epistol. 59. ad Avit. cap. 3. verba Origenis recitat è libro 3. *ὡς ἐξ ἀρχῆς*, quibus homines ait corpora idcirco deposituros, ut Deo similes sint, juxta illud Servatoris: *Ut quomodo ego & tu unum sumus, sic & isti in nobis unum sint.* Demum sic ait: *E duobus alterum suscipere cogimur, ut aut desperemus similitudinem Dei, si eadem semper sumus corpora habituri; aut si beatitudo nobis ejusdem cum Deo vita promittitur, eadem qua vi-*

Sym. Met. in vit. C. 114. Eclog. Ioh. Damascen. Titulo, ἡ ἀναστάσις τοῦ κυρίου ἐν τῷ ἔρειπτο καὶ ἀναστήσει.

vit Deus nobis conditione vivendum est. Tum Hieronymus: Ex quibus omnibus approbatur, quid de resurrectione sentiat. Deum plane incorporeum, ut est, ita esse putabat Origenes, ac ideo omni figura carere: qui ergo globosa corpora habituras animas teri potuit, quas similes futuras putabat Deo, quem corpore ac figura carere arbitrabatur: Itaque libr. 2. De princip. cap. 10. quosdam impugnans Hæreticos, qui resurrectionem funditus tollebant, requirerent, inquit, ab eis, si possunt nobis spiritualis corporis habitum demonstrare atque describere, quod utique nullo modo facere poterant. Vides inconstantiam hominis, animis suscitatis corpora detrahentis nonnumquam, nonnumquam affingentis, nec pro certo habentis æquamnam illa figuram habitura sint.

X. Scribit Origenes Tom. 17. in Matth. p. 494. 495. neminem à mortuis iri suscitatum, qui in hac vita non decertaverit. Verba hæc sunt: οἱ δὲ ἐν τῇ ἐκκλῆσιᾳ οἱ ὁμοῦ ἀξιοῦντες ἵνα ἴδωσιν ἡμᾶς ὅτι ἐστὶν αἰῶνα ἐν ᾧ ἡ γλῶσση ἰβιάσεται, ἐν δὲ ἐκείνῃ ἡσυχία, καὶ ἡ δόξα τῆς μὴ ἀγωνισαμένης ἐν τῷ βίῳ κατὰ τὴν ἐκκλῆσιαν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει, ἀνεύθυνον ὡν ἐστὶν ἡ δόξα τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως. Quod si quis colliget inde, resurrectione privandos impios Origenem existimasse, abunde is sese à Pamphilo confutatum intelligat, vel ab ipso potius Origene in eo loco, quem è libro ipsius 28. in Esaiam profert Apologiae Auctor, quo justos & impios à mortuis suscitandos declarat; duplicem autem futuram resurrectionem, primam alteram justorum, alteram secundam impiorum, juxta illud Iohannis Apocal. 20. 5. *Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem*: non ita ut illa tempore prior sit ista, sed modo & ratione. Ex hoc enim Iohannis commate dividenda resurrectionis occasionem arripuisse eos verisimile est, de quibus Gennadius: *Erit resurrectio mortuorum omnium hominum sed una & insimul & semel: non prima justorum, & secunda peccatorum, ut fabula est somniantium, sed una omnium.* Hanc autem fore resurgendi rationem definit Origenes; unumquemque prout sese in vita gesserit, crassius subtiliusve à Deo corpus accepturum. Sane, inquit libr. 2. De resurrect. *qualis fuerit uniuscuiusque preparatio in hac vita, talis erit & resurrectio eius. Qui beatus hic vixerit, corpus eius in resurrectione arcuatore splendore fulgebunt, & opta ei mansio beatorum tribuetur locorum. Huic vero qui in malitia consumpsit tempus sibi & ita presentis indultum, tale dabitur corpus quod sufficere & perdurare possit in penis, &c.* Iterantur eadem libr. 2. *ἀπὸ ἀρχῆς*, cap. 3. & 10. & libr. 3. cap. 6. ubi ad cætera illud adijcit, postquam adeo res redierint, ut omnia unum sint, sicut Pater & Filius unum sunt, tum desitiram illam corporum diversitatem. Cum ergo resurrectione privatum iri impios dixit Origenes, resurrectionem illam intellige quæ damnationi opponitur. Ita Lactantius libr. 7. *Divin. institut. cap. 21. Tunc quorum fuerit probata iustitia, hi premium immortalitatis accipient: quorum autem peccata & scelera detecta fuerint, non resurgent; sed cum inopis recondentur in eadem tenebras, ad certa supplicia destinati.* Duplici quippe modo accipi potest resurrectio, vel pro reditu ad vitam, & nova corporis ac animæ conjunctione; vel pro vitæ æternæ acquisitione: priore modo omnes homines ex æquo resurgent, posteriore iusti duntaxat. Expositionem hanc confirmat alter Origenis locus è Tom. 13. in Matth. 18. p. 327. οἱ δὲ ὅτι ἐν τῇ ἐκκλῆσιᾳ ἀναστήσει ἡσυχία καὶ ἡ δόξα τῆς ἀσκήσεως, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ δόξα τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ δόξα τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως, ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει ἡ δόξα τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς ἀσκήσεως.

Gennad. libr. De dogmat. c. 6.

XI. Caterum ut alias fere semper, ita in his quoque de resurrectione quaestionibus Platone magistro usus est Adamantius. Futurum quippe aiebant Platonici, ut animæ olim incipiant in corpora velle reverti, easque in corpora à prioribus diversa fore revocandas. Tertullianus libro De resurrect. carnis, cap. 1. *Platonici immortalem animam è contrario reclamant: ino adhuc proxime etiam in corpora remeabilem affirmant. est non in eadem.* Legendus Plato lib. 10. De republ. ubi ex Heri Pamphylj persona, animæ statum post mortem, pœnas, καὶ τὴν ἀθανάτην, & immortalitatem describit. Sed multo magis in Phadone, quo materiam illam exhaurit. Legendus quoque Augustinus libr. 22. De Civit. Dei, cap. 26, & 27.

XII. Sed ne solum Origeni nostro defuit officium, si quæ in ejus patrocinium præter superiora colligi possunt, paucis comprehendamus. Sua primum illi in hujus argumenti tractatione favet inconstantia, quæ cum ex superioribus satis manifesta est, tum ex eo etiam quod de fine rerum disputans, & utrum in corpore, an extra corpus suprema beatitate frui possit inquirens, triplicem opinionem unicuique pro libitu persequendam proponit

2. salm. 1. 5.

F

F

F

F

F

F

F

F

F

A proponit libr. 2. *de aspe.*, cap. 3. quem locum repetit Hieronymus Epistol. 59. ad Avit. cap. 2. Caput quoque sextum libri primi De princip. eandem Origenis fluctuationem testatur; nam postquam duplicem de statu Beatorum sententiam exposuit, quarum prior interitum corporum naturam definit, & à qua sese alienum profiteretur, alia naturam corpoream in modum ætheris expurgatum iri tradit, tandem sic concludit: *Certius tamen qualiter se habitura sit res, scit solus Deus, & si qui eius per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari prope modo consimilis argumenti disputationem claudit libr. 2. *de aspe.*, cap. 2. Prodest quoque ad excusandum eum Rufini responsio, pertendentis errores istos circa resurrectionis materiam scriptis ipsius ab Hæreticis fuisse adspersos. Verba eius sunt: *Vel iterum de resurrectione carnis, qui tam evidenter pronuniarit naturam carnis in cælum ascendisse cum*

B *Verbo Dei, atque inibi cœlestibus apparuisse Virtutibus, novum & admirandum eis sui visum præbentem, possibile erat ut hanc iterum non esse salvandam diceret?* At inde tamen præcipuum sibi arcessit Origenes præsidium, quod sua ætate nondum quæstiones illa fuerant ab Ecclesia dijudicata; quo factum est, ut dum eum à veritatis norma deflexum revocare satagit Methodius, à vero ipse deerraverit, & alij quoque non sine offensione in hac quæstione versati sint, ut offendimus supra; & Hieronymus velut tribuens materiam hanc tractaverit Epistol. 61. ad Pammach. cap. 13. ait quippe: *Ergo, inquit, & nos post resurrectionem comesturi sumus? Nescio, non enim scriptum est, & tamen si queratur, non puto comesturos.* Quæ causa est, cur suam de resurrectione declaraturus sententiam Origenes, retinendam Veterum opinionem pronuntiaverit, quia nimirum quantumvis absona eius dogmata suos tamen auctores & patronos Chabuere.

XIII. Ex supra dictis subvertitur Methodij ratiocinatio, qua hoc Origenis pronuntiatum confutare aggressus est, peccatorum omnium causam ad corpus referri. Ait quippe Methodius contraria sibi loqui Origenem; cum enim animam citra corpus peccasse, & propter peccatum scortis tunicis vestitam fuisse, tunicaq; illas corpora ipsa esse concessent; nunc sibi ipsum repugnare, cum corpus causæ esse dicit cur anima peccet. Origenianæ doctrinæ connexionem non vidit Methodius. Diximus enim supra corporeas animas vel incorporeas appellasse Adamantium, crassiorum vel tenuiorum corporum ratione, cum revera corporeas esse, & Deum unum incorporalem censuerit. Idem animas pro peccatorum gravitate graviora subire corpora asseruit. His neutiquam repugnat illud, D animas à corporibus suis trahi in vitia, & cum numquam corpore carituræ sint, futuros semper beatitudinis & damnationis circuitus; & antequam humanis adstrictæ essent membris, in peccata tamen fuisse prolapsas, ac meritas cur è subtilioribus corporibus in spissiora demergerentur. Atque ita commune aliquid habet Origenes cum Porphyrio, qui dicebat, *ut beata sit anima, corpus omne esse fugiendum.* Sed ut communia quædam cum Porphyrio sit locutus, penitus tamen diversa sensit.

Notandum porro Auctorem Dialogi De recta in Deum fide, qui sub Origenis nomine prodit, Marinum Bardesianistam inducere hæc dogmata propugnantem; Hominem sola anima constare; Animam scelere admissio, tunicis pelliceis, hoc est corpore, tamquam vinculo ac compede fuisse constrictam, atque inde à Ieremia vinctos nos appellari; ac E Animo malorum omnium causam esse corpus: Adamantium autem hæc ipsa impugnantem; & hominem, corpore licet & anima constet, animam tamen in Scripturis vocari demonstrantem, eademque Marino reagentem, quæ apud Epiphanium Origeni Methodius opposuit.

QVÆSTIO DECIMA.

DE POSTREMO IVDICIO.

F I. Exploratur placitum Origenis de rebus supremo Dei arbitrio iudicandis: II. & de ratione ac loco iudicij postremi.

I. **M**ORTVORVM resurrectionem supremum Dei iudicium excipiet. Quo cum ulciscenda scelera, mercede autem donanda sint recte acta & virtutes, idcirco statuta opinatus est Origenes, quæcunque vel recte vel male agendo premia vel supplicia promereri possunt. Superius autem ostendimus Angelis ipsum, fidelibus, ac elementis bene vel male agendi potestatem affinxisse. *Futurum est*, inquit Homil. 4. in Ezech. *ut in die iudicij non solum homo, sed etiam univèrsa conditio iudicetur: Omnis quippe creatura congemiscit & condolet.* Tum in hunc rerum iudicandarum censum coniicit Angelos, cœlum, quaque supra & infra cœlum sunt, terram ipsam, & aërem. Quæ de opinione

late differimus, cum de Angelis & de Sideribus ageremus. Quinam præterea in iudicium A
sistendi sint, ignorari declarat: *Vtrum autem omnes gentes inquit Tract. 34. in Matth. ab omnibus
qua in omnibus generationibus fuerint, aut illa tantum qua in consummatione fuerint derelicta, aut illa
tantum qua crediderant in Deum per Christum; & ipsa utrum omnes, an non omnes, non satis est mani-
festum* De eodem etiam ambigit Tract. 30. in idem Evangelium. At in veram tamen &
orthodoxam sententiam videtur concedere libr. 2. in Epist. ad Rom. (si qua Rufini inter-
pretationi fides habenda est) omnesque omnino homines in supremo illo *ἡγεσθαι* ju-
dicandos agnoscere. *Requiritur sane, inquit, à quibusdam, cur dies hic de quo superius bibliobecas
Propheticas memorimus, in fine mundi statutus sit, ut omnes qui ab initio seculi usque ad finem ipsius de-
functi sunt, ad hunc ultimum diem iudicandi referrentur.*

II. Item tractandum est *utrum in loco futurus est Salvatoris adventus in gloriam, an alteram expo- B
sitionem debemus exquirere. Quis enim erit locus ille, ut capiat in uno aspectu, & omnes Angelos ve-
nientes cum Christo, & omnes gentes illic congregatas? Et de sede gloria eius quid est dicendum? Puer
corporale aliquod subsellium erit, an etiam hoc opus habet interpretatione subtiliore? Hæc scribit Ori-
genes Tractat. 34. in Matth. de loco & modo iudicij postremi ambigens; ac respondet
postmodum tum adventurum Christum, cum univèrsis hominibus sese cognoscendum
dabit, ante oculos mentis eorum iam non fidei aut diligentie alicujus inquisitione repositus, sed ipsius di-
vinitatis sue manifestatione prelatus; & cum peccata sua ac virtutes unusquisque manifesto
intuitu perlustrabit; atque eo pacto eventurum illud: *Congregabuntur ante eum omnes gentes.*
Nec certum aliquem ultimam huic disceptationi locum addicit, sed *ubique, inquit, futurus
est Christus, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique erunt in conspectu ipsius; & sic C
constituentur ante sedem gloria eius, hoc est ante regnum eius, & potentiam dominationis ipsius: &
paulo post: Sic erunt ante eum, ut non localiter audiamus omnes gentes fieri ante eum. Similia ja-
ctantur libr. 9. in Epist. ad Rom. cap. 14. ubi à sacris Scripturis usurpata dicitur iudicio-
rum humanorum forma, quo iudicium illud extremum Christi dilucidius explicaretur.
Declarari videmus, inquit, ex omnibus certissime futurum esse iudicium Dei, cuius species ut notior ho-
minibus fieret, iudicandi forma ex iis qua inter homines geruntur, assumpta est: atque ita metaphoricè
vult intelligi excelsum illud Christi tribunal, & reliquum tremendi illius diei apparatus,
illudque duntaxat tenendum, *iudicem omnium Christum natura & maiestate ceteris eminentem
introspicere corda, & conscientiam singulorum, manifestare occulta, & obrecta revelare, ut & bonis atti-
bus laudem tribuat, & mali penam, quam merentur, accipiant.* Nempe allegoriis suis sinecerum D
illud dogma corrumpit, *Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, (ait Augu-
stinus) Christum de celo esse venturum ad vivos & mortuos iudicandos; non modo per vim & ma-
iestatem suam omnia complectentem, mentesque omnium collustrantem, & in actorum suo-
rum memoriam retorquentem; sed corpore presentem, & homines univèrsos in unum
adducentem, & suprema ac decretoria sententia res hominum componentem. At hic
quoque meminimus, nondum certis finibus Ecclesiam has quaestiones tunc temporis
sepissime.***

Aug. lib.
20. De Civ.
Dei, cap. 1.

QVÆSTIO VNDECIMA.

DE POENIS ET PRÆMIIS.

I. Origenis opinio ex ipsius principijs summatim deducitur. II. Eadem deinde fufius
ipfius verbis declaratur. Ac primum de penis. Omnes homines igne examinandos fore sen-
sit: III. deinde in varia loca pro meritis dimittendos; IV. ac torquendos, V. Quales pæ-
nas futuras arbitratus fit; quid ignem æternum. VI. Ecquas præter ignem penas mortuis
infligendas decreverit. VII. Ex his varia adversus eum criminationes. VIII. Sed sui ta- F
men ei non defunt ad stipulatores, suaque defensio. IX. De præmiis agitur, & in quo postquam
Sanctorum beatitudinem voluerit Origenes, explicatur. X. Recensentur varij gradus per quos
ad eam perveniri sensit. XI. De loco, quo animas Sanctorum conquirere docuit, disputa-
tur: nempe de celo novo, & terra nova; XII. ac de Paraíso. XIII. Vnde hæc transtu-
lerit, exquiritur. XIV. Hinc in Patrum multorum reprehensiones incurrit. XV. Sed ali-
qua tamen in eius excusationem afferri possunt. XVI. Vtrum & quomodo pænis Dam-
natorum finem impostum iri, & omnia unum in Deo per *ἁγιασμοῦ* futura ratus sit.
XVII. Non alias penas quam purgatorias admisit. XVIII. Quid sit juxta Origenem,

A *Novissima inimica mors, de qua Demonum pennis queritur. XIX. Utrum beatitatis quoque future spatium terminis circumscriptis. XX. Horum dogmatum fontes referantur. XXI. Propter illa à Patribus graviter reprehensus est. XXII. An fuerit in heresi Chelastarum. XXXIII. Nonnulla Origeni defendendo adducuntur. XXIV. Numquam solius Diaboli pennis fore æternas assererat. XXV. Ab Origeniana super poenis Damnantorum opinione Patres aliquot non multum recedant. XXVI. Investigatur significatio vocis, αἰώνι.*

B I. **P**OSTREMO Dei arbitrio dijudicatis hominum rebus, sua quemque pramia, suæ poenæ profectur. In cuius rei tractatione tantum sibi permisit Origenes, ut non aliam ob causam majores in se querelas concitarit: nam & quales poenæ ac pramia, & quanta futura sint, pervestigans, in absurdas opiniones prolapsus est, dum falsis doctrinæ suæ principis dogmata hæc quoque accommodat. Diximus enim iam sæpe putasse illum mente rationis compotes pro meritorum suorum mensura ac modo variis adjungi corporibus; subtilioribus, si recte se gesserint; sin secus, gravibus & crassis: eademque quemlibet statum adeptas, arbitrij sui libertate ad bene vel male agendum frui, ac perpetuos esse proinde à supernis ad inferiora lapsus & reditus. Inde sequitur certum nullum beatitatis futurum statum, nullum miseriæ; semperque vel in felicitate, vel in poenis futuro progressum aut regressum, prout in vitio animæ vel in virtute profecerint: ac Damnantorum idcirco poenas & Beatorum gaudia nequiquam fore sempiterna.

C II. Opinioni istius partes singulas si subtilis persequi velimus, & non ex Origeniana doctrinæ connexionem, sed ex ipsis Adamantij verbis aestimare singula, & quæcunque prætereant in id argumentum differunt colligere, res erit scilicet in proclivi. Primum itaq; homines omnes igne examinatum iri definit: sed ita tamen ut illasi & illibati prætereant sancti; impiorum vero noxæ & vitia flammis excoquantur. *Veniendum est ergo, inquit Homil. 6. in Exod. omnibus ad ignem; veniendam est ad consolatorium: sedet enim Dominus, & constat, & purgat filios Iudæ. Sed & illic cum venit, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igni resolvitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus excutitur, ut amplius decoquatur, ut & si parum aliquid sit auri, purgatum tamen refideat. Quod si aliquis illuc totus plumbus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundum, tanquam plumbum in aqua validissima. Et Homil. 3. in Psalm. 36. Certum est quia manet nos ignis ille qui preparatus est peccatoribus, & veniemus ad illum ignem, in quo uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Et, ut ego arbitror, omnes nos venire necesse est ad illum ignem. Etiam si Paulus sit aliquis vel Petrus; venit tamen ad illum ignem. Sed illi tales audiunt: Etiam si per ignem transeas, flamma non adures te. Si vero aliquis similis mei peccator sit, veniet quidem ad ignem illum, sicut Petrus & Paulus, sed non sic transeat, sicut Petrus & Paulus. Ac illius transitus discrimen Ebræorum, Ægyptiorumque per mare Rubrum transitus comparatione explanat: adductus scilicet his Pauli 1. Cor. 3. 13. Uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Et Homil. 14. in Luc. Ego puto, quod & post resurrectionem ex mortuis indigemus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque sordibus resurgere poterit; nec ullam posse animam reperiri, quæ univrsis stationibus vitii careat. Et libr. 5. contra Cellsum, Epicureum hunc confutans, qui receptam apud Christianos de mundi conflagratione opinionem irridebat, dicit ignem universo mundo inferri: αἰὼς δ' ὅτι καὶ ἐν αἰῶσι τῆς διορθώσεως τὸ θεῖον πνεῦμα διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ σώματος καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἀποκαθαροῦσθαι τὸν κόσμον, καὶ τὸν κόσμον ἀκαθάρτου ἐκκαθαροῦσθαι τὸν κόσμον, καὶ τὸν κόσμον ἀκαθάρτου ἐκκαθαροῦσθαι τὸν κόσμον. Cum ait ergo libr. 8. in Epist. ad Rom. quicumque Verbo Dei purgatus non fuerit, hunc igne exercitatum iri; igne quoque lustratum, sed non adustum iri intelligit, qui Verbo Dei fuerit purgatus.*

F At Homilia tamen in Lucam 24. eos tantum igneo flumine à Christo baptizandos affirmat, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione eguerint. E contrario vero Homil. 2. in Ierem. sanctos dicit Spiritu sancto à Iesu baptizari, scelestos vero igne. Homilia autem 25. in Num. unumquemque purgatione indigere ait, *sed mystica hæc esse & ineffabilia. Quis enim nobis, inquit, enarrare poterit quæ sint purificationes quæ patentur Paulo, vel Petro, vel aliis horum similibus?* Cæterum mentem Origenis parum affectu sunt Sixtus Senensis & Genebrardus, verba ejus referenda censentes ad ignem ultimæ conflagrationis, qui electos quosdam nondum satis purgatos lustrabit, reprobos vero omnes apprehendet: nam ne sanctissimos quidem, Petrum puta, vel Paulum, hoc igne futuros immunes Adamantius arbitrat.

III. Igne hoc probati homines varia loca pro meritis ex decreto Origenis sortientur,

alij Infernum, variaque Inferni loca, & mansiones; & quemadmodum terrena hæc loca A
 mentibus è cœlesti domicilio propter peccata deturbatis pro Inferno habentur, ita homi-
 nibus è terra digressis & scelere contaminatis inferiorem assignari sedem, quæ Infernus
 appellatur. τὴν δ, inquit cap. 1. Philoc. ἀπέρις οἱ ἐπιούθην κτλ & κοινὸν οὐρανὸν καταδύσαντες,
 ἐκ τῆς ἐν γαῖαν περὶ τῶν οὐρανῶν οὐρανῶν, εἰ ἀπέρις ἀέροι τῶν κελυμῶν γῆς εἰς ἀδύ, τὸ πᾶν δὲ
 ἐξ ἑνὸς τῶν οὐρανῶν κτλ & ἀπὸ γῆς τῆς ἀπὸ τῆς γῆς. ἵνα οἱ ἐπιούθην, ἵνα ἵνα οἱ ἐπιούθην, ἵνα ἵνα οἱ ἐπιούθην
 ἵνα ἵνα οἱ ἐπιούθην. Quæ sic à Rufino reddita sunt libr. 4. ἀπὸ ἀρχῶν cap. 2. Fortassis enim sicut bi qui de
 hoc mundo secundum communem mortem istam recedentes pro actibus suis & meritis dispensantur, prout
 digni fuerint indicati, alij quidem in locum qui dicitur Infernus, alij in sinum Abrahæ, & per diversa
 quæque vel loca vel mansiones: ita etiam ex illis locis velut illic (si dici potest) morientes à superis B
 hunc locum descendunt: nam illis inferna hic morientium anima dicitur. Credo ob hanc distinctionem
 Infernus inferior à Scriptura nominatur in Psalmis: Quis liberaſti animam meam ex Inferno inferiori.
 Quæ ab Hieronymo quoque Epistolæ 59 ad Avitum, cap. 4. inserta sunt. Quoniam autem
 Internum Christus tenebras exteriores nonnumquam appellat, inde fit ut eas extra mun-
 dum Adamantius ableget Tract. 33. in Matth. Quoniam legimus, inquit, aliquem qui fuit ante
 nos exponemem de tenebris abyſſi, & dicentem quoniam abyſſus est extra mundam foris, & tenebre.
 Consideremus ergo si potest vera esse expositio eius, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyſſum illam,
 quam ille exposuit, foras eſſentur, in qua sunt tenebre, nemine eas illuminante, cum sint extra totum
 mundum. Sed alibi tamen aliter tenebras exteriores exponit, ut mox ostendemus. Homilia
 autem 1. in Genes. abyſſum illam cui in rerum initio tenebræ incubabant, eam esse scribit C
 in quam Diabolus, ipsiusque Angeli mittendi sunt.

IV. Assignatis locis ac sedibus suis redditos homines pœnæ ac supplicia pro scelere
 modo torquebunt. Ait enim libr. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. Interion tam in his qua videntur, & tem-
 porationi sæculis, quam in illis qua non videntur & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro
 modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alij in primis, alij in secundis, nonnulli etiam in ulti-
 mis temporibus, & per majora & graviora supplicia, necnon & diſtarna, ac malis (at ita dicam) facu-
 lis tolerata, aſſerioribus emendationibus reparati & reſtituti, eruditionibus primo Angelicis, tum deinde
 etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora provecti, usque ad ea qua sunt invisibilia &
 æterna perveniant, singulis videlicet quibusque cœlestium virtutum officij quadam eruditione in specie
 peragratis. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur ostendere, unamquamque rationabilem D
 naturam posse ab uno in aliterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos per-
 venire, dum accessus profectuum, defectuumve varios pro motibus vel conatibus propriis uniusquisque pro
 liberi arbitrij facultate perpetitur. Prolixum locum describere necesse habui, quia ad Orige-
 nianæ doctrinæ enodationem, & sequentium intellectum confert.

V. Iam vero cujusmodi pœnas futuras opinatus sit Origenes, videamus. Ignem illum
 æternum, in quem capitali Christi decreto impij mittendi sunt, nihil aliud esse ratus est,
 quam conscientia vermẽ. Consultatur caput 11. libri 2. De princip. quo id argumentum
 excussit: ibi ait revocatam divina virtute, & ob oculos impij positam peccatorum memo-
 riam, (iuxta illud Pauli Rom. 2. 15, 16. Inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam de-
 fendentibus. In die quum judicabit Deus occulta hominum) mentem ejus stimulis pungere, ut sui E
 ipsa sit accusatrix & testis; eamque adeo flammis ultricibus urere: ignis huius eſſeam esse
 admittas ante noxas, quas idcirco Apostolus ligna, fœnum, & stipulam nominavit; hinc
 scriptum esse apud Isaïam 50. 11. Ambulate in lumine ignis vestri, & flamma quam accendistis,
 Per quos sermones, inquit, hoc videtur indicari, peccator ut flammam sibi ipse proprij ignis accendat, &
 non in aliquem ignem qui ante fuerat accensus ab alio, vel ante ipsam substituerit, demergatur. Quærit
 deinde an præter illos, vel iræ, vel furoris, vel infanix, vel meroris ignes, quibus impij
 cum in hac vita torti fuerint, in futura quoque torquebuntur, aliqua generali pœna post
 mortem puniendi sint. Deinde dicit eo cruciatu affectum iri animam, ab ordine atque har-
 monia, ad quam fuerat à Deo condita, divulsam, quo afficitur corpus cum membra soluta
 compage distrahantur: Quæ, inquit, anima dissolutio atque divulsio cum adhibiti ignis ratione fue-
 rit explorata, sine dubio ad firmiorem sui compagem instaurationemque solidatur. Præterea quemad-
 modum curandis morbis ferrum & ignis sæpe adhibentur, ita conjecat medicum nostrum
 Deum volentem diluere vitia animarum nostrarum, qua ex peccatorum & scelerum diversitate college-
 rant, ut hujuscemodi pœnalibus curis; insuper etiam ignis inferre supplicium, his qui sanitate animæ
 perdidissent. Idem libro 5. cont. Cels. non aliud quidquam per ignes intelligere docet eos
 quos Scriptura stultos mundi appellat, ἵνα ἵνα ἵνα ἵνα, καὶ τὰς οὐρανὸν ἐπιούθην, καὶ τὸν
 πᾶν δὲ ἐξ ἑνὸς τῶν οὐρανῶν. Tale illud è Tractat. 34. in Matth. Qui autem recedant ab Iesu decedant
 in ignem æternum, qui alterius generis est ab hoc igne quem habemus in usu. Nullus enim ignis inter ho-
 mines est æternus, sed nec multi temporis; extinguitur enim cito. Æternus autem ignis est ille, de quo &
 Esaias dicit in fine Prophetiæ suæ: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguitur. Simili

A igne uri Dæmones asseverat Homil. 27. in Num. nempe cum homines à vitiiis ad meliora conuersos cernunt, tum verò acerbissimas eos sufferre pœnas, & meritis ignibus exardescere.

Alias ignem peccata exedentem & absumentem, Deum ipsum esse vult, propter hoc Deuteron. 4. 24. *Dominus Deus tuus ignis consumens est.* Inde Homilia 2. & 16. in Ierem. igne hoc ligna, foenum, & stipulam, Christi fundamento superstructa, opera nempe peccati narrat absumi, postquam anima fuerit à corpore se iuncta: aurum vero, argentum, & gemmas, Virtutes scilicet, & recte acta, illibata & intacta seruari. At libr. 1. *περὶ ἀρχῶν*, cap. 1. alio detorquet locum hunc Deuteronomij, nec pro futura vite purgatione accipit, sed pro presentis huius gratia, mentibus humanis à Deo infusa. *Quid enim*, inquit, *consumes*

B *Deus secundum hoc quod ignis est? Numquidnam putabitur consumere materiam corporalem, ut est lignum, vel fennum, vel stipula; & quid in hoc dionum de Dei laudibus dicitur, si Deus ignis est huiusmodi materiam consumens? Sed si consideremus quia Deus consumit quod exterminat, si consumit malas mentium cogitationes, consumit gesta turpia, consumit desideria peccati, cum se credentium mentibus inserit, & eas animas que Verbi eius ad Sapientia efficiuntur capaces, una cum Filio suo inhabitans, secundum quod dictum est: Ego & Pater veniemus, & mansionem apud eum faciemus; omnibus eorum vitijis passionibusque consumptis, sibi eas, seque dignum efficit templum. Ita & Homil. 2. in Cantic. Cant. Denique ob hoc Deus noster ignis dicitur esse consumens, & nihilominus lux in quo tenebræ non sunt; lux sine dubio iusta, & ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne quod in anima eorum corruptibilitatis aut fragilitatis invenerit: nec aliter Homil. 1. in Ezech. Animam cæteroquin ignibus attingi & exuri non posse statuit libr. 6. contr. Cels. ἡ μὲν δὲ ἀσπίδα ἐν ὁσίῳ οὐκ ἴσθηται ἐκ πυρὸς ἐκπύου, ὅδ' εἰς πῦρ ἀπαλοφύλου ἢ ἀπὸ πύου. ἡ γὰρ, ἢ ἡ ἀσπίδα, ἢ ἡ δὲ θύρα, ἢ ἡ κλειδίον, ἢ ἡ ἀρχὴ, ἢ ἡ ἐξουσίαν ἡ ἀσπίδα.*

C Nonnumquam tamen supremam mundi conflagrationem igne hoc denotari putat, eoque hominum peccata exuri & purgari. Legatur in libro 5. contr. Cels. locus ille, quo impurum hunc Philosophum futuram mundi conflagrationem negantem refellit: ostendit enim incendio hoc homines universos lutratum iri, illæsis tamen iis in quibus opera peccati, idoneum scilicet igni huic pabulum, nulla reperientur; exultis vero aliis, qui noxas & scelera, ligna nimirum, foenum, & stipulam flammis exedenda collegerint. Quarto quoque operis ejusdem libro, mundum tradit nunc diluviis repurgari, nunc incendiis, *ὡς τὰ ἄλλα*

D *ὡς τὰ ἄλλα γὰρ ἄλλοι, ἀλλὰ & τὰ ἐν ἑλῶ τῶ νόστου, εὐομῶν καθαρίσιν, ὅταν πολλὰ ἢ ἡ κηρία γίνονται ἐν αἰῶνι.*
Vtut ignem hunc intelligendum censet, nullam aliam præterea noxiis hominibus inflatum iri pœnam, licet illa pro peccatorum ratione diversis modis intendatur, vel remittatur, scribit in libro De Proverbiis Salomonis: *Manifestum est quod una pœna tam Dæmonum nature, quam humano generi peccatorum à Domino prescripta sit illa, quam Dominus sua sententia designavit dicens: Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius; ostendens quia eadem species pœnarum peccatoribus, hominibus, & Diabolo, & Angelis eius preparata sit; licet in eadem pœna diversa sit quantitas pœnæ: alius enim gravius ac vehementius cruciatur pro magnitudine peccatorum; alius autem remissius, cuius leviora & faciliora peccata sunt.* Locum profert Pamphilus in Apologia.

E VI. Sæpius tamen aliis præter ignem supplicij homines castigari à Deo fassus est. Homilia 18. in Ierem. p. 182, 183. majus aliquod gehenna ignis esse supplicium concludit ex eo quod is sit gehenna ignis reus, qui dixerit fratri suo, Fatue; majus itaque impendere supplicium majorum criminum reis, puta adulteris; quod ejusmodi sit futurum in cor hominis non ascendisse. Libro 7. contra Celsum scribit animam insontem & puram, statim atque corpore exiit, ad puriora ætheris loca sublimem ferri: quæcunque vero noxia est, peccatis oppressam circa terram huc & illuc volitari; quasdam circa mortuorum sepulchra, inde spectra oculis hominum quandoque obici; alias alibi errare. E Platone transtulit commentum istud, ut alia pleraque, cujus ea est in Phædone assertio, hominum corporeis rebus dum viverent implicitorum animas circa monumenta versari, quibus cum conspicabilis aliqua corporis pars etiamnum adhærescat, hinc tenebrosas animarum imagines, aspectabiles existere. Eam nihilominus sententiam repudiat Tom. 28. in Iohann. p. 347, 348. absurdumque esse decernit existimare animam, postquam corpore liberata est, mortuo assidere.

F Aliud præterea supplicij genus notari putat his Luca verbis, quibus futurum minatur Christus, ut imprudentem servum *divulset, partemque ejus cum infidelibus ponat.* Genus autem supplicij id esse putat, divisionem animæ à Spiritu sancto; vel divisionem nobilioris partis animæ, quæ ad imaginem & similitudinem Dei facta est, ab ea parte quæ per liberi arbitrij lapsum deformata est; vel divisionem animæ ab Angelo tutelæ suæ præfecto. Sed & errorum tenebras & ignorantia caliginem vult exprimi tenebris exterioribus, in quas mitti ju-

ber eum Rex, qui veste nuptiali non indutus in nuptiali convivio discumbebat; & seruum A
nequam & pigrum, qui talentum sibi commissum in terram defoderat. Quo accedit Tract.

11.
13.
Matth. 15.
30.

33. in Matth. tenebras exteriores ita exponens: *Vbi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illis, sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condemnantur in his quæ exteriores tenebre appellantur: forsitan donec intellexerunt, ut convertantur & digni efficiantur exire ab eis. Aliter tamen paulopost: Consideremus ergo, inquit, si potest vera esse expositio eius, ut exteriores tenebras illas intellegamus, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyssum illam, quam ille exposuit, foras ejectione, in qua sunt tenebrae, nemine eas illuminante, cum sint extra totum mundum.*

Cujuscunque porro generis sint pœnæ, vehementius iis cruciatum iri corpora putat, quibus resurgentes induemur, ut pote subtiliora & spiritalia, quam quæ hac in vita gesta- B
mus; quemadmodum nudum corpus mollius est ad verbera, iisque acrius afficitur, quam si veste contegatur. Verba Origenis è Commentario in Psalm. 6. Pamphilus in Apologia recitavit. Denique Hieronymus in Epistola 59 ad Avitum, cap. 1. scripsisse Origenem refert in fine libri primi *ἔτι ἀγῶν*, animam quandoque pro dolore penarum & ignis ardore, magis eligere ut brutum animal sit, & in aquis habitet, & fluctibus, ac corpus assumere huius vel illius pe-
coris.

VII. Multiplicem commemorata dogmata Origeni exprobrationem peperere. Inter alia objectum ei narrat Pamphilus in Apologetico, negasse illum scelestis inferenda supplicia; quod pœnam sensus, ut vocant, videatur sustulisse, cum ignem æternum interpretatus est perturbationes animi, & conscientie stimulos. Eo spectant ista Hieronymi libr. 3. C
in Epist. ad Ephes. 5. 6. *Quia igitur sunt plerique, qui dicunt non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecus adhibenda tormenta, sed ipsum peccatum, & conscientiam delicti esse pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo venis accenditur, in similitudinem febris, quæ non torquet extrinsecus agrotantem, sed corpora ipsa corripit, sine cruciatum extrinsecus adhibitione, quos possidet.* Notat præterea Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. & 3. & 4. Origenem dixisse animas pro criminum modo crassioribus hominum, vel iumentorum, vel etiam Dæmonum corporibus immitti, easdemque respicientes ad Angelorum naturam redire: quod iam observavimus. Addit cap. 2. tormenta eum & ignem gehennæ in conscientia peccatorum libro 2. *ἔτι ἀγῶν* posuisse; quod iterat Apol. 2. cap. 1. & in Commentariis in Epist. ad Ephes. cap. 5. & 6. Queritur quoque apud Augustinum Orosius in Commonito- D
rio, jactare solitos Origenistas quosdam, *ignem æternum quo peccatores puniantur, non esse ignem verum, dicentes dictum esse ignem proprie conscientie punitionem; ac sic omnes peccatorum animas post purificationem conscientie in unitatem corporis Christi esse redituras.* Arguit item circuitus illos beatitudinis & damnationis sempiternos Augustinus Har. 43. ad Quodvultdeum, & libr. 21. De Civit. Dei, cap. 17. At Nicetas Choniates libr. 4. Theol. orth. fid. Har. 31. dixisse ait Origenem, futurum ut anima tantisper in igne maneat, dum vitiorum sordibus expurgetur; at vermem tamen sine fine permanens, nec umquam gehennam extinctum iri, ut hoc pacto stimuletur in posterum, refreturque memoria divina humanitatis in animis, qua à perenni-
bus hisce supplicijs liberata fuerint.

VIII. Nihilominus tamen multorum consensione & patrocinio noster Origenes de- E
fenditur, suaque imprimis dubitatione, cum libr. 1. *ἔτι ἀγῶν*, initio capitis sexti, de rerum consummatione, deque pœnis damnatorum, ac beatorum præmiis acturus sic præfatur: *Quæ quidem à nobis cum magno metu, & cautela dicantur, discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuendis.* Et ita demum caput idem claudit: *Certius tamen qualiter se habitura sit res scit solus Deus, & si qui ejus per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari quoque modo initio capitis sequentis hasitationem suam declarat. Id ne ipse quidem infitatus est Hieronymus, cum Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Origenem de eodem argumento multa commentatum scripsisse tandem ait: *Hæc juxta nostram sententiam non sint dogmata, sed quæ sita tantum, atque proiecta, ne penitus intractata viderentur.*

Cæterum in asserendo igne illo qui justos in fine rerum itidem ut impios invasurus ab F
Origene fingitur, ipsi consentit Lactantius libr. 7. cap. 21. *Iustos, inquit, cum judicaverit, etiam igni eos examinabit, tum quorum peccata vel pondere, vel numero prevaluerunt, prestingentur igni atque comburentur: quos autem plena justitia & maturitas virtutis incoerxit, ignem illum non sentiunt.* Hilarius quoque Can. 2. in Matth. *Baptizatus in Spiritu sancto reliquum esse dicit consummari igne judicij; atque ne hæc quidem lege immunem fore putat B. Virginem.* Idem habet in Commentar. ad Psalm. 118. 20. Ambrosius Sermon. in Psalm. 36. *Ignem ergo purgantur filij Levi, igne Ezechiel, igne Daniel; & deinde: Salvi erimus per fidem, sic tamen salvi quasi per ignem; etsi non exurimur, tamen uremur.* Quæ sequuntur, ex Origene manifeste translata sunt: *Quomodo tamen alij remaneant in igne, alij pertranscant, docet nos divina Scriptura: nempe in mare rubrum demersus est populus Ægyptiorum; transivit ante populus Ebraeorum. Ignem vero ejusmodi pur-*

A gationem gladio flammeo circa ostium Paradisi circumacto & rotato significari ait Comment. in Psalm. 118. Et Hieronymus libr. 3. in Amos 7. 4. sanctos & impios ignibus pariter expurgandos esse ait. Quibus omnibus praeluit Sibyllinorum Oraculorum scriptor libr. 2.

καὶ ποτὶ θὴσά τις δὲ αἰδομένου ποταμοῦ
καὶ φλογος ἀσπίδος διήλθεν. οἱ τε δικαιοὶ
παύτως σωθήσονται, ἀσεβείς δ' ἐπὶ κρίσει ὀλοῦνται
εἰς αἰῶνας ἡλούς, ὅποσοι κακὰ πρῶτον ἔπραξαν
& deinde:

πῶς δ' ἄλλως; ὅποσοις τε δεινὴ κατὰ τ' ἔργα μάλιστα
ἀγγελοὶ αἰσθημένοι δὲ αἰδομένου ποταμοῦ
εἰς φῶς ἀΐξουσιν

Tunc vero omnes per ardentem fluvium,
Et flammam inextinctam transibunt: iusti autem
Omnes salutem adipiscuntur; impii vero peribunt
In omnia secula, quicunque mala ante gesserunt.
& deinde:

Alios vero, quibus iustitia, & recta opera cura fuerunt,
Angeli tollentes per ardentem fluvium
In lucem deducunt.

C Ignem in conscientia facibus & flagellis itidem ut Origenes constituit Ambrosius libr. 7. in Luc. cap. 14. iidem fere ipsius verbis: Ergo, inquit, neque corporaliū stridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporaliū, neque vermis est corporalis. Sed hoc ideo, quia sicut ex multa cruditate & febres nascuntur & vermes; ita si quis non decoquat peccata sua, velut quadam interposita sobrietate abstinētia, sed miscendo peccata peccatis, tamquam crudelitatem quamdam contrahat veterum & recentium delictorum, igne aduret proprio, & suis vermibus consumatur. Hieronymus doctrinā huic alias satis infensus, in eam tamen benigne se gerit sub finem libr. 18. Comment. in Esaiam: Vermis autem qui non morietur, & ignis qui non exstinguetur, à plerisque conscientia accipitur peccatorum, quæ torquet in supplicij constitutos, quate vicio suo atque peccato carceris electorum bono: & paulo post: Si quis igitur habeat in conscientia sua zizaniam, quæ inimicus homo dormiente patrefamilias superseminavit, hæc ignis exuret, hæc vorabit incendiam. Minime quidem fidem his a se adungi testatur; sed nec ea sibi improbari significat; nec sub aliena, sed sub sua ipsius persona proponit. Diversa vero est Augustini ratio, nam quamvis libr. 21. De Civit. Dei, cap. 9. eorum opinionem reprobet, qui ignem Damnatorum metaphorice fumunt, eumque corporeum fateatur libri ejusdem, cap. 10. & libro 12. De Genes. ad liter. cap. 32, & 33. neget Inferorum substantiam esse spiritalem; & ea quibus anima corporibus exurit afficiuntur, doceat non esse corporalia, sed similia corporalibus: tamen libro 20. De Civit. Dei, cap. 16. ignem illum dicit se ejusmodi, & in qua mundi vel verum parte futurus sit hominem scire arbitrari neminem, nisi forte cui divinus spiritus ostendit. Capite E 26. libri sequentis hæc Apostoli 1. Cor. 3. 13. Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, & v. 15. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. significare putat angustias ac mœrores, quibus homo percellitur, cum rebus animo suo præter æquum caris & complacitis orbat: Quod enim, inquit, sine illicente amore non habuit, sine uente dolore non perdet. Hoc quoque igne mortem notari coniectat, Ecclesia persecutiones, martyria; ac eum proinde ab æterno hoc igne distinguit, in quem Dammati Christi decreto mittendi sunt. At illud adverti omnino velim: Post istius sane corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remunerationis ultimus dies, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, ut eorum ligna, & fenum, & stipula consumantur: alij vero sentiant, qui ejusmodi se- F cum adificia portaverunt; siue ibi tantum; siue & hic & ibi; siue ideo hic ut non ibi, secularia, quamvis à damnatione venialia concremantem ignem transitoria tribulationis inveniant, non redarguo quia forsitan verum est. Nec levius in Græcis Scripturis positum Origeni præfidium est: Philo in libro αἰεὶ τὸ εἰς τὰ πρῶτα κτίματα σωθῶν. ἢ ἀδύνατον, ἀδύνατον ψυχῆς παραδύνατον ἀφ' ἐαυτῆς περὶ ῥωπῆται διακρίσιν εἰς τὸ ἴδιον, καὶ ἐπιθυμιῶν & ἀδικημάτων ἡρώων ὁ ἕρως ἐστὶ πρῶτος ἵνα τὰ ἀδικῶν καλῶν, ἢ καὶ μυστηρίων, ἐπὶ ἀδύνατον & γὰρ ὁ πρῶτος ἀδικῶν ἀδύνατος, ὁ τῶν μυστηρίων ἑστὶ ἕρως, ὁ ἀλάστορ, καὶ παραμυθῶν, καὶ πάσης ἀπάτης ἵνοχ. Injustam & impiam animam fugatam à seipso longe procul dispersit (Deus) in voluptatum, & cupiditatum, & criminum locum. Hic autem locus aptissime impiorum appellatur, non qui apud Inferos fabulose fingitur. Verus enim Infernus, vita est hominis nequam, perniciosa, conscelerata, & omni execratione digna. Corporeum quoque negat esse Infernum Gregorius Nyssenus libr. De anima & resurrect. quemadmodum ignem æter-

num materia constare instituitur Iohannes Damascenus in fine libri 4. De orthod. fid. cu- A
 jus tamen sententiam mollire conatur S. Thomas, ut est apud Sixtum Senensem Biblioth.
 libr. 5. Annot. 141. Ignem & vermem in scelerum memoria ponit Theophylactus in 9.
 Marc. *οὐδὲν ἔστι πῦρ καὶ ἄσπις ὅτι αἰσθητοῖς ἢ αὐεθροῖς ἔστιν ἔχουσι, καὶ ἢ κινῆται ἢ ἀεὶ ἕρπει-*
ται ἐν τοῖς βίαις τοῦ αἰθέρος. ἢ οὐκ ἔστιν οὐδὲν ὑπερβατικὸν καὶ ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλο. Vermis autem & ignis,
 qui puniunt peccatores, conscientia est uniuscuiusque & memoria turpium in hac vita gestorum; que
 sicut vermis absumit, & sicut ignis urit. Nicetas libr. 4. Thef. orth. fid. Har. 31, Deum ignis
 illius nomine notari suspicatur, quia vitium consumit, & in favillam convertit. In statuendo
 Inferorum loco extra mundi huius metas Origeni suffragatur Chrysostomus Homil. 31.
 in Epistol. ad Rom. gehennam in spatiis ab hoc mundo secretis statuens hoc argumento,
 quod Regum carceres & metalla remota esse soleant. Suffragatur & Augustinus libr. 12. 3
 De Genes. ad lit. cap. 33, 34. cum Inferos extra terram collocat, & libr. 20. De Civit. Dei,
 cap. 16. cum ignorare se profitetur, in qua mundi vel rerum parte futurus sit ignis ille. Quamvis
 libr. 2. Retract. cap. 24. sub terris hunc esse tandem concedat. Certe de loco & natura
 ignis huius, licet nullum adhuc editum sit peculiare decretum, nedum Adamantij ætate,
 univèrsæ tamen consensus Ecclesiæ fati ostendit, quid unicuique tenendum sit. Denique
 Iohannes Philoponus Christianus Philosophus animas corporibus exemptas circa monu-
 menta volitari cum Origene decrevit: nam hominem triplici instructum anima, vegeta-
 tiva, sensitiva, & rationali, prioribus duabus per mortem privati dixit, tertiam vero su-
 peresse; quæ si sceleribus inquinata sit, expiandis ijs spiritu tenui vestiri, in eoque comme-
 ritas poenas dare; alioquin incorpoream animam, corporeis rebus affici non posse; spiri- C
 tale itaque istud corpus supplicis torqueri; & in sepulchretis interim degere, variisque in-
 divi formis, & vaporibus nutriti; eoque tandem absumpto, tum demum expiatam ani-
 mam absolvi, & in cœlum ferri.

Nihil porro iterare attinet, quod suo iam disputavimus loco, æquoque tempore Da-
 monibus inferenda supplicia Origenes putaverit. Perspicuum enim fecimus nullas, ipsius
 opinione, poenas ijs infligi, quoad postremo iudicio in ignem æternum coniecti sint; mul-
 tosque è sanctis Patribus poenam, uti appellatur, sensus ab iis removisse.

IX. Nunc quid de beatitate commentus sit, exploremus. Hanc in eo positam sensit,
 ut quisquis eam sit adeptus, unum cum Deo efficiatur, juxta illud Iohann. 17. 24, & 21.
Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in D
me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Ad id autem felicitatis culmen non statim puta-
 vit perveniri, sed per cognitionem primum & eruditionem, qua errorum & ignorantia
 caligo discutitur; ac deinde per Dei similitudinem; & demum per intimam cum Deo
 conjunctionem & unitatem, qua supremum bonum continetur. Multis hæc explicatur
 libr. 2. De princip. cap. 12. & libr. 3. cap. 6. nam priore loco ostendit Origenes comesturos
 Sanctos panem vitæ, qui veritatis & sapientia cibis nutrit animam, & illuminet mentem, & post
 eam divina sapientia poculis, quibus sapientia ejus nutrita mens ad integrum & perfectum, sicut
 in initio factus est homo, ad imaginem & similitudinem Dei reparatur. Hinc unicuique à Deo in-
 fertum esse ait discendi amorem, qui tum explebitur, cum post diligenter quesitam in hæc
 vita veritatis notitiam, clariorem rerum perceptionem consequi poterimus. Multipli- E
 cem deinde rerum scientiam enumerat, qua tum mens illustrabitur, non simplici quidem
 & repentina collustratione, sed diversa, & pro mentis captu & progressu continenti suc-
 cessione impertita. Posteriore autem loco docet summum bonum, seu finem omnium, ad
 quem natura rationalis universa tendit, hunc esse, similem Deo, quoad ejus fieri potest,
 evadere; atque ex hac similitudine in melius proficientem animam unum iam fieri cum
 Deo, prout pollicitus est Christus Iohann. 17. 24, & 21. atque ita porro in fine omnia, &
 in omnibus Deum futurum esse. Exponit postmodum qui omnia & in omnibus Deus esse
 possit; nempe cum rationis pollens anima, omni vitiorum face purgata, nihil aliud vel in-
 telligere vel sentire potest, quam Deum; nec amplius ex arbore scientiæ boni & mali de-
 ceptos fructus degustare concupiscit, cum semper in bono sit, nec ei malum perpetrare F
 promptum sit; eoque tandem pacto finem reparari in principium, rerumque exitus initis
 conferri, cum in illum statum restituetur anima, quem cum teneret, ligno scientiæ boni
 & mali non egebat; tunc eam morti obnoxiam non futuram, deterisum iri omnem mali-
 tiæ sensum, Deumque vere futurum omnia in omnibus. Ad hæc quale futurum sit spiri-
 tale, illud corpus quo circumvestiendi sunt beati, patet, splendidius nimirum & excel-
 lentius corporibus reliquis quæ sub aspectum cadere possunt; eo vero plus subtilitatis ac
 splendoris adepturum, quo ratione instructa anima plus meritis suis ac virtutibus popo-
 cerit. Quarit demum utrum post rerum consummationem, cum Deus erit omnia in om-
 nibus, idem erit corporum omnium fulgor & gloria; responderque summum illum &
 perfectum statum adepturam corpoream naturam, postquam sanctis doctrinis eruditas ani-
 mas

A mas Deo Patri Christus subjecerit. Atque hæc fere habet Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. & ad finem libri hujus tertij *ὅθεν ἀρχὴν* ista Origenem intulisse ait: *Et erit Deus omnia in omnibus, ut universa natura corporea redigatur in eam substantiam qua omnibus melior est, in dignam scilicet, qua nulla est melior quod Rufinus dissimulavit. Dissimulavit & hoc alterum, quod ex eodem Origenis libro adducit ibidem Hieronymus: Nec dubium est quin post quam intervalla temporum rursus materia subsistat, & corpora fiant, & mundi diversitas construatur, propter varias voluntates rationalium creaturarum, que post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora dilapsæ tantam malitiam receperunt, ut in contrarium verterentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere. Id quippe pervulgatum Origenis dogma de beatorum animorum peccatis & lapsibus, in alios transiit interpretatione sua Rufinus libr. 3. De princip. cap. 6. Sic enim habet: Veram istam perfectionem ac beatitudinem rationalium creaturarum, vel naturarum, ita demum quidam permanere in eodem statu, quo supra diximus, putant, idest ut Deum omnia habeant, & Deus eis sit omnia, si nullatenus eas societas nature corporali admoveat. Alioquin existimant gloriam summam beatitudinis impediri, si materialis substantie interferatur admixtio. Quinetiam quod aliis adscribentem Adamantium inducit Rufinus, id confutantem ipsum exhibet capite eodem: In quo statu (beatitudinis) etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum, fidem rei faciente sententia Apostoli dicentis: *Domum habemus non manufactam æternam in cælis.* De fine quoque rerum agit Origenes libr. 1. De princip. cap. 6. omniaque dicit ad unum finem revocanda, quemadmodum ad uno initio profecta sunt, postquam scilicet regnaverit Christus, omnesque inimicos C sibi subjecerit, ipsumque novissimum inimicum mortem destruxerit, & Patri regnum tradiderit, tuncque cœlestia, terrestria & inferna ad unum finem devenitura, per bonitatem Dei, & subjectionem Christi, atque unitatem Spiritus sancti. Addit insuper soli Trinitati bonitatem substantialiter inesse, ceteros inde mutuam & derivatam habere: & tunc esse in beatitudine, cum ac sanctitate, ac sapientia, & de ipsa divinitate participant: quod quicumque negligunt, propriae desidia vitio felicitate hac eos excidere & à Deo pro culpæ modo adhiberi. Nec ab his discrepant quæ ex Origene profert Catena Corderiana in Psalmos, ad Psal. 60. 3. ubi Christus esse dicitur tabernaculum, & mons sanctus, in quo perfecti conquiescunt; deinde subijcit: *πάλιν εἰ καὶ ἕτερον τὸ θεῖον ἔχει τὴν ταύτην οὐκ ἐστὶν ὡς καὶ ἀγαθῶν ἔστι, ἀλλ' ὡς ἐστὶ μὲν ἀπὸν κατὰ τὸν ἑαυτοῦ ἕνα ἑαυτοῦ καὶ ἕνα ἑαυτοῦ ἐν πατρὶ & υἱῷ, καὶ ἄλλοι δὲ τῆς ἑαυτοῦ.* D *ὁ δὲ παρρησιῶν εἰς τὸ αὐτὸν, ἀλλ' ὁ ἑαυτοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἐστὶν εἰς τὸ ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ εἶδος ἡγεμονίας οὐρανῶν ἐστὶν ἐν τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι τῷ θεῷ οὐρανῷ.* Hoc est: E tabernaculo, quod est Christus, digressi sancti in Trinitate conquiescent, cum regno Christi absoluto, Pater ipse regnum suscepit. Hac doctrina imbutus Theodorus Ascidas Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, Origenistarum Iustiniani ætate patronus dixit: *εἰ τοῦτο οἱ δασύλογοι, καὶ οἱ ὑπερτυροὶ θανατοῦ τὸν οὐρανόν, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῷ οὐρανῷ τῷ θεῷ οὐρανῷ τῷ θεῷ οὐρανῷ, ποῦ δὲ τὸ οὐρανῷ τῷ θεῷ οὐρανῷ; Si nunc Apostoli & Martyres miracula edant, & in tanto sunt honore; in restitutione si æquales Christo non evadant, qualis eorum restitutio futura est? quam vocem in Quinta Synodo damnatam fuisse testatur Evagrius libr. 4. cap. 38. Veramtamen in Præfatione Commentar. in Iohann. à communi Theologorum sententia minime recedit Origenes, in Dei cogni- E tione & contemplatione beatitudinem sitam esse docens, & finem esse τὸ θεωρεῖν πᾶν, εἰς δὲ καὶ ἀλλὰ τὸ πᾶν ὁ θεὸς ἐν τῷ ληρωμένῳ θεωρεῖται.**

X. Non statim autem ad supremam beatitudinem, sed pederentem ac per diversos gradus perveniri voluit. Nam animas beatitudinem promeritas, sed terrenarum rerum contage etiamnum laborantes, postquam corpore emissa sunt, per varia deduci loca finxit, in quibus expurgatas, & ab Angelis huic ministerio destinatis eruditatas, & errorum tenebris exolutas, splendidiorem ac celsiorem regionem conscendere; ibique novis instructas doctrinis, aliisque usas magistris in sublimius ferri, donec ad summum, quem diximus, felicitatis apicem evaserint; ac primum in certo quodam terræ loco terrenas fæces, & ignorantiam deponi, atque hunc esse Paradisum; inde in aère, & in diversis postmo- F num cœli locis novam capessere disciplinam, & perfecta demum beatitate frui; in singulis autem mansionibus eo diuturniorem agere moram animas, quo pluribus, dum corpori adjunctæ essent, sese noxis contaminarunt, pluribusque inquinamentis expurgandæ sunt. Frequentes extant doctrinæ hujus notæ; nos præcipuas excerpemus. Homilia 26. in Num. digressum animæ à corpore, Israëlitarum exitu de Ægypto exprimi tradit, cum relictis mundi hujus tenebris, & corporis cæcitate, in alium orbem transit anima, qui vel sinus Abrahamæ, ut in Lazari historia; vel Paradisus, ut in illa Latronis, nuncupatur; vel etiam, inquit, si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per que transiens animus Deo credens, & perveniens usque ad flumen illud, quod laticat civitatem Dei, intra ipsam sortem promissæ Patribus hereditatis accipiat: & aliquanto post: *Isiis ergo terra hereditatem, posteaquam de mundi huius Ægypto exierit, Deo credens anima consequitur: & alibi quidem ij qui sub Lege vixerunt; alibi autem qui per*

Iesu Christi fidem & gratiam dispensati sunt. Homilia deinde sequenti repetit hæc eadem, & A
 diversis mansionibus Israëlitarum in deserto, animæ mansiones notari scribit; ut & illo
 Christi Iohann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt;* ac variis præterea Prophe-
 tarum testimoniis, quæ subinde enumerat: per hæc ergo loca peregrinantem animam ad
 quietis locum cum gemitu & dolore anhelare; hebescere etiam, & caligare, quoad itine-
 ris sui metam assecuta sit: *Per singulas quasque,* inquit, *discediens mansiones, illas scilicet multas,*
quæ dicuntur esse apud Patrem, illuminatur amplius ex una ad aliam veniens, majora semper illumina-
tionis augmenta conquirat, usquequo assueti sit ipsius veri luminis, quod illuminat omnem hominem, in-
tauitam pati, & miræ majestatis ferre fulgorem. Inculcat idem in sequentibus: *Post resurrectionem*
ascensura ad cælos (anima) non subito, nec importane ad summa conscendit, sed per multas deducitur
mansiones, in quibus illuminata per singulas, & augmento semper splendoris accepto, in unaquaque
mansione illustrata sapientie lumine usque ad ipsam perveniat luminum Patrem. Post hæc mansio-
 num illarum deserti nomina mansionibus accommodat, quas anima in cælum abitura pe-
 ragrat, ostenditque hæc etiam tum Damonum insidiis & tentationis esse obnoxiam, la-
 boreque sustinere, at non invitam, nec tantum iis defatigari, quantum spe sublevatur;
 sed & refrigeriis animam foveri, paulatimque ad cœlestium cognitionem asurgere, iam-
 que plenam in corpus exercere potestatem, & tum curriculi metam stringere, cum perve-
 nit ad flumen Dei, & sapientiæ fluentis, undisque divinæ scientiæ irrigatur. Ex quibus sa-
 tis apparet sententiæ huic Origenis vim afferre Sixtum Senensem libr. 5. Biblioth. Annot.
 128. cum ait mansiones illas, non ad diversa ascensionum tempora, sed ad diversos pra-
 miorum gradus esse referendas. Denique Hom. 28. in Num. aliquem nobis à Deo locum C
 preparari comminiscitur, tibi ad certum tempus habitemus, si quæ peccata imprudentes
 admisimus; quemadmodum certas refugij urbes iis assignavit Moyses, qui homicidium
 casu & inconsulto commisissent; & unumquemque in hac illius cœli parte à Christo pro-
 meritum constitui. Addit Homil. 25. in Iosue filios Abraham locatum iri in cœlo secun-
 dum ordinem stellarum & partium cœli; datumque iri aliis sortem ad Orientem, aliis ad
 Occidentem, ad Austrum aliis, aliis autem qui Deo magis noti sunt ad Aquilonem. Facit
 ad rem illud ex Homil. 1. in Psalm. 38. *Alium facit diem solis iste cursus nostri huius cœli spatij*
terminatus; alium habet diem ille qui ad secundi cœli pervenire meretur ascensum. Multo enim clario-
 rem diem ducit ille qui usque ad tertium cælum vel rapi, vel pervenire poterit, ubi non solum ineffabile
 lumen inveniet, verum etiam verba quæ homini loqui non liceat, audiet. Novi & alius dies, quorum D
 numerum fortassis Propheta merito requirit. Clarissimum vero istud quod legitur Tractat. 30.
 in Matth. *Unumquodque cælum sua institutionis & initia habet, & perfectiones, idest terminos.*
Ut puta post conversationem summam quæ fuit super terram, suscipi iterum hominem conversatio
unius cœli, & perfectio quæ in eo est. Iterum suscipit eum secunda conversatio secundi cœli, & per-
fectio quæ in eo est. Iterum suscipit eum tertia conversatio tertiæ cœli, & perfectio quæ in eo est.
Et sic intellige mihi multorum cælorum multarum conversationum initia esse & terminos, idest per-
fectiones, à quibus initijs & terminis diversorum cælorum congregat Deus suos electos. Idem libro 1.
 De princip. cap. 6. docet ad unum finem reditura omnia, quemadmodum eadem initia
 habuerunt, tum scilicet cum imperium tenuerit Christus, & profligatis inimicis, sibi-
 que subiectis, ac ipsa etiam morte, regnum Patri tradiderit. Ostendi deinde suis ordinibus de-
 lapsas quasdam rationales naturas, aliis fuisse ad regendum traditas quæ locum suum te-
 nuissent, earumque salubribus disciplinis reformatas amissam beatitudinem recuperare
 posse: *Ex quibus, inquit, existimo, prout ego sentire possum hanc ordinem humani generis institutum,*
qui utique in futuro sæculo, vel supervenientibus sæculis, cum cælum novum & terra nova secundum
omnes iam cœperit, restituatur in illam unitatem, quam promissit Dominus Iesus. Quasdam præterea
 in tantam ait devenisse nequitiam, ut Virtutum cœlestium eruditionem penitus respuant,
 iisque repugnent; atque illas ab Apostolis Virtutes contrarias appellari, unde mortalium
 vitæ certamina & agones existunt. Tum docet in præsentem & in futuro sæculo singulas di-
 versis castigatas supplicis, Angelicis disciplinis emendari, donec ad perfectam & æterna
 perveniant; quem locum non semel supra adduximus. Tandem in eo desinit, non interit-
 turam quidem in fine rerum corporalem naturam, sed mutatum iri aetheris in modum, &
 cœlestem quamdam subtilitatem ac splendorem adepturam. Multis etiam argumentum
 istud explanat libr. 2. *de op. 200,* cap. 3. sibi-que quaerendum proponit, utrum post hunc
 mundum curatio aliqua & emendatio futura sit, asperior quidem in eos qui Verbo Dei
 morem non gesserunt, erga cæteros vero mollior & lenior, qui iam in studio veritatis,
 dum viverent, subacti, divinæ sapientiæ capaciores effecti sunt: utrum etiam finis om-
 nium hanc vitam sit exceptura, alius vero mundus futurus sit ad eos corrigendos, qui id
 meriti sunt. Hanc deinde excutit opinionem quæ corpoream naturam in fine rerum peni-
 tus in nihilum redigendam asseverat; quam edisserens ait: *Hæc materia corporis quæ nunc cor-*
ruptibilis est, induet incorruptionem, cum perfecta anima, & dogmatibus incorruptionis instructa uti ea
cœperit; docetque animam corporis indumentum futuram, quæ ipsa Christo inducitur, unde

A incorrupta evadet. Postmodum addit: *incorruptio autem & immortalitas quid aliud erit nisi sapientia, & Verbum, & Iustitia Dei, quae formant animam, & induunt, & exornant?* Eam autem sententiam, quae futurum statuit, ut incorporea vita agenda sit, cum Christo subiecta omnia fuerint; vel alteram hanc quae corpoream substantiam purissimis spiritibus pro meritis sociandam, & in aethereum statum transmutandam decernit; aut tertiam denique, quae desitutum mundi huius habitum definit, & supra sphaeram *mundi* in tuto collocandam piorum stationem, tum qui castigationibus delicta expiarunt, tum qui virtutibus eo pervenire meruerunt, proponit unicuique, ut quae animo suo collibuerit magis, eam pro arbitrio amplectatur. Capite 12. libri ejusdem putare se pronuntiat migrantes ex hac vita animas in locum aliquem in terra positum secedere, quem Paradisum Scriptura appellat,

B ibique sic tanquam in schola, rerum quas in terris viderant, ac futurorum etiam causas condiscere. Quo mundior autem, & exercitior aliqua fuerit, eo magis proficientem, citius in aërem conscensuram, hinc ad sphaeras caelestes, in quibus novis eruditionis accessionibus locupletabitur. Eadem habentur libr. 3. *de appo.*, cap. 6. docetque per immensa annorum curricula animas suis in locis emendari, praecurrentibus aliis, & citato cursu ad summa enitentibus, subsequenter proxime aliis; nonnullis tardius; & sic per diversos ordines proficere, ac Deo reconciliari, donec destruat postremus inimicus, mors scilicet; ac restitutus tandem in hunc statum animis, naturam corpoream ad gloriam perductum iri; omniaque unum futura, cum Deus fuerit omnia in omnibus. Sub finem capituli ejusdem id ipsum inculcat, additque in alia terra sanctos esse Angelicis institutionibus informandos. At Homilia 11. in Num. ad superiora adjicit Angelos iis regendis in futuro saeculo fore praefectos, quos labore suo ac ministerio à diversis Gentibus congregatos ad Christi notitiam adduxerint; adeo ut Christus non tam Rex futurus sit, quam *rex regum, & Dominus dominantium*; & nonnullos ab Angelis Christo offerri, aliquos vero Archangelis duntaxat. Denique sic concludit: *Sicut ex initio saeculi huius, cum dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, & unaqueque gens sub illo Angelo facta est; una autem fuit & electa gens Israel, quae portio Domini fuit, & funiculus hereditatis eius; ita credo & in fine huius mundi, atque in initio saeculi alterius, futurum ut iterum dividat Excelsus filios Adam, & qui non poterint ita mundi esse corde, ut ipsum videant Dominum, & esse portio Domini, videant sanctos Angelos, & sint secundum numerum Angelorum Dei. Sed beatus est qui dignus fuerit in illa vita esse portio Domini, & populus ejus Jacob, ac funiculus hereditatis suae Israel.* Germanum horum est quod legitur Hom. 21. in Num. ubi aliud beatitudinis genus iis assignat, qui divina ministeria in vivis obierint; aliud iis qui virtutem segnius excoluerint: illos quippe scribit supergredi summa caeli fastigia, & ibi semper in Domino, semper in Verbo ejus ac Sapientia versantes summis delictis frui; hos vero terrae alicujus sublimioris & potentioris, terrae nempe viventium hereditatem capturos. Scribit praeterea Homil. 3. in Luc. in futura vita non omnes statim atque corpore exierint, Deum, Angelosve visuros, sed eos tantum qui mundicie cordis dignos se Dei aspectu praebuerint; quamvis autem in eodem loco futuri sint & qui puro corde erunt, & qui sordibus foedati, disparem tamen utrorumque futuram sortem, & illos Dei intuitu fruitorios, quo hi carebunt. Homilia 17. sequeute asseverat ab Ecclesia caelesti dejectum iri digamos, quemadmodum in terra ab Ecclesiasticis dignitatibus arcentur: *Non quo, inquit, in aeternum misantur incendium, sed quo partem non habeant in regno Dei.* & deinde eos ait esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo.

Ad postremum quoniam ad summam perfectionem res creatae nondum adductae sunt, idcirco nondum beatos plenam recepisse letitiam, nec summo gaudio frui affirmavit, ne ipsos quidem Prophetas, vel Apostolos; imo ne ipsum quidem Christum. Verba ipsius haec sunt Homil. 7. in Levitic. *Nondam enim receperunt letitiam suam, ne Apostoli quidem, sed & ipsi expectant ut & ego letitia eorum particeps sim.* Neque enim decedentes hinc Sancti con inno integra meritorum suorum premia consequuntur, sed expectant etiam nos, licet morantes, licet desideres. Non enim est illis perfecta letitia, donec pro erroribus nostris dolent, & lugent nostra peccata. Cui probando utitur hoc Apostoli Ebr. 11. 39, 40. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem: Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Addit postmodum Sanctos perfectam nobiscum in die iudicii una beatitudinem capturos, propterea quod totum simul corpus suscitandum sit, homines nimirum universi: quod corpus cum multis constet membris, singulis videlicet hominibus, futurum scilicet truncum corpus & imperfectum, si qua sui parte careat, nec perfecta proinde ac plena fruitorum letitia, quoad integritatem suam receperit. Et postea: *Quod si tibi, qui membrum es, non videtur esse perfecta letitia, si desit aliud membrum: quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam dicit esse letitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo vides? Labo-*

Gen in Col. 1. cap. 6.

luta beatitudinis consummatione, quam nondum sancti in corporibus receperunt, potest explicari. Quid A
juvat autem recufanti opem ferre, cum hac neuitquam de causa, quam commemorat Ge-
nebrardus, sanctos existimet nondum perfecta frui letitia: Non enim est illis, ait ipse, perfecta
letitia, donec pro erroribus nostris dolent & lugent nostra peccata.

Cum ait autem Origenes Tom. II. in Matth. pag. 207. animas, postquam pro sor-
dium & inquinamenti ratione, plus minusve fuerint expurgatae, tandem unum solare
lumen futuras, & inferioribus lucem suam prabituras: id sibi vult, supremum il-
las felicitatis apicem consecuturas, supra quem assurgere non licet: quem locum qua-
cunque tenuerint, aequali luce fulgere, & pari beatitatis mensura frui necesse est. Verum B
aliquibus ex hoc numero semper recidentibus ad pristina vitia, & è summo illo gradu la-
bentibus, obtusiori luce, & priore hac multum inferiori splendebunt. Similiter intelli-
gendus est, cum ait futurum aliquando Deum omnia in omnibus, cumque supremum il-
lum finem ad quem omnia pervenient, rerumque universarum *πανουργειαν* commemorat.
At cum Tomo 15. in Matth. p. 406. scribit in remunerandis hominibus, voluntatis dun-
taxat ipsorum ac studij rationem habere Deum, non temporis quod exercendis virtutibus
impenderunt, ac idcirco aequalibus praemiis donandos quicumque pro virili laborarunt;
id ita ex superioribus explicandum est, eandem iis tribuendam esse mercedem, salutem
nimirum: ac non eandem adhiberi purgationem, si diu illi in virtute, parum isti defuda-
runt, similibus licet in Deum studij elati vitam clauserint: sed diversis utrosque discipli-
nis, & emendationibus reparari, antequam in supremo beatitatis culmine collocentur.
Itaque subjicit Origenes p. 407. *ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς
γραμματεῖς τοῦ αἰῶνος τούτου ἵνα καταδικάσωσιν αὐτὸν ἢ ἀμείνωσιν, ὃ μὲν οὐδὲν ἔσχε ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἢ
ὅτι θυμὸς αὐτοῦ ἦτορ ὡς ὁ θεὸς ἠέβητο ἢ ἡρώδης οὐκ ἔβλητο ἐν τῇ ψυχῇ, ὡς δὲ τὸ ἔλεος τοῦ ἰησοῦ
ἠέβητο.* Plurimum ergo haec inter Origenis deliria, ac Ioviniani haesim interest, qui virtu-
tes ac peccata esse aequalia, ac aequalem proinde mercedem & poenam fore arbitrabatur,

Aug. Epist. 19. ad Hieronym. Stoicos secutus qui de paritate peccatorum, ut ait Augustinus, *sepi ausi sunt disputare contra om-
nem sensum generis humani.*

XI. Emenfis illis ac peragratis spatiis, quae animas purgandi causa decurrere finxit
Origenes, quo eas subsistere loco ac conquietere ratus sit, videndum est. Novum qui-
dem caelum, ac terram novam felicitati & quieti post hanc vitam deputat, propter illud
Isaia 65. 17. *Ecce enim ego creo caelos novos, & terram novam; & non erunt in memoria priora, &
non ascendent super eos.* quod representatur 2. Petr. 3. 13. & Apocal. 21. 1. Propter illud au-
tem Pauli 1. Cor. 7. 31. *Præteriti enim figura huius mundi, & istud Davidis Psalm. 101. 27. Caeli
peribunt, in autem permanentes, & omnes sicut vestimentum veterascent; & hoc fortasse Isaia 51. 6.
Caeli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, eatenus novum caelum & novam
terram creatum iri docet, quatenus in fine rerum destruetur iste mundus, & in novam
terram, ac novum caelum reparabitur: Innovatio, inquit, *caeli & terra, & transmutatio huius
mundi, & immutatio colorum huius sine dubio preparabitur, qui per illam viam, quam supra ostendimus,
iter agentes ad illam finem beatitudinis tendunt, cui etiam ipsi inimici subjiciendi dicuntur; in quo fine
omnia, & in omnibus dicitur esse Deus.* Itaque Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1. censuisse
Origenem queritur, futurum ut ex animis quibusdam hominum constet genus in uno aliquo ex E
mundis, quando juxta Esaiam caelum & terra nova fient.*

Supra hoc etiam conspicabile caelum, terram novam ac caelum novum quandoque
collocat; & summi illius ac novi caeli ratione Firmamentum esse Inferos ait, quemadmo-
dum ratione Firmamenti Terra haec nostra, quam proprie Aridam appellandam censet,
Inferi sunt; Inferorum vero ratione caelum ipsa est; & quemadmodum discedentes ex
his terrenis sedibus animae pro suis meritis diversa apud Inferos obtinent loca, ita quae in
summo loco moriuntur, ablegari in Firmamentum, vel in terram, & varia ibi loca nancisci:
ac rursum quemadmodum migrantes ex Inferis animae, & ob recte gesta in terram re-
meantes, nasci dicuntur; ita varios animarum ortus in Firmamento, & supremo item
caelo contingere. Verba ipsa Origenis, quibus haec continetur doctrina, adducit Hiero-
nymus capite 2, & 4. Epist. 59. ad Avit. è libro 4. *ἑξ ἀρχῆς.* Huius certe libri capite 21, F
tradit Origenes Hierosolymam, sed & reliquas etiam terrae regiones, alias sibi cognomi-
nes in caelis habere, ibique Aegyptum, Babyloniam, Tyrum, & Sidonem reperiri; multa-
que de locis illis vaticinatos esse Prophetas, quae si quis ad terrena loca referat, valde eum
hallucinari. Plurima ibi in Sacris Voluminibus memorata recenset, quae allegorice inter-
pretanda, & ad ecclestia detorquenda arbitrat. Homilia 28. in Num. Iudaeam in caelo
suis distinctam montibus, suis civitatibus & vicis, suis etiam tribubus statuit: in eaque se-
dem positurum populum Dei, & verum Israëllem, Iesu duce, cuius imaginem gessit Iesus
alter filius Nave; unumquemque autem in hanc illamve tribum iri ablegatum pro meritis
ac virtutibus; neque solum pro meritis eorum qui dispensantur, sed & pro novissimi Adam, in quo om-

A *nes vivificandi dicuntur, contemplatione.* Ibidem collocat Ierusalem, & montem Sion, juxta Apostolum Gal. 4. 26. & Ebr. 12. 22. & Iohannem Apocal. 3. 12. & 21. 2. & Templum Dei; diesque ibidem festos celebratum iri putat, & quæcunque demum præcipiuntur in Lege, quam umbram continere dicit Apostolus futurorum bonorum. Eadem habet Homil. 23. in Iosue, eoque refert istud Iohann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt, & super civitates illas cœlestes potestatem habiturum existimat servum illum frugi, qui commissam sibi pecuniam utiliter posuit.* Has ergo inter animarum sedes eam proportionem statuit, & similitudinem Origenes, ut cœlestium umbram esse & imaginem velit terram hanc, quæque in terris geruntur, juxta Apostolum Ebr. 8. 5. Memorabilis vero præ cæteris ille locus quent Homil. 5. in Psalm. 36. reperimus, ubi hoc explanans Psalm. 36. 34. *Et exaltabit te, ut hæreditate capias terram,* terram hanc esse vult dorsum ipsius Firmamenti; *Vnde,* inquit, *ego arbitror, quia sicut cali ipsius, idest Firmamenti inferius solum Arida hæc in qua nos habitamus, terra ejus dicitur; ita & illius superioris, quod principaliter dicitur inferius solum, in quo habitatores illi cœlestes conversantur, & ut ita dicam, dorsum ipsum Firmamenti hujus, merito, ut dixi, Terra illius cali esse dicitur, sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra vivorum, terra flucis lac & mel.* Fulse totum doctrinæ suæ contextum explicat libr. 2. *ἑξ ἀρχῆς*, cap. 3. atque rerum omnium univèrsitatem, infernarum, terrenarum, cœlestium, & quæ supra cœlum sunt, generali nomine mundum ait appellari, quo cæteri mundi continentur; & quemadmodum Firmamentum terram hanc capacitare sua complectitur, ita spheram quamdam superiorem, quæ in Scripturis terra bona, & terra viventium nominatur, & micibus ac mansuetis promittitur, suo constringi cœlo, in quo sanctorum nomina descripta sunt; ex hoc autem cœlo, ex eaque terra, terræ ac cœli nominibus affecta fuisse Firmamentum & Aridam; aliudque esse cœlum & terram quæ initio à Deo creata sunt, ac Firmamentum quod die secundo conditum dicitur: mundum hunc autem superiorem, cum esse, unde missum se significat Christus dicens Iohann. 8. 23. *Ego non sum de hoc mundo,* corruptioni nequiquam ipsum esse obnoxium, nec oculis aspectabilem, sanctis autem & perfectis sedem hanc esse destinatam, & terram quidem mundi illius iis qui castigationibus & emendationibus fuerunt expurgati, aliis vero cœlum, qui dum in tertis agerent Dei mandatis obtemperarunt, sed ita tamen ut ab illa terra ad cœlum supremum transitus pateat. Consimilia sunt quæ habentur ejusdem libri cap. 8. & quæ capite postremo libri 3. ubi & illud adjicit, rerum distarum cœlestium, quæ inferiorum harumce typum gerunt, formam Moyse in monte fuisse monstratam; ad ejusque exemplum Tabernaculi & sacrificiorum instrumenta ipsum comparasse, secundum præceptum illud Dei Exod. 25. 40. *Inspicite & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Adjicit etiam in summo illo cœlo futurum illud quod æternum dicitur Evangelium, & Testamentum semper novum, quod nunquam veterasceat; in eaque priorum terra eruditum iri ab Angelis animas, quemadmodum & in commemoratis supra mansionibus, donec supremum adeptis cœlum sit Deus omnia in omnibus. Nec ab his abluat Homil. 1. in Genes. cum scribit cœlum illud supremum & incorporeum, quod Dei sedes est, primum à Deo conditum, deinde corporeum cœlum, hoc est Firmamentum: nam incorporeum appellat, ut supra ostendimus, quod propter eximiam tenuitatem sub sensu non cadit. Item capite ultimo libri 2. *ἑξ ἀρχῆς* postquam sanctos ex hac vita discedentes in quendam terræ hujus locum deventuros dixit, qui Paradisus appellatur, inde aëreis mansionibus ac cœlestibus transgressis ad ea quæ non videntur, & quæ nomine duntaxat nobis cognita sunt, affirmat ascensuros. Hinc libro 7. in Epist. ad Rom. ea quæ oculis usurpantur, Aridam nimirum vel Firmamentum sperari verat, sed quæ in oculos non incurrunt, & æterna sunt, nempe cœlum: *Ima potius,* inquit, *cœlos multo eminentiores & excellentiores quam est illud Firmamentum quod videri oculis potest, & terram mansuetis assignatam, edicente Apostolo 2. Cor. 4. 18. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna sunt.*

XII. Ad Paradisum quod attinet, à summo illo & supremo cœlo cum Adamantius distinxit, & in certo aliquo terræ loco collocavit; cum terrestrem è contrario Paradisum, quem in terra situm fuisse certissimum est, allegorice exponens supra cœlum constituerit, ut ostendemus. Ac de priore manifestum est testimonium libr. 2. *ἑξ ἀρχῆς*, cap. 12. *Puto enim,* inquit, *quod sancti quique discedentes de hac vita permancant in loco aliquo in terra presito, quem Paradisum dicit Scriptura divina, velut in quodam eruditionis loco.* Atque hanc primam esse vult mansionem, in qua corpore exeuntes animæ terrenis fordibus expurgantur; quam & idem esse vult ac sinum Abrahæ. *Sed & illam figuram,* inquit Homil. 26. in Num. esse diximus *excusandi de Ægypto, cum reliquit anima mundi hujus tenebras, ac natura corporeæ cœcitatem & transfertur ad aliud sæculum, quod vel sinus Abrahæ, ut in Lxxvo, vel Paradisus ut in Latrone qui de cruce credidit, indicatur.* Aliquibus etiam Paradisum differentiis discriminat Homil. 3. in Ezech. ut alter sit Paradisus, alter deliciarum Paradisus. Atque hunc deliciarum Paradisum, cum

Eden, hoc est terrestri Paradiso confundit Homil. 1. in Cantic. ait enim: Qui autem dignus A fuerit redire & esse cum Christo, qui in parvo fidelis inventus constituetur super multa, ille gustabit, & capiet voluptatem Domini, perductus ad locum quemdam, qui pro huiusmodi ciborum copis & varietatibus, deliciarum nominatur locus. Propter quod & in Eden positus dicitur, quod delicias indicat. Quo de terrestri Paradiso quid senserit, infra explorabimus.

XIII. Haulsa sunt & illa fere à Platonis fontibus: nam beatitudinem in Dei similitudine sitam ille voluit. Testes Laërtius in Platone, & Clemens Alexandrinus Strom. libr. 2. qui & in eadem fuisse Stoicos sententia demonstrat, & Abammon Ægyptius in responsione ad Epistolam Porphyrij. Plato præterea in Phadone, postquam Inferni topographiam descripsit, narrat animas, quæ virtutem inter & vitium mediani tenuerunt viam, post latam de se sententiam ad Acherontem profectas, conscensis vehiculis ad Acherusiadem paludem deportari, expiatisque illic per supplicia sceleribus solvi, & præmia tandem rerum bene gestarum referre, & ad animalium etiam generationem nonnumquam remitti: quæ vero insanabilibus sese facinoribus alligarunt, in Tartarum absque ulla futuri exitus spe præcipitari: at quorum crimina sanari possunt, proici & illas in Tartarum, sed transacto illic anno, fluëtu inde eijci, & ad Acherusiadem revolvi, nec ante liberari, quam eos exoraverint, quos injuria vel morte affecerunt: quæ puram autem & infontem duxerunt vitam, eas regionem quandam superiorem, & delitiis affluentem, quæ terræ supereminet, ascendere; nonnullasque ex iis Philosophiæ præceptis institutas corporea mole liberari penitus, & in amœniora loca concedere. Præcipue notandum venit illud Plotini Enn. 3. libr. 4. cap. 6. quo animarum ad superiora progressarum nonnullas asseverat in C sensibili hoc mundo vitam agere, alias extra hunc mundum: quæ in sensibili mundo degunt, alias penes Solem, vel aliquem Planetam, alias in Firmamento ævum agitare, unamquamque pro meritis. Dicitur vero iam ante Pythagoras, ut refert Laërtius, ἐν πύλαις ἔσται αἰετὶ

Laërtius in Pythagora

ἰσχυρὸν ἑπιπύλατον, æreem omnem animis plenum esse. Atque hæc interpolata Origenes ad Scripturæ sacræ effata utcunque aptavit.

Terra autem illa Firmamenti convexis incumbens, quam describit Adamantius, alteri huic per similes est, quam libro eodem Plato commemorat, ubi ait ἡ ἀρχὴ τῆς γῆς καὶ οὐρανῶν ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἐν δὲ αἰθέρα ὑπερπέσει τὸ πνεῦμα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῇ αἰθέρα ἔσται ἡ ψυχή, ὡς ἐν τῇ γῆ καὶ ἐν τῇ αἰθέρα ἔσται τὸ σῶμα. Puram terram in puro sitam esse caelo, in quo sunt Astra, quod multi ex is qui huiusmodi de rebus differere solent, atherem appellant, cuius hæc esse faciem, & in concava terra semper consuere. Hinc Tertullianus libr. De anima, cap. 55. Sed in athere dormitio nostra cum pueris Platonis; aut in ære, cum Artio; aut circa Lunam, cum Endymionibus Stoicorum. Vetusta quoque illa Poëtarum Theologia Beatorum animas in terram quandã, Elysium nempe nemus recipi canebat. Inde Christianis objectabat Celsus nos ab Ethnicis edoctos dixisse abitura post mortem animas in aliam terram hæc meliorem. Tum vero magistri sui Origenem puduit, & quæ à Platone didicerat, referre maluit ad Moysem, qui bonis Deum induxit promittentem terram lacte & melle manantem; cuius symbolum esse & imaginem Iudæam hanc terrenam & Hierusalem dixit, juxta Apostolum Ebr. 12. 22. In eorum argumentum quibusdam utitur Davidis testimoniis, frangi hominibus terræ cuiusdam hereditatem pollicentis. Illius quoque terræ gemmas ab Isaiâ E 54. 12. transfuisse Platonem arbitratur, ac reliqua itidem quæ ad hanc fabulam pertinent, quemadmodum & à Moysè, aliisque Prophetis. Aggæum vero nominatim laudat, qui terram ab Arida manifeste distinguit.

Orig. libr. 7. contra Cels.

Agg. 2. 6.

XIV. Origenianos errores libris ἐν ἀεὶ insertedos percensens Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. memoratos illos de suprema felicitate, ac diversis felicitatis gradibus minime prætermisit. Primum huius Epistolæ caput legi velim, ac alterum item, quod in his verbis, è fine secundi De principiis libri petitis, definit: Ὅτις ἂν ἐν τῷ αἰθέρα ἦ, ὡς ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τῇ αἰθέρα ἦ ὡς ἐν τῇ γῆ, καὶ ἐν τῇ γῆ ὡς ἐν τῇ αἰθέρα ἦ. Carnes & corpora, forsitan ne anima quidem fuerimus, sed mens & sensus ad perfectum veniens, nullaque perturbationum nubilo caligami, intuebitur (legendum fortasse, intuebitur) rationabiles, intelligibilesque substantias facie ad faciem. Legi velim & quartum eiusdem caput Epistolæ, quo F dixisse Origenem prodit Hieronymus, adversus animas in rerum fine ad cœlestem Hierusalem properantes adversariarum Fortitudinum bella consurgere, ne animarum remollescat virtus, sed ut præliis exercita novum roboris incrementum capiant. Tangit id & Theophilus Pasch. 2. cum somniasse dicit Origenem ascendere animas in cœlum, & descendere; & nunc proficere, nunc ad inferiora delabi. Variarum quoque cœli mansionum figmentum perstringit paulo inferius, dixisse Origenem tradens, corpora quæ resurgunt, post multa sæcula in nihilum dissolvenda, nec futura aliquid, nisi cum de calorum mansionibus anime ad inferiora dissipata, indiquerint novis, quæ alia rursus sicut, prioribus omnino deletis. Totam hanc etiam de cœlo novo, & terra nova, deque cœlesti illo mundo, huius nostri per simili, commentationem exsufflat Hieronymus cap. 4. Epist. 59. ad Avit. At immerito Origenem culpat Epiphanius,

Epist. Hier. 64. cap. 4.

A quod Davidicum illud Psalm. 114. 7. *Convertere anima mea in requiem tuam*, ad requiem illam cœlestem retulerit, quam ob præclara in vita hac gesta anima consequitur; totum quippe hunc Psalmum eodem refert Ecclesia. Augustinus in libro De hæresibus: *Paradisum, & cœlos, & alia non credunt (Origeniani) esse secundum literam, sed in allegoria*. Denique Michael Glycas Annal. part. 1, & 4. vexat Origenem hoc nomine, ipsiusque sententiam à Iohanne Chrysofomo profligatam commemorat.

X V. Attamen contra tot adversariorum assultus Origeni præsidio est hæc ipsius obtestatio libr. 1. *Ὁὐὲ ἀγγέλων*, cap. 6. qua animos Lectorum ad supra exposita dogmata ita præmunit: *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, dissentientibus magis & perivactantibus, quam pro certo ac definitis statuentibus. Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus exercemur. Ad hæc libro sequenti, cap. 3. quid aut quo loco sit iste mundus, & quo venisse se significabat Servator, cum dicebat: Ego non sum de hoc mundo, non satis constanter prodidit: sed utrum mundus iste, inquit, quem sentiri vult, separatus ab hoc sit, longeque divisus, vel loco, vel qualitate, vel gloria; an gloria quidem quia qualitate præcellat, inter tamen mundi huius circumscriptionem cohibeatur, quod & mihi magis verisimile videtur, incertum tamen est. ut ego arbitror, & humanis adhuc cogitationibus & mentibus inconstitutum: deinde triplici de rerum consummatione & summa beatitudine proposita sententia, ad quamlibet persequendam unicuique arbitrij sui libertatem permittit. Et postremum tandem caput libri 3. De princip. quod est De consummatione mundi, claudit his verbis: *Hactenus vobis etiam corporea natura vel spiritalis corporis ratione discussa, arbitrio legentis relinquimus ex utroque quod melius iudicaverit eligendum*. Homilia 23. in Iosue postquam loca cœlestia his terrestribus similia assignavit, ejusmodi mysteria veneratione digna & silentio esse declarat, nec à mortalium quoquam, ne ipsi quidem Apostolis perfecte proferri posse. Quamobrem & libro 4. *Ὁὐὲ ἀγγέλων*, cap. 2. regnum cœlorum thesauro in agro abscondito comparatum fuisse putat.*

Verumtamen, quamvis liquido & sine ambage asseverasset, quæ incertus proposuit, sanctorum aliquot virorum suffragijs & consensu adjuvaretur. Clemens Alexandrinus lib. 2. Strom. id Platonis axioma, quo tum beatum hominem esse definit, cum Deo similis est, Scripturæ sacræ auctoritate defendit. De modo ac loco felicitatis sanctorum, à primis usque Ecclesiæ temporibus ad Innocentium 3. & Benedictum 11. ac Florentinam Synodum, nihil certi fuit ab Ecclesia præscriptum, adeo ut in diversa Patres abierint. Eorum sententias & testimonia collegit Sixtus Senensis libr. 6. Bibl. Annotat. 345. ut in iisdem huc reponendis supervacanea omnis esse opera videatur. Præter eos qui ab ipso commemorati sunt, adiri velim Cypriani Epistolam 52, ad Antonianum, Novatianum libr. De Trinit. cap. 1, Athanasium in Expositione fidei, Paradisum Latroni à Christo in cruce promissum, eum esse censentem unde Adamus ejectus est, cum Cyrillo Hierosolymitano 1. Catech. mystag. Basilio in libro De Paradiso, & cap. 27. libri De Spiritu sancto, Gregorio Nysseno in Orat. in XL. Martyres, & Paulino Nolano, idem sentientibus ac sentite Athanasius. Adeatur & Epiphanius in Epist. ad Iohann. Hierosolym. cap. 4. & in Ancorato cap. 54. alibi Paradisum collocans, alibi cœlum; & Augustinus libr. 20. De Civit. Dei, cap. 14, & 16. in aliquibus Origeni consentiens, & Auctor Quæstionum ad Antiochum, hominibus absconditum hoc, & ignotum esse mysterium edicens.

X VI. Satis ex superioribus, etiam me silente, colligitur Damnatorum pœnis modum aliquando & finem ex decreto Origenis impositum iri: cum enim futurum ratus sit, ut quemcumque teneant statum animæ, peccare possint, & re ipsa per se peccent, ac pro peccatis vel meritis perpetuo circuitu ab imis ad summa, à summis ad ima revolvantur, ipsiusque Diaboli averfa à Deo voluntas olim conterenda sit, & Deo Patri regnum Christus sit traditurus, tumque existimaverit plenam omnium *ὑποταξίνων* ac perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus; consequitur illinc necessario defutura Damnatorum supplicia, eaque nozarum duntaxat expurgandi causa à Deo hominibus infligi. Hominis esset imperantis, neque satis temporis parcentis suo, quæcunque vafania hac oblita in Origenianis Commentariis reperiuntur, Lectori recensenda obijcere; adeo multus est in hoc dogmate prodendo, & odiosus Adamantius. Sed ne nos tamen à morè desectamus nostro, illustra solum fidei causa seponemus. Prior occurrit locus Homilia 7. in Levit. in qua prolixè disputat quomodo Patri subiectus Filius dici possit, ostenditque Filium eatenus dici Patri non esse subiectum, quatenus nos qui sumus Christi membra Patri minime subiecti sumus: *Cum vero, inquit, consummaverit opus suum, & universam creaturam suam ad summum perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subiectus in his quos subdidit Patri, & in quibus opus quod ei Pater dederat consummaverit, ut sit Deus omnia in omnibus*. Subjungit deinde Christum tum vinum bibiturum, *cum subiecta ei fuerint omnia, & salvavit omnibus, ac*

destructa morte peccati, ultra iam necessarium non erit offerre hostias pro peccato. Addit paulo post: A
 Quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam di-
 cit esse letitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo videt? Subjectionem illam simili modo
 exponit libr. 3. *Ἐπι ἀρχῆς*, cap. 5. cum scribit Christum in semetipso complectentem omnes
 quos subjecit Patri, & qui huius ope salutem consecuti sunt, cum ipsis & in ipsis Patri sub-
 jectum dici. Subnequit postea: Si ergo bona & salutaris accipitur ista subiectio, qua subiectus esse di-
 citur Filius patri, valde consequens & coherens est, ut inimicorum qua dicitur Filio Dei esse subiectio,
 salutaris quaedam intelligatur & utilis: ut sicut cum dicitur Filius Patri subiectus, perfecta uniuersa crea-
 tura restitutio declaratur: ita cum Filio Dei inimici dicuntur esse subiecti, subiectorum salus in eo intelli-
 gatur, & reparatio perditiorum. His consonant quae leguntur in fine Tractatus 23 in Matth.
 Sed & aliqua de subiectione illa Filij differit Tract. 30 Operis eiusdem, quae quoniam alte-
 rius sunt argumentis, praetermitto. Succedat Homilia 6. in Num. in qua de lepra dispu-
 tans, propter quam castris eiciebantur qui ea laborabant, lepram peccato conferat, eamque
 non perpetuos mansuram ait, sed completa septimana ad castra leprosus reuocatum iri, in
 fine nempe mundi, cum plenitudo Gentium introierit, & omnis Israel saluus erit, fietque
 unus grex, & unus pastor, & Deum ita omnes conclusisse sub peccato, ut omnium de-
 mum in Christo miseretur. Illustris & ille locus è Catena Regia, in Ezech. 5. 13. *ἡ σω-
 τελεῖα τῆς πόλεως* ἡ ὁμοῖός μου: τὸ ὅτι ἡ πόλις ὅτι πύργος ἔσται ὡς ὁμοῖός μου τὸ σωτὴρ τῆς πόλεως. & hic
 ex Homil. 4. in eundem Prophetam: Talis est iustus: vidit mundum ante diluuium, hoc est, ante
 consummationem: vidit mundum in diluuiio, in corruptione, & in interitu peccatorum, qua in die sunt
 eventura iudicij: rursum videbit mundum in resurrectione omnium peccatorum: & ille quoque ex
 Homil. 10. sequente: Atunt Ebraei Sodomam in eundem statum restituendam, in quo & antea con-
 stitit, ut rursus Paradiso Dei & terrae Aegypti compararetur. Si hoc se sic habet, & sic futurum est,
 forte non querentur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut autem fiat quod dicitur, com-
 pletur mihi annorum tria milia, & tunc restituetur. Execratur tribus milibus annorum Sodomam,
 id est anima mea: Sodoma meis peccatis. Grande intervallum temporis inter restitutionem & rui-
 nam positam est. Anima postmodum noxiae figuram esse ait Samaritam, quae non alias resti-
 tuenda sit, quam cum decem tribus fuerint reuerfa: tum ait: Si autem tanto post tempore resti-
 tuetur id quod praecellit in senum, quando tu restituertis, si tamen restituertis, Samaritana & Haeretica
 anima, quae simulacris & feri non veris, ac fomentis de Hieroboam corde venientibus creditissimi? Eius-
 modi nonnulla in sequentibus videre est, quibus doctrina eadem inculcatur. Sed in Ada-
 D
 mantij tamen gratiam notetur istud, si tamen restituertis, quo incertus ejus & fluctuans ani-
 mus proditur: si modo Origenianum reipsa hoc est, non Rufinianum. Illustris etiam
 istud è libr. 1. *Ἐπι ἀρχῆς*, cap. 6. in quo probat hoc Scripturæ testimonio: Dixit Dominus
 Domino meo. *Ἐκ δεξιῶν meis*: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, & illo 1. Cor.
 15. 24, 25: Deinde finis, cum tradiderit Deo & Patri: quam euacuauerit omnem principatum, & pot-
 statem, & virtutem. Operiet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus, cum
 sequentibus; & isto Psalm. 61. 2. Nonne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim saluare meum:
 his, inquam, Scripturæ testimonij futurum probat, ut subactis Christi inimici in unum
 finem per Filium, bonitas Dei creaturam reuocet uniuersam: subiectionem autem il-
 lam ipsam esse vult, quo Christo adhaerentes efficiuntur sancti, & salutem adipiscimur. E
 talem autem futurum finem, qualia fuerunt initia, cum omnes Dei nutibus obtem-
 perantes in unum conspirabant. In sequentibus deinde omnia in unum reparanda esse de-
 monstrat ex hoc Christi: *Et omnes unum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis
 unum sint.* Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: Ego in
 eis, & tu in me, ut sint consummati in unum: & illo Pauli Ephes. 4. 13. *Donec occurramus omnes
 in unitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi:*
 nec Dæmones quidem ipsos restitutionis huius beneficio carituros esse putat. Quare ad
 hæc Tom. 11. in Matth. pag. 207. quomodo diversa erit in resurrectione hominum clari-
 tas, juxta Apostolum 1. Cor. 15. 41. cum dixerit Servator: *Iusti fulgebunt sicut Sol,* Matth. 13.
 43. tum responderet in ipso beatitudinis initio, futurum ut diversa sit hominum claritas, F
 nondum omnibus expurgatis; at postquam collecta fuerint è regno Christi scandala, &
 igne abluta nequitia, tunc omnes unum solare lumen futuros. Non satis vero cohere-
 re videtur quod sequitur; scribit enim fore ut Iusti tunc inferioribus fulgeant, qui lu-
 cis eorum participes fient, quemadmodum Sol terræ lucem suam præbet. Nam si ita om-
 nium expurgata tunc erunt peccata, ut nullo claritatis discrimine fulgeant, quinam infe-
 riores erunt, quinam superiores? Nempe neminis beatitatem ut iam supra monui usque
 adeo propriam esse putat, ut non novis delictis ad inferiora semper delabi possit: ad ima
 igitur retrocedentibus semper aliquibus, qui locum suum tenuerint, lumen iis suum im-
 partiantur. Eiusdem & istud est farina è Tom. 15. in Matth. p. 397. *ἀλλὰ καὶ ἡ ἄρτος τῶν περ-
 σῶν ὁποῦσθε ἀναμύνησθε τῶν σαββατοῦν, ἕχαστος ἡ τῶν μὴ ἀξίους ὁ τοιαύτης ἄρτος σαββατοῦν τῶν περ-
 σῶν.*

Psal. 107.
1, 2.

Iohanni. 17.
21, 22, 23.

A *αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἱερατικὸν ἔργον, ἢ τοῦ ἑὸς τὸ πλῆθος ἢ τὸ εὐδαιμόνιον, ἢ τὸ ἀποδοξασθῆναι τὰ ἄλλα ἢ ἰδιῶν ἀποδοξασθῆναι & istud è Tractat. 33. in Matth. Iste autem qui unum acceperat talentum, & absconderat ipsum in terra, non solum quasi malus & piger arguitur, sed quasi inutilis mittitur in tenebras exteriores, ubi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illie; sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condemnantur in his qua exteriores tenebrae appellantur; forsitan donec intellexerint, ut convertantur, & digni efficiantur exire ab ijs, forsitan & propter aliam causam quam nos ignoramus: & hoc quoque quod scribitur libr. 8. contr. Cels. sub eisdem leges concludendum aliquando quidquid est rationis particeps, cum verbo Dei in perfectum statum restituetur. In cuius argumentum affert illud Sophoniae 3. 9. Tunc reddam populo tibi in electum, ut innocens omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.*

B XVII. Perspicuum hinc est non alias admisisse poenas Origenem, quam piaculares & temporarias; cuiusmodi sunt Purgatoriae illae, quas Ecclesia Catholica agnoscit. Sed & manifestius illud est ex eo quod habetur Homil. 8. in Levit. ubi agens de pterpera, juxta Veteris Legis praescriptum, per septem dies immunda, si masculum peperisset; per quatuordecim, si foeminam, septimanam hanc praesentis vitae tempus esse dicit, per quam usquequaque mundi esse non possumus, nisi octavus venerit dies, futuri nempe saeculi tempus: In quo tamen die, inquit, si masculus est & viriliter egerit, statim in ipso adventu futuri saeculi purgatur, & statim munda efficitur mater, quae genuit eum: purgatur namque vitii carnem ex resurrectione recipiet. Si vero nihil haberit virile adversum peccatum, sed remissus & effeminatus fuit in actibus suis, cuius peccatum tale est, quod non remittatur, neque in presenti saeculo, neque in futuro; ipse

C *transit & unam & aliam septimanam in immunditia sua, & tertia demum incipiente oboriri septimana, purgatur ab immunditia, quam foeminam pariendo contraxit. Eiusdem generis est istud ex Homil. 14. in Luc. Sicut scriptum est in Lege; si masculum peperit mater, sep. em. diebus mater sedebit in sanguine immundo, ac deinde triginta diebus in sanguine puro; & ad extremum & ipse infans sedebit in sanguine purissimo: sic quia Lex spiritualis est, & umbram habet futurorum bonorum, possumus intelligere purgationem veram nobis evenire post tempus. Ego puto quod & post resurrectionem ex mortuis indigemus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque sordibus resurgere poterit, nec ullam posse animam reperiri quae universis statim vitiiis careat. Erroris notam merito his inurit Bellarminus libr. 2. De Purgatorio; cap. 9. quod ex Scripturae effato post resurrectionem & iudicium nulla superfit emendationis spes. At ea mendosa esse, & vitio librorum corrupta*

D *putat Suarez Tom. 4. in 3. S. Thom. q. 46. sect. 4. quoniam illis ex adverso repugnant quae praecedunt in eadem Homilia, nefas esse cogitare futurum ut sordidi & polluti resurgamus. Sed tantam esse tamen in multis haesitationem Origenis deprehendimus, ut novum mihi non sit eadem Homilia diversa eum & pugnantia prodidisse. Praedicantur etiam apertissime piaculares poenae Homil. 16. in Jerem. cum superstructa animae aurum, argentum, ligna, foenum, & stipulam igne probanda esse dicit; deinde ait: ἢ ἂν ἀποδοξασθῆναι ἀποδοξασθῆναι ἢ τὸ εὐχὰς & ἀποδοξασθῆναι τὸ πῦρ τὸ ἀκαθάρτου τὰ εὐχὰς, & ἢ ἄλλοι, ἢ τὸ πῦρ τοῦ ἀκαθάρτου, & postea, quoniam scriptum est Jerem. 16. 18. Et reddam primum duplices iniquitates eorum, ἀκαθάρτου, inquit, ἀκαθάρτου τὸ ἀκαθάρτου, ἀκαθάρτου ἢ τὸ ἀκαθάρτου, ἢ τὸ ἀκαθάρτου, ἀκαθάρτου ἀκαθάρτου. Quinetiam libr. 2. ἀκαθάρτου, cap. 11. animam per peccatum ordinem suum deferere ait,*

E *& à compage cui à Deo fuerit innexa divelli; & adhibito igne sine dubio ad firmiorem sui compagem; inflammationemque solidari: nec multo post: Quomodo autem & à poena qua per ignem inferni dicitur, pro adjuditorio intelligitur adhiberi, Esaias docet, qui de Israel quidem sic dicit: Habes carbonem ignis, sede super eos, hi erunt tibi adjuditorio. Et in alij dicit: Sanctificabit Dominus in igne ardenti: & in Malachia Propheta dicit: Sedens constabit & purgabit, & fundet purgatos filios Iuda. Item libr. 8. in Epist. ad Rom. Verum, inquit, hac ipsa purgatio qua per poenam ignis adhibetur, quantum temporibus, quantum saeculis de peccatoribus exigit cruciatus, solus scire potest ille, cui Pater omne iudicium tradidit. Denique libr. 4. contr. Cels. poenas futurae vitae dicit esse ἀκαθάρτου τὸ πῦρ τὸ ἀκαθάρτου, ἢ τὸ ἀκαθάρτου, ἢ τὸ ἀκαθάρτου, ἢ τὸ ἀκαθάρτου.*

F XVIII. Quoniam autem Paulinum illud saepe testimonium usurpat, quod est I. Cor. 15. 26. Novissima autem inimica destruetur mors. minime silentio premienda videtur allata ab eo loci hujus expositio. Mortem itaque Diabolum significare existimat, quem ita destructum iri putat, quatenus impia eius & à Deo averfa voluntas expugnabitur. Demum ipsa verba è libr. 3. ἀκαθάρτου, cap. 6. Propterea etiam novissimus inimicus, idest Diabolus, qui mors appellatur, destrui dicitur, ut neque ultra triste sit aliquid, ubi mors non est, neque adversum sit, ubi non est inimicus. Destruat sane novissimus inimicus ita intelligendus est, non ut subst. nra eius, qua à Deo facta est, pereat; sed ut propositum, & voluntas inimica, qua non à Deo, sed ab ipso processit, intereat: & ista ex Homil. 8. in Iosue. De Diabolo autem dicens ait: Novissimus inimicus destruetur mors, quia vere tunc vincetur mors, cum mortale hoc absorbebitur à vita. Certe Ebr. 2. 14. mortis quidem imperium Diabolus habere dicitur: at à morte tamen distinguitur: Et per mortem destruetur cum qui habebat mortis imperium, idest Diabolus. Quod exponens Origenes Tom. 13. in

Matth. pag. 314. κερτος η θανάτου, inquit, νομιστον ηχει η δειλοτον, η τα μεσου η αδλαφους, κηβ' Α
δη ποδοθρησκασιν ει σωθεις εκ ψυχης ε σαμαλθ, χωρις ουδης αυτη η ψυχης απο η σαμαλθ. Αλλα
τη θανατη η ηθου τα ελπιοντες. ηδη ειμι η ζωη, καθ' ην ψυχη αμωπταισασα, αυτη διαστανει.

Cum ait averfam à Deo Diaboli voluntatem olim fore contendendam, satis significat se
ne Demones quidem ab aeterna felicitate excludere. Sed clarius etiam id evincitur ex do-
gmatum ipsius sequela, & ex hoc loco è libr. 1. εδει αρχων, cap. 6. quem & supra iam addu-
ximus, & hic quoque repetemus: iam vero si aliqui ex his ordinibus qui sub principatu Diaboli
agunt, ac malitia eius obtemperant, poterunt aliquando in futuris seculis converteri ad bonitatem, pro eo
quod est in ipsis liberi facultas arbitrii. an vero permanentes & inveterata malitia velut in naturam quam-
dam ex consuetudine convertatur, etiam tu qui legis probato, si omnimode neque in his qua videntur
temporalibus seculis, neque in his qua non videntur, & aeterna sunt, penitus pari ista ab illa etiam finali
unitate, atque convenientia discrepabit. Tacet eadem sententia in istis è Corderiana Catena in
Iohannem, ad Iohann. 12. 31. το εν τω σωρω παντημα αυτη κρισις ην τα κοσμου τουτου παριστοι. επι-
προ ειρλωποισιασ ησα τα αμαλθ. τε σωροσ αυτη, ειπε τα εηνη ηη, ειπε τα εσ ιρατοις, ηθ' δελαμ-
ελοσασ εν τω εδλω, αλ ιταχδωσασ αρχασ ηθ' ελκωσιασ, εαυδισαν εν τοις επταστοις, διακουσισιασ
παντα εηη το ηκαστω ερωσων ηθ' ερεπιν τελθ.

XIX. Cæterum non penarum duntaxat, sed felicitatis etiam tempus certis circum-
scriptum terminis esse voluit, animasque ad perfectionis culmen evectas, & peccati ac
corporeæ molis fardibus expurgatas, statim atque à virtute in vitium deflexerint, in cras-
sioris corporis carcerem compingi. Verba Origenis è libr. 2. De princip. affert Iustinianus,
quibus corpora interitura dicuntur, cum Deo subiecta fuerint omnia, η η σαματων φουσις C
εποσμοσασ ηθ' ερεπιν, ηα πανιν λοσασ εσασα εαβη. Quam iterum reparanda sit corporum natura, si
rursus rationalia descendant. Affert & alia ex quarto libro, quibus corporum naturam per in-
tervalla existere docet, εδη ηνα σου η ωικα τα ηνωδωα εδη τα λοσασ, εδωδωα σαματων, η πανιν
η ιωανορδωσασ τελωσ ηνωδωε εις το μη ηθ' αλαδωσθ εαυτα, εσα τεπο αει ηηεθ'. Propter quos-
dam lapsus rebus ratione polentibus contingentes, qua corporibus indigent, & rursus facta emendatione
perfecta, dissolvi illa in nihilum, adeo ut id semper fiat. Affert & ista è libr. 1. Hieronymus Epist.
59. ad Avit. cap. 1. In fine atque consummatione mundi cum omnes (animæ) liberam ha-
beant arbitriam, & sponte sua vel virtutes possint capere, vel vitia, illa multo pejori in conditione erunt,
quam nunc sunt; ha ad meliorem statum pervenient: quia diversi motus, & variae voluntates in utram-
que partem diversum accipient statum, idest ut Angeli, homines, vel Demones, & rursus ex his boni D
nes, vel Angeli fiant: & illa è libr. 3. cap. 3. Nec dubium est quin post quadam intervalla temporum
rursus materia subsistat, & corpora fiant, & mundi diversitas construat, propter varias voluntates rati-
onabilium creaturarum, que post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad
inferiora dilapsa tantam militiam receperunt, ut in contrarium venterentur, dum nolunt servare princi-
pium, & incorruptam beatitudinem possidere. Quibus & hæc adjungenda è libro eodem, cap. 1.
Ex quo opinamur, quoniam quidem (ut frequenter diximus) immortalis est anima & aeterna, quod in
multis & sine fine spatijs per immensa & diversa secula possibile est ut à summo bono ad infima mala def-
cendant, & ab ultimis malis ad summa bona reparatur.

XX. Quod si quis dogmatum istorum requirat originem, sciat ille præter quadam
Scripturæ testimonia, quæ mox à nobis commemorata sunt, Adamantium quoque in cr- E
rorem induxisse male interpretatum illud, quod extat Isaia 24. 22. Et clauderunt tibi in car-
cere, & post multos dies visitabuntur: & hoc Iohann. 10. 16. Fiet unum ovile, & unus pastor, quod
ipse in dogmatis sui fulcimentum usurpat in fine Homil. 6. in Num. Item illud è Pa-
rabola, quam proponit Christus Matth. 18. 13. cum servum nequam iratus Dominus iussit
tortoribus tradi, quoad debitum integrum refunderet. Vnde Origenes Homil. 35. in Luc.
Qua est lex carceris istius? (Inferni) Non egrédior ex eo, neque me exaltor patitur exire, nisi debitum
omne persolvero. Fraudi ei fuit perperam acceptum & istud Apostoli Rom. 11. 25, 26. Cæcitas
ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret: Et sic omnis Israël salvus fiet. Piacula-
res autem, quas dixi, & purgatorias penas his defendit verbis ex 1. Cor. 3. 12. in quibus
uniuscujusque opus igne examinatum iri Paulus affirmat. Aliis quibusdam opinionis hu- F
jus propugnaculis uti solere Origenistas tradit Hieronymus ad calcem Commentariorum
in Isaia; hoc nimirum Pauli Rom. 11. 32. Concluserit Deus omnia sub peccato, ut omnibus mise-
reatur: & illo Mich. 7. 9. iram Domini sustinebo, quia peccavi ei: donec justificet causam meam,
& auferat iudicium meum, & educat me in lucem: & hoc etiam Isaia 12. 1. Benedicam te, Domine,
quoniam iratus es mihi. Avertisti faciem tuam à me, & miserus es mei: necnon & isto Osee 14.
5. Cum ira furoris mei transierit, rursus sanabo: atque itidem illo Psalm. 30. 20. Quam grandis
multitudo bonitatis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te!

Verum non sacris duntaxat Auctoribus, sed profanis etiam regendum sese videtur Ori-
genes tradidisse: Platoni imprimis, qui in Phædone Socratem inducit ita differentem: ho-
minum qui sese terrenis cupiditatibus dederint, animas circa sepulchra vagantes pen-

A dere pœnas, quoad rursus corporibus alligentur. Docet ibidem Socrates, mortuos ab eo Dæmone, qui viventibus ipsis obtigerat, deduci ad Inferos, & post longa deinde temporis spatia ab alio duce revocari. Ait postmodum ad Acherusiam paludem convenire multas mortuorum animas, quæ post breviores vel diuturniores temporum ambitus, rursus ad animalium generationem emittantur; sanabilibus modo noxis inquinatae sint: quæ vero *avizata* crimina admiserint, detrudi in Tartarum, unde nulla spes exundi superfit. Repetit idipsum in Gorgia, pœnasque temporarias levioribus culpis, insanabilibus vero æternas, & sine caritatis decernit. Idem libr. 10. De Republ. ex Heri cujusdam Armenij persona animas narrat ex cœlo sub terras, ac vicissim, ultro citroque remeare; quæ cœlo fruentur, delictis illic & gaudio perfundi; quæ sub terris agitant, illic *χλιετή πορτα* capessere, ac inde tandem exire. Erim Timæo, animam quæ recte hic se gesserit, syderis in numerum referri asserit, quæ male, in muliebri corpus demitti; utriusque vero post mille annorum curriculum novæ vitæ optionem dari; & quæ novis sese contaminavit vitis, in pecudum corpora relegatum iri; neque malorum finem ante habituram, quam adhaerentes sibi ex elementorum colluvie sordes ratione depulerit. Quæ in libro De universitate à Tullio Latine reddita, & ab Alcinoo cap. 16. repetita extant.

Postremo nimium obterenda Valentini hæreseos desiderium Origeni errandi causam obtulit, nam cum illi damnari non posse crederent, qui essent spiritalis natura; servari, qui terrenæ; & inter hos Diabolum censerent, Angelos inter illos: Origenes in diversa abiens cœspitavit, asserens Angelos damnari posse, & aliquos re ipsa quandoque damnari; Diabolum servari posse, & revera servatum aliquando iri.

XXI. Minime ergo mirum est Platonis, Platoniorumque dictata audientem Adamantium, & Christianis eadem non fatis caute proponentem, explosum à Patribus ac rejectum fuisse. Futuram illam Diaboli conversionem & salutem amare huic exprobrat Epiphanius in Epist. ad Ioh. Hierosol. cap. 3. & in Synopsi Tomi 1. Panarij libr. 2. cap. 18. Exprobrat & Theophilus Paschal. 2. his verbis: *Talis pastor gregis morbidi Christum ubique sugillat injuria, & Diabolum honore sustollit, dum illum asserit purgatum vitis atque peccatis pristina aliquando gloriam receptorum, & hunc regnare desistere, simulque cum Diabolo sub Patris imperio redigendum.* Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 11. dixisse eum queritur, *Omnes creaturam secundum Apostolum, vanitati esse subjectam, & liberari in revelationem filiorum Dei:* & in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. *Quod dicat & Diabolum, & Demones acturos penitentiam aliquando, & cum sanctis ultimo tempore regnatos: quod & fufius explicat cap. 5. & in Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 2. sensisse illum ait Post multa sæcula, atque unam omnium restitutionem, idipsum fore Gabrielem, quod Diabolum; Paulum, quod Caipham; virgines; quod prostibulas:* & in Epist. 75. ad Vigilantium scribit veniam tunc hominibus condonandam existimasse Origenem, quando Diabolo condonabitur: & libr. 1. adv. Pelagianos, cap. 9. *Si autem, inquit, Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit penitentiam, quid ad nos? & libr. 6. in Isaia 14. 20. Vbi sunt ergo qui dant Diabolo penitentiam, & dicunt illum posse mundari? & libr. 8. in Isaia cap. 27. Qui dicunt Diabolum acturum penitentiam, & veniam consequentem, interpretentur nobis quomodo hoc accipiant, quod scriptum est: Et interficiet draconem qui est in mari:* & libr. 1. in Dan. 3. 96. *Quidam pessime ad Diabolum referunt, quod in consummatione & fine mundi etiam ipse recipiat notitiam Dei, & omnes ad penitentiam cohortetur. Accerrime vero in Iona 3. 6. adversus doctrinam hanc invehitur: Alioquin, inquit, si omnes rationabiles creaturae aequales sunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitis sponte propria aut sursum eriguntur, aut in ima merguntur, & longo post circuitu atque infinitis sæculis, omnium rerum restitutio fiet, & una dignitas militantium; quæ distantia erit inter virginem & prostibulam? quæ differentia erit inter matrem Domini, & (quod dictu quoque scelus est) victimas libidinum publicarum? idemne erit Gabriel, & Diabolus? idemne Apostoli, & Demones? idemne Propheta, & Pseudopropheta? idem Martyres, & persecutores? Finge qualibet, annos & tempora duplica, & infinitas aetates congere cruciatibus: si finis omnium similis est, præteritum omne pro nihilo est, quia non querimus quod aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus. Aliis huiusmodi plerisque referendis superfedeo. Miror itaque quid in mentem venerit Halloxio, cur negaret Epiphanium, Theophilum, & Hieronymum quicquam de ea re prodidisse. Cum cætera autem Origenis commenta defendi posse dicat Augustinus, istud frustra ab ejus defensoribus excusari fatetur: *Quis enim Catholicus Christianus (verba sunt Augustini) vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam eos qui hanc vitam in flagitijs & facinoribus, & sacrilegijs, atque impietatibus, quamlibet maximis sinerunt: ipsam etiam postremo Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos, regno Dei, lucique restitui; & rursus post longissima tempora omnes qui liberati sunt, ad hæc mala denuo relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationabiles creaturae semper fuisse, semper fore? De qua vanissima impietate adversus Philosophos, à quibus ista didicit Origenes, in lib. De Civitate Dei diligentissime disputavi. Libro, opinor, se-**

Hallex. l. 4.
Origen. def.
quasi. 5.
Augustin.
lib. 43. ad
Quintilianid.

cundo, capit. 17, & 23. ubi dogma idem excutit, & ejus causa merito reprobatur ab Ec-
 clesia Origenem fuisse narrat; ut & libro De gestis Pelagij, cap. 3. Adi & librum ipsius
 contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 5, & 6. & libro huic praefixum Orosij Communi-
 torium ad Augustinum. Suggillat eundem ipsa hac de causa Auctor libri De communi
 essentia libr. 3. cap. 6. & Auctor Dialogorum qui Casario Gregorij Nazianzeni fratri assi-
 gnantur, quamvis Maximi, qui Casario recentior fuit, argumentum exhibeant. Inter Ana-
 thematissimos Iustiniani Epistolae ad Menam subnexos, postremus ille est: *ei τις λήθη η̄ ἔχει
 αἰσθησέν τινος ἢ τῆς θείας ἰσχύος, ἢ ἀσθενῶν ἀποδοῦναι κόλασιν. Ἐ πάλιν κατὰ τὴν ἑσθίαν ἰσχύος
 ἢ ἄνθρωπίνων ἰσχύος θείων, ἢ ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω.* Si quis dicit aut sentit tem-
 porariam esse Daemonum vel impiorum hominum punitionem, si cuiquam aliquo tempore hanc habituram,
 nimirum restitutionem futuram Daemonum, vel impiorum hominum, Anathema sit. Et in hac ipsa
 quoque Epistola, quemadmodum & in altera ad Synodum Quintam, eundem errorem
 notat, & ad calcem loca nonnulla Origenis eo pertinentia adducit. Quinctiam Synodus
 Quinta hanc haeresim decreto suo jugulavit; si quid Cedreno, & Photio in libello De Sy-
 nodis, & Anonymo Auctori libri De Conciliis Oecumenicis, & Nicephoro credimus.
 Quid appellem Gregorium Magnum, qui libr. 34. Moral. cap. 19. & libr. 3. Exposit. in 1.
 Reg. cap. 2. hoc Origenistarum deliramentum prolixè arguit: quid Maximum, qui in
 Scholijis ad Dionysij librum De caelesti Hierarch. cap. 6. verba haec Origenis è libr. 1.
ἀπὸ ἀνομιῶν recitat: *ὡς ἡ τοῦ βῆτι πάσι πάλιν ἀποδοῦναι, καὶ ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς
 ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω.* quid Theopha-
 nem Cerameum, qui Homil. 2. haec differit: *τὸ μὲν βῆτι, ἕως ἀποδοῦναι τὸ ἐπιδοῦναι, ἢ ἑσθίαν
 σπασίαν δὴ λῆθη, καὶ τὸ μὲν βῆτι ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω.* καὶ τὸ ἀποδοῦναι, ἢ
 ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω. *Hoc certe: Donec perfolverit omne debitum, non temporarium quid significat, juxta fabulosam Origenis
 restitutionem, sed pœnas sine carere: quid Betam qui libr. 1. Expositionis in Proverb. quæ Hiero-
 nymo falso tribuitur, ad c. 2. 19. & lib. 2. ad c. 11. 7. & in Retractione in Acta Apost. ad c. 3.
 hanc reprehendit doctrinam, eamque ait Origenianos hoc Isaiæ testimonio defendere: Et
 claudentur tibi in carcere, & post multos dies visitabuntur: quid Stephanum Gobarum, qui in qua-
 stionibus in utramque excussis partem, quæ fere Adamantij placitis constant, sic habet:
 ὅτι οἱ ἐν τῇ κοιλίᾳ ἀποδοῦναι τῶν ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἢ ἑσθίαν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ
 τὸ ἀποδοῦναι, ἢ ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ τὸ ἀποδοῦναι, ἢ ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ
 τὸ ἀποδοῦναι, ἢ ἀσθενῶν ἀποδοῦναι, ἀνάθεμα ἔστω. *Peccatores panis traditis a
 nequitia expurgati in ipsis; & post expurgationem panis solvi. Nec purgati tamen & absolvi omnes qui
 supplicii addicti sunt, sed nonnullos. Et neminem supplicio liberari, quæ vera est Ecclesie sententia:
 quid Nicetam Acominatum, qui libr. 4. Theauri Orthod. fid. Har. 31. Origenem male
 sensisse prædicat de poenarum ac præmiorum perennitate, futurumque dixisse ut extin-
 guatur quidem ignis, fordibus absumtis; vermis autem sine fine permaneat: quid deni-
 que Gennadium, Leontium, Iohannem Scholasticum, cognomento Climacum, Anony-
 mum Photij toties jam in partes vocatum, Sophronium, Theophylactum, Freculphum
 Lexoviensem, Anastasium Bibliothecarium, Cedrenum, Zonaram, Glycam, Constanti-
 num Harmenopolium, Nicephorum, Vincentium Bellocacensem, & Guidonem Carme-
 litam, eandem haeresim insectantes?**

Dial. 3. Resp. 140.

Isaie 14. 22. Gob. apud Phot. Cod. 231.

Gennad. De dignitat. c. 9. Leont. Schol. Ath. 10. Ioh. Clim. Scali. Parr. cap. 5. Anonym. Phot. Cod. 117. Sophron. in 105. Ep. ad Serg. Ath. 11. Syn. 6. Theophyl. in Matth. 3. Marc. 8. Anon. Hist. Ann. Man. mentes. di 1715. Cedren. in Comp. Hist. Zonar. l. 2. G. 36. Ann. part. 1. & 4. Harmenop. De Scilic. Niceph. lib. 17. cap. 27. Pinc. Bell. Spec. de Str. l. 8. c. 43. Guid. in Har. Orig. Gob. apud Phot. Cod. 231.

XXII. His prætermisissis in Iohanne Damasceno finem facio, qui in libro De Hæresi-
 bus Origenistas censere ait *Christi regnum tandem aliquando destitutum, & simul Angelos destitu-
 tum* hanc in integrum restitutionem arguit, quam post mille annorum spatium futuram
 credidisse Adamantium asserit. Gobarus quoque Tritheita inter disputatas quaestiones hanc
 etiam posuit: *ὅτι ὡς πρὸς οἱ δὴ καὶ ἀναστῆναι, καὶ οὐκ ἔστιν ἡ παλαιὰ τὰ ζῶα, ἢ ἐπὶ γῆν ἰσχύος
 φθισοί, καὶ ἐπίστρος, καὶ πικρῶν, καὶ ἡ τὸ πρὸ ἡ χυδαίου ἐπιστροφῆς ἀναστῆναι. Istos primum resurre-
 cturos, & cum ipsis omnia animalia, & per mille annos delictis fructuros, & edentes, & gi-
 gmentes, posteaque futuram universalem resurrectionem. Si in hac fuit Origenes sententia, illam
 Platoni γῆλυσι ποσειας, quam diximus, in Christianam fidem transferre conatus fuerit;
 atque ita Chiliastra dici possit. Quamquam alia fuit Chiliastrarum proprie dictorum haeresis,
 à Cerintho, vel ut alij à Papiæ Hierapolitano Episcopo orta. Auctor quippe est Eusebius
 libr. 3. Histor. Eccles. cap. ultimo, Papiam illum, mediocri ut erat præditus ingenio, pa-
 rum acute intellectus Apollolorum scriptis (vigefimo nempe Apocalypseos capite) re-
 gnum Christi post resurrectionem per mille annos inter summas corporum voluptates in
 terris perseveraturum putasse, ac ipsius deinde auctoritatem idem Irenæo persuasisse. Se-
 ctam quoque illam persecuti sunt alij cruditione nobilis viri Tertullianus, Victorinus Pet-
 abionensis, & Lactantius, donec in apertam erupit haeresim, in Apollinario damnatam à
 Damafo Papa. Attamen vix sibi persuadere potest Epiphanius assertorem fuisse Apollina-
 rium dogmatis hujusmodi: cuius nec affinem fuisse Origenem perpicuum est ex his ver-
 bis Tom. 17. in Matth. pag. 298. καὶ ὡς περὶ πλυσάν) οἱ δὲ τὸ μὲν ἔσονται τὰ ἀποφθίοντα οὐδέ-*

231

A *νοι μάλλον ἢ ἡμᾶς ἢ ἀνάστασι δίδωσι καὶ πίνει σωματικὰ βιβλίοντα, ἐπιπέσει αἱ λέξεις ἢ γράφῃται τοιαῦτα ἀπείρουσι. ἔπος καὶ τὰ ἀπείρουσι γερραμυθία, καὶ ἀνδρῶν, καὶ γυναικῶν μερῶν τις ἐπὶ τῷ ἡρώδῃ, καὶ οἰκῶντο σπουδαίως ἡμᾶς καὶ ὅτι τὸ γερραμυθίον, διὰ αὐτὸν ἡρώδην ἐπὶ τῇ περὶ ἀρχῆς ἀνακτοῦ. ἐν μολυσμῶσι πᾶσι ὄντων ἐκ ἀρχαῖων τοῦ ἡρώδου ἀποδοχῆς. Adversus eandem haeresim pari modo exandefcit libr. 2. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 12. & Prologo in Cantic. *Simpliciores quidam nescientes distinguere ac fecerere quae sint quae in Scripturis divinis interiori homini, quae vero exteriori disputanda sint, vocabulorum similitudinibus falsi ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inania se contulerunt, ut etiam post resurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque sumendam non solum ex illa vite vera & vivente in sacula, verum & ex his vitibus ligni.* Ea praeterea de resurrectione, deque poenis Damnatorum opinatus est, quae Chilionetarum vanania ex adverso repugnant. Inde Hieronymus in Praefat. libr. 18. Commentar. in Isaiam, quae est ad Eustochium, adversus Millenarios disputans, errorem illorum eorum errorum qui resurrectionem tollunt contrarium & oppositum esse agnoscit: & Iustinianus in Epistola ad Quintam Synodum quam exhibet Cedrenus, doctrinam Pythagorae & Platonis, huiusque adeo verba super his mille annorum periodis exponens, eam Origeni nusquam tribuit.*

XXIII. Quamvis autem manifestum erroris teneamus Origenem in quaestione de poenarum & beatitatis perennitate; multa tamen in eius defensionem adduci possunt, cum ex eius deprompta scriptis, tum apud laudatos Scriptores conquisita. Quae priusquam attingamus, dignum illud animadversione est quod commemorat Auctor Praedestinati, quem edidit Iacobus Sirmondus, Haer. 43, Ampullianum quemdam Haeticum Bithynum in eam incurrisse haeresim, *ut diceret omnes criminosos cum Diabolo & Daemonis eo usque in gehenna decoqui, usquequo pari redditi possint inde mundi & immaculati eundi*: quapropter cum universam Ecclesiam adversum se commovisset, vitiatos a se libros Origenis, & eos praecipue qui sunt ἀπὸ ἀρχῶν in sententia sua praesidium protulisse. Addit deinde libelli Auctor: *sed qui sani sensus est, & habet splendidos oculos, sic videt addita in Origenis opusculis mala ista, atque cognoscit, sicut si in stragulo coccineo pannos albos, aut cuiusque alterius coloris cernat adfatos.* Nunc quae pro se ipse Adamantius suppeditat, colligamus. Primum Hom. 8. in Levit. esse ait peccata quaedam, quae post hanc vitam nobiscum transeunt, & esse in ipsis quaedam ita animabus infixata, ut nequeant aboleri. Homilia 4. in Isaiam nesciri pronuntiat, quae post mundum eventura sint: *Novissima, inquit, ut sunt, non valent enarrari. Quis annuntiat de novissima? ait Scriptura.*

D *Qua videmus (ut tamen concedamus quia aliqua videmus) media sunt: quae ante mundum fuerint, ignoramus; fuerunt porro quaedam ante mundum. Quae post mundum secutura sunt, ad certum non apprehendimus: erunt autem alia post mundum. Tum postea: Ea quae post extremum saeculum futura sunt in sacula saeculorum, quis potest exponere? Carrularum est hominum horum notitiam polliceri, nescientium quia homo ea tantum potest capere, quae media sunt, & ea quae post mundum usque ad consummationem in iudicio sunt futura de poenis, de retributione: & horum quoque multa absconsa sunt nobis, ut propter hoc quidem scriptum sit: Duabus velabant faciem. Unde res eas pertractaturus libr. 1. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. hac obtestatione Lectoris mentem occupat: Quae quidem a nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur; discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuentibus. Inducatur namque a nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exercemur. Atque hac admonitione praemunitam dissertationem altera hac excipit, initio capituli sequentis: Haec quidem, quae superius differuimus, in generali nobis sermone digesta sunt, per consequentiam magis intellecta, quam definito dogmate pertractata atque discussa de rationabilibus naturis, secundum eum locum quem de Patre, & Filio, & Spiritu sancto pro nostris viribus exposuimus. Nunc ergo videamus quae sint de quibus differre in consequentibus convenit secundum dogma nostrum, id est secundum Ecclesiam fidem. Magis etiam fluctuat Tom. 28. in Ioh. p. 351. quaerens an aliquando vinculis solvendus sit, necne, homo ille impudens, qui eum absque nuptiali veste ad convivium accessisset, mitti iussus est in tenebras exteriores, ligatis pedibusque manibusque: καὶ ὁ δὲ ἠμψαίνε, inquit, τὰ ἀπὸ ἀπολότου ἐσομένης γερραμυθία*

F *ἀπὸ ἀπὸ. ἢ δοκεῖ δὲ σοὶ ἀσφαλὲς εἶναι ἢ κατελεγεῖν ἢ ὑποπέσει, μετὰ τὸ μὴ γαστρίσθαι ἀπὸ ἀπὸ, καὶ ὁ δὲ ἀπὸ. & libr. 8. in Epist. ad Rom. Verum hac ipsa purgatio, quae per poenam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantisque saeculis de peccatoribus exigat excrucietur, solus scire potest ille cui Pater omne iudicium tradidit.*

Facit & illud pro Origene quod libr. 3. ἀπὸ ἀρχῶν, cap. 6. legitur: cum enim tamdiu Deum dixisset futurum omnia in omnibus, quamdiu animae absque ulla materia corporalis admixtione perseverassent, addit demum: *In quo statu etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum. fidem rei faciente sententia Apostoli dicentis: Domum habemus non manufactam aeternam in caelis. Nisi haec forte de suo Rufinus interpres attexuit. Et id subsidium quoque praestat Adamantio, quod scriptum est Tractat. 34. in Matth. Nullus enim ignis inter homines est aeternus, sed nec multi temporis, extinguitur enim cito. Aeternus autem ignis est*

A riacus, existimasse Origenistas illos, quod in pristinum statum resurrectione, poterunt quacunque sunt ratione predicta, ad *Damones usque fabricaciones, idest secula* ? Nam *Aones*, aliaque Valentinianorum *nequitate* Origenes fatis averfabatur. Gregorius alter Origenianam sententiam absque ulla dubitatione amplectitur in Disputatione de anima & resurrectione, qua animas exentas corporibus, & *Damones* quoque, omni olim deposita vitiositate Christum esse confessuros declarat: & alio Dissertationis ejusdem loco Deum ait non aliter esse posse omnia in omnibus, juxta Apostoli sententiam, quam evulsa funditus & extirpata omni nequitia. Alia deinde permulta huic adstruendo congerit, quae vitandae causae prolixitatis praeter eo. Catechetica praeterea orationis capite 8, post hanc vitam curati a Deo pravos animi affectus affirmat, qui in hac vita sanari per virtutem non poterunt: tum cap. 26 non homines duntaxat nequam, & impios, sed peccati etiam auctorem Diabolum a Filio Dei beneficio affectum docet, quem ita expurgari ait, quemadmodum aurum adhibito igne expurgatur, secreta & excocta fequiore materia; tandemque aliquando per longos temporum ambitus consumto quod naturae inest omni malo, Damnatos in integrum iri restitutum, ut uno ore gratias creatae res univere Deo refundant. Autum itidem in exemplum asciscit cap. 35 libri ejusdem, & ne futurae quidem spe salatis eos intercludit, qui neque baptismi, neque poenitentiae, nec ulla denique purgatione vitae noxas eluerunt. Verum intercedit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui ut hujus opinionis labem a Gregorio Nysseno abstergeret, librum scripsit, cuius excerpta habet Photius Cod. 233. Hoc opere demonstrandum sibi proponit Germanus, ab eo errore alienum fuisse Gregorium; si qua vero in ejus scriptis illuc videntur pertinere, fuisse ab Origenista intexta, vel certe depravata. Idipsum se inaudisse narrat Nicephorus libr. 11. cap. 19. Ne Ambrosius quidem ab Origene dissonat, cum Psalmum 118 exponens, reos supplicii subiici censet, quia iis aliquando eximendi sunt; Diaboli vero poenam differri, ut numquam finiatur. Quo accedit Ambrosiaster in Epistol. ad Ephes. cap. 2, Ecclesiam docens, etsi sancta dicatur, hominibus tamen vitiosis constare, non perituros quidem, sed per ignem purgandis; & in cap. 3. praedicationem Ecclesiasticam ait *Demonibus* proficere, ut detrectato Diaboli imperio ad Deum convertantur. Cauter quoque observandum est Hieronymum, qui tot Origeniano nomini contumelias infligit, ad fere in Origene super hac quaestione arguere, quod Diabolum poenis liberandum esse assererit, quamvis contrarium fateatur alicubi, ut notavimus; de liberatione vero hominum siluisse ipsum. Itaque abnormia disserit quaedam, & a fide aliena libr. 1. advers. Pelagian. cap. 9, poenas tradens sempiternas destinari Diabolo, & hominibus impiis; at iniquis & peccatorum reis temporales solummodo. Impium autem ab iniquo ita distinguit: *omnis impius iniquus est & peccator: nec recipitur ut positum dicere, omnis peccator & iniquus etiam impius est: impietas enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitionem transgressionem mutant; peccatum autem & iniquitas pro qualitate vitiorum post peccati & iniquitatis vulnera recipit sanitatem.* Postmodum sententiam suam cum Origeniana ita componit: *si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit poenitentiam, quid ad nos, qui & Diabolum & satellites ejus, omnesque impios & pravos dicimus perire perpetuo: & Christianos, si in peccatis praevenerint, salvandos esse post poenas?* Clara sunt & illa in quibus finem ponit Commentariis suis in Isaiam, dicens ne utiquam evulgandum esse illud dogma, quod Damnatorum terminat poenas, ne metu supplicij aeterni ablato, magis sese licentia prorumpat. Denum sic definit: *Et sicut Diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo: Non est Deus, credimus aeterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & misericordiam clementiam sententiam iudicis.* Haec cum Commentariis quoque suis in Epistolam ad Ephesios aspersisset, reprehensus est a Rufino Invect. 1, & 2, huius licet reprehensiones devitare conetur Hieronymus libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. Libro vero ejusdem Apologiae secundo, cap. 1, haec habet: *Quod autem imprecatur fratribus, hoc est criminatibus tuis, aeternos ignes cum Diabolo, non tam fratres mihi videris premere, quam Diabolum sublevare, cum istem, quibus homines Christiani, ignibus puniendus sit: quasi alio ignis genere Diabolus cruciandus sit, alio homines Christiani.* Itaque Stanislaus Pannonius Anabaptista hunc Origenis propugnans errorem, in libro De divina philanthropia, Hieronymi auctoritatem non sine ratione usurpat, immeritoque a Sixto Senensi ob eam rem reprehenditur: nam quamvis nefariae penitus & damnatae doctrinae defensionem susceperit Hareticus ille, in coque impudenter egisse fatendum sit; Hieronymi tamen patrociniū absque impostura & mendacio, quae ipsi obiecit Sixtus, sibi adsciscit. Proferantur enim licet sexcenta Hieronymi testimonia, quibus contrarium tradidit; unum inde illud efficitur, mutasse illum aliquando sententiam, nec unice semper opinioni adhaesisse. At par pari retulit Hieronymus, quo Rufinum remorderet, qui cum haec ad Anastasium Papam

Sixt. Sen.
lib. 6. lib.
Ann. 190.

in Apologia fidei suæ scripsisset: *Si quis negat Diabolum æternis ignibus mancipandum, partem A cum ipso æterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit*; in suspicionem tamen assertæ Diaboli fatalis vocare tentavit Hieronymus Apolog. 2. cap. 1. eam à se licet suspicionem propulsare Rufinus Invektiva prima laborasset. Verum omisso hoc Rufini loco, quem non sine cavillatione in sequiorem trahi posse sensum putamus, aperte definit in Symbolo sempiternis quidem tormentis cruciandum esse Diabolum; fontes vero homines, temporarii & aliquando finiendis: nam quid aliud sibi velle potest, cum affirmat futurum ut peccatores absque interitione sua debitas luant penas? & iustis quidem perpetuitatem gloria, peccatoribus autem prolixitatem confusionis & pœnæ Deus ministrer? Recte quidem & ex Ecclesiæ præscripto de pœnarum perennitate diserunt Chrysostomus & Augustinus, sed uterque tamen peculiare illud habet, quod cruciatus Damnatorum, si minus finire, at vivorum certe precibus B & sacrificiis mitigari putavit; hic in Enchiridio ad Laurentium, cap. 110, & 112; ille in 3. Homil. in Epist. ad Philipp. Profusus vero Platonissat Synesius Epistol. 44. ad Iohannem: Dæmones quippe ait expiandis sceleribus præfectos eandem in animas artem, quam fuliones in fordidas vestes exercere: animarum ergo quarumdã non magno labore abstergi maculas, pristinumque induci nitorem; aliis vero ita inolititas esse sordes, ut nulla lotionem, purgatione nulla mundari possint: cætera meri sunt Platonissimi. Comparatio illa purgandæ animæ, cum panno sordido fullonis arte mundando, ut & aliæ à Patribus ad id explanandum argumentum cum igne & auro instituta, profecta videntur ex his Malachia 3. 2, 3. *Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullonum: & sedebit constans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabis eos quasi aurum, & quasi argentum: & ex illo Ieremiæ 2. C 2.2. Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.* Prius illud Malachia usurpavit Origenes libr. 6. contr. Cels. cum quereretur quare vallis Ennon, quæ ipsa est Gehenna, & pœnarum locus, in eadem tribu, Benjamitica nimirum, in qua Hierusalem, censeretur; respondetque locum hunc pœnarum accipi pro cruciatibus purgatoris, qui à cœlestis Hierosolymæ rege ac Domino animæ infliguntur, secundum verba à Malachia adducta. Subnectit demum mysteria hæc silentio obfignanda, ne homines nequam in vitium effrænes ruant, quippe qui ne pœnarum quidem æternarum, & sine earentium opinione ac metu à sceleribus absterreantur. Quod expressit Hieronymus in fine Comment. in Isaiam. Perस्पiciuum est itaque sententiam hanc de terminandis aliquando Damnatorum suppliciis, Origenis ætate, multisque post annis, D nondum clara hæreseos & expressa nota fuisse infamatum, ut pote quam nonnulli de coetu Patrum, ijque non infimi puncto suo comprobant. Quocirca Facundus Hermianensis lib. 4. cap. 4. scribit Domitianum Ancyranum, Origenianæ doctrinæ defensorum, in libello quem scripsit Vigilio Papæ, conquerentem de his qui contradicebant dogmatibus Origenis, afferentis animas humanas ante corpora in quadam beata vita præexistisse, & omnes que fuerint æterni supplicio destinata, in proximam beatitudinem cum Diabolo & Angelis eius restitui, dicere etiam hæc: *Profulserunt ad anathematizandos sanctissimos & gloriosissimos Doctores, sub occasione eorum qua de præexistentiæ & restitutioni mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem qui ante eum, & post eum fuerunt sanctos anathematizantes.*

Hall. Orig.
defens. libr.
4. quæst. 4.

Petrus Halloxius Origenianarum partium insignis patronus duobus fere modis obiectum Adamantio crimen amoliri studet; nam vel cum conatur ostendere non dixisse quidem damnatos & Dæmones ad superiora regressuros, sed regredi tantum posse, idque certis quibusdam conditionibus, quæ cum nequiquam possint contingere, non aliter intelligendum Origenem, ac si omni penitus liberatione Diabolum, damnatosque homines privasset. Conditiones autem illæ sunt huiusmodi, posse Angelos & Beatos ad ima provolvi, si libertate utentes arbitrij à virtute deficiant; ac è contrario ad summa posse Damnatos & Dæmones pervenire, si gratia adjuti divina respiscant: cum autem nullo profus modo futurum sit ut hi respiscant, illi à virtute deficiant; hinc colligit Halloxius arbitrarium fuisse Origenem nec à beatitudine dilapsuros illos, nec hos pœnis iri liberatum. *Quare, inquit, quoties dicit Origenes Diabolum posse salvari, intelligendus est dicere ex parte nature, non ex parte malitiæ; sive quod natura ejus non sit repugnans saluti. Hoc enim tenebant Valentiniani. Quam levis sit hæc excusatio, satis, ni fallor, probatum est superioribus testimoniis, quæ non solum de natura, sed absolute & simpliciter felicitatem Damnatis & Dæmonibus pollicentur. Plus habet roboris in specie Halloxij defansio altera, quæ in copiosa Origenianorum locorum congerie posita est, quibus æternæ Diabolo & Damnatis pœnæ, æterni ignes adscribuntur. Nam quod dixerat Origenes αἰώνιον, Interpretes Latine, æternum, reddiderunt. Tota ergo argumentationis vis in vocis illius, αἰώνιον, propria significatione posita est.*

XXVI. *Αἰών* non simplici notione gaudet, nam modo finitum tempus, modo indefinitum, modo infinitum sonat. Helychius: αἰών, ὁ ὅτι ἔστι ἀπὸ ἀρχῆς ὁ ἔστι πρὸς τὸ τέλος. Plures etiam Iohannes Damascenus libr. 2. De fide orthod. cap. 1.

A cap. i. vocis αἰών significaciones proponit, quæ partim ad terminatum, partim ad interminatum temporis spatium pertinent. Aristoteles i. De cælo, factam putat vocem αἰών, ab αἰδῶ, quæ aternitatis notatio continetur. Hanc originationem deinde usurparunt Plotinus, Proclus, Etymologus, & alij. At eo tamen vocabulo utrumque tempus exprimi fateatur ibidem Aristoteles. Ab αἰδῶ prodiit Latinum ævum, inserto digamma Æolico; ut ab αἰε, αἰεῖς. Ævum igitur, ut αἰδῶ, multiplicem habet vim, modo tempus sine carens, modo terminatum designans. Prioris testes Servius in 6. Æneid. Censorinus cap. 16. & Iliodorus Originum libr. 5. cap. 38. Ævum, inquit, est ætas perpetua, cuius neque initium, neque extremitas nascitur, quod Græci αἰδῶν vocant, quod aliquando apud eos pro saculo, aliquando pro aeterno ponitur. Unde & apud Latinos est derivatum. Posterioris significacionis testis Horatius Carmin. libr. 2.

B Od. 9. ubi ter ævo functum Nestorem dicit, qui tres ἔτους excesserat, hoc est 90 annos. Idem ævum pro tempore usurpat Epist. 1. libr. 2. cum ait vestigia ruris in longum ævum mansisse. Sæpe pro ætate adhibetur, unde longævus grandævus, coævus. Ab ævo, ævitas, & per contractionem ætas: cuius idem est intellectus ac ævi, nam modo tempus æternum, modo circumscriptum signat. Ab ævo itidem æviterius, & per syncopen æternus: qua voce tempus etiam finitum aliquando exprimitur. Notabile illud Ciceronis libr. 3. De orat. Nullum est enim genus rerum, quod aut avulsam à cæteris per se ipsum constare, aut quo cætera si careant, vim suam atque aternitatem conservare possint. Errant multi, item docti, & etymologica artis principes, qui ab æternus factum putant sempiternus. Repugnat modulus syllabæ secundæ, qua corripitur. Sempiternus fit à semper; ut ab heri, hesternus; à diu, diurnus; auctore Prisciano.

C Quod αἰών apud Græcos, ævum apud Latinos, idem apud Ebræos significat עוֹלָם, tempus, saculum, aternitas: à radice עָלַם, quod est, abscondere, latere: fortasse quod tempus res sit vulgo ignorabilis; vel quod nobis parum liquido nota sint præterita, futura vero penitus ignota; vel quod tempus tacite & occulte subrepat. Diceret ad hanc originem respexisse Horatium cum scripsit libr. 1. Od. 12.

Crescit occulto, velut arbor, ævo
Fama Marcelli.

& Ovidium Metam. 10.

Labitur occulte, fallitque volatilis ætas.

Valet ad superiorum confirmationem, quod habetur Deuteron. 15. 17. de homine qui se in voluntariam & aternam servitutem mancipat: Assumes subulam, & perforabis aurem eius in janua domus tua, & serviet tibi usque in aeternum. Ebr. וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם. LXX. καὶ ἕως οὐρανῶν εἰς τὸ αἰῶνα. Cui simile illud Horatij:

Serviet aeternum, quia parvo nescit ui.

Veile etiam hoc Hieronymi in Ezechielis cap. 26. vers. ult. Et ultra non eris in sempiternum: sive ut in Ebræo עוֹלָם, & in Græco αἰῶν scribitur, unam saculum significat, juxta illud Esaiæ, qui post septuaginta annos dicit Tyrum restituendam in integrum statum. Atque aut in unum saculum, id est humanæ temporis ætatis septuaginta annorum numero supputari, & salmista dicente: Dies annorum nostrorum in ipso septuaginta anni. & istud in Galat. 1. In Ebræo saculum, id est עוֹלָם, ubi iterum possum habuerit, aternitatem significat: ubi vero sine λ scribitur, annum quinquagesimum, quem illi Iubilæum vocant. αἰῶν vero non infinitum tempus, sed indefinitum significat in istis Luca 1. 33. Et regnabit in domo Jacob in aeternum, εἰς τοὺς αἰῶνας. nam si id spatium temporis interminatum exprimeret, quorsum adderetur: Et nequi eius non erit finis. Id sibi vult ergo Lucas, sive potius Gabriel: Obtinebit ille quidem in domo Jacob regnum diuturnum, ac nullo fine cariturum. Sæpe igitur τὸ αἰῶνα τῶν τῶν, pro præsentis tempore, & τὸ αἰῶνα ἰσχυρόν, ac τοὺς αἰῶνας ἰσχυρόν, pro futuro, in Novo Instrumento reperias. Inde Origenes Homil. 6. in Exod. Quoties in saculum dicitur, longitudo quidem temporis, sed esse finis aliquis indicatur: est in aliud saculum dicatur, aliquis sine dubio longior quidem, tamen ponitur finis: & quoties sacula seculorum nominantur, fortasse licet ignota nobis, tamen à Deo statutas aliquis terminus indicatur: & libr. 2. Et apud τὸν, cap. 3. Movet autem in hoc Scriptura sancta auctoritas, quæ dicit in saculum & adhuc.

F enim quod dicit, plus aliquid sine dubio quam saculum vult intelligi. Et vide ne illud quod dicit Sator: Quia volo, ut ubi ego sum, & isti sint mecum; & sicut ego & tu unum sumus, & isti sint in nobis unum, ostendere videatur plus aliquid quam est saculum, & sacula; fortasse etiam plus quam est sacula seculorum; id videlicet, cum iam non in saculo sunt omnia, sed omnia, & in omnibus Deus. Igitur neque in saculum, neque in sacula seculorum spatium interminatum significare voluit Origenes. Quorsum ergo ait Cæsius Dial. 3. existimasse illum finitum iri supplicia Damnatorum, ἐκ τῶ αἰῶνος μόνον φησὶ τὸ αἰῶνον τὸ κολαστικόν ἦν; καὶ τὸ αἰῶνον αἰῶνον. Quod aeternum tantum dixerit Dominus piacularem ignem, non aeternum in sacula? Ad stipulatur superioribus Leontius Byzantius, qui Origenista dicere ait, ὅτι τὸ τῶ αἰῶν ὄνομα ἐστὶ αἰετῶν χρόνου ἀμείωτον, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ γὰρ ὅτι αἰῶνα ἐστὶν ἡ κολασσις, ἡ ἀθάνατος ἐστὶν αἰετῶν χρόνου. Nomen αἰῶν de tempore terminato intelligi, & cum ait Scriptura αἰῶνιως esse punitionem, non nisi finitum tempus si-

gouiscare. Tum fatetur, ὅτι περὶ τὸ τοῦ αἰῶνος ὄνομα καὶ ἄλλα τῶν γενηθῆναι πολ- A
λάκις ἐστὶ ἀεσαίων ἕως λαμβάνει· Reuera nomen aeterni, & apud profanos Auctores, & in Scri-
ptura saepe pro finito tempore sumi. Subiectam vero Origeniani huius dogmatis confutationem
ab aliis iam contritam usurpavit.

Primitivi sui notationem representat αἰῶνος, rem indicans quandoque infiniti tempo-
ris; quandoque rem certi temporis & terminati. Quapropter saeculares ludos centenis
fere quibusque recurrentes annis, αἰωνίως Graeci dixerunt. Frustra ergo in Origenis gratiam
& tutelam ea adducuntur testimonia, in quibus infernum ignem, aeternum fore pronun-
tiat, vel ut Graece scribebat, αἰώνιον. hac enim voce longum, sed finitendum tempus intel-
lexit. Qualem igitur huic vocabulo affingebat sensum, talem illi à Scriptoribus sacris
fuisse inditum censebat. Memoranda in id argumentum scripsit Augustinus in libello B
Contra Priscillianistas & Origenistas; nam cum ad eum Commemoritorium scripsisset Oro-
sius, quod huic Augustini opusculo praefigi solet, in quo iactari ex Origenis libris con-
querebatur tartaro illum ignem, qui aeternus praedicatur, iuxta etymologiam Graecam non
esse perpetuum, etiam Latino testimonio adiecto, quia dictum sit, In aeternum, & In saeculum saeculi.
Respondet Augustinus cap. 6, & 7. geminum esse intellectum vocis αἰών, aliquando saecul-
um, aliquando aeternitatem notantis; at vocem αἰών, rebus sine carentibus imponi so-
lere. Quod ita tamen non esse & nos supra probavimus, & facile probatur ex duobus Scri-
pturae locis, quos sibi objicit Augustinus, & frustra, si quid video, solvere satagit. Prior sa-
pissime in Pentateuco occurrit, cum ceremoniis & ritibus Legis antiquae institutis, dicit
Deus: Hoc vobis erit legitimum aeternum. Quamquam, inquit Augustinus, si diligentius dicta in- C
telligantur, ea fortassis quae illis sacramentis significabantur, spem non erant habitura. Ita enim, ne len-
guis abeam dicimus aeternum Deum, non utique istas duas brevissimas syllabas, sed quod eis significatur.
Quasi vero cum sancit Deus, ut non nisi indutus lineis feminalibus Tabernaculum testi-
monij ingrediatur Aaron; additque, Legitimam sempiternam erit Aaron, & semini eius post eum,
id non ad mandatum proxime institutum, sed ad mysterium mandato hoc significatum
pertineat. Quasi has, quae proxime scriptae sunt, syllabas legitimum sempiternum esse vel-
lit; non praecipuum syllabis illis institutum, quoad litteram, non quoad anagogicum sen-
sum. Quid est autem litteram destruere, si hoc non est? Non minus validus est sequens
locus ex Epist. ad Tit. 1. 2. Spem vitae aeternae quam promisti non mendax Deus ante tempora aeter-
na: Graece, ἡ ἐσπὶς ζωῆς αἰωνίου. Cam autem, inquit, retrospectum tempora à constitutione mundi habere D
videantur initium, quomodo sunt aeterna, nisi quia aeterna dixit, quae ante se non habent ullum tempus?
Atqui nullum licet tempus tempora illa praecesserit; ab initio tamen aliquo profuere illa
aliquando coeperunt; ac proinde ab anteriori parte finita sunt. Infirma est igitur utraque
solutio haec, & ita sane ab Augustino proposita, ut non multum ei innixus sit. Addit deim-
de, in illo Matth. 25. 46. Ibiunt illi in ambustionem aeternam, iusti autem in vitam aeternam, pa-
rem esse vocis αἰών, utrobique notationem, sive cum vitae iustis promissis, sive cum igni
malis inferendo adiungitur; ac proinde ignes sine carituros significari, quoniam vitam il-
lam sine caritatem ex aequo apud omnes constat; quod idem legitur quoque libr. 21. De
Civit. Dei, cap. 23. At id parum omnino valet contra Origenem, qui tam Beatorum felici-
tati, quam Impiorum cruciatibus terminum praeferebat.

Complures vocabuli αἰών notionem proponit Etymologus, modo vitam, modo vitam
tempus significantis: tum haec habet: αἰών καὶ ὁ τῆν γένεσιν ἐστὶν αὐτοῦ & paulo post: αἰών λί-
γη καὶ οἱ ἐπιὰ αἰῶνας ἄπο τὸ τὸ ἀεὶ καὶ, καὶ αἰῶνας μέχρι τὸ κοινοῦ τῆν ἀφ᾽ ἀρχῆν ἀναστασιως. Priore
modo usus est voce, αἰών, Origenes, cum dixit Damascos cruciatum iri ad mille annos;
si modo revera post mille annorum decursum in integrum restitutum iri Damascos opina-
tus est, ut supra objectum ei à Iohanne Damasceno narrabamus: posteriore fortasse, cum
eisdem tortum iri confessus est, εἰς τοὺς αἰῶνας τῆν αἰῶνων. Caeterum non est praeter Origenis
opinionem alia haec vocabuli αἰών significatio, quam notat ibidem Etymologus: αἰών καὶ ὁ
αἰδιος καὶ ὁ ἀπείροπλος. nam Tom. 28. in Iohann. εἰς αἰῶνα, vel εἰς αἰῶνας intelligi vult
Origenes, pro eo quod est αἰεί. Verba haec sunt: Ζητήσεις δὲ αἰεὶ τὸ ἐκδηλοῦν τὸ ἐπινοητὸν γάρ μου. F
αἰεὶ ἢ εἰρημῶν δὴται πρὸς αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν, ἐκβάλλει αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ποτὲς εἰ
αἰεὶ μὴ εἰς ἐξώτερον σκότου. ἢ εἰς τὸ αἰῶνα, ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας; ἢ
λυθῆναι ποτὶ. Nec aliter intelligendum puto vocabulum, αἰών, lib. 7. contr. Cels. 277.
καὶ αἰεὶ δυνάμει τὸ τοῦ αἰῶνος σαλεύσας πνεύματι ἁγίῳ. ἢ τὸ ποδῶν καὶ χειρῶν πνεύματι ἁγίῳ.
λας ἁγίου τὸ αἰεὶ τὸ καὶ τὸ ἀμνημονόντων κλημάτων εἰς τὸ τὸ ἁγίου αἰῶνος ἢ χερῶν ἀπὸ αἰῶνος
δὲ τὰς μέγας φόβω τὸ αἰῶνος κλημάτων καὶ σὺ τὸ ἁγίου εἰς τὸν τὸ καὶ καὶ, καὶ τὸ ἁγίου αἰῶνος ἀμνη-
μονόντων χερῶν.

αἰών καὶ ὁ ἀπείροπλος. nam Tom. 28. in Iohann. εἰς αἰῶνα, vel εἰς αἰῶνας intelligi vult
Origenes, pro eo quod est αἰεί. Verba haec sunt: Ζητήσεις δὲ αἰεὶ τὸ ἐκδηλοῦν τὸ ἐπινοητὸν γάρ μου.

αἰεὶ ἢ εἰρημῶν δὴται πρὸς αὐτὸν ποδῶν καὶ χειρῶν, ἐκβάλλει αὐτὸν εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ποτὲς εἰ
αἰεὶ μὴ εἰς ἐξώτερον σκότου. ἢ εἰς τὸ αἰῶνα, ἢ εἰς τοὺς αἰῶνας; ἢ
λυθῆναι ποτὶ. Nec aliter intelligendum puto vocabulum, αἰών, lib. 7. contr. Cels. 277.
καὶ αἰεὶ δυνάμει τὸ τοῦ αἰῶνος σαλεύσας πνεύματι ἁγίῳ. ἢ τὸ ποδῶν καὶ χειρῶν πνεύματι ἁγίῳ.
λας ἁγίου τὸ αἰεὶ τὸ καὶ τὸ ἀμνημονόντων κλημάτων εἰς τὸ τὸ ἁγίου αἰῶνος ἢ χερῶν ἀπὸ αἰῶνος
δὲ τὰς μέγας φόβω τὸ αἰῶνος κλημάτων καὶ σὺ τὸ ἁγίου εἰς τὸν τὸ καὶ καὶ, καὶ τὸ ἁγίου αἰῶνος ἀμνη-
μονόντων χερῶν.

QVÆSTIO DVODECIMA.

DE MVNDO, PARADISO TERRESTRI, ET ADAMO.

I. Duo de mundo quæri possunt: II. Primum, Vtrum & quo sensu dixerit Origenes mundum propter rationales naturas fuisse à Deo conditum; III. ita ut existimasse eum Patres aliqui testificantur: IV. alterum, Vtrum plures vel fuisse, vel esse, vel fore mundos existimaverit; V. quemadmodum ipsi à Patribus quibusdam objectam eēt: VI. quamquam ejus causam nonnulla adjurant. VII. Exploratur Origenis sententia de consensione Paradisi terrestris, VIII. & de scortis tunicis, quibus post peccatum Adamus indutus est. IX. Quaritur utrum dixerit Adamum per peccatum similitudinem Dei amisisse: X. & utrum homines Præadamitas existisse sibi sinxerit.

I. CIRCA quæstionem de mundo duplex excutiendum venit Paradoxum Origeni adscriptum: primum, Vtrum & quo sensu dixerit mundum propter animas rationales à Deo fuisse conditum: alterum, an unicum duntaxat mundum creasse antehac, vel posthac creaturum esse asseveraverit. Quæ duo quærenda sibi proponit Origenes in tertio capite libri 2. *Ἐπι ἀρχῶν*, quod inscribitur: *De initio mundi & causis eius*.

II. Primum quod attinet, nemo non videt ex antecedenti ipsius doctrina aptum id esse, naturarum illarum gratia, quæ sunt rationis participes, mundum à Deo fuisse procreatum. Cum enim animas quocunque statu collocatæ sint, arbitrij sui libertate ad peccandum vel recte agendum uti voluerit, & pro peccatis hanc iis irrogatum iri pœnam, ut in graviora ac crassiora corpora amendantur, eam ob rem dicere debuit gravia illa corpora formari à Deo, quemadmodum ergastula ad retinendos reos construuntur. Copiosa ad id probandum Origenis habetur dissertatio libr. 2. *Ἐπι ἀρχῶν*, cap. 1. Cum ergo, inquit, tanta sit mundi varietas, atque in ipsis rationabilibus animantibus sit tanta diversitas, propter quam etiam omnis reli-

qua varietas ac diversitas putanda est extitisse, quam causam aliam dici oportebat, qua mundus extiterit: præcipue si intueamur illum finem per quem omnia restituenda in statum initij sui libro superiori disertum est? Quod utique si consequenter dictum videtur, quam aliam (ut dicimus) causam putabimus tante hujus mundi diversitatis, nisi diversitatem ac varietatem motuum, ac prolapsum eorum, qui ab illa initij unitate atque concordia, in qua à Deo primitus procreati sunt, deciderunt? In eodem pronuntiato sic concludit caput 8. libri 2. De princip. Pro motibus suis anaqueque mens bonum negligens, in contrarium boni, quod sine dubio malum est, traheretur. Ex quo videtur semina quadam & causas varietatis ac diversitatis ille omnium conditor accepisse, ut pro diversitate mentium, idest rationabilium creaturarum, quam diversitatem ex ea causa quam superius diximus, putanda sunt concepisse, varium ac diversum mundum crearet. Capite vero sequenti rem altius repetens, Deum ait ab

initio cum rationis compotes naturas creare vellent, nullam habuisse creandi illarum causam præter seipsam, suamque bonitatem: in eo autem cum nulla sit diversitas, neque ex parte rerum creandarum ulla esset, æquales eas, & undequaque similes ipsam procreasse: has vero, ut pote libero præditas arbitrio, non eodem modo omnes hac usas esse facultate, aliis in vitium ac nequitiam ruentibus, aliis ad meliora assurgentibus: atque inde rationalium naturarum extitisse differentiam: Deum autem unamquamque pro meritis ornare volentem vel ulcisci, diversitates mentium in unius mundi consonantiam traxisse, sic tamquam in unam domum, quæ vasis aureis, argenteis, & fœtilibus instruitur. Et has causas, inquit, (ut ego arbitror) mundus iste sua diversitatis accepit, dum unamquamque pro varietate motuum suorum, vel animorum, proposuitque Deus dispensat. Quocirca Tomo 19. in Iohann. p. 284.

& capite 5. libri 3. *Ἐπι ἀρχῶν*, observat creationem mundi apud Scriptores sacros novo hoc & proprio *ἐπιτολῶν* nomine nuncupati; quia nimirum de superioribus ad inferiora descensum est, non ab his animabus quæ id motuum suorum varietate meruerunt, verum & ab ipsi quæ ad totius mundi ministerium ex illis superioribus & invisibilibus ad hæc inferiora & visibilia deducta sunt, licet non volentia; vanitati quippe creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subjecti in ipse, quæ vel Sol, vel Luna, vel Stella, vel Angeli experient obsequium mundo, & his animabus quæ ob nimios defectus mentis crassioribus & solidioribus indigere corporibus, & propter eos quibus hoc erat necessarium, mundus iste etiam visibilis institutus est. Et mox: Talem vero ac tantum putandum est factum esse mundum, qui vel omnes eas animas, quæ in hoc mundo statuta sunt exerceri, caperet, vel omnes eas Virtutes quæ adesse eis, & dispensare eas, ac jurare paratæ sunt. Atque hæc ipsa loca librorum *Ἐπι ἀρχῶν* reprehensionis causa profert Hieronymus Epist. 59. ad Avit, cap. 2. & 3. Alia præ-

rea duo è libro 1, & 4. *Ἐπεὶ ἀρχὴν* refert Iustinianus ad calcem Epistolæ ad Menam, quæ huc A
 inferuisse supervacuum non fuerit. Prior hic est: *Ἐπεὶ δὲ ποικιλωτάτου κόσμου τυχόντων, καὶ
 τοσαύτης ἰσχυροῦς λογικῆς ἀρετῆς, ἢ ἄλλο πρὸς λογικῆς ἀρετῆς ἰσχυροῦς ἀποδείξεως, ἢ τὸ ποικιλῶν
 τῶν ἰσχυροῦς ἀποδείξεως ἢ ἄλλο πρὸς λογικῆς ἀρετῆς ἰσχυροῦς ἀποδείξεως* Ita cum summa diversitate constet mundum,
 totique diversas contineat rationales naturas, quæ alia causa dicenda est cur subsistat, quam varios deci-
 dendi modos, eorum qui ab unitate similiter non desluunt? Alter ita se habet: *αὐτῶν μὲν ὡς ἐν ἑαυτοῖς
 τυχόντων ἢ ἄλλο πρὸς λογικῆς ἀρετῆς ἰσχυροῦς ἀποδείξεως, ἀλλὰ ἐν ἰσχυροῦς ἀποδείξεως ἢ ἄλλο πρὸς
 λογικῆς ἀρετῆς ἰσχυροῦς ἀποδείξεως* Necessè est non præcxiuisse corporum naturam, sed per intervalla subsi-
 stere propter aliquos casus qui contingunt naturis ratione præditis, & quæ corporibus indigent.

III. Itaque hoc etiam nomine non Iustiniani solum, sed & aliorum convitia sensit Ori-
 genes. Quis Propheta, inquit Theophilus Pasch. 1. sentire docuit (Origenem) propter ruinam B
 & lapsus de calis animarum, Deum esse compulsam corpora fabricare? Quis iuxta beatum Lucam, eo-
 rum qui viderant, & ministri fuerant sermonis Dei, huic tradidit ad docendam, negligentia & motu, &
 fluxu de altioribus rationabilium creaturarum, provocatum Deum mundi huius condere diversitatem?
 Et postmodum: Dicit enim propter peccata intelligibilium creaturarum mundum esse capisse. Hiero-
 nymus in Epist. ad Ephes. 1. 4. non expresse Origenis nomine, sententiam ipsius exponit
 Alias dicit, inquit, ante visibiles creaturas cælum, terram, maria, & omnia quæ intra ea sunt, fuisse
 alias invisibiles creaturas, in quibus & animas, quæ ob quasdam causas soli Deo notas dejectæ sunt deor-
 sum in vallonem istam lacrymarum Itaque priusquam anima Itaque priusquam anima
 mundum, & mundus ex animabus fieret, cum habitaculis suis in infamiam ipse dejectus, elegit Paulum
 Deus. Quæ quamvis ex alterius opinione recitata sint, his tamen consensisse Hieronymum C
 contendit Rufinus Invect. 1. sed calumniam à se removet Hieronymus libr. 1. Apolog. in
 Rufin. cap. 6. Augustinus vero libr. 11. De Civit. Dei, cap. 23. Origenem nominatim ado-
 ritur: *Animas dicunt, non quidem partes Dei, sed factas à Deo peccasse à Conditore recedendo; & di-
 versis progressibus pro diversitate peccatorum à cælis usque ad terras, diversa corpora quasi vincula me-
 tuisse. Et hunc esse mundum, eamque causam mundi fuisse faciendi, non ut conderentur bona, sed ut
 mala cobiderentur. Hinc Origenes iure culpa ut, in libris enim quos appellat *Ἐπεὶ ἀρχὴν*, id est, De prin-
 cipis, hoc sensit, hoc scripsit.* Atque hæc valide postmodum oppugnat. Oppugnat etiam cum
 alibi, tum maxime libro contra Priscillianistas, & Origenistas, cap. 8. cum scripsisset ad
 eum Orosius in Commonitorio, id esse Origenistis quibusdam persuasum, *Mundum no-
 vissime ideo esse factum, ut in eo anima purgarentur, quæ ante peccaverunt.* Isidorus libr. 8. Origin. D
 cap. 5. Origeniani, inquit, animas in mundi principio dicunt peccasse, & pro diversitate peccatorum de
 cælis usque ad terras lapsas, diversa corpora quasi vincula metuisse, eaque causa mundum factum fuisse.
 Quæ fere *Ἐπεὶ ἀρχὴν* repetit Honorius Augustodunensis in libro De hæresibus. Denique
 S. Thomas aduersus eandem opinionem libr. 2. contr. Gentil. cap. 44. acerrime de-
 certat.

Quoniam autem ita cum antecedentibus conjuncta est, ut quæ ad tuendam Origenis
 causam supra attulimus, hic quoque valere possint, quid attinet plura conquirere; cum
 præsertim Hieronymus, postquam cap. 1. Epist. 59. ad Avitum, quæcunque in 1. libr. *Ἐπεὶ
 ἀρχὴν* damnosa sunt, collegit, inter quæ frequens occurrit isthæc quam tractamus opinio,
 talia illum denuntiare dicat: *Hæc iuxta nostram sententiam non sunt dogmata, sed quasita tantum,* E
 atque projecta, ne penitus intractata viderentur?

IV. Iam sane quomodo diversis motus rationabilium creaturarum, variasque sententias causam
 dedisse diversitatis mundo huic, sermo superioris disputationis ostendit, videndum ne forte simul cum ini-
 tio exitus quoque huic mundo conveniat. Dubium enim non est quin finis ipsius in diversitate multa ad-
 huc & varietate reperendus sit; quæ utique varias in huius mundi sine deprehensa rursus diversitatum
 alterius mundi post hunc futuri occasiones præstabit, quod scilicet huius mundi finis initium sit futuri
 Verba sunt Origenis libr. 2. *Ἐπεὶ ἀρχὴν*, cap. 1. superioris qualiti cum isthoc, quod hoc loco
 nobis excutiendum proposuimus, connexionem declarantis. Possibile enim videtur, inquit
 libr. 2. *Ἐπεὶ ἀρχὴν*, cap. 3. ut rationabiles nature, à quibus nunquam auferretur liberi facultas arbitrij,
 possint iterum aliquibus motibus subjacere Quos motus sine dubio rursus varietas corpo- F
 rum & diversitas persequitur, ex qua mundus semper adornatur, nec unquam poterit mundus nisi va-
 rietate ac diversitate constare, quod effici nullo genere possit extra materiam corporalem. Doctrina igitur
 suæ coherentiam servavit Origenes, & quod ex dogmatibus suis effici putavit, id ma-
 nifesta assertionem decrevit: nam in sequentibus, repudiatis nonnullis, qui mundo huic pa-
 res usquequaque mundos ac consimiles in futuris sæculis continenti successione proditu-
 ros affirmabant, quod libertati arbitrij officeret ejusmodi sententia; alios quidem, sed
 plane diversos conditum iri statuit; an autem dignitate superiores, an inferiores, vel æqua-
 les nescire se fateatur. Addit præterea mundum hunc, qui & ipse sæculum dicitur, multo-
 rum sæculorum esse finem, ac multorum porro sæculorum initium. Sed velut dubitan-
 ter ait tandem post multorum sæculorum creationem & interitum, aliquid sæculis majus

Hermogenem enim Hæreticum eodem modo ratiocinatum esse refert Tertullianus libro A
 peculiari ipsum oppugnans; Deum enim aiebat semper fuisse Dominum, Dominum au-
 tem ab omni retro ævo esse non potuisse, nisi semper fuisset aliquid, cuius esset Dominus;
 proindeque materiae semper Dominum fuisse; unde efficitur numquamnon fuisse mate-
 riam. Hanc ratiocinationem à veteribus Philosophis sumferant Marcionistæ, eamque in
 Proclo oberit Philoponus De aternitate mundi. At quamvis mundum ex materia qui-
 dem æterna, à Deo tamen conditum dixerit post Socratem Plato; & in tempore quoque
 creatum affirmaverit, ut tradunt Ambrosius, & Zacharias Mitylenæus; atque ita dixisse
 eum Aristoteles & Theophrastus censuerint; Platonici tamen recentiores, ut magistrum
 suum cum Aristotele conciliarent, factum quidem mundum dixisse Platonem fatebantur,
 at ab æterno; adeo ut principio temporis careret, sed principium causæ, Deum nempe B
 haberet; *nec esse hoc videlicet temporis, sed substitutionis initium, ut ait Augustinus libr. 10. De
 Civit. Dei, cap. 31. qui & hoc comparatione quadam explicari à Platonicis ita scribit: Si-
 cut enim, inquit, si pes ex æternitate semper fuisset in pulvere, semper ei subesset vestigium; quod ta-
 men vestigium à calcante factum nemo dubitaret, nec alterum altero prius esset. quamvis alteram ab al-
 tero factum esset: sic, inquit, & mundus, atque in illo Dei creati, & semper fuerunt, semper existente
 qui fecit. & tamen facti sunt.* Atque hanc fuisse Platonis mentem pertendunt Boëtius: Simp-
 licius item, Taurus, Porphyrius, & Proclus: Censorinus, Apuleius, & Macrobius. Vi-
 gente hac itaque Origenis temporibus, & vulgo inter Platonicos recepta sententia, in
 eam quoque ille concessit.

In alterum porro, de perpetua mundorum propagatione placitum unde inductus sit, si C
 quis quarere velit, nihil occurrit verisimilius quam id ab eo esse confictum ad illud Stoi-
 corum, quod conflagraturum mundum hunc statuit, aliumque huic omni ex parte con-
 similem, vel parum certe discrepantem præditurum; adeo ut non huius solum figuram
 penitus referat, sed eisdem etiam casus, eadem omnia; alteroque hoc etiam combusto,
 alium oriturum postea, ac deinde alium, renascentibus semper ac conflagrantibus mun-
 dis. Platonici vero, & Pythagorei, ab Ægyptiis instructi, mundum quidem incorruptibi-
 lem autumabant, sed sideribus post longos amfractus ad eandem stationem reversis, rur-
 sum eventura eadem, eisdemque nascituros homines, & in pristinam formam reditura
 omnia, quam simili vigente astrorum positione tenuerunt. Quamvis autem e Justinodi de-
 lirationes libro 5, contra Celsi, exploferit Adamantius, pro eo ac debuit; nihilominus ta- D
 men ex his recoctis suum illud procadisse dogma censuerim; accedente præsertim gemi-
 no, quem recitavimus supra Salomonis, & Isaia loco, ad quem falsa interpretatione detor-
 tum interpolatas illas Philosophorum opiniones concinnavit.

V. Minime illud quidem silentio premissum Patres Origeni condonarunt, nam & refellit-
 tur à Methodio apud Photium Cod. 235. & ab Hieronymo Epist. 59. ad Avit. cap. 2. his
 verbis: In secundo autem libro (*ἀπὸ ἀρχῶν*) mundos assertit innumerabiles, non juxta Epicuram uno
 tempore plurimos & sui similes, sed post alterius mundi finem alterius esse principium: & ante hunc no-
 strum mundum, alium fuisse mundum: & post hunc alium esse futuram, & post illum alium, rursusque
 ceteros post ceteros. Et dubitat utrum futurus sit mundus alteri mundo ita ex omni parte similis, ut
 nullo in eis se distare videantur, an certe nunquam mundus alteri mundo ex toto indifferens, & similis
 sit futurus. Mox adducit verba Origenis: Et idcirco arbitror pro varietate causarum diversos mun-
 dos fieri; & elidit errores eorum, qui similes sui mundos esse contendunt. Tradita fuisse hæc eadem
 ab Origene libr. 1. & 3. *ἀπὸ ἀρχῶν*, refert Hieronymus cap. 1. & 3, ejusdem Epistolæ;
 quamobrem & hunc in crimen vocat Apolog. libr. 1. cap. 5. & libr. 2. cap. 3. Iustinianus
 quoque in Epistola ad Menam ita scribit: *Ἐπισημαίνω δὲ καὶ τὸ ἄλλο τὸ εἶναι τὸν κόσμον οὐκ ἄνευ
 αἰῶνος, τὸ τὸ ἰσὺν παρῆσθεντος, τὸ δὲ μελλοντος. Statuit autem & diversos consiituisse mundos, & con-
 stare, partim præteritos, partim futuros.*

Notanda vero accurate quæ præcedunt: *καρτεροῦ δὲ τὸ πάσης διοικήσεως ἀνάμνητον ἢ ἀνεὶ ἐξ
 μυστηρίου τὸ λέγειν ὅτι πᾶσι τὰ ἴσα, καὶ τὰ εἰδη σὺν ἁπλῆ βίᾳ τῶ θεῷ.* Illud vero omni impietate ple-
 num ipse fabulatur, dicens omnia genera & species esse Deo coæternas. Ipsa etiam verba adducit Iu-
 stinianus ad calcem Epistolæ de libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῶν*. Parem suo tempore propugnasse doctri-
 nam Origenistæ quosdam significare videtur Orosius in Commonitorio ad Augustinum,
 Primum omnia antequam facta apparent, semper in Dei sapientia facta mansisse dicens hoc verbo:
 Deus enim quæcumque fecit, faciendo non cepit. Quæ multis refutat Augustinus in libro contra
 Priscillianistas & Origenistas, cap. 8. Pulsat eadem de causâ Origenem Nicephorus, non
 genera & species, sed *ἅπαντα* Deo coæterna statuisse ipsum prædicans; perperam scilicet,
 ut videtur, accepta Origenis sententia, aperte tamen exposita libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῶν*, apud
 Iustinianum in fine Epistolæ ad Menam: Genera, inquit, omnia & species semper erant; non ita
 de singularibus differens, numero dixerit quispiam. Hanc in sententiam Origenem magistri

A sui Platonis Idea perpulerunt. Itaque genera & species Deo esse coeterna eatenus dixerit, quatenus Deus ab omni retro aëvo ea in mente habuit.

V. Verumtamen quantumvis hæc diserte videatur affirmasse Origenes, id tamen præmisit in Proemio librorum *ὁμοιόλογον*. Est præterea illud Ecclesiastica predicatione desinitum, quod mandus iste factus sit, & à certo tempore caperit, & pro ipsa sui corruptione solvendus. Quid tamen ante hanc mundum fuerit, aut quid post mundum erit, iam non pro manifesto multis innotuit: non enim evidenter de his in Ecclesiastica predicatione sermo profertur. Quorum rerum obscuritatem significari ait per alas illas quatuor Seraphimorum duorum, quæ Dei faciem ac pedes velabant. Unde existimari potest, quæcunque super hoc argumento conscripsit, velut meras conjecturas proposuisse, non tamquam dogmata asseverasse.

B Prætermittere vero minime decet illud Hieronymi è libr. 1. in Epist. ad Tit. non longe ab initio: *Sex millia necdum nostri orbis impleantur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræque Virtutes seruerint Deo, & absque temporum vicibus, absque mensuris, Deo iubente, subsisterint.* Materiam autem à Deo ante mundum creatam posuerunt Philo, Tatianus, Lactantius, & alij, ex qua mundum postea fabricaverit.

C VII. Multorum disputationibus ita celebrata est ea Origenis opinio, quæ Paradisi conditionem ad allegoricam expositionem detorquet, ut nostrum quoque postulare videatur examen. Arbitratus ille est Paradisum hunc qui terrestris vulgo dicitur, positum in tertio cælo fuisse; arbores vero, aliaque quibus velut terrestris quidam notatur locus, ac reliqua denique omnia allegorice explicavit: nam animas in cælo degentes, per Adamum & Evam in Paradiso creatos signari opinatus est; crimina quæ illic animæ admittunt, per vetiti mali esum; animarum exilium propter delicta, per expulsionem primorum parentum è Paradiso; terrenum corpus & mortale animabus impositum, per scortas tunicas, quibus Adamum & Evam Deus induit.

Id ipsi obijciunt Methodius apud Epiphanius Har. 64. cap. 47. & Photium Cod. 234, Eustathius De Engastrimycho, ipse Epiphanius capit. 4. ejusdem Hæreseos, & in Ancorato, cap. 54: quibus locis ostendunt opinionem suam firmasse Origenem hoc Pauli testimonio 2. Cor. 12. 2, 3, 4. ubi raptum se fuisse ait in tertium cælum, & in Paradisum; ex eoque collegisse idem esse Paradisum ac tertium cælum; quod negant Methodius &

D Epiphanius, Paradisum à tertio cælo distinguendum esse asserentes. *Quis audiat, inquit alibi Epiphanius, in tertio cælo donantem nobis Origenem Paradisum, & illum quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, & omnes arbores, quæ scribuntur in Genesi, sic allegorice intelligentem, quod scilicet arbores Angelica fortitudines sunt, cum hoc veritas non recipiat? & postea: Sed dicit: Legimus quod S. Paulus raptus sit usque ad tertium cælum, & usque in Paradisum. Bene dicit: Quando ponit tertium cælum, & postea addit, Et in Paradisum; ostendit alibi esse cælum, & alibi Paradisum.* Atque id Iohanni Hierosolymitano objectum, minime ab ipso purgatum fuisse ait Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. qui & in caput 10. Danielis, *Lorum*, inquit, *deliramenta conticescant, qui umbras & imagines in veritate quaerentes, ipsam conantur evincere veritatem; ut flumina & arbores & Paradisum potent allegoria legibus se debere subtrahere.* Sophronius quoque in Epistola ad Sergium, & Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. & Iohannes Damascenus in libro De hæresib. & Cedrenus, Paradisi plantationem ab Origenistis sublatam, corpus Adamo & Evæ detractum, & serpentis colloquium refutatum criminantur. Sed audiamus ipsum Origenem: *Cuinam quæro, inquit, sensum habenti convenienter videbitur dictum, quod dies prima, & secunda, & tertia, in quibus & vespera nominatur & mane, sine tunc sine Sole, & sine Luna, & sine stellis; prima autem dies sine cælo? Quis vero ita idiotas invenitur, ut putet velut hominem quandam agricolam Deum plantasse arbores in Paradiso, in Eden contra Orientem, & arbores vitæ plantasse in eo, id est lignum visibile, & palpabile, ita ut corporalibus dentibus manducant quis ex ea arbores vitam percipiat? & rursus ex alia manducant arbores boni & mali scientiam capiat? Sed & illud quod Deus post meridiem deambulare dicitur in Paradiso, & Adam latere sub*

F *arbores, eque idem nullum arbitror dubitare, quod figurali tropo hæc à Scriptura preferantur, quo per hæc quedam mystica indicentur. Vide item Homil. 1. in Genes. & libr. 4. contr. Celsi.* In eam sententiam traxit Origenem Philo ad allegoriam hæc ipsa itidem flectens in fine libri De opificio sex dierum, & in 1. libr. allegor. Legis. traxit & Papias, & Irenæus, & Pantænus, & Clemens Alexandrinus, quos Paradisi descriptionem ad mysticam expositionem deflexisse narrat Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. eorumque deinde exemplo Gregorium utrumque. Origenem vero secutus est Ambrosius, & Paradisum terrestrum in cælo tertio collocavit, eodem innixus Pauli loco, ex quo opinioni suæ robur addidit Origenes existimavit. Hæc ille quidem in libro De Paradiso, cap. 3. quamvis alibi in 1. cor. 6. Paradisum terrestrum ab eo distinguit, in quem sublatus fuit Paulus. At in Epistola ad Sa-

Orig. Hom. 4. in Iosam.

Epiphanius in Epist. ad Iosam, Hierosol. cap. 3.

Orig. libr. 4. De Iosam, cap. 3.

binum omnia hæc ad allegoriam convertit. Hieronymus autem ante mundi hujus fabricam conditum Paradisum affirmat in Traditionibus Ebraicis in Genes. Quod si conditum hunc ante mundum opinatus est, utique extra mundum fuisse censuit. Moses bar Cepha libr. de Paradiso, medium ipsum terras inter & firmamentum locat; in cuiusque dimissam putat pii latronis animam, quod & de aliorum sanctorum animabus affirmant Seyerianus, & Eulogius. Quinetiam errorem Origenis paulo ante suam ætatem à Francisco Georgio renovatum scribit Sixtus Senensis libr. 5. Biblioth. Annot. 34, totamque eius loci quæstionem proximis Annotationibus exhaurit.

Seyerian.
Orat. 1. de
Cælosp.
Eulog. apud
Phos. Cod.
130.

Alibi tamen Origenes Paradisum Eden, seu terrestrem eundem esse scribit ac Paradisum illum, in quem piorum animæ post obitum dimituntur; quem cum in terris collocaverit, ut supra dixi, illum quoque in terris esse necesse est. *Qui autem*, inquit Homil. 1. in B. Cantic. *dignus fuerit redire & esse cum Christo, qui in parvo fidelis inventus constituitur super multa, ille gustabit & capiet voluptatem Domini, perductus ad locum quemdam qui pro hujusmodi ciborum copiis & varietatibus, deliciarum nominatur locus. Propter quod & in Eden positus dicitur, quod delicias indicat.*

VIII. Ut Paradisi plantatione mysticum quid notari sinit sibi Adamantius, ita scortearum tunicarum, quibus Adamum post noxam Deus induit, texturæ corpus ipsum terrenum & mortale significari somniavit, quo Adami anima illigata est, cum antea immortalis esset & incorporalis; alioqui ridiculum fore Deum asserere, sic tamquam corjarium &

Trenem lib.
1. cap. 1.
Tren. ad.
Palatin. c.
14. & libr.
De resurr.
carn. c. 7.
Clem. Alex.
Strom. 1. 3.
Iustim. 90.
49.
Cef. Dial. 3.
Inter. 129.
Grg. 2. 1. 9.
Grg. 2. 1. 9.
cap. 8.
Chryf. Hom.
15. in 3. Gen.
August. Sin.
Contempl.
anagog. in
Hexaim.
libr. 11.
Rupert. lib.
3. cap. 27.
in 3. Gen.
Meth. apud
Epiph. Hær.
64. apud
Phos. Cod.
134.
Epiph. Hær.
64. in E.
Hier. c. 1.
Hier. Epist.
61. ad Pâm.
cap. 3.
Sophran. in
Epist. ad
Serg.
Gobar. a.
pud Phos.
Cod. 132.
Iob. Dam.
de Hærif.
Glyc. part.
1. & 4.
Annal.
Nicer. Thef.
orth. fid. lib.
4. hær. 31.

sutorem, animantes glubisse, & detractas pelles confuisse. Hunc refellunt errorem Irenæus, & Tertullianus; iam enim ante Origenis ætatem inoleverat. Refellit quoque & in C. Cassiano quodam damnat Clemens Alexandrinus, ut monuit me Paulus Pellissonus, in quo plusne ingenij amcenitatem an præstantiam doctrinæ laudem nescio. Refellunt & Iustinus, seu quisquis auctor est Quæstionum ad Orthodoxos, & Auctor Dialogorum qui Casario Gregorij Nazianzeni fratri tribuuntur, & Gregorius Nyssenus, & Chrysofostomus, & Anastasius Sinaita, & Rupertus. Eundem exprobrant Origeni Methodius, Epiphanius, Hieronymus, Sophronius, Stephanus Gobarus Tritheita, Iohannes Damascenus, Glycas, Cedrenus, & Nicetas.

In varios profecto sensus tractus est iste Scripturæ locus: Methodius vestes scortearum, non quidem mortale corpus esse dixit, sed corporis antea immortalis, deinde vero mortalis effecti dissolutionem significare. Gregorius Nazianzenus corporis nuditate exprimit immortale prius & nullis obnoxium morbis Adami corpus; vestibus vero, mortalitatem, gravitatem, ac infirmitatem, quæ corpus illud invaserunt. Nonnulli vero, quos refellit Theodoretus quæst. 39. in Genesim, scortearum tunicas esse dixerunt arborum cortices, quæ sunt velut arborum pelles & indumenta.

His suffragatoribus errorem suum excusaret Origenes, si eius esset manifestus. At quanta fuerit ipsius in hac quæstione fluctuatio ex sequenti loco patet, quem Catenæ uno sensu Origeni tribuunt. Is ergo in Gen. 3. 21. postquam ineptum esse dixit Deum fingere detractas animalium pelles consuetem, subdit: *αὐτὸς τὸ εὐχόμενον τὸ ἔπος ἀποποιεῖ, λέγει τὸς δὲ ἀρχαίως ἡρώδης ὅτι ἂν τὰ σώματα, πικρῶν μὲν, καὶ εἰς συντάξιον ἐπιστάτου δυνάμεως, ἢ μὲν οὐκ εἰς ἀλλήλους εἰδὲ οἱ ἀρχαίως ἡρώδης σώματα ἐῖσα εἶσι, πῶς αὐτὸς εὐχόμενος οὐκ ἔδωκεν τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ ἔθει μου, καὶ σαρξ ἐν τῷ σαρκί μου.* Rursum vero si quis rem adeo absurdam fugiens dixerit scortearum tunicas non alias esse quam corpora, probabile erit id quidem, & ad assensum trahere valens; non clarum tamen, quale esse debet quod verum est. Nam si tunica scortee carnes & ossa sunt, quomodo antea dicit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea?* Addit præterea nonnullos his circumseptos angustis existimasse scortearum tunicas esse moriendi necessitatem Adamo & Evæ post peccatum impositam: quod ipsum difficultate non carere censet. Clarius in orthodoxam videtur concedere sententiam Homil. 6. in Gen. cum ait: *Velim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo, cum peccasset, indutus est, cum his sanctis & fidelibus indumentis.* Et quidem illa dicitur Deus fecisse: *Fecit enim, inquit, Deus tunicas pelliceas, & induit Adam & mulierem ejus.* Illæ ergo tunicae de pellibus erant ex animalibus sancta: tunicas enim oportebat indui peccatorem, pelliceis, inquit, tunicis, quæ essent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, & fragilitatis ejus, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium. Itaque Auctor Dialogi De orthodoxa fide, qui Origeni vulgo tribuitur, ipsum inducit veram & in Ecclesia receptam opinionem de tunicis illis scortearum, adversus Marinum Bardesianistam propugnentem.

Epiphani.
Epist. ad
Iob. Hierof.
cap. 4.

IX. Inter criminationes quas adversus Origenem collegit Epiphanius Hær. 64. cap. 4. & in Epistola ad Iohannem Hierosolym. una hæc est: *Inter multa etiam illud ausus est dicere, perdidisse imaginem Dei Adam: quod & Hieronymus repetit in Epistol. 61. ad Pammach. cap. 3. Quasi Adamum voluerit in poenam peccati, non gravi duntaxat corpore, sic tamquam*

A quam comparabilibus fuisse constrictum, sed imagine etiam Dei, ad quam conditus fuerat, excidisse. At paulo inferius docet Epiphanius non idem super hac questione sensisse Origenistas omnes: *Quidam enim coram, inquit, dicunt quod imago Dei quam prius accepit Adam, illo peccante perierit; alij suspicantur corpus, quod Filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam esse imaginem; alij sensum; alij virtutem; isti baptismum; hi quod homo ad imaginem Dei dominetur omnibus.* Nicetas vero in Thesauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Har. 31, dixisse ait Origenem Adamum, antequam peccaret, effigiem humanam corporeis involucris immunem, & sola humana forma præditam conservasse; admissio autem peccato formam illam amisisse, cum corpus hoc anima subit. Tum deinde de Origene hæc dixerit: *Aliud enim Deum, aliud id quod ad imaginem efformatum est; aliud item similitudinem, aliud id quod ad similitudinem effectum est, esse statuerat.* Atque primas quidem imagines & similitudines Dei Angelos, aliasque Virtutes esse dicebat: nos autem secundos ab illis, ut minores illis, qui ad illorum scilicet imaginem efformati simus. Deinde ad deteriora desectens imaginem invisibilem Dei Unigenitum Filium vocat, Apostolica voce corrupta, nec eo adjecto, quod in illo mutationi obnoxium non est; nosque ad imaginem Dei seu Filij Unigeniti factos esse scribit, quod impietate non caret.

Certe si satis constaret dixisse Origenem per peccatum imaginem Dei Adamum amisisse, Augustinum tamen sibi suffragantem haberet, qui libr. 6. De Genesi ad liter. cap. 27. ita loquitur: *Hanc imaginem in spiritu mentis impressam perdidit Adam per peccatum, quam recepi nus per gratiam iustitiæ.* Id nihilominus emollit libr. 2. Retraçtat. cap. 24. non erasam ex homine hanc imaginem dicens, sed ita deformatam, vt fuerit reformanda. At si doctrina C Origenis, non ex adversariorum conqueſtionibus, sed ex eius spectetur verbis, prout à Rufino, leui proſus interprete, conversa sunt, sine causa hic ipsum vapulare fatebimur. Nam animo hominis, non corpori, imaginem Dei impressam esse docet, cum à Deo conditus est: Dei vero similitudinem tunc adipisci, cum animum virtutibus exornat. *Hunc sane hominem, inquit Homil. 1. in Genes. quem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus corporalem.* Non enim corporis figmentum Dei imaginem continet, neque factus etiam corporalis homo dicitur, sed plasmatus, sicut in consequentibus scriptum est: ait enim: *Plasmavit Deus hominem, id est formavit de terra limo. Is autem qui ad imaginem Dei factus est, interior homo noster, est invisibilis & incorporealis, & incorruptus atque immortalis.* In his enim talibus Dei imago rectius intelligitur. Si qui vero hunc corporem patens esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humana forma videntur inducere, quod sentire de Deo manifestissime impium est. Mox imaginem Dei, ad quam formatus est homo, ipsum esse asserit Christum, quatenus figura est substantiæ Dei, non quatenus corpore à Maria sumto indutus. *Ad huius ergo, inquit, imaginis similitudinem homo factus est, & propterea Salvator noster, qui est imago Dei, misericordia motus pro homine, qui ad eius similitudinem factus fuerat, videns eam deposita sua imagine maligni imaginem induxisse, ipse motus misericordia, imagine hominis assumpta, venit ad eam.* Ostendit deinceps peccando similes nos effici Diabolo; recte agendo Christo: *Sed nemo, inquit, desperet videns similitudinem suam magis esse cum Diabolo, quam cum Deo, posse se iterum recuperare formam imaginis Dei, quia non venit Salvator vocare iustos sed peccatores in penitentiam.* Manifestius etiam illud è libr. 3. *Sed ad 2. cap. 6.* Igitur summum bonum ad quod natura rationalis universa festinat, que etiam finis omnium dicitur, à quamplurimis etiam Philosophorum hoc modo terminatur, quia summum bonum sit, prout possibile est, similem fieri Deo. Sed hoc non tam ipsorum inventum, quam ex divinis libris ab eis sumptam puto. Hoc namque indicat Moyses ante omnes, cum primam conditionem hominis enarrat dicens: *Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Tunc deinde addit: *Et fecit Deus hominem, ad Dei imaginem fecit eum, masculum & feminam fecit eos, & benedixit eis.* Hoc ergo quod dixit, *Ad imaginem Dei fecit eum, & de similitudine sinit, non aliud indicat, nisi quod imaginis dignitatem in prima conditione perceperit; similitudinis vero perfectio in consummatione servata est: scilicet ut ipse sibi eam propria industria studij ex Dei imitatione consecraret, cum possibilitatem sibi perfectionis divinitus datam per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam sibi ipse similitudinem consummare: & illud è libr. 4. in F Epist. ad Rom.* In initio homo cum propositum fuisset, ut ad imaginem & similitudinem Dei fieret, ad imaginem quidem factus est, similitudo autem dilata est, ob hoc ut prius consideret in Deo, & ita fieret similis ei, & ipse audiret quia similis ei fiet omnis qui confidit in eo. Hanc imaginis & similitudinis distinctionem videtur perstrinxisse Methodius, cum scripsit in libro De resurrectione, datum fuisse homini à Deo, τὸ θεοειδὲς, ἢ θεοειδότης, ἢ παρὰ αὐτὸν εὐελεῖν ἀμμοεισὸν ἄλλοις τῶν ἀποστόλων τὸ πῦρ, ἢ, ὑποσπῆς οὐρα. Imaginem ac similitudinem Dei præferre, & omnia ad perfectam hanc Patris ac Unigeniti primigeniam effigiem. Reprehendit id quoque Iansenius, quasi Tom 1. libr. per imaginem Dei Adamo impressam, anima solum inspirationem notari putaverit Origenes; per similitudinem vero, habitualis gratiæ infusionem (Scholæ verba usurpamus;) ac proinde Origenem, nulla gratiæ huius habitualis dote instructum in creatione credidisse Adamum, atque eam ab actibus totam suspendisse; eoque multum de naturæ integræ

dignitate derogasse, in qua Adamus, cum in faciem ipsius spiravit Deus, Spiritum sanctum accepit. Verum postremus ille Origenis locus ex proxime præcedenti explicandus est: unde apparebit vitam ipsam mortalem cum futura comparasse vita, & existimasse nos in illam prodeuntes, ab ortu præferre imaginem Dei, hoc est, ut ait ipse, *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, tum cum crearetur Adamus; adumbratam vero per recte facta similitudinem, in sequenti ævo, sive in consummatione, omnibus numeris iri absolutum. Quod si imaginem Dei nihil aliud esse voluit Origenes, quam *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, ut præ se fert Rufiniana interpretatio, sequitur ipsam nequitiam censuisse ea Adamum excidisse, quippe quem plena numquamnon libertate fruiurum esse sexcenties asseverarit. Eandem porro imaginis & similitudinis distinctionem retinuerunt Victorinus libr. 1. adversus Arium, & Eucherius Lugdunensis libr. 1. in Genesim, & Nicetas in The- fauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Har. 31.

X. Ex superioribus lux conciliatur obscuro ac difficili Origenis loco Tom. 14. in Matth. pag. 356. ubi ab hominibus qui humo formati sunt, eos distinguit, qui ad Dei similitudinem fuere procreati: *ὄντες γὰρ ποτε ἐκείνων*, inquit, *ἐπλασθη ἀνατολή* ὁ θεὸς τὸν ἀθεροπον, *χοῦν ὁμοίως ὡς τὸ γῆς, καὶ ὡς τὸ πλάσθη ἀνατὴ ἡ κοινὸν*. Factos quippe ad imaginem Dei homines, interiores homines & spirituales intelligit, sensilium ac corporalium rerum contagione immunes. Unde statim adiicit: *ὡδὸν τε γὰρ γυνὴ καὶ εἰκόνα, καὶ ἀνὴρ. ἀλλ' οἱ μὲν ἀγαθὸς τις, εἴρηται οἱ δὲ διύτησι, ἔπιλο*. Qui carni autem dediti sunt, & fluxis ac sordidis rebus delectantur, eos esse statuit vitam & uxorem, duos nempe in una carne. Similiter Philo hominem ex humo factum ab eò sejungit & secernit, qui ad imaginem Dei creatus est; sed rem aliter explicat; hunc quippe hominem esse vult & *ἀρχαῖον* & *κοινόν*, sive hominis ideam, quæ Dei menti inest; illum vero hominem esse mortalem ac terrenum, ad hujus formam expressum. Inique ergo consuleretur in Origenem, si ex eò loco Præadamitas invexisset homines argueretur, cum alias sæpe Adamum ab initio rerum à Deo creatum asserat, ac primum hominem appeller. Iniquus etiam consuleretur in ipsum, si ex hoc altero, quem exhibet Methodius apud Photium Cod. 235, erroris eiusdem insimularetur: *ὅτι ἐν ὡς ἀδάμ, ἄς φασὶ πνεῦμα ἐξήνεον ἀνατὴ ὁ ἀθεροπον, τότε ἀεὶ πνεῦμα πλάσθη εἰς κόσμον παρῆλθεν. ἀπὸ αὐτοῦ ἀεὶ πνεῦμα ἐξήνεον τὸ πλάσθη ἀνάτωρα δὲ μνησθησάτω*. Neque ergo ab Adamo, ut aiunt quidam, homo qui antea non erat, tunc primum formatus in mundum venit: neque rursus mundus ante sex dies quam fieret Adam, condi captus est. Non hic quidem Præadamitas, ut dictum est, sed pejus quid fingit; nempe ante hunc mundum mundos alios exiisse. Ait quippe Methodius ibi ipsum de Univerſi æternitate differere.

QVÆSTIO DECIMA TERTIA.

DE ALLEGORICA SCRIPTVRÆ INTERPRETATIONE.

I. Allegoriis nimis indulgisse Origenem Patres clamant. II. Varia afferuntur loca in quibus literam rursus est pessumdedisse. III. A quibus morem hunc interpretandæ Scripturæ accepit, exquiritur. IV. Idem aliquando suam literæ dignitatem servat. V. Refelluntur Eustathij Antiocheni adversus Origenis allegoriam querela.

I. **Q**VANDO QUIDEM Theologiæ fundamentum est Scriptura sacra, & ex perverſis fere sanctorum Librorum interpretationibus hæreses profectæ sunt, plurimum Reipublicæ Christianæ interest, salvos eorum fartosque servare sensus, & nimium in ea explicanda ingenio suo permittentium hominum quorundam licentiam coercere. Propositum id unice fuit vetustis Ecclesiæ Patribus, ut ex perpetuis illorum adversus Scripturæ corruptores velitationibus intelligimus; adeo ut Origenes, quod in divinis Voluminibus edisserendis pessumdato nonnumquam, vel neglecto historico sensu, allegoricis expositionibus rei veritatem oblimasset, multorum insimulationes vivus videntque expertus sit, ut ipse queritur Homil. 13. in Genesim *si ergo incipiam & ego*, inquit, *Veterum dicta discatere, & sensum in eis querere spirituales*, si conatus fuero *velamen Legis amovere, & ostendere allegorica quæ scripta sunt, fœdior quidem puteos: sed statim mihi movebunt calumnias amici literæ, & insidiabuntur mihi, inimicitias continuo, & persecutiones parabunt, veritatem negantes stare posse nisi super terram*. Et quoniam perlata patet iste error, multorumque errorum veluti seges est, idcirco è novem criminationibus à Pamphilo in Apologia collectis, quarta & sexta eo pertinere reperiuntur. Theophilus quoque Paschal. 1. *Quæ enim illum ratio, inquit, quis disputationum ordo perduxit, ut allegoria umbris & casibus imaginibus Scripturarum tolletet verita-*

- A *tem? Veritatem historie*, ait Epiphanius Epist. ad Ioh. Hierof. cap. 2. *allegoria depravans mendacio insinua verba multiplicat*: quod eidem obiicit Har. 64. cap. 4. adiciuntque ad falsarum opinionum præsidium testimonia Scriptoribus sacris perperam afficta ab eo afferri. Eadem de causa hunc culpant Hieronymus in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. At in cap. 10. Danielis, nomini Origenis pepercit, rem ipsam coarguit. Coarguunt & Basilius Hom. 9. in Hexaem. & Chrysostomus Hom. 13. in Genes. & Augustinus libr. 13. De civit. Dei, cap. 21. & libr. 8. De Genes. ad liter. cap. 1. & Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. & Michaël Glycas Annal. part. 4. & Nicetas Choniates in Thefauro orthod. fid. libr. 4. Har. 31. & his omnibus antiquior Eustathius Antiochenus in libro De engastrimytho; cuius incurfiones in Origenem & assultus infra retundemus.
- B II. Iurene an iniuria lis ea adversus Origenem mota sit, videamus. Sape quidem historicum sensum proculcandum ac contemnendum esse docet: velut libr. 6. contr. Cels. τὸ γραμμα δαυλεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. γραμμα μὲν ἢ αἰσθητῶν ἀνοήτως ἐκδοχῆται τῷ πνεύματι ζωοποιεῖται, πνεῦμα ἢ ἄνοητος. Ibidem imperitia eos arguit qui rebus præcreandis sex veros dies Deum infumisse putant: & libr. 7. refellens Celsum, qui instituta quædam Christi Mosaicæ Legi contraria esse pugnabat, duplicem esse Legem respondet, alteram iuxta litteram, alteram iuxta intellectum; Legem quæ est *θεὸς τὸ πνεῦμα*, ab Ezechiele appellari *Εzech. 20.* *καὶ ἡ γὰρ ἡ ἐστὶν ἡ γὰρ*, at Legem quæ est *θεὸς ἡ ψυχή*, ab eodem Propheta *διεφύλαξα τὰς ψυχὰς*, & *ἐστὶν ἡ γὰρ ἡ γὰρ* nuncupari. Idem Homil. 6. in Genes. *Ὁ ἰα nobis*, inquit, *adificatio erit legentibus Abraham tantum Patriarcham, non solum mentitum esse Abimelech Regi, sed & pudicitiam conjugis prodidisse? Quia nos adificat tantum Patriarchæ uxor, si putetur contaminationibus exposita per continentiam maritalem? Hac Iudæi putent, & si qui cum eis sunt literæ amici, non spiritus: & Homil. 10. sequenti: Sape iam dixi quod in his non historie narratur, sed mysteria contextantur. Homilia vero 2. in Exod. Si secundum historie narrationem suscipienda essent quæ scripta sunt, videtur hoc quod dicit Scriptura, quia non fecerunt obstetrices secundum quod præceperat ei Rex Ægypti, stare non posse: & paulo post: Hac interim propter eos qui amici sunt literæ, & non putant Legem spiritalem esse, & spiritualiter intelligendam. Sed nos qui omnia quæ scripta sunt, non pro narrationibus antiquitatum, sed pro disciplina & utilitate nostra didicimus scripta, &c. & deinde: *Quia timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos: quod dictum nullam consequentiam secundum litteram habere potest: & postea: Nolite putare, ut saepe iam diximus, veterum vobis fabulas recitari, sed doceri vos per hæc, ut agnoscatis ordinem vitæ. Homilia sequenti hæc scribit: Et tu ergo nisi ascendens ad montem Dei, & ibi occurreris Moysi, idest nisi excelsum Legis ascendens sensum, nisi ad spiritualis intelligentiæ cacumen evaseris, non est os tuum apertum à Domino. Si in humili loco litera steteris, & historie textum Iudæicis narrationibus innectas, non occurreris Moysi in montem Dei, nec os tuum aperit Deus, neque instruit te quæ oporteat te loqui. Homilia 11. in librum eundem talia quoque offendas: Si quis est, qui legens Moysen mormurat adversus eum, & displicet ei Lex quæ secundum litteram scripta est, quod in multis non videtur servare consequentiam, essendit ei Moyses Petram, quæ est Christus, & adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, & reficiat sitim suam. Homilia 3. in Levit. Iudæos inepte & inutiliter servasse ait præceptum, quo immundorum & cadaverum contactus prohibetur, atque id allegorice intelligendum esse tradit, quod & in Homil. 7. in Levit. multis inculcat. Præterea Homilia eadem 3. præceptum Levitici exponens, quod pro peccato non spontaneo arietem immaculatum siculo sancto emptum offerri jubet, secundum litteram absurdum id esse decernit, & ad spiritualem expositionem trahit. Homilia 4. ad mandatum de azymis, quæ quisquis tetigerit, sanctificatum iri Lex sancit, sic ait: Enimvero nullo modo vel rei natura, vel veritas religionis hoc recipit, & ideo redendum nobis est ad expositiones Evangelicas atque Apostolicas, ut Lex possit intelligi. Nisi enim velomen abstuleris Evangelium de facie Moysi, non potest videri vultus ejus, nec sensus ejus intelligi. Vide ergo quomodo in Ecclesia Apostolorum discipuli adsunt his quæ Moyses scripsit, & defendunt ea, quod & impleri queant. & rationabiliter scripta sunt: Iudæorum vero Doctores, & impossibilia hæc & irrationabilia sequentes litteram faciunt: quibus consimilia habentur Homil. 9. in Iosue. Hæc insuper commentatur Homilia 5. in Levit. ad Moysi præceptum de hostia pro peccato, quod extat Levit. 6. 25. & seq. Hæc omnia nisi alio sensu accipiamus, quam litteræ textus ostendit, sicut saepe jam diximus, cum in Ecclesia recitantur, obstaculum magis & subversionem Christianæ religioni, quam rationem, adificationemque præstabunt. Addit postmodum Scripturam constare corpore, anima, & spiritu; littera nimirum, sensu qui intra ipsam deprehenditur, & umbra quadam rerum cælestium; corpus usui fuisse iis qui nos præcesserunt, nobis animam, spiritumque iis qui cælestem hæreditatem consequentur: multis deinde interjectis ait: Triplicem namque in Scripturis divinis intelligentiæ inveniri saepe diximus modum, historicum, moralem, & mysticum: unde & corpus inesse ei, & animam, ac spiritum intelleximus. Apertissimum vero quod legitur Homil. 7. in Levit. Si adificamus littera, & secundum hoc vel quod Iudæis, vel id quod vulgo videtur, accipiamus quæ in Lege scripta sunt, erubescit dicere & confiteri, quia tales Leges dederit Deus: videbuntur enim magis elegantes,**

& rationabiles hominum Leges, verbi gratia, vel Romanorum, vel Atheniensium, vel Lacedaemonio- A
 ram. Si vero secundum hanc intelligentiam, quam docet Ecclesia, accipitur Dei Lex, tunc plane omnes
 humanas supereminet Leges, & vere Dei Lex esse creditur. Homilia 6. in Isaiam aliqua asserit ha-
 beri in Evangeliiis, quae juxta literam falsa sint & mendacia; quale illud Servatoris esse di-
 cit: Si credideritis, non solum quae ego facio facietis, sed & majora horum facietis: at juxta spirita-
 lem sensum, majora Christi operibus opera Apostolos edidisse; Christum quippe homi-
 nes corporaliter, hos spiritualiter sanasse. Tomo 10. in Iohann. pag. 150. veritatem Evange-
 liorum servari, eorumque dissonantiam solvi non nisi per anagogen posse scribit; & in Ioh-
 2. 13, & seq. p. 173, 174. dubitat, reverane nummularios & propolas Templo exturbavit
 Christus, uti Evangelia narrant: quemadmodum columbas & turtures pro Christo obla-
 tos, aliud aliquid quam volucres, divinum scilicet quiddam, & humana contemplatione augustius B
 fuisse conjectat Homil. 14. in Luc. Quemdam praeterea eius locum in Gen. 3. 21, Catena
 afferunt, in quo postquam multis disseruit de scortis tunicis, ita demum concludit: λη-
 λθιον οτι ο δει θεοι γενηθη τω γεμουσα & γεραφης, ως αληθους. & η κερυμυθιον διαταξεν οτι το
 γεμουσα η ηπιω. Dicendum non adhaerendum esse literae Scripturae, quasi vera sit, sed occultum in litera
 thesaurum esse investigandum. Denique Socrates quantumlibet Origeniani nominis studio-
 sus, sic tamen scribit: οτις (ωετις) σοφος λω διδακτικος η κη ηπιω οτι το αδυνατον τω τωου
 μεωστος αδενει σοφος το γεμουσα αποδεσθηναι, & θεοι τω παρκα λεγον εις διαελας αθηραξου εν παρκα
 μβιον αληθινω γεμουσα λεγων, οτι ο στωριπιο τελεσεν ερηγισιας η η αιρικαμυθιον δυναμειωσ
 τω περομυθισου τω στωρη, ερωτην πύτω η η εβωβλη γεμουσα. Quae sic interpretatur C
 Epiphanius Scholasticus: Qui cum sapiens esset magister, & consideraret quod impossibilitas Mo-
 saica legis ad literam esset infirma, rationem Pasche ad modum contemplationis evexit, unam Pascha
 solum modo verum fieri dicens, quod Salvator celebravit adversus contrarias potestates, dum crucem sus-
 cepit, & hoc trophaeo uteretur contra Diabolum. Sed quoniam huic argumento totum libri 4.
 & η αρχη caput 2. consecravit, summam capitis hujus, quod in Philocalia Graece scriptum
 habetur, huc referre operapretium esse duco. Primum igitur ad allegoricam Scripturae
 interpretationem adstruendam, Iudaorum imperitiam castigat, quibus quominus Chri-
 stum suscipere, impedimento fuere diversa Scripturae vaticinia, quae quamvis allegorice
 ad Christum pertinerent, eadem tamen juxta literam accipientes, in Iesu minime comple-
 ta putaverunt. Addit eundem Scripturae interpretandae modum Valentinianos, Mar-
 cionistas, aliosque Haereticos compulisse ut geminum admitterent Deum, justum alterum D
 mundi Opificem, bonum alterum Christi Patrem; necnon & ex Orthodoxis quosdam, ut
 male de Creatore sentirent. Fatendum insuper ait multa quidem mystica, & figuris invo-
 luta in Scripturis contineri; quae tamen illa, & cujusmodi sint ignorari; tum nonnulla re-
 ceuset, quae mysteriis scaterere ita contendit, ut literae sensum neutiquam repudiare vi-
 deantur. Non Prophetarum autem libris, sed Novi etiam Instrumenti Voluminibus oc-
 cultos & reconditos sensus inesse dicit. Cum homine postmodum, qui corpore, anima, &
 spiritu constat, Scripturam confert, corpore itidem, hoc est communi & historico sensu
 constantem; anima quoque, sublimiori nempe sensu; ac demum spiritu, profundissimo
 scilicet sensu & reconditissimo. Tum subjungit historicum aliquando sensum non reperiri,
 sed animam solum, & spiritum, id quod variis Apostoli locis approbat; ac ne haec quidem E
 omnibus obvia esse, sed iis duntaxat, qui in Scripturae meditatione subacti diuturno studio
 fuerint. Ait deinde mysteria hominibus tradere volentem Spiritum sanctum, ea historici
 sensus integumentis implicuisse, qui reconditoris doctrinae penus tantum & promtua-
 rium est: quem ne quis interioris & occultae doctrinae praecipit vacare putaret, ista de causa
 procurasse divinam sapientiam offendicula quaedam, vel interapedines intelligentiae fieri historialis & im-
 possibilis quaedam & inconvenientiam per medium inserendo, ut interruptio ista narrationis velut obvi-
 bus quibusdam legenti resisteret objectis, quibus intelligentiae huius vulgaris iter ac transitum negaret, &
 ita ad alium tramitem, celliosorem nempe & eminentiorem diverteremus; multa igitur
 huiusmodi haberi in Scriptura, vel minus gesta, vel quae omnino geri non possent; interdum etiam
 quae possent quidem geri, nec tamen gesta sunt; praecipue vero in Lege, quae multa habet, in quibus
 nulla prorsus ratio utilitatis ostenditur; interdum vero & impossibilia decernuntur; sed & in toto F
 Veteri ac Novo etiam Testamento. Hinc varias Scripturae tangit historias, in quibus hi-
 storici sensus veritatem frustra requiri affirmat; frustra, exempli causa, existimari tres
 priores ab orbe condito dies fuisse sine Sole, Luna, & Stellis; priorem etiam sine caelo,
 quod supra jam excussimus; inepte quoque & insulse credi Deum in Paradiso plantasse
 arbores, & eam quae vita dicitur, & quae scientiam boni & mali continere; Deum post
 meridiem ambulasse in horto, & Cainum a facie Dei exivisse, quae a nobis fere tractata
 sunt: multa ejusmodi posse colligi e Scripturis, quae scripta sunt quidem tanquam facta; non ta-
 men secundum historiam competenter & rationabiliter fieri potuisse credenda sunt: hujus generis ef-
 fe, quod narrat Evangelium, in excelsum montem a Diabolo Iesum esse subvectum, ut

Socr. lib. 5
ap. 21.

A uniuersa mundi regna inde ei monstraret : & quod præcipit Moyſes exterminari omne maſculinum , quod octaſuo die non fuerit circumciſum : & Tragelaphum inter munda animalia , Gryphum inter immunda haberi ; cum hic ab homine non poſſit capi , ille ne eſſe quidem : licet Gryphes & Tragelaphos & eſſe & capi proditum ſit à Veteribus : ſabbato item loco ſuo non moveri , nec onus levare ; & quod habent Evangelia : *Neminem in via ſalutaueritis* ; duas nequiquam habendas tunicas nec calceamenta ; dexteram percutienti maxillam , ſiniſtram eſſe præbandam , cum omnis , inquit , qui percutit dextra manu ſiniſtram percutiat maxillam ; oculum , qui ſit offentioni & ſcândalo , eruendum ; non adducendum amputatum præputium : quæ omnia à ſe allata eſſe ſcribit , ut intelligamus res non ſolum rationi contrarias , ſed etiam quæ fieri minime poſſint , in litera contineri . Subnectit poſtea

B non omnem idcirco ſeſe hiſtoria ſenſum aſpernari , cum multo plura ſint , quæ ſecundum hiſtoriam conſtant , quam ea quæ nudum ſenſum continent ſpiritalem ; cuiuſmodi nonnulla commemorat , puta Decalogi præcepta . Deinde vero multam adhibendam ait cautionem & diligentiam , quo myſticus ſenſus à ſenſu literæ diſcernatur ; tum notam hanc ac regulam ad id utilem proponit ; quotieſcunque de Hieruſalem , vel Iudæa , vel Iſraele , vel Iacob vaticinantur aliqui Prophætæ , hoc ex ipſius Pauli inſtituto ad cœleſtem Hieruſalem , vel Iudæam , vel Iſraëlem , vel Iacob anagogice eſſe referendum ; & pari etiam modo quæcunque de Ægypto , Babylone , Tyro , & Sidone prædictum eſt : cum in cœlo loci ſint terrenis iſtis cognomines , ac locorum iſtorum incolæ , anima videlicet . Denique multis interpoſitis ſic concludit : *Sunt quedam quorum ſignificationem proprie nullus omnino poteſt humana lingua ſermonibus explicare , ſed ſimpliciore magis intellectu , quam ullis verborum proprietatibus declarantur .*

C Ad quam regulam etiam divinæ literarum intelligentia retinenda eſt , quo ſcilicet ea quæ dicuntur , non pro utilitate ſermonis , ſed pro divinitate ſancti Spiritus , qui eas conſcribi inſpiravit , conſeantur .

III. Primus hunc interpretandæ Scripturæ morem Origenes non invenit . Scribit Eufebius libr. 2. Hiſtor. Ecclēſ. cap. 17 , multa Philonem de Therapeutis (qui Aſcætæ erant Chriſtiani Ægyptum incolentes) commemorare ; ſed illud præcipue , totos in meditatione Philoſophiæ dies traducere ſoluitum fuiſſe ipſis , & in præceptis ſapientiæ ſibi traditis allegorice explicandis ; quippe qui verba exiſtimarent ſigna eſſe rerum abditarum , quæ allegoriarum ope ſint eruendæ : atque hanc porro conſuetudinem Therapeutas illos à maioribus accepſiſſe , *ὁ δὲ ἀπόστολος πύργον ἀρχαῖα ἡρώδης ποταμὸν ἠνεῖμα δὲ ἐν τοῖς ἀλλοτρεπεδίοις ἰδαὺς ἀπὸ λίθου* . Qui ſecta ipſorum auctores multa monumenta doctrinæ in allegorijs poſita reliquerunt .

D Hoc ipſum clarior Philonem his verbis repetere ait aliquibus interjectis Eufebius : *αὶ δὲ ἀλλοτρεπεδίοις ἰδαὺς ἀπὸ λίθου ἡρώδης ποταμὸν ἠνεῖμα δὲ ἐν τοῖς ἀλλοτρεπεδίοις ἰδαὺς ἀπὸ λίθου* . Interpretantur autem ſacras Scripturas figurate per allegorias . Univerſa quippe Lex viſis illis animalibus ſimilis eſſe videtur : & corpus quidem ipſa eſſe verba , animam autem eſſe delireſcentem & occultum ſenſum , qui aſpectari non poteſt . Quam ſimilitudinem Origenes quoque uſurpavit , ut ſuperius dictum eſt . Itaque ſi ſtare velimus id quod ſcribit de Philone Photius Cod. 105. *ὁ δὲ ἰδαὺς , καὶ πᾶς ὁ ἀλλοτρεπεδίοις ἡρώδης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θ. ἔχει αἰχμητικὸν χαρακτῆρα* . Ex eo opinor , omnis allegorica Scripturæ interpretanda ratio in Ecclēſiam irruendi habuit initium ; & quod

E ait Bellarminus , Teſtamenti Veteris Scripturas Philonem primum expoſuiſſe , ita accipiendum eſt , primum eorum eſſe Philonem , quorum expoſitiones in Teſtamentum Vetus ad hanc ætatem pervenerunt . Cum veteres ergo Therapeutæ majorum ſuorum inſtituta perſequentes Scripturam allegoricis explanationibus illuſtrarent , hanc ab illis conſuetudinem accepſiſſe Philonem ipſum verſimile eſt , cuius luculentæ in Scripturam allegoriæ ſuperſunt . Ariſtobulus quoque Iudæus Philone vetuſtior Commentariis ſuis in Pentateuchum Moſis , allegorias inferuerat . At Porphyrius apud eundem Eufebium libr. 6. Hiſtor. cap. 19 , refert Origenem ex aſſidua librorum Chæremonis ſcoici , & Cornuti tractatione , hauſtum hunc allegoriarum modum ad Scripturas ſacras tranſtulſiſſe . Cur non & eo impuſſum dicam Metrodori Lampſaceni exemplo , quem narrat Tatianus totum Homerum

F in allegorijs traxiſſe , & Heraclidis Pontici Homericarum allegoriarum ſcriptoris ? Equidem præter ſuperiora Paulum præcipue Origeni auctorem fuiſſe cenſeo , cur allegoricas expoſitiones ſectaretur : is namque in Epistoſta ad Galatas per allegoriam dicta ſciſcit , quæ in Scriptura de Iſaaco & Iſmaële , hoc ex ancilla nato , illo è libera , commemorantur . Inde Origenes libr. 4. contr. Celf. *ὁμοίως τὴν καὶ θεοπαμίδας ἀναγὰς ἐπὶ ῥοποδορίας καὶ ἡμῶς διδάσκοντες , ἀλλ' ἀναδὲν δὲν οὐδὲν παραλήψαμεν . ὡς εἰς τὴν ἱεράσαν διαγίγαν δ' ἀπεσάντ' ἐπὶ ῥοποδορίας* λέγει μοι οἱ δὲ νόμον ἀναγνώσκοντες , δὲ νόμον οὐκ ἀκούειν ; quæ verba habentur Gal. 4. 21. Itaque arceſſitis è Paulo teſtimonijs allegorijs ſuas tueri conſueverat Origenes ; velut illo Pauli è 1. Cor. 10. 4. *Bibebant autem de ſpiritali conſequenti eos petra ; petra autem erat Chriſtus* : & iſto è 2. Cor. 3. 6. *Qui & idoneos nos fecit miniſtros Novi Teſtamenti , non literæ , ſed ſpiritus : Litera enim occidit , Spiritus autem vivificat* : & reliquo capite , ac ſequenti , ex quo illud

præcipue usurpabat: *Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus*: & hoc etiam è Col. 2. A
 16, 17. *Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei, aut in comensatione, aut in Sabbatorum:*
Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi, aliisque multis, quæ lib. 4. De princip. cap.
 2. & lib. 4. contr. Cels. recitantur. Nonnulla quoque Iohannes, nonnulla etiam Chri-
 stus Dominus ad allegoriam trahenda docuit: quibus exemplis fretus Origenes in allego-
 rias poterat excurrere, si modum tenuisset. At Celsus eiusmodi interpretationes in ca-
 lumniam trahebat, cum diceret multa in Scripturis haberi honestati morum parum con-
 sentanea, iisque allegoriarum prætextum à Iudæis & Christianis consulto obtendi, cum
 omnem tamen allegoriam respicerent, ac meræ essent fabulæ. Respondet Origenes in
 eam sententiam, quasdam historias historicum complecti sensum, quasdam dedita opera
 ad id esse scriptas, ut allegorice interpretentur: cui multis Scripturæ locis fidem facit. B
 Tum quia adjecterat Celsus conscriptas in Libros sacros allegorias turpes esse & absur-
 das, hoc in Philonis vel Aristobuli commentarios jactum suspicatur Origenes ab impuro
 Sophista, quamvis multa inde Græci Philosophi suos in usus exceperint: Numenii quo-
 que Pythagoreum, *πολλὰ γὰρ τῶν συζητημάτων ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων τὰ καύσιμα, καὶ τῶν ἑσπερίων, καὶ*
τῶν ἀντιθέτων ἕρπυλλον ἔσονται. Atque hæc Adamantio ad interpretandam allegoric Scri-
 pturam alluxisse facem reperio. Quo eum etiam perpulit præbita à Marcione occasio, pe-
 stifero Hæretico, qui eum perpetuis velitationibus confistabatur: is enim cum allegorias
 à Scripturæ expositionibus penitus excluderet, ejus oppugnandi studio contraria omnia
 secutus est, allegoriisque consulto indulgit. Quod & aduersus literæ sectatores factum ab
 eo conieci licet ex ijs quæ Homilia 14. in Levit. ipse conscripsit. C

IV. Attamen accuratius scripta eius evolventi multa occurrunt, in quibus suam literæ
 dignitatem servat, & de ea æqua ac recta scribit; historicum in aliquibus admittens sen-
 sum, allegoricum in pluribus, in multis utrumque. Quid usitatus illi ad populum peroranti,
 quam mysticæ expositioni interpretationem literæ veluti fundamentum subterne-
 re? Homilia quidem priore in Genesim versum 27, & 28 primi capituli edisserens ab ex-
 planatione literæ auspiciatus ad allegoriam transit. Homilia sequenti verba facturus de fa-
 brica aræ Noiticæ, *Primo omnium, inquit, videamus quæ de ea secundum literam referuntur, &*
quæstiones proponentes quæ obijci à pluribus solent, etiam absolutiones earum ex his quæ nobis sunt à ma-
goribus tradita, requiramus; ut cum huiusmodi fundamenta jecerimus, ab historicæ textu possimus
ascendere ad spirituales intelligentiæ mysticum & allegoricum sensum, & si quid in eis arcanum continetur, D
aperire. Homilia 7. in Genes. de Isaac & Ismaele agens Apostolum narrat allegorice in-
 terpretandam eorum historiam censuisse; tum ait: *Quid ergo? Isaac non est secundum carnem*
natus? non eum peperit Sara? non est circumcisus? hoc ipsum quod ludebat cum Ismaele, non in carne
ludebat? Hoc est enim quod mirabile est in Apostoli sensu, quod de quibus non potest dubitari quin secun-
dum carnem gesta sint, hæc ille dicit esse allegorica: ut nos quid faciendum sit in cæteris noverimus, &
in his maxime, in quibus nihil divina lege dignum historica videtur indicare narratio. Homilia 14. in
 Levit. Cum Scripturas quis legit, & literam quidem sequitur, intellectum autem repudiat spiritalem,
 hic matrem quidem Israëlitam habet, id est literam; sensum vero, quia spiritalem non sequitur, sed car-
 nale, illi est Ægyptius pater: & mox: *Nos vero qui ex utroque genere Israëlita sumus, & literam, E*
 & spiritum in Scripturis sanctis defendimus. Totam vero in eius rei tractatione Homiliam con-
 tuit, quæ undecima est in Num. ubi de primitiarum oblatione disputans; *Hanc ergo Legem,*
inquit, observari etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessarium puto. Postea sic
ait: Sunt qui ita dicant, quia si aliquid Domino observandum est secundum literam, cur non & cuncta
servemus? Si vero ad spiritalem intelligentiam, quæ Lex continet, referenda sunt, nihil omnino secun-
dum literam, sed spiritualiter debent universa discerni. Nos autem utriusque assertionis insipientiam
temperantes, qualis regula in huiusmodi Legis sermonibus observanda sit, ex auctoritate divinarum
Scripturarum proferre tentabimus. Tum haberi dicit in Scriptura Leges, mandata, justificatio-
nes, præcepta, testimonia, & judicia, à se invicem discreta & diversa, quæ neutiquam per-
miscenda & confundenda sint, licet hæc omnia nonnumquam unico Legis nomine signi-
fificentur: Legem ergo, juxta Apostolum, umbram habere futurorum bonorum; reliqua F
 non item: *hæc ergo singula, quæ nequaquam penitus secundum literam observanda dicit Apostolus,*
omnia fere apud Moysen sub Legis titulo designari: quæ autem mandati nomine censentur, puta
isthæc: Non occides, non adulterium facies, non furaberis, & reliqua hujusmodi, secundum
literam esse observanda; nam Quid opus est in his allegoriam querere, cum adificet etiam
litera? inde sic concludit: Ostendimus ergo esse quedam quæ omnino non sunt servanda secundum li-
teram Legis, & esse quedam quæ allegoria penitus immutare non debet, sed omnimodo, ita ut Scripture
de ijs continent, observanda sunt. Ostendit postmodum aliqua secundum literam servanda
esse, & allegoricum tamen sensum complecti, velut illud: Propter hoc relinquet homo patrem
& matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, quod juxta Apostolum & mysteria
 continent, & secundum literam observandum est. In hoc etiam censu ea collatæ quæ de

A Ismaele & Isaaco in Scripturis tradita ad allegoriam Paulus retulit, & quæ de primitiis offerendis fanciuntur. Subjungit denique: *Ostenimus, (ut opinor) auctoritate Scripturae divinae, ex ijs quæ in Lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse, & cavenda ne secundam litteram ab Evangelij discipulis observentur; quædam vero omnimode, ut scripta sunt, obtinenda; alia autem habere quidem secundum litteram veritatem sui, recipere tamen utiliter & necessario etiam allegoricum sensum. Atque eorum discretionem sapienti Scripturarum interpreti permittit.* Constat certe plerisque locis sensum utrumque admittere Codices sacros, ut testis est ipse Paulus 1. Corinth. 10. 1. & Galat. 4. 24. constat & illud, solum in nonnullis allegoriam esse requirendam; quidquid contra obtrudant Scholastici quidam; velut ubi de spontanea sui ipsius castratione Christus loquitur: atque in

B istis verum est quod ait Hieronymus Apolog. 1. in Rufin. cap. 6. *Quando dico tropicam intelligentiam, docco verum non esse quod dicitur, sed allegoria nubilo figuratum.* Non alium autem aliis inesse sensum quam historicum censent aliqui. At Origenes etiam hunc solummodo in aliquibus requirendum esse sensum putet, ne hæc quidem tamen mysteriis vacare existimat; hujus enim illud pronuntiatum est Homil. 1. in Exod. *Ego credens verbis Domini mei Iesu Christi, in Lege & Prophetis iota quidem unum, aut unum apicem non puto esse mysterium vacuum, nec puto aliquid horum transire posse, donec omnia fiant.* Vnde libr. 4. *ἄλλ' ἀρχαί,* cap. 2. pleraque Scripturæ sacræ mysteria hominibus ignorabilia esse fatur. Per pauca quidem, sed ad purgandum Origenem satis apposita protulit Apologiae auctor è libr. 2. *ἄλλ' ἀρχαί,* cap. 2. magna ex parte petita, in quibus Veteris Testamenti historias, non ficticias, sed veras esse

C prædicat, & ab iis necessario admittendas, qui salutem adipisci cupiunt. Quid quod historicam sæpe, mysticam, & moralem in Scriptura expositionem rimatur; velut Homil. 17. in Genes. differens de benedictionibus Patriarcharum; *Ἐπεὶ res, inquit, nobis τὴν πατρίαν (ut in alijs fecimus) explanationis materiam subijcit, ita ut benedictiones historia locum seruent; prophetia vero mysticam atque dogmaticam; quorum correctio & objuratio moralem dirigat stylum: atque triplicem hæc explanationem in reliqua Homilia persequitur.* Quæ quidem in Origenis gratiam ab Interpretibus conficta & interpolata ne caussere: ecce enim tibi illum Tomo 15. in Matth. p. 382. dictum hoc Christi: *si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus,* ad allegoriam, sprete littera converti vetantem, & ne quis id attentare audeat, historiis Ethnicorum quibusdam absterentem.

D V. His animadversis facilis est jam dijudicatio, æquane censura Origenem vexaverit Eustathius Antiochenus, qui acerrime præ reliquis ipsius allegorias insectatus est in Diagnostico De engaltrimytho. Ac primum id queritur, eum cetera allegoriis alioqui pervertere solitum, Deos illos quos de terra ascendentes videre se Saül dicebat Pythonissa 1. Reg. 28. 13, ad litteram exposuisse. Profecto de illa Samuëlis evocatione idem quod Origenes plurimi tradiderunt; ut dicemus infra. In eo autem quod Angelum simul cum illo ascendisse ratus est, multorum quoque iuvatur suffragiis, qui Angelos *ἄγγελοι* animabus adiungunt, quemadmodum superius ostendimus. Nullam ergo sui carpendi anam hic obtulit. Difficilior ejus foret defensio, si id objecisset, quod à multis obiici solet, omnia eum fere in allegoricum traxisse sensum, præterquam illud Sospitatoris, quo voluntariam sui ipsius, cœlestis regni consequendi causa, executionem commendat, & illud quo unicum servandam tunicam, abijcienda calceamenta, in crastinum neutiquam prospiciendum esse ait; quæ allegoricam tamen interpretationem maxime omnium postulabant. Attamen temerarius juvenilis ætatis calor exculationi est, quo vigente talia attentavit; sed prodeuntibus annis mutasse consilium id mihi persuadet, quod spontaneam castrationem damnaverit Tom. 15. in Matth. p. 368. ut alibi à nobis observatum est. Alterum id expostulat Eustathius, quod Paradisum terrestrem, & fructiferas Paradisi arbores allegorica expositione aboleverit. Hoc ipsum fere criminati sunt, quotquot allegoricas ipsius interpretationes damnasse notavimus. At patrocinator Philo Iudæus, è cuius libris *ἄλλ' ἀρχαί* & Allegor. Leg. 1. suam de Paradiso sententiam mutuatus est. Futilis est

F sequens Eustathij cavillatio in vocabulo *ἄγγελοι*, quo Paradisi historiam Origenes appellavit; cum Grammatici sciant *ἄγγελοι* nomine res quoque vere gestas significari, quemadmodum Historiarum nomine fabulæ quoque nonnumquam intelliguntur. Propertius lib. 4. Eleg. 1. *Hæc nus historia,* cum Trojæ fabulas fuisse persecutus. Pergit conquiri Eustathius quod effosus ab Abrahamo puteos in allegoriam derivaverit, qui sua tamen ætate supererant. Verum vel illud postremum iniquam eius criminationem satis refellit; nam Origeni qui tot in Iudæa transegit annos, ignoti esse non potuerunt hi putei; tamne vero projecti ipsam pudoris fuisse credemus, ut rem in propatulo positam, & omnium oculis obviam, commentitiam esse ac ficticiam affirmaverit? Isaaci præterea & Rebecca res gestas immutasse eum refert. Certe Homilia 10. in Genes. quam hic designasse videtur Eustathius, id habet Origenes: *Sæpe jam dixi quod in his non historia narratur, sed mysteria con-*

texantur: quod ita intelligo, narrari historias quidem, sed non tam id agi, quam mysteria A
 contemni: cum & Homilia 15. in Genes. Scripturam asserat, non tantum historicis servire
 narrationibus, quantum rebus & sensibus mysticis. Sin secus sensit, Eustathij querelam
 probo. Dicitum illud quoque de iis velim, quæ peccata ab eo circa Iobi historiam idem ait.
 Iniquum vero profus & ineptum est quod subjicit, perperam ab Origene Lazarum, quem
 propter virtutem Christus diligebat, in hominem peccatis laborantem anagogica inter-
 pretatione fuisse mutatum. Consulta Lector Tomum 28. in Iohann. pag. 349. Origenem
 culpa immunem comperiet: nam postquam Lazari historiam, juxta literam, fuisse explica-
 vit, hac præterea homines signari addit, qui peccatis admisis, amicitia cum Iesu prius con-
 tracta, quæ anima vita est, excidunt, & novis rursus gratiæ auxilijs excitati eandem re-
 cuperant. Aliud est autem laborare peccatis, aliud hominis peccatis laborantis imaginem B
 gerere; postremum hoc Lazaro tribuit Origenes, prius vero minime. Quid ad sequentia
 porro respondeam non habeo, in quibus insinuitur Adamantius, quod contra Evangelij
 auctoritatem Iudæos negaverit lapides in Christum jaciendos sustulisse, remque ad tropo-
 logiam detorsit: nam vetustate imminutis Commentarijs in Iohannem, pars illa inter-
 cidit, in qua hæc Evangelij narratio explanatur. Quomodo ergo ab Origene accepta sit,
 incertum est. Denique agre Eustathio est, quod argumentis ex nominum interpretatione
 petitis, in allegorias Adamantius nonnumquam excurrat, cum duo sapissime homines
 moribus & ratione vitæ penitus discordes idem tamen nomen gerant. At non tam inde al-
 legorias Origenem arcescere verum est, quam aliunde petitas hoc insuper argumento, C
 quantumvis levi confirmare.

QVÆSTIO DECIMA QVARTA ET VLTIMA.

QVÆSTIONCVLAS ALIQVOT QVASI PËR SATVRAM COMPLEXA.

I. *Quæritur Origenis sententia de ligandi & solvendi potestate Sacerdotibus concessa.*
 II. *Excussitur ejusdem de Eucharistia opinio.* III. *Quædam ipsius de matrimonio dogmata*
notantur. IV. *Virum magicis artibus fa-verit, exploratur:* V. *& de Engastrimybo quid*
statuerit; VI. *ecquid de mendacio;* VII. *& de iurjurando.* D

I. **P**OSTREMAM hanc quæstionem aperiet brevis de Sacerdotum potestate,
 iuxta Origenis sententiam, disputatio. Is Tomo 12. in Matth. pag. 279. scribit
 potestatem clavium habere Episcopos, & quæ ab ipsis vel ligata vel soluta sunt
 in terris, ligata esse & soluta in cælo, si modo Petri virtutes æmulentur: sibi peccatorum
 vinculis alligati teneantur, frustra eos ligare & solve-re. Quod si meritis licet ac pietate in-
 feriores Petro, nihilominus ligatum iri sperent in cælo, & solutum, quæ in terris ligave-
 rint & solverint; legitimum eos Scripturarum ignorare sensum, & superbia excecatos E
 esse. In hunc locum annotat Sixtus Senensis alludere Origenem ad errorem ab Hussitis
 postmodum propugnatum, qui Papæ & Episcoporum potestatem ex morum sanctitate
 pendere volebant, ut quotiescunque peccando fierent Petri dissimiles, una potestatem
 ipsius amitterent; damnatumque hunc esse à Tridentina Synodo Sess. 14. Can. 10. his ver-
 bis: *Si quis dixerit Sacerdotes qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & solvendi non habere,*
anathema esto. Assentior Sixto, & peccare aio Origenem, atque hanc videri amplecti hære-
 sim, in qua deinde versati sunt Donatistæ, cum à Sacerdotum sanctitate Ecclesiæ potesta-
 tem suspenderunt. Attamen commodam hæc possunt interpretationem admittere. Fru-
 stra, inquit, ligandi vel solvendi potestatem sibi arrogant Episcopi, quæ Petro præcipue
 concessa est, nisi eadem qua Petrus sanctitate & æquitate floreat: hoc est, nisi eandem F
 quam Petrus æquitatem in solvendo & ligando adhibeant. Cum ergo tam sancte iure suo
 Petrus uteretur, ut eos tantum criminibus solveret, qui id poenitentia sua & pietate essent
 promeriti, solos noxios ligaret; si quis Episcopus Petro dissimilis potestate abutens sua in-
 fontes ligaverit, indignos solverit, non perinde in cælo se res habebit. Subsidio est Ori-
 geni istud Hieronymi libr. 3. in Matth. 16. 19. *Istum locum Episcopi & Presbyteri non intelli-
 gentes aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnati innocentes, vel solvere se noxios ar-
 bitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quæritur.* Noxios dicit, qui
 noxios impliciti, nulla scelerum poenitudine tanguntur: alioqui nemo solvi potest nisi
 noxius.

Asserit præterea Origenes Tomo 13. in Matth. pag. 336. ligandi & solvendi potestatem
 omnibus

Sixt. Sen.
 libr. 6.
 ann. 70.

A omnibus à Christo fuisse concessam, quicunque noxios ter reprehenderit. Ita Tomo 12, p. 275, omnem Christi discipulum petram esse ait super quam Ecclesia Christi edificatur; cœli claves perfectis quibusque tribui; & quacunq; tandem Petro pollicitus est Christus adepturum, quisquis Petro similem se præstiterit. Verum posteriora hæc allegorice dicta esse, non dogmatice, illud evincit quod sabest: *οὐ τις λέγει τὸ π[ετρον] εἶ οὐκ ὁ χριστός ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὸ ζῶντος* [*οὐκ ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὸ ζῶντος, ἀλλὰ τὸ ἐν θεῷ ὑποκείμενον πνεῦμα*], *ὁ σαρκὸς καὶ αἱμάτων* [*ὁ σαρκὸς καὶ αἱμάτων ἡμετέρων*], *ἀλλὰ τὸ ἐν θεῷ ὑποκείμενον πνεῦμα*. Offendunt idem & sequentia, in quibus portas Inferi esse peccata, hæreses esse Dæmones, regna cœlorum virtutes esse dicit. Priore autem, quem laudavimus, loco, licet ligandi & solvendi potestatem omnibus tribuat, quicunque ter peccantes corripuerint; peculiari tamen modo, & pleniori potestate, ac potiori iure Petro id concessum fuisse vult, cum in uno duntaxat cœlo solvere illos & ligare posse affirmet, Petrum autem in omnibus. Adde eandem apud Patres sæpe locutionem occurrere, quæ ad rectam itidem interpretationem revocandæ sunt. Irenæus libr. 4. cap. 20. *Omnes iusti sacerdotalem habent ordinem*. Tertullianus libr. De exhortatione castitatis, cap. 7. *Nonne & Laici sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnum quoque nos, & sacerdotes Deo, & Patri suo fecit*. Gregorius Nyssenus libr. De perfectione: *ἡσυχία τοῦ πνεύματος καὶ ἡσυχία τοῦ σώματος, ἡσυχία τοῦ σώματος καὶ ἡσυχία τοῦ πνεύματος, ἡσυχία τοῦ σώματος καὶ ἡσυχία τοῦ πνεύματος, ἡσυχία τοῦ σώματος καὶ ἡσυχία τοῦ πνεύματος*. Per hæc & his similia nos quoque petra erimus, imitantes, quoad ejus fieri potest, immutabili natura, quod constans & immutabile est. Ambrosius Comment. in Luc. 9. *Qui carnem dixerit, ecclesia fundamentum est, & si æquari Petro non potest, imitari potest*. deinde: *Magna autem Christi gratia, qui omnia prope vocabula sua Discipulis ipsis donavit: Ego sum, inquit, lux mundi; & id tamen, quo ipse gloriatur, Discipulus nomen indulsit, dicens: Vos estis lux mundi: Ego sum panis vivus; & Nos omnes unus panis sumus: Ego sum vitis vera; & tibi dicit: Planta vi te vitem fructuosam omnem terram. Petra est Christus; Bibebant enim de spiritali sequente petra; petra autem erat Christus; etiam Discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut & ipse sit Petrus, quod de petra habeat soliditatem constantiam, fidei firmitatem. Enitescere ergo ut & tu petra sis*. Augustinus libr. 2. Quæst. Evang. cap. 40. *Sacerdotium vero Iudeorum nemo fere fidelium dubitat figuram fuisse sacerdotum regali, quod est in ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi, summi & veri principis Sacerdotum. Nam nunc & omnes unquam, quod tunc Regibus tantum & Sacerdotibus fiebat. Et quod ait Petrus ad Christianum populum scribens: Regale sacerdotium; utrumque nomen illi populo convenire declaravit, quo illa unctio pervinebat. Ligandi quoque & solvendi potestatem eorum omnium, qui peccantes fratres objurcationibus incessunt, communem esse voluit Augustinus De verbo Domini, Homil. 15. Theophylactus in Matth. 18, 18. & Anastasius Nicenus Quæst. 61.*

II. Magnis vero & repetitis controversiis vexatus est ille Origenis de Eucharistia locus, quem hæc Tomo 11. in Matth. p. 253, 254, exhibemus. Summa illius hæc est: Quemdam obiicit sibi dicentem, cum iuxta Christi pronuntiatum quod in os intrat, hominem non inquinat, ita quod in os intrat, hominem sanctum non efficere, licet fecus de pane Christi simpliciores sentiant. Respondet Origenes, quemadmodum non cibus edentem inquinat, sed ejus conscientia qui cum dubitatione comedit; & quemadmodum impuro homini mundum nihil est, non ex se, sed propter impuri hujus hominis immunditiam; ita quod per verbum Dei, & precem consecratum est, non ex se comedentem efficere sanctum, alioquin & ei qui peccatis pollutus comedit, sanctitatem collaturum; sed ex eo tum emolumentum capi, cum pura mente, & integra conscientia accipitur: neque abstinendo ab hoc pane vel eundem comedendo, ex hac abstinencia vel esu, bono aliquo nos fraudari vel augeri, sed ita duntaxat si vel nequam vel prohi sumus, dicente Paulo 1. Cor. 8. *Neque enim si manducaverimus, abundabimus; neque si non manducaverimus, deficiemus*. Subjungit præterea, quemadmodum in ventrem demittitur, quod intrat in os, ac deinde eicitur in feces; ita panem consecratum, secundum id quod materia concretum huic inest, in ventrem demitti, & eicitur in feces, sed per precationem qua illi accessit, utilem comedenti effici pro ejus fidei portione; nec panis materiam, sed prolatum super eo sermonem, eum juvare, qui non indigne ipsum comedit. Denique panem illum, typicum & symbolicum corpus appellat. Reliqua ad esum corporis Christi spiritalem pertinent, non sacramentalem ut superiorem, contra quam opinatus est Vincentius Bellovacensis Specul. doctrinal. libr. 18. cap. 43, Origenem hæc de causa immerito castigans. Facilis est loci hujus iuxta Ecclesie doctrinam expositio: nam ut ex corporis Christi esu adjumentum quis capiat, non esus ipse sufficit, sed integra præterea & intaminata mens requiritur, alioquin iudicium sibi manducat & bibit, qui noxis pollutus ad altaris sacramentum accedit. Itaque non ex se solum & simpliciter edenti sanctitatem confert, sed ita, si ab edente certa fides, & purus animus adhibeantur. Similiter homo hoc abstinens Sacramento, vel quod

nondum sibi sit satis probatus, vel quod nondum iustam attigerit aetatem, vel alia quavis A legitima de causa, detrimentum ex hac abstinencia non capit; imo nec bono aliquo inde privari ait Origenes; quod ita intelligo: cum homo nondum sibi satis probatus, vel alicuius criminis sibi conscius, si ad altaris Sacramentum accedat, iudicium sibi manducet & bibat, atque ex hoc esu & potu mortem animae suae consciscat, nedum fructum aliquem inde percipiat, sequitur ut si hac reformidans Sacramento abstineat, bono aliquo non privetur, dum non sumit corpus Christi; cum malum tantum fuisset nactus, si sumisset. Materia autem constans illa panis pars, quam in secessum ejici ait, ea sunt accidentia materiae panis inhaerentia & ejus propria, quae corrupta à stomacho, & in novam converta, substantiam vel in secessum abeunt, vel humani corporis formam induunt. Preca- B tionem vero illam, quae panem comedentibus utilem efficit, & sermonem super pane prolatum, quid aliud esse dicam, quam mystica illa verba, quibus panis consecratur, & quae *deus* ac mysticam precem nonnulli Patres appellant? quia precationem, licet non expressam, involvunt, qua Deum rogat Sacerdos ut prolatis à se mysticis verbis idem efficiat, quod effecit olim, cum eadem ipse proferret. Atque per hac cum panis in corpus Christi efficiatur conversio, comedentem accidentia illa minime juvant, sed per mystica illa verba fit, ut esu corporis Christi adiuvemur. Typicum denique & symbolicum corpus appellat, vel quod sub specie & similitudine panis deliteat; & cum corpus Christi reipsa sit, typo & symbolo panis esse videatur: quod idem est ac si sacramentale dixisset, quia non nudum Christi contingimus corpus, sed sub symbolis involutum. Quapropter Homilia 7. in Levit. sic disserit Adamantius: *Est & in Novo Testamento litera, C quae occidit eum, qui non spiritualiter qua dicantur adverterit. Si enim secundum literam sequaris haec ipsum quod dicitur in est: Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum; occidit haec litera.* Spiritualiter haec intelligi jubet, quia sacramentaliter carnem suam manducari & sanguinem suum bibi fancit Christus, non quo modo carnes alias dentibus comminimus. Nec responsionis hujus robur infringit Edmundus Albertinus, cum ait negare illic Origenem comedi carnem Christi secundum literam; quisquis autem comedit Christi carnem, licet non in propria specie & figura comedat, Christi tamen carnem secundum literam comedere. Infuit enim carnem Christi cum comedere secundum literam, qui illam non in propria specie & figura comedit: nam comedere secundum literam, illud est, ita comedere, quomodo esculenta comedere consuevimus, nimirum ori inserta den- D tibus permolare, lingua versare, palato degustare, gula forbere, in ventriculum demissa concoquere, intestinis excepta à facibus fecernere, & in corporis alimentum distribuere. Hac ratione cum Christi caro nequam à nobis comedatur, non comeditur profecto secundum literam, sed sacramentaliter. Vel eucharisticum panem eatenus appellat Origenes corpus typicum & symbolicum, non quatenus absentis corporis Christi typus est & symbolum, quod vult Edmundus Albertinus, alijque cum eo Heterodoxi: sed quatenus, cum reipsa sit corpus Christi, aliarum rerum typus est & symbolum, puta sui ipsius extra Sacramentum, ut fuit olim in cruce, & ut est nunc in caelo; vel resurrectionis nostrae, iuxta Nicænum Concilium; vel unius illius corporis, cuius ipse (Salvator) caput existit, cuique nos, tamquam E membra, a se ipsa fidei, & charitatis connexionem adstrictos esse voluit iuxta Tridentinos Patres; vel fidei & promissionis, juxta Clementem Alexandrinum. Penitus confirmant expositionem istam similes locutiones Origenis, in quibus res quaedam symbolicae appellantur, vel symbolice tales, talesve esse dicuntur; non quod revera tales, talesve non sint; sed quod cum tales, talesve revera sint, aliarum tamen rerum symbola sint. Sic Tomo 32. in Iohann. p. 405. Iohannem ait symbolice recubuisse in sinu Christi: non quod revera in sinu Christi non recubuerit, sed quod recubitus ille symbolum esset propensius affectus & pronae fidei quam erga Christum gerebat Iohannes. Similiter Tomo eodem pag. 412. ait symbolice noctem fuisse, cum Iesum proditurus Iudas exiit; non quod revera nox non esset, Iohannes quippe noctem fuisse scribit cap. 13. v. 30. sed quod nox illa symbolum esset noctis alterius quae Iuda animo incubabat. Quinetiam Tom. 14. in Matth. pag. 363. Paulum jus- F sisse ait, ut Episcopus, Presbyter, & Diaconus, quos symbola fuisse vult verarum rerum, symbolice monogami sint; non quod revera monogamos non esse velit, tales enim esse debere satis hoc loco docet; sed quod monogamia illa symbolum sit munditiae animae, quam tueri debent, qui sacra administrant. Idem praeterea Tom. 16. in Matth. p. 410. summum Iudaeorum Sacerdotem, symbolicum appellat; non quod Sacerdos revera non esset, quis enim hoc neget? sed quod symbolum esset veri Sacerdotis Christi. Ibidem sacrificia Moisaicae Legis, symbolica appellat: non quod revera sacrificia non essent; sed quod symbola essent sacrificiorum quae sunt pro peccatis. Addit demum, cum subjugi, corpore nempe suo, vectum Iesum excepit vera Ierusalem, superna scilicet, tunc dissipatam fuisse Ierusalem, quae umbra est: umbram dicens, pro eo quod symbolum dixerat: non quod

Alberti De
act. Euch.
lib. 2. in
Exam. te-
stim. Orig.
cap. 1.

A Ierusalem inferior, terrena nimirum, revera Ierusalem non esset; sed quod umbra esset & symbolum supernæ Ierusalem. Pari modo igitur, cum corpus Christi appellat symbolicum & typicum, non illic revera adesse negat Christi corpus, sed præfens illic Christi corpus symbolum & typum esse vult rerum aliarum, earum nempe quas commemoravimus, puta sui ipsius extra Sacramentum. Id quod satis indicat Origenes, cum proxime subiungit: *πρὸς δὲ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς ἀποδοῦναι τὴν ζωὴν, ὡς ἡ ζωὴν σαρρὸς, καὶ ἀλλοτρίαν ἐσθίονος.* Multa autem de ipso Verbo dici possunt, quod caro factum est, vniuersusque cibus, &c. in quibus differit de Christi corpore extra Sacramentum. Nulla hæc, quam damus, aptior vel solidior excogitari potest loci huius solutio, ut pote quæ ex consimilibus Scriptoris eiusdem testimoniiis petita sit, & mentem ipsius manifesto declaret. Frustra igitur ex superioribus Adamantij de Eucharistia verbis præsidium causæ suæ arcescere conati sunt multi temporum istorum Heterodoxi. Frustra quoque locum ab Hæreticis depravatum suspicatus est Sixtus Senensis Biblioth. lib. 6. Annot. 66. Frustra ab Erasmo interprete corruptum coniectati sunt Genebrardus, & Perronius; cum integritatem loci manu scriptorum Codicum Græcorum consensus aperte probet.

B Præter duo illa Origenis testimonia, quibus de Eucharistiæ sacramento perperam sensisse visus est, alia quatuor generis eiusdem affert Petrus Martyr in libro contra Gardinerum, unde causam suam non parum confirmari putat. Prior locus depromptus est ex Homil. 16. in Num. *Bibere dicimus sanguinem Christi non solum sacramentorum ritu, sed & cum sermones eius recipimus, in quibus vita consistit, sicut & ipse dicit: Verba quæ locutus sum, Spiritus & vita est.* At manifeste facit illud pro Catholica causâ, nam sacramentalem sanguinis Christi potationem ab alia fecerit, quæ verbum Christi auribus & mente, spiritali quodam modo bibitur. Nec plus valet pro adversariorum partibus alterum hoc è Tractat. 35. in Matth. *Panis iste quem Deus verbum corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum, Verbum de Deo Verbo procedens, & panis de pane caelesti:* cui consimilia reperire est Homil. 7. in Levit. ab Hermanno Bodio in Collectaneis adversus Catholicam doctrinam usurpata: nam si iuxta literam id sumendum putamus, ut sumendum vult Martyr, quomodo panis ille qui cœnanti Christo oblatas est, fractus, & Discipulis distributus, quemque suum esse corpus dixit Christus, nihil aliud est quam *verbum animarum nutritorium*, quod contendit Bodius? quo modo panis ille, secundum id quod ex materia concretum habet, in ventrem abit, & in secessum eicitur, ut ex Origenis Tomo II. in Matth. objecisse Martyrem supra notavimus, si panis ille *Verbum est animarum nutritorium*? Certe tota hæc Origenis de pane illo dissertatio Tractatus 35. in Matth. allegorica est. Nec validius est, quod hinc colligit Martyr, corpus Christi esse panem, cum scripserit Origenes: *Panis iste, quem Deus Verbum corpus suum esse fatetur.* Panis enim dicitur corpus Christi, quia panis fuit, & nunc quoque cum corpus Christi est, panis speciem gerit. Hinc appellatur etiam *ἀβλὸς ὑπαζευχτός*, & consecratus panis, hoc est, ut sic loquar, panis transubstantiatus in corpus Christi.

D Apertissima vero loci tertij sententia, ut frustra eam perverfa explicatione corrumpere Martyr contendat. Talis ille est Homil. 9. in Levit. *Ritus quidem apud Veteres propitiations pro hominibus qui sebat ad Deum, qualiter celebraretur edocuit: sed tu qui ad Christum venisti, Pontificem verum, qui sanguine suo Deum tibi propitium fecit, & reconciliavit te Patri, non hæreas in sanguine carnis, sed discite potius sanguinem Verbi, & audi ipsam tibi dicentem. quia hic sanguis meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Agitur hoc loco de sacrificiis Mosaicis, quæ figura erant mortis Christi: idcirco non hærendum scribit Origenes in sanguine carnis, hoc est in sacrificiis Testamenti Veteris, sed mentem ad sanguinem Christi, & sacrificium Novæ Legis esse erigendam. Quis hic cavillationi locus?

E Sumtum è libro 8. contra Cels. postremum Origenis testimonium sic se habet: *ἡμεῖς δὲ τὸ πᾶν τὸς ἀνθρώπων ἀπορροῦντες, καὶ τὰς μετὰ ἀγαθίας καὶ ἀρχῆς τὸν θεὸν τοῖς δόξασιν ἀποκαταρτίζοντες ἀπὸ τοῦ ἐσθίου, σάμας ἡγορούμεν εἶναι τὸ ἀρχαῖον ἄγιον π. καὶ ἀγαθόν ἐστι μετὰ ὑμῶν ἀποδοτικόν ἀπὸ χειρῶν.* Celsum refellit Origenes, qui rebus univèrsis præfatos esse Dæmones censens, quæcunque ad victum comparant homines, quæcunque vel edendo vel bibendo consumunt, fruges, vinum, baccas arborum, aquam, & ipsum quoque aërem, à Dæmonibus accipere arbitrabatur; multisque in contrariam adductis sententiam, concludit tandem Adamantius panes qui nobis ad esum offeruntur, Christianos Dæmonibus acceptos non referre, sed Deo rerum conditori, eosque cum gratiarum actione recipere; ac per precationem corpus quoddam sanctum ipsos effici, sanctos efficiens quicumque eo cum sano proposito utuntur. Ad Eucharistiam minime hæc videntur pertinere. Quod & ipse fatetur Albertinus. Quod si quis tamen contradicat, non assentiar modo, sed Ecclesiæ etiam doctrinam his confirmari pertendam; panes quippe aut per precationem, per mystica nimirum verba, corpus effici sanctum, & sanctos efficiens, qui cum sano proposito eo utuntur; corpus videlicet Christi.

Alberti. De
Sacramentis.
Euch. lib. 1.
in Exam.
Infl. m. Orig.

Martyri succenturiatus prodit in pugnam Albertinus, recōctisque aliquot testimoniis A
ex Origene iam ante à Martyre depromtis, quatuor indidem petita de suo addit, ad truti-
nam nostrā revocanda. Prius habetur Tom. 32. in Ioh. p. 411. ubi de offula Iudæ à Iesu por-
recta differens, vim ei quandam ac virtutem à Christo inditam fuisse vult, quæ Iudæ utilis
esse potuisset, nisi offulæ prævultisset Satanas, & ne benefica eius vi frueretur proditor,
occupato ipsius corde impedivisset. Tum id gemino illustrat exemplo, priore corporis &
fanguinis Christi, quæ pro eius pietate vel nequitia qui fuscipit, utilia sunt vel noxia; al-
terio panis illius communis quo alimur, quique pro comedentis habitu vel sanitatem con-
fert ac vigorem, si valenti corpore; vel morbum, si febriculoso ac infirmo exceptus sit.

Locus ita conceptus est: *κὶ ὅτι οὐκ ἀποδύω εἰς τὸ πῶν λόγῳ, ὡς περὶ ὁ ἀναξίως ἐδύνω
ἑαυτὸν τὸ κρεῖν, ἢ πῶν ἀπὸ τοῦ ποτῆσαι, εἰς κέλευθον ἐδύνω κὶ πίνει, ὃ μὲν ἐν τῷ σῶτρῳ κρείττον, B
δυναμικῶς, κὶ ἐν τῷ ποτῆσαι, ἰσοκρεμῆν ἰσοδυναμῶς κρείττον, ἐνεργαζομένης τὸ βέλπον. κρείττον δὲ
ἐμπειρίας τὸ κέλευθον. ὅτι τὸ δῶν τὸ ἰσοῦ ἴσῳ μόνον ὁμογενῶς ἢ τῷ δῶντι κὶ τῷ λαίπῳ δυνάμει ἐν
τῷ λαίπῳ, φάσκει. ἀλλ' οὐκ οἴκῳ μὲν εἰς σωματικῶν, τῷ ἰσοῦ εἰς κέλευθον, ἀλλ' ὡς μὴ τῷ ἴσῳ εἰς κέ-
λευθον εἰς αὐτὸν τὸ σωματικῶν νοσήσῃ δὲ ὁ ἄρτος κὶ τὸ ποτῆσαι εἰς μὲν ἀπλῶς ἐστὶν κὶ τὸ ποτῆσαι ὡς
τὸ δῶν εἰς ἀνάγκην. πῶς δὲ ἐαυτὸν ἐκείνῳ μαμαθῶνται, κὶ τὸ δῶνται, κὶ ὡς τὸ φοβίμῳ τῶν
ἀληθῶν λόγων ἰσαλάσῃ. ἀλλ' εἰ ἐν τῷ δῶντι ἐλεγον ὅτι κὶ ὡς τὸ σωματικῶν ἴσῳ μόνον ἴσῳ
ποτῆσαι ἰσοκρεμῆν αὐτῶν, εἰς ὅτι κὶ τὸ δῶνται ἢ κὶ δῶνται ἀνάγκη. Ex his sic ratiocinatur Albertinus:
Offula Iudæ porrecta eiusdem erat generis ac Eucharisticus panis, iuxta Origenem: ἴσῳ
μόνον ὁμογενῶς ἢ τῷ δῶντι κὶ τῷ λαίπῳ. atqui offula illa merus fuit panis: merus igitur &
ille. Attendisset vero subtilis ille disputator quæ in exemplum assumuntur, in eo debere C
convenire cuius causa instituitur comparatio, discrepare posse in aliis, hoc est partim esse
ὁμογενῶν, partim ἰσοκρεμῶν. hic autem institui ab Origene comparationem offulæ Iudæ
oblatae cum pane Eucharistico, non ad explicandam panis Iudæ porrecti naturam, sed ad
declarendum eius effectum, ac vim iuvandi, vel nocendi pro fumentis habitu: atque ita
esse ὁμογενῶν, quoad illam efficientiam, de qua hoc loco queritur; ἰσοκρεμῶν vero quoad na-
turam, de qua nulla penitus hic habita est disputatio. Fimbria vestis Christi quæ ἀπὸ τῶν ἰσῶν
fanavit, ex contactu sacri corporis Christi virtutem contraxerat, itidem ut offula à Iesu
Iudæ porrecta. Fimbriæ contactus, pro tangentis pietate vel nequitia, utilis esse poterat, vel
noxius. Pari ergo jure fimbriæ contactum cum panis Eucharistici esu comparare Origenes
potuit; utraque enim in eo conveniebant, quod pro tangentis & edentis habitu salu- D
bria vel damnosa esse poterant; in aliis discrepabant. Id si fecisset, utraque sane dicere
potuisset ὁμογενῶν, nempe quoad illam vim & efficientiam; non quoad naturam. Idem di-
cas de offula Eucharistico pani assimilata. Alioqui cum offulam Iudæ porrectam pani illi
quo vitam sustinemus, similem esse dixit Origenes, hoc est ὁμογενῶν, in eo nempe quod ut
illa animæ, sic ille corpori pro comedentis habitu robur conciliare potest, vel morbum;
concludam utique eadem virtute pollere panem nostrum quo vescimur, ac offulam illam,
cui peculiarem vim contactu suo Christus indidit: quod est absurdum. Quid si præterea
offulam illam fuisse panem ipsum Eucharisticum Iudæ porrectum Origenem existimasse
dicamus? Profecto locus iste contrarium nihil habet huic sententiæ, quam & Cyrillus, &
Anastasius Sinaita amplexi sunt. Id si fit plane ὁμογενῶν fuerint Eucharisticus panis & offula E
Iudæ porrecta, & quoad efficientiam, & quoad naturam.*

Cyrrill. in
Ioh. 6.
Anast. Sinait.
de Synaxi.

Parem propemodum adhibebimus explicationem loco alteri ex Hom. 7. in Levit. quo
agitur de præcepto Aarōni, & Sacerdotibus tradito, ne ad altare accessuri vinum biberent.
Quoniam autem Lex est umbra futurorum bonorum, quid hac Lege significetur perferen-
tans Origenes Christum hunc esse Pontificem censuit, Sacerdotes Apostolos; & Chri-
stum quidem cum ad altare, crucem nempe esset accessurus, in septima cœna vinum qui-
dem non bibisse putavit, his inductus verbis Marci 14. 25. *Amen dico vobis, quia iam non
bibam de hoc genere vite, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Patris mei.* Apo-
stolos vero bibisse vinum, quia nondum ad altare crucis erant accessuri. En tibi ipsa ver-
ba: *Videamus quomodo id vero Pontifici Christo Domino nostro, & Sacerdotibus eius ac filiis, nostris F
vero Apostolis possimus aptare. &c. Queritur ergo quomodo Dominus & Salvator noster, qui est verus
Pontifex, æcum Discipulis suis, qui sunt veri Sacerdotes, antequam accedat ad altare Dei, bibebat vinum;
cum vero accedere cuperet, non bibebat. Venerat in hunc mundum Salvator, ut pro peccatis nostris car-
nem suam offerret hostiam Deo. Hanc priusquam offerret, inter dispensationum moras vinum bibebat:
denique dicebatur homo vorax, & vini potator, amicus publicanorum & peccatorum. Vbi vero
tempus advenit crucis sue, Accipiens, inquit, calicem benedixit & dedit Discipulis suis, dicens:
Accipite & bibite ex hoc. Vos, inquit, bibite, quia non accessuri estis ad altare. Ipse au-
tem tanquam accessurus ad altare, dicit de se: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione
vitis huius, usquequo bibam illud vobiscum novum in regno Patris mei.* Hinc Albertinus ef-
fici putat Christi Discipulos merum vinum in ultima cœna bibisse, quemadmodum Aa-

A ron & Sacerdotes ad altare non accessuri merum vinum bibebant; nec capere se dicere quid contra opponere possimus. Respondeo vero Origenem, cum existimavit vetus illud Levitici præceptum, quo Pontifici & Sacerdotibus ad altare accessuris vino interdicebatur, umbram eorum fuisse quæ Christo & Apostolis contigerunt, quando ille ad altare crucis accessurus vino abstinuit, hi vero nondum ad crucis altare accessuri vinum bibebant, id sibi voluisse, vinum Aaronis & Sacerdotum in eo *μυστηριον* fuisse Eucharistico vino Christi & Apostolorum, quod utroque abstinerent qui accessuri erant ad altare, ab iis vero qui non essent accessuri ad altare utrumque biberetur; qua de re scilicet hoc loco agebatur: in aliis autem fuisse *μυστηριον*, ac in eo præcipue quod Aaronis & Sacerdotum vinum, merum esset vinum; Christi vero & Discipulorum, specie duntaxat. Vergebit vero aliquis

B dicens nulla hic nota distingui vinum illud quod cum publicanis & peccatoribus bibebat Christus, ab eo vino quo in ultima cœna abstinuit, sed utrumque opponi vino Aaronis, ac proinde simile fuisse vinum quo Christus abstinuit in postrema cœna, vino quod cum publicanis & peccatoribus bibit. Respondeo satis fuisse Origeni, recte institui posse comparationem vinum inter Aaronis, & vinum à Christo sive epotum in vita decursu cum publicanis & peccatoribus, sive non potum, sed Discipulis traditum in ultima cœna. Nam quamvis hoc specie tantum esset vinum, revera esset Christi sanguis; illud vero & specie & re vinum esset, non in eo similitudinem quæsivit, vel quarere debuit Origenes, quod utrumque, vinum esset vel re, vel specie, sed in eo quod illo accessurus ad altare Christus abstinerit, illud non accessurus ad altare biberit: quemadmodum veteris Testamenti

C vino abstinebant Pontifices & Sacerdotes accessuri ad altare, idem vero non accessuri ad altare bibebant.

Tenue vero & infirmum tertij loci robur, quem è Prologo in Canticum profert Albertinus. In eo hominis exterioris, corporis nimirum, proprium quemdam esse cibum scribit Origenes, corporeum scilicet & terrenum: interioris vero hominis & spiritualis proprium quoque esse cibum, panem nempe vitum qui de caelo descendit. Sed ipsa repetamus verba: *Est materialis huius hominis qui & exterior appellatur, cibus, potusque nature sue cognatus, corporeus iste scilicet & terrenus. Similiter autem & spiritualis hominis ipsus, qui & interior dicitur, est proprius cibus, ut panis ille vivus qui de caelo descendit. Sed & potus ille est ex illa aqua quam promittit Iesus, dicens: Quicumque biberit ex hac aqua quam ego do, non sitiet in aeternum. Sic ergo per omnia similitudo quidem vocabulorum secundum utrumque hominem ponitur; rerum vero proprietates unicuique discreta versatur, & corruptibili corruptibilia præbentur; incorruptibili vero incorruptibilia proponuntur. Unde accidit ut simpliciores quidam nescientes distinguere ac severere quæ sint quæ in scripturis divinis interiori homini, quæ vero exteriori deputanda sint, vocabulorum similitudinibus falsi ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inanis se comulerint, ut etiam post resurrectionem cibus corporalibus: utendum crederent, potumque sumendum non solum ex illa vite vera & vivente in secula, verum & ex his vitibus ligni. Tantum abest ut hinc aliquid pro sua causa colligere possit Albertinus, ut vel ipsius opinioni contrarium id potius & adversarium sit; vel certe pro neutra parte pugnet. Duplex liquidem cibus, duplex eius interioris hominis intelligi potest: vel esus sacramentalis, quum Christi corpus ore recipimus; vel alter, quum Verbum*

E carnem factum fide apprehendimus & comedimus, quorum uterque capite Iohannis sexto exponitur; hic quidem à versu 31. ad hæc verba versu 52. *Et panis quem ego dabo*; ille vero ab his verbis ad versum 59. Si esus ille intelligitur, quo Verbum carnem factum fide comedimus, quid inde efficere possit Albertinus, non video. Fatemur enim Verbum carnem factum, quatenus fide apprehenditur & comeditur, animæ proprium esse cibum, non corporis. Et ne quid dissimulem, hunc esse loci intellectum censeo. Sin vero esus sacramentalis hic significatur, suo sibi gladio iugulatur Albertinus; nam cibum illum vocabulo tantum cum cibus reliquis convenire ait Origenes, suam vero unumquemque proprietatem servare; illos corrumpi, hunc integrum manere: sic nos panem Eucharisticum cum aliis panibus vocabulo convenire dicimus, re ipsa discrepare; hos corrumpi, corpus vero Christi, corruptis accidentibus, incorruptum manere: & quamvis corpore, itidem ut alij panes excipiantur, illos tamen in alimentum corporis mutari; hoc animæ, interiori scilicet homini ac spiritali, alimoniam subministrare, accidentibus duntaxat corpus alentibus, postquam in novam substantiam conversa sunt. Qui vero hæc sententiæ suæ accommodabunt Heterodoxi, cum panem Eucharisticum nomine tantum cum panibus reliquis convenire asserat Origenes; illi non nomine solum, sed re ipsa penitus convenire dicant: hunc animæ, hominis nempe spiritualis & interioris, pabulum esse tradat Origenes; illos corpus alere Heterodoxi putent: hos corporeos & terrenos appellet Origenes, ut ab illo distinguat qui spiritalis est, mysticus, & sacramentalis; Heterodoxi vero & hunc & illos plane corporeos & terrenos esse decernant?

Ultimum locum, quoniam ex Dialogo De orthodoxa fide, spurio quippe libro, & Ori-

genis nomen falso prae se ferente petitus est, nec ad hoc pertinet institutum, prae- A mitto.

Bulenger. conr. Ca. saub. Paris. 1. Diar. 3. p. 167.

Lepidus vero est Albertinus, cum adversus Bulengerum disputat, qui Catholicum de Eucharistia dogma defendebat hoc Origenis testimonio: *καὶ ὃ ὁ ἀρθεύς μίττειται, τὸ σῶμα τῆς ζωῆς μεταλαμβάνει ἢ ὃ ἀρθεύς τῆ ζωῆς ἢ αἰδίου ἀρθεύς, ἀλλ' ἀρθεύς τῆ ζωῆς ἢ αἰδίου ἀρθεύς ἢ αἰδίου ἀρθεύς*. Nam qui fit panis particeps, corpus Christi participat: nec enim attendimus ad naturam rerum insensibiliter propositarum, sed erigimus animam per fidem ad corpus Verbi. Nam non dixit: Hoc est symbolum, sed Hoc est corpus, ostensurum, ut ne quis putet typum esse. Non nodum sol-

Albertin. De sacram. Euchar. lib. 1. cap. 2.

vit Albertinus, sed secat hac responsione: Fictitius locus est, ac Graculi forte alicuius recentioris, Origeni falso affictus: Bulengerus enim ipsemet alium adducit ex eodem Origene locum, ubi plane in contrarium ait de pane & vino Eucharistico illa anitypa esse Dominici corporis: *ἀντύπα εἰς τὸ θεω- πικὸν σῶμα*. Quemadmodum & in loco ex Commentario in Mattheum supra citato, panem vocat corpus typicum & symbolicum, hoc est corporis typum ac symbolum. Quis autem eum crediderit tam pugnans scripsisse? Absit igitur a nobis tanta supinitas, ut verba hac nescio unde sumpta, tamquam Origenis genuina suscipiamus. Alibi tamen Albertinus citata quadam ab eodem Bulengero loca

Albertin. l. 2. c. 5.

Origenis, quae causae suae creditur opportuna, pro germanis admittit: Sic enim & Origenes, inquit, a Bulengero relatus ait contra Casaubonum Diar. 3. p. 166. *τὰ ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἡμῶν θεωπικῶν ἐπινοουμένων ἀρθεύει ἢ ἑστῶτα, & τὰ ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἀντύπα γὰρ εἰς τὸ θεωπικὸν σῶμα τῆς ζωῆς*. Quae super rationali altari nostro persciantur, sanctificant mensam, & vasa quae in ipsa sunt. Anitypa enim sunt Dominici corporis. Commoda sane & facilis disputandi ratio; si quae Catholicam causam juvant testimonia, pro falsis ea, spuris, ac fictis habere: si quae videntur eidem contraria, his haud fecus ac legitimis & genuinis uti. Vel prior sane solvatur locus, vel postremus non intentetur; quem nos tamen itidem excipimus ut alium, in quo Eucharisticus panis corpus typicum & symbolicum appellatur: nam *ἀντύπα τῆς ζωῆς καὶ σῶμα τῆς ζωῆς*, idem est ac si Sacramentum corporis Christi appellet. Præterea non satis apparet an de pane & vino Eucharistico illic agat Origenes, ut vult Albertinus. Ait enim quae persciantur super altari nostro rationali, hoc est in animo nostro, mensam, & vasa quae in ipsa sunt sanctificare, hoc est animum, & animi facultates. Non video cur hæc ad esum potius sacramentalem referenda sint, quam ad eum quo Verbum carnem factum fide comedimus. Atque ut hic eius est ἀντύπα sacramentalis esus, ita Verbum fide apprehensum, & ut ita dicam manducatum, ἀντύπα est Dominici corporis. Priori vero loco cum corpus Christi ait non esse typum, sic intellige, non esse merum typum & signum sine re signata, quæ vulgaris est typi notio; sed non negat esse typum ac signum alterius generis, nempe re significata conjunctum. Atque hæc in præsentia sufficiant. Qui plura volet, Bellarminum consulat lib. 2. De Eucharist. cap. 8. ubi non allata solum à Martyre Origenis exponit testimonia, sed plurima quoque eiusdem recitat, quibus recte de Sacramento Eucharistiae sensisse creditus est: & Nos quoque nonnulla ad Tom. 11. Origen. in Matth. 15. super eodem argumento observamus.

III. Ab Eucharistiae sacramento progrediamur ad sacramentum matrimonij, circa quod à communioribus Ecclesiae dogmatis Origenes in quibusdam abiisse videtur. Primum Hom. 11. in Jerem. p. 115. quæcunque ex coitu & voluptate proficiuntur, purgatione indigere ait: & Tom. 17. in Matth. p. 498. quodammodo pollutos esse vult, quicunque veneris utantur: ne eas quidem voluptates excipiens, quarum matrimonium licentiam facit. Deinde libro 2. in Epist. ad Rom. incircumcisum appellat, qui concessis matrimonij jure voluptatibus intemperantius abutitur; circumcisum vero, si qui in huiusmodi negotio legitimis, & quantum posteritati sufficit utatur officijs. In quo præterquam quærenda sobolis gratia, congressum omnem conjugalem videtur respicere, etiam illum qui ut debitum redditur, vel vitanda tentationis causa perpetratur. Sed hæc quoque in voce legitimis contineri possumus respondere; vel circumcisum quidem eum esse qui procreanda tantum ad cultum Dei prolis causa actum conjugalem exeret; at non incircumcisum, qui alios præterea fines spectat, sed qui intemperanter se gerit. Hieronymus certe lib. 2. in Epist. ad Ephes. cap. 5. reliquos omnes videtur improbare fines, unum hunc admittere, quo soboles comparanda proponitur: si, inquit, ita uxor subiicienda viro est, ut Christo Ecclesia; inter virum & uxorem erit sancti conjunctio, & namquam corporis servient passionibus: Corinthiis vero, ut infirmis, necdum solida pietate roboratis mutuam debiti solutionem per orationem & indulgentiam Paulum concessisse dicit; at Ephesios, ut pote in Christi doctrina provecioribus ademisse; unicuique tamen vel Ephesios, vel Corinthios amulari fas esse. Et paulo post: Liberorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt. Voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatae. Hoc legens omnis vir & uxor, intelligant sibi post conceptum magis orationi quam concubio servendum. Et quod in animalibus & bestijs ipso natura inter prescriptum

A est, ut pragnantes ad partum usque non cōstant, hoc in hominibus sciant arbitrio derelictum, ut merces
 est ex abstinentia voluptatum. Eo accedunt ista Epiphaniij Har. 63. cap. 4. ὁ οὐκ ἐστὶν ἡ γαμία
 παρὰ τὴν εὐχὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ
 & τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐν τῷ ἀγαθῷ
 Neminquam honorabiles nuptiae ad ignominiam tra-
 hentes quae a Deo condita sunt, liberorum procreationem prohibent: sed nec aliter usurpant nuptialis con-
 junctionis modum a Deo institutum. Adstipulatur Augustinus libro De bono conjugali, cap. 7.
 Reddere, inquit, debitum conjugale, nullius est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem,
 culpa venialis: quod iterat cap. 10, & 11. & libr. 1. De nupt. & concupisc. cap. 14. Adstipu-
 latur & Supplementum Summæ S. Thomæ q. 49. a. 5. Quod autem jactat Theophilus
 Pasch. 2. & 3. Origenem honorabiles condēnisse nuptias, non id ex eius verbis, sed ex doctri-
 B næ ipsius consequentia arguit: sic enim ratiocinatur; Si in corpora, sic tamquam in erga-
 stula detruduntur animæ noxias, non esse illud cubile immaculatum, nec honorabiles nuptias,
 quæ formandis corporibus, ac animis puniendis operam dant, cum propter pœnas animarum,
 & non propter generationis ordinem, nuptiarum adolescentulis vincula tribuantur.

Hoc amplius, scribit Origenes Homil. 6. in Num. actibus conjugalibus Spiritum fan-
 ctum non adesse. Verba hæc sunt: Connubia quidem legitima carent quidem peccato, nec tamen
 tempore illo quo conjugales actus generantur presentia sancti Spiritus dabitur, etiamsi Propheta esse videat-
 C tur, qui officio generationis obsequitur. At constat tamen actum hunc, si suscipiendæ prolis
 causa exerceatur, vel debiti reddendi, quia aliud est religionis opus, aliud iustitiæ, sanctum
 esse & pium, ac proinde Spiritus sancti subsidio & ope exerceri. Contradicit nihilominus
 C Auctor Operis imperfecti in Matth. 1. 18, aitque matrimonium etiam utentibus pœnam non
 inferat, mercedem tamen non præstare.

Postremo iteratas nuptias, non quasi damnosas penitus ac noxias, sed quasi pio & Chri-
 stiano homine indignas Adamantius traduxit: quod merito criminati sunt Magdeburgen-
 ses. Nunc vero, inquit Homil. 17. in Luc. & secunda, & tertia, & quarta nuptia, ut de pluribus
 Magdeb. Cent. 3. cap. 10.
 talem, reperiantur, & non ignoramus quod tale conjugium ejiciet nos de regno Dei. Et deinde: De
 cætu primitivorum, immaculatumque Ecclesiæ, quæ non habet maculam, neque rugam encietur digam-
 mus, non quo in æternum mittatur incendium, sed quo partem non habeat in regno Dei. Tum mox:
 Fuit enim monogamus, & virginem, & eum qui in castimonia perseverat, esse de Ecclesiâ Dei; eum
 vero qui sit digamus, licet bonam habeat conversationem, & ceteris virtutibus polleat, tamen non esse de
 D Ecclesiâ, & de eo numero qui non habet rugam aut maculam, aut aliquid istiusmodi; sed esse de secundo
 gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi; nequa-
 quam tamen coronantur ab eo. Hinc Homilia 19. in Ierem. non æterno quidem addendum
 tradit supplicio digamum, sed participem salutis alicujus futurum, non tamen tantæ felici-
 tatis, quantæ qui purus vixerit. Tomo quoque 20. in Ioh. p. 295. in eo neutiquam imi-
 tandum Abrahamum pronuntiat, quod ancillæ concubuerit, & defunctæ uxori aliam in
 senectute superinduxerit. Profecto non Montanistæ, inter quos Tertullianus, nec Nova-
 tiani solum hac opinione infecti sunt, sed nonnulla etiam hujus affinita ex orthodoxis
 Scriptoribus afferri solent, quæ in Decretorum parte 2. caus. 31. quæst. 1. can. 8, 9, & 10.
 retulit Gratianus. Prior locus est ex Neocæsariensi Concilio, quo secundarum nuptiarum

E connubio Presbyter interesse prohibetur, cum præsertim nuptiis eiusmodi pœnitentiâ im-
 poni solet. Vbi pro, connubio, legendum est, convivio: sic enim paulo post habetur: Quis
 erit Presbyter, qui propter convivium suum consentiat nuptiis? Ita legitur in ipsis Concilij exempla-
 ribus, ex Græco: ὁπρὸς τὴν εὐχὴν τῶν γαμῶν διαγινώσκων τὸν ἴδιον ἐσθλάτῃ. Quod sic reddit Dionysius
 Exiguus: Presbyter in nuptiis eius qui duas uxores ducit, seu digamus efficitur, ne convivetur. Alter
 locus est ex Auctore Operis imperfecti Homil. 33. in Matth. 19. quo decernitur licitum
 esse secundum Apostoli præceptum secundas adire nuptias, secundum autem veritatis ratio-
 nem, vere fornicationem esse: sed cum permittente Deo publice & licenter committitur, fieri honestam
 fornicationem. Tertium demum suppeditat Hieronymus libr. 1. in Iovinian. cap. 8, quo secun-
 das nuptias vix nuptiarum nomine donandas, & vix excusandas definit. At id non

F tam ad eas repudiandas, quam ad extollendam viduarum castitatem dictum respondet
 Gratianus, & ex aliis eius testimoniis approbat. Tot vero scætet erroribus Operis imperfecti
 scriptor, ut in dogmaticis disputationibus minime sit audiendus. Neocæsariensem autem
 Synodum de pluribus simul ductis uxoribus agere nonnulli respondent: quam responso-
 nem probare non possum. Malim fieri talem fuisse ea ætate Ecclesiæ severitatem & rigo-
 rem, ut licitas licet, aliquam tamen incontinentiæ speciem præ se ferentes nuptias secun-
 das, non celebritate solum carere, eique Presbyterum omnino non interesse, sed pœni-
 tentiæ etiam impositione quodam modo notatam esse vellent.

IV. Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. Epistol. Origenem caussatur magicis artibus
 patrocinium tribuisse. Verba hæc adducit è scriptis Origenis: Ἀρὰ μαγικὰ καὶ οὐκ ἐστὶν ἡ
 ἀλχημεία τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων. Quod sic reddit Dionysius
 Exiguus: Ars magica non mihi videtur
 alicuius rei subsistentis vocabulum: sed etsi sit, non est operis mali, ne quid habere possit contemni.

Tum multa aduersus eum oratorie exaggerat ; res attentius introspicere insuperhabet. A Origenem ait Elyma, Iamna, & Mambra fautorem esse ; deletam fuisse adventu Christi idololatriam, quæ ex arte magica profecta est, ac deletam proinde Magiam ipsam ; aliaque ejusmodi plurima congerit. Quocirca Anonymus apud Photium Cod. 117, inter criminationes in Origenem ab aduersarijs confatas hanc nono loco recenset: *ὅτι ἡ κρηὶς μα-*

Sixt. libr. 6
Annas. 8
Gemb. Col-
lect. cap. 6.

*γία: Malam non esse Magiam. Meminissent accusatores illi duplicem esse Magiam, ut recte ex Hieronymo, & Iustino probant Sixtus, & Genebrardus ; alteram, quæ ex naturalibus causis & principijs res prævidet & prædicit, & nonnumquam etiam efficit, quæ proprie Philosophia est ; alteram, quæ Dæmonum ope & subsidio utens, præstigijs homines fallit & deludit. Magos illos, à quibus Magia dicta est, Deorum religionibus addictos, nomen inde à patria dialecto fortius refert Porphyrius libr. 3. *ἄλλ' ἐμψύχων ἀπορίας ἀποδομὴ γὰρ τοῖς προ-**

*ειον ἀγαθῶν σημεῖα ἢ καὶ κακῶν. Apud Persas, qui reum divinam periti sunt, Deosque colunt, Magi nuncupantur: id enim patria illorum dialecto significat Magus. Præcipui autem inter Philosophiæ parentes Magi commemorantur à Lærtio in Proœm. Magiam ergo si rem non malam esse dixit Origenes, perinde est ac si Philosophiam rem non malam dixerit. Pari modo accipiendum est quod ait libr. 7. contra Cels. artem *αεθρονοσολώ* medium aliquid esse & indifferens: nam si ex casualium naturalium inspectione proficiscatur, laudabilis est ; sin ex Dæmonum technis, vituperanda. *ὁ λόγος δὲ αἰρεῖ*, inquit, *παῦλ' ἀπὸ τοῦ μύθου τῆς πτωχῆς* (*πτωχῆς*) *τῆς αεθρονοσολῆς ἀναίμας, μίσην πηχανόση, εἰς ἀπάτην αἰσθητικῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ πρὸς ἀεθρονοσολίαν ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς, καὶ πρὸς αἰσθητικῆς εἰς ἀπὸν ἀσθενείας.* Magicas ergo artes, quæ Dæmonum fallacijs administrantur, improbat & reicit: sed multo etiam disertius sub finem antecedentis libri ; ibi quippe Celsum coarguit, qui Magos *ἐπιθυμητικῶν* appellaverat, ἀφ' ὧν, inquit, *ἡ παρὰ τοῦ μύθου τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ἀσθενείας, ἐπὶ ἀσθενείας καὶ ἐπιθυμιῶν ἀπὸ τῆς ἀσθενείας καὶ ἐπιθυμίας* & Homil. 13. in Num. *Nec mireris, si est in magica arte tale aliquid: esse enim hanc artem designat etiam Scriptura, sed uti ea prohibet. Nam & Dæmones Scriptura esse designat, sed coli eos & exorari vetat: recte ergo etiam magica uti prohibet, quia Magorum ministri Angeli sunt refuga, & spiritus maligni, & Dæmonia immunda. Reliqua non minus dilucida vitandæ fatietatis causa prætermitto. Tractatu etiam in Matth. trigesimo quinto, Judaicum esse dicit adjurare Dæmonia, neque secundum potestatem à Christo concessam ; quo significari vult S. Thomas id adjurationis genus, quod fit per preces, sacrificia, & vetitas ceremonias ; non alterum illud, quod fit *πεσστατικῶς*, ut loquitur Thomas, & quo Ecclesia uti solet. Libro etiam 3. *ἄλλ' ἀρχῶν*, cap. 3. ita de Magia dixerit, ut pro noxia & perniciofa hanc ipsum habuisse constet.**

S. Th. 2. 2. q.
90. a. 2.

V. Quæ cum ita se habeant, miror id scripssisse Eustathium Antiochenum: *ἀλλ' ὁ κομψὸς ὡσεὶ εἰδυλῶς εἰδυλῶς ὄργανα, καὶ νεκρομαντίας ἄρματα τοῦ δὲ ἐκκλησιαστικῆς ἀλλοῦ ἱππευτικῆς καὶ ἄλλοι τῆς οὐκ ἐπιθυμίας ἡρώματα.* Sed venustus Origenes idololatriæ instrumenta, & necromantia inventa in Ecclesie chororum inducere volens, in sacram Scripturam mentitur. Locus habetur in libello De Engastrimytho, quem lucubravit ad id rejiciendum Origenis dogma, quo animam ipsam Samuelis à Pythonissa per incantamenta evocatum decrevit. Eadem de causa peculiari libro Origenem Methodius Tytius refellit, ut auctor est Hieronymus. Hunc etiam notat errorem, suppresso licet Origenis nomine, Gregorius Nyssenus in Epistola ad Theodosium De Pythonissa. Ac Eustathius quidem, cuius librum Leo Alladius edidit, variis rationibus ostendere conatur non Samuelem, Samuelisve animam Pythonissæ carminibus fuisse excitatam, sed Dæmonem, vel phasma à Dæmone confictum. Sigillatim hæc persequi, non est otij nostri, nec instituti: satis habet Origenes præsidij in Patrum aliquot consensu, quos Leo Alladius in Syntagmate De Engastrimytho, cap. 7. recenset: Iustini in his Dialog. cum Tryph. Sulpitij Severi Histor. sacr. libr. 1. & Anastasij Antiocheni in *ὁμολογία*, quest. 112. & eorum præterea quos laudat Bellarminus libr. 4. De Christo, cap. 11. His adde antiquissimorum Rabbiorum suffragium, qui tradunt mortuorum animas, si ante annum à morte præteritum evocentur, quo tempore excita fuit Samuelis anima, videri quidem ab Engastrimytho, non audiri ; audiri ab eo qui oracula scitatur, non videri ; ab alijs nec audiri, nec videri.

Hieron. De
scrip. Eccl.
cap. 94.

VI. Hieronymus libr. 1. Apolog. in Rufin. cap. 4, Origenis locum afferre à libr. 6. Stomat. in quo juxta Platonis sententiam mentiri nonnumquam licere defendit. Idem visum est ipsi Hieronymo lib. 1. Comment. in Epist. ad Galat. cap. 2. v. 11. multisque opinionem suam defendit. Visum id quoque Chrysofomo, & Cassiano. Sed palam refragatur Augustinus in libro De mendacio ad Consentium, cap. 2. & in Epistola quadam ad Hieronymum, eique assentiuntur Theologi omnes, quodlibet mendacium, simulationem quamlibet damnantes, & peccati nota afficientes.

Chrysof. l. 1
de Sacerdotio.
Cassianus l. 1
Coll. c. 8.
17. &
189.

VII. Qui vero mendacium non usquequaque damnat Origenes, idem jurejurando penitus

A nitus interdicit Tractat. 35. in Math. ita disputans: *Simile est enim, quod dicit in Evangelio Dominus ipse: Ego autem dico non iurare omnino, & non ad iurare omnino. Si enim iurare non licet, quantum ad Evangelicum Christi mandatum, verum est quia nec ad iurare alterum licet.* In eadem fuere sententia Athanasius, Chrysostomus, Epiphanius, Hilarius, alijque complures, quos citat Sixtus Senensis libr. 6. Annot. 26. eorumque secutus est opinionem Pelagius, ut ab Augustino traditur in calce Epistol. 89. & recentium Heterodoxorum magna pars: cum è contrario sanctum esse & utile iuramentum, pie modo & prudenter, & flagitante necessitate adhibeatur, Catholica Ecclesia constituat.

CAPVT TERTIVM.

GENERALE ORIGENIANÆ DOCTRINÆ EXAMEN.

I. Iniqua fere pro Origene, vel contra Origenem iudicia. II. Recensentur ipsius defensores. III. Multa ad Origeniani nominis oppugnatores confutandos generatim proponuntur. Mutua criminationum repugnantia; IV. Origenistarum errores Origini afficti; V. Rufini interpretis perfidia; VI. Patrum falsis criminibus appetitorum exemplum; VII. Philocalia à Gregorio Theologo, & Basilio ex Origenis scriptis excerpta; VIII. allegorica ipsius interpretationes. IX. Frustra hereseon fons appellatus est. X. Librorum ipsius depravatio. XI. Multa quoque ad ipsam excusandum in uniuersum adducuntur: perpetua ipsius in proponendis sententiis hesitatio; eiusdem modestia; XII. constans hereseon insectandi studium; XIII. nimia in scribendo festinatio; XIV. Theologicae quaestiones ipsius temporibus nondum satis excussae, nec per Ecclesiam definitae. XV. Eum tan tem temere dictorum panitit. XVI. Immerito Rufinum reprehendit Hieronymus, propter inscriptum Origenis Apologie Pamphili nomen. XVII. In multis peccasse Origenem fatendum est. XVIII. Quo numero libri Origenis habendi sint, disputatur. XIX. & utrum inter Hæreticos ponendus ipse sit.

I. QVOD de Origene Origenisque dogmatis iactabatur olim: Vbi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus; idem prope modum nunc de eo, iisque merito dici potest, qui de ipsius doctrina sententiam tulere: Vbi bene accipitur, neminem accipi melius, neminem maioribus extolli præconiis, neminis doctrinam acrioribus studiis defendi; ubi male, duriori neminem & asperiori censura defricari. Adeo extrema omnia, non in vita solum, sed post mortem etiam vir ille expertus est; nescio qua fati urgente pertinacia, & perpauca Adamantium inter, ipsiusque aduersarios medias sectari partes patiente. Alios quidem tam inique erga ipsum animatos videas, ut in nefariorum ac pestiferorum Hæreticorum censu Origenem ponant, & tamquam de Ecclesia propudico ac vibice, sic de eo statuendum esse velint: alij contra tam cæco & effræni studio in eum feruntur, ut omnia ipsius facta ac dicta tueri parati sint, nec aliter dogmata eius, quam ut *uertas dicitur* amplectantur.

Vnus utriusque

Error, sed variis illudis partibus.

Equidem extrema hæc inter, medium quoddam iter tenendum puto, si quis æquus esse, nec sese ipse fallere velit. Fatendum est sæpe peccasse Origenem, & in damnosos errores incidisse; in multis falso & immerito fuisse accusatum si quis neget, profligati illum pudoris esse, & supra iam probauimus, & deinceps etiam ostendemus. Præclare Pamphilus in Apologia: *Consequens erat ex his omnibus laborum & studiorum suorum testimonis amplecti ratem virum (Origenem) & neque defensionis studio plus dare ei meriti, quam mensura deposcit; neque rursus obrectandi vitio facile condemnare, & alienum ab Ecclesiastica doctrina temere pronuntiare: cum utrumque istud præcipitum providens ante diuini sermo prohiberit dicens: Non sit in te mensura maior, neque mensura minor: abominabile est enim in conspectu Domini utrumque: unicuique enim prout dignum est retribuere, iustitie proprium est. Propter quod & mensura integra, & pondus æquale acceptabile est apud Deum; non hoc quod mentitur veritatem, per quod vel plus donatur rebus, quam merita deposcunt, vel subtrahitur meritis quod debetur.* Igitur utrorumque mihi improbat ratio, tum qui apologiis suis omni labe purgare Origenem student, tum qui eius nomen

ab Ecclesia penitus detestantur: sed iis tamen qui ipsius propugnandam susceperunt causam plus favere se profiteor; scitum quippe est plus reo favendum esse quam actori.

II. Nec me quorundam hominum movent convitia, qui non sua modo defensione indignum Origenem existimant, sed iis etiam temeritatis notam inurunt, quicumque ali- quod ei excusationis praestant officium. Quo suo decreto, non quosdam de trivio magistrel- los, sed principes in literis & pietate insignes viros percellunt. Nam ut Alexandrum Hierosolymitanum, Theodotum Casariensem, Dionysium Alexandrinum, Firmilianum Casariensem, Gregorium Thaumaturgum, & Athenodorum, aliosque Origeni coevos praetermittam; & totam denique Palaestinam, Arabiam, Phoeniciam, & Achaïam, quae Origenis partes adversus Demetrium Alexandrinum tutatae sunt, aperte easdem luculen- tis scriptis deinde propugnaverunt Eusebius, & Pamphilus, cum in Ecclesiastica Historia, tum multo magis per Apologiam sex libros complexam, quorum unicus superest. Alios quoque magni nominis viros complures Eusebij temporibus Apologias pro Origenem scri- psisse tradit Photius Cod. 118. Inter Origeniani nominis fautores Athanasium ponit Ste- phanus Trithemita, cognomento Gobarus, cuius excerpta habet Photius Cod. 232. His accensendus Didymus Alexandrinus, qui pro Origene Apologeticum edidit, & Titus Bo- strensis, & Gregorij ambo, Nazianzenum dico, & Nyssenum, qui à Gobaro commemo- rantur, & Iohannes Hierosolymitanus assiduis eam ob rem Epiphaniij & Hieronymi pro- bris laceffit. Methodium quoque, infensum illum Origenem adversarium, sui aliquando odij poenituit, & inter eius admiratores ac defensores nomen suum professus est. Tulit eadem aetas addictissimum Origeni Rufinum Aquileiensem, & innumeros per Aegyptum C dispersos Monachos, maximis eadem de causa cum Theophilo Alexandrino velitationi- bus conflictatos. Anonymi cuiusdam toties à nobis iam supra laudati Apologiam pro Ori- gene legisse se testatur Photius Cod. 117. Auctoris nomen & aetatem silentio praeslit. Quid iam recentiores commemorem, Iohannem Picum Mirandulanum, Iacobum Merlinum Viturniensem, Desiderium Erasimum Roterodamum, Sixtum Senensem, Claudium Espencaum, Gilbertum Genebrardum, & novissime Petrum Halloxium, quorum lucu- lenter extant in Origenis defensionem dissertationes?

III. Horum quidem exemplum sine reprehensione sectati me potuisse puto; neque feci tamen, nec porro faciam: in neutram enim partem nimis conspici velim: tantum quid utrimque afferri in universum possit, disputabo. Primum, quid Origenis causa maxime D faveat, videndum est; cuius duplex est ratio, vel constatis in eum criminationibus dilucen- dis, vel ipso Origene excusando. Confutantur primum accusationes hoc argumento, quod pleraque sibi repugnant invicem, & in sese incurrunt. Inter novem criminationes à Pamphilo commemoratas, contrariae sibi sunt priores quatuor, quae ad Christum pertinent; ut vel silente ipso Origene, mutuo sese illae resellant. Quod si quis superius caput, quod Ada- mantij dogmata complectitur, attentis oculis perlustrat, multa illic objecta Origeni crimi- na adversari sibi invicem deprehendet.

IV. Alterum defendendi Adamantij argumentum ex eo petitur, quod Origenistarum Heterodoxorum errores Origeni saepe afflicti sunt, & quod, ut ait Beda, *multi eius pessimi dis-* E *ceptuli multa venenosa sub nomine huius cecidisse videntur.* Cum enim Christianum orbem in fa- *De lumina-* *tionibus dissipasset ipsius doctrina, ut multa huic falso ab adversariis impacta sunt, ita non* *ab Eccles.* pauca tamquam ab ipso tradita propugnarunt ipsius assecla; vel quae re ipsa fuerant ab illo tradita, in aliam sententiam detorserunt: quorum causa infonti Origeni delegabatur. Caute ergo & diligenter Origenistica dogmata ab Origenicis seponat, & in diversis causis Origenem ac Origenistas versari sciat, quisquis historiam hanc accurate rimari, & per- spectam habere volet.

V. Nocuit & illud Origeni quod maximae lucubrationum suarum partis Rufinum in- terpretem nactus est. Cuius tanta fuit in Latine reddendis Veterum scriptis, & tam immo- derata licentia, quemadmodum saepe monuimus, cum multa detrahendo, vel infercien- do, tum pleraque interpolando & recoquendo, ut intelligere debeat quicumque conver- sum à Rufino Scriptorem aliquem legeret, non tam se Auctoris ipsius, quam Rufini senten- F tias & verba legere. Eo vero latius patet id vitium, quod ipsum Origenianam doctrinam fon- tem, libros *ἀπὸ αὐτοῦ* vnus ille ad nos derivavit, & suis quidem sordibus inquinatos; cu- jus testem citamus Rufinum ipsum in Prologo, & in Praefatione libri 3. Nemo autem su- perioris Capitis dissertationum fidem hinc elevari posse putet; cum enim magna crimina- tionum pars, quas Origenis oppugnatores jaectant, inde petita sit; quid aptius quam respon- siones indidem depromere, unde criminationes petitae sunt? Si quis ergo è corrupto libro prolatas defensiones caussetur, cadat accusationum ex eodem accersitarum fides necesse est. Quod si suum his servetur robur, stabit illarum quoque auctoritas.

VI. Multum etiam ad defensionem Origenis confert Patrum aliorum exemplum, qui-

A bus errores aliqui exciderunt humanitas, quamvis orthodoxam in aliis tenuerint fidem, & inter orthodoxos positi sint. Nam ut alios brevitatis causa prætermittam, quot recensere possumus, nulla hæreseos suspicione asperfos, & de Trinitate tamen falsa & absurda commentos? Venient in hunc ordinem Iulianus Martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Romanus, Gregorius Thaumaturgus, Methodius, Lucianus, & Origenis præcipue discipulus Dionysius Alexandrinus, quem ideo Anomæorum parentem appellat Basilius Epist. 41. & Arianismi fontem Gennadius libr. 2. De dogmat. cap. 2. cum cum tamen ab his accusationibus vindicet Athanasius, & præter Athanasium Hieronymus, qui cum in *Trinitate Catholicam esse* testatur Apolog. libr. 2. cap. 4. Quam multos integræ & sanæ fidei viros tulit Ecclesia, calumniis proscissos, & ignominie notatos?

B Vnum laudabo præ reliquis Iohannem Chrysostomum, vel hanc potissimum ob causam, quod has ipsi consiliatationes Origenismi suspicio peperit. Nam cum Origenistas monachos adversus Theophili Alexandrini injurias tueretur, in suspensionem venit affectati Origenismi, variisque artibus Episcopatu depulsus, Constantinopoli deturbatus, in exilium actus, summa ac prope ferina à submissis satellibus inclementia adhibitus, ægritudine tandem animi, ac corporis doloribus extinctus est; Origenisque calamitatem & fortunam Origenistas protegens in se expressit.

VII. Notandum quoque in gratiam Origenis, quæcunque nobis ipse exhibet Philocalia (multa autem exhibet, etiam ab eius criminatoribus reprehensa) quoniam à Gregorio Theologo & Basilio selecta Philocalia nomine affecta sunt, ipsorum quasi suffragio & approbatione munita videri; nam si secus de iis sensissent, eane *causæ* Gregorius appellasset in Epistola ad Theodorum Tyaneum Episcopum?

VIII. Allegorica præterea ipsius interpretationes Lectores nonnumquam secellerunt: cum enim sæpe ab expositione literæ ad spiritalem sensum ita transeat, ut vix utriusque percipiatur commixtura, allegoricas interpretationes habuerunt pro dogmaticis assertionibus, & sic in eas, tamquam adversus novas opiniones in Ecclesiam invecas velitati sunt.

IX. Nec fraudi huic esse debet, quod Manichæorum, Sabellianorum, Arianorum, Eunomianorum, Anomæorum, Pelagianorumque pater, & omnium hæreseon fons à nonnullis appellatur. Nam ut ad confingendas Hæreses incentivum scripta ejus malis ingeniis subdidisse demus, Lectorumne culpam & perversa judicia præstare tenetur? meritone acri stomachi vitium in cibum sincerum transfertur? Imo vero, summa ejus in Ecclesia auctoritatis vel ex eo præjudicium sumi potest, quod ex ipsius suffragio magnam erroribus suis vim accedere putarunt Heterodoxi. Annon autem præcipuam figmentis suis fidem ex Scriptura sacra conciliare itidem student Hæretici? annon ex Divinis Libris in alienos & nefarios sensus à se contortis pellifera sua dogmata extuderunt? Pari ergo jure errorum omnium, si ita loqui licet, Scriptura sacra, male scilicet accepta, fons dicatur & origo, ob præpostera nempe Hæreticorum ingenia, optima quæque pervertentium.

X. Denique potissimum Origeni ex librorum ipsius depravatione patrocinium conciliatur. Argumentum illud arripuit Anonymus ipsius defensor apud Photium Cod. 117. Idem vero peculiari libello dilatavit Rufinus, cujus summa hæc est: Inde Origenis codices ab Hæreticis & malevolis depravatos argui, quod contraria & repugnantia, non in diversis solum ipsius scripturionibus, sed iisdem etiam locis comperiantur, qualia ab homine non infano, nec penitus mente commoto scripta nullus suspicari possit; Patrum aliorum libros pari modo Ecclesie perduelles corrupisse, puta Clemens Romani, Clemens alterius Alexandrini; ac Dionysij item Alexandrini; ejus libri manus ab Hæreticis illatas Athanasium demonstrasse; eundem casum Athanasij ipsius Codices sustinuisse; Hilarij quoque & Cypriani; nec sacris ipsis Voluminibus nefarios homines Marcionistas & Apellitas percipisse; non unam lucubrationum suarum corruptelam ab Adversariis suis profectam Origenem ipsum deprehendisse, uti ipse apud Amicos Alexandrinos questus est in Epistola, quam descripsit Rufinus; eandem quoque querelam in alia ipsum Epistola iterasse. Præ aliis vero depravatos fuisse libros *quædam* idem tradit Rufinus in Prologo iis præfixo. Huic adsonat Vincentius Lirinensis in Libello adversus Hæreses, cap. 23. *Sed dicit aliquis, inquit, corruptos esse Origenis libros: non resisto, quin potius & malo: nam id à quibusdam & traditum, & scriptum est, non Catholicis tantum, verum etiam Hæreticis.* Auctor Catalogi ad Desiderium: *Multis tamen aliquos eius (Origenis) p. s. discipulos multa venenosa sub eius nomine editasse testantur:* quæ verba repetit Beda. Auctor Prædestinati Hæc. 22, & 43, minime ab his discrepat, additque Ampullianum quemdam Hæresiarcham Bithynum adstruendi sui dogmatis gratia vitiatos à se Origenis libros protulisse. Denique Haymo Albertatensis in libro De Christianarum rerum memoria ita disserit: *Ego sane de Origenis viro tam illustri, abstinentissima vita & castissima, præclara doctrina, puri & lucidi sermonis, salva fide Pa-*

trum dixerim, quod hæc omnino non scripserit, sed ab Hæreticis ob præclarum nomen eius offuscandam, A
maligie confecta sunt & conscripta, & nomini suo prætitulata.

*Evagr. libr.
3. cap. 11.*

Constat profecto solenne id esse Hæreticis veteres libros arcessendæ sibi auctoritatis
caussa violare. Frequentia occurrunt exempla in Panario Epiphaniij. Scribit item Evagrius
Nestorianos & Eutychianos sanctorum Patrum lucubrations sæpe depravasse, multosque
Apollinarij libros Gregorio Thaumaturgo, Athanasio, & Julio mutatis titulis adscripsisse.
Apollinaristas quoque Cyrilli libros pervertisse auctor est Leontius. Notarios præterea
Homilias Origenis, & dictata ex ipsius ore excipientes per nimiam festinationem erroribus
aliquibus respersisse crediderim; necnon & indoctas puellas, quarum opera ad exarandos
nitidis literis codices utebatur.

Sed Hieronymus totam hanc Origenis, quæ ex librorum ipsius depravatione petitur, B
defensionem flocci facit libr. 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 4, & 5. & cum Rufino pedem
confert, ac loca Origenis in quibus repugnantia extare dixerat Rufinus, designari sibi po-
stulat. Nos certe in superiore capite testimonia attulimus tam sibi contraria, ut Hierony-
mo satisfacere possint. Ait deinde hac responsione usum non esse Didymum, non Euse-
bium. Quid tum autem? Si, quæ ab Hæreticis inserta sunt, benigna interpretatione molli-
vit Didymus, vel perperam defendit Eusebius; si objectum testimonium solvere malue-
runt, quod erat in promptu, quam ut falsum repudiare, quod probatu difficilium erat, mi-
nime idcirco incerta & adventitia sunt? Vfus erat deinde Rufinus aliorum Patrum exem-
plo, quorum lucubrations fuerant violata. Ait vero Hieronymus futurum ut si id con-
cedatur, iam incerti sint librorum auctores, nihil ad eos relatum iri qui scripserunt, sed ad C
corruptores omnia, ac ne ad illos quidem, cum ignoti sint. *Hæc defensionis, inquit, pertur-
batione, nec Marcion, nec Manichæus, nec Arius, nec Eunomius accusari poterunt.* Attendisset vero
Hieronymus ad superiora: scribit Rufinus falsi ea esse suspecta, quibus alia in eodem Scri-
ptore ex adverso opposita extant: his duntaxat falsitatis notam apponit Rufinus; *Non enim,*
inquit Invect. 1. in Hieron. generaliter promisi me prolaturam quæ essent fidei contraria, sed quæ ipsi
*sibi essent contraria; idcirco porro incerti erunt librorum Auctores, si ea duntaxat illis abju-
dicentur, quæ reliquis contradicunt? Ecquod hinc sibi patrocinium spondere poterunt*
*Marcion, Manichæus, & alij? Tum objicit sibi Hieronymus: Quomodo in libris eorum (Pa-
trum Ecclesiæ) vitiosa nonnulla sunt? respondet, si me causas vitiorum nescite respondero, non*
statim illos Hæreticos iudicabo: fieri enim potest, ut vel simpliciter erraverint, vel alio sensu scripserint, D
vel à librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint: vel certe, antequam in Alexandria, quasi
dæmonium meridianum, Arius nasceretur, innocenter quedam & minus caute locuti sunt, & quæ non
possint perverforum hominum calumniam declinare. Excusationem accipio, cur tu eandem pro
Origene adhibitam repudiabis? à librariis scripta eius fortasse corrupta fuisse dicimus;
*ante Arium minus caute locutum pronuntiamus, vel alio sensu scripsisse, vel denique er-
rasse; idcirco hæreticos ipsum damnabis? Allata demum Patrum aliorum exempla detri-
dens ait non hæreticos suspitione vacare Origenem, etiam si in hæresi Patres alij fuerint.
Dicendum potius hæresi vacare Origenem, quamvis in errores lapsus sit, quod paribus
impliciti erroribus Patres, omni tamen hæreticos nota sint immunes. Mutilata postmo-
dum Epistola Adamantij ad amicos Alexandrinos Rufinum arguit Hieronymus; ut si E
quis mutilatum à me Scriptorem esse dicat, cum testimonium aliquod ex eo vel fragmen-
tum ad rem in disputatione positam pertinens adduco: quorsum enim Origenis adversus
Demetrium querelas, quæ in reliqua Epistola parte continentur, retulisset Rufinus, de li-
brorum ipsius constupratione agens? Ad id autem quod causatus fuerat Origenes in Epi-
stola ad Alexandrinos, adulteratum à Candido Valentiano hæretico habiti secum Dia-
logi Codicem, subjicit Hieronymus: *Intelligimus in hoc tantum Dialogo ab Origene argui hære-
ticam falsitatem, & non in cæteris libris, de quibus numquam questio fuit: alioqui si omnia quæ hæretica*
sunt, non erant Origenis, sed Hæreticorum, omnes autem propemodum illius Tomi his erroribus pleni sunt,
*nihil Origenis erit, sed eorum quorum ignoramus vocabula. Quid fiet autem altera Origenis Epi-
stola, in qua scribit Rufinus parem haberi de libris eius violatis querimoniam? Deinde F*
non id velle Rufinum diximus, quæcunque hæretica sunt in Origenis lucubrationibus,
*Hæreticorum esse, sed ea tantum quibus repugnantes sententias Origenes asseruit. In Epi-
stola quoque 65 ad Pammachium & Oceanum, cap. 4, multa in eandem sententiam Hier-
onymus colligit, idemque habet, quod in Apologia adv. Rufin. propositum est, & à no-
bis supra confutatum, nempe defensores Origenis Eusebium, & Didymum hac respon-
sione quæ ex librorum ipsius constupratione petitur, minime usos fuisse. Tum ait: *Solus*
inventus est Origenes, cuius scripta in toto orbe falsarentur. Itane vero? Annon Evangelistarum,
Apostolorumque scripta adulteras Hæreticorum manus senserunt? Parum quoque valet,
quod subnectitur: Ipse Origenes in Epistola quam scribit ad Fabianum, penitentiam agit, cur talia
*scripserit; & causam temeritatis in Ambrosium refert, quod secreto edita in publicum prolulerit: nam***

A nec hæreticus ille est, nec habendus est, quem temere dictorum pœnituit. Aliud præterea his verbis suggerit nobis defendendi Origenis argumentum Hieronymus; perperam scilicet ab Ambrosio vulgatos fuisse Codices, quos exercitationis gratia secreto Origenes elucubraverat. Hinc denique refellitur illud Baronij ad A. 232. cap. 10. *At in eo certe minus excusatione dignus esse videtur, quod cum scires sua ab omnibus impugnari, retractatorum nullam ediderit Commentarium; cum ipsi tamen satis oij & temporis superfuerit, ut ad omnes Catholica fidei numeros, cuncta que à se scripta essent, attemperaret: nam & pro retractatorio commentario haberi potest illa ad Fabianum Epistola, & alios insuper fortasse scripsit, vetustate deinde consumptos.*

XI. Quæ ad frangendas Origenis oppugnationum accusationes, eumque adversus calumnias tuendum, & immunem culpa præstandum valere poterant, collegimus: nunc quid ad eum excusandum, & ad conciliandum huic, etiam erranti, hominum favorem conferat, videamus. Virilissimum est imprimis, quod nullam in proponendis opinionibus pervicaciam, nullam in defendendis pertinaciam, quæ præcipua hæreseos nota est, præ se fert, sed fluctuans semper & incertus cogitata sua profert in medium, solenni hac vocula *ἀπορία*, quæ hæsitans est, lectorum animos occupans, & disputationes suas ordiens, eademque consueta obstetatione concludens, qua universos ad alia perscrutanda & proponenda hortatur, paratum se significans à suis discedere, ad meliora transire. Sæpe quidem in libris *ἀπορίων* dubitationem suam fatetur: velut libr. 1. cap. 6. *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuentibus: indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos scire putamus, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis quam definiendi, prout possumus, exercemur. quod iterat in fine capitis ejusdem, & initio sequentis. De Incarnatione Christi dicturus hæc præfatur libr. 2. *ἀπορίων*, cap. 6. De quo nos non temeritate aliqua, sed quomodo ordo loci deposcit, ea magis que fides nostra continet, quam humane rationis assertio vindicare solet, quam paucissimis profereamus, suspiciones potius nostras, quam manifestas aliquas affirmationes in medium profertentes. Nec aliter suam de anima disputationem accipi vult; ait enim libr. 3. *ἀπορίων*, cap. 8. Verumtamen quod diximus mentem in animam veri, vel si qua alia in hoc videntur aspicere, & discutiat apud se qui legit diligentius & pertractet; à nobis tamen non patentur velut dogmata esse prolata, sed tractandi more ac requirendi esse discutenda: & paulo post: hæc prout potuimus de rationabili anima discutenda magis à legentibus, quam statuta ac definita protulimus. Plena sunt ejusmodi obstetationum omnia, à quibus nonnullas adducit Pamphilus suam pro Origene Apologiam exordiens, ex ejusque habitatione validissimum tuendi ipsius argumentum sumit, idque non semel adversariis objectat. Hinc Gulielmus Parisiensis in part. 1. De universo, cap. 19. hæc scribit: *Hinc est error qui inpositus fuit à quibusdam uni è præcipuis Doctoribus Christianorum, & iste fuit è sapientibus Theologis Græcorum, & vocatus fuit Origenes. Apparuit autem tibi ipsum nullatenus ex sententia & asserione dixisse. Qui minus autem hanc pro Origene excusationem usurpabimus, cum eandem pro Origene discipulo Gregorio Thaumaturgo usurpaverit Basilius Epist. 64? Merito itaque Iohannes Picus Mirandulanus, secundo articulo Apologiæ pro Origene, probat eum, si**

E quid fidei minus consonum scripsit, neque dogmatice, neque assertive sed dubitative semper & inquisitive procedere; multa que Origenis congregat loca, in quibus apparet ipsius fluctuatio.

Multum etiam modestiam Origenis, & submissos ac humiles de se, suaque doctrina sensus prædicat Pamphilus initio Apologiæ: & merito; quid enim tam ab hæresi alienum, cujus certus character est superbia? Factum itaque optime est ab Halloio, cum in ejus contestanda demissione & modestia operam suam posuit, & loca ipsius multa coacervavit.

XII. Quid quod internecinum cum Hæreticis bellum perpetuo gerit Origenes, Valentianis, Marcionistis, Basilidianis, Apellitris, Helecesaitis; eaque teneri ac credi duntaxat jubet, quæ ab Ecclesia recepta sunt. *illa sola*, inquit in Proœmio libr. 1. *ἀπορίων*, *credenda est veritas, qua in nullo ab Ecclesiastica discordat traditione. quod sæpe repetit: & Hom. 16. in Luc. Ego vero quia opto esse Ecclesiasticus, & non ab Hæresiarcha aliquo, sed à Christi vocabulo nuncupari, & habere nomen quod benedicitur super terram, & cupio tam opere, quam sensu, & esse, & dici Christianus, æqualem & in veteri & in nova Lege quæro rationem. Vnde Pamphilus: Hoc idem facit etiam (Origenes) cum Hæreticorum dissentis secta, quibus omnibus confutatis atque victis unam solam eam, quam supra exposuit, Catholica veritatis sententiam tenet. De quibus singulis qualiter responderit Hæreticis, & quomodo universa eorum dogmata destruens ipse semper Apostolicam confirmaverit fidem, si velimus omnes sententias eius congregate, & longum satis est, & erit tam nobis qui scribimus onerosum, quam legentibus radiosum. Profecto hæreses, hæreseonque principes à pueritia usque adeo avehsabatur, ut Paulo Hæretico, excellentis licet facundia viro, in præcationi.*

Hall. Orig.
def. libr. 2.
cap. 2.

bus adfistere numquam voluerit, etiam si eodem ac ille contubernio uteretur: *εὐδαίμων*. A
 inquit Eusebius libr. 6. Histor. cap. 2. *ἐξ ἰν πρῶτος ἑσθὴρα ἐκείνην ἰατρίαν, ἑσθὴρα ἰατρῶν τε, ὡς
 ἀπὸ φησὶν τοῦ πρῶτου ἀνεκράτος ἔφ' αἰσθητῶν ἀδυνατῶν*: Servans Ecclesie regulam iam inde à puero,
 & ut ipse et alicubi loquitur, hæreson doctrinas abominans.

XIII. Suam præterea in scribendo festinationem Origeni nocuisse credibile est; nam
 cum tot inter curas animum distraheret, qua verba faciendo ad populum, qua Catechu-
 menos instituendo, qua munia omnia pietatis exequendo, non multum scilicet successivi
 supererat otij ad elaborandas scriptiones; proindeque quod piis exercitationibus impen-
 derat temporis, summa diligentia representabat, ut plus septem notarios scribendo defa-
 tigaret, tantumque librorum ediderit in publicum, ut mirabile sit. Quo factum est, ut sæpe
 eum *σπουδαίως* deprehenderimus; animo rebus intento, ad orationis compositionem in-
 curioso. Quid ergo mirum aliqua non satis caute dicta hinc interdum excidisse? B

XIV. Potissimum verò iuvat Origenem, quod quaestiones pleraque nondum fuerant
 Theologorum disputationibus ventilatae & illustratae, nec Ecclesiae decretis & sanctioni-
 bus definita. Avia ergo loca, & nullius ante solo trita peragantes Theologi, qua proxima
 ad verum videbatur via, hac ferebantur confestim, & aberrabant sæpe, sed venia digno er-
 rore, nondum recto tramite per Ecclesiam monstrato. Quod aliis igitur Patribus benigne
 condonari solet, idem ut indulgeatur Origeni æquum ac verum est. Quanam autem
 communi Ecclesiae consensu sua ætate recepta & probata essent, tum qua in utramque
 partem possent disputari, cauta distinctione fecerit ipse Origenes in Proœmio libri 1. *Ἐπι
 ἀρχῆς*: In postremum hunc censum coniecit quaestiones de animæ origine, de natura An- C
 gelorum & Dæmonum, de iis quæ mundi ortum antecesserunt, & quæ post eius interitum
 futura sunt, aliaque nonnulla. Eadem in simili causa usus est exceptione Hieronymus lib.
 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 4, cum veteres Ecclesiae Scriptores, quorum codices errori-
 bus infecti sunt, excusare vellet: *Fieri potest ut antequam in Alexandria, quasi Dæmonium meri-
 dianam, Arius nasceretur, innocenter quadam & minus caute locuti sunt, & qua non possint perverso-
 rum hominum calumniam declinare*. Reddimus itaque Hieronymo voces suas, & quod pro
 aliis valere vult, id ipsum pro Origene ut valeat, iure nostro postulamus.

XV. Denique cum in Epistola 65. quæ est ad Pammachium & Oceanum, cap. 4, testi-
 ficetur Hieronymus, ut dictum superius à nobis est, errorum suorum Origenem pœni-
 tuisse, idque Fabiano Papæ ipsum significasse per literas, & temeritatis causam in Ambro- D
 sium retulisse, quod secreto edita publicasset; is ab omni hæreseos infamia plane vindici-
 catur, qua ij notantur duntaxat, qui temere pronuntiata pertinaciter defendunt. Optime
 id pro ingenij sui perspicacitate notavit Picus Mirandulanus art. 4, Apologia suæ pro Ori-
 gene: verum minus recte addidit Origenem ante sexagesimum ætatis suæ annum multa ti-
 tubanter proposuisse, ut pote in Theologicis quaestionibus nondum satis subactum; quæ
 vero deinceps elucubravit, puta libros contra Celsum, & Commentaria in Matthæum, ea
 tum scripsisse, cum iam Catholica veritas ipsi fuisset comperta: quasi non iidem com-
 pareant in iis errores, quos in prioribus admiserat.

XVI. Quoniam autem defensores Origenis pereensemus hoc capite, & quæ illi tuen-
 do commoda esse possunt, summam colligimus, locus non admonet, ut Apologia sub E
 nomine Pamphili pro eo scriptæ, cujus testimonium toto hoc opere sæpe adhibuimus, ve-
 rum ac legitimum auctorem indicemus. Lucubrationi huic à se Latinis literis reddita
 Pamphili nomen Rufinus adscripserat, uti hodieque adscriptum extat; & in Invectiva
 priore in Hieronymum tanquam à Pamphilo elaboratam laudaverat: quem secuti sunt
 deinde Auctor Prædestinati libr. 1. Hæc. 43, Socrates libr. 4. Hist. Eccles. cap. 27, & Ni-
 cephorus libr. 10. cap. 14. Rufino reclamavit Hieronymus, fucumque Lectoris factum
 conquestus est: at in assignando scriptoris hujus auctore varia diseruit. Nam in Proœ-
 mio in Dialogos adv. Pelagianos, & Apolog. 1. in Rufin. cap. 2, eam docet primum esse
 librum à sex libris, quibus constabat Apologia Eusebij pro Origene; ex eoque id esse ma-
 nifestum, quod in sequentibus Eusebij libris citetur ille primus; & in primo vicissim se-
 quentes; nihil Pamphilum, teste Eusebio, proprii operis condidisse: & in libro adv. Pe-
 lag. ad Ctesiph. cap. 2, *Fecerat hoc, inquit, & in auctori Pamphili martyris nomine, ut librum pri-
 mum sex librorum defensionis Origenis, Eusebij Cæsariensis, quem fuisse Anianum nemo est qui nesciat,
 nomine Pamphili martyris prænotaret*: & libr. 6. in Ezech. cap. 18, *Nec mirum si gentilem Philoso-
 phum in maxime in Romana urbe Episcopum transfulerit; cum Eusebij quoque Cæsariensis primum pro
 Origene librum, Pamphili martyris vocabulo commutavit; ut facilius tali laudatore libros impijssimos
 ab Romanis conciliaret auctoribus*. At in Epistola 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 4, com-
 positum ab amicis Origenis & sectatoribus librum suspicatur, eoque facilius compositum,
 quod, nullis aliis à Pamphilo editis scriptionibus, ex earum confictu verum deprehendi
 non posset, additque supposititium hoc opus ad mille versus è principio libri sexti Euse-

A hianæ Apologia continere. Subjungit postmodum Pamphilum inter & Eusebium magnam fuisse animorum concordiam: *Quomodo igitur, inquit, inter se dissentire potuerunt, ut Eusebius in toto opere suo Origenem Ariani probet dogmatis, & Pamphilus Nicenæ Synodi, quæ fuit postea, defensorem?* Vnde concludit vel Didymi esse illud opusculum, vel alterius cuiuslibet, qui sexti Eusebii libri capite detruncato cætera membra sociari: hoc est, qui libri sexti initium in priorem inferuerit. Nam libro 3. Apolog. adv. Rufin. cap. 4. hæc habet: *In Casariensi Bibliotheca Eusebii sex volumina reperi δαδολογίας ωσεβίου: quæ cum legissem, primum cum librum deprehendi, quem tu solus sub nomine Martyris edidisti, de Filio & Spiritu sancto in bonam partem plerisque blasphemis commutatis; & hoc vel Didymum, vel te, vel alium fecisse nescio quem, quod in apertissime in libris ωσεβίου fecisse convinceris: maxime cum idem Eusebius, ut iam duobus libris docui, scribat Pamphilum nihil proprii operis edidisse.* Ex his efficitur Didymum, aut alium quemlibet, in priorem Eusebianæ Apologiae librum mille cititer versus ex sexti initio detractos inferuisse, Rufinum vero exposuisse Latine, & sub Pamphili nomine publicasse, cum Eusebii potius dicendus esset; ac nonnulla quoque de Filio Dei & Spiritu sancto, in eo vel ipsum, vel Didymum, vel alium commutasse. Hoc idem reperitur libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 2, & libr. 4. cap. 4, quo postremo loco aliqua etiam orthodoxæ fidei minus congrua in Rufini interpretatione extitisse tradit Hieronymus, quæ nusquam hodie comparent; à Rufino, ut opinor, erasa, quo omnem querelæ ansam præcideret. Libri ejusdem secundi capite sexto narrat Hieronymus Apologeticum hunc, primum sibi in codice Rufini visum, Pamphili nomine inscriptum, diversum ab Eusebii Apologetico aliquando existimasse: sed pelleto utroque facile intellexisse primum ex Eusebianis sex libris, eum esse cui à Rufino Pamphili nomen inductum est, quique hoc titulo Latine ac Grece editus est, immutatis duntaxat sensibus de Filio & Spiritu sancto, qui ætiam blasphemiam præferebant: eo factum ut in libro De scriptoribus Ecclesiasticis Pamphilo lucubrationem hanc adscripserit. Verba eius sunt: *Scripti, antequam Eusebius scriberet, Apologeticum pro Origenem.* Id ita demum excusat libr. 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. *Sed cum ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse, exceptis brevibus Epistolis ad amicos, & primus liber sex voluminum illius eadem & istam verbis continet, quæ sub nomine Pamphili à te facta sunt, perspicuum est te idcirco librum hunc dissimulare voluisse, ut sub persona Martyris hæresim introduceres; cumque de ipso libro, quem Pamphilus simulat, multa perverteris, & aliter in Greco, aliter in Latino sit, fraudem tuam errori meo imputare non debes; credidi enim eius esse librum, quem titulus præferebat: atque hæc repetit libr. 3. Apolog. cap. 4.* Quamvis autem in assignando Apologetici huius auctore dubius hæreat Hieronymus; Marianus tamen Victorius accuratus Hieronymi editor eum sine dubitatione Eusebio adscribere non dubitavit.

Verum concertationem dirimit Photius Cod. 118. docet enim Pamphilum, cum attineretur in carcere, quinque priores Apologetici illius libros præfente Eusebio elaborasse; sextum vero, perpeffo martyrium Pamphilo, ab Eusebio fuisse absolutum. Præcipuum nempe operis auctorem Pamphilum agnoscit, socium vero Eusebium & administrum. Res ex ipsius verbis melius spectabitur: *απολογητικὴν πεμφίλων τῶν μαρτυρῶν καὶ δαδολογίας ωσεβίου, πεμφίλων τῶν ἐπιτομῶν τῶν πεμφίλων τῶν διαγωγῶν οὐκ οὐκ οὐκ, συμπεριλαμβανῶν καὶ δαδολογίας τῶν ἐπιτομῶν.* ὁ δὲ ἐπιτομῶν, ἰπὸ τοῦ μαρτυρῶν ἔχει τὴν ἀπαρχὴν, ἀλλοῦσθαι δὲ ἐν ἐπιτομῶν τῶν δαδολογίας ἀπαρχῆς. *Letus est Pamphili martyris, & Eusebii pro Origenem liber sex tomis constat, quorum quinque à Pamphilo in carcere detento, præfente etiam Eusebio, elaborati sunt. Sextus autem, postquam gladio Martyr vitæ privatus migravit ad Deum quem concupiscerat, ab Eusebio est absolutus: & deinde: ὁ δὲ ἐπιτομῶν ωσεβίου δαδολογίας, ὡς ἐφημερῶν, ὁ πεμφίλων οὐκ οὐκ οὐκ καὶ δαδολογίας τῶν ἐπιτομῶν οὐκ οὐκ οὐκ, καὶ ταῦτα ὡσεὶ τῶν ἐν ἐπιτομῶν ἔστὶ χριστὸν ταλαπωτέστερον διαπεύσαντα.* Apologiam autem pro Origenem, ut diximus, Pamphilus una cum Eusebio carcere inclusus elaboravit, eandemque ad eos qui in metallis pro Christo exercebantur, misit. Eusebius ipse scriptam eam à se & Pamphilo fatetur Histor. libr. 6. cap. 33. *ὅσα δὲ ἀδελφεῖα, inquit, ἐπὶ αὐτῶν ἐπιτομῶν τῶν πεμφίλων, ταῦτα καὶ ἐν τῶν αὐτῶν πεμφίλων ἔμην τῶν πεμφίλων τῶν πεμφίλων δαδολογίας, πεμφίλων ἀδελφεῖα.* Quæcumque vero de illo necessario cognoscenda sunt, ea perire licet ex Apologia, quam pro eo ego & sancti temporis nostri Martyr Pamphilus elaboravimus. Pamphilum igitur & Eusebium auctores habet Apologeticus iste, & si Photium audimus, primum quidem & præcipuum Pamphilum. Postremum duntaxat è libris sex unus Eusebius conscripsit. Ad id autem quod objicit Hieronymus, mille versus detractos è postremo Apologiae libro, qui Eusebii fuit, in priorem illum Pamphili fuisse inductos, proindeque non totum à Pamphilo fuisse lucubratum; respondeo nec totum lucubratum fuisse ab Eusebio; & utrique adscribi posse. Vana est vero altera Hieronymi peritio, cum ait summum fuisse Eusebium inter & Pamphilum opinionum consensus; eum autem Eusebius Origenem toto in opere suo fuisse viceat Ariani fuisse defensorem dogmatis, Pamphilus vero Nicenæ Synodi, quæ fuit postea, defensorem; hinc effici non esse Pamphili & Eusebii totum illud opus, sed par-

tem esse Eusebii, priorem vero librum alterius cujuscumque, puta Didymi. Non magis enim A
mitum est diversa de Origenis doctrina sensisse & scripsisse Pamphilum & Eusebium quam
de Christi divinitate orthodoxam fuisse Pamphili opinionem, Arianam vero & hareticam
Eusebii. Facile quoque diluitur aliud argumentum Hieronymi, nihil proprii operis Pam-
philum condidisse asserentis: nec enim proprium eius opus Apologeticum ille dici potest,
quem alterius opera adiutus, Eusebii scilicet, elaboravit. Nunc vero arbitrentur aequi &
eruditi Lectores, meritorie Rufinum Hieronymus reprehenderit, propter inscriptum
Pamphili nomen priori huius Apologiae libro. Ceterum cum sex conlaret libris hæc
Pamphili Apologia, cujus prior duntaxat à Rufino conversus ad nos pervenit, non est cur
miretur Baronius Gregorij Neocæsariensis encomiasticam orationem Origeni dictam, B
quam à Pamphilo Apologiae suæ insertam fuisse proditum est, in ea hodie non inveniri, B
cum quinque libris mutilatum hoc opus habeamus.

XVII. Quamvis autem multa vel ad refellendos Origenis adversarios, vel ad ipsum ex-
cufandum attulerimus, in multis tamen peccasse fatendum est. Ac periosque sane ipsius
errores supra iam ab aliis deprehensos agnovimus, vel nondum perceptos notavimus,
cum eius dogmata perpendere. Peccandi causa iudicium præcepit, & immoderata in-
genij lascivia & licentia, cui tam intemperanter morigerabatur, ut cogitata omnia, cruda
etiamnum & immatura profunderet. Accessit inepta quadam Scripturæ plerumque expli-
canda ratio, vocum singularum notionibus eruendis & expendendis odiose ac putide stu-
borans. Adde nimium profanarum doctrinarum, ac Platonicæ præsertim philosophiæ, C
quam Tertullianus *hæreticorum etiam condimentarium esse factum* ait, studium, ad cujus nor-
mam Theologica dogmata cum exigeret, absurdis opinionibus ipse primum imbutus,
mox Ecclesiam conturbavit. Platons quidem disciplinam affectati sunt vetusti Patres
quamplurimi, partim vetustiores Origene, partim eodem recentiores, quicumque præ-
sertim Nicænum Concilium antecesserunt: at ea solum ab illo mutuati sunt, quæ decretis
Ecclesiæ consentiebant; Origenes vero totam Academiam visus est in Ecclesiam transfu-
lisse: licet fateatur alicubi *Philosophiam neque in omnibus Legi Lei contrariam esse, neque in om-
nibus consonam*. Inde tanta errorum seges bonæ frugis succrevit. Ex his satis liquet quam
inanes sint Rufini conatus, cum quidquid falsum apud Origenem occurrit, pro spurio &
ab Hæreticis intruso haberi iubet; nam multa quidem Origeni afficta fuisse verum est, sed D
plura tamen, eaque noxia & damnosa ab illo profecta esse candidum virum fateri decet.

XVIII. Nunc querendum superest quo numero habendi sint libri Origenis, ipseque
adeo Origenes: utrum hic inter Hæreticos, illi inter damnatos ac reprobos scripserunt
ponendi sint. Quod erit capitis huius velut corollarium. Disputemus primum de libris.
In varios Origenem impegnisse errores satis à nobis confessum est. At quamvis eos
ipsum aliunde assutos dateremus, quod multi affirmant, planeque iis immunem Ori-
genem agnosceremus, valeret id quidem ad excusationem Auctoris; non ad purgatio-
nem librorum. Cum certum sit igitur falsis eos & impiis scaterere sententiis, & iam inde à
vetustis temporibus malo fermento fuisse infectos, quæritur penitusne repudiari eos ju-
beat Ecclesia, & abiici, quemadmodum Hæreticorum libri solent, an ipsorum usum eadem E
vel probeat vel certe permittat.

Auctor est Pamphilus in Apologia, Hæreticorum loco sua ætate à multis habitos, qui-
cumque libris Origenis uterentur, nec eam quidem concessam ipsis fuisse veniam, *quæ in-
partiri solet (verbi gratia) his qui Græcorum secularium libros, vel nonnumquam etiam Hæreticorum
percontantur atque cognoscendi studio decurrunt*. Pamphili circiter temporibus florebat Pacho-
mius Abbas, vitæ sanctitate illustris, quem iam morti proximum, Monachos suos ab ear-
um lucubrationum lectione gravissimis verbis prohibuisse narrat, qui vitam eius literis
consignavit: sed fidem narrationi detrahit perspectum scriptoris adversus Origenis
odium. Multum deinde à Theophilo & Epiphano laboratum est, omnium de manibus ij
libri ut excuterentur: proditum quippe est à Socrate & Sozomeno solas Origenis lucubra- F
tiones trimitatum esse Theophilum, earum licet auctoritate adversus Arianos iam ante
Athanasium pugnavisset; Alexandria concilium constasse, in eoque illæ ut repudiarentur
perfecisse; easdem in Cypria Synodo suavis ipsius Epiphanium damnasse, & ne quis iis
legendis operam daret sanxisse, decretum Constantinopolim misisse, idemque ut faceret,
Chrysostrum valde fuisse hortatum; eodem ipsum contendisse, Episcopos in suam sen-
tentiam pellicere voluisse, & Origeniana denique scripta in Apostolorum templo publica
denuntiatione reprobare parantem Sarapionis monitu absteritum fuisse. A Faustino quo-
que veritatem eorum usum testificatur Hieronymus Epistol. 76. ad Tranquill. Nec Baro-
nio assentior, contra Sulpitij Severi, Socratis, & Sozomeni auctoritatem falsum esse asse-
renti, Epiphanium inter, Theophilum, & Chrysostrum de libris Origenis prohibendis
hac

Tertull. lib.
de anima
cap. 27.

Hom. 14. in
Gen.

Socrat. lib.
6. c. 9. 12.
Sozom. lib.
8. cap. 14.

Bar. Ann.
403. c. 15.

A hac tempestate actum, vel eos in Alexandrina Synodo aut Cyprica fuisse proscriptos; nec Gennadio, qui Severum in Dialogo priore referre ait, suo tempore apud Alexandrinam Synodum Episcoporum decretum, Origenem & caeteros à sapientibus pro bonis legendum, & à minus capacibus pro mali repudiandum. Ait quidem Sulpitius maximam fuisse Monachos inter & Episcopos concertationem ex ea occasione, quia congregati in unum sapienter Sacerdotes frequentibus decrevisse Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret aut haberet. Gratissimum præterea sibi fuisse asseverat Anastasius Papa in Epistola ad Iohannem Hierosolymitanum, quod ab Origenis lectione Christianos revocarunt Arcadius & Honorius. Eo quoque inclinare videntur Vincencius Lirinensis cap. 23. contr. Hæres. ut ab usu Christianorum libri isti removeantur. Denique Iustinianus in Epistola Encyclica ad Menam & alios Episcopos, cupere se scribit omnes Christianos cognoscere scripta Origenis profusa à Christiana fide esse aliena, ac penitus explodenda.

Sed contra pro libris Adamantij steterunt Theotimus Tomitanus, & Iohannes Chrysofomus, alijque complures Episcopi, & *αὐτοὶ ὑπερῆκεν* illa Origenianorum operum, quæ Constantinopolim invexerat Epiphanius, subscriptione sua vel assensu confirmare reuertunt. Ea etiam videntur, si non palam approbasse, at certe non penitus respuisse, quicumque suas ex iis Scripturæ sacræ interpretationes transfulerunt, quos in Observationibus pro tempore laudavimus. Et quamvis Ecclesiæ decretis aliquando vetita esset eorum lectio, his tamen contrarius usus derogasse diceretur.

Aquissima hæc profecto, & perpetua Ecclesiæ confessione firmata videtur esse sententia, quæ librorum Origenis usum vulgo concedendum definit, ipsius modo errores fugiantur. Ita sensit Hieronymus, quantumlibet Adamantio insensus: *Quia mea parvitas*, inquit, *quæris sententiam, ut non secundum fratrem Faustinum penitus respiciendus sit, an secundum quosdam legendus ex parte: Ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Novatianum, Anobium, Apollinarium, & nonnullos Ecclesiasticos Scriptores Græcos pariter & Latinos, ut bona eorum diligam, vitiosaque contraria, juxta Apostolum dicentem: Omnia probate, quod bonum est, tenete. Et mox: Nec enim propter doctrinam eius prava suscipienda sunt dogmata, nec propter dogmatum pravitatem, si quos Commentarios in Scripturas sanctas utiles edidit, penitus respiciendi sunt.* Hac imbutus persuasione Theophilus ille Origenimasticus, post vexatum misere Chrysofomum, Constantinopoli Alexandriam redux, cum esset in Origenis lectione deprehensus, scite dixit: *τὰ ἀσέβητα τῶν ἐπιβλητῶν ἀποστόλων ἀποδοῦναι τῷ ὄντι ἐν ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, καὶ τῷ ἁγίῳ ἐκκλησίᾳ. Libri Origenis similes sunt prato omni sistorum genere confuso. Si quid in ijs ergo bonum invenio, id descripto: quod si quid spinosum videtur, id tamquam aculeum transilio.* Eandem regulam in Origene legendo Cassiodorus servari iussit; habendaque ait eius scripta more anethi; eius succo condendam sacræ Scripturæ lectionem, decoctum ipsum exsuccumque esse projiciendum; eumque de eo dictum sit: *Vbi bene, nemo melius; ubi male, nemo peius*, magna ipsum cautione esse tractandum: *Quapropter, inquit, in operibus eiusdem Origenis, quantum transiens invenire prævalui, loca quæ contra regulas Patrum dicta sunt, ætherei disputatione (sic enim lego, pro, heresim disputatione) signavi, ut decipere non prævaleat, qui tali signo in pravis sensibus cavendus esse monstratur.*

Posteriores autem in toto dicunt esse fugiendum, propterea quia subtiliter decipit innocentes. Iam antea vero Concilium Romanum, quod sub Gelasio celebratum est, ita de ea re decreverat: *Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiavit, legenda suscipimus, reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse revocanda.* Quapropter recte scripsisse videtur Socrates libr. 6. cap. 13, nobiles Origenis adversarios, Methodium, Eustathium, Apollinarium, & Theophilum, à quibus multis ille criminibus compellatus est, satis ostendisse probari sibi, quicumque minime reprehendissent. Quod cum ita sit, non cuius tamen è vulgo Christianorum, sed iis solum permittendum esse Origenianarum scripturam usum censeo, quorum perspecta sit fides, & diuturnis experimentis probata constantia. Hos autem probatos effici trapezitas velim, adulterinos doctrinæ nummos à legitimis caute seponere scientes.

XIX. Diximus de libris; de ipso Origene quid sentiendum sit, exploremus. Et si geminam adversus eum conflaverat Synodum Demetrius Alexandrinus Episcopus, à quibus Sacerdotij honore exutus, ab Ecclesiæ communione prohibitus, & Alexandria pulsus est, consentiente in id decretum toto propemodum orbe: non ante tamen Hæretici nota iterum ipsi iniri cepta est, quam Epiphanius cum Iohanne Hierosolymitano, Theophilus cum Nitriensibus monachis, Hieronymus cum Rufino altercatus est. Nam postquam Synodum Alexandriæ coegit Theophilus, & Origenis colubros Evangelico ensē truncavit, ut ipse ait, Epiphanium rogavit per Epistolam, ut Synodum ipse congregaret, perficeretque, *ut Origenes nominatim, & nefaria heresis condemnaretur*: cuius consilio Epiphanius demum obsecutus est. Refert Hieronymus libr. 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 6, & in Epist.

ad Pammach. & Marcell. Anatafium Romanum Pontificem, Theophilum Alexandri-
 num, Venerium Mediolanensem, Chromatium Aquileiensem, & omnem tam Orientis
 quam Occidentis Catholicorum Synodum pari sententia & pari spiritu hæreticum illum
 denuntiale: quo eum ipse quoque titulo infamat. Theophilus Hydram eum omnium
 hæreseon & erroris magistrum ac principem nominat Pasch. 1. quemadmodum & Zona-
 ras in Decio, Gelasius Papa in Romano Concilio Schismaticum eum appellat. Antioche-
 na Ephraimij Synodus anathema dixit Origeni; dixit & Quinta Vniuersalis. In ea autem
 ante omnia quaestum narrat Evagrius, utrum homines iam vita functi anathematis subji-
 ci possint: Eutychius qui Episcopo Amaseno erat à responsis, & Episcopatum Constanti-
 nopoleos postmodum adeptus est, quaestionem solvit exemplo Iosiae regis, qui non Da-
 monum solum Sacerdotes interfecit, sed mortuorum etiam oculos refodit; quod magno
 omnium, sed Iustiniani præsertim applausu exceptum est. Neque semel, sed iterum ite-
 rumque in variis Synodi huius Actionibus id disceptatum est; quas disceptationes sum-
 matim retulit Gratianus Decret. Part. 2. Caus. 24. Quæst. 2. decrevitque demum Syno-
 dus Hæreticos & in vita & post mortem anathematis esse obnoxios. Itaque anathemate
 percussus ab ea & Hæreticus Origenes appellatus est. Quod à Sexta subinde Synodo fuit
 approbatum: nam huius inter Acta relata est Sophronij ad Sergium Epistola, qua eodem
 Adamantius appetitur maledictio; & Actione 8. repetitur professio fidei à Macario Antio-
 cheno oblata Constantino Imperatori, in qua damnat Origenem, Didimum, & Eva-
 grium, eorumque deliramenta; & Actione 17, & 18. probatur Anathema Origeni à Quin-
 ta Synodo inflitum, & in Edicto Constantini Imperatoris ad Populum habitantem in Oc-
 ciduis partibus; probatur denique in Epistola Leonis II Papæ ad Constantinum. Facun-
 dus præterea qui trium Capitulorum defensionem suscepit, Origenem inter Hæreticos
 libr. 12. cap. 1. aperte recenset. Quin & Patrum multorum suffragiis eodem numero ha-
 bitum tradit Cassiodorus libr. De instit. divin. Script. cap. 1. Hæretiarum deterrimum
 appellat Pelagius 2. Papa. Ab Ecclesia cum aliis Hæreticis proscribitur à prima Latera-
 nensi Synodo. Denique Græci recentiores, alijque etiam plurimi eodem ipsum convitio
 profindunt. Hæc ergo in præjudicium trahunt Origenis adversarij, nec hiscere contra li-
 cere ulli existimant.

Qui contrarias autem sectantur partes, talia tegerunt, à Demetrio licet, plurimisque
 ipsi consentientibus Episcopis segregatus fuerit ab Ecclesia Origenes, ipsius tamen causam
 suscepisse & propugnasse Palaestinam, Arabiam, Phœniciam, & Achaiam; & iuxta testi-
 ficationem Hieronymi, non ipsius errores, sed adversariorum has ei turbas pe-
 perisse: nullam Demetrianarum Synodorum mentionem factam à Theophilo & Epiphania-
 no insensibilis Origenis adversariis, ac nullam proinde ipsarum rationem duxisse: eum-
 dem ab Hieronymo, & iam ante à Didymo alterum Ecclesiarum post Apostolos magi-
 strum nuncupari; quod quis de homine Hæretico dictum putet? horum auctoritate refelli
 Theophilum, cum Origenem queritur Ecclesiæ Doctorem appellari: pium Episcopum
 Theotimum Epiphania librorum Origenis damnationem urgenti respondisse, *ὅτι οὐκ ἔστι
 ἡ πάλαι τὰ πλεονεκτήματα ὑβρίζον, ἢ τὴν βλασφημίαν οὐκ ἔστι τὴν λαοὶ τῶν ἁγίων ἡσυχάζοντες, καὶ τὰ
 παρ' ἐκείνων δεδιμμενὰ ἀδελφῶν* Neque fas esse hominem iam pridem defunctum contumelia effi-
 cere, neque absque calumnia veterum iudicium improbare, & quæ ab ipsis decreta sunt rescindere:
 ipsum Epiphanium non Origenis proscriptionem, sed librorum eius duntaxat damnatio-
 nem postulasse: *οὐκ ἂν τοὶ ὀρθροδοξοὶ ἢ ὑπερφύω, ἀλλὰ τὰ βιβλία μόνον διέκοιτο*. Non
 ipsam Origenem extra communionem esse decrevit, sed libros solum criminatus est: inquit Georgius
 Alexandrinus Episcopus in Vita Chrysostomi, cap. 43: non ita vero intelligendum Gela-
 sium, cum Schismaticum eum appellat, quasi secessionem à supremo Ecclesiæ capite se-
 cisse eum voluerit, sed dissidia ac turbas in Ecclesiam intulisse; *σχίσματα βαλοῖσα ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ*. Cum schismata in Ecclesia concitasset: ut de eo scribit Petrus Alexandrinus in Mystagogia:
 quod ad Quintam Synodum attinet, iudicare posse Synodos de fide, non de personis, præ-
 fertim mortuis; hinc factum ut quæ de Theodoro, Theodoro, & Iba decrevit Quin-
 tum illud Concilium, temporis progressu vim & auctoritatem pene amiserint: scitum il-
 lud esse S. Thomæ Quodlibeto nono, artic. ult. neminem ad assensum Ecclesiæ adhiben-
 dum necessario adstringi in iis, quæ ad substantiam fidei non pertinent: Vigilium Papam in
 Constituto ad Iustinianum, Theodori, Theodoret, & Iba errores refellere & damnare,
 auctoribus ipsis, quoniam in pace Ecclesiæ obierunt, parci iubere; quod eatenus proban-
 dum ait Baronius ad A. 553. cap. 185. si modo constet eum qui in Ecclesiæ pace obierit,
 neque hæresim dum viveret, pertinaciter defendisse, neque in Ecclesiæ communionem si-
 mulate perseverasse; Origenem autem quis dogmatis suis pertinaciter hæsisse dicat, quem
 tam submisisse de se & moderate sensisse ostendimus, tantaque modestia, quæ sentiebat, de-
 clarasse? quis Ecclesiæ communionem simulate secutum eum existimet, qui fidei profes-

- A sionem ad Fabianum Papam dedit, exortientes hareses acerrime infectus est, nullam cum Hæreticis societatem iniri, Catholicorum Episcoporum familiaritate ad mortem usque constanter usus est? Caverat certe iam ante Iustinianum Nicæna Synodus, ne absente eo, cuius agebatur causa, sententia ferretur. Vnde præclare Pontianus Episcopus in Epistola ad Iustinianum. *In extremo Epistole vestre cognovimus, quod nos non mediocriter remordet, debere nos Theodoram, & scripta Theodoretæ, & Epistolam Iozæ damnare. Eorum dicta ad nos usque nunc minime pervenerunt. Quod si pervenerunt, & aliqua ibi apocrypha, quæ contra fidei regulam sunt, legerimus; dicta possimus respicere, non auctores iam mortuos præcipiti condemnatione damnare. Quod si adhuc vivet, & correcti errorem suum non condemnarent, nisi sine damnarentur. Cum autem ergo Iustinianus in Edicto adversus tria Capitula: Si vero quidam dicunt non oportere Theodoram post mortem anathematizari, sciant quidalem Hæreticum defendunt, quod omnis Hæreticus usque ad finem vite in suo errore permanens, iuste perpetuo anathematizatus, & post mortem subicitur: & hoc in multis Hæreticis & antiquioribus & propioribus factum est, idest Valentinio, Basilide, Marcione, Cerintho, Manicheo, Eunomio, & Bonofo: hoc autem idem & in Theodoro factum est, & in via accusato, & post mortem anathematizato à sanctis Patribus; minime id pertinet ad Origenem; nam et si in errores lapsus sit aliquando, ab iis tamen, postquam ab Ecclesia semel forent damnati, recedere se nolle nequam professus est: error fuit in intellectu; pertinaciæ crimen in voluntate non fuit. Denique suam Origeni famam & nomen fati asseruit Leo III. Pontifex maximus, cum inter Lectiones ex Patrum lucubrationibus decerptas, & Romano insertas Breviario, nonnullas quoque ex Origenianis libris petitas eidem inseruit.*
- C Qui ergo omnem harescos suspensionem ab Origene abesse volunt, cum iis qui invidioso Hæretici nomine ipsam infamant, ita conciliari posse censeo; si duplici notione sumi Hæretici appellationem dicamus, vel ad eum significandum qui haresim aut fabrefecerit aut secutus sit, eam licet ejurare paratus, simulatque fuisset ab Ecclesia repudiata; vel ad designandum eum qui non harescos duntaxat auctor & assecla, sed perpetuus etiam propugnator, & pertinax ad versus Ecclesiæ auctoritatem assertor fuerit: priore igitur notione Hæretici nomen à Patribus Adamantio imponi, ut harescos auctor, non assertor significetur. Quo sensu orthodoxi quoque Patres quamplurimi hæretici dici possunt, velut Irenæus, Papias, Cyprianus, & alij. Hac insuper adhiberi potest responsio, ignominiosam Hæretici appellationem non aliter ab Ecclesia, quam ex hypothesi cuiquam infligi, ita si D Ipreis Ecclesiæ decretis in haresi obierit; quæ quidem in Origenem minime cadit criminatio. Acquiescamus igitur in hoc Hieronymi placito è Traditionibus Ebraicis: *Hoc unum dico: vellem cum invidia nominis eius, habere etiam scientiam Scripturarum, stocci pendens imagines, umbraque larvarum, quarum natura esse dicitur, terrere parvulos, & in angulis garrire tenebrosos. & in illo ex Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 3. Quod si quis Iudas Zelotes opproberit nobis errores eius, audiat libere;*

Interdum magnus dormitat Homerus,

Verum operi longo fas est obrepere somnum.

Non imitemur eius vitia, cuius vititates non possumus sequi. Erraverunt in fide alij, tam Græci, quam Latini; quorum non necesse est proferre nomina, ne videamur enim non sui merito, sed aliorum errore descendere..... Nunc vero cum simpliciter errorem eius fatear, sic legam ut ceteros, quia sic erravit ut ceteri. Sed dicas: Si multorum communis est error, cur solum persequimini? quia vos laudatis ut Apostolum: tolle amoris scilicet Coloss. & nos tollimus ad magnitudinem & in isto è Prolog. libr. 2. in Mich. Nam quod dicunt Origenis me velamina compilare, & contaminari non decere veterum scripta; quod illi maledictum vehementer esse existimant, eandem laudem ego maximam dico, cum illam imitari volo, quem caucis prudentibus & vobis placere non dubito.

CAPVT QVARTVM.

FORTVNA DOCTRINÆ ORIGENIANÆ.

Capitis quarti partitio.

Tribus Sectionibus constat caput istud. I. explicat quid Origeniana doctrina in Oriente passa sit ab Origenis ipsius ætate, ad altercationem usque Hieronymi & Rufini; tum etiam quam in Occidente fortuna iactata sit. II. continet quidquid Origenismi causa actum est, à Theophili diffidio cum Ægyptiis monachis & Iohanne Chryostomo, ad tempora Synodi Chalcedonenfis. III. ab ea tempestate, ad hanc usque ætatem Origenismi fortunam persequitur.

I. Procellarum adversus Origenis etiamnum viventis doctrinam concitarum series summam repetitur. II. Sedata Origenis morte odia non multo post recrudescunt. III. Prierius Alexandrinus Origenes iunior dictus. Theognostum Alexandrinum inter Origenis affectas ponit Photius. IV. Arianis temporibus Origenis doctrina denuo impugnari coepit ab Orthodoxis, quod eius sibi patrocinium ascescerent Ariani: V. quam tamen benigne interpretari maluerunt Athanasius, Basilus, & Gregorius Nazianzenus. VI. Origenianas partes tuebantur Hilarius, Euzoius, Titus Bostrenus, Didymus, Ambrosius, Eusebius Vercellensis, B Victorinus Petabionensis, Gregorius Nyssenus, & ipse etiam Hieronymus, qui subinde tamen mutavit consilium; quas oppugnant Theodorus Mopsuestenus, & Apollinaris. VII. Duplex Origenistarum genus, Orthodoxorum, & Heterodoxorum. VIII. Origenista Heterodoxi ex Aegypti monasteriis fere prodierunt. IX. Johannis Hierosolymitani cum Epiphano & Hieronymo dissensio; X. & Hieronymi cum Rufino; XI. quos in gratiam reducere student Archelaus & Theophilus. XII. Scribit ad Pammachium Hieronymus adversus errores Johannis Hierosolymitani; XIII. & ad Theophilum. XIV. Augustinum quoque per literas ab Origenismo absterret. XV. Romam revertitur Melania cum comite Rufino; XVI. qui cum Apologiam Pamphili, libellum De adulteratione Operum Origenis, & eius libros *de apocryphis* in Urbe publ. Cassi, à Marcella repressus est. XVII. Certior de his factus Hieronymus libros *de apocryphis* interpretatur. XVIII. Tres libros contra Hieronymum scribit Rufinus. XIX. Anastasius Papa damnat errores Origenis, XX. & ipsum Rufinum. XXI. Hieronymus & Rufinus scriptis mutuo se laceffunt. XXII. Mortem oppetunt Melania senior, & Rufinus. XXIII. Origenismi tradux Pelagianismus, Pelagianismi Nestorianismus. XXIV. Renascitur in Hispania Origenismus, sed eliditur opera Augustini; penitusque tandem in Occidente profligatur. D

I. QVAM varia hominum iudicia & voluntates experta sit Origenis doctrina dicturos, pauca quadam repetere oportet, praemissa iam à nobis, cum ipsius vitam scriberemus. Demonstratum est autem turbarum omnium, quae adversus Origenem magno Ecclesiae detrimento concitatae sunt, auctorem & incentorem fuisse Demetrium Alexandrinum. Nam cum ab Alexandro Hierosolymorum, & Theotisto Caesareae Episcopis Presbyterij ordinem suscepisset, agre latum à Demetrio, & in eum severe admodum consultum est, qua ludibriis castrationem ipsius propinando, qua per Synodum ex aliquot Aegypti Episcopis à se constatam Presbyterij honore hunc exuendo, & ab Ecclesiae communiione arcendo; cum iam eum docendi munere abdicandum, & Alexandria submoendum alia Synodus sanxisset. Tam gravi autem hominum flagrabat invidia, ut Synodorum illarum decretis consentiret universus orbis, excepta Palaestina, Arabia, Phoenicia, & Achaia. Diximus quoque consentaneum videri, vexandi ejus undequaque causas querentem Demetrium, opiniones ob novitatem suspectas, & ab Ecclesiae usu alienas traduxisse, ac forsitan damnaesse: Demetrio autem successisse Heraclam, Heraclae Dionysium Origeni faventem, nec concitas tamen adversus Origenem procellas Demetrii obitu fuisse confopitas, ingravescentibus multorum odiis, quos urebat ipsius gloria. Patebant praecipue horum insimulationibus ipsius Opera; quae vel ex tempore recitata, & ex ore concionantis excepta, ac proinde non satis pensiculate composita; vel ad instituentum secreto Ambrosium, non in publicam lucem lucubrata, & praeter Origenis tamen consilium ab Ambrosio publicata; vel immoderato ingenij luxuriantis calore profusa, malevolorum castigationibus obnoxia erant; cum praesertim adulteratis ipsius Operibus suos etiam errores Haeretici inseruissent, ut diximus. Sed nec facile dictum est, majorine ei fuerint detrimento calumniae invidorum, an infinitae amicorum laudes & praeconia, quibus adversariorum malevolentia acuebatur. Nonne tibi, inquit Origenes Homil. 25. in Luc. omnes videntur plus amasse quam expedit, & dum virtutem antiscisusque mirantur, dilectionis perdidisse mensuram? Quod quidem in Ecclesia patimur; plerique enim dum plus diligunt quam meremur, haec isclant, & loquuntur, sermone nostros doctrinamque laudantes, qua conscientia nostra non recipit. Alij vero tractatus nostros calumniantes ea sentire nos criminantur, quae numquam sensisse nos novimus. Calumniis itaque appetitus Origenis, & novorum dogmatum

A suspectus, sparsis de se rumoribus mature occurrit, scripta ad Fabianum Papam, aliosque Praefules Epistola, qua sententiam suam de rebus divinis declaravit.

B II. Vita sanctum laudibus profectus est Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Theotechnum, seu Theodotum Casariensem Episcopum, ut à Gobaro apud Photium Cod. 232. proditum est. Et vero quas vivus animorum turbas exciverat Origenes, morientem restinxisse credibile est; nulla enim perseverantis post eius obitum odij indicia veteres nobis memoriae suppeditant. Sed non multo post in superstitem ejus famam novae tempestates incubuerunt. Primum eo extincto Methodium Tyrium Episcopum Diocletiani temporibus doctrinam ipsius impugnasse reperio: narrat quippe Hieronymus scri-
 ptos fuisse ab eo libros De resurrectione contra Origenem, De Pythonissa, & De arbi-
 trij libertate. Operis De resurrectione fragmentum in sine Panario suo intexuit Epipha-
 nius Har. 64. cujus Excerpta etiam representavit Photius Cod. 234. Idem Cod. 235, Ex-
 cerpta affert ex ejusdem Ecloga *αὐτὸν ἔπι γυναικὶ*. & Cod. 236. *αὐτὸν τὴν ἄνθρωπον*, quibus Ori-
 genis dogmata castigantur. At eum sui demum iudicij poenituisse, & velut palinodiam
 canentem admiratorem se Origenis professum esse in Dialogo quem Xenonem inscripsit,
 auctor est Socrates libr. 6. cap. 13. Sed Socrati contradicit Baronius ad A. 402, menda-
 ciosaque reum peragit hoc argumento, quod laudatum primo à se Origenem postea damna-
 rit Methodius, ut Eusebius tradit apud Hieronymum libr. 1. Apolog. in Rufin. cap. 2. tan-
 tum abest ut damnatum à se primo, deinde laudat. Quasi non laudasse primum Ori-
 genem potuerit Methodius, & deprehensis postmodum erroribus vituperasse, & iisdem de-
 mum excusatis ad priorem sententiam rediisse. Addit Baronius ex Methodij contra Ori-
 genem lucubrationibus plurima depromisse Epiphanium; quod facere erubuit, si scilicet
 pristinam sententiam Methodium revocasse. Valeret id sane, si in Dialogo illo Xeno-
 ne scripsisset Methodius, quaecunque à se adversus Origenem dicta sunt, falsa esse; sin ve-
 ro id sibi voluit duntaxat, errasse quidem Origenem, sed errore condonando, nimisque
 severe eum ac duriter à se exceptum, cui favere potius propter pietatem, & praecleara in
 Ecclesiam merita debuisset, quo tandem recidit Baronij ratiocinatio? Postremum illius
 adversus Socratem argumentum hoc est; Methodiani Dialogi mentionem extare nullam
 apud Eusebium, nullam apud Rufinum, ac proinde suppositivum esse. Videratne vero Ba-
 ronius sex Apologiae libros à Pamphilo & Eusebio in gratiam Origenis scriptos, in quibus
 D quaecunque pro illo facere poterant, diligenter collecta fuerunt, nec Xenonis proinde
 Dialogi mentio praetermissa.

III. Sane tanta erat his temporibus Origeniana doctrinae celebritas & existimatio, ut
 hinc ad facti poenitentiam adductum fuisse credam Methodium, cum vix quemquam ad
 suas pelliceret partes; cuncti ferme Adamantio adhærescerent. Quem tamen à Petro Ale-
 xandrino Episcopo & martyre, qui Methodij aetate suppar fuit, male habitum reperio.
 Loca quaedam ex ipsius libris profert Iustinianus in Epistola ad Menam, unde quam in-
 sensus ipsi adversus Origenem animus fuerit, intelligitur. Tunc autem inter sectatores
 Origenis Alexandriae florebat vir magni nominis Pierius Presbyter, quem rara eruditio,
 indefessus labor, felix ingenium, temperantia ac paupertatis studium, utiles & iucundae
 E ad populam conciones tantum commendarunt, ut junior Origenes diceretur: quasi in
 ea laude, laudum omnium, qua Ecclesiasticum virum deceant, summa contineretur: *ἦν
 γὰρ πῶς ἐν τοῖς ἀριστοῦσι τοῖς ὁμοῦσι* Tunc enim inter celeberrimos Origenes habebatur, inquit
 Photius Cod. 119. ubi de Pierij scriptis disserit. Idem Cod. 106. Theognosti Alexandrii
 Hypotyposon libros septem recensens, eum ait sive ascedandi, sive defendendi Origenis
 studio ductum decrevisse Dei Filium esse creatum, & ratione praeditis tantum praesse, ea-
 demque de Spiritu sancto ac Origenem proposuisse, & corpora Angelis ac Daemonibus
 item ut illum tribuisse. At Codice tamen 232. Athanasium scribit Photius Theognostum
 in multis locis admittente. Sane studiosissimum virum, & disertum, & admirandum eum
 appellat Athanasius, ipsiusque praesidium adversus Arianos usurpat: atque idcirco praeter-
 F missam ab Eusebio mentionem illius probabile est, quod ab Arianis partibus fuerit alienus.
 Quapropter corruptas ab huius sectae patronis, quemadmodum & Cle-
 mentis librum eodem titulo inscriptum, non immerito Andreas Schottus conjectat. Quod
 si integer ad nos Photij codex pervenisset, aetatem ejus compertam haberemus. Vnum
 hoc scire licet, Athanasio antiquiorem fuisse illum, Origenem recentiorem.

IV. A Methodij aetate ad Ariana tempora suus Origeni honos videtur constituisse. Otto
 autem Ario, patrociniū haresis suae quarentes Ariani, Adamantij nomen causae suae pra-
 texere studuerunt. Ex ipsius ergo operibus collegerunt diligenter, quaecunque Filij digni-
 tatem labefactare, vel suam denique de Trinitate opinionem iuvare videbantur. Atque
 id tolerabile erat, si hac sine vaeordia ipsorum stent; verum nefaria etiam doctrina vi-
 rus iisdem passim affuderunt scriptis, ut suum penitus Origenem facerent. Cujus ad ele-
 bb iij

Hieron. in
 libr. De
 script. Eccl.
 cap. 94.

Athanas.
 De Synod.
 Nican. de
 veritat. &
 de
 peccat. in
 spir. sanct.
 Schottus in
 Schott. ad
 Photij Cod.
 106.

vandam auctoritatem, qua tantum gloriabantur Ariani, animum appulerunt Orthodoxi: A
reclamantibus è contrario Ariani, & suum Origenianam doctrinam ac famam honorem ser-
uari merito volentibus. Quot ergo fere vel fautores habuit Ariana hæresis, vel oppugna-
tores; totidem propemodum Origenianam doctrinam vel amplexi sunt, vel detestati: nec
aliunde tempestates adversus eum hoc tempore coortas existimo. Partium istarum studia
manifesto certas in clarissimis horum temporum Præfulibus, Eustathio Antiocheno, & Eu-
sebio Cæsariensi. Hic Arianae factionis signifer, quemadmodum appellatur ab Hieronymo
libr. 1. in Rufin. cap. 2. ut Origeniana fama confunderet, ad scribendam pro Origene Apo-
logiam induxit amicum suum & familiarem Pamphilum Presbyterum, Origenis ita studio-
sum, ut omnes Origenis libros undequaque conquisitos Cæsariensi Ecclesiæ dedicaret
(verba sunt Hieronymi in Epistol. ad Marcell.) & maximam eorum partem manu sua de-
scriberet, qui Hieronymi ætate in Cæsariensi Bibliotheca etiam tum servabantur. Caus-
sam Apologiæ scribendæ hanc fuisse narrat Photius Cod. 118. ut ad pios homines ad me-
talla ob Christi causam damnatos solatij ergo mitteretur. Cum eam vero martyrio extin-
ctus absolvere non potuisset, supremam adjecit manum Eusebius, & in Historia quoque
Ecclesiastica pro Origeniana causa præclare decertavit. Ægre quidem id fert Anastasius
Bibliothecarius, nam in Historia non semel queritur multorum pietate ac doctrina illa-
strum virorum laudes Eusebium iniquo silentio obtinuisse, vel leviter tantum & in-
vidiose attingisse, quo summa omnia tribueret Origene suo, *nesciens quæ diceret, vel de quibus af-
firmaret.* Quasi vero alium fama ac meritis parem Origene tulerit hæc ætas. Illius qui-
dem laudes mala forsitan mente congestisse Eusebium fatendum est, sed quoad rerum C
gestarum attinet fidem, Epiphanium tere, vel Hieronymum, aliosve consentientes ha-
buit. At Eustathius stans ab Orthodoxis, proptereaque Sabellianismi ab Ariani insimu-
latus, Origenem adortus est, eisque sententiam de Engastrimytho peculiari opere ex-
plodendam suscepit. Scribit Pamphilus in priore libro Apologiæ, quem interpretatus est
Rufinus, tanto hominum illorum odio tunc temporis arsisse Origenem, ut non ille solum
velut hæreticus accusaretur, & corruptio, & perditio animarum, sed ejus etiam scriptorum lectio-
ni dediti profcinderentur, & venia conferentur indigni, quæ iis condonari solet, qui pro-
fanis vel hæreticis libris addicti sunt, planeque pro Hæreticis habentur. Denique, inquit,
*cum multis huius vite, & religiosis proposito virus, in quibus nihil profus culpa invenit, inimicitias
propter hoc solum habent, si eorum studia circa memorati viri libros propensius esse perspexerint, in vitio-
sus etiam ista fingentes, quod ab his in loco sanctorum Apostolorum, vel Prophetarum, tam ipse, quam
dicta ejus habeantur.* Addit paulo post indoctos plerosque, ac in Origenianorum volumi-
num tractatione rudes, vel rerum in quaestione positarum ignaros, incognita tamen causa
Adamantium calculo suo damnare fuisse solitos; alios bonam frugem, qua ipsius referti
sunt libri, prætermittere; noxia quæque & criminationi opportuna ad invidiam facien-
dam colligere; nonnullos etiam in eius lectione versatos, postquam per eum satis profe-
fecisse se intellexissent, tum vero à magistro suo discessisse, & anathematis eum contodisse,
ne quid ab eo scilicet accepisse viderentur. Deinde subjicit: *In tantum autem horum de qui-
bus diximus progressi malitia est, ut quidam etiam conscribere adversus eum ausi sint, & libellis eadus
derogare ei viro, qui per 102 annos magister Ecclesiæ fuit.* Tradit insuper libros eos potissimum E
fuisse appetitos, quos per spatium & quietem in secreto conscripserat, quod in iis apertius disse-
ruisse existimaretur; præ aliis vero libros *αὐτῶν* in quibus dogmatum suorum velut
penu collocaverat. Novem autem præcipuis capitibus constabant criminationes adversus
ipsum à malevolis confictæ, quas recenset & refellit Pamphilus, & nos supra fuisse excussi-
mus. Itaque moriens Pachomius Abbas Monachos suos ab Origenianarum lucubratio-
num lectione severa obtestatione abstruit.

V. Has turbas Origene peperit Ariana factio, dum eius suffragium studiosius ambit:
quam cum acrius ulciscerentur Orthodoxi, Origenis causam non satis distinxerunt ab
Ariana, & utramque damnarunt. Affectus quoque eadem habentur, unde in multis à
Basilio non admissum, maxime ubi Arianorum confirmaret hæresim, scribit Gobarus. At
utrumque crimine exolvit Athanasius, ut superius à nobis traditum est; nec plura illi fuit
Catholicarum partium, quam veritatis studium: ipseque Basilii & Gregorius Theologus
objecta sibi ab Ariani Adamantij testimonia, in commodum trahere maluerunt sensum,
quam contemptis iisdem debito honore auctorem fraudare. Imo vero ex ejusdem Operi-
bus assidua lectione à se contritis, egregia quæque selecta in unum congesterunt volu-
men, & ob res præclare cogitatas Philocalia titulo inscriptum (unde & Origenem *φιλολο-
γος* nominat Gregorius Nazianzenus in Epistolis) ad Theodorum Tyaneum Episcopum
miserunt. Quinetiam ferantur iidem, quotiescunque Origenis scripta legentes, Dogma-
ta ipsius propria, & à communi usu discrepantia nanciscerentur, geminum χ affixisse,

Anast. in
Hist. ad A.
Chr. 244.
246.

Gobar. a.
fud Phot.
Cod. 232.

A Platoniorum more, qui cum Platonem lectarent, loca insignia hoc caractere notabant: ut refert Laertius in Platone. Hac lectione instructus uterque Arianorum impetus fortiter retudit. Id ex Socrate discimus, qui & illud addit: *μέγα γὰρ πλεῖστον τὸ ἀειθερὸς ἦεν* Secret lib. 4 cap. 26. *Τοῦτον quippe orbem tunc temporis magna Origenis gloria pervaserat.* Scripris profecto Apologus tutati sunt ipsum viri illustres, quo tempore defensionis ejus operam suam Pamphilus consecravit, ut testificatur Photius Cod. 118. Ipsi tamen nonnulla, dissimulato licet eius nomine, carpunt Achanasius, & Basilius. Ille in Vita Antonij lapsus animarum, & conversiones è mentibus in animas reprehendit: hic in tertio Commentariorum in Hexaëmeron damnat anagogicas ipsius expositiones, quibus Virtutes quasdam superiores, quæ locum in coelo tenere merita sunt, aquis quæ sunt supra firmamentum, significari docet; quæ vero inde deturbatae sunt, aquis notari quæ sunt sub coelo.

VI. Dum pro Origene starent Semones illi, ipsum sibi in scribendo affectandum proponebat Hilarius Pictaviensis. Narrat quippe Hieronymus hunc in Phrygia exulantem magnam Psalmodum partem commentariis illustrasse, in eoque Opere imitatum fuisse Origenem, nonnullis tamen de suo adjectis; expositiones etiam in Iobum & in Matthæum è Græco Origenis in linguam Latinam transfudisse. Auctor est præterea Hieronymus Euzoium Casariensem Episcopum Gregorij Nazianzeni condiscipulum & æqualem, *corruptam Bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis instaurare esse constum*: Origenianas etiam partes secutos esse Titum Bostrorum Episcopum, & Didymum Alexandrinum, quem apertissimum Adamantij propugnatores appellat, quique editis in libros *ἑξὶ ἀρχαίων* Commentariolis nihil non orthodoxum iis contineri pertendit, quemadmodum & Eusebius. Ambrosium quoque Mediolanensem, Eusebium Verellensem, & Victorinum Peta-bionensem multa Origenis vel Latinitati donasse, vel imitatos fuisse tradit idem Hieronymus. Tam aperte autem Origeni adhaerit Gregorius Nyssenus, ut non cum solum profecutus sit laudibus, sed dogmata etiam eius aliquot tenuerit: adeo ut ab Origenistis corrupta ipsius scripta, & adulterata peculiari libro demonstrare conatus sit Germanus Patriarcha, cuius excerpta habet Photius Cod. 233. Certe in Disputatione de homine, animarum *ἁερὸν παρξεν* & *μετὰ νοσημιὰ τῶν ἰσθμῶν* reprobat Gregorius, à nomine autem Origenis abstinet. Hieronymum quoque ipsum etiam tum juvenem, portentosum Origenis ingenium, & singularis eruditio ita ceperant, ut in eius laudes sæpe excurreret, & pro mero Origenista haberi posset: verum per ignes cineri doloso suppositos incedere se subinde intelligens, pedem retulit, ut in sequentibus declarabimus. Nec tot tamen Origeniani nominis patronis absterriti sunt Theodorus Mopsuestenus, & Apollinaris, quominus illi palam hic detraheret, ille multis etiam scriptis opusculis oppugnaret; sed levis est momenti Hæreticorum hominum obtrectatio. Auctor quoque Dialogorum, qui Casario Gregorij Nazianzeni fratri adscribuntur, & Maximi tamen Casario recentioris, & Gregorij Nysseni fragmentis facti sunt; Auctor, inquam, ille de Origene male sensit ac scripsit, *μυσολόγοι* eum appellans, *ἀποκρίματα ἑλθόντα, ψυχὰς δὲ ἡΐθερον*. *Auris quidem mulcentem, animas vero minime nutritientem*; & *ἡ δὲ ἄρρητος ἐπισημῶν*, inepta & frigida allusione, quales Scriptor ille comminisci amat: & *ἀσολῶτατον*. Item dogmata eius *ἡλιθιωμένα, φθορογενῆ, τοῖς ἀποστόλοις καὶ οὐκ ἀποστόλοις* esse dicit.

Manifestum porro est ex superioribus quantum erraverit Halloxius, alijque nonnulli, qui ante Epiphaniij cum Iohanne Hierosolymitano & Chrysostomo disensiones, Origenem à nemine pro Hæretico habitum fuisse, primumque Epiphanium in eum signa movisse memoria prodiderunt: nam *velut Hæreticum accusatum* fuisse diserte scribit Pamphilus in Apologia; & quam gravibus peteretur criminibus declarat ipsa hæc Apologia, nam *Ipsum nomen Apologetici*, ut ait Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. *ostendit accusationem; non enim defenditur nisi quod in crimine est*: declarant & Apologia complures quæ à multis magni nominis viris Pamphili tempore pro Origene conscriptæ sunt. Nec repugnat, quod Augustinus Hieronymum rogat per Epistolam, ut sibi Origenis errores aperiat; nam propter Græcæ linguæ incertiam, in ea ignorantione fuit Augustinus.

VII. Adhuc cum Origene præclare actum erat, neque tantum illi ignominiae inessent adversarii, quantum celebritatis, inclarescente in dies doctrinæ fama, fuerat adeptus; cum susceptus quosdam inter Ecclesiasticos viros inimicitis, partim Origenismi, partim privati odij causa, maximis motibus universa Ecclesia concussa est. Quod si accurate singula consecrari nobis esset propositum, in immensum cresceret istud opus, & ultra circumseptos lucubrationi huic cancellos excurreremus, adeo longa est injuria, longæ ambages; sed summa duntaxat rerum fastigia persequemur. Quod ut ordine procedat, res altius repetenda est. Consentiente in Origenis laudes toto propemodum orbe, contigit ut nonnulli egregia eius dicta factaque pro merito demirantes, ipsius etiam

Secret lib. 4 cap. 26.

Hieron. De script. Eccl. in Hilario & lib. 1. Apol. adv. Rufin. c. 2. & lib. 1. c. 4. & Prol. in lib. 2. Comm. in

Diator. 3. R. p. 151.

Hallox lib. 4 Orig. def. Quæst. 4.

errores parum prudenter tuerentur, studiis suis moderari nescientes, Origenique recte A
 sentienti adherescere, erranti nuntium remittere. Hinc duplex prodiit Origenistarum ge-
 nus, Orthodoxorum, & Heterodoxorum. Inter Orthodoxos ponimus, qui proxime lau-
 dati sunt, Origeni summa omnia calculo suo tribuentes, ab ejus vel discedentes, vel dif-
 cedere paratos erroribus, simul atque fuissent perspecti, & ab Ecclesia damnati. Iisdem ac-
 censemus Iohannem Chrysostrum, Theotimum Tomitanum, & aliquos ex iis quos
 Origenistarum causa vexatos fuisse infra narrabimus. Heterodoxis adscribimus Didymum
 Alexandrinum, Iohannem Hierosolymitanum, Evagrium Ponticum; Palladium Gala-
 tam, Isidorum, Rufinum, & complures ex Ægyptiis Monachis qui Nitriam montem in-
 colebant, quosque Origenismi veneno primos fuisse imbutos narrat Nicetas Thesaur. or-
 thod. fid. libr. 4. Har. 31. Peculiari commentario Origenistas Monachos laudare institue-
 rat Rufinus, ut ab Hieronymo accepimus, cuius hæc sunt verba ad Ctesiphontem, cap. 2.
 Librum quoque scri, si quasi de monachis, multosque in eo enumerat, qui namquam fuerunt, & quos
 fuisse scribit, Origenistas, & ab Episcopis damnatos esse non dubium est, Ammonium videlicet, & Euse-
 bium, & Euthymium, & ipsum Evagrium, Or quoque, & Isidorum, & multos alios, quos enumerare ta-
 dium est. Et juxta illud Lucretij:

*Ac veluti pueris absentia terra medentes
 Cam dare conantur, prius oras pocula circum
 Contingunt melis dulci flavoque liquore;*

ita ille unum Iohannem in ipsius libri prænit principio, quem & Catholicum & sanctum fuisse non da-
 biam est, ut per illius occasionem ceteros, quos posuerat Hæreticos, Ecclesia introduceret. Iohannem C
 Chrysostrum his significari recte asserit Marianus Victorius; sed fallitur, alium hunc esse
 opinans Evagrium ab Evagrio Pontico Hyperborita, uti ab Hieronymo alibi appellatur.
 Quemadmodum autem Origenistas Latine celebrare Rufinus instituit; ita idipsum Græce
 à Palladio factum est, in Lausiaca Historia: quo opere Isidori, Dorothei, Ammonij, Eva-
 grii, Or, Potamiana Origenis discipula, Didymi, aliorumque Adamantij sectatorum vi-
 tas complexus est. Porro non quoscunque inter Heterodoxos Origenistas ponimus, pro
 Hæreticis haberi velim; tralatitium enim est, non errore, sed pertinaciam Hæreticum fa-
 cere. Melania, puta, ex hoc licet grege, inter Sanctos tamen relata est; & ex Monachis il-
 lis Nitriensibus nonnulli in Pseudosynodo ad Quercum habita errata sua sibi condonari
 postularunt & impetrarunt. D

Atque hæc Origenistarum distinctio diligenter notanda est: nam Monachos illos Ni-
 trienses, qui hac tempestate Origenistarum appellatione infamabantur, Hæreticos fuisse
 cenfer omnes Baronius, nec tam Origenis gloriæ favisse, quam ipsius opinionibus mor-
 dicus adhasisse: que mihi videtur sententia Chrysostrum, & Theotimo Tomitano Episco-
 po, sanctissimis viris, perquam esse contumeliosa. Ab ipsis alij omnem erroris suspicio-
 nem amotam esse volunt, & totius concertationis invidiam convertunt in Episcopos Ori-
 genistas infensos, quos propriis similitudinibus Origenismi causam prætexentes, inique vi-
 ros infontes vexasse perpendunt; piissimorum hominum Hieronymi & Epiphaniij auctori-
 tatem ac testimonium insuper habentes, iisque Palladij, meri Origenista, à quo Chrysostrum
 vita conscripta est, suffragium anteposcentes. Heribertus Rolvveydus, historiae Ecce-
 siasticae scrutator diligens, hos inter medios incedit, & viros illos qui Origenismi nomine
 traducti sunt, dogmata primum Origenis defendisse, deinde vero repudiasse conjecat:
 quod, si ita esset, ab illorum, vel sequentium temporum scriptoribus, omnia adversus Ori-
 genem, vel pro Origene argumenta studiose colligentibus, minime sane fuisset prætermis-
 sum. Superest igitur, ut dicamus Origenistas fuisse duplicis generis, Orthodoxos, & He-
 terodoxos; & invidiosum hoc nomen multis immerito, pluribus etiam iure fuisse tribu-
 tum. Fidem opinioni nostræ faciunt hinc Græca Menologia, quæ nonnullos ex Origenistis
 in Sanctorum album referunt, & spectata Chrysostrum virtus ac pietas, qui eos ita tutatus
 est, ut eandem quoque sibi appellationem conscisceret; inde Hieronymi & Epiphaniij
 partibus illis hæreseos notam imponentium testificatio. Profecto non unam fuisse Origeni-
 starum omnium doctrinam, nec eosdem mores satis ex Epiphanio evincitur, qui geminum
 illorum agnoscit genus: in quo licet incerta prodiderit, & post ipsum Augustinus, multi-
 plicem tamen hominum illorum fuisse sectam ex eo perspicuum est. Inter eos ut integer-
 rimis nonnulli fuerunt moribus, ita scædam libidinem & Onanismum aliquos exercuisse
 referenti Epiphanio facile credo; quicquid contradicat Halloxius: ex eoque adductum
 suspicor Epiphanium, ut cum præterea non eadem sentire Origenistas omnes inaudisset,
 putaret turpe illud factum, quod morum erat vitium, doctrinæ errorem fuisse, atque ita
 duplicem sectam constitueret. Ut miti plerique fuerunt ingenio, ita contentiosi alij, refra-
 ctarij, & cervicosi; velut qui Theophilo Alexandrino Præsuli violentas prope manus in-
 tulerunt, ut dicemus: dicaces alij & petulantes, diæteris sæpe & contumeliis Catholicos
 lacelebant;

*Epiph. Her.
 63. & 64.*

A laceſſebant; velut in eo, quod narramus, diſſidio, Catholicos appellabant Peluſiotas, quod tamquam luto immerſi, & curvi in terras ac cœleſtium inanes eſſent; ad vocem $\pi\lambda\alpha\sigma$, & nomen Peluſij, in Origeniſtarum Nitriensium, & eorum qui in Palaſtina degebant; vicinia ſiti, frigido & ſcurrili joco alludentes. Hieronymus Epistol. 61. ad Pammach. cap. 5. *Ha ſunt ſtrophæ veſtre atque praſtigie, quibus nos Peluſiotas, & jumenta, & animales homines dicitis, quia non recipimus ea quæ ſpiritus ſunt.* Baronium fugit dicti huius ſignificatio, & pro, *Peluſio* Baron. ad Ann. 193. cap. 10. & ad Ann. 400. c. 86. *tas*, legi jubet, *peluſiotas*, quod uterentur Origeniſtæ hac voce, ſugillantes atque ſubſannantes Catholicos; quaſi crederent mortuos reſurrecturos etiam cum pilis, dum recte dicerent eos reſurrecturos cum ſingulis corporis membris. Verum expoſitionis noſtræ fidejuſſorem damus Hieronymum

ipſum, Epistol. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 3. *Peluſiotas*, inquit, nos appellant. & *luteos*; *ant-*
 B *malesque*, & *carneos*, quod non recipiamus ea quæ ſpiritus ſunt: & cap. 1. *Putant enim me ſuum eſſe* *omnibus; & propter animales & luteos nolle palam dogmata conſiteri.* Manifeſtius etiam in Ierem. 29. 14. *Qua cum audimus diſcipuli eius (Origenis) & Grunniæ (hoc eſt Ruſini) familia ſtercora, putant ſe divina audire myſteria; noſque qui iſta contemnimus, quaſi pro brutis habent animantibus, & vocantur maledictos, eo quod in luto iſtius corporis conſtituti, non poſſimus ſentire cœleſtia.* Ægyptios præcipue Monachos, apud quos maxime vixit Origeniſmus, ingenio fere fuiſſe inquieto & turbido, & rerum novarum ſtudioſo, proptereaque in varias hæreſes incidiſſe literis proditum eſt. Inde Aëriani, Euſtathiani, Anthropomorphitæ, Ioviniani, Euty-chiani; aliique id genus ſexcenti prodire: & à vetuſtiori quoque avo Meletianis, & Ariani hærentes, antiſitem ſuum Athanaſium probriſ fixerunt. Vnde Hieronymus Apo-
 C *log. adv. Ruſin. libr. 3. cap. 7. Contendi Ægyptum, iuſtravi monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorum choros, aſpides latere perſpexi.*

VIII. Ex hoc hæreſeon, & Hæreticorum ſeminario Origeniſtæ Heterodoxi extiterunt. Narrat Epiphanius Hæc. 64. cap. 4. in Ægypto primum propagatum Origeniſmum apud Ægyptios monachos ſuo tempore floruiſſe. Ac primum Melania ſenior, nobilis femina, cum patria relicta Hieroſolymam pietatis cauſa concederet, facta inter Nitriæ Monachorum menſium aliquot mora, aditoque Didymo, Origenianis illic erroribus una cum Ruſino itineris comite infecta eſt. Contigit illud circa annum Chriſti 372. Quo tempore Epistolâ dedit ad Ruſinum Hieronymus, qua ad ſe in Syriam ut veniat, amice invitât. Poſtquam Hier. Ep. 41. ad Ruſin. autem Hieroſolymæ fixerunt ſedem, fovendis peregrinis, & rebus Chriſtianorum juven-

D *dis opes & operam conſumentes, exceperunt Evagrium Ponticum Conſtantinopoli certas ob cauſas diſcedentem, ipſiusque animo primos Nitriensium Origeniſmi ſetus aſperſerunt. Ita inſtitutus Evagrius, & à Melania veſte monaſtica ex voto indutus, in Ægyptum abiit, & poſtquam cum Didymo congreſſus eſt, in Nitriæ tandem monaſteriiſ ſeſe abdidit, & inter florentes illic Origeniſtas nomen dedit. Auctor eſt Hieronymus in Epistolâ ad Crefiphontem, cap. 2. ſcripiſſe illum ad Virgines, ad Monachos, & ad eam *cuſus nomen nigredinis reſtatit perſiata tenebras* (Melaniam ſeniorẽ intelliſge) & edidiſſe inſuper librum *de divinis ſcripturis*, quo inſigne Origenis dogma ſupra à me ventilatum continetur; libros vero ipſius à Ruſino Latine interpretatos Occidentem lætitariſſe. Appulit eodem aliquot poſt annis Palladius Galata, & triennio in aſceteriis tranſacto, Origeniſino imbutus, cum valetudine tentaretur, in Palaſtinam ſeceſſit, & hauſtum in Ægypto Origeniſmi virus paſſim profudit. Florebat tunc in his locis ſanctitate & virtute Paula Romana: hanc adoritur Palladius, & in ſuas pertraxiſſet partes, niſi glifcenti malo mature occuſiſſet Hieronymus, & hominis petulantiam habitâ cum eo diſſertatione coërcuiſſet. Rei hitoriam prolixè narrat Hieronymus in Epitaphio Paula, cap. 11, & 12. quam ſibi ab eo creptant queritur Palladius in Lauſiacis ſect. 78. & ſequentibus, item ſect. 124, Hieronymumque ſuggillat.*

IX. At Iohannem Hieroſolymitanum præſulem iam labes iſthæc corripuerat. Is ante adeptum Epifcopatum Monachus, Arianiſ & Macedonianis accommodaverat aures, iſſique relictiſ ad pontificiam dignitatem evectus Origeniſtiſ ſeſe applicuerat. Egre id tulit ſcilicet Epiphanius Salaminus Epifcopus pro eo ac debuit, & blande coram multis præ-
 F *ſens præſentem erroris commonefecit, quo ille cum partiariis uſque adeo excaudit, ut Epiphanio Anthropomorphitarum hæreſim publice objeceret; ſuamque tanta pertinaciâ defendit, ut eundem Epiphanium habitâ cum illis communionis poeniteret. Hinc eſſe-ratus Iohannes animo rixandi avido cauſas vindictæ quærebat, cum ecce commodum Paulinianum Hieronymi fratrem in Palaſtina extra ditionem ſuam Epiphanius, invitum licet ac reluçantem, ad Diaconatus & Preſbyterij dignitatem promovit. Multa publice & privatim conqueſtus eſt Iohannes, rem ſeſe apud omnes per literas evulgaturum minitans in eo ſe laſum inſuper addens, quod cum Deo ſacra faceret Epiphanius, dicere ſoleret: *Domine, præſta Iohanni, ut recte credat.* Objecta crimina diluit Epiphanius miti Epistolâ, qua quod Hier. Ep. 61. c. 1. inter Hieronymianas numero ſexageſima habetur; in qua non tam ſe appetitum ab eo ſi-gnificat, propter impoſitum Pauliniano Preſbyterij characterem extra ſuam ditionem,*

cum id in monasterio, non in parochia Iohanni subiecta à se factum esset, & recepta inter A
 Cypri Episcopos consuetudine facere liceret, quam quod violatam Origenianis dogma-
 tibus fidem huic exprobrasset. Capite vero tertio hæc scribit: *Doleo & valde doleo, videns*
plurimos fratrum, & eorum præcipue qui professionem habent non minimam, & in gradum quoque sa-
cerdotij maximum pervenerunt, eius (Origenis) persuasionibus deceptos, & peruersissima doctrina ci-
bos factos esse Diaboli. Vnde apparet quam multos iam tum Origenismi aura afflasset. De-
 mum in hæc verba concludit: *Palladium vero Galatam qui quondam nobis carus fuit, & nunc mi-*
sericordia Dei indiget, cave, quia Origenis hæresim prædicat & docet, ne forte aliquis de populo tibi cre-
dito ad peruersitatem sui inducat erroris. Data est hæc Epistola anno Christi 392, Arcadio &
 Rufino Cæs. qua publicata, aliisque eiusdem argumenti ad Palæstinos Episcopos & Mo-
 nachos, & ad Siricium Papam ab eo datis, dissensionis rumor uniuersum orbem continuo
 pervagatus est. Sciendum autem Hieronymum quoque inter & Iohannem, eiusdem Pau-
 liniani, multo vero magis Origenismi causâ, dissidia intercessisse: nam cum ab Epiphani-
 o staret Hieronymus, & non solum res in Pauliniani negotio gestas comprobaret, sed Ori-
 genis etiam errores palam damnaret, eo iracundiâ processit Iohannes, ut ab Ecclesiâ com-
 munionem Hieronymum segregaret, quemadmodum apud Pammachium queritur ipse
 Hieronymus: *Ego misellus, inquit, dum in solitudine delitisco, à tanto Pontifice repente truncatus*
Presbyteri nomen amisi. Nec idcirco tamen Ecclesiâ ingressu, vel Episcoporum ac Christia-
 norum societate se prohibitum isto capite & sequenti restatuit. Addit Epistola 62, quæ est
 ad Theophilum, cap. 4, exilium sibi à Iohanne postulatum fuisse & impetratum; minime
 tamen se in exilium fuisse depulsum.

Hier. Epist.
61. cap. 15

X. Rufinum interea hæc quoque discordiæ contagio infecit: nam cum semel haustam
 Origenis doctrinam in sinu foveret, eandem in Iohanne, & Palladio, aliisque oppugna-
 tam defendit. Hinc illud est Epiphaniij in Epistola ad Iohannem Hierosol. cap. 4. *Te autem,*
Frater, liberet Deus, & sanctum populum Christi qui tibi creditus est, & omnes fratres qui tecum sunt,
& maxime Rufinum Presbyterum, ab hæresi Origenis, & ab alijs hæresibus, & perditione earum. Nec
 aliam ob causam à conflata iam inde à multis annis cum Hieronymo necessitudine Rufi-
 nus defecit.

XI. Ingravescentibus in dies Iohannem Hierosolymitanum inter & Epiphanium odiis,
 tantos animorum motus compefcere studuit Archelaus Comes, vir, ut ait Hieronymus,
 discretissimus & Christianissimus. Placuit in primis, ut quoniam violatæ fidei suspicio peperis-
 set discordiam, ejusdem professio viam ad concordiam muniret. Conditio tæderis loco,
 & iam coacto Monachorum, aliorumque complurium cœtu, unus expectabatur Iohannes,
 cum ille mulierculæ nescio cuius morbum caussatus, rem in aliud distulit tempus, monen-
 tique Archelao, & ad pacificendum invitanti, eadem usum excusatione non paruit. Tunc
 vero officij sui esse censuit Theophilus Alexandrinus laboranti Ecclesiâ succurrere; siue
 fama excitatus; siue, quod potius crediderim, invitatus à Iohanne. Isidorum itaque Ale-
 xandrinum Presbyterum ac Monachum, pietatis fama conspicuum, legatum ad Iohan-
 nem, alioque, sedandarum contentionum causâ mittit cum literis, quibus incensos ani-
 mos delinire, & in gratiam reducere tentabat. Verum sua spes Theophilum longe fecellit:
 quem enim allegaverat Isidorum, merus erat Origenista, Origenistis favens, turbandis re-
 bus quam componendis aptior: nam ante tres menses quam veniret Hierosolymam, lite-
 ras dederat ad Vincentium Presbyterum, quibus cum ut in orthodoxa fide, hoc est in Ori-
 genismo, perseveraret hortabatur; affuturum se propediem ad cuneos aduersariorum pro-
 terendos. Verba sunt Hieronymi, cuius vestigia accurate persequimur. Sic ergo anima-
 tus egregius ille pacis sequester, Iohannem, alioque dissensionis huius participes adit, le-
 gationemque suam renuntiat. Et pacem conciliaisset fortasse, si non animum Origenismi
 fermento imbutum prodidisset: cum enim doctrinæ huic insensum Hieronymum esse sci-
 ret, iterum quidem ac tertio ad eum Theophili nomine accessit, commissas autem sibi li-
 teras reddere noluit. Querenti autem Hieronymo, ac dicenti: *si legatus es, redde legationis*
epistolas; si epistolas non habes, quomodo legatum te probabis? literas quidem ad eum habere se
 respondit, rogatum se tamen à Iohanne ne redderet. Ita favoris in alteram partem suspi-
 cione injecta, spem pacis peremit, reque infecta discessit. Discedenti Apologiam pro sua
 causâ ad Theophilum tradidit Iohannes, cuius lucubrationi interfuerat Isidorus, & ope-
 ram suam contulerat; ut idem esset, ait Hieronymus, & dictator & bajulus litterarum. Maximam
 interim fratrum multitudinem, & Monachorum choros in Palæstina sibi non communi-
 cantes (verba sunt Hieronymi) quasi hostes publicos astimavit Iohannes; cum ad ejus re-
 fugiendam communionem Epiphaniij monitu fuissent compulsi. Responsum præterea ad
 supra memoratam Epiphaniij Epistolam dare dedignatus, legatos, quod prius minitatus fue-
 rat, quaquaversus mittit, qui accusatorias in Epiphanium literas ad Theophilum Alexan-
 drinum à se conscriptas per totum orbem disseminarent, sed in Occidente potissimum,

Hier. Epist.
61. ad Pam-
mach. c. 15.

Hier. Epist.
61. cap. 2.
& 15.

A quibus, ut loquitur Hieronymus, Occidentalium Sacerdotum aures commoveret.

XII. His excitus Pammachius, Roma Hieronymum rogat per literas, ut quoniam multorum animos in diversa distrahebat hæc altercatio, Epiphaniæ causam aliis, aliis Iohannis tuentibus, suam ipse sententiam exponeret. Morem gessit Hieronymus, & huculenta responsione, anno Christi 393. data, veram ac genuinam contentionis causam esse ostendit, non Pauliniani consecrationem, quam iracundiæ suæ Iohannes prætendebat, sed Origenismum, quem ad octo revocatum capita Iohanni objectum fuisse narrat, & quibus tria tantum purgaverit. Atque hæc diligenter notari jubeo, ut inde Origenistarum huius ætatis doctrina & dogmata in controversia posita spectari possint. Primum illud est; nec Filium videre posse Patrem, nec Spiritum videre posse Filium: secundum; animam propter peccata è cælo fuisse in corpus, sic tamquam in carcerem dejectam: tertium; futurum ut Diabolum & Dæmones peccatorum aliquando peniteat, & cum Sanctis in cælo regnent: quartum; Adamum & Evam ante peccatum corpore caruisse, humana autem corpora iis post peccatum circumposita tunicis pelliceis significari: quintum; carnem neutiquam suscitatum iri, non membra denuo simul esse compingenda, sexu homines penitus carituros: sextum; Paradisum terrestrem allegorice intelligendum: septimum; aquas quæ super cælum in Scriptura esse dicuntur, Angelos esse, quæ supra & infra terram, Dæmones: postremum; imaginem Dei peccando hominem amisisse. Plurima præterea lectu digna habet hæc Epistola, si quis accuratam temporum illorum notitiam consequi cupit. Id præcipue manifestis rationibus comprobatur Hieronymus, quod diximus, ante ordinatum Paulinianum, iam Origenis causa Iohannem & Epiphanium inter se fuisse altercatos. Quamobrem Halloxtum miror, & recentiores quosdam, qui hodieque contradicant, nec Hieronymi solum testimonium flocci faciant, sed & Epiphaniæ, qui ita Iohannem alloquitur: *Video nimis quod propter hanc causam omnis vestra indignatio concitata sit, quod dixerim vobis, Atque patrem, Origenem scilicet, & aliam hæresin radicem & parentem laudare non debetis. Et cum vos rogarem ne ita crederetis, & monerem, contradixistis, & me ad tristitiam & lacrymas adduxistis: non solum autem me, sed & alios plurimos Catholicos, qui intererant. Inde, ut intelligo, hæc est omnis indignatio, & iste furor, & idcirco comminamini, quod mitatis adversum me Epistolam, ut huc illucque sermo vester discurrat.* Denique propositum sibi esse declarat in eadem Epistola Hieronymus, opere peculiari dogmata Origenis convellere.

D XIII. Veritas interea ne literis Iohannis, & Ildori in insurrectionibus occupatus Theophili animus male de Orthodoxorum causa sentiret, æquum duxit gestarum rerum historiam ad eum perscribere, seque & gregales suos apud eum purgare. Pacem ergo optare se, ad eamque conciliandam paratum declarat per Epistolam, quæ inter Hieronymianam numero sexagesima secunda habetur, & eodem anno 393. data est: multa deinde imposta sibi à Iohanne crimina confutat; in quibus advertendum est insimulatum eum à Iohanne, quod Origenis opera quædam Latine vertisset, respondisse: *Hoc non solum ego feci, sed & confessor Hilarius fecit, & iam nunc uterque nostrum noxia quæque detruccans vitia transiit: & paulo post: Sicut enim interpretationem & idiomata Scripturarum Origeni semper attribuit, ita dogmatum constantissime ab illi vritatem.* Ut ostendat præterea quam vana esset Iohannis de Pauliniani ordinatione querela, ordinatum eum asserit in Eleutheropolitano territorio, non in Æliensi. Eleutheropolis autem ea est Hebron; Ælia, Ierusalem. Denique postquam ad procurandum sibi exitum Iohannem laborasse, & auctoritatem publicam ac rescripta sollicitasse questus est, cupere se significat, ut discordiæ omnes sopiantur. Vtraque parte audita veritatem perspexit Theophilus, & malis artibus non bonam causam à Iohanne aliusque foventi comperiens, adversam ita amplexus est, ut utrosque tamen ad sinceram concordiam revocare niteretur, & repugnantes Origenistas molliter ac benigne adhiberet.

F XIV. Cæterum ad coercendam serpentis Origenismi luem sequente anno Hieronymus Augustinum pietate florentem & eruditione, quicquid sibi notitia aliqua intercesserat, paratio Alypio Tagastensi postmodum Episcopo, quique iam ante optare se significaverat, ut Origenis opera ab Hieronymo Latine redderentur, monet per Epistolam, quæ intercidit, ut in Origenis scriptionibus cautus incedat, approbatis melioribus, sequioribus rejectis: at Origenis sibi notari errores responsione sua Augustinus postulavit. Certe ab his dissensionibus animum procul hic habuit, neque multum sese interposuit Origenistarum rebus: errores duntaxat Adamantij pro re nata impugnavit, velut in libris De Civitate Dei. Hieronymum autem ad reintegrandam cum Rufino amicitiam valde hortatus est.

XV. Anno à Christi ortu 397. post viginti quinque annorum discessionem Romam reversa est Melania, Rufino itinerum socio comitata. Causam reditus eam fuisse dicit Palladius: Melaniam neptem suam, Piniani uxorem, nuptiarum, mundi que pertasam, Christo reliquum vitæ consecrare velle cum accepisset, veritatem seniore ne in perverfos secessionis suæ duces neptis sua incideret, Romam advolasse, eamque consiliis adjuviffe.

Aliam itineris causam assignat Baronius, Romam nempe Origenismi invehendi studium, A cui Melaniae iunioris secessus apud vulgum obtentu fuerit. Opinioni suae auctorem non dedit; conjecturis tantum obsecutus est.

XVI. Simul atque Romam appulit Rufinus, libros Origenis *αὐτῶν* à se Latinitati redditos in publicum editurus, priorem Apologiae Pamphili librum conversum itidem à se & interpolatum, & una suam De adulteratione librorum Origenis lucubrationem prae- B mitit, ad viam Origenismo communiendam. Vtrumque Macarii hortatu aggressum se testa- tur in Praefationibus: at id ab eo per simulationem jactatum asserit Hieronymus Apolog. libr. 2. cap. 3. In Praefatione ad Macarium Pamphili Apologiae praetexta, non obscure tan- git ille Epiphanium & Hieronymum, cum de sua interpretatione sic dixerit: *Mibi tamen non dubito quin offensam maximam comparct eorum, qui se lajos putant ab eo, qui de Origene non ali-* B *quid male senserit.* Atque haec similem ipsius conquestionem in memoriam revocant, quam in Perorationem ad interpretationem Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos inferit: *Sea delectabit, inquit, indulsisse laboribus, si modo non, ut in aliis experi sumus, malevola mentes vigilis nostris contumelias reddant, si non studia obrectationibus, & labores remunerentur insidij. Novum quippe apud eos culpa genus subimus: & mox: Hoc autem totum mihi donant, non amore mei, sed odio Auctoris.* Sed redeamus ad Apologiae Praefationem. Postquam purgandi sui causa, velut professionem fidei Rufinus edidit: *Haec, inquit, Hierosolymus in Ecclesia Dei à sancto Sacerdote ejus Iohanne praedicantur: haec nos cum ipso & dicimus & tenemus.* Hieronymum etiam his verbis defricat in suo De adulteratione librorum Origenis libello: *Auctores ob-* C *rectatores eius (Origenis) y sunt qui vel in Ecclesia disputare latius solent, vel etiam libros scribere, qui totum de Origene vel loquantur, vel scribunt: ne ergo plura eorum facta cognoscantur, qui usque si ingrati in magistrum non essent, nequaquam criminosi viderentur, neque simplices quosque ab eius lectione detererent.* Nam cum Origenem mirifice celebrasset Hieronymus etiam tum juvenis, & plusquam 70 Homileticos ipsius libros, multa etiam de Tomis in Apostolum scri- ptis Latine reddidisset, ex ejusque libris Commentarios suos locupletasset, mox in eum calcitrare coepit. Neutrquam vero his perstringi Hieronymum putat Halloxius, quia jam reconciliata fuerat inter eos gratia, & paulo superius Hieronymi cum laude meminerat his verbis: *Damasus Episcopus, cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Ec-* D *clesiasticae fidei, cuiusdem editioni, si Ecclesia jungi velint, subscribere deberent, conscribendam manda-* *vit cuidam amico suo Presbytero viro disertissimo, qui hoc illi ex more negotium procurabat.* D *addere poterat Halloxius eundem à Rufino honoris causa nominatum in Praefatione librorum* *αὐτῶν*, qui hoc tempore prodierunt. Verum hoc erat ingenio Rufinus; palam in os laudabat, clam detrahebat; similitatem fovebat in sinu, amicitiam fronte gerebat. Itaque palpum coram obtudebat Hieronymo, ut acrius occulte morderet. Hoc amplius, Hiero- nymus ipse Apolog. 2. in Rufin. cap. 6. haec verba ita repetit, quasi neutiquam ad se per- tineant: sed vel tacite notari se non sensit; vel perspectam calumniam simulate reticuit. Ut ut est, suum maneat Lectori iudicium: sequentia certe manifeste Epiphanium petunt: *Denique quidam ex ipsi, qui se velut evangelizandi necessitatem per omnes gentes, & per omnes lin-* E *guas habere putat, de Origene male loquens sex millia librorum eius se legisse, quamplurima fratrum* *multitudine audiente confessus est. Ipsos deinde αὐτῶν libros Vrbi propinans Rufinus, quo* *magis Lectores illiceret, Praefationem Operi praefixit, eaque declaravit sese reliquis Do-* *gmatibus intactis falsas Origenis de Trinitate sententias, ut pote ab Haereticis insertas, vel* *emendasse, vel praetermississe: grassans enim hoc tempore Arianismus adversus Orige-* *nem, cuius ambiebat patrocinium, Catholicos commoverat. Exemplo quoque Hierony-* *mi, multorum jam Origenis librorum Interpretis, adductum se significat hac ipsa Prae-* *fatione Rufinus, ut scriptionis illius conversionem suscipere. Et causae tamen ita diffusus* *est, ut Praefationi nomen suum adscribere non auderet; & assensu praeterea Theophili &* *Hieronymi gloriaretur.*

Multis enimvero cordi fuit opus illud à Rufino translatum, & Origeni Sacerdotes, Mo- nachos, & Christianorum vulgo multos adjunxit, & Siricij quoque Papae simplicitati il- F lusi. At plures tamen doctrinae novitas perculit; adeo ut totum orbem post Rufini inter- pretationem in Origenis odium exarsisse, & translatum opus expavisse tradiderit Hierony- mus libr. 1. Apolog. cap. 3. Auctor quoque ille est, primam Marcellam Romanam, nobilitate generis, & pietate illustrem, subolefcentem errorem deprehendisse ac repressisse. Discessum itaque destinantes facti auctores, cum iam fere ut Haeretici designarentur, Ecclesiasticas Epistolas à Siricio impetrant, ut Ecclesiae communionem gloriari possent: atque his communiter Rufinus Aquileiam remeavit.

XVII. At Pammachius & Oceanus de rebus in Vrbe gestis Hieronymum certiores faciunt, & Rufinianam librorum *αὐτῶν* interpretationem cum Praefatione transmittunt, postulantque ut libros eosdem meliori fide convertat, & injectas de se suspiciones

- A diluat. Redierat cum illo iam tum in gratiam Rufinus, cum Hierosolymis proficisceretur. Subdola itaque Rufini Praefatione clam atrocium se & impetuum sentiens Hieronymus, & inter Origenistas positum, hanc eum eo injuriam amice & leniter expoſtulavit per Epistolam, cujus hoc est exordium: *Diu se Roma moratum sermo proprius indicavit*: unde licet conſpicere iam ante ad eum literas Rufinum dedisse. Sed cum per veſturae moras ferius Romam delata fuisset Hieronymi reſponſio, renuntiatum interea fuerat Rufino novam librorum *de apoc.* interpretationem ab eo parari, quam eo conſilio conditam à se ſcribit Hieronymus Apolog. libr. 1. cap. 2. non ut crederet Lector iis quae interpretabatur; ſed ne crederet iis quae ante tranſtulerat Rufinus. Atque ita dirempta inter eos gratia, datam ad Rufinum Epistolam Hieronymi familiares, qui curandam eam acceperant, ſuppreſerunt. Suſceptam interim, Pammachij & Oceani rogatu, ſinceriorem librorum De principiis conversionem abſolvit Hieronymus, & ad eos Romam miſit, cum luculenta Epistola, *Hier. Ep. 65.* qua Origenis doctrinam & eruditionem laudasse ſe fatetur, dogmata tenuiſſe pernegat. *Laudavi, inquit, interpretem, non dogmatistam; ingenium, non fidem: Philosophum, non Apoſtolum. Quod ſi voluit ſuper Origene meum ſcire iudicium; legant in Eccleſiaſten Commentarios, reſpiciant in Epistolam ad Ephesios tria volumina; & intelligant me ſemper eius dogmatibus contrariſſe: & iterum; ſi mihi creditis, Origeniſtes numquam fui; ſi non creditis, nunc eſſe ceſſavi: & ſequenti capite: Fac me erraſſe in adoleſcentia; & Philoſophorum, ideſt Gentilium ſtudiis eruditum in principio fidei dogmata ignoraviſſe Chriſtiana; & hoc putaſſe in Apoſtolo, quod in Pythagora, & Platone, & Empedocle legerant: cur parvuli in Chriſto atque lactentia errorem ſequimini? cur ab eo impietatem diſcitis, qui necdum pietatem noverat? Secunda poſt naufragium tabula eſt culpam ſimpliciter conſideri. Imitati eſtis errantem, imitanti & correctum. Similiter in Epist. 62. ad Theophilum: Sicut enim interpretationem, & idiomata Scripturarum Origeni ſemper attribui, ita dogmatum conſtantiſſime abſtuli veritate. Et tamen cum Commentarios ſuos in Eccleſiaſten, & Epistolam ad Ephesios Adamantij ſcitis reſerſerit, vix iis ſemel contradixit: imo vero ne Origenem quidem auctorem citavit. Quod ſi ea pro falſis habuit, cur cenſurae notam non appoſuit? cur cum id ſibi vitio daretur, id ſibi gloria duxit? Nam quod dicunt, inquit Prolog. in libr. 2. Comment. in Mich. Origenis me volumina compilare, & contaminari non decere Veterum ſcripta: quod illi maledictum vehementer eſſe exiſtians, eandem laudem ego maximam duco, cum illum imitari volo, quem conſulis prudentibus & vobis placere non dubito: cur in Praefatione ad librum De nominibus Ebraicis, ait*
- D neminem niſi imperitum, negare Origenem poſt Apoſtolos Eccleſiarum eſſe magiſtrum? Igitur non ſine cauſa Rufinus Origeniſtam aliquando fuiſſe Hieronymum jaſtabat. *Hac eſt, inquit Inveſt. 1. tua tanti magiſtri gravitas, ut eum quem in alijs laudas, condemnes in alijs; & quem in Praefationibus tuis alterum poſt Apoſtolos Eccleſiarum magiſtrum dixiſti, nunc haereticum dicas? Quis haereticus Eccleſiarum magiſter aliquando dici potuit?* Futilis ad hac Hieronymi excuſatio, qui Proem. in 11. Comment. Iſaia reſponder Origenem, Eusebium, Apollinarium, alioſque à ſe in Commentariis ad libros Danielis, magiſtros Eccleſia nominatos, ad diſtinctionem quorundam qui à Chriſti fide erant alieni. Pergit Hieronymum laceſcere Rufinus, eumque Origenis fidem numquam ſe laudasse jaſtantem propriis ipſius verbis coarguit. Quibus ille velut convictus ſcribit libr. 3. Apolog. cap. 3. *Eodem ſervore quo Origenem ante*
- E *laudavimus, nunc damnatum toto orbe damnemus: & mox: Erravimus iur enes, emendemur ſenes: & iterum: Ignosce mihi quod Origenis eruditionem, & ſtudium Scripturarum, antequam ejuſ haereſim plenius noſſem, in juvenili aetate laudavi. Inde Poſthumianus apud Sulpitium Severum merito ait: Illud me admodum permovebat, quod Hieronymus, vir maxime Catholicus, & ſacrae Legiſ peritiſſimus, Origenem ſecutus primo tempore putabatur, quem nunc idem praecipue, vel omnia illius ſcripta damnaret. Inde & Vigilantius ipſum ſic tamquam Origeniſtam in ceſſebat; quam tamen criminationem depellere conatur Epist. 75. Inde & Auguſtinus in conſtantiam & mobilitatem ingenij Hieronymo Origenem ſibi olim percarum iam infamanti ſubobſcure exprobrat Epist. 8. *Petimus ergo, inquit, & nobiſcum petiit omnis Africanarum Eccleſiarum ſtudioſa ſocietas, ut in interpretandis eorum libris, qui Graece Scripturas noſtras quam optime tractaverunt, curam atque operam impendere non graveſis: poteſ enim efficere, ut nos quoque habeamus illos tales viros, & unum poſitiſſimum, quem tu libentius in tuis literis ſonas: Origenem nimirum, cujus magnam tum quoque fuiſſe in Africa celebratam ex eo manifeſtum eſt. Inde & Pelagius Papa 2. in Epistola ad Eliam Aquileienſem, & alios Iſtria Episcopos, Annon, inquit, & Hieronymus noſtri Eccleſia Presbyter, & ſingularis Ebraei ſermonis interpres tanto erga Origenem favore intenditur, ut pene diſcipulus eius eſſe videatur? Inde denique ſub Hieronymi nomine conſcripta eſt Epistola, in qua ſe Origeni aliquando adhaeſiſſe dolet.**
- F Quamvis autem viri pii & orthodoxi officio functus ſit, cum agnitos Origeniſmi errores ejuravit; optabile tamen foret, ut ſanctiſſimus ille doctor conſtantior animi fuiſſet & moderatior, neque tam facile bili ſuae fuiſſet morigeratus, ut in contraria, pro rerum ac temporum ratione, trahi ſe & jaſtari ſiſſet, nonnumquam etiam maximos viros amarif-

simis convitiis perfudisset: fatendum quippe est iure eum saepe à Rufino fuisse reprehensus; saepe etiam Rufinum ab eodem sine causa fuisse culpatum. Hac porro cum agerentur, annus Christi trahebatur trecentessimus nonagesimus nonus.

XVIII. Quo tempore Hieronymianam librorum *ἑξαιρέτων* interpretationem Pamachus continebat; verum ab amico ipsius quodam fraude descripta in vulgus emissa est. Interpretationis autem suae perfidiam ex huius conflictu perceptum iri, versutiaque suas iam proditas intelligens Rufinus, ad eumque perlatis Aptoniani opera literis, quas ad Pamachium & Oceanum una cum libris *ἑξαιρέτων* recens à se Latinitate donatis Hieronymus miserat, triennium in elaboranda duplici Apologia contrivit. Prior vetustate intercidit: posterior superest in duas divisa partes, quarum prima criminationes ab Hieronymo impactas retellit, altera Hieronymum ipsum suggillat. Quae cum in apertam contentionem erumperent, duas in partes, ut fit, Romanorum Christianorum animi abiere, cum Rufino alij, alij Hieronymo faverent; nec Romani duntaxat, sed & quotquot tere per orbem sparsi erant, diversis studiis ferebantur.

XIX. Tum vero partium suarum esse intellexit Anastasius Papa, non quidem exorientes motus lenimentis adhibitis consopire, quod factum à decessore eius Siricio notavimus; sed malum occulte crescens Apostolica auctoritate rescindere. Re itaque diu ac mature in utramque partem perpensa Origenis tadem erroribus harescos notam impreflit anno 400, Theophili studium imitatus, qui superiore anno in Alexandrina Synodo eisdem damnaverat. Statim vero dimissis in omnes partes nuntiis, Origenianorum errorum damnationem promulgat Anastasius; qua accepta iidem passim reprobatii sunt. Eadem de re disserentem audiamus Theophilum in Epistola ad quosdam Monachos, quam profert Iustinianus in Epistola ad Menam: *ἡκούσθη ἀναστασίου τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἀντιπροσβουλιῶν, ὡς ἐπιμαρτυροῦντες τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐπινοῶντες ἡ ἀναστασία, ὡς παλαιότερον ἀγωνισμάτων ἐπιδοξοῦσθαι ἐπισημῶν καὶ χαρισμάτων, ὅτι καὶ πᾶσα τῆ μακαρίων καὶ τῶν ἁγίων πᾶσι ἐπισημῶν ἐπισημῶν, καὶ τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀληθῶν ὁρίων ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἁγίων ἡμεῶν. Igitur anathema dicimus in Origenem aliosque Haresicos, quemadmodum factum est a nobis, & ab Anastasio sanctae Romanorum Ecclesiae Episcopo, qui ex veteribus certaminibus clarus, dux illustris populi creatus est, quem & omnis Beatorum Occidentis Episcoporum sequitur ceteris, Alexandrinorum ecclesiae sententiam adversus impiam latam suscipiens. Hieronymus certe libr. 2 Apolog. cap. 6. prater Anastasium & Theophilum, tradit Venerium quoque Mediolanensem Episcopum, & Chromatium Aquileiensem, D Origenem subiectis sibi populis haeticum denuntiasse.*

XX. At parum se se promovisse ratus Anastasius, si non tumultus auctorem Rufinum, & bellum tenovantem retunderet, Romam cum ad causam dicendam accessit: tergiversatur Rufinus, & Apologiam scribit ad Anastasium, qua levibus ad detrecandam professionem excusationibus usus fidem suam profitetur: deinde ait: *Origenis ego neque defensor, neque assertor sum, neque primus interpretes: alij ante me hoc idem opus fecerunt: scilicet & ego postremus, rogatus a fratribus. Si iubetur ne fiat, iussio observari debet in poste um. Si culpantur qui ante inquisitionem fecerant, culpa à primis incipiat. Ego enim prater hanc fidem, quam supra exposui, id est quam Romana Ecclesia, & Alexandrina, & Aquileiensis nostra tenet, quaque Hierosolymis predicatur, alienam nec habui unquam in isto homine, nec habeo, nec habebō. Neutiquam tamen excusationem hanc*

Hier. Apol. 2. cap. 6.
Hier. Epist. 10.

Anastasius accepit, sed instante Marcella Rufino, ut verbis utar Hieronymi, cauterium harescos inuilit, eumque damnavit anno 401. *Damnatio Haresicorum*, inquit idem Hieronymus, *haec Marcella fuit principium, dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab haeretico suorum errore correpti; dum ostendit multitudinem deceptorum, dum impia *ἑξαιρέτων* ingerit voluntaria, qua emendata manu scorpion monstrabantur; dum acciti frequentibus literis Haeretici, ut se defenderent venire non sunt ausi, tantaque vis conscientiae fuit, ut absentes damnari, quam praesentes coargui maluerint. Huius tam gloriose victoris oratio Marcella est. Cuius victoria fama cum per totum orbem increbuisse, Anastasium ipsum super Rufino consuluit Iohannes Hierosolymitanus, ejusque sententiam exploravit. Extat Anastasij responsio data ad A. 402. in qua notandum primo illud est, multis ab eo laudibus Iohannem Origenismi licet suspectum extolli; deinde & istud: *Origenes autem, cuius in nostram linguam composita derivavit* (Rufinus) *ante qui fuerit, in qua processerit verba, nostram propositum nescivit. Addit Rufinum hac interpretatione fidem ab Apostolis propagatam violare voluisse; non damnare tamen, si à traditis in interpretato Opere dogmatis abhorreat; damnare se penitus, si iidem assentiantur. Tum paulo post, illud quoque, inquit, quod evenisse gaudeo, tacere non potui, beatissimorum Principum mansisse responsa, quibus unusquisque Deo servicus ab Origenis lectione revocetur: damnandaeque sententia Principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Suam demum super Rufino sententiam his verbis exponit: Itaque, frater carissime, omni suspitione seposita, nihil minus scio quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit, nec dissimilis ab eo est, qui alienis vitis praestat assensum. Illud tamen scire cupio ita haberi à nostris partibus alienum, ut quid agat, ubi sit, nescire ca-**

A *pamius. Ipse denique videtur, ubi posuit absolvi. Quocirca Rufinum ita alloquitur Hieronymus Apolog. libr. 3. cap. 6. Vade potius Romam, & presens apud eum (Romanum Episcopum) expostula, cur tibi & absenti, & innocenti fecerit contumeliam; primum ut non reciperet expositionem fidei tuae, quam omnis, ut scribis, Italia comprobavit, & baculo tuarum ut noluerit literarum contra canes tuos: deinde ut Epistolas contra te ad Orientem mitteret, & cauterium tibi harescos dum nescis inureret, diceretque libros Origenis ad te esse translato, & simplici Romanae Ecclesiae plebi traditos, ut fidei veritatem, quam ab Apostolo didicerant, per te perderent; & quo tibi maiorem faceret invidiam, aut si criminari hos ipsos. Praefationis tuae testimonio roboratos. Quinetiam in Epistola 82. ad Marcellinum & Anapsychiam, sese ait subdolum libellum à Rufino oblatum Anastasio Papae, aliasque ipsius scriptiones opusculis quibusdam explosisse, quas non aliud esse con-*

B *cecit quispiam, quam Apologias ipsas, de quibus proxime commemorabimus.*
 XXI. Hoc ipso anno geminam Rufini adversum se Apologiam gemina itidem adversum Rufinum Apologia Hieronymus excepit: nam cum ex Occidente Hierosolymam remeasset ipse frater Paulinianus, libros illos adversus eum elaboratos, nondum quidem ab Auctore, quem merus scilicet & pudor inhibebant, in lucem esse editos, sed inter Rufini tamen familiares circumferri significavit; è quibus cum in vulgus exiissent nonnulla, collecta ea ad fratrem pertulit: quod ipsum praestiterunt per literas Pammachius & Marcellinus. Non ad has ipsas itaque Rufini scriptiones, sed ad relatas à Pammachio, Marcelino, & Pauliniano criminationes priorem quam habemus Apologiam Hieronymus adornavit. Duobus ea continetur libris, & Pammachij ac Marcellini nomine inscripta est, quorum monitu fuerat elucubrata; ad eos vero transmissa, quos scriptis suis Rufinus afflaverat: in eaque declarat Hieronymus constitutum esse sibi peculiari opere Pamphili & Eusebij Apologiam refellere. Haec simul atque ad Rufinum perlata est, ira incitatus, responsum una cum Apologiis misit ad Hieronymum, quo hastatis eum apicibus terribat, mortem minitans, & ad tribunalia sese provocaturum, nisi maledictis abstineret. Verum futiles minas parvipendens Hieronymus, posteriorem Apologiam continuo rescripsit.

C *XXII. Post septem annos quam haec acta sunt, diem clausit extremum Melania senior, vix à quadraginta diebus Hierosolymam reversa. Rufinum quoque sequente anno, qui fuit à Christo nato 410, Aquileia ab Alarico vastata in Sicilia profugum periisse tradit Baronius. At in Epistola ad Vrsacium, quam interpretationi Commentariorum Origenis in librum Numerorum praefixit Rufinus, quamque cum nondum edita esset, mecum olim benigne communicarunt clarissimi fratres Bigotij, ita scribit: sed reddenda pollicitationi non tempestivum, ut ille ait, sed tempestuosum nobis tempus ac turbidum fuit. Quis enim ibi stilo locus est, ubi hostilia tela metuentur? ubi in oculis est urbium agrorumque vastatio? ubi fugitur per marina discrimina, & ne ipsa quidem absque metu habentur exilia? In conspectu etenim, ut videbas etiam ipse, nostro Barbarus, qui Rhegium oppido miscbat incendia, angustissimo à nobis freto, ubi Italia solum Siculo dirimitur, arcebat. Agebat ergo tum in Sicilia. Ait deinde: Tam enim ex omnibus quae in Lege scripta reperi, sola ut puto in Deuteronomio desunt oratiuncula, quae si Dominus inveni, & sanitatem dederit oculis, cupimus reliquo corpore sociare: quamvis amantissimus filius noster Pinianus, cuius religiosum carum pro amore pudicitiae profugum comitatur, injungat & alia. Pinianus ille, cuius in comitatu se tum fuisse ait Rufinus, is erat Melaniae junioris maritus. Hunc Roma discessisse anno 408, & Carthaginem appulisse anno 409, ipse agnoscit Baronius. Igitur vel Rufinum in Sicilia à Piniano & utraque Melania relictum mors anno sequenti oppresserit; vel certe tempus à Baronio assignatum uno saltem anno Rufini obitus anteverterit. vixi Origeniana doctrina ita studiosi, ut infinitas sibi turbas, convicia, infamiam, & damnationem denique eius causa pepererit: qui si animo suo fuisset moderatus, & à librorum ad opus interpretatione abstinuisset manum, suum sibi Origenes decus, gloriamque in Occidente servasset; verum dum tradidit illum Latinis legendum, ex omnium manibus excussit:*

D *Totus enim orbis, inquit Hieronymus, post translationem Rufini in Origenis odium exarsit, quem*
 E *antea simpliciter lectabat. Nihilominus ab Anastasio licet damnatus fuerit Rufinus, eius ta-*
 F *men consuetudine usum fuisse Chromatium Aquileiensem Episcopum persuadet ipsius Praefatio Eusebiana historiae à se conversa praemissa, qua rogatu Chromatij, animo ex patris clade afflicto solamen adhibere volentis, susceptam illam à se ostendit. Melaniam quoque diu post insidiam Rufino censuram certatim laudibus extulerunt Augustinus & Paulinus: & post mortem demum in Graecorum Martyrologiis inter sanctos adscripta est.*
 XXIII. At non Rufini obitu fata ab ipso Origenismi semina extincta sunt. Pelagius Monachus natione Britannus, arrepta quadam Origenis dogmata à Rufino exculsa & propagata renovavit. Quocirca Hieronymus in Proëmio ad libr. 1. Comment. in Jerem. Grunnium, hoc est Rufinum, Pelagij praeforem & magistrum appellat. Dogma quoque *amovizae & aivillomolae*, quod supra tractavimus, ab Origenistis accepisse Pelagianos prodit in Proëm. Dialog. adv. Pelag. & in Proëm. libr. 4. Comment. in Jerem. & in Epist.

Hier. Apol.
1. cap. 3.

ad Ctesiph. cap. 2. Et Augustinus libr. 2. De peccat. origin. adv. Pelag. & Caest. refert A
in iudicio Episcopali Carthagine habito, quarenti Paulino Diacono Presbyterorum no-
mina, à quibus pestilentem suam doctrinam Caestius acceperat, respondisse Caestium:
*Sanctus Presbyter huius, Rome qui mansit cum sancto Pamnathio. Ego audivi illum dicentem quia
tradux peccati non sit. Idcirco Origeniani nominis invidiam in se conversam sentiens Pela-
gius, cum apud Innocentium Papam se purgaret, in Libello fidei praeceptos Origenis er-
rores proterere se simulavit. Porro ut Origeniana haeresi Pelagiana, sic*

Nestori na lues successit Pelagiana,

inquit Prosper in Epitaphio Nestoriana & Pelagiana haereseon. Sed quoniam praeter in-
stitutum nostrum est illarum historia, & aliorum laboribus iam factis illustrata, ad sequentia B
properamus.

XXIV. Obtritus plane ac pessumdatus in Occidente videbatur Origenismus, cum ecce
Aviti duo Hispani, Romam alter, alter Hierosolymam protecti, in patriam post reditum
merces Origenianas intulerunt. Horum alter (is, ni fallor, qui Hierosolymam contende-
rat, quemque adivisse Hieronymum in Palaestina degentem verisimile est) ab Hieronymo
postulaverat, ut Origenis libros *dei verba* sincere & fideliter conversos ad se mitteret;
quod cum facile impetrasset, cayendosque errores per epistolam Hieronymum prae-
monstrasset, iis tamen implicari se & illudi passus est; ac alterum quoque Avitum in eadem
opinationes pertraxit. Patriae consulens Paulus Orosius, quam haec, atque aliae item haere-
ses pervadebant, Augustini opem oblato ipsi Commonitorio imploravit. Scripto statim
ad Orosium Commentariolo adversus Priscillianistas & Origenistas, haeresim utramque C
Hispaniam infestantem proculcavit Augustinus; & in eximio praeterea De Civitate Dei
opere, quod tunc elaborabat, ut & in aliis quoque scriptionibus, cum Origenistis prae-
latus est. Quaestionem unam, quae est de origine animarum, definire non ausus, Orosium in
Palaestinam misit ad Hieronymum, quem disceptationis huius arbitrum esse voluit. Ma-
nifestum itaque ex eo est, merito inter supposititia & Augustino perperam adscripta reiici
libellum De Deitate & Incarnatione ad Ianuarium, qui habetur in Appendice quarti To-
mi: quippe qui Origenianus fere pannis confusus & confarcinatus est.

Circa idem tempus Sempelagianae haeresi robur Iohannes Cassianus in Gallis con-
ciliabat ex Origenis scriptionibus, cuius è contrario nomen Vincentius Lirinensis ibidem
traducebat: in Commonitorio siquidem priore adv. Haeres. cap. 23. dum ostendere co-
natur errorem Origenis Ecclesia Dei offensionem fuisse, postquam praeclaras illius dotes D
multis dilaudavit, eo inquit, *res decidit, ut tanta persona, tanti Doctore, tanti Propheta non hu-
mana aliqua, sed ut extius docuit, nimiam periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret.
Quamobrem hic idem Origenes tantus ac talis, dum gratia Dei insolentius abstinuit, dum ingenio suo ni-
mium indulget, sibi quae satis credit, cum parvi pendit antiquam Christiana religionis simplicitatem,
dum se plus cunctis sapere presumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & Veterum magisteria contemnens
quaedam Scripturarum capitula novo more interpretatur, meruit ut de se quoque Ecclesia Dei diceretur:
Si surrexerit in medio tui Propheta; & paulo post: Non audies, inquit, verba Prophetae illius. Vere non
solum tentatio, sed etiam magna tentatio, deditam sibi atque in se pendentem Ecclesiam admiratione in-
genij, scientiae, eloquentiae, conversationis & gratiae, nihil de se suspicantem, nihil verentem subito à ve-
teri religione in novam profanitatem sensim, paulatimque traducece. Tum Lectores monet, etiam si E
corrupti sint libri Origenis, quod non diffidetur, sub eius tamen nomine venditari, & ad
insinuandos errores tantum nomen valere posse. Ita renascentis Origenismi propagines
in Occidente elixae sunt. Sed & iterum ibidem, iterumque sunt confusae, ut in sequenti
Sectione ostendemus.*

SECTIO SECVNDA.

I. Theophilus Alexandrinus Monachos quosdam Nitrienses vexat; II. & afflicto ipsis F
Origenismo Origenistas una infestatur. III. Aliae dissidij huius causae proferuntur. Syno-
dus Alexandrina Origenistas damnat, quos Theophilus ex Aegypto deturbat. IV. Aequum
de his concertationibus Posthumiani iudicium. V. Theophili factum approbant Anastasius,
Epiphanius, & Hieronymus. VI. Viris plus adhibendum in hac historia fidei, Palladio,
Socrati, Sozomeno, Georgio Alexandrino, Anonymo vitae Chrysostomi scriptori, & Sy-
mmoni Metaphraste; an Epiphano, & Hieronymo, disquiritur. VII. Theophili Synodicam
Epistolam & Paschaes quatuor convertit Hieronymus. VIII. Queritur utri prius Con-
stantinopolim profecti sint Origenista, an Theophili legati. IX. Origenistas benigne exci-
piunt

A pⁱunt Johannes Chrysostomus, & Eudoxia. X. Synodum in Cypro adversus Origenistas cogit Epiphanius. XI. Theophilenses legati & Origenista apud Imperatorem mutuo se accusant. XII. Epiphanius Constantinopolim appellit, & Chrysostomum male habet. XIII. Altercatur cum Eudoxia, deinde Cyprum repetens factu concedit. XIV. Rei gesta summa repetitur ex Polybio teste oculato. XV. Constantinopolim advenit Theophilus, & Concilium cogit ad Quercum. XVI. Accusatur Chrysostomus. XVII. Actorum Pseudosynodi ad Quercum habite fides exploratur. XVIII. Crimine liberantur Nitrienses, & in gratiam cum Theophilo redeunt. XIX. Exsultatur Chrysostomus, & in exilio diem multo post obit. XX. In Chrysostomi defuncti nomen grassatur Theophilus, veniente Isidoro Pelusiota. XXI. Chrysostomii prosequitur laudibus Synesius, probis Hieronymus. XXII. Origenianos libros lectitat Theophilus: XXIII. Diem claudit: succedit Cyrillus, & avunculi inimicitias persequitur, sed ab Isidoro reprehensus factum mutat. Scribit adversus Origenem Hammon Hadrianopolitanus. XXIV. Johannis Hierosolymitani, & Hieronymi obitus. Male audit Origenis doctrina in Oriente & Occidente: XXV. suos tamen fautores habet Philastrium, Theodoretum, Socratem, Sozomenum, Sidonium, Auctorem Prædestinati, & Eutychetem.

C I. HÆC dum in Occidente gererentur, longe graviori tumultu Orientis Ecclesias Origenismus quatiebat. Cujus intermissam vitandæ confusioni historiam repetemus. Postquam Isidorus ille, quem à Theophilo ad sedandas Iohannem inter, & Epiphanius ac Hieronymum controversias submissum diximus, Alexandriam regressus est, urgere Theophilum non destiterunt Epiphanius & Hieronymus, ut cum Origenista Marte aperto ipse quoque præliaretur. Detrectabat ille pugnam, rogante præsertim Epiphanio, erga quem Anthropomorphitarum hæreseos sibi suspectum male affectus erat. Mox autem ut ad Ecclesiæ causam privata odia accessere, statim adversus Origenis affectus classicum cecinit. Obscura certe est & implicata temporum illorum historia, quamque nonnisi à Palladio, Socrate, & Sozomeno, atatis hujus proximis petere possumus; quamvis prioris auctoritatem minuerit apertus Origenismi amor, alios aliarum hæreseon studium merita pene exiltinatione fraudarit. Cur itaque Origenistas insectaretur Theophilus causam hanc fuisse tradit Socrates. Quæsitum in Ægypto non multo ante fuerat, Deusne corporeus esset, & humanam formam gerens, an penitus incorporeus. Multi, ac simpliciores præsertim Monachi Deum humano habitu præditum fingeant, unde Anthropomorphita, sive ut loquitur Epiphanius Scholasticus in Tripartita Historia, *Humaniformiani* dicti sunt; plures contrariam sententiam sequebantur. Hos inter erat Theophilus, qui cum opinionem suam in Epistola quadam Paschali, cujusmodi Epistolam de more quotannis scribebat, prodidisset, eaque ad Ægyptios Ascetas fuisset perlata, ita excanduerunt illi, ut Theophilum ab Ecclesiâ expellendum censerent. Sectinos Monachos reliquis sanctitate præstantiores & doctrina hanc repudiassent omnes Epistolam, præter unicum Abbatem Paphnutium, literis tradidit Cassianus. E reliquis vero per Ægyptum sparsis Monachis plurimi manu facta advolant Alexandriam, & de interficiendo Theophilo cogitant. Ille stolidos homines astu tractavit, & ingruentes compevit ambiguo hoc dicto: *Sic ego vos vidi, quasi faciem Dei*, quo quondam Iacob Esau fratrem suum delinivit, ut est Gen. 33. 10. Placati illi unum id præterea postulant, ut damnaret Origenis libros, quorum nonnulli à Deo corpus abjudicabant: Ego vero, inquit, hominis istius lucubrationes, & qui eas probant, averfor. Atque hoc sine iterisset controversia, nisi statim nova de causa recruduisset.

F Præerat Ægyptiacis monasteriis viri quatuor pietate nobiles, Dioscorus, Ammonius, Eusebius, & Euthymius, germani fratres, statura proceri, ideoque Longi cognominati: quod etiam cognomen habuisse ipsorum partiarum Isidorum conjicere licet ex isto Hieronymi Epist. 61. ad Pammach. cap. 15. *Ei tamen iste Hieronymus cum pannosa turba & sordidatus gregibus, quid Isidoro illi fulmineo ausus est respondere? At ne forte ille non crederet, & opprimeret eos presentia & mole corporis sui.* &c. Cum fratres illos percaros haberet Theophilus, Dioscorum Hermopoleos constituit Episcopum; duos autem invitos apud se detinuit. Atque hanc quidem vitam, desiderio licet monasticæ vitæ tabescentes, tolerabant, quoad inspecta Episcopi avaritia, hominem exosi, rursus in solitudinem post triennium secesserunt. Causa secessus cognita, pessima quaque minatus est illis Theophilus, ipsumque Dioscorum invisum habuit. Cum ergo Anthropomorphitis inensos ipsos ex mutuis con-

Tripart.
Hist. lib.
10. cap. 7.

Cassian.
Coll. 10. c. 11.

gressibus agnovisset; apud simplices quosdam & indoctos monachos, quos hæreseos huius affines esse sciebat, Anthropomorphitam se professus, Dioscorum cum fratribus in contraria esse secta monuit, & corpus Deo detrahente, Origenem sententia huius patronum secutos. In fraudem his sermonibus illecti boni homines Dioscorum, ipsiusque affectus vehementer averfati, invidioso Origenistarum nomine infamantes traduxerunt: cum eos è contrario averfarij, pauciores quidem numero, sed doctrina & usu rerum peritiores, Anthropomorphitas appellarent. Ita seditionibus inter se agitati conflabantur. At Theophilus privatas injurias persequens, Origenistarum tumultus obtendit, & Nitria occupato monte, Anthropomorphitis monachis arma subministrat, Dioscori monasterium incendit, qui cum fratribus abditis puteis vix ingruenti cladi se subduxit.

Polybius Rhinocororum Episcopus, Epiphanius discipulus, ipsiusque vitæ scriptor, tres duntaxat numerat Longos fratres, Heracleonis filios, qui Alexandria cum imperio præfuerat, Theophilo amicitia conjunctos, ab eoque in urbem è monasterio per fraudem deductos, majorem creatum ait Episcopum, alios Diaconos, & Ecclesiæ œconomos. Narrat deinde hoc munere per triennium functos, renitente Theophilo in pristinam solitudinem concessisse; agre id tulisse Theophilum, ipsosque communionem privasse; ad quam cum sese admitti frustra rogarent, Chrysofomum interpellasse ea sibi ut restitueretur; postulasse id à Theophilo Chrysofomum, nec impetrasse, eosque tandem Theophili censura liberasse: hinc exorta inter utrumque dissidia.

II. Igitur ad graviorem Dioscoro, ipsiusque focis conflandam invidiam, singulari verfuria Theophilus Origenistarum causam cum ipsorum causa conjunxit. Cum enim iam vulgo male audire sectatores Origenis intelligeret, clarissimosque partis illius consecratos à Nitriensibus Monachis subornatos produisse, Nitriamque præcipuum Origenismi domicilium haberi, cumque adversus eos ab Epiphano & Hieronymo instigaretur; non ejus defensores dogmatis, quod Deum incorporeum statuit, quodque ipse antea propugnauerat, & adhuc etiam pro vero habebat, vexare hujus doctrinæ gratia aggressus est, sed ipsis famosam Origenistarum appellationem vir acutus affinxit, quo Origenismi adversarios sibi demereretur, & adversum illos concitaret. Et levi sane argumento impositam illis Origenismi calumniam approbavit, eo scilicet quod sententiæ huius assertor esset Origenes, quæ corpoream à Deo molem segregat. Atque eo facilius id persuasit, quod ad eos, uti mox dicemus, confugisset Isidorus, quem acerrimum doctrinæ huius patronum fuisse iam supra ostendimus. Origenismi ergo causam postquam semel obduxit iracundiæ suæ, Origenistas omnes infectam necessum habuit: quamobrem referta hoc hominum genere Nitria ascetia perscrutatum, una cum Dioscoro Origenistas omnes illinc exturbasse verisimile est.

III. Scetinis, seu Nitriensibus monachis (utrovis enim modo vel à Nitria monte, vel à Sceti regiancula dici possunt) alia etiam causa Theophili consciverat odium. Hunc inter & Petrum Alexandrinæ Ecclesiæ Archipresbyterum simulatas intercesserat. Hinc infensus Petro Theophilus admissam ab eo questus est ad mysteriorum communionem mulierem quamdam Manichæa lue infectam, priusquam nuntium hæresi remisisset. Factum fuisse id iuxta Ecclesiæ consuetudinem, & ex Theophili sententia, Petrus respondit, & testimonio confirmavit Isidori, supra à nobis memorati, viri gravis, & quem post Nestarii obitum ad Constantinopolitanam sedem evchere Theophilus studuerat. Hic graviter succensens utrumque Ecclesiæ expulit. Rem ita à multis narrari refert Sozomenus: at aliter à viro cum Monachis illis conversari solito accepisse se dicit; duas nempe causas habuisse Theophilum cur Isidorum infectaretur, aliam Isidoro & Petro communem, quod testificari recusassent Theophili sororem heredem fuisse scriptam; aliam Isidoro peculiarem, quod cum pauperum gereret curam, erogatas in eos pecunias Theophilo in extruendis Templis absumere volenti dare renuisset. Simile quid habet Palladius, seu quisquis scriptor est vitæ Chrysofomi, nam de Auctore non constat apud omnes; qui & alia multa congerit, quæ ab aliis præterita à nobis quoque prætermittentur. Gravissima vero hic est Anonymi cuiusdam, à quo Chrysofomi scripta est vita, quam in octavum Tomum Operum ipsius conjecit Savilius, & Symeonis Metaphrasta hallucinatio, qui Isidorum illum cum Isidoro Pelusiota confundunt: nisi forte priorem hunc Pelusiotam quoque fuisse dicat aliquis, cum Alexandrinus tamen vulgo dicatur. Sed Sozomenum audire pergamus. Expulsus Isidorus Scetin apud monachos concessit. Adit continuo Theophilum Ammonius, postulatque ut in communionem Isidorum admittat: tergiversante Theophilo instabat Ammonius, & quos sibi itineris socios adjunxerat; adeo ut perterrefaciendis aliis, & à se amovendis unum ex ipsis in carcerem detruserit Theophilus. Illum reliqui subsecuti in eandem custodiam fraude ingressi sese sponte incluserunt, quoad univeros dimississet. Cuius rei tanta apud eum fuit indignatio, ut cum præ quiete & monasticæ vitæ suæ

A diis reliqua omnia eos postputare sciret, his ipsos intercluserit, concitatis subdole diffidiis, turbata pace, & monasteriis igne ferroque vastatis. Addit Palladius oranti Ammonio & Ilidori partes agenti ferreum torquem propriis manibus injecisse Theophilum, pugnis maxillas & oculos contudisse, hac ingesta & repetita voce: *Heresice, anathematiza Origenem.* Vtut est, constat Episcoporum Synodum Alexandriae coegisse Theophilum anno Christi 399. damnatosque uno ore Origenistas à Nitria monte, ut supra narratum est, exegisse: accedente Imperatorum auctoritate, qui ex Ægypto ut pellerentur scriptis datis iusserant. Synodica hujus Concilij Epistola fragmenta quædam in Epistola ad Menam Iustinianus servavit. Adjiunt ad superiora Georgius Alexandrinus, & Symeon Metaphrastes, finibus suis extortes monachos Alexandriam pervenisse, & miserabili eorum habitu ita commotam fuisse plebem, ut Theophilum latitantem ad necem deposceret, vixque Præfidis adhortationibus sedaretur. Digressi ex Ægypto Origenista Hierosolymam ad Iohannem urbis antistitem confugiunt, quem antea partibus suis faventem cognoverant. Sy-

Greg. A-lex. in vii. Chryf. c. 38. Anonym. c. 39. Sym. Met. in vii. Chryf.

vanum cum perperam appellant Georgius Alexandrinus, & alter Anonymus scriptor vita Chrysofomi, & Symeon Metaphrastes. Nam anno 386. in Hierosolymitano Throno sedisse Iohannem, obiisse vero anno 416. demonstrat Baronius: Hierosolymam autem anno 390. Origenista, ut dixi, confugerunt. Submissis continuo in Palaestinam legatis Prisco & Eubulo, Hierosolyma quoque & proximis locis eos expelli curat Theophilus, nusquam repugnante Iohanne. Horum conjecturam capimus ex Epistola 70. Hieronymi. Scythopolim Origenista numero circiter octoginta perveniunt. In his Diofcorus, Ammonius, Eusebius, Euthymius, Hierax, Isaaci duo, & Ilidorus. At cum ad Imperatorem Arcadium, & Archiepiscopum Iohannem delectos à Nitria Monachos, Origenistas infensos, aliosque Constantinopolim allegasse Theophilum accepissent, qui pro se causam dicerent, eodem ipsi ad diluendas Theophili accusationes, suasque res procurandas profecti sunt.

IV. Per idem tempus quo hæc agebantur delatus est in eas oras à Gallia Posthumianus. Narrat ille apud Sulpitium Severum fœdas Episcopos inter & Monachos concertationes intercessisse, *quia congregati in unum sapienter sacerdotes frequentibus decrevisse synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret aut haberet, qui tractator sacrarum Scripturarum peritissimus habebatur; censuisse Episcopos, libros Origenis, quod sparsis huc illucque erroribus scaterent, penitus esse respuendos; contra pertendisse Monachos, quidquid inerat errorum, ab Hæreticis fuisse insertum; nec propter ea quæ in reprehensionem merito venirent, reliqua esse damnanda.* Hinc ortam seditionem; ex quo contentiosum & pugnam cervicosorum Origenistarum ingenium arguas; qui cum Episcoporum auctoritate reprimi non possent, assumendum fuisse Præfectum, ab eoque in fugam coniectos Monachos ita dispersos esse, ut propositis Edictis nullibi consistere sinerentur. Addit postea: *Sed tamen si ve illud error est, ut ego sentio; si ve heresis, ut putatur, non solum reprimi non potuit multis animadversionibus Sacerdotum, sed nequaquam tam late se potuisset effundere, nisi contentione crevissent.* Denique nec Episcoporum severitatem, nec Monachorum perduellionem probare se dicit. Quod mihi sane valde probatur iudicium; nam nimis severe in Origenistas à Theophilo consultum est; sed gravius tamen peccasse videntur Monachi à quibus tam præfracte Episcoporum auctoritas pessumdata est.

V. Anastasium interim summum Pontificem per Synodicam Epistolam rei gesta certior fecit Theophilus, ac alios item Episcopos, sed Epiphanium potissimum, ad quem scripsit in eam sententiam, se Origenis colubros Evangelico ense truncasse, & fœcundum Nitriae Monachorum agmen contagione pestifera liberasse; iam vero esse operum ipsius Epiphaniij, Cyprios Episcopos congregare, & dare negotium, ut *Origenes nominatim, & nefaria heresis condemnaretur;* deinde vero Synodicas Epistolas ad se, & ad Iohannem Chrysofomum, aliosque Episcopos mittere; fuisse perlatum ad se Origenistas ex Ægypto dejectos navigasse Constantinopolim; curet igitur ut Italiae, & Pamphiliæ, vicinarumque Provinciarum Antistites operas suas ad extirpandum Origenismum conferant; virum aliquem industrium Constantinopolim mittat, qui illuc quæ gesta sunt referat; summam esse apud omnes in Ægypto ob profligatam hæresim latitiam. Notari obiter velim iocularem Guidonis Carmelitæ errorem, qui Theophili verba, quibus Origenis colubros se Evangelico ense truncasse apud Epiphanium iactabat, perperam interpretatus, questum id fuisse scripsit Theophilum, quod membra sibi ferro truncarent Origenista, ut haberentur humiles & religiosi. Mox ut Synodicam Theophili Epistolam accepit Epiphanius, ad Hieronymum continuo remisit, aliamque adjecit de suo, in qua sic illum affatur: *Scito, fili charissime, Amalec usque ad stragem esse delectum, & in monte Raphidim erectum trophæum crucis. Etenim quomodo porrectis in altum Moysi manibus, vincebat Israël; sic Dominus confortavit famulum suum Theophilum, ut super altare Ecclesie Alexandrinae contra Origenem vexillum poneret, & impletur in ea quod dicitur: Scribe signum hoc, quia delebo funditus Origenis hæresim à facie terre cum ipso Amalec.*

Guid. in Summa de Hæresib. in Hæres. Orig.

Quo argumento ad Epiphanium scripserat Theophilus, eodem propemodum scripsit ad A Hieronymum; cui hic respondens, *Vox*, inquit, *beatitudinis tuae in toto orbe perionuit, & cunctis Christi Ecclesiis latantibus Diaboli venena siluere. Nequaquam amplius antiquus serpens sibilat, sed contortus & exsiccatus in cavernarum tenebris delitescens Solem clarum ferre non sustinet: qui quidem super hac re. & antequam scriberes, ad Occidentem Epistolas miseram, ex parte Hæreticorum strophas mea lingua hominibus iudicavi. Ex dispensatione Dei factum puto, ut eo in tempore tu quoque ad Anastasium Papam scriberes, & nostram dum ignoras sententiam roborares. Et paulo post: Vincensius Presbyter ante biduum quam hanc Epistolam dærem, de Vrbe venit, & suppliciter te salutat, crebroque sermone concelebrat Romanam, & totam Italiam tuis post Christum Epistolis liberatam: cura nimirum Anastasij Papæ, à quo, ut superiore sectione dictum est, profligatus fuerat Origenismus. In alia ad eundem Epistola, Priscum & Eubulum à Theophilo in Palæstinam legatos narrat dispersos regulos, Origenitas nimirum, usque ad suas latebras fuisse persecutos; gaudere omnes ob partem ab Hæreticis victoriam: *Multe virtute*, inquit, *multe zelo fidei, ostendisti quod huc usque taciturnitas dispensatio fuit, non consensus.* Postremo Iohannem Hierosolymitanum ob susceptum Origenitam quemdam, antequam Theophili literas accepisset, excusat his verbis: *Super susceptione cuiusdam non debes contra Urbis huius dolere Pontificem, quia nihil tuis literis precepisti: & temerarium fuit de eo quod nesciebat, ferre sententiam: tamen reor illum nec audere, nec velle te in aliquo ledere.* Quibus non Iohannem Hierosolymitanum, sed Chrysofomum notari putant nonnulli: sed non persuadent, nam unum quemdam susceptum dicit Hieronymus, at quinquaginta Chrysofomus suscepit. Deinde cum ait Hieronymus, *Urbis huius*, utram potius videtur significare Constantinopolim tot mansionibus distitam; an Hierosolymam cuius in vicinia hæc scribebat? Omnino certe Hierosolymitanus Iohannes videtur intelligendus. Ex his suspicari licet deseruisse aliquantulum hoc tempore ipsius cum Hieronymo simultates, (quas rursus tamen reintegratas fuisse inferius ostendemus,) & aliquantum de amore suo adversus Origenem tenuisse, vel sententiam certe suam dissimulasse. Quod ut suspicer facit illud Theophili in alia ad Hieronymum Epistola: *Atque utinam apud vos quoque deponerent hypocritæ, qui occulte dicuntur subire veritatem: de quibus non bene sentientes in iis regionibus fratres hæc me scribere provocant.* Addit Theophilus fugatis Origenitis ad pristinam tranquillitatem monasteria Nitriæ rediisse. Audiendus præterea Hieronymus, dum aliquanto post ad Pammachium & Marcellam scribens: *Vbi nunc est*, inquit, *coluber venosus? ubi venenatissima vipera? Præterea hominis facies utero commissa laporum? Vbi hæretique sibilabat in mundo?* & deinde: *Oppressa est eius (Theophili) auctoritate & eloquentia, & in morem Dæmoniorum spirituum de terra loquitur: nescit enim eum qui desursum veniens ea loquitur que sursum sunt.* Queritur postmodum tantis simulationibus uti solitos Origenistas, ut vix à Catholicis internoscerentur: tum subdit: *Quid opus est obsidere Proponidem, mutare loca, diuersas lustrare regiones, & clarissimum Pontificem Christi, eiusque Discipulos rabido ore discerpere. Si vera loquimini, pristinum erroris ardorem ardore fidei commutate.* Demum Paschales Theophili Epistolas, quibus Origenismus obteritur à toto Oriente cum admiratione suscipi, & prædicari denuntiat.*

Hier. Ep. 71.

Hier. Ep. 70.

apud Hier. Ep. 72.

Hier. Ep. 78.

Theop. Cod. 96.

VI. Prolixè hæc à me notata sunt, ut cum auctoritate Palladij, Socratis, Sozomeni, Georgij Alexandrini, Anonymi alterius qui Chrysofomi vitam in literas retulit, & à Savilio editus est Tom. 8. Chrysof. & Symeonis Metaphrasta, Lector æquus Epiphaniij & Hieronymi auctoritatem componat, & quam diversa de Theophili & Origenistarum dissidio senserint, cognoscat. Illi summam pietatis, sanctitatis, & mansuetudinis laudem Origenitis tribuant: hi versipelles, refractarios & pertinaces eosdem fingunt. Illi Theophilum iracundum, impotentem, iniquum, pecuniæ cupidum, pronum in vindictam, privatis injuriis Dei causam falso obtendentem exhibent: hi zelo fidei ardere eundem, polleere prudentia, Moysis virtutem referre dicunt. Quod si res ita fuissent gesta, ut à Palladio narrantur, num præsentem Posthuvianum, & Epiphanium ac Hieronymum in vicinia positos latere potuissent? num infantes ac pios homines præter fas sedibus suis exterminatos convitiis ipsi quoque lætassent? num Theophili petulantia consensissent? num ferocitatem ejus ac saevitiam laudassent, & laudando auxissent? Quod si de contrario falsa de Origenitis, & Chrysofomi causa prodidisset literis; an de ipso pronuntiasset Photius: *ὁ διάλογος τῶν πάλαι καλεῖται ἰσοδικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἑτεροδόξων ἀνεργημάτων.* Dialogico ipsum characterè pulchre ac diligenter res Chrysofomi descripsisse? Equidem & iam supra dixi, & nunc quoque pronuntio duplicis fuisse generis Origenistas, Orthodoxos & Heterodoxos; quos cum ab invicem secernere in promptu non esset, utrosque indiscriminatim Theophilum divexasse; eandemque ob causam utrosque indiscriminatim Iohannem Chrysofomum fovisse: hinc nonnullos factum Theophili Heterodoxos instantis probasse; aliis Orthodoxos male haberi doluisse. Theophilum præterea iudicio fuisse præcipiti, & animi affectibus nimium obtemperasse si negarem, reclamaret Chrysofomus, in quem impotenter defa-

A viit; reclamaret & Paulus ille Episcopus, quem post flagella, carcerem, & metalla, à Theophilo, non propter Origenisim, sed alias ob causas ex Ægypto eliminatum Hieronymus transeuntem hospitio suscepit, & ut per Imperiale scriptum restitueretur, laboravit. Privatius proinde causis ad carpandos Origenistas adductum fuisse veri mihi videtur perquam simillimum, & vindicta suae Origenisim subdole prætenuisse; Epiphanium vero & Hieronymum, rem ipsam Ecclesiae perutilem, Origenismi scilicet extirpationem spectasse, causas ipsas insuper habuisse. Quaecunque certe res Theophilum impulerit, constat legitime Synodi decretis Origenistarum errores fuisse rescissos; ac non tantum fortasse Theophili, quantum Synodi auctoritati Hieronymum & Epiphanium tribuisse.

B VII. Porro non Synodicam duntaxat Theophili Epistolam, datam anno Christi 399, sed Paschales etiam quatuor, annis 400, 401, 402, 403, 404, scriptas, Hieronymus Latinitate donavit, ut quæ iis continebatur Origenis damnatio, latius, & in Occidente potissimum pervulgaretur. Pervenerunt ad hanc ætatem posteriores tres, prior cum Synodica intercidit; in quibus depravata aliqua ab Hieronymo cum ipsius adversarii jactassent, sese in Epistola 78, ad Pammachium & Marcellam, cum ad eos posteriores Paschales mitteret, luculenter purgavit.

C VIII. Iam vero rerum seriem perfequamur. Diximus Constantinopolim profectos esse Origenistas, postquam eodem legatos à Theophilo missos acceperunt. Falso id à Palladio, & Sozomeno confictum arguit Baronius ad A. 400. cap. 61. nec quemquam illuc ante legasse Theophilum contendit, quam eodem abiisse Origenistas intellexit. Falsum quoque esse vult, inter Origenistas fuisse Isidorum; id licet præter Sozomenum Socrates asseveret. Nititur Baronius Theophili ad Epiphanium Epistola, quæ est inter Hieronymianis 67. Sic habet illa: *Didici enim quod calumniatores veræ fidei, Ammonius, Eusebius, & Euthymius, novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint: ut & novos, si quos voluerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur.* Nulla hic Isidori mentio: certe neque Dioscori, nec aliorum quinquaginta, quos illuc perrexisse tradit Palladius. Quasi vero nomina singulorum percensere Theophilus instituerit. Ait deinde Theophilus: *Et ut celerius nostra Constantinopolim serpra perveniant, mitte industrium virum, & aliquem de clericis, sicut & nos de ipsi Nitria monasterii patres Monachorum, cum alijs sanctis & continentissimis viris missimus, qui possint cunctos in presentia docere quæ gesta sunt.* Ex his effici putat Baronius ab Epiphanio, non D autem à Theophilo tunc legatum fuisse missum Constantinopolim; Theophilum autem quosdam à Monachis Nitriensibus alio ablegasse. Sanè id ex Epistolæ verbis non cogitur: imo vero rogat Epiphanium Theophilus, ut aliquem mittat Constantinopolim, sicut à se Nitrienses monachi missi sunt: quo missi? nempe quo aliquem mitti vult ab Epiphanio; Constantinopolim: nam quid aliud verba sonant? Quod autem peregrina communionem eos exceperit Chrysofostomus, inde concludit Baronius Synodi Alexandrinæ literas illuc nondum fuisse perlatas; alioqui damnatos & proscriptos Monachos minime fuisse excepturum. Vt id detur, quod negari tamen potest, nam damnationis causam certum est licere inquiri; non inde sequitur Constantinopolitanum iter prius suscepisse Nitrienses Origenistas, quam legatos suos eodem Theophilus misisset. Probabile quippe est Theophili legatos provincias multas adiisse, disseminandarum Præfulis illius Synodicarum literarum gratia, proindeque serius Constantinopolim eandem importasse; cum interea discessione illorum audita, nullam interponentes moram, magnis itineribus illuc contendissent Origenista; & qui serius susceperant iter, maturius illud confecerunt.

E IX. Constantinopolim delati Origenista supplices accidunt ad genua Iohannis, postulantque ut opera ipsius & auctoritate, Theophili adversum se iracundia sedetur, & Ægyptum redeundi sibi copia fiat: quod & reverentia aut metu Theophili, ab ipso quoque, quemadmodum & ab alijs Episcopis repellantur, Imperatoris opem se denique imploratos. Compositus ad miserationem commovendam virorum habitus Chrysofostomo lacrymas excussit. Benigne itaque ipsos alloquitur, jubet causam adventus sui sileant, de ipsorum restitutione sese cum Theophilo per literas acturum, in Templo interim, cui nomen Anastasis, sedem ac mansionem figant. Paruerunt illi, & vitæ necessaria partim proprijs ipsi manibus, ut mos erat Monachorum, partim religiosarum mulierum liberalitate compararunt, ac Olympiadis potissimum, quæ post obitum Nebridij conjugis creata Ecclesie Constantinopolitanæ Diaconissa, peregrinos hospitio excipere, & facultatibus suis fovere solebat. Publicarum his precationum communionem concessit Chrysofostomus, ad Sacramentorum usum non admisit, nondum cognita ipsorum causa; cum præsertim Clericos quosdam à Theophilo iam ante alijs de rebus Constantinopolim missos acceperisset Iohannes, ijque super rebus Monachorum interrogati magnam illos injuriam sustinuisse quidem dixissent, sed ad communionem tamen neutiquam eos admitti postulasent, ne Theophilo res ea foret offensio. Scribit ad Theophilum Chrysofostomus, rogatque ut restitutos Ori-

genitas in communionem admittat: sin iudicio contendere malit, necessarios mittat qui A
res ipsius procurent. Non rescripsit ille, quosdam è suis illic allegasse contentus, *ivellor ut
porrigerem admonens*, inquit Palladius, *quos more solito ipsis dicitur, apertum quidem & expres-
sum mendacium continentes, variis calumniis opertum & obumbratum: & cum non posset illorum vitæ
derogare, fecit ut intra Palatium quasi Magi notarentur.* Subdit postmodum advertentes Orige-
nitas nihil se profecisse, *plerisque in dignitatibus constitutos adduxisse secum, omnes anathemati-
zasse hæresim.* Tum deinde collectas adversus Theophili tyrannidem accusationes, & in li-
bellum conjectas Iohanni frustra illos ab incepto revocanti tradunt. Moner ille Theophi-
lum constatae adversum se accusationis. Rescribit Theophilus vetitum esse Nicanis Cano-
nibus, ne quis Episcopus de re extra ditionem suam posita iudicet: se, si in jus vocandus
sit, ab Ægyptiis Episcopis esse iudicandum. Ad hæc permovebatur falsis rumoribus; Sa-
cramentorum communionem Origenistis concessisse Iohannem, & animo esse ad feren-
das ipsi supplicias parato. Quare ad Episcopos mittit literas quaquaversus, Iohannem di-
gnitate & Episcopatu evertere, & Dioscorum cum fratribus ac sociis ulcisci omni modo
fatagens, consilium tamen caute occultans, Origenis libros solummodo carpens.

Si quis Origenitas à Iohanne exceptos fuisse miretur, magnam apud omnes Nitrien-
sium monachorum existimationem fuisse meminerit; & Chrysostomo iam inde notas
esse Theophili artes, cum Isidorum in Constantinopolitanam sedem intrudere, & quomi-
nus ad eam eveheretur Iohannes impedire conatus est. Præterea Origenianos errores
publice derefati fuerant Nitrienses: hinc valde suspecta illi Theophili criminatio: At nec
dum satis adverterat pius Antistes simulationes Origenistarum, quibus objectos errores C
juramento diluere proclive erat. Notanda hæc Hieronymi Epistol. 65. ad Pammach. &
Ocean. cap. 1. *Faciæm quod solum cavent, ut sacra eorum atque mysteria in publicum proferam, &
omnis prudentia eorum, qua nos simplices ludant, in propatulo sit 3. & qui neganti voci non credunt,
credant saltem arguenti silio. Hoc enim vel maxime cavent, ne quando contra auctorem suum eorum
scripta teneantur. Facile dicunt cum iuramento, quod postea alio solvant perjurio. Ad subscriptionem
tergiversantur, quarumque suffragia. Alius, Non possum, inquit, damnare quod nemo damnavit.
Alius, Nihil super hoc à Patribus statutum est; ut dum totius orbis provocatur auctoritas, subscribendi
necessitas differatur. Quidam constantius, Quomodo, inquit, damnabimus quos Synodus Nicæna non
tergigit? Atque id non de omnibus Origenistis, quocumque ad Chrysostomum confuge-
rant, intellectum velim, nam partim Orthodoxis, partim Heterodoxis hæc constitisse ca-
tervam puto; adeo ut illi ex animo, hi ore tenus errores Origenis damnaverint. Quæ cum
Chrysostomo minime perspecta esse possent, corda Deo scrutanda relinquens, verbis illos
hæresim ejurasse satis habuit. Accessit eodem fortasse aliqua Origeniani nominis reveren-
tia, cuius scripta studiose leditasse Iohannem, multaque ex iis ad suos translulisse usus ob-
servasse mihi videor, & in sequentibus Notis comprobasse.*

Eudoxia quoque Augusta humanitatem Origenistæ experti sunt: proditum quippe est
à Sozomeno & Nicephoro, ad eam, cum forte curtu præterveheretur, accessisse Mona-
chos, sibi que illatas à Theophilo injurias exposuisse, hæc honore ipsis habito pollicitam,
futurum ut brevi cogeretur Synodus, ad eamque Theophilus evocaretur.

X. Dum hæc agerentur, Epiphanius literis Theophili acceptis, quibus ad convocan-
dam Synodum, & damnandos Origenistas incitatum fuisse supra diximus, cogit Episco-
porum Cyptiorum Concilium, librorum Origenis lectionem decreto prohibet, cuius de-
creti exemplar cum alia in loca, tum præcipue Constantinopolim mittit, Iohannem ad
idem faciendum adhortans. Collectam quoque à Theophilo postea Synodum Alexan-
driæ eadem de causâ fuisse scribunt Socrates, & Sozomenus; negat Baronius, & perpe-
ram ad id tempus relatam fuisse ab impuris Scriptoribus Synodum Alexandrinam asserit,
ut pote quæ iam ante fuerat celebrata. Ego vero quid statuiam, non habeo; nam non
unum adversus Origenistas constat fuisse Concilium narrat Posthuanus apud Sulpi-
cium Severum Dialog. 1.

XI. Missas ad se ab Epiphano & Theophilo Epistolas, paratasque sibi insidias neglexit
Chrysostomus, animumque in Ecclesiastica restituenda disciplina habuit. Legati interim
à Theophilo Constantinopolim Monachi Origenistas libellis proscindebant: hi contra
spe pacis præclusa apud Arcadium Imperatorem & Eudoxiam, Theophili questi sunt inju-
rias, libelloque oblato graves ipsi & acerbas criminationes impegerunt, postularuntque
ut adduceretur vel invitus, & coram Iohanne vadimonium sifteret; conficti vero adver-
sum se accusationum libelli Præfectis urbis dijudicandi permitterentur. Adducendo Theo-
philo mittitur Alexandriam Elaphius; causam libellorum & accusationum Præfecti co-
gnoscunt. Deprehensa Theophilensium legatorum calumnia, erimen hi in Theophilum
conferunt, ab eoque subornatos sese fatentur. Flagellis graviter casti detruduntur in car-
cerem, quoad Theophilus causam pro se dicturus adest: quo serius adventante pars in

A vinculis obiit, pars infulam Proconnesum deportatur post adventum Theophili, iudicum animis pecunia mollitis. Hæc ita à Palladio referuntur. Chrysoſtomus interim Origeniſtas conſiliis & auctoritate ſua iuvaſſe creditus eſt. Quocirca ſub Barnabæ nomine obſcure ab Hieronymo perſtringitur in Epilt. 16. ad Principiam: *Refrigerata*, inquit, *charitate multorum, pauci qui amabant fidei veritatem noſtro lateri iangebantur, quorum publice petebatur caput, contra quos apes omnes parabantur; ita ut Barnabas quoque duceretur in illam ſimulationem, imo apertum parricidium, quod non viribus, ſed voluntate commiſiſt.*

XII. Iamque fama percrebuerat male in Iohannem affectum eſſe Theophilum, & cauſas quarere quibus eum ſede deiiceret. Hoc intellecto concilium Conſtantinopoli cogi volunt optimates, & Clerici complures, quorum inimicitias Chryſoſtomus ſeveritate ſua ſibi pepererat. Futurum id pollicita iam ante Origeniſtis fuerat Eudoxia. Itaque Theophilus Ægyptios Episcopos eo conſeſtim navigare jubet; Antiliſites Orientis ad Concilium invitat. Nec multo poſt Cypro ſolvens Epiphanius Conſtantinopolim appellit. Obuiam progreſſus Iohannes totius Cleri comitatu advenientem honeſtavit, nec eo perpulſit tamen ut hoſpitio ſuo, vel domibus Eccleſiaſticis, vel ſua denique conſuetudine uti vellet: adeo inenſum Iohanni animum propter ſuſceptos Origeniſtas præ ſe ferebat. Statim Epiphanius ad ſe convocat Episcopos qui tum forte Conſtantinopoli verfabantur: decreta Synodorum proferet, quibus lectione Origenis omnibus interdiceretur; poſtulat ut ea ipſi quoque ſuffragiis ſuis confirmet. Paruerunt nonnulli, plures detrectaverunt. In his Theotimus Tomitanus Episcopus, ſpectatæ vir ſanctitatis, iniquum eſſe dixit, homini iam pridem mortuo injuriam inferre, & majorum de eo decreta reſcindere: quo dicto librum quemdam Origenis proferet, pelleſtiſque verſibus aliquot, quibus Eccleſiæ utiles ſententiæ continebantur: Intelligent, inquit, qui libros Origenis repudiant, hæc quoque à ſe repudiari. Nihilo tamen ſecius roganti Chryſoſtomo, ut una ſecum domo, & una Eccleſia uteretur, renuntiavit Epiphanius in domus & precum communionem cum illo ſeſe venturum, ita ſi libros Origenis damnare, & Origeniſtas Ægyptios à ſe rejicere vellet: quod cum ante diſceptationem cauſa facere recularer Iohannes, perſuaſus eſt Epiphanius à quibusdam Iohannis adverſariis, ut in Templum Apoſtolorum, quo celebranda erat Synaxis, publice prodiret, damnaret libros Origenis ac Origeniſtas, & Chryſoſtomum ipſum inceſſeret. Et feciſſet ſane, niſi iam Templo propinquum adieſſet Serapſon Diaconus à Iohanne miſſus, monuiſſetque periculo ipſius futurum, ſi quod animo deſtinaverat, reiſa præſtaret; ad ſeditionem quippe remi ſpectare. Admonitione deterritus Epiphanius pedem retulit.

XIII. Circa idem tempus hunc inter & Eudoxiam ſimultas intervenit: cauſam vario Scriptores narrant. Scribunt Leo Imperator, & Symeon Metaphraſtes Eudoxiam Auguſtam, inimico ut erat in Chryſoſtomum animo, ipſum hæreſeos apud Epiphanius accuſaſſe; poſtulaviſſe Epiphanius, ut cauſam dicturus Iohannes accerſeretur, ſe alioqui minime aſſenſurum; ad hæc exclamaſſe Auguſtam, ſi Iohannis exitium interpellet, ſeſe Idolorum cultum reſtituturam; quo audito dolore percuſſum Epiphanius ſuſis lacrymis Conſtantinopoli exceſſiſſe. At diverſa habet Sozomenus; in morbum incidiſſe Imperatoris filiolium; huius vitæ timentem Imperatricem rogaviſſe Epiphanius ut pro eo oraret; qui cum futurum recepiſſet, ut convaleſceret filius, ſi ab Origeniſtarum partibus illa deſciſceret, reſpondiſſe Auguſtam: In Dei poteſtate filius meus eſt; tu vero, Epiphani, ſi mortuos ad vitam revocare poſſes, neuiquam obiſſet tuus Archidiaconus: miſſos eodem tempore ab Eudoxia Origeniſtas ad Epiphanius quaſiſſe num aliquando in libros ſuos vel Diſcipulos incidiſſet; negante illo percontatos unde ſe Hæreticos deprehendiſſet, qui ſententiæ ſuæ nullum feciſſet periculum; huic ex auditu ſe intellexiſſe reſpondenti, ſubjeſſiſſe illos: Nobis vero contrarium evenit, nam ex diſcipulis tuis & libris, ac Ancorato præcipue tua nobis perſpecta ſententia nonnullos ſæpe reſutaviſſimus, qui hæreſeos calumniam tibi impingebant; parem itaque nobis vicem retribuere debueras: his intellectis placatum Epiphanius viros dimiſiſſe; & ipſum quoque paulo poſt navigaſſe in Cyprum, ſive Conſtantinopoli pœnituiſſet eum itineris, ſive Deus oraculo mortem inſtare monuiſſet. Ecquas diſcedendi cauſas habuerit, incertum eſt. Certe antequam attigiſſet Cyprum, in ipſa navi deceſſit, cum iam eſſet magno natu. Fato quoque circiter hoc tempus extincti ſunt Conſtantinopoli Iſidorus, & Dioſcorus, & paulo poſt Ammonius, magnam poſt obitum ſanctitatis famam conſecuti. Quo tempore annus agebatur 403.

XIV. Quid de hoc itinere, itineriſque cauſa literis tradiderit Polybius ipſius diſcipulus ac focius, ac rerum omnium oculatus teſtis, operæpretium eſt cognoscere. Scribit ille Theophilum Iohanni Chryſoſtomo inenſum ob communioni reſtitutos Longos fratres, cum Imperatricem mittere hunc in exilium velle accepiſſet, id ut perficeretur ſummo opere laboraſſe; dediſſe itaque literas ad Epiphanius, quibus Origeniſmi Iohannem

accusabat; aliam autem ob causam Constantinopolim navigaturam Epiphanium eo magis profectorem accelerasse, non Chrysofomo tamen nocendi studio: magnam tum fuisse in Vrbe regia rerum perturbationem, propter Eudoxia ac Chrysofomi dissidia; ingressum monasterium quoddam Epiphanium necessitate fuisse coactum, ut quendam ordinaret; agre id tulisse Chrysofomum; hinc dissensiones inter utrumque extitisse; Eudoxiam vero his compertis accessivisse Epiphanium, haereseos accusasse Chrysofomum, & postulasse ut eo abrogato alium Constantinopoli Episcopum praeferret; respondisse Epiphanium, sacerdotio quidem indignum esse Iohannem, si ipsa in haeresim incidisset; sin ipsa ad ulciscendas privatas injurias eum exauctorare vellet, neutiquam se obtemperaturum; excanduisse illam, & interminatam futurum ut Idolorum templa aperiret, si Iohannis exilio intercedere vellet: perlatum fuisse ad Chrysofomum, in exilium suum Epiphanium consensisse; eique vaticinatum illi, fore utin throno non amplius federet, atque hunc vicissim praenuntiasse Iohanni futurum ut ad exilij locum non perveniret; conscensa demum navi Epiphanium, antequam Cyprum attingeret, obiisse. Baronius ad A. 402. cap. 7. falsum esse asserit ad Diaconatum quemquam fuisse promotum ab Epiphanio in Constantinopolitana Dioecesi, & unius Sozomeni silentium opinioni suae praetendit; causam vero cur id jactatum sit, hanc esse divinat, quod in Iohannis Hierosolymitani Dioecesi iam ante Pauliniano Hieronymi fratri Presbyterij characterem imposuerat, facile itaque Iohannem Hierosolymitanum cum Constantinopolitano Iohanne Scriptores confudisse. Verum ut dicere praetermittam quam leve sit argumentum ex Sozomeni (cui & Cedrenum addere potuit) silentio petitur, contra Socratis, Leonis Imperatoris, Symeonis Metaphraetae, & Nicephori auctoritatem, tollit omne dubium Polybius id ipsum asserens, qui rei gestae interfuit.

XV. Hac tempestate Constantinopoli agebant Acacius Beroensis, Severianus Gabalitanus, & Antiochus Ptolemaidis Episcopi, & Syrus monachus Isaacus. Hi privatas inimicitias cum Chrysofomo gerentes, Theophilum sollicitant per nuntios ut secum operas ad expellendum Iohannem consociaret. Morantem quoque urget Eudoxia Chrysofomo offensior, ideo quod sacris ipsius concionibus, quibus aulicarum mulierum mores saepe carpebantur, vitiorum suorum sibi conscia notari se censebat. E contrario vero accersitum cum ad diluenda crimina (apud Imperatorem quippe fuerat seditionum & caedum accusatus) restat ipse Chrysofomus in Epistola ad Innocentium Papam, quam exhibet Palladius. Leo autem Imperator, cognomento Sapiens, scribit in vita Chrysofomi, iussisse Arcadium vi adduci Theophilum, cum qua adversus Iohannem fuerat motus comperisset; & ab Innocentio Pontifice Romano, & ab Honorio fratre postulasse, ut aliqui Roma mitterentur, qui de Theophili causa cognoscerent: tergiversante vero Innocentio, Theophilum Origenismi dicam scripsisse Iohanni, & Nitriensibus monachis, à quibus apud Imperatorem fuerat accusatus, suasque in partes Epiphanium illexisse. Narrant Leo & Palladius datos adversus Theophilum accusationis libellos, septuaginta capita habuisse. Maturat ergo iter Theophilus, & Chalcedonem pervenit. Eodem consistunt Episcopi, partim Theophili nuntiis, partim Imperatoris mandato exciti. Ex una omnes venisse Provincia scribit Palladius; alij ex Aegypto, aliisque profectos locis narrant, necnon ex Asia, quicumque sedibus suis depulsi se à Iohanne agre ferebant, vel alij ipsi de causis succensebant. Aegyptiis illi navibus transmissis Bosphoro Constantinopolim appellant. At Theophilum cum plausu exceperunt Aegyptij nauta; Clericorum obviam processit nullus, ut pote infernum Chrysofomo animum praeseferenti. Ipse Ecclesiam praetergressus, in Imperatoriam quamdam domum sibi paratam divertit. Mora illie trium hebdomadarum facta, perterritis multorum animis, & ad accusandum Iohannem, cujus congressum caute vitabat, instructis, in Quercum Chalcedonis suburbium una cum factionis suae Praefulis concessit, & Conciliabulum celebravit. Quadraginta quinque interfuisse Episcopos declarant Georgius Alexandrinus, Symeon Metaphraetae, & Acta Pseudosynodi illius, quae representat Photius Cod. 59. At Palladius triginta sex duntaxat agnoscit: sic enim Episcopos qui adsidebant Iohanni, ad Conventiculum rescripsisse tradit: *Tua quidem Synodus triginta & sex habet Episcopos ex una Provincia: nos autem quadraginta sumus ex provinciis variis, in quibus & septem sunt Metropolitae.* Duos & quadraginta Iohanni affuisse auctor est Leo Imperator. Cum sit autem in adnotandis numeris proclivis lapsus, promptius est suspicari corruptum numerum apud Scriptores illos, quam apud Palladium qui pauciores quam quadraginta Theophilo adfuisse diserte asserit. Statim adesse iubetur Iohannes, & ad accusationes respondere, unaque cum eo Serapion, & Tigris Eunuchus Presbyteri, & Paulus Lector; simul universum Ecclesiae Constantinopolitanae Clerum Synodus accersit. Quamvis autem Iohanni quadraginta adfiderent Episcopi, non ideo tamen ad Quercum causam dicturus adesse recusabat; si modo ex Antistitum numero quatuor eximerentur, merito sibi odij

A & inimicitiarum suspecti; sin ulterius pertenderent, Synodum Oecumenicam appellare se obstabat. Quibus auditis, quater eo vocato, eademque exceptione uso, ad accusationes tandem expendendas animum Quercetanae Synodi Praesules appulerunt.

XVI. Non res illic ex aequo expensas, sed per contumeliam & maledicta fuisse gestas Scriptores tradunt. Et tres quidem criminationum libellos ad Conciliabulum delatos commemorant Acta illius a Photio exhibita, & in Iure Graco-romano relata, quod edidit Leunclavius. Priorem obtulit Iohannes Chrysofomi Diaconus, viginti novem accusationum capitibus refertum; alterum Iohannes Monachus, quo Heraclides Origenismi ac furti arcescebatur; Chrysofomo vero crimini dabatur, quod Heracliden, Hæreticum licet ac furem, Ephesinum Episcopum constituisset, multaque passus esset Origenistarum causa; posteriorem dedit Isaacius Episcopus, capita octodecim criminationum complexum, cum prius Origenismi eundem Heracliden accusasset. Narrat Photius tredecim Actionibus Synodum illam, quæ a se lecta est, fuisse absolutam, quarum priores duodecim Chrysofomum petebant, postrema Heracliden; prioris libelli caput primum ac secundum examinasse Episcopos, inde in Heracliden & Palladium quaestionem habuisse, innotum deinceps ac vicissimum septimum caput inquisivisse: postremi denique libelli excussum fuisse caput secundum, quod fuit huiusmodi: *ὅτι ἡ μὲν ἐκ τῆς ἐκείνου ἰστορίας ἀμύμων, Ἰσίδωρος, ἡ ἡρακλίδης, ἡ παλλάδιος, καὶ ἰθὺς αὐτῶν κωνσταντῖν.* *Beatum Epiphanium propter Origenistas Ammonium, Euthymium, Eusebium, & Heracliden, & Palladium, communionem cum eo (Chrysofomo) habere voluisse: excussum insuper septimum caput, ac deinde*

C tertium. Præter illud, duo admodum ad Origenismum pertinebant; primum, Iohannem Monachum propter Origenistas casum Chrysofomi iussu, & porro victum fuisse; decimum sextum, eundem suscepisse Origenistas, in carcerem conjecisse Theophili legatos, & ne morientes quidem ad visendum aduise. Nulla præterea in reliquis criminationibus Origenismi, Origenistarumve mentio: in priore vero libello nulla penitus.

XVII. Actorum Photianorum Conventiculi ad Quercum fidem elevare conatur Baronius hoc argumento, quod pleraque ab aliis commemorata, in iis omiſsa sint. Verum non attendit illustrissimus Cardinalis eximia quædam tantummodo selegisse Photium, & in Myriobibulum retulisse; plurima vero consulto prætermisisse. Sua ergo Actis illis serventur auctoritas, quoad validiori ratione Baronij conjectura firmetur.

D XVIII. Cæterum de libris Origenis altum fuit in Conciliabulo silentium: de Origenistis vero præter perpauca illa, quæ differuimus, hæc etiam referuntur; Scetinos leniter appellasse Theophilum, hortatum esse ad poenitentiam, impunitatem esse pollicitum, simul eos ad implorandam veniam magnis vociferationibus impulsisse qui aderant Theophili familiares; qua re permotos Monachos noxas sibi condonari postulasse; foedus inisse cum illis Theophilum, & in communionem recepisse, atque ita crimine absolutos esse Nitrienses, è quibus iam, ut diximus, interierant Dioscorus & Isidorus, Ammonius vero in Quercu sub ipsa Synodi initia decesserat. Fertur huius audita morte illacrymansse Theophilus, palamque dixisse similem inter suos neminem habuisse Ammonium. Dioscorum quidem post Synodum & Theophili fugam obisse produnt Georgius Alexandrinus, & E Socrates; sed in tempora Synodo priora mortem ipsius Sozomenus coniecit: cui præcipuam fidem tribuimus. Atque ita demum consopita est tristis illa & calamitosa de Origenis erroribus controversia: quamvis enim hinc orta sint tempestates & tumultus, quibus vexata deinde & turbata Ecclesia est, accedentibus tamen subinde novis querelarum & odij argumentis, dum prælo sunt recentiores offensa, veteres exoleverunt. Paucis itaque & cursim quæ supersunt attingamus.

XIX. Anno Christi 403, circa mensem Iulium Conventiculi suffragiis exauctoratur Chrysofomus. Id unum causabantur Episcopi, quod mandatis suis accitus audientem se non præbuisset. Per causam vero rei gesta ad Imperatorem referenda, læsa quoque maiestatis Chrysofomum apud ipsum accusant, quippe sub Iezabæ & Herodiadis nominibus publice apud populum perstrictam ab eo fuisse Eudoxiam. Verum Arcadio tatis fuit Iohannem Ecclesia depulisse, misso ad id Comite & militibus. Tumultuante deinde populo, & Chrysofomi restitutionem seditiose postulante, ingruente præterea sub ipsam noctem, quæ ipsius exitum proximæ consecuta est, terræ motu, ita perterrefacta est Eudoxia, ut eum ab exilio revocari continuo curaverit. At recrudescentibus sequente anno simultatibus & factionibus, injuria concedit, & Nicæa aliquantis per moratus, Cucufum, quæ Armenia urbs est, vel ut restatur ipse Chrysofomus, Ciliciæ, in exilium mittitur: Cucuso Arabissum & Pityntem migrat. Sufficitur ipsi Arsacius Presbyter Nectarij Constantinopolitani olim Praesulis frater, Arsacio Articus. Pium interim exulem mitibus epistolis solatur Innocentius Papa, (qui rerum gestarum per ipsius literas certior factus fuerat) & communionem sua impertitur; improbato Theophili facto, quem & consentienti-

bus fere Europæ Episcopis à communionē suā deinde segregavit; ut patet ex Epistola quadam Innocentij ad Arcadium, quam exhibent Georgius Alexandrinus in vita Chrysofomi, cap. 68. & Anonymus vitæ ejusdem scriptor, cap. 130. quæque in Tomis Conciliorum extat: & stitisset certe vadimonium coram Vniuersali Synodo, quam cogere meditabatur Arcadius, nisi Innocentium Papam, constandæ ejus Auctorem mors occupasset. Tandem varie jactatus Iohannes, & summa inhumanitate ab inimicis habitus Comanis obiit anno 407.

XX. Nec ita tamen Theophili iræ conquierunt. Is post priorem Chrysofomi restitutionem, in decima tertia Pseudosynodi actione Heraclidæ, quem Ephesium Episcopum Iohannes creauerat, dignitatem abrogare studuit: at repugnantibus multis, in apertam seditionem contentio erupit. Iamque res armis agebatur; multis vulneratis, paucis aliquot interfectis, qui unus omnium maxime petebatur Theophilus, fuga sibi consuluit; quamvis literis quaquaversus missis, ad Synodum celebrandam, rogatu Chrysofomi, Episcopus Arcadius accivisset. Post obitum autem Iohannis, non operam solum Theophilus dedit ne in Diptycha nomen ipsius referretur ab Orientis Episcopis, sed ut infame etiam vulgo haberetur, scripto ad id grandi volumine. Cuius libri fragmentum libro suo sexto Facundus inseruit, eundemque ab Hieronymo Latine conversum fuisse testatus est. Hæ Isidoro Pelusiota causâ fuerunt, cur Theophilum graviter coargueret, λιδομανν illum, & χρυσολόγην appellans, & adductum dicens ad insectandum Iohannem ex Isidori illius supra à nobis commemorati occasione: & διορ. λη, inquit, η δροδογον κατι πολυμερον αιθροπον, η αει η ημοι ομολογησας ασηθεις ην δυσηβειαν, ηρηνησεν η οικειας δροδοτα ουκισμω. Deo ca- rum, & rerum divinarum consultiūm oppugnavit hominem, cum inimicitiam & odium adversus hominem mihi cognominem proptia perversitatis occasionem reperisset. Vnde Sozomeni narratio, susceptas adversus Isidorum inimicitias causam Theophilo dedisse dicentis, cur tantas conciret turbas, adversus Baronium confirmatur.

Isidor. Pel. Inf. 151.

Baron. A. 407. 158. Synod. Epist. 06.

XXI. Synesius quoque temporum illorum æqualis, licet sub Theophili ditone positus, in Epistola tamen ad ipsam data, Iohannis nihilominus memoriam laude prosequitur. Idem cum ad Episcopatum Cyrenensem superiore anno inivitis promoveretur, ad declinandum onus, & populū absterrendum publice contestabatur, nec mundi occasum, nec resurrectionem corporum, nec animas iam formatas inferi corporibus sibi posse persuaderi: quæ cum insignia sint capita Origenianæ doctrinæ, valde in his locis exofam tunc fuisse concludimus. At Hieronymus Chrysofomi expulsionem & exilium Theophilo per Epistolam gratulatus est: Vnde & nos, inquit, Iohannem qui dudum Constantinopolitanam rexerat Ecclesiam, Deo placere semper optavimus, & causis perditionis eius, in quas ferebatur improvidus, nequaquam credere volumus. Sed ille, ut cætera flagitia eius taceam, Origenis in suam recipiens familiaritatem, & ex his plurimos in sacerdotium provehens, atque ob hoc scelus beata memoria hominum Dei Epiphanium, qui inter Episcopos clarum in orbe fidus esset, non parvo dolore contristans, mentis aude: Cecidit, cecidit Babylon. Minime itaque assentiendum Baronio, qui concitatas à Theophilo adversus Chrysofomum turbas ægerime tulisse Hieronymum coniectat.

Baron. A. 404. 235.

XXII. Observatione vero dignum est quod narrant Socrates, Georgius Alexandrinus, & Symeon Metaphrastes, in Theophilum vulgi odium crevisse, idcirco quod post damnatos tanto conatu Origenis libros, eorum etiam tum lectioni deditus esse deprehensus sit: cuius rei causam cum ab eo pereontaretur quispiam, respondisse prout floribus confito similes esse libros Origenis, decerpere se quæ pulchra sunt; quæ spinosa, praterire: atque id omnibus offensioni fuisse. De ea re ita Rupertus Tuitensis libr. 1. Comment. in Deuter. cap. 9. Iuxta literam man festis est equitas, juxta anagogen vero iudicij Lectorum inhibetur mutabilitas, videlicet quam in Theophilo Alexandrina civitatis Episcopo Ecclesiastica reprehendit relatio. Qui cum Iohannis Constantinopolitani, qui Chrysofomus appellatur, esset inimicus, lectionem Origenis, cui libenter incumbere, zelo ejusdem Iohannis damnavit: tandemque damnato Iohanne, quia se à lectione Origenis non cohibuit, rursus ipse lectioni Origenis ejusdem incubuit. Hinc existimari potest quanta varietate Theophilus, per speciem insectandi Origenismi privatas simultates ultus sit; facile præsertim receptis paulo ante in gratiam Origenistis: sed ut in cepta tamen simulatione perseveraret, stultum hoc ipso, & sequente præterea anno summa asperitate & maledicentia exercuit adversus Origenem in Epistolis Paschalibus, quas Latine exposuit Hieronymus, in abolendis Origenitarum erroribus Theophilo consentiens.

XXIII. Anno Christi 412. decessit Theophilus, relicto cum Epistolis Paschalibus grandi volumine, in quibus suum adversus Origenem vel verum, vel simulatum odium insignibus monumentis expressit. De eo volumine sic Gennadius libr. De vir. illust. Scripsit adversus Origenem unum & grande volumen, in quo omnia pene eius dicta, & ipsam pariter damnat; similiter docens non à se eum primum, sed ab antiquis Patribus, & maxime Heracla fuisse & Presbyterio ejectionem, & de Ecclesia pulsum, & de civitate fugatum. Refert ex Isidoro Diacono lo-

A hannes Damascenus, Theophilum morti proximum, cum propter admissum in Iohannis causâ peccatum, exhalare spiritum non posset, oblata ipsi Chrysofomi imagine & adorata statim animam egisse. Nihilominus tamen eius famam lancinavit Cyrillus Theophili cognatus. At cum animum ipsius mitigare studenti Attico Constantinopolitano Episcopo perpetuas sese cum Chrysofomi nomine inimicitias gesturum Cyrillus renuntiasset, in acres Isidori Pelusiota oburgationes incurrit: & ad meliorem tandem revocatus mentem cum Iohannis memoria rediit in gratiam, nomenque ipsius Diptychis inseruit. Anonymus Chrysofomi vitæ scriptor infomnis monitum à Iohanne Cyrillum sententiam mutasse narrat, deque eius pietate & integritate saniora sensisse. Relato eius in Diptycha nomine, reliquis Præsulis idem ut facerent, exemplo fuit. Adeo ut publice coli deinde

B ceptus sit Chrysofomus, & magna demum pompa ac comitatu Constantinopolim reliquias ipsius Comanis devexerit Proclus antistes Constantinopolitanus. Hic porro frustra miratur Socrates, quid sit cur tot post obitum annis Origenem ab Ecclesiæ communione fegregatum pronuntiaverit Theophilus, Iohannem vero trigesimo quinto à morte anno in eandem Proclus receptum voluerit: nam licet Origenis potius doctrina, quam nomen fuerit à Theophilo damnandum, nihilominus tamen ut pote nefariæ doctrinæ auctor Origenes censuram aliquam & reprehensionem commeruit; cum nullius è contrario erroris affinis Chrysofomus, per summum scelus ab Ecclesiâ proscriptus, iure in eam subinde receptus sit. Iam ante hæc tempora librum De resurrectione adversus Origenem scripserat Hammon Hadrianopolitanus, ut à Maximo traditum est in Scholijs ad Dionysium De

C cœlesti Hierarchia, cap. 7. De eius ætate unum habeo quod dicam, vetustiorum fuisse ipsum Cyrillo, à quo in testimonium alicubi citatus est.

XXIV. Restituto in pristinam famam Chrysofomo, magna tamen ex his confidationibus Origeniano nomini ignominia illata est, ut fere iam vulgo pro Hæretico haberetur. Quapropter Hieronymus Demetriadem virginem præceptis instituta anno 413. caute monet ut sibi ab Origenistarum fermento caveat. Nam cum Origenismum ab Anastasio protitum dixisset, addit: *Et quia veror, ino rumore cognovis, in quibusdam adhuc vivere & pullulare venenata plantaria, illud te pio caritatis affectu præmonendam puto, ut sancti Innocentij, qui Apostolica cathedra, & supradicti viri successor & filius est, teneas fidem.* Postquam vero animarum *αεσιμα* & admissa ab iis ante vitam peccata, velut hæreseos illius characteristicon

D notavit, *Hæc impia*, inquit, *& scelerata doctrina olim in Aegypto, & Orientis partibus versabatur, & nunc abscondite, quasi in foveis viperarum apud plerosque versatur, illarumque partium polluit puritatem; & quasi hæreditario malo erit in paucis, ut perveniat ad plurimos.* Atque his & sequentibus non Origenismum duntaxat, sed & huius traducem Pelagianismum notat: magna siquidem doctrinæ utriusque affinitas. Vnde Iohannes ille Hierosolymitanus sæpe iam vocatus in partes, postquam Origenianam diu propugnavit doctrinam, in Pelagianam demum prolapsus est; nec Pelagium fovit modo, sed Hieronymi etiam Pelagionistis ulciscendi studio, in discipularum ipsius Eustochij & Paulæ monasteria cadibus, incendijs ac rapinis per submissos gregales suos grassatus est. At cum paulo post mors oppressit, anno nimirum post Christum natum 416. & quadriennio post, ipsum quoque Hieronymum. Leo

E Papa suppar huic atati in Epist. 11. ad Iulianum Coenssem Origenianæ animarum *αεσιμα* damnationem probat & prædicat. Leoni æqualis Vincentius Lirinensis, de quo in superiore sectione diximus, in libello adversus Hæres. cap. 23. maximis Origenem affecit laudibus, quo splendidior esset subjecta vituperatio. Auctor Catalogi Scriptorum Ecclesiasticorum ad Desiderium, Hieronymo perperam adscripti, Hæreticis alioqui non valde iniquus, Origenem tamen temeritatis & erroris infimulat. Dioscorus Alexandrinus præsul apud Synodum Chalcedonensem Origenismi infimulatus est à Theodoro Alexandrinæ Ecclesiæ Diacono. Refert Cyrillus monachus, in vita S. Euthymij, maximam Origenistarum multitudinem in Casateæ Palæstinæ vicinia habitasse; cumque ij ad sanctissimum Abbatem Euthymium frequenter ventitarent pietatis obtentu, vanitatem ipsorum & errorem virum harum rerum callentissimum coarguisse, & reluctantes argumentis opprefisse. Memorabile vero imprimis Concilij Romani, anno 496, sub Gelasio Papa habiti decretum, super Origene, ipsiusque lucubrationibus, quod est huiusmodi: *Origeni, nonnulla Opuscula, qua vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus esse vitanda.* Ad hæc vitio dat Eusebio, quod in laudibus atque excofatione Origenis *schismatici nam consecratorum.* Deinde scriptum, quo agitur De pœnitentia Origenis, apocryphum esse jubet. Attamen supposititia hæc esse, totamque adeo Decreti huius partem, quæ ab his verbis: *Item Decretales epistolæ* ad finem usque pertinet, à Gratiano additam esse, nihilque huiusmodi in antiquis Codicibus reperiri affirmant nonnulli; velut Nicolaus de Cusa in libro De concordantia Catholica, cap. 3. Denique Stephanus Gobarus Trithemita reprehendendi Isidori Pelusiota ansam quarentem Severum, Origenis-

mum ipsi affinxisse scribit; ideoque nempe quod Chrysofomi causam adversus Theophilum & Cyrillum defendisset: atamen veritate victum resipuisse, & temere jactatam calumniam prudenter revocasse.

XXV. Nonnullos autem contrariis ductos studiis Origeniano nomini hoc tempore fuisse comperio. Theodoretus Hæresicon seriem contexens, nullum in iis Origenismum, nullos Origenistas recenset; imo vero Origenem cum laude & honore appellat. Certe totis quinquaginta annis Theodoro vetustior Philastrius Brixientis, qui Hæreticorum item Catalogum edidit, nullam penitus fecit Origenistarum mentionem; quod in eo tamen minus mirandum est, ut pote qui Epiphani, Hieronymi, Iohannis Hierosolymitani, Theophili, Nitriensium, & Chrysofomi altercationes atate præcesserit. Origenistas vero palam se produnt Socrates Scholasticus, & Hermias Sozomenus in Historiis suis; ita diligenter argumenta perquirunt omnia, quibus fulciri secula hæc & roborari potest. Fuit ex eodem grege Sidonius Apollinaris, tuit & Auctor Prædestinati equalis temporum illorum, à Jacobo Sirmondo in lucem editus, studium suum adversus Origenem præ se ferens, & errores ipsius Operibus admittos, à falsariis, & librorum adulteratoribus Hæreticis intrufos & asperfos fuisse gnauiter contendens. Fertur etiam ex libris Origenis instructus ad impietatem & armatus Eutyches, impurus Hæreticus, unicam in Christo naturam posuisse. Adeo diversa homines de Origenis doctrina hac tempestate sentiebant.

SECTIO TERTIA.

I. Rursus è Palestina monasteriis Origenismus emergit. II. Origenistas apud Iustinianum accusat Sabas. III. Origenismum passim spargunt Nonnus & Leontius; IV. & aliquanto post Nonni discipuli Theodorus & Domitianus Origenismi causa crudelia multa perpetrant. V. Sarabaita unde dicitur. VI. Origenistarum gesta Imperatori renuntiatoris Gelasii Lauro Præfectus, ab ejus aditu excluditur; huic in reditu defuncto succedit Georgius Origenista; Georgio Cassianus, Cassiano Conon, orthodoxus orthodoxo. Antiochena Synodus. VII. Epistolam ad Meenam adversus Origenem scribit Iustinianus: VIII. cujus Epistolæ summa representatur. IX. Theophanis somnium. Iohannes Philoponus origenistat. X. Trium Capitulorum causa aliquanto post ventilari cepta est. XI. Edictum adversus Trium Capitula promulgat Imperator, unde Schismata multa oriuntur. XII. Restorescit Origenismus in Palestina. Synodus Quinta celebratur; XIII. & damnat Trium Capitula. Hinc magnis moribus Ecclesia conturbatur. XIV. Vtrum in Quinta Synodo de Origene actum sit. XV. Quid in ea adversus Origenem constitutum sit, exponitur. XVI. Nova in Origenismum facta odij accessio; XVII. qua prodeuntibus subinde annis paulatim obsoleuit. Insuper sibi tamen nonnullos identidem Origenes nactus est; XVIII. Graculos precipue: à Latinis vero benignius exceptus est. XIX. Oraculum divinitus editum S. Mechtildi de salute Origenis. Guidonis & Platina de Origene iudicium. Hujus causam tuentur Iohannes Picius, & Iohannes Nauclerus. Favet ipsi quoque Iohannes Tritemius, sed citra errorum ipsius defensionem. XX. Primus Origenis Opera prælo commisit Iacobus Merlinus, & pro eo Apologiam scribit; unde Masset & Beda convitiis appetitur. XXI. Defendunt Origenem Erasmus, Ferrarius, Sixtus Senensis, Genebrardus, & Halloxius eundem impugnant Baronius, & Bellarminus; Lutherus, & Beza: incerta Sculteti ratio: æquiores in eam se gerunt Espencans, Possevinus, Gretserus, & Binetus.

I. SUPERIORES turbas, velut de compado, multorum annorum induciæ consecutæ sunt, Origenismo faventibus quidem multis, pluribus etiam aduertantibus, sed utrisque vel prementibus sententiam, vel citra discordiam aperientibus; quoad è Palestina monasteriis nova rursus dissensionis flamma erumpens, maximum in Ecclesia peperit incendium. Nam cum ex erectis à S. Saba asceteriis per nefas exiissent monachi quidam perduelles, & ad torrentem Thecoun in Palestina novam Lauram exstruxissent circiter annum Christi 517. reconciliatus cum illis Sabas, decorata à se & amplificata ipsorum Lauræ Iohannem quemdam præfecit. Scribit Cyrillus monachus, testis locuples, ut qui his locis & temporibus vixit, morti proximum Iohannem hujusmodi vaticinium edidisse. *Eccè veniunt dies, in quibus qui præsentem locum habitant, desiscunt à recta fide, & extol-*

Cyrrill. in
tit. 5. Sa-
bae. 49. 50.

A *lenter quidem in scriptis, ut cum divino David dicam, qui exacerbant: in audacia vero sua destruentur, et altitudo eorum repente decidet.* Dicitur res comprobavit: suffectus enim Sabæ nutu in Iohannis locum Paulus, vir simplex, in Mohachorum cœtum quatuor homines Origeniana lue laborantes non satis perpecta eorum doctrina admisit: quos inter primas obtinebant Nonnus quidam Palæstinus, non Origenistarum duntaxat, sed Gentilium etiam & Manichæorum erroribus implicatus, & Leontius Byzantius, vel, ut aliis placet, Byzacenus. Hi sub Agapero, quem Novæ Lauræ præesse iusserat Sabas, postquam Paulus solitudinis amans in Arabiam secessit, insaniam suam prodiderunt. Quo comperto Eliæ Hierosolymorum Episcopi, & Sabæ consilio usus Agapetus, ne latius serperet labe, Origenistas Laura confestim exturbavit. Nec impetrare potuerunt illi ab Hierosolymitano Præsule, B qui Eliæ successit, ut in integrum restituerentur: quoad eos Mamas, post Agapeti obitum, Novæ Lauræ rector suscepit, Origenismum quidem in sinu gestantes, sed Sabæ metu animum dissimulantes.

II. Grassantes interea per Palæstinam Samaritani maximis calamitatibus rem Christianam affligerunt. Nihil fecius Iustinianum, ejusque conjugem Theodoram, recens Imperium adeptos confictis calumniis circumvenit vir dignitate illustris, nomine Arsenius, arte veterator ac scycophanta, & Samaritanorum seditionis causam in Christianos refudit. Quibus acceptis Sabam refutandæ calumniæ ad Imperatorem allegat Hierosolymitanus Antistes anno Christi 530. Liberaliter eum excipit Iustinianus, prolixèque omnia defert. Tum vero præ cæteris unum id enixe postulavit Sabas, ut Arii, Nestorij, & Origenis dogmata, quibus Ecclesiæ conturbabatur tranquillitas, de medio tollerentur. Annuit Imperator, & Antonio Afcalonitano, & Zacharia Pellæ Episcopis per literas dedit negotium, ut has profigarent Hæreses, & anathemati subicerent.

III. Sub finem sequentis anni humanis exempto Saba, magnum in Palæstina incrementum Origenismum accepit: huiusmodi enim castigatore expeditus Nonnus, administratus Leontio, non Novam solum Lauram, sed alia etiam hujus Eremiti monasteria hac peste afflavit. Frustra tamen in corrumpeudo Sucænsi asceterio conatus suos consumpsit, artes illius exfuffante Cyriaco, admirandæ virtutis sene. Igitur ut ad Monasterij hujus regimen allegeretur Petrus Alexandrinus, Origenistica vir additus sectæ, perfecit Nonnus: verum ut is doctrinam suam explicare cœpit, magno statim omnium consensu dejectus D est. Petrum alium Gracia oriundum, prioris Petri consimilem & partiarium, eiq; à Nonni affectis suffectum, Catholici itidem abdicarunt dignitate, & Cassianum tandem Scythopolitanum, fidei ac morum integritate florentem, monasterij Sucænsis Archimandritam constituerunt. Cyrillum quoque monachum, qui Sabæ vitam literis mandavit, ad eundem Cyriacum literas ferre iussit Iohannes Silentarius, Episcopus, in Sabæ Laura tunc temporis delitescens, Origenistis insensus, quibus enixe ab eo postulabat, ut Nonni ac Leontij, aliorumque Origenistarum, qui Novam Lauram insidebant, confutationem & exilium à Deo impetraret. Respondit Cyriacus prope esse, cum miserrime Nonnus & Leontius essent interituri, reliqui vero ipsorum affecta è Nova Laura expellerentur. Tum sermones hunc inter & Cyrillum de rebus Origenistarum ultro citroque habitos fuisse E narrat Symeon Metaphrastes, à quo Cyriaci vita conscripta est. Circa hoc ipsum tempus aliqua Origenis opuscula Bellator Presbyter in Latinam linguam refundebat.

IV. Res aliquantisper tranquillare videbantur, cum Nonni discipuli Domitianus, & Theodorus, cognomento Alcidas, Ancyranus ille, hic Casarea Cappadociæ creatus Antistes, ad promovendum Origenismum recens adepta potestate abusi sunt. Eorum quippe præsidio confisi Origenistæ non iam per cuniculos, non subdolis ratiocinationibus incautas mentes expugnare tentarunt, sed aperta vi grassantes, armis instructi, quorum animos labefactare non poterant, eorum monasteria funditus diruebant. Et in maximam quoque Sabæ Lauram ea strages incubuisset, nisi via aberrantes in aspera incidissent loca, unde infecta re pedem demum retulerunt. Magnos etiam ex eo sumserunt spiritus, quod Petrum F Hierosolymitanum Episcopum compositis dolis eo perpulerunt, ut in communionem reciperet Petrum Alexandrinum, quem Sucænsis monasterij Præfectura depulsum diximus, & Iohannem cognomento Strongylum. Quo factò tantum Origenistis accessit fiducia, ut jam quaquaversus doctrinam suam, sic tanquam legem, promulgarent; si quos obvios haberent Hierosolymæ monachos orthodoxos, male multantes turpiter eicerent; multos etiam gravissimis suppliciiis excruciant. Quibus ad eos perlatis, qui circa Iordanem sedes posuerant, ad opem focii ferendam cœunt, & in Sabæ Lauram, velut in propugnaculum confugiunt. At illic quoque manu facta advolant Origenistæ, & foribus effractis, Laura potiti, ex orthodoxis complures vulneribus concidunt.

V. Hæc in vita Sabæ narrans Cyrillus, & Origenistarum illorum petulantiam describens, *Quinetiam, inquit, si aliquem ex orthodoxis monachis deprehendissent in sancta civitate, im-*
c c ij

plia manu ferientes, & Sabaiten vocantes, illinc eum turpiter expellebant: Sabaiten intellige, Sabae A
 sectatorem & discipulum; nisi forte malis legere, *Sarabaiten*. Triplex erat apud Aegyptios
 monachorum genus, Cœnobarum, Anachoretarum, & Sarabaitarum: Sarabaita pro-
 prio arbitrio vivebant extra cœnobia, homines avari, hypocritæ, scortatores, gulosi. Disti-
 videntur à *רבר*, *rebellis, refractarius, contumax*. Meminere illorum Cassianus, Benedictus,
 Humbertus, Ivo, & alij. Eisdem *Remoth*, h appellatos scribit Hieronymus Epistol. 22. ad
 Eustoch. cap. 15. Quidam legunt *Remoth*, quam vocem à Græco *ῥηθ* detortam ali-
 quis forsitan existimaverit. *remoth* hominem vagum atque erronem sonat. Tales au-
 tem Sarabaita. Cassianus Collat. 18. *Sarabaitas* asserit non contentos Abbatu cura atque imperio
 gubernari, hoc præcipue procurare, ut absoluti à Seniorum iugo, exercendi voluntates suas, & proce-
 dendi, vel quod placuerit evagandi, agendique quod libitum fuerit, habeant libertatem. Quid si pro B
 Remoth legamus *Rehoboth*, à *ררהב*, seu *ררהב*, Arabica voce, quæ Monachum sonat.
 At Isidorus libr. 2. De Offic. Eccles. cap. 15. *Sextum genus est*, inquit, *Monachorum & ipsam*
teterimum, atque neglectum, quod per Ananiam & Sapphiram in exordio Ecclesia pallavit, & Apo-
stoli Petri severitate excisum est; quique ab eo quod semetipsos à cœnobiali disciplina sequestrant, suasque
appetunt liberi voluntates, Aegyptiorum lingua Sarabaita, sive Renuita nuncupantur. *רבר* enim idem
 sonat ac *Renuita*. Sed tamen non absurde quis conjecerit hoc loco legendum *Rehoboth* quod
 idem est ac *Rehoboth*, à *ררהב*, adeo ut duas monachorum illorum Aegyptiacas appellatio-
 nes, *Sarabaitas*, & *Rehoboth*, sive *Rehoboth* expresserit: ait enim: *Aegyptiorum lingua Saraba-*
ite, sive Rehoboth nuncupantur. Quæ vox posterior facile recusa est in *Renuita*: unde Odo Clu- C
 niacensis Collat. 3. *Nos miser non sumus monachi, ut falso nominamur, sed Sarabaita, id est, Renui-*
te, qui jugum regularis disciplina tenuimus. Caterum vocabulum *ררהב*, seu *ררהב* quo notatur
 Monachus oritur ex *רבר*, *contumax, pertinax*: hinc quis fortasse Sarabaitas dictos putet,
 monachos inquietos, contumaces, & turbulentos; nam eos inter se altercari & conten-
 dere solitos tradit Hieronymus. Nominatos quidam suspicantur *ררהב*, sic enim vocem hanc interpretantur Helychius & Suidas. Promti autem
 erant in venerem Sarabaita: quapropter ait Humbertus Cardinalis: *Vnde & fornicantes sa-*
rabaitas venerantur; sed verisimilius est, quod atulimus priore loco nominis huius verilo-
quium. Vt ut est non præter rationem credi possit, ejusmodi convitio pios & orthodoxos
 monachos ab impijs Origenistis fuisse traductos: sed nihil tamen mutamus: nec asserimus
 quiequam, sed tantum proponimus. Atque hæc obiter. D

VI. Expugnata Sabæ Laura ad Imperatorem Patrum consilio proficiscitur Gelasius
 Monasterio præfectus, rerum gestarum summam ad eum perlaturus: verum Theodori Ce-
 sariensis Episcopi artibus effectum est, ut omnis ad Imperatorem, & ad Constantinopoli-
 tanum Episcopum aditus ei præcluderetur, & re tandem infecta discederet. Revertentem
 Amorij, quæ Phrygia vrbs est, mors oppressit. Quibus intellectis, Sabæ Lauram Georgio
 euidam consecraneo suo regendam committit Theodorus & Domitianus. Orthodoxos
 ille confestim Laura exigit. At ipse quoque non multo post libidinose ejusdem impuri-
 tatis convictus Monasterio abigitur, cum paulo ante turpissimo exitu Nonnus vitam elau-
 sisset. Georgium excepit Cassianus vir sanctis & legitimis disciplinis in Sabæ umbraculis
 institutus: Cassianum post decem menses defunctum Conon doctrinæ integritate & vir-
 tute nulli secundus, à quo frequentibus dissidijs afflictus, & prope iam deserta Laura revo-
 catis Patribus orthodoxis in pristinum splendorem restituta est: cum præsertim profligan-
 do Origenismo operam suam navaret iisdem temporibus Theodosius apud Palæstinos
 Cœnobiarcha, qui inter regionum illarum Monachos insigni morum sanctitate magnam
 fuerat auctoritatem consecutus. Quæ circiter tempestate harum regionum Origenistas
 collecta ab Euphrasio Antiocheno Præsule Synodus anathemate damnavit; ut narrat
 Auctor Synodici, quod nuper in Bibliotheca Iuris Canonici recudi curavit eruditissimus
 & humanissimus Henricus Iustellus, Christophoro patre dignissimus filius. Fractis autem
 Origenista viribus desiterant ab Orthodoxorum insectatione; multas vero inter se turbas
 & prælia conciverunt. E

VII. Pelagio S. R. E. Diacono Constantinopolim à Palæstina redeunti comites se ad-
 junxerunt monachi aliquot Palæstini. Causa hæc proficiscendi fuit. Præcipua quædam ex
 Origenis libris hæreseon capita excerpserant. Ea Iustiniano offerre, & ut una cum Orige-
 ne damnarentur, impetrare volebant. Florebat tunc temporis Imperatoris gratia Theo-
 dorus ille quem dixi, Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, acerrimus Origenianæ causæ propu-
 gnator: cui cum male idcirco vellet Pelagius, Palæstinos monachos Constantinopolim
 perduxit, & adspulso habens Menam Constantinopolitanum Patriarcham, à Iusti-
 niano flagitavit, ut eorum postulatis annueret. Rerum Ecclesiasticarum arbitrium ad se
 deferri gaudens Imperator voti eos compotes fecit, & nomine suo Epistolam ad Menam
 conferribi iussit, qua Origenis, & Origenianorum dogmatum damnatio continetur. Ope- F

A repretium est ipsa Liberati Carthagenensis Archidiaconi verba recitare : *Tubente eo dictata est in Origenem, & in illa Capitula anathematis damnata, quam subscribentes una cum Mena Archiepiscopo apud Constantinopolim reperti, deinde directa est Vigilio Romano Episcopo, Zoilo Alexandrino, Ephraimo Antiochens, & Petro Hierosolymitano, quibus eam accipientibus, & subscribentibus Origenes damnatus est mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus.* Ita Adamantij damnationem nobilissimi Ecclesie Antistites calculo suo comprobaverunt. Hac circa annum 538 facta deprehendimus.

VIII. Minime vero Origenistas, sed Origenem ipsum hac Epistola petit Iustinianus, enumeratisque ipsius erroribus inter Hæreticos recensendum sancit : ei τίνων, inquit, ἀπειρεσις αἰρετικοὶ ἔπι ἐνός τιζόν, ἢ διουτέρον δογματικὸς ἀδελφότητὴν ἐκείνων (1) ἢ ἀγνοίας ἐκείνων B σίας, ἡ ἀποβληθείσας ἀνάθεμα π μὲ τῶ ἰδίων δογμάτων, πη δὲ τῶν χειριστῶν ἀντιθέσιν ὡσεὶ ἄλλοις τε καὶ τῶ ποτησθῶν ἀπὸ συγχρηματιστῶν αἰ πεποιθῶς, τὰ ποσούτας μὲν εἰρηκός ἐλασθημίας, πῶσι ἢ ῥιθδὸν αἰρετικῶσι ποσούτως ἕλλη ἀπολείας καὶ βλασφημίας ἀδελφουδῶν, καὶ δὲ τῶ το, καὶ ὡσαύτῳ ἀγίων πατέρων ἐκ τῶν ἐπὶ ἀνάθεμα χροιστῶν μὲ τῶ μωσσεσθῶν ἀπὸ δογμάτων ; Si igitur omnes Hæretici, ob unius forsasse vel alterius dogmatis perversitatem ejecti sunt ἐ sanctissima Ecclesia, quis prorsus Christianorum sustinebit Origenem, vel nefarias eius lucubraciones defendere, à quo tot impietates prolatae sunt, & tanta exitij & impietatis materia universis propemodum Hæreticis subministrata est, ideoque à sanctis Patribus iam olim anathemati cum perniciosi suis dogmatibus subjectus est. Ad hæc promta est & parata exceptio : si error hæreticum facit, fateor hæreticum esse Origenem ; sin pertinacia, quis erroribus pertinaciter adhasisse Origenem dicere audeat ? Ostendit deinceps Imperator Paganis & Manichæis Adamantium consensusse, ex ejusque decretis Arianam hæresim coaluisse : tum animarum ἀεὶ ἀπαρξῆν tanta contentione oppugnat, ut facile appareat inter Origenianas sententias hanc potissimum hujus avi Origenistis arrisisse, quod & ex Euthymij, & Cyriaci vitis à Cyrillo lucubratis intelligitur. Notandum porro Chrylostomi patrociniū libenter aficere Iustinianum, ut hoc quoque subsidium Origenistis eripiat. Iocularis vero est, & ut verius loquar puerilis Iustiniani hallucinatio, cum adversus Origenis sententiam, quæ astrat ratione prædita esse fingit, disputans, hunc affert Basilij locum ex Homil. 3. in Hexaem. ἡμῶν δὲ καὶ ὡσεὶ τῶν ἐκείνων ἐστὶ τις λόγος. ἀεὶ τῶ δὲ ἀπερὶ δόξαν ὁδῶν, &c. tum deinde subnectit : δὲ δὲ ὡσεὶ ἄλλοις τῶ ἀπερὶ αὐτῶν, ἢ π τῶ εἰπεῖν τὸν πατέρα. ὡσεὶ τῶ δὲ ἐκείνων ἐστὶ τις ἡμῶν λόγος, ἀεὶ ἀπερὶ ἄλλοις δὲ ἀλλήλων (2) ἢ τῶ δὲ ῥελεῖν. D καὶ ἢ ἀγίας τῶ δὲ ἐκείνων ἀπερὶ αὐτῶν, καὶ τῶ ὁμοθεσίων ἐκείνων. εἰ ῥδ εἴπετ ὡσεὶ τῶ ἐκείνων ἐστὶ, ἀλλὰ ὡσεὶ τῶ δὲ ἐκείνων ἡμῶν ἐστὶ τις λόγος. καὶ δὲ τῶ εἰπεῖν, ἡμῶν, τῶν ἐκείνων ἐστὶ ἰδῶν αὐτῶν. δὲ δὲ τῶ εἰπεῖν, τῶ δὲ ἐκείνων, τῶν τῶν δὲ ἀποστολικῶν ἐσθῆτων. Adverte porro debent auditores, Patrem (Basilium) cum dicit, Sermo nobis est ad eos qui sunt δὲ ἐκείνων, de Origene, qui à gratia Dei & à sancta Dei Ecclesia depulsus est, deque eius affectis loqui ; & dicendo quidem, ἡμῶν, eos qui in Ecclesia consensus significasse ; dicendo vero, τῶν δὲ ἐκείνων, eos notasse qui ea exturbati sunt. Nempe ignorabat bonus ille Imperator, sive qui ipsius nomine Epistolam hanc concinnarunt, particulam, τῶν, non disjunctionem semper & divisionem, sed conjunctionem etiam, & sectam ac vitæ institutum notare : οἱ δὲ τῶ ἀπὸ τῶν αἰρετῶν, Hæretici ; οἱ δὲ τῶ τῶν, Stoici ; οἱ δὲ τῶ τῶν ποσούτων, Pythagorici. Igitur, οἱ δὲ τῶ ἐκείνων, hoc est, Christiani, E Ecclesiastici ; ad eos enim quatenus Paganis opponuntur, sermonem suum Basilius convertit. Post errores Origenis prolixè confutatos petit demum à Mena Iustinianus, ut Episcoporum & Cœnobiarcharum, qui tunc Constantinopoli agebant, conventum habeat, ab usque Origenem, & Origenis dogmata respui & anathematis conteri proeuret ; & rerum à se in hac causa gestarum exemplaria ad Prasules & Abbates quaquaversus transmittat, ut ipsi quoque anathemata Origenis propria subscriptione confitent. Vetat præterea Episcopum vel Archimandritam constitui quemquam, nisi prius Origenem una cum aliis Hæreticis, qui de more in editis libellis anathematis confodiuntur, toto animo detestari se & damnare fuerit professus. Significat postmodum literas à se eodem hoc exemplo missas ad Vigilium Papam, & ad Patriarcham Alexandrinum, Hierosolymitanum, & F Theopolitanum, hoc est Antiochenum. Antiochiam quippe post terræ motum auspiciato nomine Theopolim Iustinianus appellavit. Ad hæc ex uno ἀεὶ ἀρχῶν Opere, qui maxime capitales vili sunt errores colligit, & ob Lectorum oculos ponit. Denique verba ipsa præscribit, in quæ anathematismos adversus Origenis dogmata concipi velit, quorum postremus Origenem ipsum damnatorum dogmatum auctorem percellit.

IX. Conferendum huc videtur Theophanis Nestoriani monachi visum, quod à Moscho Evirato in Prato Spirituali, cap. 26. narratur. Adierat Cyrillum Theophanes ille aliis ipsum de rebus percontaturus, quem cum in Nestorij luto hærete perspexisset Cyrillus, orare jussit ut ecquæ verior esset doctrina, sibi pateheret. Oranti adstitit quidam, aspectu terribilis, assumtumque deduxit in tenebrosū locum, & fœtidis ignibus horridum : tum ei mediis in flammis Nestorium, Eutychetem, Apollinarem, Dioscorum, Severum, Ori-

genem, & alios aspicienti, destinatum hunc esse locum dixit Hæreticorum supplicis; in A
 eoque futurum ut pœnas ipse det aliquando, nisi à præceptis animo opinionibus discesserit.
 Vitum Cyriaco narravit Theophanes, & Catholica Ecclesiæ nomen dedit. Laudatur istud
 Moschi opus in Septima Synodo, indeque multum ipsi auctoritatis accessisse credentes
 plerique, id Theophanis somnium pro edito divinitus oraculo habent. Quo equidem pa-
 rum permoveor, nam ejusmodi somniationum ferax est Græculorum, ac præsertim Mona-
 chorum natio; & quacunq; per otium imaginum artifex mentis facultas fingit, sic tam-
 quam Dei effata sibi aliisque proponere prompta & facilis. Minime autem ex laudata in Se-
 ptima Synodo sermone illius Moschi particula totum opus existimandum censeo: mul-
 tis alioquin damnosis lucubrationibus plena usquequaque adjungenda esset fides; quo-
 rum selectum aliquem, si forte, locum Synodus aliqua usurpaverit. Vigeat ea tempestate B
 Iohannes Grammaticus, cognomento Philoponus, Alexandrinus, literis exquisitis appri-
 me eruditus: sed propter Catholica fidei contraria dogmata inter Hæreticos reclusus, nam
 Tritheitarum parens fuit, & juxta Origenem corporum resurrectionem insitatus est, scri-
 pto in id argumentum Opere quo Patrum auctoritatem ludibrio habuit; sed à Theodosio
 monacho, Conone, Eugenio, & Themistio luculenter refutatus est.

X. At Theodorus Ascidas Origenistarum, & Acephalorum, sive Monophysitarum co-
 lumen, cum Origenem ab Episcopis Iustiniani opera reprobata ægre ferret, Theodo-
 rum Mopsuestia Episcopum, Origeniano nomini, dum viveret, infensum, & multis ad-
 versus eum editis Opusculis celebrem oppugnandum sibi, & anathematis subjiciendum
 proposuit, ob id maxime, quod à Chalcedonensi Synodo fuerat laudatus. Imperatori ita-
 que Concilij huius auctoritatem adversus Acephalos scriptis defendenti, favore Theodo-
 re Augustæ suggerit, frustra scribendi laborem ab eo suscipi, qui posset Acephalos ad suam
 communionem compendio revocare, si Theodorus Mopsuestenus, & Ibas Edeseni ad
 Marin Persam Epistola, ut pote Nestorij lue contaminata, & Theodoretij Castigationes
 adversus duodecim Cyrilli Capitula sive Anathematismos totidem Nestorij Castigationes
 oppositos damnarentur; his quippe Acephalorum cum Catholicis concordiam maxi-
 me retardari.

XI. Assensit credulus Imperator, & pacis in Ecclesia conciliandæ cupidus Edictum à
 Theodoro Ascida confectum suo nomine promulgari passus est, Romam recens profecto
 Pelagio Diacono, postquam apud Iustinianum Apocristarij munere functus est. Hoc Edi-
 cto anathema is esse jubetur, qui Theodorum Mopsuestenum, qui Epistolam ad Marin
 Persam Hæreticum, quam Ibas conscripsisse fertur, quique scripta Theodoretij adversus
 Cyrillum & duodecim ejus Capitula, defenderit. Verum perparum id valere intelligens
 Imperator, nisi Episcoporum subscriptione vim ac robur adipisceretur, multos ad assen-
 sum pertraxit; multi, quod salva Synodi Chalcedonensis auctoritate Capitula hæc labe-
 factari non posse, & in Ecclesiasticis rebus insuperhabendam esse Imperatoris auctorita-
 tem crederent, consentire renuerunt. Vigilium ipsum Romanum Pontificem, ea tuen-
 tem Capitula, Constantinopolim accessit Iustinianus; sententiam rogat super Tribus ca-
 pitulis; tergiversatur Pontifex; Episcopos XXX, qui aderant in Synodum colligit; &
 quid quisque sentiret, scripto edere jubet; demumque in Iustiniani sententiam concedit; E
 & anno 548 Decretum edit, quod *iudicatum* appellatur, eoque Tria se damnare Capitula
 declarat, salva Synodi Chalcedonensis auctoritate. Hinc tamen Schismata multa constata
 sunt, cum Synodi huius reverentiam & majestatem à Romano Pontifice violatam Epi-
 scopi præcipue Occidentis existimarent; quamvis urgenti Iustiniano, ut absque ulla Syn-
 nodi huius mentione in Trium Capitulorum damnationem consentiret, constanter resti-
 terit. Sed tandem ad saniorum mentem reversis Mena Constantinopolitano, & Theodo-
 ro Casariensi, quos à sua communionem removerat Vigilus, & abrogatis item Edictis,
 quæ de Tribus Capitulis publicaverat Iustinianus, placuit legitimæ Synodo questionum il-
 larum disceptationem & arbitrium permitti.

XII. Origenistarum interim secta in Palestina rursum ac vicinis regionibus nova in-
 crementa capiebat. Scribit Leontius Neapoleos Cypri antistes, qui Heraclio Imperatori
 eorvus fuit, quævisse aliquando inter se duos Asceterij ejusdem, quod erat Emesæ proxi-
 mum, monachos, cur Origenes hæreticus (sic enim appellatur) tantis à Deo dotibus
 ornatus fide excidisset. Cumque alter non Dei, sed naturæ donum, eam qua pollebat
 scientiam esse pugnaret; alter contra neminem ex naturæ dono ejusmodi excudere opera
 posse pertenderet, qualia ab eo conscripta sunt; visum utrique est rem ad Palestinæ mo-
 nachos, quorum tum magna pererebuerat fama, dijudicandam deferre. Pergunt illi ad
 Monasteria Mari mortuo contermina, & Iohannem Abbatem ac Symeonem rogant, ce-
 quid de re inter se quaesita sentiant: illi vero Symeonem alium, cognomento Salum (quod
 est, ut conjicio, שלום, mutato 3 finali in 4, quemadmodum in *arabæ*; pro, Annibal) idest
 infantum

A infanum & fatuum, Emeſe habitantem conſuli iubent. Vir ille faſtus ac inanis gloriae proculcanda cauſa modeltiam ſuam delirationis ſimulatione tegebat, vulgoque pro morione habebatur. Is lupinorum, quos tum forte comedebat, ſymbolo uſus, aduentibus monachis ſignificavit, Origenem ingenio ſuo conſumum, cum altiora ſectaretur, in mare lapſum periiſſe. Hoc ipſo anno Origeniſmi ſuſpectum Macarium Hieroſolymitanum Patriarcham, priuſquam electionem ipſius ſuffragio ſuo Imperator roboraret, ſede ſua deturbatum fuiſſe narrat Evagrius: at in eandem aliquanto poſt reſtitutum, cum Origenem, Evagrium, & Didymum damnaret, ab eodem proditum eſt. Quamvis autem publice & privatim Origenes infamaretur, nihilo magis Origeniſtarum Palaſtinorum animi confederunt: cumque in Nova praecipue Laura ſecta ipſorum inualeſceret, ab Euſtochio Hieroſolymorum Epifcopo inde extruſi ſunt. In varias illi partes diſſeminati, multos dogmatis ſuis inſecatos ad opem ſibi ferendam pellexerunt. Impenſe fauebat illis Theodorus ille quem dixi Aſcidas, Iuſtiniani conſiliorum particeps, magnaque ipſi familiaritate conjunctus. Factum ille Euſtochij vituperabat palam, & in ipſum aulam commovebat. Atque hanc cogenda Quintae Synodi cauſam fuiſſe ſcribunt Evagrius & Nicephorus.

XIII. Coaſta Conſtantinopoli Synodo anno 553. multis in ea de Tribus Capitulis actum eſt. Quae ſingula huc referre quoniam non eſt noſtri inſtituti; dixiſſe hoc unum ſufficiat, renitente Vigilio, qui Synodi celebrationi pro viribus interceſſerat, & Tria Capitula denuo defendenda ſuſceperat, damnata illa nihilominus fuiſſe; & Vigilium Theodori, Ibae, & Theodoretii partes tuentem per libellum à ſe compoſitum, & Iuſtiniano miſſum, C quem *Conſtitutum* appellavit, & Concilio ſubſcribere recuſantem, in cuſtodiam fuiſſe actum, modicum ei panis & aquae fuiſſe ſuppeditatum, ut habet Anaſtaſius in ipſius vita, multoſque Epifcopos ex Illyricis praecipue & Aſiis, eandem ob cauſam ſedibus fuiſſe dejectos, exilio multatos, & modis omnibus male habitos; alios ditatos muneribus aſſenſum praebuiſſe: ſed Romanam demum Eccleſiam inter Oecumenicas, & legitimas Synodos Quintam, vel Vigilij ipſius, vel Pelagij, aliorumque Pontificum nutu admiſiſſe; & ab exilio, rogatu Narſetiſ, reuocatum cum aliis Vigilium, dum Romam repeteret, in Sicilia obiſſe. Maniſteſtum itaque eſt ex Origeniſtarum altercationibus, & Pelagij ac Theodori Caſarienſis ſimulacris & odiis hos motus & turbas in Eccleſia extitiſſe. *Illud liquere omnibus credo, inquit Liberatus, per Pelagium Diaconum, & Theodorum Caſaream Cappadociae Epifcopum hoc ſcandalum in Eccleſiam fuiſſe ingreſſum. Quod etiam publice ipſe Theodorus clamavit, ſe & Pelagium viros incendendos, per quos hoc ſcandalum introiit in mundum. Domitianus ipſe Ancyranus Origenica doctrinae aſſertor, in Epiftoſa quadam ad Vigilium Papam, Origeniſtarum opera factum agnoſcit, ut Tria Capitula à Iuſtiniano damnarentur: teſtis Facundus Hermianenſis Epifcopus libr. 1. ad Iuſtin. cap. 2. *Inuenit, inquit, deſideratam occaſionem* (Hæreticorum ſpiritus) *ex favore quorundam, qui ſub nomine Chriſtiano latenter in Eccleſia gentile Origenis dogma ſectantur. Et quia per inſtantiam in ea religionis ejuſdem profani dogmatis iterata damnatio eſt; hinc eius ſectatores exarſerunt aduerſus Eccleſiam, querentes, tam quacumque poſſent in miſſione turbare. Et hoc totum publicam notitiam non eſſugit: praeterea cum & Domitianus quidem Ancyrenſis civitatis Epifcopus Provinciae prima Galatia, qui ſuit ipſius Origenicae hæreſis manifeſtus aſſertor, per libellam quem ad beatiffimum Papam Vigilium ſcripſit. Deo extorquente confeſſus eſt, quod eiuſ complices Origeniani, cum viderent non ſe poſſe proprium dogma defendere, neque ſibi quicquam ſpei de conſtituto reſtare, ad ultionem eorum quae contra Origenem geſta ſunt, hoc Eccleſiae ſcandala commoverunt. Quod & clarius repetit libr. 4. cap. 4.**

XIV. Vtrum porro de Origene ac Origeniſtis in Quinta Synodo actum ſit, inſtelligendum eſt: nam de iis penitus ſimile ipſam nulla uſus circuitione Halloxius aſſeruit; & quae ante, vel poſt Concilium aduerſus Origenem geſta ſunt, ea multos vel odio Origenis, vel Imperatori adulantes, vel humanitus lapſos, in Concilio ipſo geſta ſcripſiſſe. Equidem ſic olim exiſtimaviſſe me fateor, quod jaſtari vulgo & credi ſolet, huius auctoritate Concilij damnatum fuiſſe Origenem, Origeniſque doctrinam, id Graecorum fraude fuiſſe conſectum, & in Evagrii hiftoria forte inſertum. Ad id credendum his poſſimum rationibus permovebar: nullam in Actis Concilij Origenis extare damnationem, nullam apud Victorem Tununenſem, vel Facundum, horum temporum æquales, & rerum geſtarum teſtes. Verum re accuratius penſitata, actam in Synodo Origenis, Origeniſtarumque cauſam, ipſumque cum aſſectis, & dogmatis damnatum, & anathematis conſoſum fuiſſe non perſuaſus ſum modo, ſed quicumque etiam aliter ſenſerit, vel parum attentum, vel non ſatis prudentem eſſe oportere. Cauſas cur id crediderim has habui. Primum totius rei ſummam, & verba ipſa Anathematis ab Evagrio relata eſſe video, quem totum Graeculorum agmen ſequitur, Auſtor Chronici Alexandrini, Georgius Syncellus, Theophanes, Photius in libello De Synodis, Nilus Rhodius, & Anonymi duo qui De Synodis quoque ſcripſerunt, quoſque in Canonici Iuris antiqui Bibliothecam contulit Henricus Juſtellus

vir clarissimus; Zonaras, Glycas, maxime vero Cedrenus, qui & Iustiniani Epistolam ad A
 Synodum repraesentat, in qua flagitat à Patribus, ut Origenem, Origenisque gregales
 damnent; & Nicephorus, qui Anathematismos in Origenem à Synodo vibratos ἀνωταθεί
 recitat. Cyrillus praterea monachus saepe iam à nobis citatus, qui Iustiniani ævo floruit, &
 res in Synodo gestas ignorare non potuit, Origenem in ea damnatum fuisse diserte docet
 in vita Euthymij, cap. 105. *Cum precedente autem tempore, inquit, postea congregata fuisset Con-*
stantinopoli Quinta sancta Synodus, & Origenis ac Nestory dogmata fuissent ab ea perossa anathema-
te, & qui Novam Lauram tenuerant Origenista illine essent expulsi; & fideles & Orthodoxi Patres tur-
sus in eam migrassent, permittente mihi admirabili Iohanne Silentario, eo, inquam, qui erat Episco-
pus, discedo à Canobio, & ipse quoque versor in hac Laura. Et iterum in vita Sabæ, cap. ult. post
hac cum sancta & acumenica Quinta Synodus congregata fuisset Byzantiæ, Theodorus Mopsuestia, & B
Origenes, & una cum his impia de preexistencia & resurrectione dogmata generali fuerunt subiecta ana-
themati, & sic Hæreticis deinceps omni ablata libertate loquendi, divini Sabæ Laure, & universa fere
cum eis Palastina, vicesimo tertio anno post illius mortem à gravibus hæresibus, & temporis acerbitate &
iniquitate respirarunt. Id fragmentum è vita Sabæ in Septima Synodo Act. 1. adducitur. Post
 annos vero octoginta quam Synodus illa Quinta celebrata est, ad Sergium Constantino-
 politanum Patriarcham scribens Sophronius Hierosolymitanus Antistes de ea sic disserit:
 αὐτοὶ δὲ ἢ ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ ἀποδοῦναι ἡμῶν ὡς ἔστιν ἡ ἀρετὴ, & πάντα ἀπὸ τῶν ὀρεσθῆν
 κομψοῦνται, ἢ ἡ ἀρετὴ ἀποδοῦναι ἡμῶν ὡς ἔστιν ἡ ἀρετὴ, & πάντα ἀπὸ τῶν ὀρεσθῆν
 τα, ἢ πάντα ἀπὸ τῶν ὀρεσθῆν, ἢ ἡ ἀρετὴ ἀποδοῦναι ἡμῶν ὡς ἔστιν ἡ ἀρετὴ, & πάντα ἀπὸ τῶν ὀρεσθῆν
 in interitum propositi præcipue quidem insanum Origenem, & omnia ejus delicta scitamenta, & multiformi-
 C
 nis impietatis plenas lucubrationes; Evangelij item cum eo & Didymi dogmata, omnesque coram Gre-
 canicis & monasticis, necnon & favulosis ineptias. Testatur idem Synodus Sexta Act. 17, & 18.
 Testatur & Constantinus Imperator in Edicto ad populum Occidens partem incolentem:
 & Leo 2. Romanus Pontifex in Epistola ad Constantinum: quæ scriptiones duæ inter
 Acta Concilij ejusdem Sexti habentur. Testatur & Pseudo-synodus Quinifexta Can. 1. &
 Synodica litera Theodori Hierosolymitani quæ recitatæ sunt Actione 3. Synodi Septimæ;
 & Epistola Tarasij Episcopi Constantinopolitani, totiusque adeo Synodi Septimæ ad
 Constantinum & Irenen, quæ extat in Actione 7. Concilij ejusdem; & Anastasius Biblio-
 thecarius ad annum Iustiniani vigesimum sextum. Hæc ita manifesta sunt, ut nemo contra
 vel excipere, vel præscribere possit.

Quod ad Faciendum autem & Victorem pertinet; parum certe valere debet negativi, D
 ut vocant, argumenti auctoritas, cum ἐπισημάνων argumentum in contrariam partem af-
 fertur. Acta vero Concilij cur de Origene sileant, mihi veri videtur perfimilis à Baronio
 allata ratio, mutilata ea & truncata fuisse. Facti auctores suspicatur ille Origenistas, qui
 Synodo præfuerunt, Eutychium Constantinopolitanum Patriarcham, qui cum carnis re-
 surrectionem tunc non admitteret, (quem tamen errorem postea Gregorij Papa, hoc tem-
 pore S. R. E. Diaconi & Apocriстарij suasa ejuravit) merito in Origenismi suspicionem
 venit: Theodororum quoque Casariensem totius concertationis artificem. Quod ut de illo
 opinari promptum est propter spectatam hominis vafritiem, ita de Eutychio sanctissimo
 & candidissimo homine suspicari vix equidem possum. Concilij profecto hujus cum Gre-
 E
 & tum Latina exemplaria Macarij Antiocheni & Stephani studio fuisse vitiata declaravit
 Sexta Synodus Act. 14. & eorumdem quoque adulterationem prædicavit Act. 19.
 sub finem. At Acta tamen Concilij etiamsi integra superesse demus, fatendum certe erit
 in Vndecimo ex Anathematismis, qui in Collatione 8. extant, Origenem inter alios Hæ-
 reticos anathema esse sanciri. Et in Collatione itidem quinta hæc leguntur verba: *Et mala-*
tos quidem etiam alios invenimus post mortem anathematizatos: necnon etiam Origenem; & si ad tem-
pora Theophrasti sanctæ memoria, vel superius aliquis recurrerit, post mortem inveniet anathematizatum.
Quod etiam nunc in ipso fecit & vestra sanctitas, & Vigilinus religiosissimus Papa antiquioris Roma. Af-
 ferit tamen satis fidenter Halloxius nomen Origenis in allata è Collatione 8. verba fuif-
 se intrusum, & aliorum Hæreticorum nominibus subiectum, cum priore loco fuisset po-
 F
 nendum. Quasi non etiam Theodoro Mopsuesteno Origenis nomen Cyrillus in loco
 mox è vita Sabæ deprompto subjunxerit, ut plura exempla referre supersedeam, in quibus
 nullo discrimine, nulla temporis habita ratione nomina recensentur. Alterum itidem lo-
 cum Collationis 5. fuiffe consuetum, ut alias quasdam collationis ejusdem partes, arbitra-
 tur Halloxius, his impulsus argumentis; quod in prioribus Collationibus ne verbum qui-
 dem de Origene factum sit; & in Constituto probaverit Vigilinus neminem esse post mor-
 tem damnandum. Ad prius argumentum respondebit Baronius multas ab Origenista Sy-
 nodi huius particulas fuisse suppressas: alterum vero hac exceptione retundetur, docuisse
 quidem in Constituto Vigilium debere neminem post obitum damnari; at contrarium in
 Iudicato eundem statuisse.

A XV. Nunc quoniam de Origene in Quinta Synodo actum fuisse constat, rei gesta ferri exequamur. Scribit Evagrius expulsis à Nova Laura Origenistis, cum id apud Imperatorem factum vituperaret Theodorus Ascidas, Constantinopolim missos fuisse Rufum, & Cononem Archimandritas, aliosque Palaestina Monachos virtute nobiles; eosque simul atque illuc delati sunt, ad ventilandam Origenis, Evagrii, & Didymi causam accessisse: Ascida contra, ut de Theodoro Mopsuesteno, Iba, & Theodoretis ageretur laborante: ante omnia quaesitum esse, utrum homines vita functi anathematis subijci possint; Eutychium, qui Amaseno Episcopo tunc erat à responsis, quaestionem solvisse exemplo Iosiae Regis, à quo non Daemonum solum Sacerdotes in vivis agentes, interfecti, sed mortuorum etiam loculi resossi sunt: hoc dictum tanto omnium, sed Iustiniani praesertim approbata fuisse exceptum, ut eum deinde ad Constantinopolitanam Sedem Imperator extulerit: de Theodoro deinceps Mopsuesteno, deque scriptis Theodoretis, contra duodecim Capitula Cyrilli, & de Iba Epistola ad Marin Perfam fuisse disputatum; quibus damnatis cum adversus Origenis dogmata, ipsiusque sequaces, obtulissent libellos Eulogius, Conon, Cyriacus, & Pancratius Monachi, sententiam Synodi rogasse Iustinianum, prolatis quoque in medium lucubratis à Vigilio de iis rebus libellis, in quibus Origenem laborasse ostendebat, ut Apostolicae doctrinae sinceritatem Graecorum & Manichaeorum delirius aspergeret; quod in eo etiam iam ante culpaverat Iustinianus in Epistola ad Menam, operam eum dedisse dicens; *ἵνα τῶν ἑλλήνων ἰουδοιογίας, καὶ ἡερισμῶν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου ἐξέλθῃ. Ἔτι fabulas Graecorum, & Manichaeicum suum errorem introduceret*: & in Epistola ad Synodum de Origenistis loquens; *ἵνα πρὸς πάντας, ἵνα τῶν ἑλλήνων, & ἡερισμῶν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου μολύνῃς καταργησῶν. Ut non penitus per Graecanicam & Manichaeicam suam fraudem multos perdant*: unde Origenem cum Manichaeo conjungit Facundus libr. 12. cap. 1. *Ad hunc inquit, obfinationem pertinere dicimus, imo principatum in ea tenere firmamus illas etiam doctrinas, quas quidam non quasi minus intelligendo Scripturas divinas, sed eis aperte resistendo, sola praesumptione spiritus condiderunt; sicut Manichaeus atque Origenes.* Addit Evagrius post damnatum Synodi vociferationibus Origenem, ipsiusque partianos; placuisse ut de eo ad Iustinianum referretur: tum verba ipsa repraesentat, in quibus Origenes tamquam fur anathematum laqueis constructus, & extra sacra moenia dejectus esse dicitur; atque his adiecta esse ait damnata Origenistarum capitula, unde facile innotescat in quibus illi simul vel consentiant vel dissentiant; quantum ex iis capitulis continere dogma à Monachis quibusdam Nova Laurae, & Theodoro Ascida assertum, quod Christo aequales futuros in restitutione Apostolos, & Martyres ex miraculis ab ipsis editis concludit; nefariasque Didymi, Evagrii, & Theodori sententias reliquas diligenter fuisse collectas. Habet haec eadem Nicephorus, sed nonnulla praeterea de suo adnectit, velut, agitata haec secunda sessione fuisse; adnectit & ipsos Synodi anathematismos, quos ad verbum describere se affirmat, quique ij ipsi sunt, quos Epistolae suae ad Menam jam ante Iustinianus subtulerat. Horum fides sit penes Nicephorum, levissimum; ut jam ante monuimus & futilem Graeculum. Cedrenus autem literas exhibet quae à Iustiniano ad Synodum contra Origenem missae sunt: quarum sententia haec est; compertum habere se Monachos esse Hierosolymis, qui Pythagora, Platonis, & Origenis errores tueantur, qua de re quaerendum decrevisse. Tum dogmata ipsorum aliquot recenset; illud potissimum quod istis maxime temporibus ventilatum adnotavimus de animarum *μετεμψυχοῦσι*, inter quas anima sola Christi suum ordinem immota tenuerit; quod ex Pythagorae, & Plotini, ac praecipue Platonis somniationibus ab Origene translatum demonstrat: quamobrem Patres hortatur ut deliria ejusmodi, una cum Origene, ejusque sequacibus, anathemate obrerant. Quibus acceptis literis, Patres unanimi consensu paruisse subiicit demum Cedrenus.

XVI. Ita profligatis Origenistarum rebus, quicunque factionis hujus affines erant à Sabae Lauris sunt ejecti, in easque rursus orthodoxi Patres migrarunt. Tum vero ab haeresibus & temporum difficultate Palaestina respiravit, cum adversus Oecumenici Concilii auctoritatem deinceps mutire vix auderet quisquam. Vnde in tantam venit totius Orientis invidiam Origenis nomen ac doctrina, ut hodieque Ecclesiasticis legibus apud Graecos vetitum esse ferant, ne quis opera ipsius describat; qui secus faxit, hunc extra Ecclesiae communionem esse juberi. Magnum tunc erat in Ecclesia Cassiodori nomen, cuius de Origene sententiam, post latos à Constantinopolitana Synodo in eum anathematismos, sciscitari operapretium est. In libro itaque De institutione divinarum Scripturarum talia de eo scribit; multorum ipsium Patrum sententia haereticum declarari, & à Vigilio Papa denuo esse damnatum; nempe per Constitutum, ut suspicari licet, in eam rem speciatim publicatum; Theophilum triginta quinque ipsius errores redarguisse; magno in eum dolore Epiphanium succensuisse; maxime in eo legendo probandam regulam, quae ab Hieronymo in Epistola ad Tranquillinum proposita est. Florebant circa hanc tempestatem

Anastafius Sinaita, & Iohannes Scholasticus, cui ex titulo libri, Scala Paradisi, inferipti, A Climaci cognomentum fecerunt: horum uterque erga Origenem, Origenisque asseclas male affectus fuit. Fuit illud etiam ad Origenistarum minuendam existimationem perappositum, quod in novam haresim lapsi Iustiniano assensu sunt: Hareseos autem illius capitale hoc erat dogma; corpus Christi dum agitaret vitam, nullis affectibus, nulli obnoxium corruptioni fuisse: quod cum calculo suo probarent Origenistae, nulli non manifestum fuit, quam promptum iis esset à probata Ecclesiae doctrina recedere. Post aliquot annos Pontifex Romanus creatur Pelagius secundus, cuius de Origene, Origenisque secta opinionem patefacit nomine ipsius scripta à Gregorio Romano adhuc Diacono, postmodum vero Pontifice Epistola. Sic ille ergo Eliam Aquileiensem Episcopum, aliosque Schismaticos Isteriae Episcopos, & Tria propugnantes Capitula alloquitur: *Quid namque in B Haresiarchis Origene decribit, & quid in Historiographis inveniri Eusebio honorabilis potest? Et quis nostrum neficit in libris suis quantis Origenem Eusebius praenonij attollat? Sed quia sancta Ecclesia suorum fidelium corda benignius, quam verba districtius pensat, & plus in Hareticis sensum proprium quam testatio Eusebii absolvere potuit; nec rursus Eusebium laudati Origenis culpa damnavit. Annon & Gregorius Nyssae urbis Episcopus, cum Canticum Canticorum exponit, magnis Origenem laudibus praefert? Annon & Hieronymus nostrae Ecclesiae Presbyter, & singularis Hebraei sermonis interpres tanto erga Origenem favore invenitur, ut pene discipulus ejus esse videatur? Sed quia plus causa quam verba pensanda sunt, nec istius sua benignitas nocuit, nec illum à reatu proprio favor aliena attestatio excusavit. Certe hic ipse Gregorius, cum antea Apocritisarii munere Constantinopoli fungeretur, adversum sanctissimum Praefulem Eutychem, Origenis doctrinam de resurrectione tuentem C fuerat velitatus: docuerat enim bonus ille vir, corpus nostrum in resurrectione manibus tangi non posse, ventisque & aëre esse subtilius. Renascentem errorem, sed vix ulli tamen his in oris probatum Gregorius coërcuit, eumque moriens Eutychem revocavit, cum librum ipsius Tiberius Imperator flammis dignam judicasset. Hac quoque circiter tempestate Leontio Byzantius, à Leontio altero Byzantino, sive, juxta alios, Byzaceno monacho supra commemorato diversus, Origenem scriptis aculeatis laceravit.*

XVII. Ex eo Origenismi invidia paulum obsolevit, nec multos sequens aetas ipsi in-
 fensos tulit. Anno, postquam Synodus Quinta celebrata est, octogesimo, Sophronius Hierosolymitanus Praefule ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham Synodicam scribens Epistolam, quae est veluti Professio fidei, inter alios Hareticorum errores praecipua D enumerat Origenis dogmata Fidei Christianae contraria, & gravissimis verbis confutat, eundemque in Concilio Quinto damnatum fuisse asseverat; tum ipsum deinde cum perditissimis Hareticis collocat. Relata est haec Epistola inter Acta Synodi Sextae Action. II. Deinde Actione 17, & 18. iteratur Concilij definitio, in qua probantur & confirmantur Decreta Quintae Synodi, quae Synodus illic dicitur adversus Theodorum Mopsuestenum, Origenem, Didymum, & Evagrium fuisse congregata. In eadem Actione 18. habetur Editum Constantinii Imperatoris, in qua suscipere se denuntiat, quae Quinta Synodus sanxit contra Dei impugnatores Origenem, Didymum & Evagrium. Denique Leonis 2. Papae Epistolam ad Constantinum exhibet, in qua rata esse jubens quae Oecumenicae Synodi sex statuerant, inter alios Hareticos, quos ea Concilia Anathematis contuderant, Origenem Adamantem E ritium, Didymum, & Evagrium ponit. Nec melius habitus est Origenes ab Isidoro Hispanensi, qui Origen. libr. 8. cap. 5. Harescon inter Christianos exortarum feriem pertextens, Origenianos commemorat, ipsorumque reprobatae opiniones exponit. Refert ex eo Epigramma istud Gurdo Carmelita, in quo loquens inducitur Origenes:

* I. f. Illego
 sum Origenem
 de hinc
 * I. f. dogma

* Ille Origenes ego doctor verissimus olim
 Qui primum fidei * grammata clara dedi:
 Celsus etiam meritis, & clarus munere fundi;
 Praeceptis subito voce nocere tui.
 Condere, si credis, studui tot millia libros,
 Quos legio missi ducit in arma viros.
 Nulla meos unquam tetigit blasphemia sensus;
 Sed vigil, & prudens tutus ab hoste fui.
 Sola mihi casum ~~deus~~ ~~deus~~ dicta dederunt.
 His me collectis aspera tela premunt.

Anno 649 primam Synodum Lateranensem coëgit Martinus Pontifex ad Constantinii Imperatoris explodendum Typum, & novis ac repetitis anathematis proterendos Sergium, Pyrrhum, ac Paulum Monothelitas. Origenes in ea cum suis sequacibus Didymo, & Evagrio ab Ecclesia proscribitur. Favisse è contrario videtur Origeni Stephanus Gobarus Tritheita, ut ex Phorij Codice 232 conijcere promptum est; pleraque liquidem ipsius

A dogmata maxime reprobata in utramque disputavit partem, sententiam ipse suam fortasse hac arte occultans; præcipuosque Origenis laudatores commemoravit. Vixit circa annum 720 Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui præter alia opuscula *av. 720-730* *δὲ πρὸς τὸν βασιλέα* scripsit. Libri hujus summa fastigia legens Photius Cod. 233. in eo præcipue hoc agi refert, ut Gregorij Nysseni scripta ab illo Origenis errore immunia esse probentur, quo Dæmones, ac homines infernis ignibus damnatos liberatum aliquando iri affirmatur; ab Origenistis ergo Gregorij libros partim spuris additamentis, partim etiam male interpretatis verbis fuisse vitiatos Germanum pertendisse; eoque opere insignem de Origenistis aperte convictis triumphum egisse. Coævus propemodum fuit Germano huic Iohannes Damascenus, qui suam adversus Origenistas odium clarissimis testimoniis declaravit; in libro præsertim De Hæresibus, in quo terribis Hæreticis Origenianos accenset, eosque Augustinum & Epiphanium affectatus duplices fuisse ait. Idem in Eclogis, quæ manu scriptæ extant in Bibliotheca Claromontana Societatis Iesu, fragmenta quadam affert Antipatri Bolstrorum Episcopi, *ἐν τῷ 27ῷ βλασφημῶν τὸ ὀνομαζόμενον ὀρθόδοξον ἀποκρίμα- τιστάς*. Qui quomodo fuerit in Origenem animatus ex hoc titulo intelligitur. De hujus Antipatri ætate diu ac multum mihi quaesita, id solum hæcenus potui deprehendere, Eusebio quem suggillat recentiore fuisse, Iohanne Damasceno à quo laudatur, vetustiore. Incomperta quoque mihi ætas Iohannis Mabropodæ Metropolitanæ Ecclesiæ Euchaitarum, qui scripsit Solutionem in Explicationem Origenis in Psalterium. Recensetur ille liber in Catalogo Bibliothecæ Constantinopolitanæ Illustrissimi Principis Marmoretæ, qui subne-
C xus est Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ Antonij Verderij. Anonymum quoque Ori-
 genis Scholiasten commemorat Antonius Possevinus in Apparatu sacro, ætatis peræque ignotæ. Nihil magis conijcere possum quo tempore lucubrata fuerit *ἀποκρίσιον ἰεραγιστοῦ* *ἰεροῦ πνεύματος*, quæ ponitur in Allatiano Vaticana Bibliothecæ censu. Par Damasceni Venerabilis Beda æquum Origeni se præbuit; nam & præclaras eius dotes extulit præconiis, nec vitia tamen dissimulavit. Iniquior Anastasius Bibliothecarius suppressis Adamantij laudibus ejus tantum errores amare ultus est, Eusebiumque ipsum nimij erga Origenem amoris acriter coarguit. Sæculo sequente, quod à Christi ortu nonum numeratur, floruit Haymo Alberstatensis. Apertis ille verbis Origenem crimine conatus est absolvere; errores vel ipsi ab Hæreticis affectos, vel ab ipso non ex sententia, sed ex opinione propositos asse-
D verans. Contra vero Photius Constantinopolitanus Patriarcha ipseus æqualis Adamantium favissime proscidit.

XVIII. Longum esset singulorum explorare & referre sententiam, qui obiter ac aliud agentes de Origene Origenisque doctrina quid sibi videretur strictim ediderunt. Quid enim Georgium Syncellum, & Theophanem; quid Georgium Cedrenum, quid Theophylactum, quid Iohannem Zonaram, quid Michaëlem Glycam, quid Nicephorum Callisti commemorem, à quibus, ut à tota fere Græcularum natione pessime exceptus est? quid Nilum Thessalonicensem, qui nihil ait Origeni, Christianorum licet sapientissimo, & Scripturæ peritissimo, profuisse sapientiam, quo minus à fidei integritate descisceret. Suidas Lexicographus pro more suo aliorum dicta compilans duplici Origenem donavit elo-
E gio, quorum prius ex Eusebio fere decerptum, sed confuso & perturbato ordine, partim etiam ex Græca interpretatione Elogij quod ipsum donavit Hieronymus, mirifice ipsum extollit; alterum vero deproptum *ἠνωλεξί* ex Cedreno Hæresicos ipsum crimine compellat. Animadversionem vero nostram postulat, quod pro Origene Nicetas scripsit elo-
 gium: *Hoc autem, inquit, in summa dicendum est, Origenem in physico theorematibus, eorumque allegorijis, necnon in tota morali disciplina doctorum omnibus acceptissimum, accommodatissimumque fuisse, atque adeo eum, qui virtutum æliis se maxime omnium exerceat. Huius enim exercitij studio vitam usque adeo excolebat, ut peccatus ejus, quemadmodum aiunt, præ nimia rei consuecunque animata continentia & abstinentia exciderit. At in vera fide, iisque disciplinis, quæ majorem contemplationem, atque in primis theologiam requirunt, omnium quotquot illum præcesserunt, & secuti sunt, absurdissimum*
F *se præstiterit*: quæ ex Epiphanio fere decerpta sunt. Rursum vero quid Sidonium Apollinarem, quid Bedam, quid Freculphum Lexoviensem, quid Reginonem, quid Hermannum Contractum, quid Marianum Scotum, quid Honorium Augustodunensem, quid Gulielmum Parisiensem appellem, qui in eum sese æquiores præbuerunt? quid Martinum Polonium qui magnis eum extulit laudibus? quid Anastasium Bibliothecarium qui in contraria fuit sententia, & asperrimis ipsum convitiis perfricuit? quid Bernardum, qui in Sermone De verbis Origenis, hunc circumspicte legendum esse monet, quod multa illum contra fidem scripsisse sanctorum Patrum tradat auctoritas? quid Thomam Aquinatem, ipsam haud secus ac parentem Arianorum incessentem? quid Robertum Cursonum Anglum, quem scripsisse librum *De salvatione Origenis* refert Balæus Centur. 3. Scriptor. Britannicæ? quid Vincentium Bellovacensem, qui Speculi Doctrinalis libr. 18. cap. 43. summa æqui-

Beda in Cat. Istanti q. Florb. cap. De luminibus. Eccl. Anastas. in Hist. ad A. Chr. 187. p. 244.

Nil. de pri. Papa 25. c. 1. p. 63. in libr. De script. Eccl.

Epiph. Her. 64. cap. 5.

tate de Origene pronuntiat: quid Vernerum VVestphalum, qui postquam laudes in A
 Originem congesit, conciliare se non posse dicit repugnantes & oppositas de meritis ac
 virtutibus Originis sententias? Quid varios præterea inferioris illius aevi Hæreticos re-
 censentem, qui pieraque ipsius placita renovant: velut ij quibus nomen fuit de Barulo,
 quos Historici narrant animarum *αποστασιν* defendisse, & beatam Virginein pro Angelo
 habuisse: velut Valdenses, qui Sacerdotes quamdiu criminibus & noxis impliciti hærent,
 ordinis sui potestate uti non posse, & pios omnes Sacerdotes esse asserunt? Vnum il-
 lud monitis Lectores velim, asperius fere à Græcis Originem quam à Latinis adhiberi:
 cuius rei causam ad Synodum Quintam referimus, quæ cum Originem una cum Tribus
 Capitulis damnasset, Tria vero Capitula complures Occidentis Episcopi adversus Synodi
 auctoritatem tueri instituerunt, hinc tuendi quoque Originis profecta apud ipsos videtur B
 esse consuetudo.

XIX. Piam foeminam Mechtildem decimumquartum sæculum tulit. Hujus ante an-
 nos aliquot in lucem emissa vita est, in qua editum ipsi divinitus oraculum quoddam no-
 fra observatione dignum refertur. Cœlitus quippe Deum ipsi nuntiasse narrat vitæ
 hujus Scriptor, quidquid Samsoni, Salomoni, & Origeni condonatum à se, & indultum
 est, consulto homines celasse, ut rei hujus ignoratione perterriti doctissimi, prudentis-
 simi, & fortissimi quique, perparum de se, omnia vero de Deo sperare discant. Celebraba-
 tur hoc ipso tempore Bernardus Guido, à quo recensentur Origeniani errores, & in Sy-
 nodo Quinta una cum Auctore damnati esse memorantur. Posterior illo Bartolomæus
 Platina præclare egit cum Origene, & magnis cum laudibus exornavit. Maximo vero fuit C
 sequenti atate Iohannis Pici, Mirandulam Comitum, in re literaria laus & celebritas, ut ne-
 que nobiliorem, neque doctiorem patronum sibi Origenes optare potuerit. Inter nongen-
 tas ergo Conclusiones, quas univesto orbi disputandas proposuit, insignis hæc erat: *Ra-
 tionabilis est credere Originem esse salvum, quam credere ipsum esse damnatum.* Ex ingenti illa Po-
 sitionum struce tredecim asteriscis signatas, quasi Fidei Christianæ contrarias, Pici æmuli
 damnaverunt, in quibus ea erat quæ ad salutem Originis pertinet. Apologiam pro se sua-
 que doctrina scripsit clarissimus Princeps, & tutando Adamantio peculiare caput dicavit.
 Septem illud constat articulis, quos referre utile est: *In primo videtur, an Origenes unquam
 hæreticam de rebus fidei opinionem scripsit & crediderit: In secundo, dato quod scripsit, an dogmati-
 ce, vel adhesive, vel inquisitive tantum scripsit: In tertio, dato quod adhesive, an taliter adhesive, D
 quod ille scribendo moraliter peccaverit, & Hæreticus dici possit: In quarto, dato quod scripsit, & ta-
 liter scripsit, quod scribendo erraverit, an pro talibus unquam penituerit: In quinto, dato quod de
 eius nec penitentia, nec impenitentia constet, an sit rationabilis ipsum credere esse damnatum, an sal-
 vum: In sexto, quid ex dictis Decretorum iudicandum sit Ecclesiam determinasse de Origene: In septi-
 mo, quantum obliget in ista materia credulitatem nostram determinatio Ecclesie.* Diversa fuerunt de his
 Conclusionibus, & Apologetico hominum iudicia, adeo ut vitanda multorum offensio-
 ni, ne à quoquam legerentur ista Conclusiones Decreto sanxerit Innocentius 8. Pontifex
 maximus; salvam tamen ac integram Pici exiltimationem esse voluerit. Hujus successores
 Alexander 6. anno 1493. 18. Junij Breve Apostolicum ad Picum dedit, quod est hujusmo-
 di, ut pro Apologia ipsum valere possit, adeo severa & gravi oratione omni Picum hære- E
 feos & erroris suspicione liberat. Aliis puto Pici exemplum, ut simile pro Origene aude-
 rent, stimulo fuit. Quamobrem Iohannes Nauclerus Tubingensis Præpositus insignia in
 Chronico Origeni elogia conscripsit. Multis eum quoque concelebravit laudibus Iohan-
 nes Tritemius Abbas Spanhemensis, in libr. De script. Eccles. nec errores tamen ipsius
 dissimulavit, ab iisque se alienum esse velle professus est.

XX. Initio superioris sæculi sparsas in Bibliothecis Origenianarum scriptionum reli-
 quas colligere, & in publicam lucem dare primus instituit Iacobus Merlinus Visturnien-
 sis, Theologus, Canonicus, & Pœnitentiarius Parisiensis. Operi Apologiam addidit pro
 Origene, in qua de Gelasio, & lata ab eo in Concilio Romano sententia, tum & de Hie-
 ronymo non satis prudenter locutus est, nec ut Catholicum ac pium virum, nedum Theo- F
 logum decuit, aliaque adjecit multa, quæ Massæi Cameracensis Scholæ tum Rectoris, &
 Natalis Bedæ Facultatis Theologicæ Syndici expostulationibus patuere. Cum Originis
 ergo ipsi affingerentur errores, multis ac diu res in Supremo Senatu, & inter Parisinos
 Theologos controversa ac disputata est. Certe anno 1522, Apologiæ suæ Apologiam per-
 texere necessum habuit Merlinus. Manu scripta illa servatur in Theologicæ Facultatis Bi-
 bliotheca, e jusque mihi usura concessa est. Quam cur in lucem non emisisset Auctor, equi-
 dem nescio. Tribus illa libris continetur. Prior pro Origene, Originisque doctrina pu-
 gnat, & septem Conclusionibus absolvitur, quarum prima hæc est: *Non est certum & evi-
 dens, nec indubitatum, Concilium aliquod damnasse Originem Adamantium Leonidis martyris filium,
 tanquam Hæreticum notorium & publicum.* Altera ita se habet: *Dogmatizans Originem Adamantium*

A Leonidis martyris filium non fuisse notorium & publicum Hæreticum ab Ecclesia legitime cõgregata damnatum, nec est hæreticum, neque in fide suspectum. Tertia est hujusmodi: Probabiliter affirmans Originem Adamantium Leonidis martyris filium non fuisse auctorem omnium illorum pessimorum errorum quæ sibi imponantur, non derogat Ecclesiasticis sanctionibus, neque summorum Pontificum Decretis, neque sanctorum Patrum dogmatibus. Quarta his verbis concepta est: *Asserere probabiliter alteram istarum propositionum: Originem Adamantium Leonidis martyris filium non est, nec fuit Hæreticum; Originem Adamantium Leonidis martyris filium est vel fuit Hæreticum, non est Hæreticum, hæresim sapiens, nec erroneam, à fide, aut fidei pietate alienam.* Quinta talis est: *Asserens hanc vel illam partem probabiliter, seponere debet omnem pertinaciam & sub conditione expressa vel tacita affirmare alteram; alioquin periculoso discrimini sese committet.* Sexta ita expressa est: *Quamvis prædictæ propositiones non possint simul stare in veritate, & necesse sit alteram esse veram; stat tamen aliquem partem veram affirmantem non esse Schismaticum, nec de Schismate suspectum.* Septima demum his verbis absolvitur: *Christiana pietati conducibilis est, stante tali, tantoque dubio, cum veritas in parte occulta est & anceps, nec per Ecclesiam aut Pontificem aperte definita, de Originis doctrina & auctore eysdem in favorem bene sapere & dogmatizare, quam perperam; & in commendando excedere, quam deficere à laude sibi debita: præsertim si in alteram venire oporteat.* Secundus liber novem Propositiones ex Apologia Merlini ab ipsius adversariis excerptas & reprehensas defendit. Tertius Originis vitam & Elogia ex Eusebio, Hieronymo, Nauclero, & Tritemio depromit: quibus subjecta est responsio ad Dialogos Massæi, & Additiones Bedæ. In his Merlinus non tam ex fide historiarum & testimoniis antiquorum, quam contortis sophismatis & argutiis de

C Schola velitur.

XXI. Præclare etiam hac ætate de Origene meritis est Desiderius Erasmus, nam & Commentariorum ejus in Matthæum partem aliquam Latino sermone retulit, & vitam ipsius scripsit, ac laudes prosecutus est, & de lucubrationibus, deque eruditione, ac docendi ratione arbitrium tulit; à dogmatis autem manibus abstinuit, morte, ni fallor, præventus, quæ quominus susceptam quoque Origenianorum Operum editionem & censuram absolveret, & Originis adversarios reselleret, impedimento fuit. In ea porro, quæ extat, censuræ parte antiquum Erasmus obtinuit, res non satis accurate perfectas præcipiti judicio disceptans, & disceptando nonnumquam impingens. Summopere interim Originem averfabatur Martinus Lutherus, cujus ea vox fuit: *Originem iam dudum dicitur de veris,*

D Cui subinde adspulatus est Theodorus Beza; cum sexcentis locis Annotationum majorum in Epistolam ad Romanos, tum maxime sub ipsum initium, scedissima Adamantio stigmata inurens: *Neque vero, inquit, cum hæc dico, quicquam voio Patrum auctoritati detrabere: sed sane quod ad me attinet, Originem non possum bona conscientia inter eos Patres collocare, quos velim imitari. Itaque non pudebit illum errata passim resellere, nullo (ita me bene Deus amet) obiectandi studio: sed quod impurum scriptorem exoptem aut ex Lectorum manibus excutit, aut summo cum iudicio à studiosis tractari.* Moderatus de Origene & æquius senferunt & scripserunt Magdeburgenses, pro vitis eum vel virtutibus ornantes: quamquam minime ipsos feras, Adamantij orthodoxa nonnulla, sed scæta suæ dogmatis contraria, in crimen trahentes; aliqua vero perperam ipsi affingentes. Adamantij in Iohannem Commentaria in Veneta S. Marci Bibliotheca Græce nactus Ambrosius Ferrarius Mediolanensis, monachus Cassinas, primus Latine convertit & typis commisit: Origeniana vero famæ usque adeo studiosus fuit, ut dum illi patrocinatus est, parum ipse suæ consuluerit: quamvis enim summa se in hoc libro vertendo usum fide sit obtestatus, nonnulla tamen consulto resecta deprehendat, in quibus à recto Christianæ doctrinæ calle Originem aberraverat. In nuncupatoriâ præterea ad Iulium Tertium Pontificem maximum Epistola, magnis sese sumptibus adeundas curasse narrat celeberrimas, quæ ubique gentium sunt, Bibliothecas, missis etiam qui tot in perlustraront Græciam, & si quæ nanciscerentur scripta Originis, ea ad se asportarent. Hinc adeo locupletatus, multa ipsius & *ypocrita* opera prælo parabat. Quæ cur in lucem non venerint, ignoramus. Tutando Originis nomini utilem aliquanto post operam contulit Sixtus

F Senensis è Prædicatorum familia: egregium quippe illi in Bibliothecæ sanctæ libro quarto elogium consecravit, in quo non illum solum extollit præconiis, sed librorum etiam ipsius numerum recenset, & genuina à spuris erudite secernit. Errores vero in Annotationum libris notat & excutit. Parum ipsius ratio Casari Baronio Cardinali probata est; qui cum alienissimo esset adversus Originem animo, summamque in eum stili asperitatem & inclementiam in Annalibus exerceret, carpsit etiam & obiter tetigit reliquos, quicunque in eum propensiores essent: *Miratus sum vehementer, inquit, post damnationem ejus ab Anastasio Papa Pontificia auctoritate instillatam, post eysdem reprobationem in Sexta Synodo pronuntiatam, post tot antiquorum Patrum in idipsum conspirantes sententias, adhuc recentiores quosdam ausos esse pro eodem novas edere Apologias, & auctoritate Catholica Ecclesia iudicatas sapienter controversias denovo temere agitare, quod visum est scisse haud pridem Sixtus Senensis.* Non mitius Originem habet Ro-

bertus Bellarminus Cardinalis, Origenisque adeo partiaros omnes & defensores. Summa sane æquitate cum Adarantio egit Claudius Espenceus in Commentariis in Epistolam ad Titum; nam neque infano oecœcatus amore quicquam de fide historia decerpfit, nec erroribus offensus laudes ipsius obscuravit. Plurimum ipsi fuisse fertur ac multa condonasse Vicelius in libro De scriptoribus Ecclesiasticis; quod quidem ex aliena fide refero, nam librum reperire non potui. Reliquorum vero in ornando Origene industriam longo intervallo superavit Gilbertus Genebrardus Theologus Parisiensis, & Archiepiscopus deinde Aquensis: nam priores editiones recensuit, & ad vetera cum Græca, tum Latina Bibliotheca Regiæ exemplaria contulit & emendavit; novam omnium Operum editionem molitus est, in eaque multa nondum edita publicavit, Philocaliam in Latinum sermonem transtulit; Collectanea Editioni suæ præfixit, in quibus nihil fere prætermisum est, quod ad purgandum Origenem, & omni absolvendum crimine pertineret. Ultimo præsertim Collectaneorum capite selecta quædam Origenis profectus est dogmata, ab Ecclesiastica norma discrepantia; in iisque tutandis vel excusandis nimium suo in Origenem amori obscurus est. Æquiores se in rebus ipsius tractandis præbiterunt Antonius Possévinus, Iacobus Gretserus, & Stephanus Binetus, veritatem spectantes unam, odio vel amori nihil admodum tribuentes. Incerta vero Abrahami Sculteti ratio, qui postquam de Origene se paucis acturum dixit, quia inter Hæreticos fere potius, quam inter Patres numeratur, mox ubi ad eius doctrinam ventum est & errores, vel à librorum depravatoribus profectos ipsos esse censet, vel in iis fluctuasse Origenem demonstrat. Dissimilis illorum Petrus Halloxius Leodiensis, nuperimus ille Origenis vindex, ipsius vitam, virtutes, & documenta libris quatuor fusissime complexus: ad id attentus unum, ut vel integram & orthodoxam, ac labis immunem Origenis doctrinam fuisse demonstraret; vel si quid veritate victus huic inhaesisse vitij fateri cogitur, id ut quæritis unde cunque excusationibus diluat.

Ant. Possévinus in Appar. Sacr. Tac. Origenis De iure & more prioribus libris malis libris. 10. cap. 11. si dicat in libro De salute Origenis. Abr. Scult. in Medull. Theol. Paris. 16. c. 1. & 6.

ORIGENIANORVM LIBER TERTIVS

ORIGENIS SCRIPTA.

Libri tertij partitio.

LIBRVM istum itidem ut priores duos in Capita quatuor dispescimus. I. de Scriptis Origenis in universum disputat. Quæ, quoniam vel ad Scripturæ interpretationem pertinent, vel sunt peculiaris instituti, in duo genera distribuimus, Exegetica, & Syntagmata. Secundum itaque Caput agit de Origenis Exegeticis, iisque eius Operibus quibus varias Scripturæ interpretationes ante ipsius ætatem editas complexus est, & ipsius volumina appellari queunt. III. versatur circa ejusdem Syntagmata. In Quarto, quo ordine, quibus temporibus lucubrati sint libri Origenis, exquiritur. Subjicitur Appendix De libris Origeni falso adscriptis.

CAPVT PRIMVM.

DISPVTVR IN VNIVERSVM DE SCRIPTIS ORIGÈNIS.

I. *Stilus Origenis redundans & incultus.* II. *Plus septem ei dictanti aderant notarij: totidem librarij & puellæ opera eius vitidius exarabant.* III. *Quicunque supersunt Origenis Libri, vitiatij & corrupti sunt.* IV. *Sua quibusque Origenis Operibus auctoritas, seu valor assignatur.* V. *De Origenianarum scriptio num numero differitur.* VI. *Quibus Scripturæ sanctæ editionibus uti solitus fuerit Origenes, aperitur.*

I. REDVNDAT